

Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Πάτρας
Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας
Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων

Πτυχιακή Εργασία
Η τουριστική ανάπτυξη στη Περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδος

Φοιτήτρια:
Φλώρου Γεωργία

Εισηγητής:
Α. Παναγόπουλος

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	6973
----------------------	------

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	2
Το φαινόμενο του τουρισμού	2
Οι ιδιαιτερότητες των τουριστικών προϊόντων	4
Η ανάπτυξη του τουριστικού φαινομένου	7
Η σπουδαιότητα του τουρισμού.....	11
Διεθνής τουριστική εξέλιξη.....	13
Έξι μεγάλοι προορισμοί.....	14
Ο Τουρισμός στην Ελλάδα	17
Ποιοι ξένοι προτιμούν για διακοπές την Ελλάδα και γιατί	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	22
Η ταυτότητα της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος	22
Τρεις σύγχρονες, ξεχωριστές πόλεις της Δυτικής Ελλάδας	25
Ξενοδοχειακά καταλύματα στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος	26
Παράθεση και σχολιασμός στατιστικών στοιχείων.....	29
Εποχικότητα	39
Τρόποι αντιμετώπισης της εποχικότητας.....	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	43
Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού.....	43
Εξέλιξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και η αειφόρος τουριστική ανάπτυξη	43
Αγροτουρισμός.....	45
Ο αγροτουρισμός σαν παράγοντας της αγροτικής ανάπτυξης	46
Α. Η σύνδεση του τουρισμού με την αγροτική ανάπτυξη	46
Β. Η βιολογική γεωργία.....	46
Γ. Οι Γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί	47
Οι δραστηριότητες στον Αγροτουρισμό	48
Για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού	49
Παραδοσιακή κουζίνα.....	51
Πολιτιστικός τουρισμός	55
Πόλοι έλξης του πολιτιστικού τουρισμού στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος	56
Τοποθεσίες αρχαιολογικού και ιστορικού ενδιαφέροντος	57
Μεσαιωνικά κάστρα	60
Μουσεία.....	63
Για την καλύτερη εκμετάλλευση των αρχαιολογικών χώρων και μουσείων ...	64
Παραδοσιακοί οικισμοί.....	66
Πολιτιστικές εκδηλώσεις	68
Λαϊκός πολιτισμός και παράδοση.....	72
Προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού	73
Θρησκευτικός τουρισμός	74
Οικοτουρισμός.....	77
Σημαντικά οικοσυστήματα της περιφέρειας της δυτικής Ελλάδος ανά νομό	78
Εκπαιδευτικός τουρισμός	90
Επαγγελματικός τουρισμός	90
Συνεδριακός Τουρισμός	90
Συμπεράσματα για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού	94
Γκόλφ	96
Τουρισμός πόλης	97

Θαλάσσιος τουρισμός.....	101
Κρουαζιέρες.....	106
Θαλάσσιος τουρισμός και περιβάλλον.....	107
Ορεινός τουρισμός	112
Μέτρα – προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού.....	113
Σπηλαιολογικός τουρισμός	127
Χειμερινός- Χιονοδρομικός τουρισμός.....	129
Χειμερινά σπορ.....	133
Προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού	134
Τουρισμός Περιπέτειας.....	135
Ίπποτουρισμός	145
Τουρισμός υγείας-Ιαματικός τουρισμός-θερμαλισμός.....	145
Τουρισμός τρίτης ηλικίας	149
Τουρισμός Παραχείμασης	151
Αθλητικός τουρισμός	152
Χρονομεριστική μίσθωση (Time sharing)	154
Ειδική Τουριστική υποδομή.....	155
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	160
Προγράμματα που συμβάλλουν στην ανάπτυξη	160
2 ^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (Β' Κ.Π.Σ.).....	161
3 ^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (Γ' Κ.Π.Σ.).....	164
1. INTERREG III.....	170
2. URBAN.....	170
3. EQUAL	171
4. LEADER PLUS.....	172
LEADER + και Αγροτικός Τουρισμός.....	177
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ» (ΕΠΑΝ)	183
ΕΠΑΝ -Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.....	185
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ (Π.Ε.Π) ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ 2000 – 2006.....	187
Επενδύσεις στα πλαίσια του αναπτυξιακού νόμου.....	201
Έργα που έγιναν ενόψει των Ολυμπιακών αγώνων	208
Σημαντικά έργα για την Περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδας.....	210
Σχόλια - σκέψεις για την αναπτυξιακή προσπάθεια που γίνεται μέσω των προγραμμάτων.....	222
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	229
Περιγραφή του ελληνικού προτύπου τουρισμού.....	229
Ελληνικός τουρισμός και ανταγωνιστικότητα	231
«Ποιοτικός Τουρισμός»	237
Ποιος είναι ο οργανισμός ISO.....	238
HACCP.....	246
Τουρισμός και τεχνολογία.....	248
Ελληνικός Τουρισμός και περιβάλλον	251
Σκουπίδια: μία από τις πληγές του ελληνικού τουρισμού	253
Εναλλακτικές μορφές ενέργειας.....	256
Αναγκαία μία σύγχρονη εθνική περιβαλλοντική στρατηγική	262
Βιολογικοί καθαρισμοί	263
Τουρισμός και διεθνείς συγκυρίες.....	264
Τουρισμός και τρομοκρατία.....	264
Τουρισμός και ανάπτυξη	265

Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης	269
Επενδύσεις.....	271
Αισχροκέρδεια	273
Στροφή σε καινούργιες αγορές τουρισμού.....	274
Ο ρόλος του Marketing στον τουρισμό	277
Τουριστική προβολή – Διαφήμιση	280
Υπάρχει ανάγκη επικοινωνιακής στρατηγικής για τον τουρισμό	282
Τουριστικές εκθέσεις.....	287
Ο ρόλος του τουρισμού στην απασχόληση και στην αντιμετώπιση της ανεργίας	291
Η απασχόληση στις τουριστικές επιχειρήσεις	292
Βιβλιογραφία	296
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	299

Πρόλογος

«Ο κόσμος είναι σαν ένα βιβλίο και όποιος δεν ταξιδεύει δεν έχει διαβάσει παρά μόνο μια σελίδα». Τα λόγια αυτά ανήκουν στον Άγιο Αυγουστίνο και ειπώθηκαν σε μια εποχή που η έννοια του ταξιδιού και του ταξιδευτή δεν είχαν καλά καλά σχηματιστεί. Σήμερα που ένα ταξίδι δεν αποτελεί αναγκαστικά πολυτέλεια και οι προορισμοί είναι άπειροι, δεν υπάρχει δικαιολογία για κανέναν! Την άποψη αυτή συμμερίζονται την σημερινή εποχή όλο και περισσότεροι άνθρωποι.

Η πτυχιακή αυτή εργασία διερευνά την τουριστική ανάπτυξη στην περιφέρεια δυτικής Ελλάδος. Για την καλύτερη παρουσίαση του θέματος η εργασία χωρίζεται σε πέντε κεφάλαια, το κάθε ένα από τα οποία παρουσιάζει και μια πτυχή του θέματος.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μία εισαγωγή στο θέμα και παρουσιάζονται γενικά στοιχεία για το φαινόμενο τουρισμός σε παγκόσμιο και εθνικό επίπεδο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο τα πράγματα γίνονται πιο συγκεκριμένα. Παρουσιάζονται στοιχεία που αφορούν μόνο την περιφέρεια της δυτικής Ελλάδος. Παρατίθενται στατιστικά στοιχεία και δεδομένα της περιφέρειας, που μας βοηθούν να βγάλουμε συμπεράσματα για την εποχικότητα του τουριστικού φαινομένου από το οποίο υποφέρουν και οι τρεις νομοί της.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται εναλλακτικές μορφές τουρισμού, που είτε πραγματοποιούνται ήδη στην περιφέρεια είτε υπάρχει δυνατότητα ανάπτυξης τους, και που προτείνονται σαν λύση για την άμβλυση της εποχικότητας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται προγράμματα κυρίως κοινοτικά όπως το Γ' ΚΠΣ, τα οποία μπορούν να συμβάλλουν καθοριστικά στην αναπτυξιακή προσπάθεια που γίνεται στην περιφέρεια, βοηθώντας στην δημιουργία των απαιτούμενων υποδομών, που αποτελούν προϋπόθεση για την ανάπτυξη.

Το πέμπτο κεφάλαιο λειτουργεί ως επίλογος αυτής της εργασίας. Εκεί παρατίθενται κάποιες παρατηρήσεις που προέκυψαν από την μελέτη του θέματος και γίνεται μία προσπάθεια να βγουν κάποια συμπεράσματα και να γίνουν κάποιες προτάσεις για την λύση προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο τουρισμός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Το φαινόμενο του τουρισμού

Σαν τουρισμό θεωρούμε την μετακίνηση ενός ή περισσότερων ατόμων από το γεωγραφικό περιβάλλον της μόνιμης κατοικίας τους, σ' ένα άλλο γεωγραφικό περιβάλλον με σκοπό την προσωρινή παραμονή τους σ' αυτό και την ικανοποίηση ψυχικών επιθυμιών ή πνευματικών περιεργειών, με αποτέλεσμα τη δημιουργία οικονομικών δραστηριοτήτων.

Από τον ορισμό αυτό προκύπτουν ορισμένα στοιχεία που είναι βασικά και απαραίτητα ώστε μια μετακίνηση να χαρακτηρίζεται σαν τουρισμός. Τα εννοιολογικά αυτά στοιχεία είναι τα εξής:

α) Δύο τουλάχιστον ή περισσότερα γεωγραφικά περιβάλλοντα

Για να υπάρχει τουρισμός είναι απαραίτητη η μετακίνηση ατόμων από έναν τόπο σ' έναν άλλο. Κατ' ανάγκη ο ένας τόπος είναι ο τόπος της μόνιμης διαμονής του εκάστοτε ατόμου και ο άλλος ένας ξένος, μακριά από τον πρώτο αλλά πάντα γνωστός. Αν ο τόπος-προορισμού είναι άγνωστος, η μετακίνηση θεωρείται εξερεύνηση, ενώ οι δυο διαφορετικοί αυτοί τόποι μπορεί να είναι είτε μέσα στην ίδια χώρα είτε σε άλλη, στην αλλοδαπή.

β) Το ανθρώπινο στοιχείο

Ο τουρισμός απευθύνεται στον άνθρωπο. Αυτός είναι το αντικείμενο του τουρισμού, μια και εξαρτάται από τη συμμετοχή του τόσο τη φυσική, όσο και την οικονομική.

γ) Η προσωρινότητα της τουριστικής μετακίνησης

Η χρονική διάρκεια παραμονής του τουρίστα αποτελεί επίσης βασικό στοιχείο, γιατί από αυτή εξαρτάται αν κάποιος άτομο θα εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται σαν τουρίστας και όχι πχ σαν μετανάστης.

δ) Η ικανοποίηση ψυχικών επιθυμιών και πνευματικών περιεργειών

Ο σκοπός του τουριστικού ταξιδιού είναι κάτι το υποκειμενικό. Για να ονομάσουμε όμως έναν άνθρωπο τουρίστα, μια από τις κυριότερες αιτίες που τον οδήγησαν στο τουριστικό ταξίδι πρέπει να είναι η ψυχική ευχαρίστηση, η οποία μπορεί να έχει τη μορφή της ηρεμίας, της ξεκούρασης, της ψυχαγωγίας, της παρακολούθησης καλλιτεχνικών ή αθλητικών εκδηλώσεων, της δημιουργίας νέων γνωριμιών κλπ. Επίσης μπορούμε να θεωρήσουμε τουρίστα τον άνθρωπο που ταξιδεύει για επαγγελματικούς λόγους ή για λόγους υγείας, όταν καταναλώνει ένα σημαντικό μέρος του χρόνου του ταξιδιού του στην αναψυχή και διασκέδαση του. Ένας βαριά ασθενής που ταξιδεύει στο εξωτερικό και αναλώνει το χρόνο του αποκλειστικά στη θεραπεία του, δεν θεωρείται τουρίστας. Επίσης δεν μπορεί να

θεωρηθεί τουρίστας ένας οδηγός νταλίκας, ο οποίος οδηγεί ασταμάτητα επί τρεις ημέρες.

ε) Τέλος, η πρόκληση δημιουργίας οικονομικών δραστηριοτήτων

Η μετακίνηση των τουριστών υπαγορεύει την πρόκληση διάφορων οικονομικών δραστηριοτήτων. Οι δραστηριότητες αυτές δημιουργούνται τόσο στον τόπο προέλευσης όσο και στους τόπους προορισμού των τουριστών και έχουν σκοπό να καλύψουν ανάγκες τους, οι οποίες δημιουργούνται από τη στιγμή που οργανώνεται μια τουριστική μετακίνηση στον τόπο της μόνιμης διαμονής τους, μέχρι τη στιγμή της ολοκλήρωσης της, δηλαδή της επανόδου τους.

Όταν μιλάμε για το τουριστικό προϊόν θα πρέπει να έχουμε στο μυαλό μας, όχι ένα, αλλά μία σειρά προϊόντων ή υπηρεσιών που συνθέτουν τελικά αυτό που επιζητά ο κάθε τουρίστας κατά την πραγματοποίηση του ταξιδιού του. Το σύνολο αυτό, στην απλούστερη του μορφή, αποτελείται από την περιοχή-τοποθεσία επιλογής, τον τρόπο ή το μέσο μετακίνησης προς αυτή, την εξασφάλιση της άνετης και ασφαλούς διαμονής, της καλής και υγιεινής διατροφής και τέλος ένα ικανοποιητικό επίπεδο ψυχαγωγίας.

Οποιαδήποτε προσπάθεια καταβληθεί, προκειμένου να οριστεί με ακρίβεια το τουριστικό φαινόμενο και να περιγραφεί με σαφήνεια το εννοιολογικό του περιεχόμενο θα αποτύχει, αν δεν ληφθούν υπόψη οι διάφορες ομάδες που συμμετέχουν στην τουριστική βιομηχανία και επηρεάζονται από αυτήν.

Αυτές συνοψίζονται αμέσως πιο κάτω:

1) Ο τουρίστας που επιδιώκει διάφορες ψυχικές εμπειρίες και ικανοποιήσεις. Η φύση τους θα καθορίσει κατά ένα μεγάλο μέρος τους τουριστικούς προορισμούς που θα διαλέξει και τις δραστηριότητες που θα απολαύσει.

2) Η τουριστική επιχείρηση που βλέπει τον τουρισμό σαν μια ευκαιρία να πραγματοποιήσει κάποιο κέρδος με το να εφοδιάζει την τουριστική αγορά με αγαθά και υπηρεσίες που ζητούν οι τουρίστες.

3) Ο τουριστικός προορισμός που αντιμετωπίζει τον τουρισμό κυρίως σαν παράγοντα δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, πραγματοποίησης εσόδων και γενικότερα σαν μοχλό ευημερίας και προόδου. Που όμως προβληματίζεται άλλοτε πολύ και άλλοτε λίγο για τις αρνητικές επιπτώσεις που μπορεί να έχει ο τουρισμός σε αυτόν και γενικότερα στο περιβάλλον του.

4) Η διοίκηση του τουριστικού προορισμού που βλέπει τον τουρισμό σαν παράγοντα ανάπτυξης ή μεγέθυνσης της οικονομίας της περιοχής της δικαιοδοσίας της, χωρίς όμως και αυτή να παραβλέπει και τις αρνητικές επιπτώσεις όποιες και αν είναι αυτές και ανεξάρτητα από το αν αυτές είναι άμεσες ή έμμεσες.

Ο τουρισμός σύμφωνα με όσα παρατέθηκαν πιο πάνω, θα μπορούσε επίσης, να οριστεί σαν το σύνολο των φαινομένων και σχέσεων που προκύπτουν από την αμοιβαία αλληλεπίδραση μεταξύ των τεσσάρων αυτών ομάδων κατά τη διαδικασία προσέλκυσης, υποδοχής και φιλοξενίας επισκεπτών, δηλαδή τουριστών και εκδρομικών.

Πιο συγκεκριμένα ο τουρισμός συμπεριλαμβάνει όλους τους προμηθευτές τουριστικών προϊόντων, αλλά και εκείνους που δεν μπορούν να χαρακτηριστούν σαν τέτοιοι, πλην όμως τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρουν είναι απαραίτητα στους τουρίστες κατά την μετακίνηση τους και καθ' όλη τη διάρκεια της πρόσκαιρης διαμονής τους σε έναν τουριστικό προορισμό, για την κάλυψη των αναγκών τους, τις οποίες προκειμένου να ικανοποιήσουν κάνουν δαπάνες.

Όπως μπορεί να διαπιστωθεί, ο ορισμός αυτός του τουρισμού περιλαμβάνει δύο σκέλη. Το πρώτο σκέλος, δηλαδή αυτό που αναφέρεται στη μετακίνηση ανθρώπων για λόγους τουριστικούς, αντιπροσωπεύει το «καταναλωτικό» μέρος του τουρισμού και ταυτίζεται με την τουριστική ζήτηση, ενώ το δεύτερο, δηλαδή, αυτό που αναφέρεται στην υποδοχή και εξυπηρέτηση των ανθρώπων που μετακινούνται πρόσκαιρα για τουριστικούς λόγους, αντιπροσωπεύει το καθαρά «παραγωγικό» μέρος του τουρισμού και ταυτίζεται με την τουριστική προσφορά.

Τόσο η τουριστική προσφορά όσο και η τουριστική ζήτηση προϋποθέτουν την ύπαρξη κάποιων προϊόντων που μπορούν να εκφραστούν όχι μόνο ποσοτικά αλλά και ποιοτικά, η δε κατανάλωση ή η χρήση των οποίων πρέπει να ικανοποιεί τουριστικές ανάγκες ή επιθυμίες ανθρώπων. Τα προϊόντα αυτά υπάρχουν και είναι τα τουριστικά, τα οποία μπορεί να είναι υλικά ή άυλα και ακόμα απλά ή σύνθετα.

Οι ιδιαιτερότητες των τουριστικών προϊόντων

Τα προϊόντα της τουριστικής βιομηχανίας είναι κατά κύριο λόγο τουριστικές υπηρεσίες. Οι ιδιαιτερότητές τους συνοψίζονται αμέσως πιο κάτω:

α) Το άυλο των τουριστικών υπηρεσιών

Οι τουριστικές υπηρεσίες είναι από την φύση τους άυλες και επειδή ακριβώς δεν έχουν υλική υπόσταση οι πελάτες δεν βλέπουν αυτό που αγοράζουν. Επιπλέον η παραγωγή τους γίνεται σε άλλο τόπο και χρόνο, ταυτόχρονα με την κατανάλωση. Έτσι τα τουριστικά προϊόντα δεν μπορούν να δειγματοποιηθούν ή να εξεταστούν πριν αυτά αγοραστούν από τους πιθανούς τουρίστες όπως μπορεί να συμβεί με άλλα προϊόντα. Ένα άλλο στοιχείο στο οποίο διαφοροποιείται το τουριστικό προϊόν είναι ως προς την ιδιοκτησία. Αγοράζοντας κανείς ένα τουριστικό προϊόν αγοράζει μόνο το δικαίωμα χρήσης, δεν έχει την ιδιοκτησία του προϊόντος.

β) Η ετερογένειά των τουριστικών υπηρεσιών

Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά των τουριστικών υπηρεσιών είναι η ετερογένεια που τις διακρίνει. Αν κάποιος αγοράσει ένα οποιοδήποτε υλικό προϊόν, οι μέθοδοι μαζικής παραγωγής που χρησιμοποιούνται σήμερα μπορούν να εξασφαλίσουν την ομοιογένεια των προϊόντων που παράγονται, δηλαδή την τυποποίηση τους, έτσι ώστε καθένα από αυτά να έχει τα ίδια χαρακτηριστικά με τα άλλα. Αυτό όμως δεν συμβαίνει στην περίπτωση ενός άυλου προϊόντος, δηλαδή μιας υπηρεσίας.

Ένα πακέτο διακοπών, για παράδειγμα, στον ίδιο τουριστικό προορισμό και με τα ίδια ακριβώς συστατικά στοιχεία αλλά με διαφορετικές καιρικές συνθήκες αποτελεί στην πραγματικότητα ένα εντελώς διαφορετικό προϊόν. Γιατί κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι δεν είναι καθόλου το ίδιο να κάνει κάποιος διακοπές στον ίδιο τουριστικό προορισμό με ηλιόλουστο και με βροχερό καιρό. Ο καιρός σε υποχρεώνει σε διαφορετικές δραστηριότητες.

Επίσης υπάρχουν διαφοροποιήσεις στη συμπεριφορά του προσωπικού που παρέχει τις υπηρεσίες πχ. σε ένα ξενοδοχείο. Δεν μπορεί κανείς να τυποποιήσει τον εργαζόμενο. Παρά τις διαδικασίες που εφαρμόζονται για να εξασφαλιστεί μια άλφα συμπεριφορά από το προσωπικό, η ανθρώπινη φύση είναι απρόβλεπτη καθώς ο άνθρωπος επηρεάζεται από εξωτερικούς παράγοντες όπως είναι προβλήματα πχ. προσωπικά ή οικογενειακά, τα οποία επηρεάζουν την απόδοση αλλά και την συμπεριφορά του.

Όλα αυτά έχουν σαν αποτέλεσμα την μη σταθερή ποιότητα του τουριστικού προϊόντος.

γ) Η εποχικότητα των τουριστικών προϊόντων

Η εποχικότητα των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών αποτελεί αναμφίβολα ένα από τα μεγαλύτερα μειονεκτήματά τους, αφού συνήθως η διάθεσή τους περιορίζεται χρονικά από μερικές εβδομάδες μέχρι μερικούς μήνες το χρόνο, καθώς υπάρχουν μεταβολές στην ζήτηση σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους.

δ) Το φθαρτό των τουριστικών υπηρεσιών

Ένα άλλο βασικό χαρακτηριστικό και ταυτόχρονα μειονέκτημα του τουριστικού προϊόντος είναι η αδυναμία αποθεματοποίησης του. Αν οποιοδήποτε υλικό προϊόν δεν πουληθεί σε μια μέρα, μπορεί να πουληθεί την επόμενη ή να αποθηκευτεί και να πουληθεί αργότερα. Αυτό όμως δεν μπορεί να συμβεί και με ένα δωμάτιο ξενοδοχείου ή μια θέση αεροπλάνου. Αν δεν καταναλωθούν μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο, τότε η οριστική απώλειά τους δεν αναπληρώνεται. Οι μεγάλες εκπτώσεις που γίνονται συνήθως στα δωμάτια των ξενοδοχείων που παραμένουν αδιάθετα ή τα απούλητα εισιτήρια που προσφέρονται φθηνότερα την τελευταία στιγμή από τις αεροπορικές εταιρίες για να συμπληρώσουν τις κενές θέσεις των αεροπλάνων τους, αντανakλούν την ανάγκη που αισθάνονται αυτές οι επιχειρήσεις για να απαλλαγούν από τα προϊόντα τους αυτά πριν η δυνατότητα διάθεσής τους χαθεί οριστικά. Το πρόβλημα αυτό γίνεται ακόμα πιο σύνθετο εξαιτίας του γεγονότος ότι η τουριστική βιομηχανία πάσχει από μια διαφοροποιημένη, ως προς το χρόνο ζήτηση. Συχνά η ζήτηση διακοπών επικεντρώνεται στην αιχμή της τουριστικής περιόδου, δηλαδή κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο, ή τα Σαββατοκύριακα και τις αργίες παρά κατά τη διάρκεια των εργάσιμων ημερών της εβδομάδας. Τα προβλήματα αυτά συγκέντρωσης της ζήτησης που δημιουργούνται συνήθως περιορίζονται με στρατηγικές και τακτικές τιμολόγησης που μπορούν να εφαρμοστούν και να δώσουν μία κάποια λύση. Πχ προσφέρονται ουσιαστικές εκπτώσεις στις τιμές διάθεσης των προϊόντων τους, σε χρονικές περιόδους που η ζήτησή τους είναι μειωμένη.

ε) Το αδιαχώριστο των τουριστικών υπηρεσιών

Αυτό έχει να κάνει με το γεγονός ότι στην περίπτωση των τουριστικών υπηρεσιών η παραγωγή τους γίνεται ταυτόχρονα με την κατανάλωση. Σε περίπτωση κάποιου λάθους ή ελαττώματος δεν μπορούμε να επιστρέψουμε το τουριστικό προϊόν όπως γίνεται με τα άλλα προϊόντα και να πάρουμε ένα καινούριο.

Επίσης το γεγονός ότι το τουριστικό προϊόν αποτελεί ένα σύνθετο προϊόν οδηγεί σε απώτερα προβλήματα που συνδέονται με την ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος. Οι πιθανοί τουρίστες έχουν την απαίτηση όλα τα επιμέρους προϊόντα

και υπηρεσίες τα οποία συνθέτουν το τουριστικό προϊόν να είναι ισοδύναμου επιπέδου, να είναι δηλαδή εξίσου καλής ποιότητας, κάτι που είναι δύσκολο να εξασφαλιστεί καθώς σε αυτό συμβάλλουν πολλοί διαφορετικοί παράγοντες. Ο νόμος αυτός της τουριστικής αρμονίας αποτελεί μια σημαντική πλευρά της ανάπτυξης του προϊόντος.

στ) Η αλληλεξάρτηση των τουριστικών υπηρεσιών

Το τουριστικό προϊόν εξαρτάται και επηρεάζεται από την προσφορά των τουριστικών προϊόντων άλλων επιχειρήσεων που είτε ανήκουν είτε δεν ανήκουν στον τουριστικό κλάδο.

Ένα άτομο από την στιγμή που παίρνει την απόφαση να επισκεφτεί έναν τουριστικό προορισμό αναγκαστικά αποφασίζει την αγορά περισσότερων από μια τουριστικών υπηρεσιών.

Ας πάρουμε για παράδειγμα ένα άτομο που θέλει να περάσει τις διακοπές του σε ένα θέρετρο στο εξωτερικό. Κατά κανόνα επιλέγει το θέρετρο, που αποφασίζει τελικά να επισκεφτεί, για τα θέλγητρα του, μαζί επιλέγει μία σειρά υπηρεσιών που συνήθως είναι το μεταφορικό μέσο, η διαμονή σε κατάλυμα με πρόγευμα τουλάχιστον και τα τράνσφερ και που όλα μαζί συνθέτουν το πακέτο των διακοπών του στην απλούστερη του μορφή, στο οποίο αν θέλει μπορεί να προσθέσει οποιαδήποτε άλλη υπηρεσία επιθυμεί.

ζ) Το υψηλό σταθερό κόστος στην παραγωγή τουριστικών υπηρεσιών

Οι περισσότερες επιχειρήσεις στην τουριστική βιομηχανία εμφανίζουν σχετικά υψηλά σταθερά λειτουργικά κόστη και αντίστοιχα χαμηλά μεταβλητά κόστη. Αυτό μπορεί εύκολα να το δει κανείς για παράδειγμα, στην περίπτωση μιας ξενοδοχειακής επιχείρησης, η λειτουργία της οποίας συνεπάγεται ορισμένα σταθερά κόστη, τα κυριότερα από τα οποία συνοψίζονται ως εξής:

1. Κτιριακές εγκαταστάσεις και ετήσια συντήρησή τους.
2. Εξοπλισμοί, συμπεριλαμβανομένων των επιδιορθώσεων και ανανεώσεων τους, καθώς επίσης ενοίκια και τέλη.
3. Αμοιβές μόνιμου προσωπικού και στελεχών, καθώς επίσης γενικά και λειτουργικά έξοδα της διοίκησης.
4. Κλιματισμός, φωτισμός, τηλέφωνο, νερό και ασφάλειες.

Τα πιο πάνω κόστη που συνεπάγεται η λειτουργία μιας ξενοδοχειακής επιχείρησης στη διάρκεια ενός χρόνου, πρέπει να αντιμετωπιστούν ανεξάρτητα από την υψηλή ή χαμηλή πληρότητά της σε οποιαδήποτε ημέρα, εβδομάδα, μήνα ή εποχή. Το μεταβλητό κόστος για τη φιλοξενία ενός επιπλέον πελάτη σε ένα ξενοδοχείο είναι ουσιαστικά μηδέν. Παρά το γεγονός ότι τα λειτουργικά κόστη πχ ενός ξενοδοχείου είναι κατά κύριο λόγο σταθερά, ανεξάρτητα από την πληρότητα του, τα έσοδα που πραγματοποιεί διαφέρουν έντονα. Όσο μεγαλύτερη πληρότητα, τόσο μεγαλύτερο κέρδος.

η) Ευαίσθητο στους εξωτερικούς παράγοντες

Υπάρχουν οικονομικές, πολιτικές, περιβαλλοντικές συνθήκες και γεγονότα πχ τρομοκρατία που επηρεάζουν την ζήτηση και την προσφορά του τουριστικού προϊόντος.

Η ανάπτυξη του τουριστικού φαινομένου

Οι πρώτες μετακινήσεις του ανθρώπου για λόγους τουριστικούς, με τη σημερινή έννοια του όρου, άρχισαν να εμφανίζονται ήδη από την εποχή της αρχαίας Ελλάδας, έχοντας όμως τη μορφή της φιλοξενίας.

Σύμφωνα με τις αφηγήσεις του Ομήρου, η ιερότητα της φιλοξενίας ήταν τόσο διαδεδομένη, ώστε δεν την αρνιόνταν ούτε στους επιλήψιμους ξένους. Η φιλοξενία παρεχόταν αδιάκριτα σε ανθρώπους κάθε κοινωνικής τάξης και η υποδοχή του ξένου αποτελούσε μια ιεροτελεστία που διέφερε όμως ανάλογα με τη τάξη και το σκοπό άφιξης του ξένου. Στον ξένο παραχωρούσαν ένα από τα καλύτερα δωμάτια του σπιτιού και πλούσιο γεύμα, αφού προηγουμένως του έδιναν τα μέσα να κάνει λουτρό, ενώ στη συνέχεια τον άλειφαν με λάδι και του έδιναν πολυτελή ρούχα. Οι βασιλιάδες της εποχής είχαν στο παλάτι τους ακόμα και διαμερίσματα ξένων, κάτι για το οποίο έχουμε ενδείξεις στο ανάκτορο της Κνωσού.

Οι ξένοι στα έργα του Ομήρου δεν ήταν ποτέ τουρίστες. Ήταν εξόριστοι, αγγελιοφόροι, ταξιδιώτες ή άνθρωποι που είχαν χάσει το δρόμο τους. Σ' όλες τις περιπτώσεις μέρος των υποχρεώσεων της φιλοξενίας ήταν να βοηθηθεί ο ξένος με κάθε τρόπο στην επίτευξη του σκοπού του.

Ο τουρισμός στην Αρχαία Ελλάδα, αρχικά δεν ήταν διαδεδομένο φαινόμενο. Κατά συνέπεια ο τουρίστας ή «ξένος» ήταν κάτι σπάνιο και κάθε σπάνιο έδειχνε πολύτιμο. Αν προσθέσει κανείς το ότι ο τουρίστας ήταν άνθρωπος κοσμογυρισμένος, με πληθώρα πληροφοριών και «κουτσομπολιών» γι' άλλες πόλεις, άλλες περιοχές, άλλους πολιτισμούς κι άλλες κοινωνίες, αυτό τον έκανε πρόσωπο περιζήτητο στον τουριστικό προορισμό. Έτσι λοιπόν ο τουρίστας ήταν τόσο περιζήτητος, που εκτός από την αυτονόητη φιλοξενία του από τους κατοίκους ή τους άρχοντες της πόλης, δεχόταν και δώρα για την τουριστική του ιδιότητα. Ένιωθαν υποχρέωση τους να δώσουν ένα δώρο στο φιλοξενούμενο, και ήταν υποχρέωση του φιλοξενούμενου να το δεχθεί.

Όταν οι τουρίστες πολλαπλασιάστηκαν σε αριθμό, τότε χάθηκε το πλεονέκτημα της κατά περίπτωση μοναδικότητάς τους. Αποτέλεσμα ήταν με την πάροδο του χρόνου οι τουρίστες στην Αρχαία Ελλάδα να πρέπει να πληρώσουν για το κατάλυμα, το φαγητό, το ποτό και γενικά για να ικανοποιήσουν τις τουριστικές τους ανάγκες. Πολλά άτομα άρχισαν να ταξιδεύουν για ευχαρίστηση αλλά και για να γνωρίσουν νέες φιλοσοφικές δοξασίες, άλλους ανθρώπους, νέες τεχνικές και γενικά να γνωρίσουν τον τρόπο ζωής άλλων κοινωνικών ομάδων που στηριζόταν σ' άλλα συστήματα. Ο Ηρόδοτος έκανε περιηγήσεις στις ελληνικές πόλεις, ταξίδεψε στη Σικελία, στην Αίγυπτο και σ' άλλες χώρες με σκοπό να γνωρίσει τα ήθη και τα έθιμά τους, τα ιστορικά μνημεία και τον πολιτισμό τους.

Τουριστικές περιοχές γνωστές της εποχής εκείνης, με τα σημερινά δεδομένα, μπορούν να χαρακτηρισθούν η Αρχαία Ολυμπία η οποία δεχόταν αθλητικό τουρισμό, οι Δελφοί οι οποίοι ήταν κέντρο θρησκευτικού τουρισμού, η Επίδαυρος η οποία παρουσίαζε κίνηση καλλιτεχνικού τουρισμού, η Αιδηψός η οποία δεχόταν τουρισμό υγείας.

Στα ρωμαϊκά και βυζαντινά χρόνια οι μετακινήσεις γίνονται ακόμα περισσότερες και αρχίζουν να υπάρχουν κανόνες όσον αφορά την ασφάλεια του ταξιδιού και τα διάφορα καταλύματα που προσφέρονται για την εξυπηρέτηση των ταξιδιωτών, που είναι ο χαρακτηρισμός του μετακινούμενου της εποχής εκείνης.

Στην περίοδο της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας η τουριστική κίνηση γίνεται για επαγγελματικούς κυρίως λόγους, θρησκευτικούς λόγους, παρακολούθηση αγώνων κι άλλων θεαμάτων, για λόγους υγείας, για ψυχαγωγία ή περιέργεια. Αυτή την περίοδο κατασκευάστηκε ένα πρωτοποριακό και τεράστιο οδικό δίκτυο που διευκόλυνε τις μετακινήσεις ενώ ταυτόχρονα συνέβαλλε στο να γίνουν οι μετακινήσεις περισσότερο ασφαλείς. Αποτέλεσμα αυτού ήταν η αύξηση της τουριστικής κίνησης και οι ανάλογες πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις των λαών. Μάλιστα, ο τουρισμός της εποχής εκείνης συνέβαλλε αποφασιστικά στην πολιτισμική αναβάθμιση των περισσότερων «απολίτιστων» περιοχών της εποχής. Στην περίοδο του μεσαίωνα και της αναγέννησης οι μετακινήσεις αυξάνονται ακόμα περισσότερο σε μια προσπάθεια να γνωρίσουν οι άνθρωποι άλλους λαούς και άλλες περιοχές αλλά πάντα με τις δυσκολίες της μετακίνησης της εποχής εκείνης. Υπήρχαν μετακινήσεις που είχαν σχέση με την ψυχαγωγία, τη μόρφωση, τη θρησκεία και τα επαγγέλματα. Μεγάλη βοήθεια στον τουρισμό έδωσαν τα διάφορα σωματεία που εμφανίστηκαν κατά τον 18ο και 19ο αιώνα στη Γαλλία, στην Αγγλία και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες που στις δραστηριότητές τους περιλάμβαναν και τουριστικές μετακινήσεις, αποδεικνύοντας ότι άρχισε μια ανοδική πορεία για την εξέλιξη του τουρισμού.

Η τουριστική εξέλιξη, παρατηρώντας τη μέσα στον χρόνο, διαπιστώνουμε ότι έχει μια βραδεία πορεία μέχρι το τέλος του Β' παγκόσμιου πολέμου. Τα βασικά αίτια βρίσκονται στο ότι ο τουρισμός αποτελεί κοινωνικό φαινόμενο και σαν κοινωνικό φαινόμενο άρχισε να αναπτύσσεται στις οργανωμένες κοινωνίες και η εξέλιξη του ήταν ταυτόχρονη με την κοινωνική.

Ξεκινώντας από την αρχαιότητα παρατηρούμε ότι η μετακίνηση των μεμονωμένων ατόμων ή σε πολλές περιπτώσεις και η μετακίνηση ομάδων ατόμων ήταν περιορισμένη και οι ανάγκες των ταξιδιωτών καλύπτονταν από μια υποτυπώδη παροχή αγαθών και υπηρεσιών γεγονός συνυφασμένο με την κοινωνικοοικονομική κατάσταση της εποχής εκείνης. Αυτό οφειλόταν στο ότι το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού ανήκε σε κατώτερες κοινωνικές τάξεις, είχε χαμηλό βιοτικό και μορφωτικό επίπεδο, πράγμα που σημαίνει άσχημη οικονομική κατάσταση. Αυτοί οι παράγοντες, σε συνδυασμό με τα μη ασφαλή μέσα συγκοινωνίας και τους άσχημους δρόμους, περιόριζαν την δυνατότητα ενός ασφαλούς και άνετου ταξιδιού. Επιπλέον ο περιορισμένος αριθμός γνώσεων είχε σαν αποτέλεσμα περιορισμένο βαθμό πνευματικών ανησυχιών που θα προκαλούσαν την επιθυμία για ταξίδι.

Η εξυπηρέτηση αυτού του περιορισμένου αριθμού ατόμων γινόταν με βάση το θεσμό της Ξενίας σε αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο. Όταν όμως η κίνηση των ατόμων για ταξιδιωτικούς λόγους αρχίζει να αυξάνεται, ο θεσμός της Ξενίας δεν αρκεί για να καλύψει τις ανάγκες και έτσι αναπτύσσεται η «εμπορία των ξένων» με την ίδρυση διαφόρων καταλυμάτων.

Η εξέλιξη αυτή έγινε μετά την ανάπτυξη των μέσων συγκοινωνίας, που δημιούργησαν ασφαλέστερες και ταχύτερες μετακινήσεις, οπότε και παρουσιάζονται οι πρώτες ομαδικές μετακινήσεις.

Τη μορφή αυτή διατήρησε ο τουρισμός και κατά την εποχή του φεουδαρχισμού. Στην περίοδο αυτή, όπως και στην αρχαιότητα, τα μεμονωμένα μετακινούμενα άτομα ήταν κυρίως άτομα που ανήκαν στην τάξη των ευγενών, που είχαν την

οικονομική δυνατότητα να πραγματοποιήσουν ταξίδια. Όσον αφορά τα μετακινούμενα σε ομάδες άτομα είχαν σαν σκοπό της μετακίνησης τους, τις θρησκευτικού περιεχομένου επισκέψεις. Διαφοροποίηση στους σκοπούς των μετακινήσεων παρατηρείται κατά την περίοδο της Αναγέννησης.

Κατά την περίοδο της Αναγέννησης η ανάπτυξη του εμπορίου, η ανακάλυψη της πυξίδας, της πυρίτιδας και της Αμερικής δημιουργούν νέες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες. Κυριαρχούν πλέον οι έμποροι που η φύση της δουλειάς τους με την ανάπτυξη νέων αγορών είναι να ταξιδεύουν, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται σημεία πνευματικής και μορφωτικής ανάπτυξης.

Οι νέες αυτές συνθήκες δημιουργούν μετακινήσεις, η δε συνεχής ανάπτυξη των συγκοινωνιακών μέσων παρέχει τις δυνατότητες για την πραγματοποίησή τους. Έτσι την εποχή αυτή παρατηρείται ένας, σε σχέση με το παρελθόν, «οργασμός» μετακίνησης ατόμων και για λόγους τέρψης και ικανοποίησης πνευματικών ανησυχιών. Η μετάβαση ατόμων σε χώρες της Ευρώπης, προς την Αίγυπτο, την εγγύς Ανατολή και την Ελλάδα για λόγους κυρίως αρχαιολογικού ενδιαφέροντος ή εθνολογικής έρευνας είναι πλέον γεγονός.

Αλλά και το 18ο αιώνα ειδικά μετά την πλήρη επικράτηση της αστικής τάξης, ο τουρισμός αν και αρχίζει να σημειώνει κάποια ποσοτική και ποιοτική άνοδο, παραμένει προνόμιο των ατόμων με υψηλά εισοδήματα και ελάχιστων επιστημόνων και φιλοσόφων.

Τον 20^ο αιώνα και μέχρι το μεσοπόλεμο οι Άγγλοι αριστοκράτες θεωρούν τον τουρισμό βασικό στοιχείο της εκπαίδευσης και μόρφωσης τους. Αυτή η άποψη επικράτησε σ' όλη την πολιτισμένη δυτική και βόρεια Ευρώπη. Τα πράγματα όμως θα αλλάξουν ριζικά μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο όπου το φαινόμενο του τουρισμού θα παρουσιάσει γενική έξαρση. Ο πόλεμος αυτός γίνεται η αιτία που πολλοί άνθρωποι με την ιδιότητα του στρατιώτη ταξιδεύουν μακριά από το σπίτι τους και γίνεται η αφορμή για τον τύπο της εποχής να γράφει για μάχες που γίνονταν σε μέρη μακρινά. Οι εικόνες αυτές και οι ιστορίες του πολέμου που μεταφέρθηκαν στον πολύ κόσμο μέσω των στρατιωτών και των ΜΜΕ θα κεντρίσουν την φαντασία των ανθρώπων που θα εκφράσουν, μετά το τέλος του πολέμου, την επιθυμία να δουν αυτά τα μέρη για τα οποία έχουν ακούσει ή διαβάσει. Έτσι οι κοινωνίες ανέπτυξαν πολιτιστικές ανησυχίες, τις οποίες εξέφρασαν με τα ταξίδια τα οποία εντωμεταξύ έγιναν ακόμα περισσότερο ασφαλή και άνετα, μετά την βιομηχανική ανάπτυξη.

Με την πάροδο των ετών παρουσιάστηκε ένα είδος ταξιδιώτη ο οποίος ταξίδευε για να ξεκουραστεί και ν' απολαύσει. Ο ταξιδιώτης αυτός είναι ο τουρίστας με την έννοια που έχει σήμερα. Ανάλογα με την πολιτιστική και τεχνολογική πρόοδο της κάθε εποχής και περιοχής, άλλαζε το επίπεδο περιποίησης των ξένων, το οποίο συνήθως ήταν ανάλογο και με τα χρήματα που ο ξένος είχε διαθέσιμα.

Προς το τέλος της δεκαετίας του '60 η ανάπτυξη του διεθνούς τουρισμού είναι αλματώδης. Ο πυρήνας του σημερινού μαζικού τουρισμού έχει ήδη δημιουργηθεί και τότε είναι που εμφανίστηκαν στην διεθνή αγορά οι τουριστικές χώρες ανάμεσα τους και η Ελλάδα. Οι κυριότεροι παράγοντες που συνέβαλαν σ' αυτή την ανάπτυξη του τουρισμού (έσωτερικού και εξωτερικού) είναι η οικονομική ευημερία, η αύξηση του εισοδήματος, που δημιούργησε τη δυνατότητα αύξησης της διαθέσιμης για τουρισμό οικογενειακής δαπάνης, η αύξηση του ελεύθερου χρόνου (παροχή αδειών μετ' αποδοχών), η άνοδος του επιπέδου ζωής και η ανάγκη για μόρφωση και αναψυχή, και λίγο αργότερα η αστικοποίηση πολλών περιοχών που δημιούργησε την ανάγκη για ηρεμία και ανάπαυση. Επίσης σημαντικό ρόλο έπαιξε και η τεχνολογική πρόοδος στα συγκοινωνιακά μέσα και στα μέσα μαζικής

ενημέρωσης. Η εξέλιξη των μεν έκανε ευκολότερες τις μετακινήσεις και πιο προσιτούς τους προορισμούς για τους αστικούς πληθυσμούς, ενώ η εξέλιξη των δε, έκανε πιο γνωστούς τους τόπους αναψυχής και διακοπών, και προβάλλοντας τις φυσικές και πολιτισμικές αξίες των τόπων αυτών, οδήγησε στην δημιουργία πόλων έλξης τουριστών, καθώς διέγειρε την περιέργεια τους.

Οι παράγοντες αυτοί σε συνδυασμό με πλήθος άλλων, όπως για παράδειγμα η πληθυσμιακή εξέλιξη, το κρατικό ενδιαφέρον για τον τουρισμό τόσο στις αναπτυσσόμενες και υποανάπτυκτες, όσο και στις αναπτυγμένες χώρες, ο ρόλος των μεγάλων οργανωτών ταξιδιών και των αεροπορικών εταιριών ναύλωσης αεροσκαφών, η παγκόσμια οικονομική και πολιτική κατάσταση, όλα αυτά συνέβαλλαν σε αυτήν την αλματώδη ανάπτυξη του παγκόσμιου τουρισμού.

Στη διάρκεια των χρόνων, ο τουρισμός έπαψε να είναι για πολλά εκατομμύρια ανθρώπων, αγαθό πολυτελείας και μεταβλήθηκε σε αγαθό βασικής ανάγκης. Αυτή ακριβώς η μεταβολή, υπήρξε όπως υποστηρίζεται, εκείνο το στοιχείο που ανέδειξε τον τουρισμό σε σταθεροποιητικό παράγοντα της οικονομίας ορισμένων χωρών.

Η σφοδρή επιθυμία όλο και περισσότερων αναπτυσσόμενων χωρών να διευρύνουν τον τουριστικό κλάδο τους, αποδίδεται κατά κύριο λόγο, στην αντίληψη ότι ο διεθνής τουρισμός είναι ικανός να προκαλέσει έντονη ώθηση στην βελτίωση των βασικών μεγεθών του οικονομικού τους συστήματος, όπως είναι το εθνικό προϊόν, το εθνικό εισόδημα, τα συναλλαγματικά αποθέματα και η συνολική απασχόληση. Επιπλέον επικρατεί η άποψη ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες διαθέτουν συγκριτικά πλεονεκτήματα και ευνοϊκές συνθήκες ζήτησης για τον διεθνή τουρισμό. Ο συνδυασμός αυτών των αντιλήψεων με το γεγονός της απουσίας σημαντικών δυνατοτήτων για την επίλυση των οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων τους, μέσω του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα, οδήγησαν πολλές χώρες – ανάμεσα τους και την Ελλάδα- σε μια στροφή προς το διεθνή τουρισμό.

Τα οικονομικά οφέλη που μπορούν να καρπωθούν αυτές οι χώρες είναι πάρα πολύ σημαντικά, ιδιαίτερα όταν ο τουρισμός αναπτύσσεται ορθολογικά μέσα στα πλαίσια ενός εθνικού προγράμματος και συμπληρωματικά και όχι ανταγωνιστικά προς την γεωργία, βιοτεχνία και βιομηχανία.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στην ανάπτυξη του τουρισμού καθοριστικό ρόλο διαδραμάτισε η εξέλιξη των μεταφορικών μέσων και η «λαϊκοποίηση» τους και αυτό γιατί πέρα από τα στοιχεία της μαζικότητας και ομαδικότητας προστέθηκε σ' αυτόν και το στοιχείο της υπερεθνικότητας. Άλλοι παράγοντες που διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο προς σε αυτήν την κατεύθυνση είναι για παράδειγμα η εξασφάλιση κοινωνικών παροχών στις οικονομικά ασθενέστερες τάξεις, η ανάπτυξη των τουριστικών επιχειρήσεων, η διεθνοποίηση της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας, η απλούστευση των διατυπώσεων στις μετακινήσεις από χώρα σε χώρα, χαρακτηριστικό παράδειγμα η κατάργηση των συνοριακών ελέγχων στις χώρες που ανήκουν στην ευρωπαϊκή ένωση. Ο ταξιδιώτης μπορεί πια να διασχίζει κάθε εσωτερικό σύνορο της ένωσης με οποιοδήποτε τρόπο μεταφοράς – αυτοκίνητο, αεροπλάνο, τρένο ή πλοίο- χωρίς να υπόκειται πια σε ελέγχους.

Οι διαστάσεις που πήρε το τουριστικό φαινόμενο μεταπολεμικά και κυρίως η συνειδητοποίηση των ευεργετικών επιπτώσεων τους στις οικονομίες, γενικά, οδήγησε πολλές χώρες όχι μόνο στη λήψη μέτρων για την ανάπτυξη του τουρισμού αλλά και στην αντιμετώπισή του σαν ιδιαίτερου κλάδου οικονομικής δραστηριότητας. Το γεγονός αυτό είχε σαν συνέπεια να διαμορφωθεί βαθμιαία μεν αλλά σταθερά δε η τουριστική οικονομία, που έχει σαν σκοπό τη μελέτη και

ανάλυση των οικονομικών σχέσεων που αναπτύσσονται κατά την παραγωγή και κατανάλωση των τουριστικών προϊόντων σε ορισμένο τουριστικό προορισμό και χρόνο. Με την λήψη δε μέτρων για τη τουριστική οικονομία αρχίζει η εσκεμμένη επέμβαση των φορέων της πολιτικής εξουσίας σε αυτήν, που αποβλέπει βασικά στην θέσπιση κανόνων για μια ελεγχόμενη και αρμονική ανάπτυξης της. Ο έντονος κρατικός παρεμβατισμός για την ανάπτυξη του τουρισμού και της τουριστικής οικονομίας, που εκδηλώνεται είτε άμεσα με τη εκτέλεση έργων τουριστικής υποδομής και αναδομείς είτε έμμεσα, με τον μηχανισμό των χρηματοδοτήσεων και των κινήτρων γενικότερα αποτελεί ένα ακόμα χαρακτηριστικό γνώρισμα του σύγχρονου τουρισμού αλλά ταυτόχρονα και μια έμπρακτη απόδειξη ότι το κράτος πραγματικά θέλει να αναπτυχθεί ο τόσο σημαντικός αυτός κλάδος οικονομικής δραστηριότητας, γιατί έτσι υπολογίζει να ωφεληθεί σημαντικά η οικονομία του αλλά και να δοθεί ώθηση από τον τουρισμό και στους άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας μέσα από τις ευεργετικές αλυσιδωτές επιδράσεις του.

Η σπουδαιότητα του τουρισμού

Ο τουρισμός αποτελεί χωρίς αμφιβολία ένα δυναμικό κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, η σημασία του οποίου τόσο στις αναπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες του πλανήτη έχει τύχει γενικής αναγνώρισης, παρά τις όποιες επιφυλάξεις έχουν διατυπωθεί.

Παλιότερα και μέχρι το μισό του 20ου αιώνα, ο τουρισμός αποτελούσε ένα οικονομικό φαινόμενο περιορισμένης έκτασης και σημασίας που υπήρχε λίγο πολύ σε λανθάνουσα κατάσταση. Η παραγωγική του δραστηριότητα σαν κλάδος της οικονομίας ήταν ασήμαντη, η δε ανάπτυξη του απρογραμμάτιστη δηλαδή συμπτωματική, ευκαιριακή και άναρχη.

Τα πλεονεκτήματα που παρέχει ο τουρισμός σε μια χώρα-δέκτη θα μπορούσαν να είναι τα παρακάτω:

α) Αποτελεί σημαντικό παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης.

- Εξασφαλίζει στο κράτος την εισαγωγή συναλλάγματος, που είναι αναγκαίο για τη μείωση του ελλείμματος στον προϋπολογισμό, μ' ευνοϊκό αποτέλεσμα για την εθνική οικονομία.
- Ενεργοποιεί βιομηχανίες που συνδέονται με τις τουριστικές υπηρεσίες, όπως οι βιομηχανίες μεταφορών, διαμονής, ξενοδοχειακού εξοπλισμού, χειροτεχνίας κτλ. Επίσης, τα χρήματα που ξοδεύουν οι ξένοι και οι ντόπιοι τουρίστες σε έναν τουριστικό προορισμό, διχτεύονται μέσω των τουριστικών επιχειρήσεων και σε άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας όπως για παράδειγμα τον αγροτικό, τον βιομηχανικό κλπ με αποτέλεσμα να τονώνεται σημαντικά η εγχώρια παραγωγική και εμπορική δραστηριότητα πχ μεγάλο οικονομικό όφελος από τον τουρισμό έχουν τα μέσα μεταφοράς.
- Επιδρά ευνοϊκά στην απασχόληση μιας χώρας, διότι αυξάνει τις διαθέσιμες θέσεις εργασίας με την δημιουργία νέων δουλειών σε ξενοδοχεία κι άλλους χώρους διαμονής, σε ταξιδιωτικά γραφεία, σε βιομηχανίες χειροτεχνίας και αναμνηστικών, στον κλάδο των ξεναγών και διερμηνέων κλπ, έστω και αν κάποιες από αυτές έχουν τις περισσότερες φορές εποχιακό χαρακτήρα. Το σημαντικότερο όμως απ' όλα είναι ότι ο τουρισμός μπορεί να δημιουργεί θέσεις

εργασίας εκεί που συνήθως άλλοι κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας, για διάφορους λόγους, αδυνατούν να δημιουργήσουν. Δημιουργώντας όμως θέσεις εργασίας ο τουρισμός συμβάλει και στην εξομάλυνση της διαφοράς ανάμεσα στα εισοδήματα των κατοίκων των αστικών κέντρων και εκείνων της περιφέρειας, ιδιαίτερα δε σε περιοχές που διακρίνονται για το χαμηλό δείκτη της οικονομικής τους δραστηριότητας και το χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα των πληθυσμών τους. Η ανάπτυξη του τουρισμού στις περιοχές αυτές προκαλεί χωρίς άλλο αξιόλογες εισροές.

- Δημιουργεί τις αιτίες για βελτίωση της γενικής υποδομής της περιοχής με την κατασκευή οδικού δικτύου, λιμανιών, αεροδρομίων, καλλωπιστικών έργων κλπ. Ταυτόχρονα αυξάνει την οικοδομική δραστηριότητα για το κτίσιμο ξενοδοχείων, επιπλωμένων δωματίων, καταστημάτων κι άλλων τουριστικών επιχειρήσεων.
- Μεγαλώνει την αγορά διακίνησης εγχώριων αγαθών, όπως είδη τροφίμων, ποτών κλπ.
- Βοηθά στην ανάπτυξη των απομονωμένων περιοχών της χώρας, όταν αυτές βέβαια έχουν κάποια τουριστική σημασία. Οδηγεί ακόμα και σε μείωση ή ακόμα και σταμάτημα της εσωτερικής και εξωτερικής μετανάστευσης των κατοίκων αυτών των περιοχών, καθώς ο τουρισμός δημιουργεί έσοδα για ένα μεγάλο αριθμό μικρομεσαίων επιχειρήσεων και εξασφαλίζει πρόσθετα εισοδήματα για πάρα πολλές οικογένειες.
- Είναι ένας από τους αποτελεσματικότερους παράγοντες αναδιανομής του πλούτου στις διεθνείς οικονομικές σχέσεις. Διότι δεδομένου ότι τα ταξίδια είναι μια κοινωνική δραστηριότητα επιπρόσθετου εισοδήματος, η ροή διεθνούς τουρισμού συνήθως κατευθύνεται από τις πλουσιότερες χώρες προς τις λιγότερο προνομιούχες. Αυτό συμβαίνει γιατί μία ουσιαστική μερίδα διεθνούς τουρισμού κατευθύνεται σε περιοχές που δεν έχουν ακόμα αναπτυχθεί, αλλά θεωρούνται όμως περισσότερο ελκυστικές, επειδή δεν έχουν ακόμη καταστραφεί από τη βιομηχανοποίηση. Έτσι, με αυτό τον τρόπο, ο τουρισμός αναδιανέμει κεφάλαια ανάμεσα στις ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες.

β) Είναι ένας σημαντικός παράγοντας κοινωνικής προσέγγισης ανθρώπων από διαφορετικές περιοχές, με διαφορετική γλώσσα και συνήθειες.

γ) Ο διεθνής τουρισμός θεωρείται προωθητής της διεθνούς κατανόησης και μέσο ανακούφισης των πολιτικών εντάσεων, διότι όταν άνθρωποι από διαφορετικές εθνικότητες συναντιούνται και βλέπουν τη ζωή των άλλων λαών στην πατρίδα τους, είναι ευκολότερο να καταλάβουν οι μεν τους δε κι αντίστροφα.

δ) Ο τουρισμός παίζει ένα θεραπευτικό ρόλο στην υγεία των ανθρώπων. Η αλλαγή χώρου και κλίματος και η απομάκρυνση από τα προβλήματα επανεργοποιεί τη φυσική αντίσταση και μειώνει σε μεγάλο βαθμό τη νευρική ένταση. Ακόμη περισσότερο τα ταξίδια σε κέντρα υγείας και οι θεραπευτικές διαδικασίες σε διαφορετικό περιβάλλον αποδείχθηκε ότι έχουν ευνοϊκά αποτελέσματα σε ορισμένες ασθένειες.

Παρόλα αυτά τα πλεονεκτήματα, σε καμιά περίπτωση δεν σημαίνει ότι ο τουρισμός αποτελεί πανάκεια για τα οικονομικά προβλήματα τόσο των ανεπτυγμένων όσο και των αναπτυσσόμενων χωρών. Οι θετικές επιδράσεις του τουρισμού στις οικονομίες των χωρών γίνονται αισθητές μόνο όταν η επιχειρούμενη ανάπτυξη του, πραγματοποιείται ορθολογιστικά, προγραμματισμένα και ελεγχόμενα, αλλά

και όταν συνοδεύεται από μια παράλληλη προσπάθεια ανάπτυξης ή μεγέθυνσης του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα της οικονομίας τους. Μόνο με αυτό τον τρόπο περιορίζονται και οι όποιες αρνητικές επιδράσεις του τουρισμού.

Διεθνής τουριστική εξέλιξη

Έχει ήδη αναφερθεί ότι το τουριστικό φαινόμενο μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο λαμβάνει τεράστιες διαστάσεις. Εκατομμύρια τουρίστες διακινούνται καθημερινά σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης.

Οι παράγοντες που επηρέασαν θετικά και υπολογίζεται ότι θα συνεχίσουν να επηρεάζουν και στο εγγύς μέλλον, την αύξηση της ζήτησης για ταξίδια είναι:

1. Η οικονομική ευημερία.
2. Η προοπτική για ανάκαμψη της διεθνούς οικονομίας.
3. Η πτώση του κόστους της ενέργειας και οι θετικές επιπτώσεις στο κόστος μεταφοράς.
4. Η αύξηση της ταχύτητας των μέσων μεταφοράς και η εφαρμογή νέων τεχνολογιών.
5. Η ανάπτυξη των μέσων επικοινωνίας.
6. Η τάση απελευθέρωσης των τιμών των αεροπορικών ναύλων και το άνοιγμα της αγοράς στον διεθνή ανταγωνισμό για τις ξενοδοχειακές και τουριστικές εταιρίες, εταιρίες κρουαζιερόπλοιων κλπ.
7. Η αύξηση του ελεύθερου χρόνου και η αύξηση του πληθυσμού που διαθέτει ελεύθερο χρόνο (πχ. έχουμε αύξηση των συνταξιούχων).
8. Η εμφάνιση νέων αγορών και ο ανταγωνισμός των ήδη καθιερωμένων τουριστικών χωρών και τα συνεχώς αυξανόμενα ποσά για διαφήμιση και επενδύσεις σε έργα τουριστικής υποδομής και υπηρεσιών από όλες τις ανταγωνίστριες χώρες (πχ υλοποίηση έργων όπως μαρίνες, αεροδρόμια, σύγχρονα ξενοδοχειακά συγκροτήματα, εγκαταστάσεις διασκέδασης, γκολφ, τένις, health spas, τηλεπικοινωνίες, shopping centers κλπ).
9. Ασφαλείς συνθήκες στους τουριστικούς προορισμούς.
10. Αυξημένο κυβερνητικό ενδιαφέρον.

Σε διεθνές επίπεδο τα τελευταία χρόνια έχουν δραστηριοποιηθεί μεγάλοι οικονομικοί οργανισμοί που εντάσσουν στα άλλα αντικείμενα δράσης τους και την ικανοποίηση των τουριστικών αναγκών των πελατών τους – αλλά και εντοπισμού των τάσεων του τουρισμού.

Τάση ονομάζουμε την κλίση, ροπή ή διάθεση προς μια κατεύθυνση. Οι τάσεις του διεθνούς τουρισμού δείχνουν τις πιθανές προτιμήσεις των τουριστών στο μέλλον και αποτελούν προϋπόθεση για ορθολογικό σχεδιασμό της τουριστικής παραγωγής.

Αντίλαμβανόμενοι τη μεγάλη σημασία του τουρισμού, τόσο για τον ίδιο τον άνθρωπο όσο και για τις οικονομίες που υπηρετεί, οι τουριστικοί οργανισμοί προσπαθούν αρχικά να προβλέψουν τις μελλοντικές τουριστικές κινήσεις, να υπολογίσουν δηλαδή, ποιοι και πόσοι τουρίστες θα μετακινηθούν προς διάφορους τουριστικούς προορισμούς και στη συνέχεια, προχωρώντας ακόμα πιο πέρα, προσπαθούν να στρέψουν τα τουριστικά ρεύματα προς όποια κατεύθυνση έχουν συμφέρον.

Έτσι παρατηρούμε οικονομικούς κολοσσούς με υψηλό επίπεδο οργάνωσης και προγραμματισμό να διεκπεραιώνουν τα πάντα γύρω από την εξυπηρέτηση του

τουρίστα, προσπαθώντας όχι μόνο να καλύψουν όλες τις τουριστικές ανάγκες αλλά και να δημιουργήσουν με τον τρόπο τους και νέες.

Έξι μεγάλοι προορισμοί

Ο μαζικός τουρισμός αναπτύχθηκε με ιλιγγιώδη ταχύτητα από τα μέσα του 20ου αιώνα. Οι διεθνείς μετακινήσεις πέρασαν από μερικές δεκάδες εκατομμύρια σε περίπου επτακόσια εκατομμύρια τουρίστες ανάμεσα στο 1950 και το 2000, και η αύξηση αυτή συνεχίζεται. Έχει υπολογιστεί ότι μόνο με αεροπλάνο ταξιδεύουν καθημερινώς τέσσερα εκατομμύρια άνθρωποι. Ανά πάσα στιγμή 250.000 άνθρωποι βρίσκονται στον αέρα. Για πολλές χώρες, ο τουρισμός αναδείχτηκε η πρώτη εθνική βιομηχανία. Όμως, η «διεθνοποίηση» του τουρισμού κατέδειξε επίσης και τον βαθιά ανισότιμο χαρακτήρα του.

Μετά τη «χρυσή εποχή» του παραθερισμού της αριστοκρατίας και της αστικής τάξης τον 19ο αιώνα, στη διάρκεια του 20ου αιώνα αναπτύχθηκε ο «μαζικός τουρισμός», ένα φαινόμενο που αφορά κυρίως τις μεσαίες τάξεις των πλούσιων χωρών του πλανήτη μας.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (ΠΟΤ) προβλέπει ότι η διεθνής τουριστική ροή είναι πιθανόν να φτάσει το ένα δισεκατομμύριο άτομα μέχρι το 2010, χωρίς να υπολογίζει την εγχώρια κινητικότητα, που εμφανίζει συνεχή αύξηση.

Η θεαματική αυτή αύξηση οφείλεται στη δυνατότητα που έχει η πλειονότητα των πολιτών – παρά τις μόνιμες κοινωνικές ανισότητες- στις πιο πλούσιες χώρες της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής, της Ασίας (Ιαπωνία, Ταϊβάν) και της Ωκεανίας (Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία) – δηλαδή ένας στους έξι κατοίκους του πλανήτη, να κάνει διακοπές.

Επιπλέον, η πρόοδος των μεταφορών και των επικοινωνιών, συνδυασμένη με ελκυστικές τιμές προσφορών, διεθνοποίησε τις τουριστικές μετακινήσεις ενώ ταυτόχρονα αναπτύσσονταν δομές που αντιπροσωπεύουν πολλές δεκάδες εκατομμύρια κλίνες (ξενοδοχεία, πανσιόν...) σε ολόκληρο τον κόσμο, σε βελτιωμένες συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας.

Η ταχύτατη αυτή ανάπτυξη, όμως, δεν μπορεί να συγκαλύψει την ανισότιμη γεωγραφική κατανομή των τουριστικών προορισμών όπως συμβαίνει και για τους τόπους αναχώρησης.

Οι μεγάλες πόλεις της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής απορροφούν από μόνες τους περισσότερο από το 80% των παγκόσμιων τουριστικών μετακινήσεων.

Οι τουρίστες από τις πλούσιες αυτές χώρες κατευθύνονται κυρίως προς έξι μεγάλους προορισμούς: την ευρωμεσογειακή «λεκάνη» (25% του παγκόσμιου τουρισμού), τη «λεκάνη» της Καραϊβικής(20%), τη «λεκάνη» της Νοτιοανατολικής Ασίας, τη «ραχοκοκαλιά» της Δυτικής και Κεντρικής Ευρώπης(20%) και, τέλος, το βορειοανατολικό τμήμα των ΗΠΑ και την Καλιφόρνια(15%).

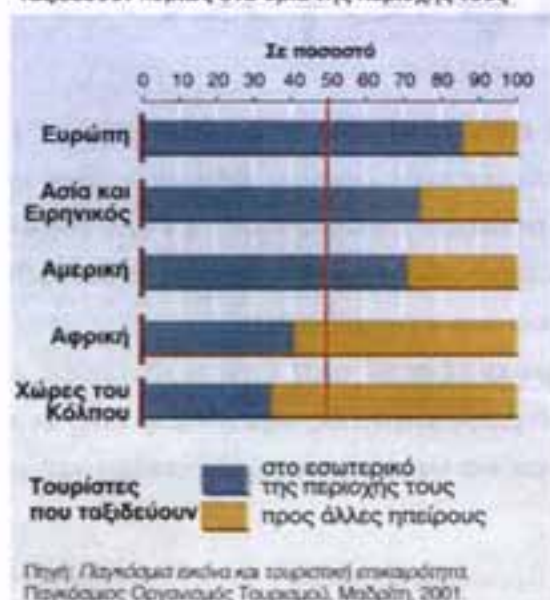
Περίπου 50 τοποθεσίες συγκεντρώνουν την πλειονότητα των τουριστών: μερικές πόλεις (Πάρισι, Λονδίνο, Ρώμη, Βενετία, Νέα Υόρκη, Πεκίνο κ.ά.), μερικές τοποθεσίες που συνδυάζουν φύση και πολιτισμό (Όρος Σεν-Μισέλ στη Γαλλία, Μάτσου Πίτσου στο Περού, αιγυπτιακές πυραμίδες, Γκραντ Κάνιον στο Κολοράντο), παραθαλάσσια θέρετρα (Ριβιέρα) και χιονοδρομικά κέντρα, μεγάλα λούνα πάρκ (Ορλάντο, Γιουροντίσνεϊ).

Γύρω στα δέκα νησιά ή αρχιπέλαγα συγκεντρώνουν περίπου το 80% των 70 εκατομμυρίων τουριστών που παραθερίζουν σε νησιωτικές περιοχές κάθε χρόνο.

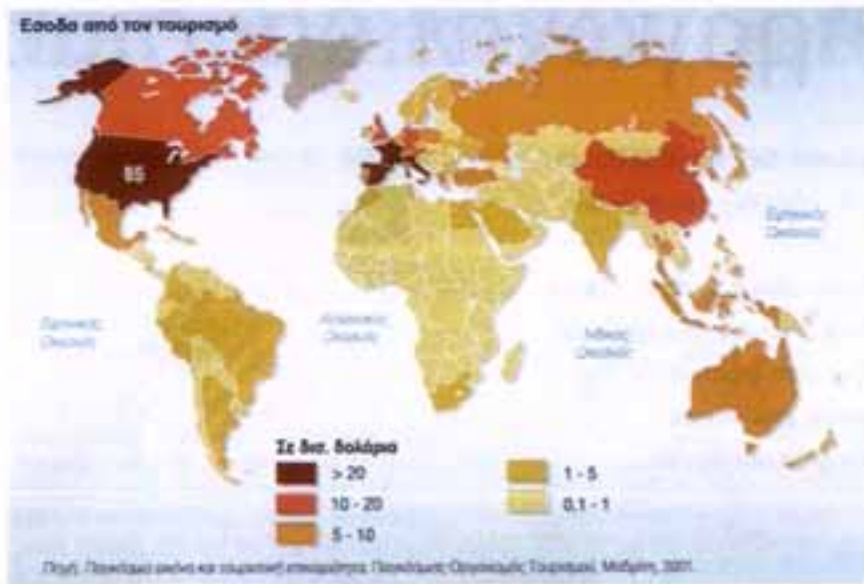

Στην Ευρώπη για παράδειγμα η σχετική στασιμότητα των ευρωπαϊκών οικονομιών, οι δυσκολίες προσαρμογής των οικονομιών των χωρών διεύρυνσης της Ε.Ε., καθώς και η δυσκολία προσαρμογής ακόμα των πολιτών στο ευρο είναι εξωτερικοί παράγοντες που επιδρούν αποφασιστικά στην απόφαση για ταξίδια, και ιδιαίτερα ως προς το κόστος και τη διάρκεια τους. Το κόστος ταξιδιού αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα στις αποφάσεις, αναζητούνται κρατήσεις της τελευταίας στιγμής και οι αερομεταφορείς χαμηλού κόστους ανθούν. Ενώ στις περισσότερες αγορές καταγράφεται μεταστροφή προς ταξίδια βραχύτερης διάρκειας, αύξηση των μετακινήσεων με ιδιωτικό αυτοκίνητο και προτίμηση προς γειτονικούς ή κοντινούς προορισμούς.

Οι τουρίστες που προέρχονται από πλούσιες χώρες ταξιδεύουν κυρίως στα όρια της περιοχής τους

Η οικονομική σημασία του τουρισμού είναι ισάξια με εκείνη των πιο σημαντικών μοντέρνων βιομηχανιών. Το 2000, ο ΠΟΤ υπολόγισε ότι κάθε χρόνο οι τουριστικές άμεσες δαπάνες (στέγαση, διασκέδαση και ταξίδια) έφτασαν στα 500 δις δολάρια. Επιπλέον, μια ολόκληρη «αλυσίδα» έχει έμμεσα οφέλη: κατασκευαστές, αρχιτέκτονες, tour operators, μεταφορείς, πρακτορεία....

Τουριστική αποδοτικότητα των χωρών με μεγάλη επισκεψιμότητα
 Έσοδα σε δολάρια ανά τουρίστα

Τα μεγαλύτερα κέρδη από τον τουρισμό σημειώνουν οι μεγάλες χώρες, που είναι και τόποι αναχώρησης και άφιξης όπως είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία και Βρετανία. Εκεί έχουν δημιουργηθεί τα μεγαλύτερα διεθνώς τουριστικά πρακτορεία που μοιράζονται ένα όλο και μεγαλύτερο μέρος του κέρδους, ελέγχοντας τις αεροπορικές μεταφορές και τις σημαντικότερες υποδομές υποδοχής. Η προοπτική αυτή σημαντικών κερδών έδωσε το έναυσμα και σε άλλες εταιρείες όπως οι κατασκευαστικές εταιρείες, να επιδοθούν σε αχαλίνωτη

κερδοσκοπία στις οικοδομές και τα ξενοδοχεία, με καταστροφικά αποτελέσματα τόσο για τις εξοχικές περιοχές όσο και για το οικοσυστήματα και τοπικά ήθη.

Από τη Διάσκεψη για την Αειφόρο Ανάπτυξη στο Ρίο ντε Τζανέιρο το 1992, ο τουρισμός έγινε αντικείμενο διεθνών συνεργασιών στο πνεύμα μιας ηθικής που αφορά περισσότερο τα προβλήματα που προκαλούν οι περιφερειακές και κοινωνικοοικονομικές ανισότητες, καθώς επίσης και τη διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Γιατί μπορεί, σε πολλές περιπτώσεις, η κερδοσκοπία να μην έχει όρια και αυτό ξεκινάει από την εκμετάλλευση του διαστημικού σταθμού Μιρ μέχρι τις απομιμήσεις στρατοπέδων συγκέντρωσης και το σκάνδαλο του σεξουαλικού τουρισμού, ήδη όμως έχουν αρχίσει να διαμορφώνονται καινούργια πρότυπα που θα δώσουν μελλοντικά στον τουρισμό έναν άλλο χαρακτήρα.

Το κυρίαρχο μοντέλο ανάπτυξης του τουρισμού της μεταπολεμικής περιόδου, σαν λειτουργία εκβιομηχάνισης με κύριους μοχλούς το μαζικό τουρισμό και το τυποποιημένο πακέτο, αρχίζει να εγκαταλείπεται.

Στη θέση του αναπτύσσεται μια εντελώς διαφορετική προσέγγιση, πιο επιθετική και πιο εξατομικευμένη, με έμφαση στην ποιότητα και όχι στην ποσότητα.

Ο «μαζικός τουρίστας» που άγεται και φέρεται μέσα από το οργανωμένο πακέτο, απολαμβάνοντας τυποποιημένες και απρόσωπες υπηρεσίες, που ελάχιστα ξεχωρίζουν από την μία χώρα στην άλλη, ανήκει οριστικά στο παρελθόν.

Τη θέση του παίρνει ο ενεργητικός, επιλεκτικός τουρίστας, που δεν σπεύδει μόνον στην αναζήτηση του ήλιου, αλλά ζητάει συγκεκριμένες, υψηλού επιπέδου, υπηρεσίες, που να καλύπτουν μια σειρά αναγκών, όχι μόνο στοιχειωδών.

Αυτή η διαρθρωτική μεταβολή στη συμπεριφορά του τουρίστα καταναλωτή, αποτέλεσμα της ωρίμανσης των αγορών, της αύξησης του διαθέσιμου χρόνου και εισοδήματος, της συσσωρευμένης εμπειρίας του που τον κάνει πιο επιλεκτικό στο είδος του τουρισμού που προτιμά, καθώς και της ευαισθητοποίησης στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος, έχουν προκαλέσει ριζικές αλλαγές στη ζήτηση, οι οποίες επηρεάζουν άμεσα τα πρότυπα της τουριστικής προσφοράς.

Ο Τουρισμός στην Ελλάδα

Η Ελλάδα είναι πλέον καθιερωμένος τουριστικός προορισμός, ένας από τους πιο ελκυστικούς για την προσέλκυση τουριστών κι αυτό κυρίως λόγω του πρωτογενούς τουριστικού δυναμικού της, δηλαδή των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, η ύπαρξη των οποίων είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του τουριστικού κλάδου. Πλεονεκτήματα που παρουσιάζει η Ελλάδα σαν τουριστικός προορισμός είναι οι φυσικοί πόροι, όπως οι ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες και η ηλιοφάνεια σχεδόν όλο τον χρόνο, η πανίδα και η χλωρίδα, οι περιοχές φυσικού κάλλους και οι ατέλειωτες παραλίες.

Ο τουρισμός αποτελεί ίσως την μοναδική βιομηχανία της χώρας. Η Ελλάδα δέχεται κάθε χρόνο γύρω στους 10.000.000 αλλοδαπούς τουρίστες (όσος περίπου και ο πληθυσμός της) από τους οποίους οι περισσότεροι (80%) την επισκέπτονται στη διάρκεια των καλοκαιρινών μηνών. Την ίδια περίοδο επιλέγουν και οι περισσότεροι από τους Έλληνες για τις διακοπές τους.

Η ελληνική ιδιαιτερότητα χαρακτηρίζεται από τη διασπορά ενός μεγάλου αριθμού στοιχείων, φυσικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος, που ευνοούν την τουριστική αποκέντρωση. Η έκταση της χώρας είναι 131.957 τ. χιλιόμετρα από τα οποία τα 19.765 τ. χιλιόμετρα καταλαμβάνουν τα 3.062 περίπου νησιά της, τα οποία έχουν

ανάπτυγμα ακτών πεντέμισι φορές το ανάπτυγμα των ακτών της Γαλλίας. Επίσης η χώρα έχει το μεγαλύτερο μήκος ακτών (16.000 χιλ.), σε σχέση με τις υπόλοιπες 17 χώρες που περικλείουν τη Μεσόγειο, της οποίας το συνολικό μήκος ακτών είναι 46.000χιλ.

Την πολυμορφία του γεωγραφικού της χώρου ακολουθεί η χλωρίδα και η πανίδα. Η Ελλάδα είναι ένα γενετικός πρωταθλητής στο χώρο της Ευρώπης, με 5.700 είδη φυτών, πάνω από 400 είδη πουλιών και πάνω από 100 είδη θηλαστικών, ενώ οι σημαντικοί βιότοποι της πλησιάζουν τους 400 και καταλαμβάνουν μian έκταση ίση με το 20% της χώρας. Οι βιότοποι αυτοί είναι εξαιρετικά ποικίλοι, καθώς ξεκινούν από τις Αλπικές περιοχές της Πίνδου για να καταλήξουν στο Φοινικόδασος Βάι της νότιας Κρήτης – μοναδικό κατάλοιπο τροπικού δάσους στην εύκρατη ζώνη, κυριολεκτικά φυσικό μνημείο.

Επιπλέον, η ιστορική κληρονομιά της χώρας, η πολυτάραχη ιστορία της δια μέσου των πελασγικών, κλασικών, ελληνοιστικών, ρωμαϊκών, βυζαντινών και οθωμανικών χρόνων, έχει αποθέσει έναν ανεξάντλητο όγκο στοιχείων πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Τα έθιμα και ο πολιτισμός της, τόσο σαν προϊόντα μιας μακραίωνης ιστορικής διάρκειας όσο και σαν προϊόντα αλληλοεπίδρασης με άλλους λαούς, συγκροτούν ένα τεράστιο «μέγεθος». Λαμβανομένης υπόψη της μικρής έκτασης της χώρας, οι τουριστικοί της «πόροι» είναι ασυνήθιστα πυκνοί και ποικίλοι.

Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά κάνουν την Ελλάδα ιδεώδη για τουριστική ανάπτυξη. Το 1950 ιδρύεται ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού. Είναι νομικό πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και σήμερα βρίσκεται υπό την εποπτεία του υπουργείου Τουρισμού. Ο ΕΟΤ αποτελεί τον βασικό κρατικό φορέα του τουριστικού τομέα. Διοικείται από συμβούλιο και προΐσταται ο Γ.Γ. Τουρισμού.

Σκοπός του οργανισμού είναι η άσκηση της κρατικής τουριστικής πολιτικής με οργάνωση και συντονισμό των διαφόρων υπηρεσιών του, κεντρικών και περιφερειακών, με τις τοπικές αυτοδιοικήσεις και τους ιδιωτικούς τουριστικούς φορείς, ο έλεγχος των τουριστικών επιχειρήσεων, η δημιουργία προγραμμάτων προβολής των τουριστικών προσόντων της χώρας τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό και γενικά η άσκηση εποπτείας σ' όλο το φάσμα του ελληνικού τουρισμού. Τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια αναδιάρθρωσης και αναβάθμισης του, ανανεώνεται σε έμπυχο υλικό και καθίσταται ως μηχανισμός «μάρκετινγκ» του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.

Από τη δεκαετία του '50 είχε φανεί ότι η Ελλάδα θα μπορούσε να εξελιχθεί σε θέρετρο της Ευρώπης και όχι μόνο, θέρετρο υψηλών προδιαγραφών για τον λεγόμενο ποιοτικό τουρισμό.

Σχεδόν όλοι οι επώνυμοι, ηγέτες, πολιτικοί, και καλλιτέχνες, της εποχής εκείνης ήταν τακτικοί επισκέπτες και παραθέριζαν στα ελληνικά νησιά είτε φιλοξενούμενοι Ελλήνων Κροΐσων – Ωνάση, Νιάρχου κ.ά. – είτε επιβαίνοντας σε πολυτελείς θαλαμηγούς. Τα ξενοδοχεία τότε, και μάλιστα τα πολυτελή, ήταν ελάχιστα.

Τη δεκαετία του '60 δημιουργούνται από τον ΕΟΤ τα ξενοδοχεία «ΞΕΝΙΑ», σε σημεία με τουριστικό ενδιαφέρον, σε διάφορες περιοχές της χώρας και λειτουργούν υπό την εποπτεία του.

Τα περισσότερα από αυτά σήμερα έχουν εγκαταλειφθεί και ερειπωθεί. Τη σκυτάλη όμως πήραν οι ιδιώτες με τα «ενοικιαζόμενα δωμάτια». Στην περίοδο της δικτατορίας δόθηκαν αφειδώς δάνεια και επιχορηγήσεις για νέα ξενοδοχεία χωρίς χωροταξικό προγραμματισμό και σε άσχετους με τον τουρισμό εργολάβους. Λόγω της έλλειψης τουριστικής πολιτικής η άναρχη αυτή δόμηση συνεχίστηκε για αρκετά

χρόνια και μόλις τα τελευταία χρόνια γίνεται μία πιο συστηματική προσπάθεια ανάπτυξης του τουρισμού.

Ποιοι ξένοι προτιμούν για διακοπές την Ελλάδα και γιατί

Σύμφωνα με έρευνες η Ελλάδα κατέχει συνήθως την 11^η θέση σε προτίμηση μεταξύ των 20 κορυφαίων ευρωπαϊκών προορισμών. Οι χώρες που συνήθως μας ξεπερνούν είναι η Γαλλία, η Ισπανία, η Ιταλία, η Βρετανία, η Ρωσία, η Πολωνία, η Αυστρία, η Γερμανία, η Τσεχία και η Ουγγαρία, ενώ αυτές που υποσκελιζουμε είναι η Πορτογαλία, η Ελβετία, η Ολλανδία, η Ουκρανία, η Τουρκία, η Ιρλανδία, το Βέλγιο, η Νορβηγία και η Κροατία.

Σύμφωνα με στοιχεία, το 20,14% των αφίξεων αλλοδαπών στην Ελλάδα είναι τουρίστες από την Μεγάλη Βρετανία, το 20% Γερμανοί και ακολουθούν οι Σκανδιναβοί (10,39%), οι Ιταλοί (6,13%), οι Ολλανδοί (5,07%), οι τουρίστες από χώρες της Ασίας (4,72%), οι Γάλλοι (4,12%), οι Αυστριακοί (4,12%) και οι Αμερικανοί (1,89%).

Θα γίνει μια προσπάθεια σκιαγράφησης του τουριστικού προφίλ των κυριότερων εθνικοτήτων που μας επισκέπτονται μαζικά κάθε χρόνο.

Οι Βρετανοί

Στη Βρετανία η Ελλάδα είναι ο δεύτερος προορισμός στις προτιμήσεις των Άγγλων τουριστών. Γύρω στα δύο εκατομμύρια Άγγλων έρχεται στην Ελλάδα, σχεδόν όλοι με πτήσεις τσάρτερ και εξευτελιστικές τιμές πακέτων. Η συντριπτική πλειοψηφία έχει ηλικία από 18-25 ετών, τα μέρη προτίμησης δε, είναι συγκεκριμένα (Κέρκυρα, Κρήτη, Ρόδος), ενώ η διαμονή γίνεται κυρίως σε ενοικιαζόμενα δωμάτια και κάμπινγκ.

Τα μεγαλύτερα παράπονα που έχουν από την διαμονή τους είναι:

- Η ανεπάρκεια του τηλεφωνικού δικτύου
- Η καθαριότητα των χώρων υγιεινής
- Οι υπερτιμολογήσεις των ταξί
- Οι «μη επαγγελματικού επιπέδου» υπηρεσίες.

Οι Γερμανοί

Η Ελλάδα έρχεται τρίτη στις προτιμήσεις των Γερμανών, με πρώτη την Αυστρία και δεύτερη την Ισπανία. Οι μισοί τουλάχιστον από αυτούς έρχονται με οργανωμένα πακέτα διακοπών, που τα διαχειρίζονται μεγάλοι tour operator όπως η TUI και η REISEN. Είναι στην πλειοψηφία τους κάτω από 50 ετών με τα μεγαλύτερα ποσοστά ηλικίας τους να κυμαίνονται ανάμεσα στα 20-29 και 40-49 χρόνια. Οι «δυτικοί» παραμένουν στη χώρα μας κατά μέσο όρο μέχρι 17 ημέρες, ενώ οι πρώην «ανατολικοί» μέχρι 12.

Οι Ιταλοί

Πρώτη και καλύτερη στις προτιμήσεις των γειτόνων μας η χώρα μας. Ελάχιστοι έρχονται με οργανωμένα πακέτα. Οι περισσότεροι προτιμούν το πλοίο, κυρίως για να μπορούν να μεταφέρουν και τα Ι.Χ τους.

Όλοι έρχονται κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο και ενδιαφέρονται να μείνουν σε σπίτια, μια και οι παρέες συνήθως αποτελούνται από πολλά άτομα. Τη μεγαλύτερη ζήτηση φυσικά έχουν τα νησιά.
Έχοντας πολλές ομοιότητες με μας, αποζητούν διασκέδαση και καλό φαγητό.

Οι Γάλλοι

Είναι πολύ δύσκολο να κουνηθεί αυτός ο λαός από τα σπίτια του, πόσο μάλλον από τη χώρα του για να έρθει στην Ελλάδα, της οποίας η εικόνα έχει «ξεθωριάσει» τα τελευταία χρόνια στην Γαλλία.

Σύμφωνα με τον οργανισμό τουρισμού της Γαλλίας, χρειάζεται ανανέωση του τουριστικού μας προφίλ, και ειδικά με την προβολή ανεξερεύνητων περιοχών και νέων μορφών τουρισμού. Κι αυτό γιατί όσοι Γάλλοι έρχονται στη χώρα μας αρέσκονται σε πακέτα περιήγησης, που μπορεί να είναι είτε μικρές κρουαζιέρες με καΐκια, είτε προγράμματα πεζοπορίας.

Οι Σκανδιναβοί

Μετά τους Βρετανούς και τους Γερμανούς, οι Σκανδιναβοί τουρίστες, έρχονται τρίτοι σε προσέλευση στη χώρα μας. Αγαπημένα τους μέρη είναι τα νησιά και κυρίως η κλασική τριάδα Κρήτη – Ρόδος - Κως αλλά και η Αθήνα.

Όπως οι Γερμανοί, είναι οικολογικά συνειδητοποιημένοι και προτιμώντας ανάλογες περιοχές, αποφεύγουν όσες αποκτούν κακή περιβαλλοντική φήμη.

Οι Αυστριακοί

Πρώτη είναι η χώρα μας στις προτιμήσεις των Αυστριακών. Ο πιο συνηθισμένος τρόπος προσέλευσης των Αυστριακών ήταν με οργανωμένα πακέτα ή και μεμονωμένα. Από τότε όμως που ξεκίνησε ο πόλεμος στην πρώην Γιουγκοσλαβία, προτιμούνται τα τσάρτερ και τα πλοία από την Ιταλία.

Ο μέσος όρος Αυστριακών τουριστών είναι περίπου 350.000 και η μέση διάρκεια παραμονής οι 16 ημέρες.

Οι Ολλανδοί

Είναι τουρίστες υψηλών προδιαγραφών. Οι περισσότεροι (86%) μένουν σε ξενοδοχεία Α' και Β' κατηγορίας, βίλες και επιπλωμένα διαμερίσματα, ενώ μόνο το 11% προτιμά τα κάμπινγκ και το 3% τις διάφορες πανσιόν.

Η διάρκεια παραμονής τους είναι μέχρι δύο εβδομάδες, κυρίως κατά τους μήνες Ιούλιο και Σεπτέμβριο.

Οι Ελβετοί

Οι περισσότεροι έρχονται με τσάρτερ ή τακτικές πτήσεις τον Ιούλιο και τον Σεπτέμβριο για θαλάσσιες διακοπές, κρουαζιέρες και διακοπές περιπέτειας.

Οι Βέλγοι

Αν και μάλλον «αθόρυβοι» ως τουρίστες, ξοδεύουν αρκετά χρήματα ενώ είναι αρκετοί και σε προσέλευση. Προτιμούν τα ξενοδοχεία, ενώ αγαπημένοι τους προορισμοί στην Ελλάδα είναι η Κρήτη, η Ρόδος και η ΚΩ.

Οι Γιαπωνέζοι

Η χώρα μας είναι ιδιαίτερα δημοφιλής στις προτιμήσεις των διακοπών τους. Η σύνθεση αυτής της «ομάδας» αποτελείται από νεαρές κοπέλες ηλικίας 20-29 ετών, νιόπαντρα ζευγάρια, φοιτητές αλλά και συνταξιούχους. Οι περισσότεροι έχουν προορισμό τα νησιά του Αιγαίου, με κάποιο πακέτο κρουαζιέρας.

Οι κυριότερες προτιμήσεις τους είναι:

- Υψηλού επιπέδου και γρήγορο σέρβις
- Ευγένεια και χαμόγελο
- Αποφυγή διακρίσεων στα μέλη της ομάδας

Η Ελλάδα δέχεται Ιάπωνες όλες τις εποχές του χρόνου και όχι μόνο το καλοκαίρι.

Οι Αμερικανοί

Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τουρισμού ο μέσος Αμερικανός πολίτης ονειρεύεται να επισκεφθεί, έστω και για μια φορά στη ζωή του, την Ευρώπη. Ο ευρωπαϊκός πολιτισμός και η κουλτούρα δεν τον αφήνουν ασυγκίνητο, ενώ έχει μια πολύ γενική και ανεπαρκή μεν, αλλά καλή εντύπωση για τους κατοίκους της Γηραιάς ηπείρου.

Ποιος είναι: έχει τάση ανεξαρτησίας, χρησιμοποιεί μόνο μέρος του τουριστικού πακέτου, περιμένει ειδικές συμφέρουσες τιμές της τελευταίας στιγμής, δεν θέλει να μείνει πολύ, για να μειώσει το κόστος, προτιμά τους μήνες εκτός αιχμής.

Από ένα ταξίδι του στην Ευρώπη περιμένει: Διασκέδαση και επαφή με τον Ευρωπαίο, γνωριμία ιστορικών μνημείων και περιοχών, εμπειρία διαφορετικού τρόπου ζωής.

Τα κριτήρια δε, κατά σειρά προτίμησης, με τα οποία επιλέγει τις χώρες που θα επισκεφθεί είναι: οι ενδιαφέρουσες πόλεις, η ομορφιά των τοπίων, οι ιστορικές περιοχές, η διασκέδαση (παραλίες, νυχτερινή ζωή, αθλητισμός κλπ).

Στην πορεία όμως, παρουσιάζονται ενδεχόμενα εμπόδια. Τα σπουδαιότερα είναι: το υψηλό κόστος ταξιδιού και ο χρόνος, η ασφάλεια, το κόστος του αεροπορικού εισιτηρίου, το κόστος των ξενοδοχείων.

Βλέπουμε ότι το κόστος είναι ο σημαντικότερος παράγοντας που μπορεί να «κρατήσει» τους Αμερικανούς από την απόφαση ενός τέτοιου ταξιδιού. Η εξασθένηση του δολαρίου έναντι του ευρώ αποτελεί ένας από τους λόγους που συμβαίνει αυτό. Από την στιγμή που το ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα εισήλθε στις διεθνείς χρηματαγορές η αξία του δολαρίου σημείωσε πτώση, έτσι οι συναλλαγματικές ισοτιμίες δεν βοηθούν την κατάσταση. Επίσης οι φόβοι τους για την ασφάλεια μετά την 11^η Σεπτεμβρίου και τον πόλεμο στο Αφγανιστάν και στη συνέχεια στο Ιράκ ανακάμπτουν ακόμα περισσότερο τον αμερικάνικο τουρισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ταυτότητα της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος καταλαμβάνει το ΒΔ τμήμα της Πελοποννήσου και το Δυτικό άκρο της Στερεάς Ελλάδος. Περιλαμβάνει τους νομούς Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας και Ηλείας. Η συνολική της έκταση είναι 11.350Km² (έκτη σε έκταση περιφέρεια της Ελλάδας) και αποτελεί το 8,6% της συνολικής έκτασης της χώρας.

Έχει πληθυσμό 702.000 κατοίκους (απογραφή 1991) και κατατάσσεται στην τέταρτη θέση από άποψη πληθυσμού, με ποσοστό 6,9% επί του συνόλου. Το διάστημα 1991-2001 ο πληθυσμός της περιφέρειας αυξήθηκε κατά μέσο όρο 4,6%, αύξηση χαμηλότερη από του συνόλου της χώρας (6,9%). Το ποσοστό φυσικής μείωσης του πληθυσμού μειώθηκε από 1,2 άτομα ανά 1000 κατοίκους το 2001 σε 0,5 το 2002.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι δείκτες ευημερίας της περιφέρειας

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ				
		ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΧΩΡΑΣ	ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΙΣ 13 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ.
ΑΕΠ κατά κεφαλή	2002	10,1χιλ. ευρώ	12,8	13
Αποταμιευτικές καταθέσεις ανά κάτ.	2002	4,90χιλ. ευρώ	8,32	13
Δηλ. εισόδημα ανά φορολογούμενο	2003	10,7χιλ. ευρώ	12,5	9
Φόρος εισοδ. ανά φορολογούμενο	2003	0,71χιλ. ευρώ	1,08	9
Φυσική αύξηση του πληθυσμού/1000 κατ.	2002	-0,49	-0,03	5
Μαθητές δευτεροβάθ. Εκπαιδ/1000κατ.	2002	71	66	2
Μαθητές δημοτικού / 1000κατ.	2002	60	59	9
Ποσοστό ανεργίας	2003	9,1	9,3	8
Συμμετοχή στα συνολικά μεγέθη της χώρας				
ΑΕΠ	2001	5,2%		6
Φορολογούμενοι	2003	5,6%		4
Δηλωθέν στην εφορία εισόδημα	2003	4,8%		4
Φόρος εισοδήματος	φ.π.α	3,7%		4
2003				
Αποταμιευτικές καταθέσεις	2002	3,9%		7

Πηγή: «Νομοί της Ελλάδας 2004»

Η περιφέρεια παράγει το 5,2% του ΑΕΠ της χώρας (5^η μεγαλύτερη συμμετοχή). Παράγει 9,8% του προϊόντος του αγροτικού τομέα της χώρας, 3% της μεταποίησης και 5% των υπηρεσιών. Με κατά κεφαλή προϊόν 10,1χιλ. ευρώ το 2002, κατατάσσεται 13^η στις περιφέρειες με βάση το κριτήριο αυτό με 79% του μέσου όρου της Ελλάδας.

Στον πρωτογενή τομέα απασχολείται το 46,9% του εργατικού δυναμικού, στο δευτερογενή το 19,3% και στο τριτογενή το 33,8%. Η συμμετοχή κάθε τομέα στη σύνθεση του Ακαθάριστου Περιφερειακού Προϊόντος είναι 23%, 29% και 48% αντίστοιχα.

Ο δευτερογενής τομέας παρουσιάζει μεγάλη συγκέντρωση στο νομό Αχαΐας. Ο προσανατολισμός της βιομηχανίας σε παραδοσιακούς κλάδους, που παρουσιάζουν σχετική ύφεση σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση (το 40% των

μονάδων ασχολείται με κλωστοϋφαντουργία και ένδυση και το 20% με παραγωγή μη μεταλλικών ορυκτών), είχε ως αποτέλεσμα την σχετική αποβιομηχάνιση του νομού.

Παρ' όλα αυτά οι μεταποιητικές μονάδες, στα προάστια της Πάτρας και του Αιγίου, έχουν την αναγκαία υλική υποδομή για την δημιουργία ενός σύγχρονου πόλου βιομηχανικής ανάπτυξης σε εθνική κλίμακα.

Όσο αφορά στη μορφολογία της Περιφέρειας της Δυτικής Ελλάδας, το μεγαλύτερο ποσοστό των εδαφών της είναι ορεινά (45,3%) και ημιορεινά (25,6%) ενώ μόλις το 29,1% είναι πεδινές εκτάσεις. Έχει εκτεταμένα παράλια και στους τρεις νομούς, που βρέχονται από τη θάλασσα του Ιονίου Πελάγους και των κόλπων: Αμβρακικού, Πατραϊκού και Κορινθιακού. Η γεωμορφολογία της Περιφέρειας παρουσιάζει εξαιρετική ποικιλία, αφού σε αυτήν περιλαμβάνονται όρη με ιδιαίτερα μεγάλο υψόμετρο (Αροάνια 2.335μ., Ερύμανθος 2.222μ., Παναχαϊκό 1.926μ.), μεγάλες φυσικές λίμνες (Τριχωνίδα 95,8Κμ², που είναι η μεγαλύτερη της χώρας, Αμβρακία 14,4 Κμ², Λυσιμαχεία 13 Κμ², Καϊάφα κ.λ.π.) και ποταμοί (Αχελώος 220Κμ, που είναι ο δεύτερος σε μήκος ποταμός της Ελλάδος, Πηνειός, Αλφειός, Εύηνος, Ξελινούντας, Βουραϊκός, Πείρος και Γλαύκος).

Νομός Αιτωλοακαρνανίας

Ο νομός Αιτωλοακαρνανίας βρίσκεται στο βορειότερο μέρος της περιφέρειας. Βόρεια συνορεύει με το νομό Άρτας και βρέχεται από τον Αμβρακικό κόλπο, νότια βρέχεται από τον Πατραϊκό, δυτικά από το Ιόνιο Πέλαγος και ανατολικά συνορεύει με τους νομούς Ευρυτανίας, Φθιώτιδας και Φωκίδας. Έχει έκταση 5,447 τ. χμ και πληθυσμό 230.688 κατοίκους.

Μορφολογικά οι ποταμοί Αχελώος και Εύηνος μαζί με τις ομώνυμες πεδιάδες που συμπληρώνουν την εδαφολογική μορφολογία του νομού, αποτελούν την βασική πηγή της οικονομικής του δραστηριότητας.

Ο νομός Αιτωλοακαρνανίας είναι μία περιοχή διάχυτη από την πλούσια μυθολογική παράδοση σημαντικών πόλεων και συνδέεται με τη δράση, κατά την αρχαιότητα, των Αιτωλών και των Ακαρνανών. Οι κάτοικοι της Αιτωλίας πήραν το όνομά τους από το μυθικό Αιτωλό και ως πρώτοι κάτοικοι της Ακαρνανίας θεωρούνται οι Λέλεγες.

Η Αιτωλοακαρνανία είναι ένας νομός γεμάτος αντιθέσεις. Τα ορεινά τοπία εναλλάσσονται με λίμνες και πεδιάδες, οι άγριες βραχώδεις κορυφές συναντώνται με ήρεμα οικοσυστήματα και οι αμμουδιές διακόπτονται από βραχώδεις όρμους. Το αποτέλεσμα των εναλλαγών αυτών είναι δεκάδες μοναδικές διαδρομές που διατηρούν αμείωτο το ενδιαφέρον του επισκέπτη.

Νομός Αχαΐας

Ο νομός Αχαΐας καταλαμβάνει το βορειοδυτικό τμήμα της Πελοποννήσου. Βόρεια βρέχεται από τον Πατραϊκό και από τον Κορινθιακό Κόλπο, νότια συνορεύει με τους νομούς Ηλείας και Αρκαδίας, ανατολικά με το νομό Κορινθίας, και δυτικά πάλι με το νομό Ηλείας. Η έκταση του νομού αντιστοιχεί στο 2,48% της έκτασης της χώρας. Ο νομός Αχαΐας είναι ο τρίτος μεγαλύτερος νομός της Ελλάδας μετά τους νομούς Αττικής και Θεσσαλονίκης και ένας από τους πλέον αστικοποιημένους.

Η Πάτρα, πρωτεύουσα του νομού, αποτελεί ένα συγκοινωνιακό, εμπορικό και τουριστικό κέντρο της Πελοποννήσου. Είναι η τρίτη μεγαλύτερη πόλη της Ελλάδας και έχει από τα μεγαλύτερα λιμάνια της χώρας.

Η βαθύτατη ιστορική πορεία της Αχαΐας στο χρόνο είναι έκδηλη σε κάθε σημείο της. Η Αχαΐα πρωτοκατοικήθηκε την παλαιολιθική εποχή και πήρε το όνομα της από τους Αχαιούς από την Αργολίδα, που εγκαταστάθηκαν εδώ με την εισβολή των Δωριέων (1100πΧ), ιδρύοντας σημαντικές πόλεις ανάμεσα τους το Αίγιο και τη Πάτρα. Από τα μεγαλύτερα γεγονότα της ιστορίας της Αχαΐας ήταν η ίδρυση της Αχαϊκής Συμπολιτείας (280πΧ). Έχει ιδιαίτερη σχέση με την θρησκεία, ασπάζεται τον Χριστιανισμό νωρίτερα από την υπόλοιπη Ελλάδα (στην Πάτρα δίδαξε και μαρτύρησε ο Απόστολος Ανδρέας (68μΧ), ο οποίος είναι και πολιούχος της). Το 1205 η χώρα έρχεται στο προσκήνιο με τους Φράγκους. Τότε ιδρύεται το Πριγκιπάτο της Αχαΐας. Σιγά σιγά περνάει στα χέρια των Παλαιολόγων του Μυστρά για να την καταλάβουν οι Τούρκοι το 1460. Μικρό διάλειμμα (1687-1715) θα αποτελέσει η Βενετοκρατία. Απελευθερώνεται το 1828.

Ο νομός Αχαΐας αποτελείται από αναρίθμητες πόλεις, κωμοπόλεις και χωριά τα οποία είναι όλα ιδιαίτερος ξεχωριστά.

Η Αχαΐα, εκτός από ένας ιδανικός προορισμός για τις διακοπές των Ελλήνων, θεωρείται και ένα σημαντικός κόμβος για τον εισερχόμενο τουρισμό από τη δυτική Ευρώπη. Περιοχή με θέση στρατηγικής σημασίας και μητροπολιτικό χαρακτήρα για ολόκληρη την Δυτική Ελλάδα, με σημείο αναφοράς το λιμάνι της Πάτρας, απ' όπου ξεκινούν οι πορθμιακές γραμμές που –μέσω Ηγουμενίτσας- συνδέουν την Ελλάδα με τα μεγαλύτερα λιμάνια της Ιταλίας. Θεωρείται η «πύλη» της χώρας προς τη Δύση.

Ο Νομός Αχαΐας με συνολική έκταση 3,274km², χαρακτηρίζεται από έντονες εδαφολογικές αντιθέσεις. Τα εδάφη του είναι στο μεγαλύτερο ποσοστό τους (60% περίπου) ορεινά και διασχίζονται από μικρούς σχετικά ποταμούς (Βουραϊκό, Γλαύκο, Σελινούντα, Πείρο) και μικρότερους χείμαρρους, που εκβάλλουν στον Πατραϊκό και Κορινθιακό κόλπο.

Νομός Ηλείας

Ο Νομός Ηλείας καταλαμβάνει το ΒΔ τμήμα της Πελοποννήσου, συνορεύει με τους νομούς Αχαΐας, Αρκαδίας και Μεσσηνίας και βρέχεται στα δυτικά από το Ιόνιο Πέλαγος. Η έκταση του νομού είναι 2,621km² που αντιπροσωπεύει το 1,98% της χώρας. Σύμφωνα με το πρόγραμμα «Καποδίστριας», απαρτίζεται από 22 νέους δήμους. Το έδαφος του είναι κυρίως πεδινό (60%) και διασχίζεται από τον Αλφειό, τον Πηνειό και τον Ερύμανθο. Τα ποτάμια αυτά αποτελούν το κύριο χαρακτηριστικό της φυσιογνωμίας του και έχουν επιδράσει και επιδρούν σημαντικά στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική του εξέλιξη. Ο Νομός χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη παράλιων υδροβιότοπων (Κοτύχι, Καϊάφα) εξαιρετικού φυσικού κάλλους και οικολογικού πλούτου. Η πεδιάδα της Ηλείας είναι η μεγαλύτερη σε έκταση στην Πελοπόννησο.

Οι κύριες ανθρώπινες δραστηριότητες είναι η ιχθυοκαλλιέργεια, η γεωργία και ο τουρισμός (παραλιακά ξενοδοχεία και κατασκήνωσεις).

Ο τόπος όμως που κυριαρχεί στο νομό είναι η περιοχή της Αρχαίας Ολυμπίας, που συγκεντρώνει την προσοχή της παγκόσμιας κοινότητας. Πρόκειται για μία από τις πιο σημαντικές, ιστορικά, περιοχές της Ελλάδας. Επισκέπτες από όλο τον κόσμο σπεύδουν να θαυμάσουν τον ιερό χώρο της Αρχαίας Ολυμπίας, την

γενέτειρα των Ολυμπιακών Αγώνων, με τους πανάρχαιους λατρευτικούς θεσμούς, που καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό την ταυτότητα της Αρχαίας Ελλάδας.

Ο νομός Ηλείας πρωτοκατοικήθηκε τα αρχαία χρόνια (Παλαιολιθική εποχή) από τους Πελασγούς, τους Λέλεγες, τους Αρκάδες, τους Αχαιούς και τους Δωριείς. Κατά τον Πausανία, ο πρώτος βασιλιάς στην περιοχή ήταν ο Αέθλιος και μετά ο γιος του ο Ενδυμίνας που τον διαδέχτηκε ο Επειός. Απ' αυτόν οι κάτοικοι ονομάστηκαν Επειοί. Όταν βασίλεψε ο ανιψιός του Ηλείος, μετονόμασε τους Επειούς Ηλείους και την περιοχή Ηλεία, ονομασίες που έμειναν ως σήμερα.

Σημαντικότερο κέντρο της Ηλείας αναδείχτηκε η πόλη Ήλιδα που γνώρισε μεγάλη ακμή κατά την περίοδο 1210 πΧ. Όταν την κατέλαβαν οι Φράγκοι, έγινε το κέντρο του Πριγκιπάτου της Αχαΐας ή Μορέως.

Τρεις σύγχρονες, ξεχωριστές πόλεις της Δυτικής Ελλάδας

Το Μεσολόγγι, η Πάτρα και ο Πύργος είναι τα αστικά κέντρα που ξεχωρίζουν και προβάλλουν το ευρωπαϊκό πρόσωπο της περιοχής.

Μεσολόγγι

Ιστορική πόλη με σημαντικότερη συμβολή στον αγώνα του '21. Είναι κυρίως γνωστή από την ηρωική έξοδο των «Ελευθέρων Πολιορκημένων» τον Απρίλιο του 1826. Είναι πρωτεύουσα του νομού Αιτωλοακαρνανίας και γενέτειρα σημαντικών πολιτικών όπως ο Σπ. Τρικούπης, ο Επ. Δεληγιώργης και ποιητών όπως ο Κ. Παλαμάς, ο Γ. Δροσίνης και Μ. Μαλακάσης.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό γνώρισμα της πόλης είναι η λιμνοθάλασσα της, που σχηματίστηκε από προσχώσεις του Αχελώου ποταμού. Η λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου με τις ψαροκαλύβες (πελάδες), κτισμένες πάνω σε πάσαλα μέσα στο νερό, δίνουν μία ιδιαίτερη γοητεία στο Μεσολόγγι.

Είσοδος της πόλης είναι «η Πύλη της Εξόδου», που χρησιμοποιήθηκε από τους εγκλείστους κατοίκους της, για την ηρωική Έξοδο του Μεσολογγίου, στα χρόνια της Επανάστασης. Στη συνέχεια της «Πύλης» συναντά κανείς τον χωμάτινο φράκτη του Μεσολογγίου και τους προμαχώνες του Φραγκλίνου.

Στο «Ηρώο» του Μεσολογγίου βρίσκονται οι τάφοι των Μ. Μπότσαρη, Στουρνάρη, Βλαχόπουλου, Τσέλιου, προτομές αγωνιστών και φιλελλήνων, καθώς και μνημείο με οβίδες, κανόνια και εξαρτήματα του τυπογραφείου του Μάγερ.

Πάτρα

Σχηματίστηκε από την ένωση τριών αγροτικών συνοικισμών (Αρόη, Άνθεια, Μεσάτης) των Μυκηναϊκών Χρόνων και πήρε το όνομα της από το Βασιλιά Πατρέα, αρχηγό των Αχαιών.

Χωρίζεται στην Πάνω και Κάτω Πόλη, έχει πολύ καλή ρυμοτομία, με πλατείες και όμορφους κήπους, ενώ διατηρεί έντονες τις μνήμες του παρελθόντος. Συνδυάζει φυσική ομορφιά και πολιτιστική ανάπτυξη.

Είναι σημαντική πανεπιστημιούπολη. Το πανεπιστήμιο Πατρών λειτουργεί από το 1964 ενώ το ΑΤΕΙ Πατρών ιδρύθηκε το 1983. Οι χιλιάδες φοιτητές που σπουδάζουν σε αυτά τα εκπαιδευτικά ιδρύματα έδωσαν νέα πνοή στην πόλη.

Τα νοσοκομεία, που διαθέτει η πόλη, του Αγίου Ανδρέα και κυρίως το νοσοκομείο του Ρίου θεωρούνται από τα καλύτερα της Ελλάδος. Εκεί μεταφέρονται τα δύσκολα ιατρικά περιστατικά από ολόκληρη την περιφέρεια.

Πύργος

Ο Πύργος, πρωτεύουσα της Ηλείας, είναι η μεγαλύτερη πόλη του νομού. Ιδρύθηκε περίπου στα τέλη του 17ου αιώνα και αρχικά ήταν ένας μικρός αγροτικός οικισμός γύρω από έναν μεγάλο πέτρινο πύργο, τον πύργο του Τσερνοτά, από όπου πήρε και το όνομά της.

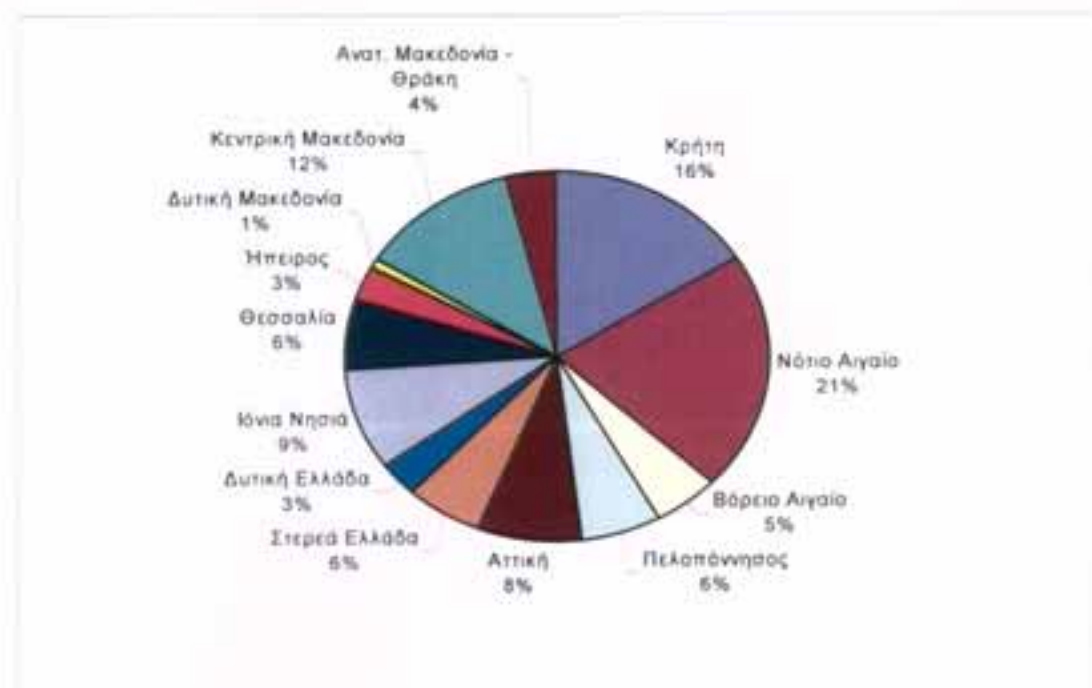
Στις αρχές του 20ου αιώνα η πόλη είχε 9.000 κατοίκους και άρχισε να εξελίσσεται σε σημαντικό εμπορικό αλλά και καλλιτεχνικό κέντρο.

Το κέντρο της πόλης είναι η πλατεία Σάκη Καραγιώργα, στην οποία οι Πυργιώτες έδωσαν αυτό το όνομα για να τιμήσουν τον συμπολίτη τους που αγωνίστηκε για την δημοκρατία. Ο Πύργος διαθέτει θαυμάσια νεοκλασικά κτίρια όπως είναι το κτίριο της Δημοτικής Αγοράς, σημαντικούς ναούς, όπως ο Ναός της Αγίας Κυριακής και εξαιρετικά δείγματα βιομηχανικής αρχιτεκτονικής όπως οι αποθήκες του Αυτόνομου Σταφιδικού Οργανισμού.

Ξενοδοχειακά καταλύματα στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος

Το ενεργό ξενοδοχειακό δυναμικό της Ελλάδας σύμφωνα με στοιχεία του 2002 αποτελείται από 8.331 ξενοδοχειακές μονάδες. Συγκρίνοντας τις περιφέρειες μεταξύ τους – η γεωγραφική κατανομή των ξενοδοχείων φαίνεται στο διάγραμμα που ακολουθεί- διαπιστώνει κανείς ότι τα περισσότερα ξενοδοχεία είναι συγκεντρωμένα στην περιφέρεια του Νότιου Αιγαίου (21%). Ακολουθεί η περιφέρεια της Κρήτης που συγκεντρώνει το 16% των ελληνικών ξενοδοχείων ενώ μεγάλος αριθμός ξενοδοχείων λειτουργούν επίσης στην περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας και των Ιονίων Νήσων που συγκεντρώνουν ποσοστά τάξης του 12% και 9% αντίστοιχα. Από τις υπόλοιπες περιφέρειες, σημαντική τουριστική ανάπτυξη καταγράφει η περιφέρεια Αττικής στην οποία είναι συγκεντρωμένο το 8% του συνόλου των ξενοδοχειακών μονάδων της χώρας, ενώ αξιόλογη ξενοδοχειακή υποδομή παρουσιάζουν και οι περιφέρειες της Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας και Πελοποννήσου, στις οποίες είναι χωροθετημένο το 18% περίπου του συνολικού αριθμού των ξενοδοχειακών μονάδων της χώρας. Τέλος, τα χαμηλότερα ποσοστά συγκεντρώνουν οι περιφέρειες της Ηπείρου (3%), Δυτικής Ελλάδας (3%) και Δυτικής Μακεδονίας (1%).

Γεωγραφική κατανομή των ξενοδοχείων ανά περιφέρεια

Πηγή: ΞΕΕ, 2002

Όσον αφορά στο ξενοδοχειακό δυναμικό της Περιφέρειας, δεν παρατηρούνται ιδιαίτερες ιδιομορφίες. Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα που ακολουθεί πρώτος νομός σε προσφορά ξενοδοχειακού δυναμικού όλων των κατηγοριών, έρχεται ο νομός Αχαΐας, με 79 μονάδες, ακολουθεί με πολύ μικρή διαφορά ο νομός Ηλείας, με 77 μονάδες, και τρίτος είναι ο νομός Αιτωλοακαρνανίας με 56 μονάδες. Η Περιφέρεια φαίνεται να μην διαθέτει καθόλου μονάδες ΑΑ' κατηγορίας (βλέπε σημείωση), ενώ συγκεντρώνει σχετικά λίγες Α' κατηγορίας. Τα ξενοδοχεία Α' κατηγορίας συμμετέχουν με ένα ποσοστό 1,8% επί του συνόλου της Ελλάδος, τα Β' κατηγορίας συγκεντρώνουν το 3,2%, τα Γ' κατηγορίας το 2,4% και τα Δ' και Ε' κατηγορίας 3,5 και 2,5% αντίστοιχα.

Συγκρίνοντας τα παραπάνω ποσοστά με τα αντίστοιχα ποσοστά άλλων περιφερειών, παρατηρούμε πως η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, έχει μεγάλη έλλειψη ξενοδοχειακού δυναμικού όλων των κατηγοριών, ενώ τα περισσότερα ξενοδοχειακά καταλύματα είναι μικρού και μεσαίου μεγέθους, γεγονός που προδιαγράφει τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των προσφερόμενων υπηρεσιών. Σύμφωνα με το μέγεθος της περιφέρειας, τον πληθυσμό και την έκταση, το μήκος των ακτών, τις αρχαιότητες καθώς και τους υπόλοιπους προσελκυστικούς φυσικούς της πόρους, θεωρείται η συγκεκριμένη συγκέντρωση της προσφοράς σαν πολύ περιορισμένη. (Αντιστοιχεί μόλις στο 3% του συνολικού δυναμικού της χώρας). Βέβαια πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι υπάρχουν καταλύματα που λειτουργούν παράνομα χωρίς άδεια, τα οποία δεν παύουν να έχουν στατιστική σημασία, αλλά δυστυχώς όμως δεν καταγράφονται.

Ξενοδοχειακό δυναμικό Δυτικής Ελλάδας ανά κατηγορία

ΝΟΜΟΣ	ΔΕΔΟΜΕΝΑ	ΑΑ	Α	Β	Γ	Δ	Ε	ΓΕΝ. ΑΘΡΟΙΣΜΑ
Ν. ΑΧΑΪΑΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	0	5	23	35	13	3	79
	ΔΩΜΑΤΙΑ	0	750	1.061	1.126	226	25	3.188
	ΚΛΙΝΕΣ	0	1.411	2.037	2.126	447	53	6.074
Ν. ΑΙΤΩΛΩΝΙΑΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	0	2	13	21	17	3	56
	ΔΩΜΑΤΙΑ	0	152	603	620	270	29	1.674
	ΚΛΙΝΕΣ	0	306	1.123	1.167	514	54	3.164
Ν. ΗΛΕΙΑΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	0	7	11	40	9	10	77
	ΔΩΜΑΤΙΑ	0	1.085	462	1.112	143	125	2.927
	ΚΛΙΝΕΣ	0	2.043	864	2.099	307	270	5.583
ΣΥΝΟΛΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	0	14	47	96	39	16	212
	ΔΩΜΑΤΙΑ	0	1.987	2.126	2.858	639	179	7.789
	ΚΛΙΝΕΣ	0	3.760	4.024	5.392	1.268	377	14.821

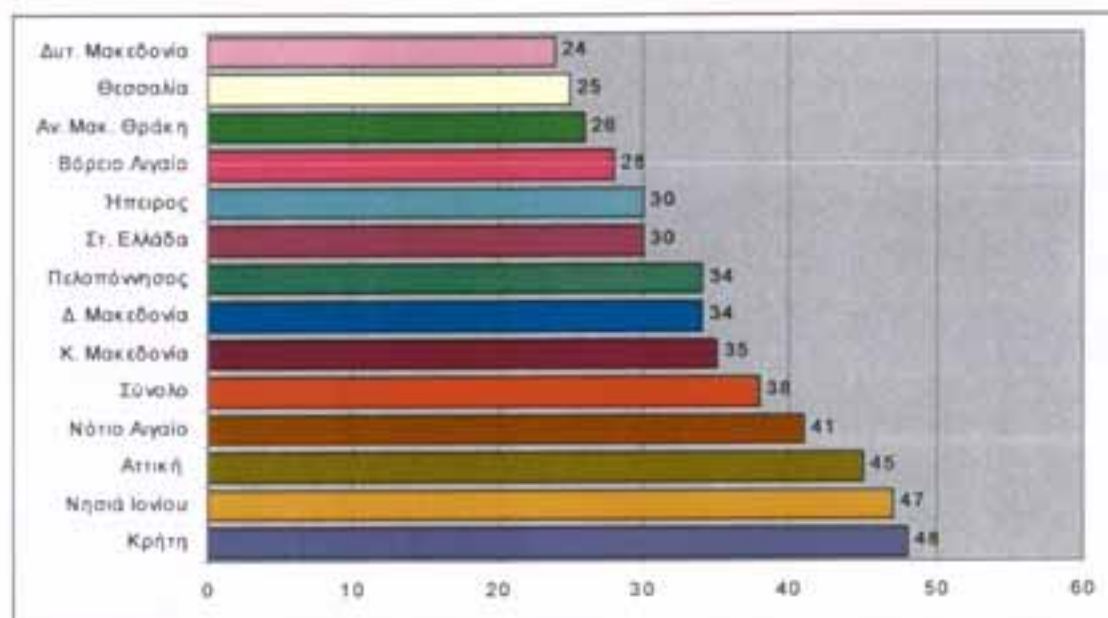
Πηγή : Τα στοιχεία αυτά έχουν δοθεί από το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος. Επισημαίνεται όμως το ενδεχόμενο να είναι ελλιπή, καθώς δεν υπολογίζεται η παραξενοδοχία.

Σημείωση:

Μέχρι να ολοκληρωθεί η σχετική διαδικασία κατάταξης με το νέο σύστημα, ορισμένα ξενοδοχεία θα εμφανίζονται να έχουν την παλαιά κατάταξη σε τάξεις (πολυτελείας, Α, Β, Γ, Δ, & Ε) και ορισμένα τη νέα σε αστέρια (5****, 4****, 3***, 2**, 1*). Γι' αυτό απουσιάζουν από το πίνακα μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες της Ηλείας όπως είναι το ξενοδοχειακό συγκρότημα Grecotel Olympia Riviera Resort (γίνεται αναφορά σε επόμενο κεφάλαιο) και το συγκρότημα Aldemar Olympian Village.

Ένα σημαντικό μέγεθος που προσδιορίζει τη δυναμικότητα των ξενοδοχειακών μονάδων είναι μεταξύ των άλλων και ο αριθμός των δωματίων ανά ξενοδοχειακή μονάδα, του οποίου ο μέσος όρος στην Ελλάδα ανέρχεται σε 38 δωμάτια ανά ξενοδοχειακή μονάδα. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσιάζονται στο Διάγραμμα που ακολουθεί, η Κρήτη και τα Νησιά του Ιονίου κατατάσσονται στις πρώτες θέσεις με 48 και 47 δωμάτια ανά μονάδα αντίστοιχα. Ακολουθεί η Αττική (46) και το Νότιο Αιγαίο (41), ενώ σημαντική δυναμικότητα χαρακτηρίζει την Κεντρική Μακεδονία (35), τη Δυτική Ελλάδα και την Πελοπόννησο με μέσο μέγεθος που αντιστοιχεί σε 34 δωμάτια ανά μονάδα. Στις τελευταίες θέσεις βρίσκονται περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας, όπως η Ανατολική Μακεδονία – Θράκη, η Θεσσαλία και τέλος η Δυτική Μακεδονία, στις οποίες το μέσο μέγεθος δεν ξεπερνά τα 26 δωμάτια ανά μονάδα. (βλέπε σχεδιάγραμμα).

Αριθμός δωματίων ανά ξενοδοχειακή μονάδα και περιφέρεια

Πηγή: ΞΕΕ, 2002

Παράθεση και σχολιασμός στατιστικών στοιχείων

Η στατιστική επιστήμη αποτελεί ένα πολύτιμο εργαλείο εκτίμησης δεδομένων για το τουριστικό κλάδο και όχι μόνο. Είναι σε θέση να δώσει απαντήσεις σε πολλά ερωτήματα, που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με την τουριστική ανάπτυξη. Το όλο πρόβλημα εντοπίζεται όχι στη ορθή ταξινόμηση των στοιχείων και δεδομένων και τη χρησιμοποίηση ή όχι σύγχρονων τεχνολογικών μέσων (ηλεκτρονικών υπολογιστών, τερματικών κτλ), αλλά στον τρόπο επεξεργασίας, ανάλυσης και παρουσίασή τους. Στην ενότητα αυτή γίνεται μια απόπειρα να παρουσιαστούν κάποια στοιχεία και βάσει αυτών να βγουν κάποια συμπεράσματα.

Στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζονται οι διανυκτερεύσεις αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών στη περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδος και για κάθε νομό της ξεχωριστά και στα πάσης φύσεως καταλύματα πλην camping για τα έτη 1990-2000.

Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών και ημεδαπών πελατών σε καταλύματα πλην camping.

	Αιτωλ/νία	Αχαΐα	Ηλεία	Σύνολο
1990	237.314	654.518	535.426	1.427.258
1991	227.936	593.492	417.098	1.238.526
1992	240.821	646.988	439.729	1.327.538
1993	233.236	609.431	465.161	1.307.828
1994	259.454	662.653	487.902	1.410.009
1995	268.540	550.659	446.689	1.265.888
1996	284.146	445.520	456.965	1.186.631
1997	281.068	494.903	381.289	1.157.260
1998	307.439	524.927	481.826	1.314.192
1999	284.759	541.896	442.434	1.269.089
2000	284.504	659.632	497.363	1.441.499
Σύνολο	2.909.217	6.384.619	5.051.882	14.345.718

Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών πελατών σε καταλύματα πλην camping

	Αιτωλ/νία	Αχαΐα	Ηλεία	Σύνολο
1990	17.145	312.254	344.877	674.276
1991	15.833	283.981	242.743	542.557
1992	15.808	310.707	272.390	598.905
1993	13.220	280.386	;	;
1994	26.881	319.821	;	;
1995	17.337	234.344	258.918	510.599
1996	11.475	158.812	;	;
1997	14.294	199.747	;	;
1998	15.636	205.885	;	;
1999	16.253	212.550	298.442	527.245
2000	30.619	294.809	324.962	650.390
Σύνολο	194.501	2.813.296	;	;

Διανυκτερεύσεις ημεδαπών πελατών σε καταλύματα πλην camping

	Αιτωλ/νία	Αχαΐα	Ηλεία	Σύνολο
1990	220.169	342.264	180.559	742.992
1991	212.103	309.511	174.355	695.969
1992	225.013	336.281	167.339	728.633
1993	220.016	329.045	147.570	696.631
1994	232.573	342.832	154.157	729.562
1995	251.203	316.315	160.771	728.289
1996	272.671	286.708	;	;
1997	266.774	295.156	;	;
1998	291.803	319.042	137.893	748.738
1999	268.506	329.346	143.992	741.844
2000	253.887	364.823	172.401	791.111
Σύνολο	2.714.718	3.571.323	;	;

Συγκρίνοντας κανείς τα στοιχεία που παρουσιάζονται στους παραπάνω πίνακες κάνει τις εξής διαπιστώσεις: ο νομός με τις περισσότερους τουρίστες είναι ο νομός Αχαΐας και αυτός με τους λιγότερους ο νομός Αιτωλοακαρνανίας. Ο αριθμός των διανυκτερεύσεων για την Αχαΐα και Ηλεία παρουσιάζει μικρές διακυμάνσεις ενώ της Αιτωλοακαρνανίας παρουσιάζει μεγαλύτερη σταθερότερα. Και οι τρεις όμως νομοί έχουν μια αυξητική τάση. Αυτό που κάνει ιδιαίτερη εντύπωση είναι ο αριθμός των αλλοδαπών τουριστών στον νομό Αιτωλοακαρνανίας που είναι μόλις μερικές χιλιάδες. Το έτος 2000 παρουσιάζεται μια αύξηση στις διανυκτερεύσεις, ο αριθμός τους φτάνει τις 30.619, αλλά και πάλι αυτοί θεωρούνται ελάχιστοι σε σύγκριση με τους άλλους νομούς στους οποίους ανέρχονται οι διανυκτερεύσεις σε μερικές εκατοντάδες. Η τουριστική κίνηση του νομού Αιτωλοακαρνανίας κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα και σε σχέση με το σύνολο της χώρας. Ενώ σύμφωνα με τον ΕΟΤ και ο μέσος χρόνος παραμονής στα τουριστικά καταλύματα του νομού είναι μικρός και κυμαίνεται στα ίδια περίπου επίπεδα για ημεδαπούς και αλλοδαπούς τουρίστες 1,7 και 1,9 ημέρες ανά επισκέπτη. Ο νομός αυτός δεν καταφέρνει να προσελκύσει και να κρατήσει τους αλλοδαπούς τουρίστες. Οι περισσότεροι τουρίστες διασχίζουν το νομό ακολουθώντας τον άξονα Αντιρρίου- Ηγουμενίτσας, πραγματοποιώντας μόνο μία μικρής διάρκειας παραμονή. Αυτό επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι ο μεγαλύτερος όγκος των αλλοδαπών τουριστών που καταφθάνουν με πτήσεις charter στο αεροδρόμιο της Πρέβεζας (Ακτιο), κατευθύνεται σε άλλους προορισμούς εκτός νομού Αιτωλοακαρνανίας όπως τα δυτικά παράλια του νομού Πρέβεζας.

Γενικά ο νομός έχει χαμηλό τουριστικό προφίλ και μικρό βαθμό διεύθυνσης στο δίκτυο των tour operator. Τα ξενοδοχειακά καταλύματα είναι κυρίως οικογενειακές επιχειρήσεις, που λειτουργούν εποχιακά και προσφέρουν στους ιδιοκτήτες τους ένα συμπληρωματικό εισόδημα. Επίσης λόγω της μικρής τουριστικής αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του νομού και των περιορισμένων παρεχόμενων υπηρεσιών, (για παράδειγμα ο Αστακός ή το Μεσολόγγι ή ακόμα και η Ναύπακτος αρκούνται στην υποδοχή σκαφών αναψυχής χωρίς να έχουν δυνατότητες περαιτέρω εξυπηρέτησεων), προσελκύουν τουρίστες χαμηλής εισοδηματικής τάξης.

Η σχετικά σταθερή τουριστική κίνηση των ημεδαπών τουριστών στο νομό υπονοεί την ύπαρξη μιας σειράς άλλων κινήτρων εκτός παραθερισμού όπως διερχόμενοι, επισκέψεις σε γνωστούς και φίλους, εμπορικές συναλλαγές, περιηγητές, φοιτητές κλπ.

Σημαντικοί λόγοι που παρουσιάζουν αυξημένη κίνηση αλλοδαπών οι νομοί Αχαΐας και Ηλείας είναι το λιμάνι της Πάτρας και η Αρχαία Ολυμπία αντίστοιχα. Το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν και αυτοί οι νομοί είναι η αδυναμία να κρατήσουν τους τουρίστες, λόγω της έλλειψης γενικής υποδομής, μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων και της μη αξιοποίησης των εν δυνάμει τουριστικών πόρων.

Σημείωση: οι διανυκτερεύσεις που καταγράφονται και παρουσιάζονται στα επίσημα στατιστικά δελτία αποτελούν ένα μέρος αυτών που πραγματοποιούνται. Διανυκτερεύσεις σε τουριστικά πλοία εσωτερικού (πχ. σε κόττερα και πλοία περιηγήσεων) καθώς και σε πάσης φύσεως μη δηλωμένα καταλύματα (το σοβαρό πρόβλημα της παραξενοδοχίας) δεν είναι δυνατόν να καταμετρηθούν. Το γεγονός αυτό αποκαλύπτει μια σοβαρή οργανωτική αδυναμία του ελληνικού τουρισμού που πρέπει να αντιμετωπισθεί.

Να σημειωθεί επίσης ότι για το νομό Ηλείας τα στατιστικά στοιχεία που υπάρχουν ή τουλάχιστον διατίθενται είναι πολύ λίγα.

Ανεπαρκή διαθέσιμα στοιχεία σημαίνει ελλιπή μελέτη και ανάλυση, επομένως και εσφαλμένα συμπεράσματα, τα οποία είναι ζωτικής σημασίας για την λήψη ορθών αποφάσεων.

Στους παρακάτω πίνακες παρουσιάζονται οι μηνιαίες πληρότητες για πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα (πλην Campings) για τα έτη 1990-2000 και για τους τρεις νομούς της περιφέρειας της δυτικής Ελλάδος. Δυστυχώς η παράθεση στατιστικών στοιχείων για τα έτη μετά το 2000 δεν ήταν εφικτή, καθώς τα στοιχεία που ήταν δυνατό να συλλεκτούν από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία για αυτά τα έτη ήταν ανεπαρκή ώστε να γίνουν κάποιες συγκρίσεις και να βγουν κάποια συμπεράσματα.

Πίνακας 1

Μηνιαίες πληρότητες για πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα (πλην camping) για το έτος 1990

	Αιτωλνία	Αχαΐα	Ηλεία
Ιανουάριος	22,72%	29,50%	17,25%
Φεβρουάριος	32,51%	39,04%	27,79%
Μάρτιος	33,81%	33,53%	24,38%
Απρίλιος	35,57%	43,44%	49,74%
Μάιος	36,65%	39,77%	38,14%
Ιούνιος	37,06%	45,55%	50,65%
Ιούλιος	36,06%	55,48%	59,11%
Αύγουστος	47,17%	75,37%	77,95%
Σεπτέμβριος	33,81%	44,66%	56,40%
Οκτώβριος	29,38%	31,41%	33,52%
Νοέμβριος	31,05%	33,13%	23,35%
Δεκέμβριος	27,87%	34,54%	23,60%

Στον πίνακα 1 για το 1990 παρατηρούμε ότι η μεγαλύτερη πληρότητα και στους τρεις νομούς παρουσιάζεται το μήνα Αύγουστο και η μικρότερη τον Ιανουάριο. Γενικότερα τη μεγαλύτερη κίνηση σε όλη την περιφέρεια έχουμε κατά την περίοδο αιχμής δηλαδή τους καλοκαιρινούς μήνες, παρ' όλο που η καλοκαιρινή σαιζόν ξεκινάει νωρίτερα, από τον Απρίλιο και διαρκεί μέχρι τον Οκτώβριο. Αντίθετα τους χειμερινούς μήνες η κίνηση είναι πολύ μικρή. Το φαινόμενο αυτό, όπως διαπιστώνει κανείς και στους επόμενους πίνακες, επαναλαμβάνεται. Ειδικότερα τους μήνες Δεκέμβριο και Ιανουάριο η κίνηση θεωρείται ιδιαίτερος μικρή αν λάβουμε υπόψη μας ότι τότε έχουμε τις περισσότερες αργίες του έτους και τα παιδιά έχουν δεκαπενθήμερη διακοπή από το σχολείο. Για άλλη μια φορά συμπεραίνει κανείς ότι οι διακοπές στην Ελλάδα είναι ταυτισμένες με το καλοκαίρι, τον ήλιο και την θάλασσα.

δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς. Μία παράμετρος που πρέπει να αναφερθεί και που ίσως δικαιολογεί αυτές τις εξελίξεις είναι οι εντατικές προσπάθειες τουριστικής προβολής που ξεκίνησε το 1995 η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση με συμμετοχή του νομού σε διεθνείς τουριστικές εκθέσεις και η στήριξη ανάλογων πρωτοβουλιών από πλευράς των Ενώσεων Ξενοδόχων, που βοήθησαν τους ξενοδόχους να αξιοποιήσουν τις επαφές, που έκαναν στα πλαίσια των Εκθέσεων, με εκπροσώπους μεγάλων τουριστικών πρακτορείων από όλη την Ευρώπη.

Συμπεράσματα

Κατά τα έτη 1990-2000 υπάρχει μια σταθερότητα στις πληρότητες που παρουσιάζονται. Οι όποιες μεταβολές που παρατηρούνται αυτό το διάστημα οφείλονται σε γεγονότα που δεν έχουν να κάνουν καθαυτό με τον τουρισμό, αλλά με το γεγονός ότι το τουριστικό φαινόμενο επηρεάζεται άμεσα από τις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις τόσο του τόπου- προορισμού, όσο και των χωρών που υποκινούν τα τουριστικά ρεύματα. Αυτό είναι ένα γεγονός που όσο νωρίτερα το συνειδητοποιήσουν οι φορείς του Ελληνικού τουρισμού, τόσο καλύτερα θα μπορέσουν να οργανωθούν και να προστατεύσουν το ούτως ή άλλως ευπαθές τουριστικό προϊόν.

Και στους τρεις νομούς ο μήνας Αύγουστος έρχεται σταθερά πρώτος σε μηνιαία πληρότητα, ενώ αυξημένη κίνηση εμφανίζουν και οι μήνες Ιούνιος, Ιούλιος και Σεπτέμβριος, καταδεικνύοντας την έντονη εποχικότητα που παρουσιάζει ο τουρισμός στην περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδας κατά τους θερινούς μήνες, ώστε να μιλάμε για θερινή εποχικότητα. (Ως αρχή της τουριστικής περιόδου θεωρείται ο Απρίλιος και ως τέλος ο Οκτώβριος). Αυτό που είναι ιδιαίτερα αισιόδοξο είναι το γεγονός ότι υπάρχει μια αυξητική τάση στα ποσοστά πληρότητας μέσα στην δεκαετία και στους τρεις νομούς.

Εποχικότητα

Η εποχική φυσιογνωμία του τουριστικού φαινομένου εκφράζεται με τη συγκέντρωση της ζήτησης σε μερικούς μήνες του έτους. Αυτό πρακτικά σημαίνει χρονική και τοπική υπερσυγκέντρωση των τουριστών στους τουριστικούς προορισμούς. Η τουριστική εποχικότητα στην Ελλάδα είναι θερινή, καθώς οι πλειονότητα των τουριστών διαλέγει να κάνει διακοπές κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού και κυρίως τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο, σε παράκτιες μάλιστα τουριστικές περιοχές.

Οι κυριότερες αιτίες στις οποίες οφείλεται η εποχικότητα στο τουρισμό είναι οι ακόλουθες:

- ορισμένες μορφές τουρισμού, από τη φύση τους, εκδηλώνονται υποχρεωτικά σε ορισμένη εποχή του έτους (πχ ο χιονοδρομικός τουρισμός εκδηλώνεται υποχρεωτικά το χειμώνα).
- ορισμένες εποχές του έτους προσφέρονται καλύτερα, είναι δηλαδή καταλληλότερες για την εκδήλωση της τουριστικής δραστηριότητας και προτιμούνται από τους τουρίστες. Έτσι ορισμένες μορφές τουρισμού αν και μπορούν να εκδηλωθούν και σε άλλες εποχές, εκδηλώνονται στις εποχές κατά τις οποίες ο καιρός είναι καλύτερος. Γιατί ο καλός καιρός διευκολύνει και τους τουρίστες προσωπικά (προσωπικές ανάγκες, ενδυμασία, προφύλαξη υγείας

κλπ) και την εκδήλωση των τουριστικών δραστηριοτήτων (διασκέδαση, αθλήματα, περιηγήσεις κλπ).

- ορισμένα τμήματα της τουριστικής πελατείας προτιμούν να κάνουν διακοπές κατά την διάρκεια του καλοκαιριού είτε από συνήθεια (παραδοσιακά διακοπές σημαίνουν καλοκαίρι), είτε από άλλες κοινωνικές αιτίες όπως είναι η μόδα, είτε γιατί παρασύρονται από φίλους, γνωστούς και συγγενείς.
- Ορισμένες δραστηριότητες, τακτικές, συνήθειες και θεσμοί της ανθρώπινης κοινωνίας επιβάλλουν την εκδήλωση της τουριστικής δραστηριότητας μόνο κατά την διάρκεια ορισμένων εποχών του έτους και κυρίως κατά την διάρκεια του καλοκαιριού (πχ η χρονική περίοδος των σχολικών διακοπών, η περίοδος χορήγησης αδειών από τις επιχειρήσεις κλπ). Σύμφωνα με το European Omnibus Survey το 78% Ιταλών, το 73% των Βέλγων, το 69% των Ισπανών, το 52% των Γερμανών και το 47% των Άγγλων παίρνουν τις διακοπές τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο.

Η εποχικότητα αυτή που παρουσιάζει ο τουρισμός έχει πολλές αρνητικές συνέπειες:

- Δημιουργεί εποχιακή απασχόληση. Υπάρχει περίοδος που η παραγωγή τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών είναι εντατική (περίοδος αιχμής) και περίοδος μερικής ή σχεδόν μηδενικής παραγωγής αλλά και κατανάλωσης τους (νεκρή περίοδος).
- Δημιουργεί το φαινόμενο της υποεκμετάλλευσης της τουριστικής υποδομής κατά την νεκρή τουριστική περίοδο, γεγονός που είναι εις βάρος των επιχειρήσεων. Τα ξενοδοχεία παραδείγματος χάρη εξακολουθούν να επιβαρύνονται με πάγια έξοδα, έξοδα συντήρησης και τα έξοδα μισθοδοσίας του απαραίτητου μόνιμου προσωπικού, χωρίς να έχουν έσοδα.
- Λόγω της εποχικότητας, που αυξάνει τη ζήτηση των τουριστικών προϊόντων, αυξάνονται οι τιμές τους υπέρμετρα σε βάρος των τουριστών και του ντόπιου πληθυσμού.
- Λόγω της υπερσυγκέντρωσης των τουριστών που προκαλεί η τουριστική εποχικότητα και αδυναμίας των τουριστικών επιχειρήσεων να ανταποκριθούν στην υπερβολική ζήτηση, παρατηρείται μείωση της ποιότητας των προσφερόμενων τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών.
- Λόγω της χρονικής υπερσυγκέντρωσης των τουριστών παρατηρείται κυκλοφοριακή συμφόρηση, κορεσμός στους συγκοινωνιακούς κόμβους, ηχητική μόλυνση και διατάραξη των τοπικών συγκοινωνιακών συνθηκών.

Οι αρνητικές συνέπειες πολλαπλασιάζονται ανάλογα με το βαθμό της συγκέντρωσης της τουριστικής δραστηριότητας και επηρεάζουν σημαντικά τις τουριστικές και μη επιχειρήσεις αλλά και τη δημόσια διοίκηση.

Συμπερασματικά η εποχικότητα αναγκάζει τον τόπο υποδοχής τουριστών σε μια περίοδο συνήθως κατά τη διάρκεια των μηνών από Ιούλιο έως Σεπτέμβριο σε εντατική δραστηριότητα και σε μια χρονική περίοδο, η οποία είναι μεγαλύτερη, ασθενικής ή μηδενικής δραστηριότητας.

Τρόποι αντιμετώπισης της εποχικότητας

Το πρόβλημα της άμβλυνσης της εποχικότητας του ελληνικού τουρισμού τόσο του αλλοδαπού όσο και του εσωτερικού τουρισμού είναι σημαντικό, καθώς είναι κρίμα η χώρα μας να μην απολαμβάνει τα οφέλη του τουρισμού, που τόσο έχει ανάγκη,

ενώ διαθέτει όλες αυτές τις προϋποθέσεις (τις φυσικές καλλονές, εξαιρετο κλίμα και τους εν δυνάμει τουριστικούς πόρους), με την εκμετάλλευση των οποίων θα μπορούσαν οι τουριστικές επιχειρήσεις της χώρας να λειτουργούν 12 και όχι μόνο 5 μήνες το χρόνο.

Όπως έχει αποδειχθεί μέχρι τώρα το πρόβλημα δεν αντιμετωπίζεται μόνο με την παροχή ειδικών κινήτρων στους τουρίστες καταναλωτές ή με ειδικές προσφορές στους οργανωτές των τουριστικών πακέτων όπως είναι οι δύο ή τρεις ημέρες δωρεάν διακοπές και η μείωση των τιμών πχ στα μεταφορικά μέσα ή στα καταλύματα, (τακτική που ακολουθεί μέχρι τώρα ο ελληνικός τουρισμός). Με αυτό τον τρόπο αναγκάζονται οι επιχειρήσεις να πουλάνε σε εξευτελιστικές τιμές προκειμένου να εξασφαλίσουν πληρότητα , δυνατότητα που δεν έχουν οι μικρές επιχειρήσεις με αποτέλεσμα, να κινδυνεύουν να κλείσουν. (Να σημειωθεί ότι η πλειονότητα των ελληνικών επιχειρήσεων είναι μικρομεσαίες). Επιπλέον οι χαμηλές τιμές περά από το γεγονός ότι επηρεάζουν την ποιότητα και έτσι μειώνουν την ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουρισμού, προσελκύουν επίσης τον "φθηνό" τουρίστα, που δεν αποφέρει μεγάλα κέρδη.

Ένα άλλο στοιχείο που πρέπει να επισημανθεί είναι το εξής γεγονός: αν συγκρίνουμε την εποχικότητα του αλλοδαπού τουρισμού της Ελλάδας με την εποχικότητα άλλων χωρών, ανταγωνιστικών ή μη, που έχουν όμως κοινά χαρακτηριστικά με την Ελλάδα, διαπιστώνουμε ότι, αν και είναι παρόμοιοι τουριστικοί προορισμοί, η Ελλάδα παρουσιάζει μεγαλύτερο βαθμό εποχικότητας στον τουρισμό από αυτές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Κύπρος. Ενώ έχει περίπου τις ίδιες θερμοκρασίες με την Κρήτη και τα άλλα νησιά του Αιγαίου, αυτή κατορθώνει να διατηρεί σε υψηλά επίπεδα τον τουρισμό της και κατά τους χειμερινούς μήνες. Είναι γεγονός ότι ο τουρισμός της Ελλάδας όπως και των λοιπών μεσογειακών χωρών χαρακτηρίζεται από την άμεση σύνδεση του με τις κλιματολογικές συνθήκες της χώρας υποδοχής. Η περίπτωση όμως της Κύπρου αποδεικνύει ότι αυτός ο παράγοντας παίζει ρόλο στην δημιουργία της εποχικότητας αλλά δεν είναι καθοριστικός.

Οι λύσεις που προτείνονται για την αντιμετώπιση του προβλήματος είναι η δημιουργία της αναγκαίας προσφοράς για τους εκτός τουριστικής περιόδου μήνες. Αυτό θα το πετύχουμε αρχικά με τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος. Και αυτό πρέπει να επιτευχθεί σε δύο επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο έχει να κάνει με την πολιτεία και με την κατασκευή έργων υποδομής τα οποία συμβάλλουν στην αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος. Ο εμπλουτισμός της τουριστικής προσφοράς πετυχαίνεται επίσης, παρέχοντας βοήθεια η πολιτεία στους ιδιώτες με επιδοτήσεις, δάνεια, φορολογικές απαλοιφές, ευμενείς χρηματοδοτήσεις, κίνητρα επενδύσεων κτλ για να βελτιώσουν το παρεχόμενο προϊόν τους πχ εξοπλίζοντας τις εγκαταστάσεις με θερμαινόμενες πισίνες, αθλητικές εγκαταστάσεις, συνεδριακά κέντρα, γήπεδα γκολφ κτλ. Το δεύτερο επίπεδο έχει να κάνει με την ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού όπως είναι ο αγροτουρισμός (αναφορά στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού γίνεται στο επόμενο κεφάλαιο).

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού έχουν δύο βασικά πλεονεκτήματα α) λύνουν το πρόβλημα της εποχικότητας, καθώς η συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας αφορά κατεξοχήν τον τουρισμό διακοπών και όχι τον οφειλόμενο σε άλλα κίνητρα πχ τα συνέδρια, τη θρησκεία κτλ., παρατείνοντας έτσι την διάρκεια της τουριστικής περιόδου. Και β) λύνει επίσης το πρόβλημα της άνισης κατανομής της τουριστικής δραστηριότητας και συγκέντρωσης της σε ορισμένες, ολιγάριθμες περιοχές της χώρας.

Οι ειδικές μορφές τουρισμού στην Ελλάδα έχουν ακόμα περιορισμένη έκταση, παρ' όλο που κατά γενική ομολογία οι δυνατότητες της χώρας επιτρέπουν την ανάπτυξη τους. Το πρόβλημα όμως συνδέεται και με την ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι για παράδειγμα η κατάρτιση και η εξειδίκευση του προσωπικού ώστε να μπορούν να λειτουργούν άρτια οι όποιες εγκαταστάσεις δημιουργηθούν και να παρέχεται υψηλό επίπεδο υπηρεσιών.

Ο εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος σαφώς βοηθά στο να γίνει η Ελλάδα πιο ελκυστικός προορισμός, αλλά αυτό δεν είναι αρκετό. Απαιτείται η παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών καθώς όσο και αν η Ελλάδα είναι όμορφη χώρα, η αλήθεια είναι ότι λίγα είναι τα στοιχεία που την διαφοροποιούν από τις ανταγωνίστριες χώρες πχ Ισπανία ή Ιταλία ή ακόμα και τα παράλια της Μικράς Ασίας όπου εκεί έχουμε ακόμα να ανταγωνιστούμε το πολύ χαμηλό κόστος διακοπών, λόγω του φθηνού εργατικού δυναμικού. Επομένως αυτό που πρέπει να προσέξουμε είναι η ποιότητα των υπηρεσιών μας ενώ ταυτόχρονα πρέπει να προβάλλουμε τις ιδιαιτερότητες μας (τα τοπικά γνωρίσματα κάθε περιοχής) που δυστυχώς με την πάροδο του χρόνου εξαλείφονται, ώστε να προσελκύεται ο ποιοτικός τουρίστας που αφήνει κέρδη και είναι το ζητούμενο.

Επιπλέον πρέπει να επιχειρήσουμε να απευθυνθούμε και να στοχεύσουμε σε άλλα target group που είναι σε θέση να καλύψουν τα κενά εκτός περιόδου αιχμής. Τα μέτρα πολιτικής που πιθανόν βελτιώνουν το εποχικό πρότυπο δεν είναι δυνατόν να είναι τα ίδια για όλες τις περιοχές προέλευσης και αυτό για πολλούς λόγους πχ απευθύνονται σε διαφορετικές ηλικιακές ομάδες.

Με ειδικές έρευνες μπορούν να εντοπιστούν οι προτιμήσεις των διαφόρων group. Από έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί φαίνεται ότι οι τουρίστες είναι διατεθειμένοι να αλλάξουν τις συνήθειες τους, όταν έχουν κίνητρο.

Όσον αφορά στην εποχικότητα σημαντικές διαφορές παρατηρούνται επίσης μεταξύ ημεδαπών και αλλοδαπών τουριστών. Οι εποχικές διακυμάνσεις των δύο αυτών κατηγοριών τουριστών διαφέρουν σημαντικά. Ο εσωτερικός τουρισμός παρουσιάζει αξιόλογη κίνηση ακόμα και τους χειμερινούς μήνες και είναι εξίσου σημαντικός.

Η διαφήμιση δε και η προβολή του ελληνικού τουρισμού πρέπει να είναι προσαρμοσμένες κατά πηγή προέλευσης και με βάση τις εκφρασθείσες προτιμήσεις των δυνητικών τουριστών, προβάλλοντας τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει κάθε περιοχή. Αυτό βέβαια προϋποθέτει και σημαντική αύξηση των πόρων που διατίθενται για διαφήμιση.

Επιπλέον ίσως να πρέπει η χώρα μας να στραφεί σε νέες αγορές όπως πχ τη Ρωσία, η οποία όλα δείχνουν ότι στο μέλλον θα αποτελέσει πολύ σημαντικός τόπος προέλευσης τουριστών. Ένα επιπλέον στοιχείο που μπορούμε να εκμεταλλευτούμε είναι οι θρησκευτικοί δεσμοί της χώρας με τις περισσότερες χώρες της ανατολικής Ευρώπης.

Σε κάθε περίπτωση, είναι σημαντικό οι προσπάθειες και οι βελτιώσεις που γίνονται, να μην γίνονται μεμονωμένα αλλά με συνεργασία όλων των φορέων, ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, και να πραγματοποιούνται με πρόγραμμα και σχέδιο, στα πλαίσια εκτέλεσης μίας στρατηγικής για γενικότερη ανάπτυξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού

Αναφέρονται συχνά και σαν «νέες» ή «ειδικές» μορφές τουρισμού. Αν και δεν αποτελούν καινούριο φαινόμενο, οι εννοιολογικές διαφορές των όρων δεν είναι ακόμα ευδιάκριτες. Ορισμένες μάλιστα απ' αυτές τις μορφές όπως για παράδειγμα ο επαγγελματικός, ο αθλητικός ή ο ιαματικός αναπτύχθηκαν σχεδόν παράλληλα με τον γενικό τουρισμό. Τα τελευταία χρόνια όμως λόγω της διαφοροποίησης των αναγκών του πληθυσμού, κερδίζουν όλο και μεγαλύτερο μερίδιο στην διεθνή μετακίνηση και παρουσιάζουν ρυθμούς αύξησης υπερπολλαπλάσιες του κλασσικού τουρισμού της αναψυχής και των διακοπών.

Είναι χαρακτηριστική η θεαματική αύξηση των αφίξεων που παρουσιάζει ένας τουριστικός προορισμός όταν σ' αυτόν διοργανώνονται ιδιαίτερες αθλητικές, πολιτιστικές ή άλλες εκδηλώσεις. Λαμπρό παράδειγμα η αύξηση της τουριστικής κίνησης που παρουσιάζεται σε μία χώρα όταν διοργανώνει τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Βέβαια οι εκδηλώσεις αυτές δεν είναι παρά κορυφές του φαινομένου. Διότι οι ειδικές μορφές τουρισμού δεν εξαντλούνται εκεί. Υπάρχουν περιοχές σ' όλο τον κόσμο, οι οποίες καλλιεργώντας ένα συγκεκριμένο τοπικό πλεονέκτημα και προβάλλοντας το στην αγορά, κατάφεραν να επιβληθούν στην διεθνή τουριστική σκηνή, χαρακτηριστικό παράδειγμα τα χιονοδρομικά κέντρα της Ελβετίας και Αυστρίας.

Οι ωφέλειες που προκύπτουν από την ανάπτυξη των νέων μορφών τουρισμού είναι πολλές. Μερικές απ' αυτές είναι η άμβλυση του προβλήματος της εποχικότητας, η αποκέντρωση και γεωγραφική ανακατανομή της τουριστικής κίνησης, η ενίσχυση της περιφέρειας, η ανάδειξη νέων περιοχών σαν τουριστικούς προορισμούς καθώς και η διάσωση και η προβολή των φυσικών, ιστορικών και πολιτιστικών πόρων της κάθε περιοχής.

Με τις ειδικές μορφές τουρισμού γίνεται αξιοποίηση ανεκμετάλλευτων δυνατοτήτων των συγκεκριμένων περιοχών και προβάλλονται πλευρές τους που ίσως είχαν αγνοηθεί. Επιπλέον προσφέρεται στον επισκέπτη η ευκαιρία μιας στενότερης επαφής με την φύση και πιο ουσιαστικής γνωριμίας με τους ανθρώπους, τις τοπικές συνήθειες, τα ήθη και έθιμα και τις παραδόσεις τους.

Ο τουρισμός όπως και κάθε άλλη βιομηχανία που έφθασε στο στάδιο της ωρίμανσης, οδηγήθηκε αναγκαστικά στην διαφοροποίηση, για να αναπτυχθεί περισσότερο και το προϊόν που γεννήθηκε από την διαδικασία αυτή είναι οι ονομαζόμενες νέες μορφές τουρισμού.

Εξέλιξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και η αιεφόρος τουριστική ανάπτυξη

Κάθε τουριστικός προορισμός για να δεχθεί και να φιλοξενήσει τουρίστες πρέπει να διαθέτει την κατάλληλη τουριστική υποδομή. Με την έξαρση όμως του τουριστικού φαινομένου οι περισσότεροι τουριστικοί προορισμοί αναπτύχθηκαν άναρχα και αππρογραμμάτιστα. Στην πράξη έχει αποδειχθεί ότι ένας τουριστικός

προορισμός συνήθως χάνει την τουριστική του παραγωγικότητα από τη συγκέντρωση, χρονικά και τοπικά, υπερβολικού τουριστικού βάρους, από την περιβαλλοντική του αλλοίωση και από την υπερεκμετάλλευσή του. Ενάντια σε αυτόν τον κίνδυνο της απαξίωσης του τουριστικού προορισμού, υιοθετήθηκε τα τελευταία χρόνια το δόγμα του αειφόρου τουρισμού που αντιπροσωπεύει την αειφορική τουριστική ανάπτυξη, και που εξασφαλίζει την ικανότητα του τουριστικού προορισμού να παράγει εξακολουθητικά (αεί φέρει) τα προϊόντα από τα οποία και χαρακτηρίστηκε σαν τουριστικός. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού προβάλλουν ακριβώς αυτή τη ικανότητα τους, οι δραστηριότητες τους να αναπτύσσονται αειφορικά, καθώς οι φυσικοί πόροι δεν χρησιμοποιούνται ή δεν αναλώνονται σε σημείο που να μην επιτρέπεται η μακροπρόθεσμη ανανέωση ή αναπαραγωγή τους.

Έχουν σαν αφετηρία τους την ανάγκη προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και τονίζουν την αντίθεση που έχουν από τον μαζικό τουρισμό, καθώς αυτές βάζουν ένα όριο στην τουριστική ανάπτυξη και το όριο αυτό είναι «η φέρουσα ικανότητα της περιοχής». Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι η ανάπτυξη είναι περιορισμένη και ελεγχόμενη. Σκοπός του εναλλακτικού τουρισμού είναι η προσέλκυση μικρότερου αριθμού, οικονομικά ευκατάστατων τουριστών, που δαπανούν περισσότερα και μένουν για μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα, από ότι οι συνήθεις τουρίστες. Επίσης επιδιώκεται η κατανομή αυτού του αριθμού τουριστών στο χρόνο και στον τόπο. Η προσέγγιση αυτή μπορεί να φέρει σημαντικά οικονομικά οφέλη με μικρότερες περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις.

Οι δυσμενείς επιδράσεις του μαζικού τουρισμού στο περιβάλλον και στο ντόπιο πληθυσμό, (αναλύονται εκτενέστερα σε επόμενο κεφάλαιο), και τα αδιέξοδα που δημιούργησε η τουριστική ανάπτυξη που εξυπηρετεί το είδος αυτό του τουρισμού, άρχισαν να γίνονται ορατά και μετρήσιμα στη δεκαετία του 1970.

Τουριστικοί φορείς και οργανισμοί, μελετητές, αλλά και επιχειρηματίες που ασχολούνται με τον τουρισμό βλέποντας τις συνέπειες του μαζικού τουρισμού, άρχισαν να αναζητούν πιο φιλικές και ήπιες προς το περιβάλλον και πιο ανθρωποκεντρικές μορφές τουρισμού, μορφές που στο σύνολο τους συγκροτούν το λεγόμενο εναλλακτικό τουρισμό.

Η φιλοσοφία του Εναλλακτικού Τουρισμού συνοψίζεται στη διαφύλαξη του περιβάλλοντος και των πόρων του τουριστικού προορισμού, στην ικανοποίηση των αναγκών του ντόπιου πληθυσμού και στη δυνατότητα των χωρών, στις οποίες υπάρχουν οι τουριστικοί προορισμοί να παίρνουν αυτές τις αποφάσεις της τουριστικής ανάπτυξης, σύμφωνα με τις δικές τους τουριστικές πολιτικές, και να μην ποδοπατούνται από τους μεγάλους τουριστικούς επιχειρηματίες, που συνήθως εξυπηρετούν πολυεθνικά ή ίδια οφέλη.

Έτσι στη σύγχρονη τουριστική περίοδο, υπάρχει η τάση περιορισμού του μαζικού τουρισμού και ενθάρρυνσης του Εναλλακτικού Ήπιου Τουρισμού. Ειδικότερα, καταβάλλεται προσπάθεια να ενθαρρυνθούν αντιεποχικές μορφές τουρισμού και μορφές που μπορούν να αναπτυχθούν εκτός κεκορεσμένων τουριστικών προορισμών και εκτός τουριστικών θέρετρων. Η προσπάθεια αυτή γενικεύεται τα τελευταία χρόνια και καταβάλλεται όχι μόνο από τις ομάδες πληθυσμού που προαναφέρθηκαν, αλλά και από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, την Ευρωπαϊκή Ένωση και άλλες παγκόσμιες οργανώσεις.

Καθοριστικοί παράγοντες στην επιλογή της κατάλληλης μορφής τουρισμού αποδείχθηκαν οι τοπικές ιδιομορφίες μιας περιοχής, η δυνατότητα συνύπαρξης

δύο ή τριών ειδικών μορφών σε ένα κοινό μοντέλο ανάπτυξης, αλλά και οι διαφοροποιήσεις στο επίπεδο τουριστικής ανάπτυξης της χώρας υποδοχής.

Οι μορφές τουρισμού που αναλύονται παρακάτω είναι αυτές που κατά την γνώμη μου μπορούν να αναπτυχθούν με επιτυχία στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος.

Αγροτουρισμός

Στην Ελλάδα ο αγροτουρισμός έκανε την εμφάνιση του στη δεκαετία του '60, αλλά άρχισε να γίνεται ευρύτερα γνωστός κάποια χρόνια αργότερα. Λέγοντας αγροτουρισμό εννοείται η παροχή ενός "εναλλακτικού" πακέτου διακοπών, όπου ο επισκέπτης θα έχει τη δυνατότητα να επιστέψει στη φύση ζώντας σε ένα αγροτικό κατάλυμα, συμμετέχοντας σε διάφορες δραστηριότητες που εντάσσονται αρμονικά στο αγροτικό περιβάλλον ή μόνο παρακολουθώντας τον τρόπο ζωής και εργασίας των αγροτών. Παράλληλα ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να ανακαλύψει την ιστορία, τα ήθη και τα έθιμα του τόπου που τον φιλοξενεί, παρακολουθώντας παραδοσιακές εκδηλώσεις αναβίωσης τοπικών εθίμων.

Οι λόγοι στροφής του ανθρώπου προς τη φύση:

- Αναζήτηση της ηρεμίας και της ησυχίας.

Η φύση αποτελούσε πάντα ένα καταφύγιο για τον άνθρωπο και τόπος ξεκούρασης.

- Το αυξημένο ενδιαφέρον του ανθρώπου για το περιβάλλον.

Οι προειδοποιήσεις των επιστημόνων για τις καταστροφικές συνέπειες που έχουν η μόλυνση του περιβάλλοντος και η αλόγιστη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του πλανήτη αφύπνισε την κοινή γνώμη και αύξησε την ευαισθησία του απλού ανθρώπου για τα περιβαλλοντικά προβλήματα.

- Το αυξημένο ενδιαφέρον για τα θέματα υγείας.

Τα τελευταία χρόνια ο άνθρωπος, ύστερα από διάφορα διατροφικά σκάνδαλα και μετά την εμφάνιση της νόσου της τρελής αγελάδας, άρχισε να ενδιαφέρεται περισσότερο για την διατροφή του και τα θέματα υγείας. Ο τρόπος ζωής και οι συνήθειες στα μεγάλα αστικά κέντρα, σε αντίθεση με την ύπαιθρο, δεν είναι υγιεινές. Όλοι αυτοί οι παράγοντες τον έκαναν να επιδιώκει μικρές αποδράσεις στην ύπαιθρο σε κάθε ευκαιρία.

- Η ανάπτυξη των συγκοινωνιών και επικοινωνιών.

Η θεαματική ανάπτυξη όλων των μεταφορικών μέσων εξασφάλισαν την προσπελασιμότητα όλων των περιοχών όσο απομακρυσμένες και δύσβατες και αν είναι.

Από την άλλη μεριά η ανάπτυξη των επικοινωνιών παρέχει ανά πάσα στιγμή την δυνατότητα επαφής με κάθε σημείο του κόσμου, καταργώντας την αίσθηση της υποχρεωτικής απομόνωσης που ένιωθε κάποιος παλιά στην επαρχία.

- Οι λοιποί παράγοντες.

Ένας μικρότερης σημασίας παράγοντας που επηρεάζει τη στροφή των ανθρώπων προς τη φύση είναι πχ η υποκρυπτόμενη, ακόμη, τάση αποαστικοποίησης, η οποία επί του παρόντος εκδηλώνεται με την απόκτηση δεύτερης κατοικίας στην Ύπαιθρο και η οποία πιθανώς να εκδηλωθεί μελλοντικά εντονότερα όταν η Ύπαιθρος αποκτήσει την απαραίτητη υποδομή υγείας, εκπαίδευσης και η αγορά εργασίας.

Ο αγροτουρισμός σαν παράγοντας της αγροτικής ανάπτυξης

A. Η σύνδεση του τουρισμού με την αγροτική ανάπτυξη

Στις τελευταίες δεκαετίες δύο αντίρροπα κοινωνικοοικονομικά φαινόμενα βρίσκονται σε εξέλιξη και παρατηρούνται σε όλες σχεδόν τις χώρες του κόσμου.

Το πρώτο είναι η συρρίκνωση της γεωργίας και η υποβάθμιση του αγροτικού τομέα και το δεύτερο είναι η εκρηκτική αύξηση του τουρισμού.

Οι συνέπειες του πρώτου φαινομένου είναι ότι ο αγροτικός πληθυσμός γηράσκει και μειώνεται. Τα χωριά εγκαταλείπονται. Τα σχολεία κλείνουν. Οι συγκοινωνίες προς και από τις αγροτικές περιοχές αραιώνουν. Η αγροτική απασχόληση μειώνεται και το αγροτικό εισόδημα ελαχιστοποιείται. Τα προβλήματα υγείας, εργασίας, εκπαίδευσης και πολιτισμού δεν αντιμετωπίζονται επί τόπου αλλά προωθούνται στα αστικά κέντρα και οι δείκτες ποιότητας ζωής παίρνουν τις χαμηλότερες τιμές τους.

Η οικονομική ανάπτυξη, η βιομηχανία, η αστικοποίηση, η παγκοσμιοποίηση της αγοράς, σαν αίτια ή αιτιατά, και η γενικότερη αναγέννηση της κοινωνίας, αφήνουν στο περιθώριο τις αγροτικές περιοχές.

Αντίθετα, ο τουρισμός παρουσιάζει μια εκρηκτική αύξηση από το 1950 και ήδη αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες, αν όχι τη μεγαλύτερη, βιομηχανία του κόσμου.

Αυτή όμως η βιομηχανία συγκεντρώνεται στις λεγόμενες τουριστικές περιοχές.

Όλες αυτές οι περιοχές παρουσιάζουν μια απότομη και υπέρμετρη ανάπτυξη σε βάρος άλλων μη τουριστικών περιοχών, με αποτέλεσμα να παρατηρείται το φαινόμενο του δυϊσμού και της οικονομικής ανισορροπίας.

Βασικό ερώτημα που δημιουργήθηκε είναι αν υπάρχει δυνατότητα να διοχετευτεί ένα μέρος της τουριστικής βιομηχανίας στις αγροτικές περιοχές για να αποτραπεί η περαιτέρω συρρίκνωση του αγροτικού τομέα.

Η απάντηση ήταν καταφατική. Ο αγροτουρισμός είναι αυτός που μπορεί να λειτουργήσει σαν μέσον οικονομικής ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών. Και προς αυτή την κατεύθυνση έπρεπε όμως να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα, τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο για παράδειγμα ένα από τα πρώτα μέτρα που ελήφθησαν, είναι το πρόγραμμα «Αγροτουρισμού – αγροτοβιοτεχνίας» που η Ε.Ε υιοθέτησε μέσα στα πλαίσια της κοινής αγροτικής πολιτικής σε συνδυασμό με την πολιτική για τον τουρισμό. Το πρόγραμμα «Αγροτουρισμού – Αγροτοβιοτεχνίας» της Ε.Ε καθορίζει τις ενισχύσεις επενδύσεων που «πραγματοποιούνται στα πλαίσια της γεωργικής εκμετάλλευσης και έχουν σαν στόχο την διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων, με σκοπό την βελτίωση του εισοδήματος της αγροτικής οικογένειας».

B. Η βιολογική γεωργία

Για να ικανοποιηθούν οι τεράστιες ανάγκες σε τρόφιμα του πληθυσμού της Γης που αυξήθηκε υπέρμετρα μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, με παράλληλη αύξηση του βιοτικού επιπέδου των λαών των ανεπτυγμένων χωρών, έπρεπε να αυξηθεί η συνολική γεωργική παραγωγή και κυρίως, λόγω των περιορισμένων αγροτικών εκτάσεων, να αυξηθεί η παραγωγικότητα της γεωργίας.

Η αύξηση αυτή κατορθώθηκε μέσω της χημείας και συγκεκριμένα με τη χρήση χημικών λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων.

Έτσι καθιερώθηκε η λεγόμενη συμβατική ή χημική γεωργία που είναι ένα σύστημα καλλιέργειας που χρησιμοποιεί χημικά λιπάσματα, συνθετικά εντομοκτόνα και παρασιτοκτόνα, αυξητικές ορμόνες, αντιβιοτικά και διάφορα συντηρητικά για την παραγωγή και τη συντήρηση των γεωργικών τροφίμων. Τα αποτελέσματα της συμβατικής γεωργίας ήταν θεαματικά. Οι αποδόσεις των εδαφών πολλαπλασιάστηκαν, η αντοχή των φυτών αυξήθηκε, οι ασθένειες τους καταπολεμήθηκαν και ο χρόνος της αποθήκευσης και συντήρησης των προϊόντων τους επιμηκύνθηκε.

Όμως η χημική γεωργία έχει ένα σοβαρό και επικίνδυνο ελάττωμα. Το ότι όλες οι χημικές ουσίες που χρησιμοποιεί βλάπτουν έμμεσα ή άμεσα, βραχυχρόνια ή μακροχρόνια τον ανθρώπινο οργανισμό.

Όταν οι άνθρωποι το συνειδητοποίησαν αυτό, όσοι το συνειδητοποίησαν, θέλησαν να χρησιμοποιήσουν πιο φιλικές προς το περιβάλλον μεθόδους καλλιέργειας.

Η λεγόμενη βιολογική γεωργία που υιοθετήθηκε μοιάζει με την παραδοσιακή γεωργία, την προ του 1950 γεωργία, αλλά έχει τη σύγχρονη τεχνογνωσία με την οποία προσπαθεί να συναγωνιστεί τη συμβατική γεωργία που ακόμη υπερτερεί στην παραγωγικότητα και στις χαμηλές τιμές των γεωργικών προϊόντων που παράγει, αλλά και στην «φαινόμενη ποιότητα» προϊόντων (μέγεθος, όψη, χρώμα κλπ).

Ποια όμως είναι η σχέση της βιολογικής γεωργίας με τον αγροτουρισμό;

Η σχέση αυτή είναι τριπλή. Πρώτον, και η βιολογική γεωργία και ο τουρισμός έχουν κοινό στόχο την προστασία του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο αναπτύσσονται (αυτό της υπαίθρου) και την παραγωγή φυσικών, ανόθευτων, υγιεινών και αυθεντικών προϊόντων.

Δεύτερον, οι θιασώτες της βιολογικής γεωργίας είναι και θιασώτες του αγροτουρισμού και αντίθετα και τρίτον, είναι η προσπάθεια που καταβάλλεται τελευταία να καταστούν οι βιολογικές καλλιέργειες, τουριστικές ατραξιόν για τους αγροτουρίστες και τους λοιπούς τουρίστες της υπαίθρου. Και αυτή η προσπάθεια φαίνεται να ευδοκίμει γιατί ήδη πολλοί τουρίστες θεωρούν σαν ελκυστικό τουριστικό προϊόν την επίσκεψη σε μια βιολογική καλλιέργεια και τη γνωριμία του τρόπου παραγωγής των βιολογικών προϊόντων.

Γ. Οι Γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί

Το αγροτουριστικό συνεταιριστικό κίνημα στη χώρα μας είναι καθαρά γυναικεία υπόθεση, καθόσον όλοι οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί που υπάρχουν είναι Γυναικείοι Συνεταιρισμοί. Ιδρύθηκαν, οργανώθηκαν, λειτουργούν και διοικούνται από γυναίκες αγρότισσες. Ο θεσμός αυτός ξεκίνησε το 1983 ως πρωτοβουλία του συμβουλίου Ισότητας των δύο φύλων και λειτουργεί ως σήμερα με μεγάλη επιτυχία. Τα πρώτα προγράμματα ήταν της Πέτρας στη Λέσβο, του Αγίου Γερμανού και των Ψαράδων στις Πρέσπες, στα Μαστιχοχώρια της Χίου και στην Αράχοβα της Βοιωτίας.

Αλλά γιατί οι γυναίκες;

Αν και η ισότητα των δύο φύλων είναι αναμφισβήτητη, νομοθετημένη και δεδομένη και η γυναίκα μπορεί να προσφέρει εξίσου με τον άνδρα σε όλες τις παραγωγικές διαδικασίες, οι γυναίκες αγρότισσες ήταν στο παρελθόν, και μερικές είναι και μέχρι

σήμερα στο περιθώριο. Αυτό συνέβαινε διότι ο κύριος ρόλος τους ήταν να φροντίζουν το σπίτι, να ανατρέφουν τα παιδιά και να συμμετέχουν σε δευτερεύουσες αγροτικές εργασίες. Με τη δημιουργία αυτών των συνεταιρισμών τους δόθηκε η ευκαιρία όχι μόνο να βοηθήσουν οικονομικά την οικογένεια τους αλλά να νιώσουν χρήσιμες και να κερδίσουν το δικό τους προσωπικό εισόδημα. Αυτοί οι συνεταιρισμοί αποτελούν μια ειδική περίπτωση αγροτικών Συνεταιρισμών. Είναι δηλαδή συνεταιρισμοί οι οποίοι οργανώνονται και λειτουργούν σύμφωνα με το νομικό πλαίσιο που διέπει τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, έχουν με άλλα λόγια αγροτική υπόσταση, αλλά έχουν τουριστικό προσανατολισμό.

Ο Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός ορίζεται σαν η εκούσια ένωση αγρωτών (ανδρών ή γυναικών που είναι κατά κύριο επάγγελμα αγρότες) η οποία έχει σκοπό να προσφέρει τουριστικές υπηρεσίες στους τουρίστες που επισκέπτονται τον τόπο τους και να προβάλλουν μέσω του τουρισμού, την κοινωνική και την πολιτιστική τους ταυτότητα και το φυσικό τους περιβάλλον, αναπτύσσοντας δραστηριότητες μέσα σε μια κοινή επιχείρηση στην οποία μετέχουν, με ισότιμη συνεργασία και αμοιβαία βοήθεια, τα μέλη της.

Σαν «επιχείρηση» ο αγροτουριστικός συνεταιρισμός είναι κερδοσκοπικός και αποβλέπει στην αύξηση του αγροτικού εισοδήματος των μελών του και στην ανύψωση του βιοτικού τους επιπέδου. Δεν οριοθετεί μια νέα τάξη επαγγελματιών, απλώς στοχεύει στην άνοδο του οικονομικού επιπέδου των περιοχών αυτών συμπληρώνοντας το εισόδημα των κατοίκων.

Οι κυριότερες δραστηριότητες των αγροτουριστικών συνεταιρισμών είναι:

- Η προσφορά υπηρεσιών διαμονής και διατροφής σε κατάλληλα τουριστικά καταλύματα.
- Οργάνωση και λειτουργία αυτόνομων κέντρων εστίασης και αναψυχής.
- Οργάνωση και λειτουργία αναψυκτηρίων.
- Παραγωγή και εμπορία τοπικών και παραδοσιακών εδεσμάτων και γλυκών και «χωριάτικων» προϊόντων.
- Τυποποίηση και εμπορία τοπικών και παραδοσιακών γλυκών, ξηρών καρπών, αποξηραμένων φρούτων κλπ.
- Παραγωγή και εμπορία ειδών λαϊκής τέχνης (υφαντά, πήλινα, χαλιά, ενδύματα, πλεκτά, κεντήματα, ξυλόγλυπτα, καλάθια κλπ).
- Οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων (τοπικοί χοροί και τραγούδια, αναβίωση ηθών και εθίμων με ειδικές τελετές, προβολή τοπικών πολιτιστικών στοιχείων κλπ).
- Οργάνωση εκθέσεων τοπικών γεωργικών προϊόντων.
- Οργάνωση εμποροπανηγύρεων σε συνδυασμό με πολιτιστικές εκδηλώσεις.
- Ανάπτυξη και προβολή των ιδιοτεροτήτων της τοπικής βιοτεχνίας.

Οι δραστηριότητες στον Αγροτουρισμό

Ο αγροτουρίστας δεν αναζητά τις παθητικές διακοπές. Η παραμονή στην ύπαιθρο πρέπει να εμπλουτισθεί με ποικίλες δραστηριότητες. Η πεζοπορία, η ορειβασία, το ποδήλατο, η τοξοβολία, η ιππασία όλες οι μορφές δραστηριοτήτων που συνδυάζουν τον τουρισμό περιπέτειας με την ενεργή συμμετοχή και δράση στη φύση, μπορούν για παράδειγμα να συμβάλλουν στον εμπλουτισμό του αγροτουριστικού «πακέτου». Βασικό πλεονέκτημα του αγροτουρισμού είναι ότι μπορεί να συνδυαστεί αρμονικά και με άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, όπως ο θρησκευτικός, ο πολιτιστικός, ο περιηγητικός τουρισμός.

Ιδιαίτερη θέση κατέχουν στον αγροτουρισμό οι δραστηριότητες που αξιοποιούν τα πολιτιστικά, θρησκευτικά, λαογραφικά, αρχιτεκτονικά, γαστρονομικά στοιχεία της περιοχής. Έτσι η αξιοποίηση της δυνατότητας επίσκεψης και ξενάγησης σε παλιά μοναστήρια, εκκλησίες, γεφύρια, οινοποιεία, τυροκομία, εργαστήρια χειροτεχνίας, ή η συμμετοχή σε πανηγύρια και τοπικές γιορτές, στο μάζεμα της ελιάς ή του τρύγου, ακόμα και τα μαθήματα τοπικής κουζίνας, η παρασκευή ψωμιού και παραδοσιακού γλυκού, όλα μπορούν να προσδώσουν στον αγροτουρισμό ξεχωριστή τοπική ταυτότητα και να τον αναδείξουν σε μοναδικό προϊόν.

Στον αγροτουρισμό είναι σαφές πως αναζητάμε την αυθεντικότητα και την μοναδικότητα σε κάθε του μορφή και έκφραση. Η Ελλάδα διαθέτει μια σημαντική και αξιόλογη ποικιλομορφία στα ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά, που την κάνουν μοναδική. Βασισμένη σε αυτό μπορεί να αναδείξει αυτή την πολυμορφία χωρίς να χρειάζεται να υιοθετεί αντιγραφές και να ομοιογενοποιεί το προϊόν του αγροτουρισμού. Είτε πρόκειται για καταλύματα, είτε για επιχειρήσεις ή για όποιες δραστηριότητες αγροτουρισμού, η διαφορά έγκειται στο να ανακαλύψουμε τα μοναδικά, πρωτότυπα στοιχεία της κάθε περιοχής, τους πόρους που κανείς ακόμα δεν έχει αναδείξει ή δεν έχει σκεφθεί να αξιοποιήσει. Η φαντασία και η έρευνα παίζουν μεγάλη σημασία σ' αυτή την προσπάθεια. Η αναβίωση των παραδόσεων του τόπου, τα ξεχασμένα έθιμα ή τα μουσικά ακούσματα, οι αρχιτεκτονικές τάσεις, οι παλιές τέχνες, τα μνημεία που σκέπασε ο χρόνος, οι ηλικιωμένοι να μας θυμίζουν παλιές συνήθειες, ιστορίες, ίχνη, μονοπάτια, συνταγές, παρασκευή ποτών. Η χώρα έχει το μοναδικό προνόμιο να διαθέτει ανεξάντλητους πόρους που διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή και που όλα μαζί σχηματίζουν ένα σπάνιο μωσαϊκό εικόνων και εμπειριών.

Το μοντέλο ανάπτυξης του αγροτουρισμού που θα ακολουθηθεί κάθε φορά μπορεί να βασιστεί πάνω στα πετυχημένα μοντέλα των άλλων χωρών, θα πρέπει όμως να προσαρμοστεί στις δικές μας ανάγκες, τις ιδιαιτερότητες και τα πλεονεκτήματα του κάθε τόπου.

Για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού

Ο αγροτουρισμός έχει πολλές δυνατότητες ανάπτυξης αρκεί να ληφθούν υπόψη οι εξής παράγοντες:

- Να αποσαφηνιστούν οι κατάλληλες για την Ελλάδα μορφές αγροτουρισμού και των σχετικών δραστηριοτήτων και να τεθούν οι προδιαγραφές για την υλοποίησή τους. Η διευκρίνιση είναι αναγκαία διότι, κατά κάποια αυθαίρετη ερμηνεία, περιελήφθησαν στην χώρα μας ως επιχορηγούμενοι φορείς αγροτουριστικών υπηρεσιών ακόμη και επιχειρηματίες με ξενοδοχεία κλασικού τύπου 5 και 4 αστέρων.
- Επίσης, έμφαση πρέπει να δοθεί στο χωροταξικό κριτήριο ανάπτυξης του αγροτουρισμού, το οποίο θεωρείται καθοριστικό, γιατί η μέχρι στιγμής πείρα έδειξε ότι η ανάπτυξη του αγροτουρισμού κοντά σε περιοχές μαζικού τουρισμού δεν ήταν επιτυχής, με αποτέλεσμα να καταλήξει σε μορφή ανάπτυξης ενοικιαζομένων δωματίων.
- Επιβάλλεται η ανάπτυξη του αγροτουρισμού σε συνδυασμό με άλλες ειδικές μορφές τουρισμού. Η προώθηση και ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως: πολιτιστικός, ορειβατικός, αθλητικός, θρησκευτικός, οικολογικός, περιηγητικός, ιπποτουρισμός, είναι αναγκαία για τον εμπλουτισμό του αγροτικού τουριστικού προϊόντος.

- Να συσταθεί άμεσα ένας κεντρικός φορέας χάραξης της αγροτουριστικής πολιτικής έτσι ώστε να αποφευχθεί η έλλειψη συντονισμού και ενδοεπικοινωνίας μεταξύ των κρατικών και ημικρατικών φορέων, αλλά και των ιδιωτών. Ο συντονιστικός αυτός φορέας επίσης θα προγραμματίζει και θα ελέγχει την εφαρμογή των προγραμμάτων στήριξης των ατόμων που ασχολούνται με τον αγροτουρισμό.
- Να σχεδιασθεί ένα «αγροτουριστικός χάρτης της Ελλάδας» προκειμένου να γίνει αναλυτική μελέτη και καταγραφή των διαθέσιμων και των εν δυνάμει αγροτουριστικών πόρων σε επίπεδο περιφέρειας, νομού, δήμου και κοινότητας έτσι ώστε να αναδεικνύονται οι ιδιαιτερότητες του εγχώριου αγροτουριστικού πλούτου.
- Να δημιουργηθούν «επώνυμα» ελληνικά αγροτουριστικά τοπικά προϊόντα. Τα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν για την εκμετάλλευση αυτών των προϊόντων είναι: 1) να καταγραφούν τα προϊόντα υψηλής ποιότητας της περιοχής μαζί με τις δυνατότητες παραγωγής τους. 2) να μελετηθούν η ελληνική αλλά και οι μεγάλες ξένες αγορές που διетύπωσαν τις αξιώσεις τους σε ότι αφορά την ποιότητα, την τιμή, την παρουσίαση και –σημαντικό επίσης– τις ποσότητες των προϊόντων αυτών. 3) αφού αυτά συμφωνηθούν, να δημιουργηθεί κρατικό γραφείο ελέγχου ποιότητας και παρακολούθησης των αποστολών στην ελληνική και ξένη αγορά. 4) κάθε προϊόν να συνοδεύεται από μικρό φυλλάδιο με περιγραφή της διαδικασίας παραγωγής, με παρουσίαση της περιοχής και των τουριστικών ομορφιών, καθώς και με τις δυνατότητες παραμονής (πέραν των ξενοδοχείων) στα σπίτια των αγροτών- παραγωγών.
- Να προωθηθεί από την πολιτεία η προβολή στο εξωτερικό αξιόλογων αγροτουριστικών δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων, καθώς και η οργάνωση των εξαγωγών τοπικών προϊόντων. Να δημιουργηθούν δίκτυα και γραφεία αγροτουρισμού, καθώς και άλλες ενέργειες διασύνδεσης, προβολής και προώθησης των προϊόντων αλλά και δραστηριοτήτων που συνδέονται με τον αγροτουρισμό. Όσες πρωτοβουλίες έχουν αναληφθεί στην κατεύθυνση αυτή οφείλονται είτε στην τοπική αυτοδιοίκηση είτε σε μη κυβερνητικές οργανώσεις όπως πχ το Ελληνικό Κέντρο Αγροτουρισμού, γνωστό ως ΕΛΚΑ. (Το Ελληνικό Κέντρο Αγροτουρισμού είναι ένα σωματείο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 2003 και απαρτίζεται από επιχειρηματίες, εκδότες, δημοσιογράφους, καθηγητές πανεπιστημίου, επιστήμονες, άτομα που το καθένα στον τομέα του έχει να επιδείξει ένα σημαντικό έργο. Δημιουργήθηκε με σκοπό τη στήριξη, την ενίσχυση και την προώθηση της ιδέας του αγροτουρισμού στην Ελλάδα, καθώς και των πολιτικών για την προστασία και τη διαχείριση του περιβάλλοντος με κατεύθυνση τη βιώσιμη τοπική και περιφερειακή τουριστική ανάπτυξη. Στο πλαίσιο των σκοπών του επιδιώκει τη συνεργασία με φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, με διεθνείς και εθνικές αγροτουριστικές οργανώσεις, και τη δημιουργία δικτύων συνεργασίας για την ανάδειξη των πολιτισμικών χαρακτηριστικών της υπαίθρου και των τοπικών παραδοσιακών προϊόντων. Στόχος του εγχειρήματος ανάπτυξης της αγροτουριστικής δραστηριότητας είναι η σύνδεση πολιτισμού, φύσης και υπαίθρου με τον τουρισμό, διαμορφώνοντας μία όσο το δυνατόν ισόρροπη σχέση.)
- Να αξιοποιηθούν παραδοσιακές δραστηριότητες. Να γίνεται επίδειξη παραγωγής τοπικών προϊόντων για τουριστικούς σκοπούς, πχ επίδειξη παραγωγής σπιτικών προϊόντων όπως είναι η μαρμελάδα ή τα ζυμαρικά από

την ίδια την νοικοκυρά του σπιτιού. Να οργανωθούν επισκέψεις σε οινοποιεία, τυροκομεία ή άλλες μονάδες παρασκευής τοπικών προϊόντων.

- Να δοθεί έμφαση στις πολιτιστικές εκδηλώσεις και να γίνει προσπάθεια αναβίωσης τοπικών εθίμων, τεχνών αλλά και επαγγελμάτων που πλέον δεν υπάρχουν ή βρίσκονται υπό εξαφάνιση. Επίσης προτείνεται διεξαγωγή εκδηλώσεων όπως εκθέσεις βιολογικών προϊόντων, ημερίδες, διαγωνισμοί, εκδηλώσεις γευσιγνωσίας, επισκέψεις και εκδρομές σε οικολογικά αγροκτήματα, προσφορά ειδικών εκπαιδεύσεων σε όλα τα προϊόντα ή σε συγκεκριμένα ως «καλάθι γνωριμίας». Έτσι δίνεται η ευκαιρία στο ευρύ κοινό να δοκιμάσει όχι μόνο προϊόντα και να αναγνωρίσει την ποιότητα και την αξία τους, αλλά και να γνωρίσει και ένα άλλο τρόπο ζωής.
- Να δοθούν κίνητρα και στον ιδιωτικό τομέα, για δημιουργία, επέκταση και εκσυγχρονισμό αγροτικών καταλυμάτων, κέντρων εστίασης και χώρων συγκέντρωσης και αναψυχής.
- Να διεξάγονται συστηματικά επιμορφωτικά σεμινάρια και να υπάρχει συνεχής ενημέρωση και στήριξη σε όσους επιθυμούν να ασχοληθούν με τον αγροτουρισμό. Ο αγροτουρισμός όπως και οι περισσότερες ειδικές μορφές τουρισμού απευθύνονται σε πιο ειδικές κατηγορίες πελατών και απαιτούν εξειδικευμένο προσωπικό και συγκεκριμένη τεχνογνωσία την οποία οι ενδιαφερόμενοι αρχικά μπορεί να μην διαθέτουν. Η υποστήριξη αυτή που χρειάζονται μπορεί να παρέχεται εκτός από τους διάφορους φορείς κι μέσα από τη δημιουργία συνεταιρισμών. Οι ενδιαφερόμενοι αντιμετωπίζουν επίσης συχνά προβλήματα και δυσκολίες στην ενημέρωση και πρόσβαση τους στα προγράμματα στήριξης, όπως είναι πχ οι επιδοτήσεις. Προβλήματα που συνήθως αντιμετωπίζουν είναι η γραφειοκρατία, το υψηλό κόστος προετοιμασίας φακέλων και αιτήσεων, οι καθυστερήσεις σε εκταμιεύσεις κτλ.
- Απαιτείται θεσμικό πλαίσιο που αφενός θα διασφαλίζει τα συμφέροντα και τα δικαιώματα του πελάτη/ καταναλωτή και αφετέρου, θα προστατεύει και θα εξασφαλίζει τους ίδιους τους επιχειρηματίες.
- Φορείς και ιδιώτες πρέπει να συμβάλλουν στην καλλιέργεια «τουριστικής συνείδησης».

Παραδοσιακή κουζίνα

Η γαστρονομία είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ποιοτικής και ολοκληρωμένης παροχής αγροτουρισμού. Το φαγητό το οποίο προσφέρεται σε αυτές τις περιπτώσεις είναι καλής ποιότητας και φτιαγμένο με τοπικά προϊόντα και παραδοσιακές συνταγές. Οι περισσότεροι επισκέπτες που γεύονται τα εδέσματα και τα παραδοσιακά προϊόντα ενός τόπου, επιθυμούν να αγοράσουν φεύγοντας αυτά που τους αρέσουν, ακόμα και να τα παραγγέλνουν τακτικά.

Οι διατροφικές συνήθειες του ανθρώπου δεν αποτελούν απλώς ένα μηχανισμό κάλυψης των ενεργειακών απαιτήσεων του ανθρώπινου οργανισμού. Είναι αναπόσπαστο τμήμα του πολιτισμού του, καθώς μαρτυρούν την προσαρμογή του ανθρώπου στο φυσικό του περιβάλλον. Κάθε έδεσμα έχει πίσω του μια ιστορία συνυφασμένη με τον λαό που το παράγει, τις συνθήκες του τόπου του, τις ανάγκες του ή απλώς την τύχη. Η γευστική ποικιλότητα κάθε κουζίνας είναι αποτέλεσμα της ποικιλίας των υλικών του κάθε τόπου και της αξιοποίησης τους από τον άνθρωπο. Έτσι, όλοι γνωρίζουν ότι πολλά από τα αλλαντικά που σήμερα θεωρούνται εδέσματα δεν ήταν τίποτα άλλο παρά το αποτέλεσμα της

προσπάθειας των ανθρώπων να διατηρήσουν τις τροφές για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Κάθε πολιτισμός μπολιάζει και μπολιάζεται με στοιχεία άλλων, τα οποία αφομοιώνει οργανικά στην παράδοση του. Για να είναι δυνατή αυτή η διαρκής ανταλλαγή, είναι απαραίτητη η διαφοροποίηση των προϊόντων κάθε τόπου. Η παραγωγή των «μεταλλαγμένων» -προϊόντα απαράλλαχτα και χωρίς ταυτότητα- ισοπεδώνει αυτήν την διαφορετικότητα στο διατροφικό πολιτισμό, καταστρέφοντας εκτός από την υγεία και ένα κομμάτι της πολιτιστική μας ταυτότητας. Επιπλέον τα προϊόντα μας χάνουν την ανταγωνιστικότητα τους καθώς όταν χάνεται η διαφορετικότητα, περιορίζονται τα στοιχεία αναγνωρισιμότητας τους, στοιχεία που τα ξεχωρίζουν από άλλα προϊόντα.

Σήμερα, ακόμα και αν τα προϊόντα ταξιδεύουν γρήγορα και εύκολα από τόπο σε τόπο και οι κανόνες του εμπορίου έχουν επιβάλλει την ομοιομορφία, κάθε χώρα, κάθε τόπος εξακολουθεί να παράγει τα δικά του ιδιαίτερα και μοναδικά προϊόντα, τα οποία πρέπει να εντοπίζονται και να διαφυλάσσονται με κάθε τρόπο.

Προς αυτή την κατεύθυνση, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στην λήψη κάθε δυνατού μέτρου, ώστε να μη βαπτίζονται διάφορα τρόφιμα ως ελληνικά, με κίνδυνο να δυσφημιστεί η ελληνική παραδοσιακή διατροφή, καθώς αυτά που προσφέρονται ως αυθεντικά προϊόντα, τόσο στην πρώτη ύλη όσο και στον τρόπο παρασκευής, είναι πολλές φορές απλώς απομιμήσεις.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση σε μία προσπάθεια να ενθαρρύνει την τοπική παραγωγή, αλλά και να δώσει στα τοπικά προϊόντα τη δυνατότητα να αποκτήσουν μεγαλύτερο εκτόπισμα στην αγορά καθιέρωσε τα « Προϊόντα Ονομασίας Προέλευσης» (ΠΟΠ) και τα «Προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης» (ΠΓΕ). Πρόκειται για προϊόντα που παράγονται με συγκεκριμένες προδιαγραφές σε μία μόνο, απολύτως οριοθετημένη, περιοχή και τα οποία έχουν αποδεδειγμένα (με λαογραφικά και βιβλιογραφικά στοιχεία) «δεσμούς» με τους ανθρώπους της περιοχής.

Η διαφορά ανάμεσα στα ΠΟΠ και τα ΠΓΕ είναι ότι στη δεύτερη κατηγορία μπορούν να ενταχθούν και προϊόντα που μόνο η επεξεργασίας τους γίνεται σε συγκεκριμένο τόπο. Σκοπός αυτής της κίνησης είναι να ενθαρρύνει και να προωθήσει διαφοροποιημένες αγροτικές παραγωγές, να προστατεύσει τις ονομασίες αγροτικών προϊόντων και τροφίμων από άνομη χρήση, αθέμιτο ανταγωνισμό και παραπλανητικές απομιμήσεις αλλά και να βοηθήσει τον καταναλωτή δίνοντας του πληροφορίες σχετικά με τον ιδιαίτερα χαρακτήρα του προϊόντος.

Η Ελλάδα διαθέτει μεγάλο αριθμό προϊόντων ΠΟΠ και ΠΓΕ –συγκεκριμένα 83- σε σχέση με το μέγεθος της αλλά και τα προϊόντα που έχουν κατοχυρώσει άλλες χώρες. Όμως ελάχιστα από αυτά είναι γνωστά.

Τι αξία έχει όμως αν ένα προϊόν είναι επισήμως αναγνωρισμένο ως προϊόν ποιότητας, αν εκείνοι στους οποίους απευθύνεται δεν το γνωρίζουν; Το υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων θεωρεί ότι η ευθύνη για την αξιοποίηση της ιδιότητας ΠΟΠ ή ΠΓΕ αφορά τις ομάδες παραγωγών οι οποίοι κάνουν και την αρχική αίτηση για την ένταξη ενός προϊόντος σε αυτήν την κατηγορία. Ωστόσο είναι σε όλους γνωστά τα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί με τη φέτα, η οποία αποτελεί αδιαμφισβήτητα ένα ελληνικό προϊόν και όμως οι Δανοί έχουν επανειλημμένα προσπαθήσει να διεκδικήσουν την πατρότητα της. Δεν είναι λοιπόν μόνο οι παραγωγοί εκείνοι που πρέπει να «πολεμήσουν» για τα προϊόντα εφόσον πολλές φορές δεν έχουν ούτε τη γνώση ούτε τη δύναμη να το κάνουν. Σε αυτό το σημείο πρέπει επίσης να τονιστεί η ανάγκη ενίσχυσης των μηχανισμών ελέγχου, ώστε να προστατεύονται πραγματικά τα προϊόντα.

Στον παρακάτω πίνακα παρατίθενται μερικά από τα γνωστά και άγνωστα Προϊόντα Ονομασίας Προέλευσης.

Ελληνικά προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ)

Προϊόν	ΠΟΠ ή ΠΓΕ	Προϊόν	ΠΟΠ ή ΠΓΕ
Τυριά		Φασόλια γίγαντες –ελέφαντες Καστοριάς	ΠΓΕ
Ανεβατό	ΠΟΠ	Φασόλια γίγαντες –ελέφαντες Κάτω Νευροκοπίου	ΠΓΕ
Γαλοτύρι	ΠΟΠ	Φασόλια (γίγαντες –ελέφαντες) Πρεσπών Φλώρινας	ΠΓΕ
Φέτα	ΠΟΠ	Φασόλια κοινά μεσόσπερμα Κάτω Νευροκοπίου	ΠΓΕ
Γραβιέρα Αγράφων	ΠΟΠ	Φασόλια (πλακέ μεγαλόσπερμα) Πρεσπών Φλώρινας	ΠΓΕ
Γραβιέρα Κρήτης	ΠΟΠ	Φιστίκι Αίγινας	ΠΟΠ
Γραβιέρα Νάξου	ΠΟΠ	Φιστίκι Μεγάρων	ΠΟΠ
Καλαθάκι Λήμνου	ΠΟΠ		
Κασέρι	ΠΟΠ	Ψωμί, ζύμη κέικ, γλυκά, μπισκότα και άλλα αρτοσκευάσματα	
Κατίκι Δομοκού	ΠΟΠ	Κρητικό παξιμάδι	ΠΓΕ
Κεφαλογραβιέρα	ΠΟΠ		
Κοπανιστή	ΠΟΠ	Φρέσκο ψάρι, μαλάκια, όστρακα	
Λαδοτύρι Μυτιλήνης	ΠΟΠ	Αυγοτάραχο Μεσολογγίου	ΠΟΠ
Μανούρι	ΠΟΠ		
Μετσοβόνη	ΠΟΠ	Άλλα προϊόντα ζωικής προελεύσεως	
Μπάτζος	ΠΟΠ	Μέλι Ελάτης Μαινάλου Βανίλια	ΠΟΠ
Ξινομυζήθρα Κρήτης	ΠΟΠ		
Πηχτόγαλο Χανίων	ΠΟΠ	Λίπη και έλαια (ελαιόλαδο)	
Σαν Μιχάλη	ΠΟΠ	Αποκόρωνας Χανίων Κρήτης	ΠΟΠ
Σφέλα	ΠΟΠ	Αρχάνες Ηρακλείου Κρήτης	ΠΟΠ
Φορμαέλα Αράχovas Παρνασσού	ΠΟΠ	Βιάννος Ηρακλείου	ΠΟΠ
		Βόρειος Μυλοπόταμος Ρεθύμνης Κρήτης	ΠΟΠ
Επιτραπέζιες ελιές		Εξαιρετικά παρθένο ελαιόλαδο: Θράψανο	ΠΟΠ
Ελιά Καλαμάτας	ΠΟΠ	Ζάκυνθος	ΠΟΠ
Θρούμπα Αμπαδιάς Ρεθύμνης Κρήτης	ΠΟΠ	Θάσος	ΠΟΠ
Θρούμπα Θάσου	ΠΟΠ	Καλαμάτα	ΠΟΠ
Θρούμπα Χίου	ΠΟΠ	Κεφαλονιά	ΠΓΕ
Κονσερβολιά Αμφίσης	ΠΟΠ	Καλυμβάρι Χανίων Κρήτης	ΠΟΠ
Κονσερβολιά Άρτας	ΠΟΠ	Κρανίδι Αργολίδας	ΠΟΠ
Κονσερβολιά Αταλάντης	ΠΟΠ	Κροκές Λακωνίας	ΠΟΠ
Κονσερβολιά Πηλίου Βόλου	ΠΟΠ	Λακωνία	ΠΓΕ
Κονσερβολιά Ροβίων	ΠΟΠ	Λυγουριό Ασκληπείου	ΠΟΠ
Κονσερβολιά Στυλίδας	ΠΟΠ	Λέσβος	ΠΓΕ
	ΠΟΠ	Ολυμπία	ΠΓΕ
Φρούτα, λαχανικά και δημητριακά		Πεζά Ηρακλείου Κρήτης	ΠΟΠ
Ακτινίδιο Πιερίας	ΠΓΕ	Πέτρινο Λακωνίας	ΠΟΠ
Ακτινίδιο Σπερχειού	ΠΟΠ	Πρέβεζα	ΠΓΕ
Κελυφωτό φιστίκι Φθιώτιδας	ΠΟΠ	Ρόδος	ΠΓΕ

Κεράσια τραγανά Ροδοχωρίου	ΠΟΠ	Σητεία Λασιθίου Κρήτης	ΠΟΠ
Κορινθιακή Σταφίδα Βοστίτσα	ΠΟΠ	Σάμος	ΠΓΕ
Κουμ Κουάτ Κέρκυρας	ΠΓΕ	Φαινίκι Λακωνίας	ΠΟΠ
Μήλα Ντελίσσιους Πιλάφα Τριπόλεως	ΠΟΠ	Χανιά Κρήτης	ΠΓΕ
Μήλα Ζαγοράς Πηλίου	ΠΟΠ		
Μήλα Καστοριάς	ΠΟΠ	Άλλα προϊόντα	
Ξερά σύκα Κύμης	ΠΟΠ	Κρόκος Κοζάνης	ΠΟΠ
Πατάτα κάτω Νευροκαπίου	ΠΓΕ	Μαστιχέλαιο Χίου	ΠΟΠ
Πορτοκάλια Μάλεμε Χανίων Κρήτης	ΠΟΠ	Μαστίχα Χίου	ΠΟΠ
Ροδάκινα Νάουσας	ΠΟΠ	Τσίκλα Χίου	ΠΟΠ
Σύκα Βραυρώνας Μαρκοπούλου Μεσογείων	ΠΓΕ		
Τσακωνική Μελιτζάνα Λεωνιδίου	ΠΟΠ		

Τι να γευτείτε στην περιφέρεια δυτικής Ελλάδος

Αιτωλοακαρνανία:

Το περίφημο αυγοτάραχο Μεσολογγίου και φρέσκα ψάρια- κυρίως τσιπούρες, λαβράκια, λιγδοπούλες και σπάρους- από τη λιμνοθάλασσα και τον Αμβρακικό. Στο δρόμο από Μεσολόγγι προς Αγρίνιο αγοράστε καρπούζια του κάμπου του Λεσινίου.

Αχαΐα:

Κρασιά, παραδοσιακά λουκούμια και εύγευστα γλυκά από την Πάτρα, όπως και το ηδύποτο της Πάτρας «Τεντούρα». Γλυκό ροδοζάχαρη από το Μοναστήρι των Ταξιαρχών στο Αίγιο, που παράγεται με μοναδικό τρόπο από τους μοναχούς της Μονής. Εσπεριδοειδή και σταφίδα από την Αιγιάλεια. Ζυμαρικά, αγνά γαλακτοκομικά, κεχριμπαρένιο μέλι, θαυμάσια γλυκά (κεράσι, αγριοβύσσινο) από τα Καλάβρυτα. Τσάι και μυρωδάτη ρίγανη Χελμού.

Στο νομό Αχαΐας κυκλοφορούν επίσης τέσσερα κρασιά ονομασίας προελεύσεως: 1) Το ΠΑΤΡΑ, οίνος ξηρός, λευκός που παράγεται από Ροδίτη που καλλιεργείται στις πλαγιές του Παναχαϊκού. 2) Το ΜΑΥΡΟΔΑΦΝΗ ΠΑΤΡΩΝ, οίνος γλυκός, φυσικός κόκκινος, μοναδικό για το άρωμα του και την γεύση του, που αποκτά μετά από πολύχρονη παλαιώση σε δρύινα βαρέλια. Η ποικιλία αυτή της Μαυροδάφνης καλλιεργείται και στην Κεφαλονιά και σε καμία άλλη περιοχή της Ελλάδας. Κυκλοφορεί στην αγορά με την ένδειξη: ονομασία προελεύσεως ελεγχόμενη. 3) Το ΜΟΣΧΑΤΟ ΡΙΟΥ ΠΑΤΡΩΝ, οίνος γλυκός, φυσικός, λευκός, με ιδιαίτερο χαρακτηριστικό άρωμα και 4) Το ΜΟΣΧΑΤΟ ΠΑΤΡΩΝ, παραπλήσιος οίνος με τον Μοσχάτο Ρίου Πατρών, που παράγεται με τον ίδιο τρόπο και την ίδια ποικιλία σταφυλιών που καλλιεργείται στη Δυτική Αχαΐα. Οι οίνοι Μοσχάτο Πατρών και Μοσχάτο Ρίου Πατρών κυκλοφορούν εμφανιζόμενοι με την ένδειξη: ονομασία προελεύσεως ελεγχόμενη.

Βέβαια εκτός αυτών κυκλοφορούν και πλήθος άλλων κοινών κρασιών μικρών και μεγάλων παραγωγών, τα οποία τυγχάνουν της αποδοχής του καταναλωτικού

κοινού με την ποιότητα τους, την προσεγμένη τους εμφάνιση και τις μοναδικές τους γεύσεις.

Αναμφισβήτητο το μεγαλύτερο αμπελουργικό διαμέρισμα της Ελλάδας είναι η Πελοπόννησος. Το πλέον ευνοημένο κομμάτι της Πελοποννήσου από απόψεως αμπελοκαλλιέργειας είναι ο νομός Αχαΐας. Οι εδαφολογικές συνθήκες του νομού είναι ιδιαίτερα πρόσφορες για αμπελοκαλλιέργεια. Κλίμα ήπιο, μεγάλη ηλιοφάνεια, που ευνοεί την κανονική ωρίμανση, κατάλληλα εδάφη, πολλές περιοχές με ιδιαίτερα οικοσυστήματα. Οι ποικιλίες που καλλιεργούνται είναι κυρίως γηγενείς που σε ορισμένες περιοχές εξακολουθούν να είναι αυτόριζες. Τα τελευταία χρόνια όμως, δυστυχώς, έχει ελαττωθεί ο αμπελώνας στον νομό κατά 15% περίπου, λόγω οριστικής εγκατάλειψης γεγονός που σημαίνει ότι ο ελληνικός αμπελώνας αρχίζει να χάνεται καθώς η ελληνική παραγωγή κρασιού είναι ήδη μικρή. Δεν αντιπροσωπεύει παρά μόνο το 2% της παραγωγής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το κρασί, προϊόν με παράδοση μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην προώθηση περιοχών που αναπτύσσεται ο αγροτουρισμός. Είναι αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνικής ζωής του ανθρώπου και κλείνει μέσα του ιστορικές και πολιτιστικές ρίζες. Με το κρασί ζυμώθηκε ο ανθρώπινος πολιτισμός. Λατρεύτηκε στην αρχαιότητα σαν θεός. Στην χριστιανική θρησκεία έγινε αίμα του Χριστού και Νάμα της Εκκλησίας.

Τα μέτρα που απαιτούνται για την επιβίωση της αμπελουργίας στο νομό είναι θεσμικά. Προτείνεται η δημιουργία Ινστιτούτου Οίνου – Αμπέλου, του οποίου ο ρόλος θα είναι:

- να ενημερώνει και συμβουλεύει τους αμπελοκαλλιεργητές για θέματα όπως πχ η βιολογική καλλιέργεια, οι ασθένειες της αμπέλου, η λίπανση κτλ.
- να αναλάβει το μάρκετινγκ, την έρευνα αγοράς, την εμπορία και την πιστοποίηση της ποιότητας του οίνου.
- να αναλάβει τις μελέτες για την ποιοτική αναβάθμιση του κρασιού.
- να αναλάβει την προβολή και προώθηση του, την διοργάνωση πχ. γιορτής κρασιού και εκδηλώσεις γευσιγνωσίας για την διαφήμιση του κρασιού.
- να συμμετέχει σε εκθέσεις παρουσίασης του προϊόντος.

Ηλεία:

Κυδώνι, νόστιμες ελιές, παρθένο ελαιόλαδο και τουρσί από τον Πύργο. Φέτα από τη Λαμπεΐα. Γλυκά πεπόνια και καρπούζια από την Μανολάδα και τη Βάρδα. Τυροκομικά από αγνό ελληνικό γάλα, χυλοπίτες και τραχανά φτιαγμένα με παραδοσιακές συνταγές από τη Γαστούνη και την Αμαλιάδα. Γλυκόπιστο κρασί από τον Κακόβατο.

Πολιτιστικός τουρισμός

Ο πολιτιστικός ή και μορφωτικός τουρισμός αποτελεί μια μορφή τουρισμού στην οποία τα άτομα επισκέπτονται έναν τόπο για να γνωρίσουν τον πολιτισμό του. Αυτό το πετυχαίνουν με τη συμμετοχή ή παρακολούθηση διαφόρων πολιτιστικών εκδηλώσεων αλλά και με την συναναστροφή με τους κατοίκους του τόπου αυτού.

Συγκεκριμένα το είδος αυτό τουρισμού περιλαμβάνει:

- επισκέψεις σε μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικά μνημεία, πινακοθήκες, βιβλιοθήκες, αίθουσες τέχνης, παραδοσιακούς οικισμούς, μοναστήρια,

αξιοθαύμαστες φυσικές περιοχές, κτίρια με ιδιαίτερη αρχιτεκτονική, διάφορα ιδρύματα κλπ.

- παρακολούθησεις συναυλιών, θεατρικών παραστάσεων, όπερας, επιδείξεων παραδοσιακών χορών και τραγουδιών, αναπαραστάσεων ιστορικών γεγονότων και τοπικών εθίμων, παραγωγής τοπικών προϊόντων κλπ.

- συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις όπως πανηγύρια, φεστιβάλ, κοινωνικές και πνευματικές δραστηριότητες, εκδρομές, μαθήματα που αναφέρονται στον πολιτισμό, χορούς, επετείους, θρησκευτικούς εορτασμούς κλπ.

Τα πολιτιστικά όμως κίνητρα από μόνα τους ασκούν περιορισμένη επίδραση στους σημερινούς τουρίστες και ειδικότερα σ' αυτούς που κάνουν μαζικό τουρισμό. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι το ποσοστό των τουριστών που επιλέγει κάποιον τουριστικό προορισμό έχοντας ως βασικό σκοπό την παρακολούθηση ή την συμμετοχή σε κάποιο πολιτιστικό γεγονός, είναι μικρό. Έτσι ο πολιτιστικός τουρισμός λειτουργεί κυρίως σαν συμπληρωματική μορφή τουρισμού. Υπάρχουν όμως μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης του σε συνδυασμό με άλλες μορφές τουρισμού και μάλιστα με τις περισσότερες απ' αυτές πχ. συνεδριακό, περιηγητικό, οικολογικό, χειμερινό, αγροτικό κτλ.

Τον τελευταίο καιρό όλο και περισσότεροι άνθρωποι που ταξιδεύουν αντιδρούν στο τυποποιημένο και μαζικής κατανάλωσης τουριστικό προϊόν, αναζητώντας κάτι παραπάνω, κάτι διαφορετικό.

Η Ελλάδα έχει διεθνή φήμη και ακτινοβολία όσον αφορά τον πολιτισμό, την ιστορία και το πλήθος των αρχαιολογικών και ιστορικών μνημείων της, γεγονός που αποτελεί πρόσθετο πλεονέκτημα για το τουριστικό προϊόν της, σε σύγκριση με άλλες χώρες. Η αξιοποίηση λοιπόν όλων αυτών των στοιχείων στα πλαίσια του πολιτιστικού τουρισμού κρίνεται αναγκαία, όχι μόνο για τα οικονομικά οφέλη που προκύπτουν απ' αυτόν αλλά και για τα οφέλη που αφορούν την διεθνή προβολή και διάσωση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Εξυπακούεται ότι για την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού απαιτείται πέρα από τη βασική τουριστική υποδομή και ειδική υποδομή, δηλαδή πλούσια προγράμματα πολιτιστικών, καλλιτεχνικών και μορφωτικών εκδηλώσεων.

Η μορφή αυτή τουρισμού μπορεί να συμβάλλει:

- στην προσέλκυση τουριστών υψηλής οικονομικής στάθμης
- στην ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος
- στην παροχή κινήτρων για την ανάπτυξη πολλών περιοχών στην περιφέρεια
- στην άμβλυση της εποχικότητας και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.
- στην αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών
- στην προβολή της Περιφέρειας και την ενίσχυση του γοήτρου της σαν τουριστικός προορισμός

Πόλοι έλξης του πολιτιστικού τουρισμού στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος

Στην συνέχεια, παρατίθενται στοιχεία που υπάρχουν στην περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδος και μπορούν να αποτελέσουν πόλους έλξης για τους οπαδούς του πολιτιστικού τουρισμού ανά νομό της περιφέρειας.

Τοποθεσίες αρχαιολογικού και ιστορικού ενδιαφέροντος

Αιτωλοακαρνανία:

Η Αιτωλοακαρνανία που χαρακτηρίζεται από τον ποικίλο φυσικό της χώρο ήταν, σύμφωνα με την ιστορία, τόπος όπου συναντήθηκαν, έζησαν, βασίλεψαν, και συγκρούστηκαν θεοί, ημίθεοι και ήρωες. Κάνοντας κανείς μία αρχαιολογική περιήγηση στο νομό θα πρέπει οπωσδήποτε να επισκεφτεί τον **αρχαίο Θέρμο** που δεσπόζει ως ακρόπολη όλης της Αιτωλίας. Στο χώρο του, έχουν εντοπιστεί το ιερό του Απόλλωνα (620 πΧ) και η Αγορά, που περιβάλλονται από τείχος του 4ου ή 3ου αι. πΧ., καθώς και μία πολύ παλιά φυσική πηγή νερού απ' την οποία ακόμη αναβλύζει δροσερό νερό.

«Πόλις μεγίστη» κατά την αρχαιότητα ο **Στράτος** βρίσκεται κοντά στον δωρεοδότη της ζωής ποταμό Αχελώο. Στην Ακρόπολή του δέσποζε η Αγορά και ο ναός του Δία. Σήμερα σώζεται το πέτρινο τείχος της οχύρωσης, κοντά στο διατείχισμα του οποίου υπάρχει σπουδαίο θέατρο. Σήμερα στο θέατρο αυτό το καλοκαίρι πραγματοποιούνται πολιτιστικές εκδηλώσεις. Παράλληλες έρευνες στην **πόλη των Οινιάδων** έχουν φέρει στο φως το τείχος, την Αγορά, και το αρχαίο θέατρο, τα οποία βρίσκονται σε πλήρη αρμονία με το εξαιρετο φυσικό περιβάλλον της περιοχής. Ένα πλήρες αρχαιολογικό οδοιπορικό στην Αιτωλοακαρνανία θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνει επίσκεψη στην **αρχαία Καλυδώνα και στην αρχαία πόλη Πλευρώνα**. Στην αρχαία Καλυδώνα βρίσκονται τα ερείπια του θεάτρου, της αγοράς και του Ναού της Άρτεμης που χρονολογείται από τον 4^ο αιώνα π.Χ. Στην αρχαία πόλη Πλευρώνα μπορεί κανείς να θαυμάσει τα αρχαία λουτρά της και το αρχαίο θέατρο, ενώ στη συνοικία Κεφαλόβρυσσος της Ναυπάκτου, βρίσκονται τα ερείπια του ναού του **Ασκληπιού**.

Τα ευρήματα της Αιτωλοακαρνανίας φυλάσσονται στα αρχαιολογικά μουσεία Αγρινίου, Θέρμου και Θυρρείου, τα οποία αξίζει κανείς να επισκεφθεί.

Αχαΐα:

Λέγεται πως στην Αχαΐα σεργιάνιζαν οι θεοί και τόσο μαγεύτηκαν από το μεγαλείο της που την όρισαν κέντρο όλων των πολιτιστικών επιρροών και εξελίξεων. Η ιστορική της πορεία στο χρόνο, είναι έκδηλη σε κάθε της σημείο, καθώς σε ολόκληρο το αχαϊκό τοπίο υπάρχουν πλήθος ιστορικών χώρων. Στην πρωτεύουσα του νομού, την Πάτρα, πρέπει κανείς να επισκεφτεί οπωσδήποτε το **Αρχαίο Ωδείο** (εξαιρετικό κτίσμα της Ρωμαϊκής εποχής). Βρίσκεται στα δυτικά της Ακρόπολης στην Άνω πόλη. Είναι παλαιότερο από το Ωδείο της Αθήνας (Ηρώδειο 160 π.Χ.). Ο Πausanίας που επισκέφτηκε την Πάτρα στη δεκαετία του 170 μ.Χ. γράφει για το Ωδείο: «έχει την ωραιότερη διακόσμηση που έχω δει, αν εξαιρέσει βέβαια κανείς αυτό της Αθήνας». Μετά την αναστήλωση του, το θέατρο μπορεί να φιλοξενήσει 2.300 θεατές και είναι η έδρα για το πολιτιστικό Διεθνές Φεστιβάλ της Πάτρας που οργανώνεται κάθε καλοκαίρι. Στο χώρο γύρω από το Ωδείο εκτίθενται σαρκοφάγοι, ψηφιδωτά και άλλα αρχαία ευρήματα που μεταφέρθηκαν εκεί μετά την ανεύρεση τους κατά τις αρχαιολογικές ανασκαφές της Πάτρας. Κοντά στο Αρχαίο Ωδείο ήρθαν στο φως ερείπια **αμφιθεάτρου** πιθανόν του 1^{ου} μ.Χ. αιώνα. Μαζί με το Αρχαίο Ωδείο αποτελούν ένα σύνολο μεγάλης αρχαιολογικής αξίας. Κανείς επίσης μπορεί να δει το πρώτο συστηματικό υδραγωγείο της Πάτρας, το **Ρωμαϊκό Υδραγωγείο**, το οποίο βρίσκεται στα ριζά του λόφου του Δασυλλίου και όπως λέει και το όνομα του είναι έργο ρωμαϊκό. Το υδραγωγείο, γνωστό με το

όνομα «καμάρες» από τις καμάρες των τόξων του, έπαιρνε νερό από το χωριό Ρωμανού, όπου σώζονται κάποια τμήματα του λιθόκτιστου αγωγού. Άλλοι αξιόλογοι αρχαιολογικοί χώροι είναι:

Η Πηγή Δήμητρας. Πρόκειται για το σημερινό πηγάδι του Αγίου Ανδρέα παραπλευρώς του παλαιού Ιερού Ναού το οποίο άλλοτε ήταν πηγή της θεάς Δήμητρας που λειτουργούσε και σαν μαντείο. Σώζεται επιγραφή "ΝΗΜΕΡΤΕΣ ΤΟΔΥΔΩΡ/ ΔΗΜΗΤΕΡΟΣ ΗΝ ΠΟΤΕ ΝΟΥΣΟΙΣ /'ΕΝΘΑ ΠΑΓΕΙΣ ΞΥΛΩ ΑΝΔΡΕΑΣ/ ΠΑΤΡΑΣ ΑΜΦΙΒΕΒΗΚΕΝ" (Το θεραπευτικό για τις αρρώστιες τούτο νερό, ήταν κάποτε της Δήμητρας. Εδώ σταυρώθηκε και πέθανε ο Απόστολος Ανδρέας).

Η Γέφυρα του Μειλίχου (γέφυρα Πausανία). Στην διασταύρωση της Ν. Εθνικής Οδού με την οδό Αρέθα βρίσκεται καλά διατηρημένη ρωμαϊκή γέφυρα με δύο τούβλινες καμάρες που στηρίζονται πάνω σε περίτεχνες βάσεις από πελεκητές πέτρες.

Στην Πάτρα επίσης αξίζει να επισκεφτεί κανείς και το **Χαμάμ** (τούρκικα θερμόλουτρα), διατηρητέο κτίριο στην Άνω Πόλη της Πάτρας που λειτουργεί εδώ και 600 χρόνια. Είναι το μοναδικό που λειτουργεί σήμερα στην Ελλάδα και με ένα όμοιο του στο Παρίσι είναι τα μοναδικά που απόμειναν ενεργά στην Ευρώπη. **Θέατρο Απόλλων.** Κατασκευάστηκε το 1872 στην Πλατεία Γεωργίου Α΄ με οικονομική συνεισφορά των εμπόρων της Πάτρας. Είναι χαρακτηριστικό έργο του Γερμανού αρχιτέκτονα Ερνέστου Τσίλλερ με τρεις σειρές θεωρείων και καθίσματα ντυμένα με κόκκινο βελούδο. Είναι το αρχαιότερο από τα σωζόμενα κλειστά θέατρα των νεότερων χρόνων και το εντυπωσιακότερο αρχιτεκτονικό στολίδι της Πάτρας. Εδώ δόθηκαν από τον προηγούμενο αιώνα παραστάσεις μελοδράματος όπερας και οπερέτας. Σήμερα στο δημοτικό Θέατρο «Απόλλων» δίνονται παραστάσεις από το Δ.Η.Π.Ε.Θ.Ε. Πάτρας, οργανώνονται καλλιτεχνικές εκδηλώσεις και γίνονται την περίοδο του Καρναβαλιού οι αποκριάτικες χοροεσπερίδες, τα γνωστά «Μπουρμπούλια».

Το Σπίτι του Παλαμά. Διατηρητέο κτίριο επί της οδού Κορίνθου 241 στο κέντρο της πόλης, όπου γεννήθηκε ο Κωστής Παλαμάς και η Ιταλίδα πεζογράφος Ματθίλδη Σεράο. Ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα πέτρινα κτίσματα των **Δημοτικών Σφαγείων**, τα οποία λειτουργούσαν έως το 1998. Πρόκειται για ένα χώρο 595τ.μ., πλήρως ανακαινισμένο, που σήμερα βρίσκεται στη διάθεση του δήμου για πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Στην Πάτρα δεν πρέπει κανείς επίσης να παραλείψει να επισκεφτεί την **Αχάια Κλάους.** Η Αχάια Κλάους, που βρίσκεται στον ομώνυμο σήμερα λόφο, ιδρύθηκε το 1861 από το Βαυαρό Gustav Clauss. Στην ειδυλλιακή αυτή θέση, που ατενίζει την Πάτρα, τον κάμπο της Αχαΐας, τον Πατραϊκό και το Ιόνιο Πέλαγος, υπήρχαν από παλιά αμπέλια με κόκκινο σταφύλι, που ονομάστηκε από τον Clauss «Μαυροδάφνη» για να τιμήσει την αρραβωνιαστικιά του Δάφνη, μία όμορφη Ελληνίδα με μαύρα μάτια που πέθανε σε μικρή ηλικία. Ο Clauss, μαζί με το οινοποιείο, έστησε και μια μικρή κοινότητα που περιλάμβανε μία ορθόδοξη και μία καθολική εκκλησία. Γύρω στους 100.000 επισκέπτες από όλο τον κόσμο έρχονται κάθε χρόνο για να θαυμάσουν το τοπίο και τις εγκαταστάσεις οινοποίησης, να δοκιμάσουν την περίφημη μαυροδάφνη που το προσωπικό τους προσφέρει, αλλά και να ξεναγηθούν στην ιστορία του 19^{ου} και 20ου αιώνα, όπως αυτή έχει αποτυπωθεί στα κελάρια, στα βιβλία επισκεπτών και στους χώρους της Αχάια Κλάους.

Συνεχίζοντας κανείς την περιήγηση του στην ευρύτερη περιοχή, κοντά στον Άραξο, συναντά το **τείχος των Δυμαίων.** Πρόκειται για μια μεγαλοπρεπή

μικηναϊκή κατασκευή με «Κυκλώπεια» τείχη, που χρησίμευσε ως οχυρό της **αρχαίας πόλης Δύμης** και θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα μνημεία του τόπου. Ο μύθος αναφέρει ότι το τείχος κτίσθηκε από τον Ηρακλή στον αγώνα κατά των Ηλείων, ενώ η αρχαία Δύμη ήταν μία από τις σημαντικότερες πόλεις της Αχαϊκής Συμπολιτείας.

Συνεχίζοντας στην αντίθετη κατεύθυνση προς την Αιγιάλεια μπορεί κανείς να επισκεφθεί το **θέατρο της Αρχαίας Αιγείρας** του 4ου αι. π.Χ. και τα ίχνη των **αρχαίων πόλεων Αιγών και Κερύνειας**. Δύο Αρχαιολογικά Μουσεία, ένα στην Πάτρα και ένα στο Αίγιο, στεγάζουν τα ευρήματα των ανασκαφών και παρέχουν τη δυνατότητα για μια ολοκληρωμένη θεώρηση του ιστορικού γίνεσθαι ως τη Ρωμαϊκή εποχή.

Διάσπαρτοι στην ευρύτερη περιοχή βρίσκονται και άλλοι σημαντικοί ιστορικοί αρχαιολογικοί χώροι όπως είναι οι **Αρχαίοι Λουσσοί** με το ναό της Λουσσιάδος Αρτέμιδος, το **Κλήμα του Πausανία** και η **αρχαία πόλη του Κλείτορος**, δίπλα στη σημερινή κωμόπολη Κλειτορία. Το Κλήμα του Πausανία, έχει χαρακτηριστεί διατηρητέο μνημείο της φύσης. Βρίσκεται δίπλα στο δρόμο Κλειτορίας-Καλαβρύτων κοντά στη περιοχή Παγκράτι, στο προαύλιο του ναού του Αγ. Νικολάου. Το κλήμα αυτό το αναφέρει ο περιηγητής Πausανίας στα «Αρκαδικά» του ως «αξιοπεριέργο φαινόμενο», ενώ ο μύθος το συνδέει και με έναν από τους άθλους του Ηρακλή γι' αυτό εικάζεται ότι η ηλικία του κλήματος ξεπερνά τα 3.000χρόνια.

Στην αρχαία πόλη του Κλείτορος σώζονται ευρήματα, αρχαιολογικών ανασκαφών (αρχαίο θέατρο, επιτύμβια, επιγραφές κ.α. της αρχαίας πόλης-κράτος Κλείτωρ, μία από τις ισχυρότερες και πλουσιότερες αρκαδικές πόλεις από 1600π.Χ. έως το 395π.Χ.

Προχωρώντας τώρα κανείς προς την ορεινή επαρχία των Καλαβρύτων συναντά σ' ένα τοπίο μεγαλειώδες και σιωπηλό τον απόκρημνο βράχο των Αροαίων που σήμερα ονομάζεται Νεραϊδόρραχη και από τον οποίο χύνονται τα **Υδάτα της Στυγός**, δηλαδή τα αθάνατα νερά της μυθολογίας, στα οποία ορκίζονταν οι Ολύμπιοι Θεοί.

Ηλεία:

Το γαλήνιο και υποβλητικό τοπίο της **Αρχαίας Ολυμπίας** μαγεύει το σύγχρονο επισκέπτη. Κυρίαρχη θέση στο χώρο αυτό καταλάμβαναν οικοδομήματα όπως: το πρώτο κτίριο στα αριστερά ήταν το Πρυτανείο, όπου γινόταν η τελετή βράβευσης των νικητών. Νοτιότερα, το Φιλίππειο μνημείο και πλησίον του το Ηραϊόν, ναός δωρικός, αφιερωμένος στην Ήρα. Προς τιμή της τελούνταν αγώνες δρόμου, τα Ηραία, όπου έπαιρναν μέρος μόνο παρθένες από την Ήλιδα. Ν.Δ. του Ηραίου βρισκόταν ο Πελόποιος βωμός, χτισμένος προς τιμή του Πέλοπα, από τον οποίο πήρε το όνομα της η Πελοπόννησος. Κοντά του ο ναός του Δία (472 π.Χ.) δωρικού ρυθμού. Στο εσωτερικό του υπήρχε το περίφημο χρυσελεφάντινο άγαλμα του Δία, έργο του γλύπτη Φειδία. Έξω από το ιερό χώρο της Άλτεως, ιερό άλσος, υπάρχουν το Βουλευτήριο, όπου οι αθλητές έδιναν τον Ολυμπιακό όρκο, το Λεωνίδαίο, οίκημα που χρησίμευε ως πανδοχείο επισήμων, η Παλαίστρα, το Γυμνάσιο και τα Λουτρά. Στους πρόποδες του Κρόνιου λόφου ήταν οι θησαυροί, μικρά κτίρια όπου φυλάσσονταν οι θησαυροί του ιερού και το Ημικυκλικό Νυμφαίο, δεξαμενή νερού. Αμέσως μετά ακολουθεί το Στάδιο χωρητικότητας 45.000 ατόμων, ο ιππόδρομος και ο στίβος μήκους 192μ.

Οι αρχαιολογικοί θησαυροί της Ολυμπίας φυλάσσονται στο αντίστοιχο μουσείο, όπου θαυμάζει κανείς περίφημα ευρήματα όπως τον Ερμή του Πραξιτέλη από το ναό της Ήρας, τη Νίκη του Παιωνίου, τα αετώματα και τις μετόπες του ναού του Δία.

Βόρεια της Αμαλιάδας σώζονται τα ερείπια της **Αρχαίας Ήλιδας**, που αποτελούσε τη διοργανώτρια πόλη των αγώνων. Σ' αυτήν προπονούσαν οι αθλητές και διέμεναν οι κριτές (Ελλανοδίκες). Στον αρχαιολογικό χώρο έχουν επισημανθεί τρία Γυμνάσια, η Αγορά, η Παλαίστρα και το Θέατρο ενώ παράλληλα λειτουργεί και αρχαιολογικό Μουσείο. Στην περιήγησή του κανείς δεν πρέπει να παραλείψει την επίσκεψη του στους μυκηναϊκούς τάφους της Δάφνης Αμαλιάδας.

Συνεχίζοντας ένα συγκλονιστικό ιστορικό οδοιπορικό, θα πρέπει οπωσδήποτε να επισκεφθεί κανείς το **Ναό του Επικούρειου Απόλλωνα** κοντά στην Ανδρίτσαινα, στη θέση Βάσσης. Πρόκειται για έναν από τους καλύτερα διατηρημένους ναούς της αρχαιότητας και είναι έργο του αρχιτέκτονα του Παρθενώνα Ικτίνου (421πΧ.).

Μεσαιωνικά κάστρα

Αιτωλοακαρνανία:

Λόγω της γεωγραφικής της διαμόρφωσης και της πολυτάραχης ιστορίας της η Αιτωλοακαρνανία είναι ο μόνος νομός της χώρας που έχει να επιδείξει ένα τόσο μεγάλο πλήθος οχυρών που χρησιμοποιήθηκαν για την υπεράσπισή της.

Στο δρόμο για την Αιτωλοακαρνανία, από τα μέσα της θαλάσσιας διαδρομής Ρίου – Αντιρρίου, προβάλλει το **Κάστρο του Αντιρρίου** που κτίστηκε στα τέλη του 15^{ου} αι. από τον Βαγιαζήτ Β'. Ονομάστηκε «Κάστρο της Ρούμελης» και ήταν κτισμένο στο στενότερο σημείο εισόδου προς τον Κορινθιακό. Προορισμός του ήταν να ελέγχει την κίνηση στο στενό. Μαζί με το «Κάστρο του Μοριά» στο Ρίο ήταν γνωστά ως «Μικρά Δαρδανέλια». Καταστράφηκε ολοσχερώς στον Ενετοτουρκικό πόλεμο και ξανακτίστηκε από τους Ενετούς.

Σε κοντινή απόσταση, σαν δεύτερος φρουρός των στενών, στέκεται περήφανα το εντυπωσιακό **Κάστρο της Ναυπάκτου**. Η περιήγηση σ' αυτό είναι μια συγκλονιστική εμπειρία και προκαλεί στον επισκέπτη απέραντο θαυμασμό το πώς αυτό παίρνει ζωή από τη δραστήρια πολιτεία που ζει και αναπτύσσεται μέσα στην προστατευτική αγκαλιά του. Το κάστρο έχει πέντε αμυντικές ζώνες από την κορυφή του λόφου. Ις Καλέ ως το λιμάνι, όπου υπάρχουν δύο πύργοι ελέγχου. Η παράδοση του ήταν πάντοτε αποτέλεσμα συνθηκών και όχι κατάκτησης.

Κλείνοντας κανείς την περιήγησή του, εντοπίζει στο άκρο του νομού, με άπλετη θέα στον Αμβρακικό κόλπο να στέκεται άγρυπνος φρουρός το **Κάστρο της Βόνιτσας** που κτίστηκε τον 13ο αι. και διατηρείται ακόμα σε καλή κατάσταση, πνιγμένο ανάμεσα σε πλούσια βλάστηση από ευκαλύπτους, πεύκα και λεύκες.

Αχαΐα:

Η Αχαΐα αποτέλεσε πόθο για πολλούς κατακτητές. Έτσι δικαιολογούνται τα πολλά διάσπαρτα κάστρα της μέσα στα οποία δόθηκαν άλλοτε μάχες αμυντικές, ενώ άλλοτε αποτέλεσαν εφελτήρια για επιθετικές επιδρομές. Το 6^ο αι. μ.Χ. ο Ιουστινιανός τείχισε την Άνω Πόλη της **Πάτρας με κάστρο**, για την άμυνα της περιοχής και των κατοίκων της. Μετά το 1205 οι Φράγκοι το διεύρυναν και το ενίσχυσαν με τάφρο. Το Κάστρο αποτελείται από ένα ευρύ εξωτερικό περίβολο με

πύργους και προμαχώνες καθώς και δεύτερο περίβολο στην βορειοανατολική γωνία με ισχυρού πύργους. Γνώρισε την κυριαρχία των Λατίνων, των Τούρκων, των Ενετών και πάλι των Τούρκων, για να απελευθερωθεί μόλις το 1828.

Το 1499 κτίστηκε το **Κάστρο του Ρίου** από τον Βαγιαζήτ Β΄, παράλληλα με αυτό του Αντιρρίου. Γνώρισε και αυτό Γενοβέζους, Ενετούς και Τούρκους κατακτητές ως το 1823 που απελευθερώθηκε. Από το 1831 το κάστρο μετατράπηκε σε φυλακή και σήμερα σώζεται σε αρκετά καλή κατάσταση.

Ηλεία:

Τόπος δίχως πολιτισμικά σύνορα, η Ηλεία, διαθέτει λίγα αλλά σημαντικά κάστρα, για τα οποία έχει πλάσει δικούς της μύθους και ιστορίες.

Ένα από τα πιο καλοδιατηρημένα κάστρα της Πελοποννήσου είναι το **Χλεμούτσι**, στο Δήμο Κυλλήνης. Το κάστρο είναι χτισμένο στο ψηλότερο σημείο του λόφου «Χελωνάτα», το οποίο πήρε το όνομα του από το σχήμα του λοφίσκου που μοιάζει με χελώνα. Κτίστηκε από το Γοδεφρείδο Β΄ Βιλαρδουίνο και αποτελούσε στρατηγικό σημείο διότι από εδώ οι Φράγκοι έλεγχαν όλη την περιοχή. Στη δεξιά από τη στοά αίθουσα στεγαζόταν το περίφημο νομισματοκοπείο με τα «τορνέζια».

Ακολουθεί στην επόμενη σελίδα χάρτης της περιφέρειας της Δυτικής Ελλάδας όπου φαίνεται η γεωγραφική θέση των αρχαιολογικών χώρων, στους οποίους έγινε αναφορά στις προηγούμενες παραγράφους.

Μουσεία

Η πλούσια πολιτιστική κληρονομιά της περιφέρειας της Δυτικής Ελλάδος την καθιστά ιδανικό προορισμό για όσους ενδιαφέρονται να πραγματοποιήσουν ένα ταξίδι στην ιστορία. Μια σειρά από αρχαιολογικά, λαογραφικά κ.α. μουσεία εμπεριέχουν πολύτιμο υλικό και εκθέματα που αποδεικνύονται πολύτιμες ιστορικές πηγές.

Αιτωλοακαρνανία:

Μέρος φυσικού κάλλους αλλά και πολιτισμού, η Αιτωλοακαρνανία διακρίνεται κυρίως για τους εκπροσώπους της, οι οποίοι πρωταγωνίστησαν σ' όλες σχεδόν τις μεγάλες στιγμές του Ελληνικού έθνους.

Ξεκινώντας κανείς από την πρωτεύουσα του νομού, το Μεσολόγγι, εντοπίζει το **Μουσείο Τρικούπη**, στο σπίτι όπου γεννήθηκε και έζησε ο πρώτος πρωθυπουργός της Ελλάδας Σπυρίδων Τρικούπης και ο γιος του, ο επίσης μεγάλος πολιτικός Χαρίλαος Τρικούπης. Το σπίτι αυτό είναι ίσως το παλαιότερο κτίριο του Μεσολογγίου.

Στην ίδια πόλη λειτουργεί το νεοσύστατο **Λαογραφικό Μουσείο**, στο χώρο του οποίου εκτίθενται έπιπλα και χρηστικά αντικείμενα αστικών κυρίως νοικοκυριών. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το μουσείο Κωστή Παλαμά που είναι συνυφασμένο με την τοπική ιστορία και οπωσδήποτε η **Πινακοθήκη** και το **Μουσείο Ιστορίας και Τέχνης**.

Μετά από μισή περίπου ώρα υπέροχης διαδρομής, φτάνει κανείς στο Αγρίνιο όπου αξίζει κανείς να επισκεφτεί το **Αρχαιολογικό Μουσείο**, το οποίο περιλαμβάνει ευρήματα από τους αρχαιολογικούς χώρους όλου του νομού. Τα εκθέματα του προέρχονται από τη Νεολιθική ως τη Ρωμαϊκή περίοδο.

Νοτιότερα, στο **Αρχαιολογικό Μουσείο του Θέρμου** εκτίθενται ευρήματα μυκηναϊκής, γεωμετρικής, κλασικής και ελληνιστικής εποχής με κυριότερο την επιγραφή με τον περίφημο λόγο του Αγέλαου, που εκφωνήθηκε στη Ναύπακτο το 212μ.Χ. με στόχο την επίτευξη της ενότητας των Ελλήνων. Με την επίσκεψη στο αρχαιολογικό **Μουσείο του Θυρρείου** ολοκληρώνει κανείς ένα πλήρες οδοιπορικό στην ιστορία του νομού.

Αχαΐα:

Στην Αχαΐα φιλοξενούνται μερικά από τα σημαντικότερα μουσεία της χώρας, τα οποία φυλάσσουν πολύτιμους θησαυρούς της πολιτισμικής μας κληρονομιάς και ταυτότητας. Ξεχωρίζει το **Αρχαιολογικό Μουσείο** στην Πάτρα, με σπουδαία ταφικά ευρήματα της Μυκηναϊκής εποχής, καθώς και περίφημα αγάλματα των ρωμαϊκών χρόνων.

Στο **Ιστορικό- Εθνολογικό Μουσείο**, το οποίο στεγάζεται στο μέγαρο Λόγου και Τέχνης, στην κεντρική πλατεία Γεωργίου Α', παρουσιάζονται όπλα και γραπτές πηγές της περιόδου 1770 έως 1824 που δίνουν στον επισκέπτη το στίγμα της ιστορικής εξέλιξης του Έθνους. Εξίσου σημαντικό είναι και το **Μουσείο Λαϊκής Τέχνης** στη συλλογή του οποίου περιλαμβάνονται λαϊκές φορεσιές, πολεμικά λάφυρα και αντιπροσωπευτικά οικιακά σκεύη της περιοχής. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, κυρίως για το σύγχρονο κοινό, παρουσιάζουν η **Πινακοθήκη** και το πρωτοποριακό **Μουσείο Τύπου**. Στο μουσείο τύπου εκτίθενται πατρινές εφημερίδες από το 1875 μέχρι σήμερα, πατρινά περιοδικά, πελοποννησιακά έγγραφα και βιβλία. Ένα από τα κυριότερα εκθέματα του Μουσείου είναι το

επίσημο έγγραφο που έστειλε η Γ΄ Εθνική Συνέλευση των Ελλήνων στον πρώτο πρωθυπουργό της Ελλάδας Ιωάννη Καποδίστρια (1827). Στο κέντρο της Πάτρας, δίπλα από το παλιό Δημαρχείο, βρίσκεται η **Δημοτική Βιβλιοθήκη**, μία από τις μεγαλύτερες της χώρας. Διαθέτει σήμερα 120.000 τόμους βιβλίων, αρχείο πατρικών εφημερίδων και ιστορικά έγγραφα. Σε ειδικό τμήμα φυλάσσονται βιβλία ανεκτίμητης αξίας. Η Δημοτική Πινακοθήκη λειτουργεί στο ισόγειο.

Μερικά χιλιόμετρα από την Πάτρα, στην πόλη του Αιγίου, λειτουργεί το **Αρχαιολογικό της Μουσείο**, το οποίο στεγάζεται στην αναπαλαιωμένη νεοκλασική αγορά και φιλοξενεί ευρήματα από την αρχαία Αιγιάλεια. Η παρουσίαση έχει οργανωθεί κατά χρονολογική σειρά και υπάρχουν αντικείμενα από τη νεολιθική ως και τη ρωμαϊκή περίοδο με κυριότερο το μαρμάρινο άγαλμα του Διός Αιγιούχου. Σε μικρή απόσταση, στο αρχοντικό των Λόντων, στεγάζεται το **Δημοτικό Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο**, το οποίο διασώζει την τοπική πολιτιστική κληρονομιά. Με τον ίδιο στόχο, στην περιοχή των Καλαβρύτων λειτουργεί και το **Λαογραφικό Μουσείο Κλειτορίας**.

Ηλεία:

Προορισμένη να μεταλαμπαδεύει τα νάματα του πολιτισμού μαζί με την Ολυμπιακή φλόγα η Ηλεία αποτελεί το σημαντικότερο αρχαιολογικό χώρο της Ελλάδας. Με την είσοδο του στην καταπράσινη κοιλάδα της ο επισκέπτης γεμίζει από αισθήματα δέους και θαυμασμού για τα αριστουργήματα και τον πολιτισμό των αρχαίων Ελλήνων. Στο γαλήνιο τοπίο της Ολυμπίας και στο **Αρχαιολογικό της Μουσείο** εκτίθενται καταπληκτικά έργα τέχνης. Ο Ερμής του Πραξιτέλη φτιαγμένος το 334π.Χ. και τα γλυπτά από τα αετώματα του ναού του Δία είναι μερικά από τα κοσμήματα της αρχαίας γλυπτικής.

Όχι μακριά από την αρχαία Ολυμπία, βρίσκεται το σύγχρονο χωριό Ολυμπία, στο οποίο ιδρύθηκε το **Μουσείο των Ολυμπιακών Αγώνων** με αναμνηστικά από τους Ολυμπιακούς Αγώνες και τη μοναδική στο κόσμο σειρά γραμματοσήμων των Παπαστεφανάκη- Προβατάκη, με θέα τους αγώνες αυτούς.

Η πολιτιστική διαδρομή στην Ηλεία μπορεί επίσης να συμπεριλάβει το νεοσύστατο **Λαογραφικό Μουσείο Αμαλιάδας**, όπου παρουσιάζονται στοιχεία από την καθημερινή ζωή των κατοίκων του 18 ου και 19 ου αιώνα. Δίκαια λοιπόν μπορεί κανείς να κρίνει ότι η Ηλεία μετουσίωσε τον πολιτισμό από τοπικό αγαθό σε οικουμενικό πλούτο.

Μικρό **αρχαιολογικό μουσείο** υπάρχει και στην **Ανδρίτσαινα**. Κανείς αξίζει επίσης να επισκεφτεί την **βιβλιοθήκη της Ανδρίτσαινας**, η οποία έχει πάνω από 20.000 βιβλία ανάμεσα στα οποία μερικές πολύ παλιές αξιόλογες εκδόσεις και αρχείο του αγώνα του 1821.

Για την καλύτερη εκμετάλλευση των αρχαιολογικών χώρων και μουσείων

Η Ελλάδα είναι γεμάτη αρχαιολογικούς χώρους με σημαντική ιστορία και αξία για όλο τον κόσμο. Η σημασία όμως που τους δίνουμε δεν είναι αρκετή για να διατηρηθούν στον χρόνο αλλά και να τραβήξουν ακόμα περισσότερους επισκέπτες. Βέβαια ορισμένοι αρχαιολογικοί χώροι αποτελούν από μόνοι τους πόλοι έλξης τουριστών. Υπάρχουν όμως και εκατοντάδες άλλοι που μένουν στην αφάνεια και βέβαια ανεκμετάλλευτοι, γιατί δεν υπάρχει η σχετική μέριμνα για την

φροντίδα και προώθηση τους. Πρόκειται για χώρους, που λόγω έλλειψης πολιτικής, χρημάτων και προσωπικού, παραμένουν αφύλακτοι, χορταριασμένοι και δύσκολοι στην πρόσβαση.

Αλλά και στα μουσεία η κατάσταση δεν είναι καλύτερη. Τα περισσότερα μουσεία της χώρας μας είναι κακοφωτισμένα, χωρίς κλιματισμό που στον πρώτο καύσωνα μεταμορφώνονται σε φούρνο και με ένα τεράστιο πλούτο εκθεμάτων να παραμένει αναξιοποίητος εμπορικά είτε γιατί τα εκθέματα παρουσιάζονται με μουσειολογικές αντιλήψεις του '50, είτε γιατί λόγω έλλειψης χώρου και χρημάτων παραμένουν στοιβαγμένα σε κάποια αποθήκη.

Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι τα μουσεία να παραμένουν άδεια και τα εισιτήρια των μουσείων που πουλιούνται να είναι ελάχιστα.

Το παραδοσιακό μοντέλο του μουσείου όπου η λειτουργία του περιορίζεται στο να ανοίγει και να κλείνει τις πύλες του, να εισπράττει το εισιτήριο και τέλος, είναι πια παρωχημένο και δεν επαρκεί πια.

Όλοι ξέρουμε ότι τα μουσεία είναι φορείς μνήμης που περικλείουν την παράδοση της ανθρωπότητας. Ο τρόπος όμως που παρουσιάζονται στο κοινό πρέπει να είναι ελκυστικός και θα πρέπει να ανανεώνεται διαρκώς. Δεν είναι δυνατόν οι κάτοικοι μίας πόλης να πάνε μία φορά στη ζωή τους στο μουσείο και να πουν ότι τώρα το είδαν και τελείωσε. Πρέπει να δημιουργούνται στον κόσμο τέτοιοι πόλοι έλξης, ώστε το κοινό να πηγαίνει κάθε φορά στο μουσείο για νέους λόγους και να απολαμβάνει κάθε φορά με νέα ματιά την τέχνη.

Για να επιτευχθεί όμως αυτό απαιτείται ένα νέο, σύγχρονο μοντέλο διαχείρισης των μουσείων. Το κράτος έχει αποδειχθεί ότι δεν είναι ο ιδανικός διαχειριστής του πολιτισμού και ότι τα υπουργεία δεν διαθέτουν τους καλύτερους γνώστες σε θέματα ιστορίας στα μουσεία. Βέβαια από μέρος της πολιτείας πρέπει να υπάρχει ένα είδος εποπτείας- ελέγχου με σκοπό, οι διατεθειμένες χορηγίες να δαπανώνται για τον σκοπό για τον οποίο έχουν εγκριθεί. Οι αποφασιστικοί όμως παράγοντες για τις λήψεις των αποφάσεων πρέπει να είναι οι άνθρωποι των μουσείων και όχι η κρατική μηχανή.

Σε αυτό το συμπέρασμα έφτασαν πολλά μουσεία της Γερμανίας, κυρίως της βόρειας, τα οποία λίγο πριν οδηγηθούν στην πτώχευση, αποφάσισαν να διασωθούν με τις δικές τους δυνάμεις: αποδεσμεύτηκαν θεσμικά από τον ανεπαρκή όσο και απηρχαιωμένο τρόπο της κρατικής επιδότησης και μαζί με αυτά από τον πολιτικό έλεγχο και τη διοικητική ασφυξία. Μετατράπηκαν σε ιδρύματα ιδιωτικού δικαίου και λειτουργούν πλέον σύμφωνα με τους πανάρχαιους νόμους της αγοράς, δηλαδή της προσφοράς και της ζήτησης, με γνώμονα όμως την ποιοτική προσφορά πνευματικών αγαθών, χωρίς όμως να έχουν ιδιωτικοποιηθεί.

Ο σύγχρονος αυτός τρόπος λειτουργίας των μουσείων απαιτεί για παράδειγμα την ανακαίνιση και τον εκσυγχρονισμό των διαφόρων μουσείων, την επανέκθεση των μόνιμων συλλογών τους, την ύπαρξη τμήματος μάρκετινγκ, που θα αναλάβει την εξεύρεση πόρων από χορηγίες, θα κινητοποιήσει συλλέκτες για δανεισμούς έργων απεριόριστης διάρκειας και σε δωρεές (χωρίς περιοριστικούς όρους), όπως και σε γενναίες χορηγίες (για συγκεκριμένες ανάγκες των μόνιμων συλλογών) και θα δημιουργήσει σχέσεις συνεργασίας με άλλα μουσεία του εξωτερικού με σκοπό τον δανεισμό εκθεμάτων.

Στα πλαίσια λειτουργίας των μουσείων στην Γερμανία με τους νόμους της αγοράς, και σε μία προσπάθεια εμπλουτισμού του διαθέσιμου προϊόντος, δημιουργήθηκαν δίπλα σε πολλά μουσεία της χώρας εστιατόρια γευσιγνωσίας είτε café με ιδιαίτερη αρχιτεκτονική και διακόσμηση, τα οποία μπορεί να επισκέπτεται κανείς πηγαίνοντας στο μουσείο, συνδυάζοντας τις δύο δραστηριότητες. Εφαρμόστηκαν

ιδέες όπως η δημιουργία εξειδικευμένων ξεναγήσεων, ανάλογα με το κοινό στο οποίο απευθύνονται. Οργανώθηκαν περιοδικές εικαστικές εκδηλώσεις. Εφαρμόστηκαν ειδικά προγράμματα με προσφορές όπως η «Νύχτα των Μουσείων», μία πολύ πετυχημένη ιδέα που αγκαλιάστηκε από χιλιάδες νέους, όπου τα μουσεία όλης της Γερμανίας μένουν μία φορά τον χρόνο ανοικτά ως τα μεσάνυχτα με δωρεάν μεταφορά, είσοδο, ξενάγηση κτλ. Με την ιδέα αυτή ξεπεράστηκαν αρκετά οι πολιτισμικές αναστολές που συναντάμε σε ορισμένες κατηγορίες ατόμων να διαβούν το κατώφλι ενός σκοτεινού μουσείου. Η ατμόσφαιρα γίνεται γιορτινή, η πορεία μέσα στο μουσείο γίνεται μάλλον αυτονόητη. Με αυτό τον τρόπο δημιουργούνται νέοι ενδιαφερόμενοι που ίσως αποκτήσουν τη συνήθεια να επισκέπτονται εικαστικές εκδηλώσεις.

Διότι δουλειά του μουσείου δεν πρέπει να είναι μόνο να φροντίζει την τέχνη, αλλά και να δημιουργεί ένα κοινό που να την τιμά με διαρκείς εκδηλώσεις πίστης. Καμιά φορά χρειάζεται και κάτι θεαματικό, μία πολύ ενδιαφέρουσα περιοδική έκθεση, προσιτή στο πλατύ κοινό, γιατί ο άνθρωπος χρειάζεται κίνητρα για να δοκιμάσει κάτι καινούργιο. Επίσης δεν αρκεί να ανακοινώνω απλώς: «έχω καταπληκτικά έργα, ελάτε στο μουσείο». Δεν θα έρθει κανείς. Πολλοί λίγοι κάνουν πια κυριακάτικες οικογενειακές επισκέψεις σε μουσεία. Χρειάζεται να κατακτά κανείς το κοινό του. Όταν διαθέτουμε κορυφαία έργα τέχνης, και κάνουμε καταπληκτικές εκθέσεις, πρέπει να φροντίζουμε να το μαθαίνει και ο κόσμος. Σε αυτό θα συμβάλει και η υποστήριξη από τα ΜΜΕ, τα οποία δεν πρέπει απλώς και μόνον να αναπαράγουν τις ανακοινώσεις των μουσείων αλλά να προβάλλουν το έργο των μουσείων και να ενημερώνουν με εμπειριστατωμένη κριτική των πολιτιστικών γεγονότων για λογοτεχνία, θέατρο, μουσική, τέχνη. Οφείλουν να βοηθήσουν τον κόσμο να καταλάβει την τέχνη και την ιστορία και δεν πρέπει να θεωρούμε ότι είναι σε όλους γνωστή και κατανοητή.

Παραδοσιακοί οικισμοί

Αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς μας είναι οι παραδοσιακοί οικισμοί και τα αρχιτεκτονικά μνημεία. Πρόκειται για ένα σύνολο από κτίρια κατοικίας, προσαρμοσμένα στο φυσικό τους περιβάλλον, σε μικρή απόσταση μεταξύ τους, που συνδέονται με κοινόχρηστους δρόμους. Συγκροτήθηκαν μέσα σε ιστορικά διαμορφωμένες συνθήκες και εξελίχθηκαν μέσα στους αιώνες, άλλοτε ως καταφύγια για να προστατευτούν οι πληθυσμοί από την επιβουλή και την αυθαιρεσία της οθωμανικής κατάκτησης ή την απειλή πειρατείας, και άλλοτε ως εστίες τοπικής γεωργικής, κτηνοτροφικής ή βιοτεχνικής παραγωγής και εμπορικών συναλλαγών.

Αποτελούν στοιχείο της αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας κάθε τόπου, κάθε περιοχής. Σ' αυτούς τους οικισμούς αποτυπώνονται και εκφράζονται τρόποι ζωής, κοινωνικές σχέσεις, τρόποι οργάνωσης των παραγωγικών σχέσεων, αλλά και τεχνικές μέθοδοι, αισθητικές προτιμήσεις και καλλιτεχνικά ρεύματα, ιδεολογικές παραστάσεις και επιρροές.

Τριγυρνώντας στους λιθόστρωτους δρόμους τους, θαυμάζοντας τα καμπαναριά και τα ξυλόγλυπτα τέμπλα των εκκλησιών τους, ζώντας για λίγες μέρες στην ατμόσφαιρα των αρχοντικών ή των απλών αγροτόσπιτων, μπορούμε να μάθουμε και να κατανοήσουμε καλύτερα τις παλιότερες κοινωνίες, να γνωρίσουμε τις καθημερινές συνήθειες των ανθρώπων της υπαίθρου, να εκτιμήσουμε τις τεχνικές

οικοδόμησης τους και να απολαύσουμε τις ποικιλόμορφες εκφράσεις της καλαισθησίας τους.

Αλλά, σε τι διαφέρει ένας οποιοσδήποτε οικισμός από έναν παραδοσιακό; Οι παραδοσιακοί οικισμοί έχουν ορισμένα ιδιαίτερα γνωρίσματα, πολεοδομικά, αισθητικά, ιστορικά, λαογραφικά ή αρχιτεκτονικά, τα οποία προστατεύονται δια νόμου, καθώς αποτελούν τεκμήριο της ιστορικής μας ταυτότητας ή παράδοσης. Η διαφύλαξη όμως της παράδοσης δεν σημαίνει ότι οι συγκεκριμένοι οικισμοί είναι αποκομμένοι από την εξέλιξη. Τα παραδοσιακά καταλύματα μπορούν να έχουν όλες τις σύγχρονες ανέσεις, αρκεί να μην αλλοιώνεται ο χαρακτήρας τους.

Τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία εξετάζεται κάποιος οικισμός προκειμένου να χαρακτηριστεί παραδοσιακός αφορούν στην αρχιτεκτονική, στην ιστορία, στην αισθητική και στο περιβάλλον. Αυτά διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή και είναι συνάρτηση της κληρονομιάς και της ιστορίας της κάθε περιοχής. Ένας οικισμός χαρακτηρίζεται παραδοσιακός εφόσον παρουσιάζει μια ενιαία εικόνα ή ένα ενιαίο αρχιτεκτονικό ύφος. Δεν είναι δηλαδή αρκετό να υπάρχουν μόνο λίγα ιστορικά κτίρια ή ορισμένα αξιόλογα στοιχεία. Αυτά άλλωστε μπορούν μεμονωμένα να θεωρηθούν διατηρητέα. Μετά την συντήρησή τους, τα παραδοσιακά κτίσματα μπορούν να μετατραπούν σε καταλύματα διανυκτέρευσης, εστίασης, ψυχαγωγίας, ελεύθερου χρόνου και εγκαταστάσεων κοινής ωφελείας. Αναπαλαιωμένα κτίρια μπορούν να στεγάσουν μουσεία, βιβλιοθήκες και χώρους πολιτιστικών εκδηλώσεων. Κτίρια που ξεχωρίζουν για την αρχιτεκτονική τους και κρίνονται διατηρητέα μπορούν με αυτό τον τρόπο να αξιοποιηθούν.

Ενδεικτικά αναφέρονται παρακάτω παραδοσιακοί οικισμοί της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας ανά νομό.

Αιτωλοακαρνανία:

Υπάρχουν δείγματα ντόπιας αρχιτεκτονικής και πολεοδομίας σε οικισμούς όπως είναι οι Φυτείες, η Παλαιομάνινα, το Αρχοντοχώρι, το Πάμφιο Ναυπακτίας, ο Αστακός, ο Μύτικας, η Βόνιτσα, η Αμφιλοχία, τα χωριά της ορεινής Ναυπακτίας, ορισμένα εκ των οποίων διαθέτουν άριστη τουριστική υποδομή, το χωριό Άνω Χώρα κτλ.

Πέρα από τους οικισμούς υπάρχουν διάφορα κτίρια με ιστορικά, παραδοσιακά και αρχοντικά στοιχεία Δημόσια και Ιδιωτικά. Τέτοια είναι οι στρατώνες στο Μεσολόγγι, οι παλιές αγορές, το κτίριο του ΟΣΕ όπως και ορισμένα νεοκλασικά κτίρια στο Μεσολόγγι και το Αγρίνιο.

Αχαΐα:

Στην Αχαΐα υπάρχουν αρκετοί παραδοσιακοί οικισμοί, όπως για παράδειγμα η Ζαχλωρού. Πρόκειται για έναν πανέμορφο παραδοσιακό οικισμό χτισμένο σε υψόμετρο 640 μέτρων, μέσα στο ξεχωριστό φαράγγι του Βουραϊκού, στους πρόποδες του βράχου του Μεγάλου Σπηλαίου, όπου αγκαλιάζεται από το μεγαλύτερο δάσος του νομού Αχαΐας από πεύκα, έλατα και καστανιές. Απαραίτητη κρίνεται επίσης, για κάθε επισκέπτη που θέλει να γνωρίσει αυθεντικούς παραδοσιακούς οικισμούς, η επίσκεψη στα υπέροχα Κλουκινοχώρια στην κοιλάδα του Κράθι ποταμού. Εκεί υπάρχουν δείγματα της ιδιαίτερης τέχνης των περίφημων Βαρβαριτών μαστόρων. Σόλο, Μεσορούγγι, Αγρίδι, Περιστέρα, Ζαρούχλα, τα παραδοσιακά «Μαστοροχώρια», συμπληρώνουν το τοπίο της πανέμορφης αυτής περιοχής.

Ηλεία:

Στην Ηλεία υπάρχουν επίσης αρκετοί παραδοσιακοί οικισμοί όπως η Ανδρίτσαϊνα, η Δίβρη (ή Λαμπεία), οι Ταξιάρχες, η Φιγαλεία κ.α. Επίσης υπάρχουν αρκετά κτίρια και στην πόλη του Πύργου αλλά και σε άλλες πόλεις που έχουν κηρυχθεί παραδοσιακά και πρέπει να δοθεί μεγάλη σημασία στη χρήση και διαχείριση τους.

Τα γενικότερα προβλήματα που παρουσιάζει η ανάπτυξη κάποιας ήπιας μορφής τουρισμού σε παραδοσιακούς οικισμούς:

- βρίσκονται κυρίως έξω από τους κύριους άξονες ανάπτυξης και έχουν χαμηλό βαθμό προσπελασιμότητας. Η καλύτερευση του βαθμού προσπελασιμότητας συχνά προϋποθέτει καταστροφή του περιβάλλοντος.
- Οι οικισμοί αυτοί δεν ανταποκρίνονται, από άποψη χώρων υγιεινής, ούτε στις στοιχειώδεις ανέσεις της σύγχρονης διαβίωσης.
- Τα απαραίτητα για τη συντήρηση και επισκευή των κτιρίων παραδοσιακά υλικά, είναι δυσεύρετα ή έχουν υψηλό κόστος προμήθειας και μεταφοράς και γι' αυτό η ανάληψη επενδυτικής δραστηριότητας από τους ιδιοκτήτες είναι περιορισμένη. Σε αυτό το είδος των οικισμών η ανέγερση νέων κτιρίων και η συντήρηση των υπαρχόντων έχουν μεγαλύτερο κόστος, διότι, σύμφωνα με τους όρους δόμησης, επιβάλλεται να χρησιμοποιηθούν συγκεκριμένα υλικά. Το ξύλο, πχ, και η πέτρα είναι ακριβότερα από το αλουμίνιο ή το μπετόν που χρησιμοποιούνται σε οικισμούς που δεν θεωρούνται παραδοσιακοί.

Πολιτιστικές εκδηλώσεις

Αιτωλοακαρνανία:

Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις της Αιτωλοακαρνανίας σχετίζονται άμεσα με την ιστορία της.

Στην πρωτεύουσα του νομού, το Μεσολόγγι, υπάρχει το **Μοναστήρι του Αϊ Συμίου** που αποτέλεσε τόπο συνάντησης των αγωνιστών του Μεσολογγίου μετά την Έξοδο. Σήμερα στον τόπο αυτό δύο φορές το χρόνο (στις 2 Φεβρουαρίου και της Πεντηκοστής), γίνεται μεγάλο πανηγύρι με στοιχεία χριστιανικά, ιστορικά και λαϊκά. Οι πανηγυριστές πηγαίνουν εκεί έφιπποι ή πεζοί με παραδοσιακές στολές και γλεντούν επί ένα εικοσιτετράωρο- το Φεβρουάριο- και επί τρεις ημέρες της Πεντηκοστής, πάντοτε με τη συνοδεία παραδοσιακών οργάνων.

Η σπουδαιότερη όμως εκδήλωση στο Μεσολόγγι γίνεται κάθε χρόνο το Σάββατο του Λαζάρου- Κυριακή των Βαΐων. Πρόκειται για τη **Μεγάλη Γιορτή για την Έξοδο του Μεσολογγίου**. Μετά από μνημόσυνο στη Μητρόπολη, μια πομπή «αρματωμένων» με όπλα του αγώνα και παραδοσιακές στολές διασχίζει τους δρόμους της πόλης και φθάνει στο Ηρώο, όπου γίνεται η αναπαράσταση της Εξόδου και της ανατίναξης της πυριτιδαποθήκης από τον γέροντα Καψάλη.

Στον νεοσύστατο επίσης δήμο Οινιάδων –25χλμ μετά το Μεσολόγγι – πραγματοποιείται το **Φεστιβάλ των Οινιάδων**. Στο αρχαίο θέατρο του 4^{ου} αι. π.Χ. που υπάρχει εκεί, πραγματοποιούνται κάθε καλοκαίρι, τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο, θεατρικές παραστάσεις και μουσικές εκδηλώσεις με τη συμμετοχή γνωστών καλλιτεχνών. Τέλος, στη Ναύπακτο, στις αρχές Οκτωβρίου, γίνονται εκδηλώσεις μνήμης για την περίφημη ναυμαχία του 1571.

Αχαΐα:

Στο νομό Αχαΐας πραγματοποιούνται πλούσιες πολιτιστικές εκδηλώσεις, ανάμεσα όμως σ' αυτές ξεχωρίζει το **Καρναβάλι της Πάτρας** που αποτελεί το κορυφαίο καρναβαλικό γεγονός της χώρας. Διακρίνεται από τα υπόλοιπα καρναβάλια της Ευρώπης για τη μεγάλη συμμετοχή ατόμων, ιδιαίτερα των νέων, αλλά και για την ποικιλία, τη διάρκεια, τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των καλλιτεχνικών εκδηλώσεων. Τις δύο τελευταίες μέρες του καρναβαλιού πραγματοποιούνται μεγάλες καρναβαλικές παρελάσεις, στις οποίες συμμετέχουν χιλιάδες μασκαρεμένων Πατρινών και επισκεπτών από άλλες πόλεις της Ελλάδας σε οργανωμένες ομάδες (groups) των 10 έως 300 ατόμων όλων των ηλικιών.

Το Καρναβάλι της Πάτρας έχει ιστορία πολλών χρόνων. Οι πρώτες αναφορές του προσδιορίζονται χρονικά στο 1829, οπότε στο σπίτι του πατρινού εμπόρου Μωρέτη έγινε ο πρώτος αποκριάτικος χορός. Από το 1860 το Πατρινό Καρναβάλι άρχισε να διαμορφώνει ένα δικό του ξεχωριστό χαρακτήρα, δεχόμενο, παράλληλα, ξένες επιρροές, όπως πχ επτανησιακές (λόγω της έλευσης επτανησίων στην Πάτρα το 1865), λατινικές (λόγω της γεινίασης με την Ιταλία) κλπ. Αποτέλεσμα των επιρροών αυτών ήταν να δημιουργηθούν πολλά έθιμα, τα οποία έγιναν αναπόσπαστα κομμάτια του. Κοντά στο 1860 οι «μπούλες» αρχίζουν να κάνουν την εμφάνισή τους για πρώτη φορά στους δρόμους της Πάτρας, σηματοδοτώντας ουσιαστικά για την πρωτεύουσα της Αχαΐας την έναρξη του Πατρινού Καρναβαλιού. Οι πρώτοι παιδικοί χοροί διοργανώνονται το 1900 ενώ αυτή τη χρονιά πραγματοποιείται ένα από τα πιο επιτυχημένα Καρναβάλια. Η Ένωση Συντακτών Πατρών διοργάνωσε για πρώτη φορά επίσημο αποκριάτικο χορό το 1928 και έως το 1940 η εκδήλωση αυτή ήταν η πιο επίσημη του θεσμού. Κατά την δεκαετία 1940-1950 δεν πραγματοποιήθηκαν εκδηλώσεις λόγω του πολέμου. Το Πατρινό Καρναβάλι ζωντάνεψε πάλι το 1951, με εκδηλώσεις αντίστοιχες των προπολεμικών και την σκέψη ότι οι εκδηλώσεις αυτές θα μπορούσαν να συνεισφέρουν στην πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη της πόλης.

Εκδηλώσεις του καρναβαλιού:

Κρυμμένος θησαυρός

Το 1952, στο Πατρινό Καρναβάλι καθιερώνεται η βασίλισσα του καρναβαλιού και το 1966 εισάγεται το παιχνίδι του «Κρυμμένου Θησαυρού», που έμελλε να αποτελέσει μία από τις σπουδαιότερες εκδηλώσεις του θεσμού. Θεάματα, ζωγραφική, καρναβαλικές κατασκευές και κουστούμια, γρίφοι, νυχτερινές πλοηγήσεις, παρελάσεις μα και σπαζοκεφαλιές συνθέτουν το πάζλ του παιχνιδιού.

Μπουρμπουλία

Αποτελούν την παλαιότερη εκδήλωση του Πατρινού Καρναβαλιού και η ύπαρξη τους είναι άμεσα συνδεδεμένη με αυτό. Το Δημοτικό Θέατρο «Απόλλων», ένα από τα δημιουργήματα του Ερνέστου Τσίλλερ στην Αχαϊκή πρωτεύουσα, είναι το σημείο αναφοράς της εκδήλωσης που ήταν από τις πρώτες που ξεπέρασαν σε φήμη τα όρια της Πάτρας και της ευρύτερης περιοχής. Η ακριβής ημερομηνία έναρξης των «Μπουρμπουλιών» παραμένει άγνωστη. Σύμφωνα με μία εκδοχή προσδιορίζεται λίγο μετά το 1872, χρονολογία κατά την οποία ολοκληρώθηκε η κατασκευή του θεάτρου «Απόλλων». Για τη γέννηση αυτού του θεσμού τα ήθη εκείνης της εποχής έπαιξαν καθοριστικό ρόλο. Σύμφωνα με το έθιμο, οι γυναίκες της εποχής για να συμμετέχουν στο χορό έλεγαν στην οικογένειά τους ένα καλό ψέμα ή δικαιολογία για να φύγουν από το σπίτι, φορούσαν ένα μαύρο ντόμινο και

πήγαιναν στο χορό. Κάτω από τη μαύρη μάσκα και το ντόμινο, που παρείχαν τη δυνατότητα της ανωνυμίας, μπορούσε μια γυναίκα να συναντηθεί με τον καλό της σε αυτούς του αποκριατικούς χορούς. Από την άλλη πλευρά οι άντρες ήταν απλά ντυμένοι, χωρίς μάσκες και αποτελούσαν τον άλλο πόλο του καρναβαλικού φλερτ.

Καρναβάλι των μικρών

Είναι μια ξεχωριστή ενότητα στα πλαίσια του Πατρινού Καρναβαλιού και αποτελεί για την Πάτρα την αφετηρία από την οποία ξεκινούν τα παιδιά, για ν' αποκτήσουν, αργά αλλά σταθερά, καρναβαλική συνείδηση. Η συγκεκριμένη ενότητα αποτελεί το μέλλον του Πατρινού Καρναβαλιού, καθώς οι μικροί καρναβαλιστές, μέσα από τη συμμετοχή τους στα παιχνίδια, τα δρώμενα και τις παρελάσεις μετατρέπονται από πολύ νωρίς σε ενεργά μέλη του θεσμού.

Τσικνοπέμπτη (Αναβίωση παραδοσιακών εθίμων)

Τη μέρα αυτή οι Πατρινοί βγαίνουν έξω για μεζέ στις αμέτρητες ταβέρνες της πόλης για να γλεντήσουν και να πιουν καλό κρασί. Το παλιό αυτό έθιμο συνοδεύεται από λαϊκά δρώμενα, παραδοσιακές ορχήστρες και σύγχρονα συγκροτήματα. Στη γιορτή της Τσικνοπέμπτης αναβιώνεται και το Πατρινό έθιμο «Ο Γάμος της Γιαννούλας της Κουλουρούς». Ταυτόχρονα, κουδουνοφόροι, τραγόμορφοι, νταούλια, πίπιζες, ζουρνάδες και κλαρίνα από διάφορα Καρναβάλια των Βαλκανίων (Δράμα, Πτολεμαΐδα, Καστοριά, Σκύρο κλπ), διασχίζουν τους δρόμους, αναδεικνύοντας λαϊκά ήθη και έθιμα.

Εκθέσεις

Με το θεσμό «Καρναβάλι- Τέχνες», η Πάτρα εντάχθηκε από το 2000 στο Εθνικό Πολιτιστικό Δίκτυο Πόλεων του Υπουργείου Πολιτισμού και κάθε χρόνο ένας κύκλος από εκθέσεις οργανώνεται υπό την αιγίδα του πολιτιστικού τομέα του Δήμου Πατρών. Εκθέσεις με πλούσιο περιεχόμενο, που προσδίδουν έναν ξεχωριστό τόνο στις εκδηλώσεις του καρναβαλιού, όπου συμμετέχουν πολλοί επώνυμοι και ανώνυμοι Πατρινοί καλλιτέχνες (μάσκα, καρναβαλικές κατασκευές, ζωγραφική, καρναβαλικά κοστούμια, μακέτες καρναβαλικών αρμάτων κλπ).

Το αποκορύφωμα όλων αυτών των εκδηλώσεων του Πατρινού Καρναβαλιού είναι οι δύο μεγάλες παρελάσεις του τελευταίου Σαββατοκύριακου της Αποκριάς και η Τελετή Λήξης. Οι δύο παρελάσεις γίνονται η μεν μία το Σάββατο και η δε άλλη την Κυριακή το μεσημέρι. Σε αυτές παίρνουν μέρος χιλιάδες άτομα, που τα περισσότερα είναι μέλη των γκρουπ του Κρυμμένου Θησαυρού. Λίγο μετά την ολοκλήρωση της μεγάλης παρέλασης της Κυριακής, σε μια μοναδική σε διάρκεια νύχτα, ο βασιλιάς Καρνάβαλος οδηγείται στο λιμάνι και παραδίδεται στην πυρά. Είναι η Τελετή Λήξης και η στιγμή που οι καρναβαλιστές δίνουν ραντεβού για την επόμενη χρονιά.

Το Φεστιβάλ της Πάτρας έχει καταγραφεί πλέον ως ένας από τους σημαντικότερους πολιτιστικούς θεσμούς της χώρας. Από το 1986 το φεστιβάλ έχει φιλοξενήσει τα σημαντικότερα ονόματα του διεθνούς καλλιτεχνικού χώρου. Οι εκδηλώσεις πραγματοποιούνται τους μήνες Ιούλιο, Αύγουστο και Σεπτέμβριο στο Αρχαίο Ωδείο, στα Κάστρα Πάτρας και Ρίου και στη Δημοτική Πινακοθήκη. Το περιεχόμενο των εκδηλώσεων είναι ποικίλο και μεταξύ άλλων περιλαμβάνει θεατρικές παραστάσεις αρχαίου δράματος, παραστάσεις σύγχρονου και παιδικού

θεάτρου, χοροθεάτρου, εκθέσεις ζωγραφικής και προβολή κινηματογραφικών έργων.

Επίσης αν βρεθείτε στην Πάτρα στις 30 Νοεμβρίου θα παρακολουθήσετε τη μεγάλη θρησκευτική γιορτή του Αγίου Ανδρέα.

Τη Μεγάλη Παρασκευή, μετά τον επιτάφιο, στα Ψηλά Αλώνια, μπορεί κανείς να παρακολουθήσει τη «δίκη του Βαραββά».

Μεγάλο ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει την παραμονή της Πρωτομαγιάς, η **Γιορτή των Λουλουδιών**, στην Πλατεία των Ψηλών Αλωνιών, με συναυλίες, παραστάσεις Καραγκιόζη και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Σημαντικές επίσης εκδηλώσεις λαμβάνουν χώρα και στο Αίγιο. Πρόκειται για τα **Ελίκεια** που γίνονται κάθε καλοκαίρι στο τέλος Ιουνίου, διαρκούν μια εβδομάδα και περιλαμβάνουν έκθεση βιβλίου, χορευτικές παραστάσεις κ.α. Στο Αίγιο, την Παρασκευή του Πάσχα, γίνεται το **Πανηγύρι της Παναγίας της Τρυπητής**, με λαμπρές θρησκευτικές τελετές ενώ στο τέλος της Άνοιξης πραγματοποιούνται τα **«Ανθεστήρια»** με παρελάσεις αρμάτων από άνθη.

Ιδιαίτερη μνεία αξίζει να γίνει στην αναπαράσταση του **Όρκου των Αγωνιστών** που γίνεται κάθε χρόνο στα **Καλάβρυτα** στις 21 Μαρτίου.

Ηλεία:

Στην κοιτίδα του πολιτισμού την Ολυμπία διοργανώνεται κάθε καλοκαίρι κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο το **Διεθνές Φεστιβάλ Αρχαίας Ολυμπίας**. Οι παραστάσεις πραγματοποιούνται στο Θέατρο ΟΛΥΜΠΙΑ (χωρητικότητα 3.700 ατόμων), στο μικρό θέατρο ΔΡΟΥΒΑ (χωρητικότητα 1.000 ατόμων) και σε ειδικές περιπτώσεις στο Αρχαίο Στάδιο ή στον αίθριο χώρο του νέου μουσείου. Αποτελεί πόλο έλξης χιλιάδων επισκεπτών. Περιλαμβάνει πολυάριθμες εκδηλώσεις πάνω στο τρίπτυχο θέατρο- μουσική -χορός και φιλοξενούνται μεγάλοι ερμηνευτές και εκπρόσωποι του κάθε χώρου.

Κάθε τέσσερα χρόνια με αφορμή την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων πραγματοποιείται στην Ολυμπία η τελετή της αφής της Ολυμπιακής φλόγας, γεγονός που συγκεντρώνει στην Ολυμπία το παγκόσμιο ενδιαφέρον.

Στο νομό πραγματοποιείται επίσης το **Φεστιβάλ Αρχαίας Ήλιδας** που διαρκεί 5 έως 6 εβδομάδες μέσα στο καλοκαίρι και διοργανώνεται από την εταιρία Φίλων Αρχαίας Ήλιδας με τη συνεργασία του Δήμου Αμαλιάδας. Οι εκδηλώσεις γίνονται στο αρχαίο θέατρο Ήλιδας, στο κάστρο Χλεμούτσι, στον Βυζαντινό ναό Αγίας Σοφίας Ανδραβίδας και αλλού.

Μία από τις σημαντικότερες εκδηλώσεις του νομού είναι και η **Γιορτή Σταφίδας** στην Κρέστενα, που πραγματοποιείται κάθε καλοκαίρι την πρώτη εβδομάδα του Αυγούστου. Πρόκειται για μια αγροτοπολιτιστική εκδήλωση με σκοπό να προβάλει το τοπικό προϊόν, την σταφίδα. Η εκδήλωση διαρκεί τρεις ημέρες και περιλαμβάνει προβολή πολλών εθίμων της περιοχής και χειροτεχνήματα.

Στην Ανδραβίδα γίνεται η μοναδική για τον Ελληνικό χώρο **Ιππική Έκθεση** που πραγματοποιείται για 65 συνεχόμενα χρόνια στις αρχές του Φθινοπώρου.

Η επιλογή της πόλης δεν έγινε βέβαια τυχαία. Η Ανδραβίδα επί Φραγκοκρατίας υπήρξε η μεγαλύτερη και πλουσιότερη πόλη του Μορέως. Εδώ, όταν πρίγκιπας ήταν ο Γοδεφρείδος Β΄ Βιλεαρδουίνος (1218-1240), έρχονταν οι ευγενείς από την Ευρώπη για να ασκηθούν στην ιππασία. Μάλιστα, τα εκπληκτικά νευρώδη άλογα της Ανδραβίδας θεωρούνται απόγονοι αυτών που άφησαν πίσω τους οι Φράγκοι κατακτητές.

Ο δήμος Ανδραβίδας πλαισιώνει την παραπάνω έκθεση με πολιτιστικές εκδηλώσεις που διαρκούν περίπου ένα δεκαήμερο και περιλαμβάνουν παραστάσεις θεάτρου, παραδοσιακών χορευτικών συγκροτημάτων, μουσικές συναυλίες και εκθέσεις ζωγραφικής.

Στην Αμαλιάδα, επίσης, γίνονται το Μάιο τα «Κοροίβια», αθλητικοί αγώνες προς τιμή του πρώτου ολυμπιονίκη Κοροίβου.

Λαϊκός πολιτισμός και παράδοση

Τα ήθη και τα έθιμα της περιφέρειας της Δυτικής Ελλάδος είναι ένας πολιτιστικός θησαυρός στον οποίο έχει πρόσβαση κάθε επισκέπτης. Μύθοι, θρύλοι, παραδοσιακή μουσική και τραγούδια, λαϊκή τέχνη και ενδυμασία, έχουν την δική τους θέση μέσα στη σύγχρονη πραγματικότητα και παρέχουν το στίγμα της πολιτιστικής μας ταυτότητας.

Στους χρόνους της πρώιμης αρχαιότητας δημιουργούνται μύθοι, όπως αυτός που αφορά τη θεοποιημένη μορφή του ποταμού Αχελώου, ο οποίος όντας ένα τρίμορφο πλάσμα, πάλεψε με τον Ηρακλή που διεκδικούσε τη Δηιάνειρα όπως είχε υποσχεθεί στον αδελφό της τον Μελέαγρο. Στην Αχαΐα, ο επιβλητικός Χελμός έχει επίσης πλούσια μυθολογία που θέλει εδώ να κατοικεί η τρομερή Στύγα στα νερά της οποίας οι Ολύμπιοι Θεοί έδιναν τον ιερότερο όρκο τους.

Τον όρκο αυτό οι αρχαίοι τον ονόμαζαν «αάατον» για να δηλώσουν το απαραβίαστο του. Στα νερά αυτά έλεγαν ότι η Θέτιδα βάπτισε τον Αχιλλέα προκειμένου να γίνει αθάνατος, ενώ παράλληλα πίστευαν πως από την πηγή που και σήμερα ονομάζεται Μαυρονέρι σχηματιζόταν ο φοβερός ποταμός του Άδη. Η Ηλεία έχει και αυτή τους δικούς της μύθους, όπως αυτόν του Ηρακλή που εκτρέποντας τους ποταμούς Αλφειό και Πηνειό καθάρισε τους στάβλους του Βασιλιά Αυγεία, στο σημερινό χωριό Αυγείο, κοντά στην Αρχαία Ήλιδα.

Στο πέρασμα των αιώνων, οι άνθρωποι συγκεντρώνουν μνήμες, εμπειρίες, τέχνες και παραδόσεις που σχετίζονται άμεσα με το φυσικό, κοινωνικό και οικονομικό τους περιβάλλον.

Έτσι στη Βορειοδυτική Πελοπόννησο και την Αιτωλοακαρνανία η οικονομία γίνεται κυρίως αγροτοκτηνοτροφική και συνδράμεται από την αλιεία, τόσο τη θαλάσσια, όσο και αυτή της λιμνοθάλασσας.

Ελαιόλαδο, κρασί και σταφίδα, είναι τα σπουδαιότερα προϊόντα και στην πρώτη σοδειά, σε πολλές περιοχές, γίνονταν πανηγύρια και γιορτές όπως πχ κάθε χρόνο στο Αίγιο, όταν αποχωρούσε το πρώτο πλοίο με την περίφημη σταφίδα της Βοστίτσας.

Όσον αφορά τη λαϊκή αρχιτεκτονική, ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι λεγόμενες **Πελάδες** του Μεσολογγίου. Πρόκειται για επιθαλάσσιες παραδοσιακές καλύβες που στηρίζονται σε πασσάλους και στις οποίες διαβιώνουν οι ψαράδες.

Οι ψαράδες περνούν από γενιά σε γενιά το επάγγελμά τους και αποτελούν ένα γνήσιο λαϊκό στοιχείο, όπως οι αλωνιστάδες, οι γανωματατήδες και οι βοσκοί που εξακολουθούν με πατροπαράδοτες μεθόδους να παράγουν αγνά προϊόντα. Σε αρκετά μέρη, όπως στο χωριό Πλανητέρο στα Καλάβρυτα και στα Οχθια Αιτωλοακαρνανίας, σώζονται νερόμυλοι και νεροτριβές που λειτουργούσαν με τη δύναμη του νερού και είναι δείγματα εξαιρετικής λαϊκής αρχιτεκτονικής. Υπάρχουν επίσης κατά τόπους, ιδιαίτερα έθιμα και διάφορες προλήψεις, αφού η παράδοση στον τόπο μας δεν αποτελεί μόνο μνήμη αλλά και τρόπο ζωής συνυφασμένο με όλες τις τοπικές ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής.

Προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού

Για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Περιφέρεια, βασικές προϋποθέσεις είναι:

- Η ύπαρξη βασικής υποδομής που σημαίνει ξενοδοχεία υψηλών προδιαγραφών για την προσέλκυση «ποιοτικών» τουριστών και εκσυγχρονισμός αυτών, όπου απαιτείται. Αναβάθμιση επιβάλλεται και στα καταστήματα και εστιατόρια.
- Η ύπαρξη σωστών συγκοινωνιών, οδικών και αεροπορικών. Η αεροπορική πρόσβαση σε κεντρικά σημεία της περιφέρειας με τακτικές αεροπορικές γραμμές είναι αναγκαία.
- Ο εμπλουτισμός της τουριστικής μας προσφοράς με στοιχεία ψυχαγωγίας. Οι συναυλίες καθώς επίσης και άλλες μορφές εκδηλώσεων όπως είναι οι θεατρικές παραστάσεις πραγματοποιούνται κυρίως στις πρωτεύουσες των νομών και σχεδόν μόνο το καλοκαίρι. Οι αιτίες της μικρής ανάπτυξης του θεσμού είναι: 1) Οι χαμηλές επιδοτήσεις. Οι επιχορηγήσεις για πολιτιστικές εκδηλώσεις είναι χαμηλές και πολλές φορές κατανέμονται άνισα από την πολιτεία. 2) Η έλλειψη οργάνωσης και προγραμματισμού. Οι περισσότερες εκδηλώσεις πραγματοποιούνται μέσα στην προχειρότητα, την έλλειψη οργάνωσης και αξιοπιστίας. Δεν υπάρχουν άτομα ικανά και έμπειρα να αναλάβουν την ευθύνη για την οργάνωση τους και έτσι ο σχεδιασμός τους δεν είναι σωστός. Ελλιπής και όχι συντονισμένη είναι και η προώθηση και η προβολή των εκδηλώσεων τόσο σε τοπικό, εθνικό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο. 3) Η εποχικότητα του θεσμού. Η διεξαγωγή αυτών των καλλιτεχνικών εκδηλώσεων πραγματοποιείται κυρίως το καλοκαίρι, έτσι δεν είναι δυνατή η ανάπτυξη του θεσμού καθ' όλη την διάρκεια του έτους. Ένας λόγος που συμβαίνει αυτό είναι η δυσκολία εξεύρεσης κατάλληλου χώρου διεξαγωγής των εκδηλώσεων. Το καλοκαίρι εύκολα μια πλατεία ή ένα υπαίθριο θέατρο, μετατρέπεται σε τόπο φιλοξενίας πολιτιστικών δρώμενων. Στεγασμένοι όμως χώροι οι οποίοι θα μπορούσαν να φιλοξενήσουν τέτοιες εκδηλώσεις, κατά την περίοδο του χειμώνα, ελάχιστοι υπάρχουν στην ελληνική περιφέρεια.
- Η αναστήλωση, προστασία και συντήρηση μνημείων που αποτελούν την πολιτιστική μας κληρονομιά, η οποία πολλές φορές κινδυνεύει από πολλούς παράγοντες όπως η μόλυνση, η φθορά του χρόνου και άλλα φυσικά αίτια. Οι περισσότεροι αρχαιολογικοί χώροι της περιφέρειας είναι παραμελημένοι. Τα σημάδια της εγκατάλειψης, της αδιαφορίας και της έλλειψης πολιτικής είναι εμφανή, καθώς πολλοί από τους χώρους αυτούς είναι πνιγμένοι στα αγριόχορτα και τα παρατημένα οικοδομικά υλικά που ξεχάστηκαν εκεί επειδή τα έργα συντήρησης έμειναν στη μέση λόγω έλλειψης χρημάτων. Επίσης στους περισσότερους δεν υπάρχει φύλαξη, με αποτέλεσμα πολλοί να κινδυνεύουν να λεηλατηθούν. Υπάρχουν βέβαια και άλλες ελλείψεις. Η επίσκεψη για παράδειγμα στους αρχαιολογικούς χώρους είναι αληθινή «Οδύσσεια», καθώς στο δρόμο δεν υπάρχουν πινακίδες και οι δρόμοι είναι σε κακή κατάσταση. Επίσης πολλοί χώροι δεν είναι φωτισμένοι και σχεδόν όλοι δεν διαθέτουν τουαλέτες, ή αν διαθέτουν είναι εντελώς απομακρυσμένες. Απουσιάζει επίσης η παροχή υπηρεσιών ξενάγησης, η ύπαρξη ενημερωτικών φυλλαδίων, εντύπων, βιβλίων και καρτών για τους χώρους.

Στην προσπάθεια προώθησης του προϊόντος, πρωταγωνιστικός είναι ο ρόλος της διαφήμισης, ενώ για την υλοποίηση πολιτιστικών προγραμμάτων βασική είναι:

- η αύξηση των κονδυλίων για τα πολιτιστικά θέματα,
- η αξιοποίηση χρημάτων προερχομένων από κοινοτικά ταμεία

- η εύρεση χορηγών
- η συμμετοχή τοπικών φορέων που θα ωφεληθούν αναλόγως.

Θρησκευτικός τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός είναι γνωστός από τα πανάρχαια χρόνια με μετακινήσεις που γίνονταν για επίσκεψη σε ιερούς χώρους ή για συμμετοχή σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις. Στη σημερινή εποχή ακόμα υπάρχει μεγάλη ζήτηση της μορφής αυτής απ' τη στιγμή που σε κάθε θρησκεία υπάρχουν ιεροί χώροι και γίνονται ποικίλες θρησκευτικές εκδηλώσεις.

Στην ορθόδοξη θρησκεία από τα απλά θρησκευτικά πανηγύρια μέχρι την επίσκεψη στους Αγίους Τόπους έχουμε μεγάλη συμμετοχή πιστών που ταξιδεύουν για περισσότερες από μία φορές προς τους ίδιους προορισμούς. Οι περισσότερες γιορτές των Ελλήνων σχετίζονται με την θρησκεία. Οι μεγαλύτερες χριστιανικές γιορτές είναι αυτές των Χριστουγέννων, του Πάσχα και της γιορτής της Παναγίας το Δεκαπενταύγουστο. Μεγάλες όμως χριστιανικές γιορτές θεωρούνται και οι τοπικές γιορτές προς τιμή της μνήμης των Αγίων, πολιούχων πόλεων και χωριών, προς τιμή των οποίων έχουν κτιστεί εκκλησίες και μοναστήρια. Αυτές οι τοπικές γιορτές παίρνουν συχνά τη μορφή πανηγυριών στα οποία συρρέουν χιλιάδες άνθρωποι. Η πληθώρα των γιορτών σε συνδυασμό με το πανανθρώπινο θρησκευτικό συναίσθημα και της ανάγκης εκδήλωσης του, αποτελούν κίνητρο μετακίνησης πολλών ανθρώπων για θρησκευτικούς λόγους. Άλλος σοβαρός λόγος προσέλκυσης τουριστών είναι η αρχιτεκτονική και ιστορική αξία των περισσότερων εκκλησιών που βρίσκονται στον ελλαδικό χώρο.

Λόγοι που βοηθούν στην ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού:

- ο χαρακτηρισμός των μεγάλων χριστιανικών γιορτών σαν ημέρες αργίας
- η διασπορά των θρησκευτικών μνημείων- τόπων λατρείας σε διαφορετικούς τόπους από όπου διαμένουν οι θρησκευόμενοι, υπαγορεύει την μετακίνηση.
- Διασπορά των γιορτών μέσα στο έτος, καταργεί την εποχικότητα του τουρισμού
- Η επιθυμία επιστροφής στις ρίζες και η νοσταλγία των παιδικών χρόνων ανεξάρτητα από τα θρησκευτικά συναισθήματα, δεδομένου ότι οι περισσότεροι κάτοικοι αστικών κέντρων κατάγονται από την ύπαιθρο, τους ωθούν να παραβρεθούν ξανά στο πανηγύρι, που διοργανώνεται στην μνήμη του αγίου.
- Η επιθυμία φυγής από τα αστικά κέντρα, ανεξάρτητα από την αφορμή, για να ξεφύγουν για λίγο από το άγχος και την πίεση της μεγαλούπολης.

Θρησκευτικά μνημεία της περιφέρειας της Δυτικής Ελλάδος

Αιτωλοακαρνανία:

Για να γνωρίσει κανείς τα θρησκευτικά μνημεία της Αιτωλοακαρνανίας πρέπει να ξεκινήσει από το Μεσολόγγι και το **Μοναστήρι του Αϊ-Συμίου** (Αγίου Συμεών), στο οποίο κατέφυγαν όσοι διασώθηκαν μετά την Έξοδο του Μεσολογγίου, το 1826. Σημαντικό γεγονός για την περιοχή είναι το πανηγύρι της Μονής κατά την εορτή του Αγίου Πνεύματος. Λίγο μακρύτερα, στο Αιτωλικό, μπορεί κανείς να

επισκεφθεί το **ναό των Ταξιαρχών** πίσω από το ιερό του οποίου βρίσκεται ο τάφος της Κυρά-Βασιλικής, ευνοούμενης του Αλή Πασά.

Ακολουθώντας το δρόμο προς το Θέρμο είναι απαραίτητη η στάση στο μοναστήρι της **Παναγίας της Μυρτιδιώτισσας** που έχει ιστορία χιλίων ετών και υπήρξε κέντρο πνευματικής ακτινοβολίας κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Από την άλλη πλευρά της λίμνης Τριχωνίδας, στο κάμπιο του Αγρινίου βλέπει κανείς να δεσπόζει η **Μονή Λιγοβιτσίου** που υπήρξε ορμητήριο του Καραϊσκάκη και δυτικότερα συναντά κανείς τον περίφημο ναό του **Αγίου Γεωργίου** στην περιοχή της Μπαμπίνης. Ιδιαίτερη όμως αναφορά αξίζει να γίνει στα Σπήλαια-Μοναστικά κέντρα και στα μικρά Σπήλαια-Ασκηταριά, τα οποία αποτελούν ένα σιωπηλό κόσμο προσευχής και ευλάβειας. Κορυφαίο μνημείο αυτού του τύπου είναι ο **Άγιος Νικόλαος ο Κρεμαστός Αιτωλίας** στην δυτική πλευρά του όρους Αράκυνθου, όπου υπάρχουν μοναδικές τοιχογραφίες- βραχογραφίες του 12 ου αιώνα μ.Χ.

Γραφικό επίσης σημείο αποτελεί το Μεγάλο Φαράγγι της Κλεισούρας, όπου βρίσκεται το **μοναστήρι της Αγίας Ελεούσας**, εντυπωσιακά κτισμένο μέσα σ' ένα βράχο. Στο χώρο αυτό μόνασε και πέθανε ο Γιάννης Γούναρης, ο οποίος έσωσε τους Μεσολογγίτες κατά την πρώτη πολιορκία του Μεσολογγίου.

Στη Βαράσοβα που αναδείχθηκε σε κέντρο του ασκητισμού, αξίζει να δει κανείς το ασκητήριο των **Αγίων Πατέρων** (10-11αι.μ.Χ.), στο χωριό Ανάληψη τη **Μονή Αγ. Ιωάννου του Προδρόμου** και στη Ναύπακτο, τη σύγχρονη και δραστήρια ανδρική **Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος**, όπου εκτός των άλλων λειτουργεί ραδιοφωνικός σταθμός, κέντρο εκδόσεων και συνεδριακό κέντρο.

Αχαΐα:

Η φήμη των μοναστηριών της Αχαΐας είναι πανελλήνια και η επίσκεψη σ' αυτά αποτελεί μια ξεχωριστή εμπειρία. Πριν από τα Καλάβρυτα συναντά κανείς το **Μέγα Σπήλαιο**, ένα από τα αρχαιότερα μοναστήρια της Ορθοδοξίας (4^{ος} αι. μ.Χ.) που συνδέεται άρρηκτα με τη θαυματουργή εικόνα της Παναγίας, έργο του Ευαγγελιστή Λουκά. Η Μονή πρόσφερε τα μέγιστα στον Αγώνα για την Εθνική Παλιγγενεσία και διαθέτει θαυμάσιο μουσείο και βιβλιοθήκη.

Λίγο πιο έξω από τα Καλάβρυτα, στην **Αγία Λαύρα**, η σκέψη τρέχει σ' εκείνη τη στιγμή του μεγάλου όρκου της Επανάστασης, καθώς εκεί βρίσκεται η Μονή, όπου ο Παλαιών Πατρών Γερμανός όρκισε τους αγωνιστές να πολεμήσουν για «Ελευθερία ή θάνατο», ενώ δέος και συγκίνηση προκαλεί το Ιερό Λάβαρο στο οποίο δόθηκε ο Όρκος της Λευτεριάς και το οποίο σήμερα φυλάσσεται στην μονή. Κοντά στη Μονή έχει στηθεί ένα μεγαλόπρεπο «Ηρώο των Αγωνιστών του 1821». Επίσης κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου εδώ γράφτηκε μία από τις τραγικότερες σελίδες της ελληνικής ιστορίας, όταν οι Γερμανοί το Δεκέμβριο του 1943 εκτέλεσαν όλους τους άνδρες της περιοχής και έκαψαν την πόλη.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η επίσκεψη στη **Μονή Ταξιαρχών Αιγιαλείας** όπου παρασκευάζεται ροδοζάχαρη, στη **Μονή Μακελλαριάς**, στην **Αγία Τριάδα Ακράτας**, στον **Άγιο Ιωάννη τον Θεολόγο** Βερίνου, στους Αγίους Θεοδώρους (Αροανίας) και στη **Μονή Παπουλάκου -Άρμπουνα** στον Δήμο Λευκασίου. Στην ανατολική Αχαΐα επίσης υπάρχουν δύο περίφημα ιδιότυπα προσκυνηματα: της **Πλατανιώτισσας**, όπου στο εσωτερικό πλάτωμα ενός αιωνόβιου πλάτανου λειτουργεί ναός χωρητικότητας 15-20 ατόμων και της **Παναγίας Τρυπητής**, πολιούχου της πόλεως του Αιγίου που είναι κτισμένη μέσα σε βράχο.

Στη Δυτική Αχαΐα ξεχωρίζουν η **Μονή Ομπλού** (14^{ος} αι.) με την πλούσια ιστορική δράση και ο **Ναός του Αγίου Ανδρέου** στην Πάτρα (πολιούχος της), μια επιβλητική εκκλησία χωρητικότητας 7.000 ατόμων, γεγονός που τον καθιστά τον μεγαλύτερο ναό της Ελλάδας και έναν από τους μεγαλύτερους των Βαλκανίων. Ο παλιός ναός του Αγίου Ανδρέα, ο οποίος βρίσκεται στο σημείο όπου θανατώθηκε το 66μ.Χ. ο Απόστολος Ανδρέας, ανεγέρθη κατά τα έτη 1836-1843. Είναι κτισμένος σε ρυθμό τρίκλιτης Βασιλικής και έχει διακοσμηθεί με περίτεχνες και σπάνιες τέχνης τοιχογραφίες. Ο νέος ναός του Αγίου Ανδρέα – ακριβώς δίπλα από τον παλιό- θεμελιώθηκε το 1908 και μετά από πολλές περιπέτειες που καθυστέρησαν το έργο, εγκαινιάσθηκε το 1974. Ο ναός είναι κτισμένος με βάση τα σχέδια του Γάλλου αρχιτέκτονα Αιμίλιου Ρομπέρ, τα οποία τροποποιήθηκαν προκειμένου να προσαρμοστούν στη Βυζαντινή παράδοση. Στο εσωτερικό του φυλάσσονται η Κάρα του Αγίου και τμήμα του Σταυρού, στον οποίο μαρτύρησε. Ένας ναός επίσης με πολύ μεγάλη και ενδιαφέρουσα ιστορία, η οποία χάνεται στα βάθη των αιώνων, είναι ο **Ναός του Παντοκράτορος**. Ο πρώτος ναός του Παντοκράτορος ανεγέρθη τον 10ο αιώνα μ.Χ., στο σημείο που υπήρχε κατά την αρχαιότητα ο ναός του Ολυμπίου Διός. Κατά την Ενετοκρατία ο ναός μετεβλήθη σε καθολικό, με το όνομα Άγιος Μάρκος, ενώ κατά την Τουρκοκρατία έγινε Τζαμί το οποίο και κατεδαφίστηκε μετά την απελευθέρωση. Ο σημερινός ναός ανεγέρθη κατά τα έτη 1835-1840, με βάση το σχέδιο της Αγίας Σοφίας της Κωνσταντινούπολης, της οποίας θεωρείται μικρογραφία. Ανατολικά της Πάτρας, σ' ένα ήρεμο τοπίο, φιλόξενα δέχεται τον επισκέπτη, η **Μονή της Παναγίας της Γηροκομήτισσας** που γνώρισε πολυτάραχη ιστορία ανά τους αιώνες.

Ηλεία:

Στο νομό Ηλείας υπάρχουν σημαντικά μοναστήρια που συγκεντρώνουν πλήθος επισκεπτών. Λίγα χιλιόμετρα έξω από τον Πύργο βρίσκεται το φημισμένο μοναστήρι «**Παναγία η Κρεμαστή**». Το κτίσμα με θαυμαστό τρόπο στέκεται ανάμεσα στα βράχια ξεπερνώντας τη λογική της αρχιτεκτονικής και τις αρχές της φύσης. Η Μονή κρέμεται στο βράχο ατάραχα επί αιώνες αιχμαλωτίζοντας το βλέμμα του περιηγητή και προκαλώντας το θαυμασμό του για τη θεϊκή παρέμβαση στη φύση.

Σε μικρή απόσταση βορειοδυτικά του Πύργου σ' έναν ειδυλλιακό χώρο βρίσκεται η γυναικεία **Μονή της Σκαφιδιάς** (12^{ος} αι. μ.Χ.) όπου λειτουργεί μουσείο με αξιόλογα κειμήλια. Η δυτική πλευρά του μοναστηριού μοιάζει με φρούριο και πρόκειται για ένα κτίσμα δυτικής αρχιτεκτονικής στις γωνίες του οποίου υψώνονται κυκλικοί προμαχώνες.

Ακολουθώντας την κύρια οδική αρτηρία Πύργου-Πατρών, κοντά στην Αμαλιάδα, βρίσκεται η σημαντική **Μονή Φραγκαβίλας** που ιδρύθηκε τον 11^ο αι. μ.Χ.

Μια ολοκληρωμένη ξενάγηση στα θρησκευτικά μνημεία της Ηλείας πρέπει να περιλαμβάνει επισκέψεις στη **Μονή Φραγκοπηδήματος** κοντά στον Πύργο- το όνομα της οποίας προέρχεται από το επικίνδυνο άλμα που έκανε για να σωθεί ένας Φράγκος ιππότης-, στη **Μονή Άνω Δίβρης** όπου λειτουργούσε Κρυφό Σχολείο για το φωτισμό του Γένους, στο **ναό του Αγίου Νικολάου** που δεσπόζει στην κεντρική πλατεία του Πύργου και στη **Μονή Σεπετού** του 11^{ου} αιώνα, χτισμένη από κρημνα πάνω σε βράχο, που βρίσκεται στο δρόμο από Κρέστενα προς Ανδρίτσεινα, όπως επίσης και στις **Εκκλησίες της Ανδρίτσεινας** που χρονολογούνται μεταξύ του 15^{ου} και 16^{ου} μ.Χ. αιώνα.

Οικοτουρισμός

Οικολογικός τουρισμός είναι ο τουρισμός που αναπτύσσεται στο φυσικό περιβάλλον και ιδιαίτερα σε περιοχές που χαρακτηρίζονται ως υψηλής οικολογικής αξίας, προστατευόμενες ή μη.

Ο οικολογικός τουρισμός για συντομία οικοτουρισμός είναι γνωστός και με άλλα ονόματα όπως περιβαλλοντικός τουρισμός και φυσιολατρικός τουρισμός και με διάφορους επιθετικούς προσδιορισμούς όπως ήπιος, μαλακός, πράσινος κλπ χαρακτηρισμοί που αποδίδονται και σε άλλες μορφές τουρισμού.

Το οικολογικό πρόβλημα που εμφανίστηκε τα τελευταία χρόνια δεν άφησε αδιάφορο τον άνθρωπο, που στην προσπάθεια του για καλύτερη ζωή, προσπαθεί να περιορίσει την υποβάθμιση του περιβάλλοντος του. Η ευαισθητοποίηση αυτή του ανθρώπου στα οικολογικά προβλήματα δημιούργησε τους οπαδούς αυτού του είδους του τουρισμού.

Η Ελλάδα μπορεί να προσφέρει εξαιρετικά πολλές δυνατότητες επιλογών για οικοτουρισμό, καθώς διαθέτει μεγάλη ποικιλία σε φυσικούς πόρους.

Σε απόλυτα και σχετικά μεγέθη η χώρα διαθέτει, σε σύγκριση με άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας το μεγαλύτερο δυναμικό ενδιαφερόντων που συνδυάζουν περιοχές φυσικού κάλλους, άγριας ζωής και γεωμορφολογικών σχηματισμών (σπήλαια, φαράγγια) και που καλύπτουν όλο το φάσμα από ορεινές περιοχές, υδροβιότοπους, θαλάσσια – χερσαία οικοσυστήματα, μέχρι εθνικούς δρυμούς.

Είναι γεγονός ότι ο οικοτουρισμός σε σύγκριση με άλλες ειδικές μορφές τουρισμού δημιουργεί σχετικά περιορισμένες σε έκταση και σε ένταση οικονομικές δραστηριότητες, προϋποθέτει όμως εξίσου χαμηλές επενδυτικές απαιτήσεις. Η υποδομή που χρειάζεται είναι περιορισμένη, γι' αυτό και είναι εύκολη η ανάπτυξη του σε πολλές περιοχές της περιφέρειας. Ο οικοτουρισμός είναι εξ' ορισμού αειφορικός. Δεν απαιτεί ιδιαίτερες ή πρόσθετες εγκαταστάσεις, χρησιμοποιεί την υπάρχουσα υποδομή, διαταράσσει όσο το δυνατό λιγότερο την τοπική ισορροπία και την αρμονία του τοπίου και δεν χρησιμοποιεί καταχρηστικά τους φυσικούς πόρους.

Σημαντικά επίσης οφέλη από την ανάπτυξη του οικοτουρισμού δημιουργούνται στη γενικότερη εικόνα της χώρας μας στο εξωτερικό. Ένας δείκτης πολιτισμού είναι πλέον η ποιοτική κατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος. Επιπλέον ο οικοτουρισμός έχει τη δυνατότητα συνδυασμού του με μια πληθώρα άλλων ειδικών μορφών τουρισμού όπως ο πολιτιστικός, ορεινός, αθλητικός, αγροτουρισμός, θρησκευτικός.

Προϋποθέσεις ανάπτυξης του οικοτουρισμού

- 1) Θέσπιση ειδικών κινήτρων για τη δημιουργία νέων προστατευόμενων περιοχών. Διασαφήνιση ιδιοκτησιακού καθεστώτος - δασικών εκτάσεων, ρεμάτων, βάλτων κτλ. Τα προβλήματα του ιδιοκτησιακού καθεστώτος δρουν ανασταλτικά στην προστασία ευαίσθητων περιοχών.
- 2) Η θεσμοθέτηση της προστασίας περιοχών. Όπου έχει ισχύσει δεν υπάρχει έλεγχος εφαρμογής της νομοθεσίας.
- 3) Προσδιορισμός κριτηρίων χωροθέτησης άλλων δραστηριοτήτων στην άμεση ή ευρύτερη περιοχή βιοτόπων και γενικότερα φυσικών οικοσυστημάτων.
- 4) Η δημιουργία φορέα προώθησης και συντονισμού της ανάπτυξης αυτής της μορφής τουρισμού.

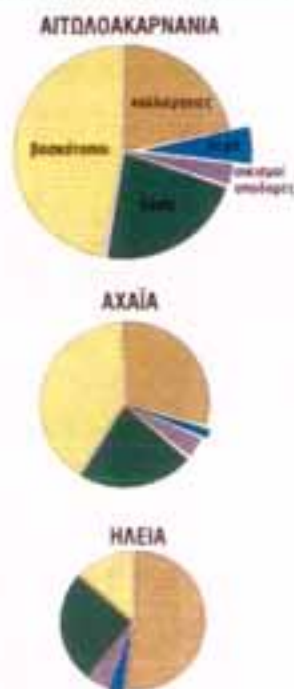
- 5) Τροποποίηση και συμπλήρωση της νομοθεσίας σε θέματα που αφορούν την οργάνωση και εξυπηρέτηση εξειδικευμένων γραφείων οικότουρισμού.
- 6) Βελτίωση και συμπλήρωση υφιστάμενης υποδομής και κατασκευή ειδικών έργων υποδομής.
- 7) Εκπαίδευση ειδικών οδηγών – ξεναγών. Αξιοποίηση υπάρχοντος ανθρώπινου δυναμικού για τη φύλαξη, συντήρηση, παρακολούθηση ευαίσθητων περιοχών.
- 8) Οργάνωση προβολής στο εξωτερικό και στο εσωτερικό. Παραγωγή έντυπου υλικού σε τοπικό εθνικό και διεθνές επίπεδο για προβολή και προώθηση αυτής της μορφής τουρισμού.
- 9) Τυποποίηση ειδικών προϊόντων, ειδικότερα αξιοποίηση προϊόντων της φύσης (μέλι, βότανα, αρωματικά παρασκευάσματα, αποξηραμένα λουλούδια κλπ.)

Σημαντικά οικοσυστήματα της περιφέρειας της δυτικής Ελλάδος ανά νομό

Η γεωμορφολογία της περιφέρειας παρουσιάζει εξαιρετική ποικιλία, αφού σ' αυτήν περιλαμβάνονται όρη με μεγάλο υψόμετρο, μοναδικοί βιότοποι, σπουδαία ποτάμια και καταγάλανες παραλίες. Όλα αυτά (λίμνες, ποτάμια, φαράγγια, μονοπάτια των ορεινών όγκων) εμπλουτισμένα με σπάνια είδη πανίδας (γύπες- χρυσαετοί) συνθέτουν ένα μοναδικό τοπίο, απaráμιλλης φυσικής ομορφιάς που προσφέρει στον επισκέπτη την ευκαιρία να απολαύσει συγκεντρωμένο, όσο αλλού πουθενά, τον φυσικό πλούτο.

Κατανομή των εκτάσεων των τριών νομών στις βασικές κατηγορίες χρήσεων γης

Κατανομή των συνολικών εκτάσεων των τριών νομών στις βασικές κατηγορίες χρήσεων γης

Η έκταση της Αιτωλοακαρνανίας κατανέμεται σχεδόν εξίσου στην ορεινή και την χαμηλή ζώνη, ενώ μεγάλο ποσοστό της επιφάνειας της καλύπτεται από νερά. Στην

Αχαΐα κυριαρχεί το ορεινό ανάγλυφο, ενώ στην Ηλεία τα βουνά καλύπτουν μόνο το ένα πέμπτο της έκτασης της.

Η φυσιογνωμία των τριών νομών όμως παρουσιάζει και αρκετές ομοιότητες. Κοινό χαρακτηριστικό των τριών νομών είναι ότι σε μεγάλο μήκος οι ακτές τους είναι αβαθείς και φιλοξενούν σημαντικούς βιότοπους, όπως και πλούσιους ψαρότοπους. Αναλυτικότερα:

Αιτωλοακαρνανία:

Οι υγρότοποι της περιοχής Μεσολογίου-Αιτωλικού

Από τους πρόποδες της Βαράσοβας μέχρι τον κόλπο του Αστακού, τα δύο μεγάλα ποτάμια της Αιτωλοακαρνανίας, ο Αχελώος και ο Εύηνος, δημιούργησαν στο πέρασμα των αιώνων ένα τεράστιο σύμπλεγμα υγροτόπων. Στο κέντρο του βρίσκεται η λιμνοθάλασσα Μεσολογίου-Αιτωλικού, με τις πελάδες (τις ψαροκαλύβες που έχουν χτιστεί μέσα στα νερά της και στερεώνονται πάνω σε ξύλινους πασσάλους) και τις γάιτες (πλεούμενα της λιμνοθάλασσας) να καθρεφτίζονται στα ήσυχα νερά της σαν μόνιμα συστατικά του σκηνικού της. Η λιμνοθάλασσα είναι από παλιά γνωστή για τα πλούσια αλιεύματα της όπως τα λαβράκια, τα χέλια, και τις τσιπούρες αλλά και το φημισμένο αβγοτάραχο του Κέφαλου. Στη λιμνοθάλασσα υπάρχουν πέντε διαφορετικά είδη Κέφαλου. Στο μαγευτικό σκηνικό της λιμνοθάλασσας και στα γειτονικά έλη και τους καλάμιωνες βρίσκουν τροφή και καταφύγιο το χειμώνα χιλιάδες πάπιες, ερωδιοί και κορμοράνοι. Η περιοχή αποτελεί επίσης έναν από τους κυριότερους σταθμούς κατά την μετανάστευση για χαλκόκοτες και χουλιανομούτες, ενώ στα βραχώδη υψώματα στις παρυφές των υγροτόπων φωλιάζουν σπάνια αρπακτικά πουλιά που κυνηγούν στους υγροτόπους.

Από το Μεσολόγγι, ο δρόμος για το Αιτωλικό περιτρέχει εκτάσεις με ρηχά νερά πλαισιωμένα από «βουνά» αλατιού. Στα υπεραλμυρά νερά των αλυκών βρίσκουν την τροφή τους πολλά παρυδάτια πουλιά όπως η αβοκέτα, ο καλάμοκανάς και διάφορα είδη γλαρονιών. Οι αλυκές είναι το μόνο κομμάτι της λιμνοθάλασσας που προστατεύεται ουσιαστικά από τους λαθροκυνηγούς. Το υπόλοιπο μπορεί να έχει μπει στο δίκτυο φυσικών περιοχών «NATURA 2000», αλλά αυτό είναι μόνο στα χαρτιά. Αντίθετα, οι Αλυκές, καθώς είναι χώρος ιδιοκτησίας εταιρίας που παράγει αλάτι (βουνά ολόκληρα βλέπει κανείς δίπλα στον δρόμο), είναι ένα μέρος περιφραγμένο και φυλασσόμενο, όπου κανείς δεν τολμάει να μπει και να λαθροθηρήσει. Έτσι, λοιπόν, στα απέραντα «τηγάνια» όπου μπαίνει το θαλάσσιο νερό για να εξατμιστεί και να γίνει αλάτι, έχουν βρει τον βιότοπο τους χιλιάδες υδρόβια πουλιά που τρέφονται με μικροοργανισμούς που βρίσκουν μέσα στη λάσπη και στο νερό και ξεχειμωνιάζουν στην περιοχή.

Τον ρου του Αχελώου σηματοδοτεί μια λωρίδα πυκνής βλάστησης από ιτιές, φράξους και πικροδάφνες. Στην περιοχή του Λεσινίου (στη δυτική πλευρά του Αχελώου), σώζεται ένα από τα δάση που εκτείνονταν κάποτε σε όλη την πεδινή έκταση. Το μοναδικό αυτό στην Ελλάδα δάσος φράξου έχει κηρυχθεί Μνημείο της Φύσης. Έτσι κοντά στους νερόφραξους προστατεύεται και ότι άλλο φυτό ή ζώο βρίσκεται καταφύγιο σε αυτό το μέρος.

Η Λίμνη Τριχωνίδα

Η Αιτωλοακαρνανία, με τρεις μεγάλους ποταμούς (τον Αχελώο, τον Εύηνο και τον Μόρνο), έχει φυσικές και τρεις τεχνητές λίμνες (Καστρακίου, Κρεμαστών και

Στράτου) είναι η πλουσιότερη περιοχή της Ελλάδας σε επιφανειακά νερά. Από τις λίμνες της ξεχωρίζει η Τριχωνίδα, η μεγαλύτερη σε έκταση λίμνη της Ελλάδας. Έχει μήκος 19 χλμ και επιφάνεια περίπου 98 τετραγωνικά χλμ. Στα πλούσια αλιεύματα της περιλαμβάνεται η αθερίνα, ενώ στα νερά της ζουν τρία ενδημικά είδη ψαριών, η τριχωβελονίτσα (*Cobitis trichonica*), το γλανίδι (*Silurus aristotelis*) και ο νανογοβιός (*Esoptomidichthys trichonis*). Ο νανογοβιός είναι ίσως το πιο σημαντικό ψάρι της λίμνης καθώς ζει μόνο στην Τριχωνίδα και πουθενά αλλού στον κόσμο. Το δε όνομα του το έλαβε και προς τιμήν του καθηγητή Ζωολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Π. Οικονομίδη, ο οποίος το ανακάλυψε. Το δεύτερο συνθετικό του ονόματος το έλαβε από το χώρο όπου βρέθηκε και ζει. Ο νανογοβιός είναι το μικρότερο ψάρι της Ευρώπης και από τα μικρότερα σπονδυλωτά στον κόσμο, αφού τα ώριμα και ενηλικιωμένα άτομα δεν ξεπερνούν σε μήκος τα 2 εκατοστά. Ένα άλλο σημαντικό ψάρι που υπάρχει επίσης μόνο στην ευρύτερη περιοχή, είναι το γλανίδι που έλαβε το όνομά του προς τιμήν του μεγάλου μας φιλόσοφου Αριστοτέλη, που ήταν ο πρώτος που το περιέγραψε στο βιβλίο του «Ιστορίες των ζώων».

Στις ομαλές όχθες της λίμνης φύονται καλαμιώνες που φιλοξενούν μεγάλα κοπάδια από φαλαρίδες, ενώ σε κάποια σημεία της ακρολιμνιάς σώζονται συστάδες με ιπιές, λεύκες και φτελιές που την άνοιξη πλημμυρίζουν από το κελάηδισμα των αηδονιών. Παλαιότερα, στην περιοχή γύρω από τη λίμνη, υπήρχαν πλούσια και πυκνά παραλίμνια δάση, όπου εύρισκαν καταφύγιο πολλά ζώα και πουλιά. Σήμερα, όμως, το μεγαλύτερο μέρος του έχει εκριζωθεί και η γη έχει δοθεί στην καλλιέργεια. Παρόλα αυτά η βλάστηση της περιοχής παραμένει σημαντική καθότι η περιοχή είναι πλούσια σε νερά. Εκτός από τα δέντρα στην περιοχή φυτρώνουν πλήθος από σπάνιες ορχιδέες, ίριδες, γλαδιόλες, ανεμώνες, αγριοτριαντάφυλλα και σε σκιερές τοποθεσίες κυκλάμινα. Εκτός, όμως, από τα ψάρια και την βλάστηση, στα νερά της περιοχής υπάρχουν αρκετά αμφίβια, αλλά και ερπετά.

Τη σημαντική αυτή οικο-αλυσίδα συμπληρώνει μία επίσης πλούσια και σημαντική ορνιθοπανίδα, κυρίως, διότι η πλούσια περιεκτικότητα της λίμνης σε ψάρια, προσφέρει άφθονη τροφή στα ψαροφάγα πουλιά. Στον υγρότοπο της Τριχωνίδας σταθμεύουν, ξεχειμωνιάζουν και αναπαράγονται, κατά την ανοιξιάτικη και φθινοπωρινή περίοδο, χιλιάδες υδρόβια και παρυδάτια πουλιά. Στην περιοχή έχουν παρατηρηθεί πλέον των 200 ειδών πουλιών. Απ' αυτά περίπου 50 είδη, θεωρούνται απειλούμενα και προστατεύονται από την ελληνική και την κοινοτική νομοθεσία. Ένα από τα πλέον σπάνια πουλιά στον κόσμο, η Λεπτομούτα (*Numenius tenuirostris*) περνά από την περιοχή, όταν μεταναστεύει από την Ρωσία προς την Αφρική. Υπολογίζεται πως ο πληθυσμός του είναι σήμερα περίπου 50 με 270 άτομα.

Η λίμνη περιλαμβάνεται στις περιοχές NATURA 2000, αλλά δυστυχώς, δεν έχει ακόμα ενταχθεί στους υγροτόπους Διεθνούς Σημασίας RAMSAR. Αναγνωρίζοντας τη μεγάλη σημασία της Τριχωνίδας για τη διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, πέντε μη κερδοσκοπικοί και μη κρατικοί φορείς ένωσαν τις δυνάμεις τους και δημιούργησαν την Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας. Για να μείνει η λίμνη έτσι όπως είναι σήμερα και να μην αλλοτριωθεί από τις αλόγιστες και καταστροφικές ενέργειες των ανθρώπων, πρέπει να γίνει καλύτερη διαχείριση της. Τα φυτοφάρμακα από τις καλλιέργειες και τα απόβλητα των παραλίμνιων οικισμών που έχουν αποδέκτη τη λίμνη, χωρίς να έχει προηγηθεί βιολογικός καθαρισμός είναι δύο βασικοί λόγοι που θέτουν σε κίνδυνο το σημαντικό αυτό βιότοπο.

Οι λίμνες Αμβρακία, Οζερό, Βουλκαριά, Σαλίνη

Δρασκελίζοντας τον Αχελώο φτάνει κανείς στην Αρκανανία όπου κυριαρχούν οι ασβεστολιθικοί όγκοι των Αρκανανικών ορέων. Στα ανατολικά των Ακαρνανικών ανοίγεται η μεγάλη λεκάνη-τεκτονική τάφρος του Αγρινίου, που φιλοξενεί τις λίμνες Αμβρακία και Οζερό. Η Αμβρακία, της οποίας η στάθμη μεταβάλλεται σημαντικά από την εξάτμιση και τις αρδεύσεις, διατηρεί στις όχθες της τμήματα δασών με αρμυρίκια και πικροδάφνες. Στις ανατολικές όχθες της λίμνης Οζερού σχηματίζονται έλη με βούρλα και ψαθιά, ενώ διατηρούνται μερικές συστάδες με λεύκες και ιπιές. Διατρέχοντας τις δυτικές παρυφές των Ακαρνανικών ορέων περνάει κανείς από τοπία με αραιές γέρικες βελανιδιές και ασφάκες, πολύτιμο βιότοπο για πολλά είδη αρπακτικών πουλιών που κυνηγάνε στις ανοιχτές εκτάσεις.

Στο δρόμο για τη Βόνιτσα βρίσκεται μια ακόμα σχετικά μεγάλη λίμνη, η Βουλκαριά. Η λίμνη φιλοξενεί έναν καλό πληθυσμό από νούφαρα με μεγάλα λευκά άνθη. Η γειτονική λίμνη Σαλίνη, στο ακρωτήριο που σχηματίζει το στενό της Πρέβεζας μας εισάγει στην περιοχή του Αμβρακικού που θεωρείται το μεγαλύτερο και πιο ποικιλόμορφο υγροτοπικό σύμπλεγμα της Ελλάδας.

Αμβρακικός κόλπος

Καλύπτει μία κλειστή θαλάσσια έκταση 405 τετραγωνικών χλμ. Είναι από τους σημαντικότερους υγροβιότοπους της Μεσογείου.

Η λιμνοθάλασσα του Αμβρακικού που την μοιράζονται οι νομοί Αιτωλοακαρνανίας και Άρτας, οι υγρότοποι της περιοχής Μεσολογγίου και οι υγρότοποι του συμπλέγματος Στροφιλιά-Κοτύχι έχουν αναγνωρισθεί ως διεθνούς σημασίας στο πλαίσιο της Σύμβασης Ραμσάρ. Πρόκειται για σύμβαση που αφορά στους Υγροτόπους, που θεωρούνται διεθνούς σημασίας ως κατοικία για υδρόβια πουλιά. Στον Αμβρακικό φωλιάζουν τουλάχιστον πέντε είδη ερωδιού, πέντε είδη πάπιας καθώς και ο μεγαλύτερος αναπαραγόμενος πληθυσμός στην Ελλάδα της βαλτόπαπιας, που απειλείται σε όλο τον κόσμο με εξαφάνιση. Περίπου 270 είδη πουλιών παρατηρήθηκαν στην περιοχή.

Στον Αμβρακικό συναντά κανείς επίσης και την διάσημη χελώνα Καρέτα-Καρέτα, καθώς και τα παιχνιδιάρικα ρινοδέλφια.

Αχαΐα:

Λιμνοθάλασσα Καλογριάς

Βρίσκεται στα Νοτιοδυτικά του νομού Αχαΐας, μεταξύ του όρμου Καραβοστάσι και του ακρωτηρίου Άραξος. Εκτός από σημαντική οικονομική αξία (ιχθυοκαλλιέργειες) έχει και μεγάλη οικολογική αξία, αφού είναι η βορειότερη λιμνοθάλασσα της δυτικής Πελοποννήσου και νοητά συνδέεται με τις λιμνοθάλασσες του Μεσολογγίου, ως ενδιάμεσος σταθμός για την υδρόβια ορνιθοπανίδα που ακολουθεί το μεταναστευτικό μονοπάτι της δυτικής Ελλάδας.

Στην συνέχεια παρατίθεται η αναλυτική περιγραφή και ο χάρτης μιας διαδρομής που θα μπορούσε να ακολουθήσει κανείς που ενδιαφέρεται για τον οικότουρισμό στην περιοχή της Καλογριάς.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ

Παραλία ΚΑΛΟΓΡΙΑ (parking) - Ξύλινο ΓΕΦΥΡΙ - Παραλία ΚΑΛΟΓΡΙΑ (parking)

- Κατηγορία: Απλή πεζοπορία - Τύπος διαδρομή: Κυκλική - Ομορφιά διαδρομής: $\frac{5}{5}$
- Μήκος διαδρομής: 6,2χλμ. - Χρόνος χωρίς στάσεις: 2ωρ.09'
- Υψομετρική διαφορά ανάβασης: 0μ. - Υψομετρική διαφορά κατάβασης: 0μ.
- Κλίση εδάφους: 0° - Χαμηλότερο σημείο: 0μ. - Ψηλότερο σημείο: 0μ.
- Βλάστηση: $\frac{5}{5}$ - Πόσιμο Νερό στη διαδρομή εκτός των χωριών: Όχι
- Κατάσταση εδάφους: Μονοπάτι 5,7χλμ., χωματόδρομος-μονοπάτι 540μ., ασφαλτος
- Δυσκολία διαδρομής: $\frac{2}{5}$ - Σήμανση: Όχι

ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ: Πηγαίνοντας για την ακτή της Καλογριάς, υπάρχει διασταύρωση ασφάλτων. Ακολουθώντας τον αριστερό φάνετε στην παραλία, όπου αριστερά σας υπάρχει διαμορφωμένος χώρος για πάρκινγκ, όπου και η αρχή της διαδρομής σας. (δες χάρτη)

Παραλία ΚΑΛΟΓΡΙΑ (πάρκινγκ) - Ξύλινο ΓΕΦΥΡΙ - Παραλία ΚΑΛΟΓΡΙΑ (πάρκινγκ)

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ	ΧΡΟΝΟΣ	ΧΛΜ.	ΥΨΟΜ.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
	0ωρ.00'	0	0	Φεύγετε από το διαμορφωμένο το parking ● στο τέλος της ασφάλτου (N 38° 09'25" - E 21° 22'08") και συνεχίζετε ακολουθώντας νότια την αμμώδη ακτή. Σε 620μ., ή σε 13',
	0ωρ.13'	2,400	0	περνάτε το ρέμα δίπλα στην παραλία ● (N 37° 09'08" - E 21° 22'07") και συνεχίζετε αριστερά στα όρια του δάσους πάνω στους αμμόλοφους. Σε 1780μ., ή σε 37',
	0ωρ.50'		0	αφήνετε δεξιά σας λίγο μακρύτερα κολονάκι (N 38° 08'16" - E 21° 22'15") και ΠΡΟΣΟΧΗ μετά το κολονάκι σταδιακά έρχεστε αριστερό και σε 270μ., ή σε 6',
	0ωρ.56'	2,670	0	φτάνετε σε μικρό χωματόδρομο και τον ακολουθείτε όπως πάει σε νότια πορεία. (N 38° 08'08" - E 21° 22'18") Σε (βλάστηση 5*) (η διαδρομή σε πυκνό δάσος πολύ ωραία πουλιά μονιτόρια). Σε 170μ., ή σε 4',
	1ωρ.00'	2,840	0	φτάνετε σε ξύλινο γεφύρι ● περνάτε απέναντι το ρέμα Κέντρος (N 38° 07'55" - E 21° 22'19") (προσοχή γιατί το γεφύρι είναι σε κάποια σημεία κατεστραμμένο) και συνεχίζετε αριστερά, ακολουθώντας ένα πολύ μικρό χωματόδρομο-μονοπάτι έχοντας το ρέμα αριστερά σας. Σταδιακά απομακρύνεστε από το ρέμα και σε 540μ., ή σε 11'
	1ωρ.11'	3,380	0	φτάνετε σε μικρό χωματόδρομο (N 38° 08'06" - E 21° 22'33") και πάτε αριστερά. Σε 100μ., ή σε 2',
	1ωρ.13'	3,480	0	φτάνετε σε μεγάλο χωματόδρομο (N 38° 08'08" '21" 22'32") και τον ακολουθείτε αριστερά (πολύ ωραίο τμήμα). Σε 270μ., ή σε 5'
	1ωρ.18'	3,750	0	φτάνετε στο τέλος του χωματόδρομου δίπλα στο ρέμα (N 38° 08'09" - E 21° 22'22") και πάτε δεξιά μέσα το δάσος χωρίς καμία ένδειξη ακολουθώντας δυσδιάκριτο μονοπάτι. Σε 290μ., ή σε 6',

1ωρ.24'	4,040	5	φτάνετε σε μεγάλο ξέφωτο (N08° 06' 18" - περνάτε απέναντι και συνεχίζετε σε μονοπάτι στο δάσος. (Παρ' όλο που μερικά σημεία είναι κλειστά δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα και ελισσόμενοι ανάμεσα στα δέντρα βρίσκετε τη διαδρομή σας, έχοντας το ρέμα αριστερά σας). Σε 900μ., ή σε 19',
1ωρ.43'	4,940	0	περνάτε δεύτερο ξέφωτο (N38° 08' 46" -E21° 22' 19"') και συνεχίζετε χωρίς μονοπάτι στην ίδια πορεία. Σε 580μ., ή σε 12',
1ωρ.55'	5,520	0	περνάτε κατεστραμμένη καλύβα (N38° 09' 05" - E21° 22' 16"') δίπλα στο ρέμα και συνεχίζετε χωρίς μονοπάτι. Σε 100μ., ή σε 2',
1ωρ.57'	5,620	5	περνάτε παλιό εγκαταλελειμμένο σπίτι ● (N 38° 09' 07" -E21° 22' 15"'), το ποτάμι αριστερά σας τελειώνει και συνεχίζετε στο δάσος. Σε 580μ., ή σε 12',
2ωρ.09'	6,200	0	φτάνετε δεξιά του πάρκινγκ πάτε αριστερά και βγαίνετε στο πάρκινγκ (N 38° 09' 25" -E21° 22' 08"')

Δάσος Στροφιλιά

Από το ακρωτήριο του Άραξου ως τα Λεχαινά εκτείνεται μία αξεδιάλυτη λωρίδα νερού και γης, με συνολική έκταση 19.000 στρέμματα. Λοφίσκοι από άμμο σχηματισμένοι από το κύμα και τα θαλάσσια ρεύματα εμποδίζουν τα νερά των χειμάρρων να βγουν στη θάλασσα. Στο βορειότερο άκρο η λιμνοθάλασσα του Άραξου (ή Πάππα) ήταν από παλιά σημαντικό φυσικό ιχθυοτροφείο. Λέγεται μάλιστα ότι από εδώ τροφοδοτούσαν κατά την Ενετοκρατία με τσιπούρες το Βατικανό (εξ ου και το όνομα Πάππας). Πίσω από τον ασβεστολιθικό λόφο των Μαύρων Βουνών, το θαλάσσιο μέτωπο κλείνει με μία φαρδιά νησίδα δάσους κουκουναριάς. Αυτό το είδος πεύκου, με τη χαρακτηριστική ομπρελοειδή μορφή και τους φαγώσιμους καρπούς σχηματίζει εδώ ένα από τα μεγαλύτερα δάση αυτού του είδους στη Μεσόγειο, το ονομαστό δάσος της Στροφιλιάς. Εκτός από κουκουναριές φυτρώνουν και κοινά πεύκα, ήμερες βελανιδιές, σχίνα, θαμνοκυπάρισσα, μυρτιές και ρείκια. Τη λίμνη του Πρόκοππου που βρέχει τους νότιους πρόποδες των Μαύρων Βουνών διαδέχεται το έλος της Λάμιας, σκεπασμένο με πυκνό ψαθί και αγριοκάλαμο. Οι υγρότοποι αυτοί του δάσους Στροφιλιά ελκύουν μεγάλο αριθμό πουλιών. Η περιοχή είναι ιδιαίτερα σημαντική για τους διερχόμενους ερωδιούς, τη χαλκόκοτα και τα γλαρόνια. Το χειμώνα εμφανίζονται ο καλαμόκιρκος και ο βαλτόκιρκος. Στην περιοχή απαντώνται 95 είδη πουλιών, από τα οποία 46 είναι προστατευόμενα. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η παρουσία αρπακτικών πουλιών.

Ολόκληρη η περιοχή έχει ενταχθεί και προστατεύεται από τη Σύμβαση Ραμσάρ. Επιπλέον η περιοχή έχει ενταχθεί στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Life-Nature, για τη διαχείριση και ανάδειξη της περιοχής. Φορείς υλοποίησης του προγράμματος είναι η ΤΕΔΚ Ν. Αχαΐας, με συνεργαζόμενους φορείς τη ΝΑ Ηλείας και την εταιρία διαχείρισης φυσικού περιβάλλοντος ΟΙΚΟΣ ΕΠΕ. Κύριος στόχος του προγράμματος είναι η ανάδειξη της περιοχής, η αναβάθμιση, η προστασία και η διατήρηση των πληθυσμών των προστατευόμενων ειδών που εξαρτώνται από αυτήν. Στο δάσος της κουκουναριάς συναντάει κανείς επίσης δέντρα ηλικίας 150 έως 200 ετών. Ελάχιστα, όμως, από αυτά είναι νέα. Γεγονός το οποίο οδηγεί στο συμπέρασμα ότι με την πάροδο των ετών το δάσος θα συρρικνωθεί και θα εκλείψει. Τα αίτια εντοπίζονται, κυρίως, στην παράνομη υλοτομία, τις καταπατήσεις, τις πυρκαγιές και την έλλειψη φυσικής αναγέννησης. Ευχή, αλλά και προσπάθεια όλων, θα πρέπει να είναι η διατήρηση αυτής της φυσικής ομορφιάς και, κυρίως, του φυσικού πλούτου.

Στη συνέχεια παρατίθεται η αναλυτική περιγραφή της διαδρομής για μία **περιήγηση στο δάσος Στροφιλιά**. Η διαδρομή πάνω στον χάρτη φαίνεται στην προηγούμενη σελίδα (83).

Η διαδρομή αυτή είναι εξαιρετική, καθώς θα γνωρίσει κανείς την περιοχή απ' όλες τις πλευρές της. Στο πρώτο τμήμα της διαδρομής, περπατά κανείς στην αμμώδη παραλία που μεταβάλλεται συνεχώς από τους αμμόλοφους –τις θίνες– σχηματίζοντας ένα σπάνιο βιότοπο. Στη βλάστηση η οποία επικρατεί υπάρχουν είδη που ζουν στην άμμο, όπως ο κρίνος της θάλασσας, ενώ προς το εσωτερικό εμφανίζονται τα πεύκα, η κουκουναριά, ο σχίνος, το θαμνόκερδο και άλλα. Στην πανίδα της περιοχής συμπεριλαμβάνονται πολλά τρωκτικά και παρυδάτια πουλιά ενώ η αμμουδιά είναι τόπος ωτοκίας της θαλάσσιας χελώνας καρέττα-καρέττα. Στη συνέχεια, περπατά κανείς στο δάσος της Στροφιλιάς, όπου επικρατούν οι κουκουναριές, τα πεύκα και οι βελανιδιές. Εντυπωσιακή είναι και η μεγάλη ποικιλία

των μανιταριών, ενώ πλούσια είναι η πανίδα και πτηνοπανίδα της περιοχής την οποία βλέπει κανείς και ακούει σε κάθε βήμα του. Τέλος, διασχιζει κανείς το ρυάκι Κέντρος το οποίο συνδέεται με τον βάλτο της Λάμιας κινούμενο παράλληλα της παραλίας, όπου φωλιάζει η πλούσια πανίδα της περιοχής. Η ωραία αυτή κυκλική διαδρομή διαρκεί 2 με 3 ώρες και δεν παρουσιάζει καμία ιδιαίτερη δυσκολία. Δεν χρειάζεται κανείς ιδιαίτερος εξοπλισμός. Προτιμήστε την άνοιξη και το φθινόπωρο, γιατί το καλοκαίρι κυκλοφορεί πολύς κόσμος και διαταράσσεται η ησυχία της περιοχής.

Λίμνη Τσιβλού

Βρίσκεται στην ανατολική Αχαΐα (Αιγιάλεια) στο δήμο Ακράτας, σε μεγάλο υψόμετρο. Η λίμνη παρουσιάζει ενδιαφέρον ως βιότοπος, το δε τοπίο στην περιοχή χαρακτηρίζεται ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Η λίμνη αυτή δημιουργήθηκε το 19^ο αιώνα, όταν μεγάλη κατολίσθηση έφραξε τη ροή του Κράθι ποταμού. Το τοπίο συνδυάζει την αισθητική ομορφιά με την οικολογική σπουδαιότητα. Στις όχθες έχει αναπτυχθεί πλούσια βλάστηση πλατάνου, ελάτης και υψηλότερα από αυτές μαύρης Πεύκης, ενώ καταγράφονται και σημαντικές ποσότητες ψαριών.

Ποταμός Βουραϊκός

Διατρέχει το ανατολικό τμήμα του Νομού Αχαΐας. Ο κύριος ρους του ξεκινά κοντά στην κοινότητα Πριόλιθου και εκβάλλει κοντά στο Διακοπτό. Στην πορεία του δημιουργεί όμορφες υδάτινες διαδρομές και πλούσια παρόχθια βλάστηση που σε μερικά σημεία, όπως στην περιοχή Κάτω Ζαχλωρούς, δημιουργεί παραποτάμια δάση που σπάνια απαντώνται σήμερα στην Πελοπόννησο.

Χελμός

Ο επιβλητικός όγκος του Χελμού καταλαμβάνει το κεντρικό τμήμα του βορεινού τείχους της Πελοποννήσου (που το σχηματίζουν τα βουνά Ζήρεια, Χελμός και Παναχαϊκό) ανάμεσα στον Κράθη και το Βουραϊκό και από τον Αροάνιο μέχρι την θάλασσα.

Τα άγρια τοπία της χαράδρας της Στύγας, και τα νερά του καταρράχτη που γκρεμίζονται χωρίς να ακουμπούν στο βράχο, από απροσδιόριστο ύψος, ενέπνευσαν στους αρχαίους κατοίκους της περιοχής τις παραδόσεις περί όρκου των θεών στα Ύδατα της Στυγός. Σύμφωνα με την μυθολογία τα νερά αυτά πήγαζαν από τον Άδη, ενώ στα νερά της Στυγός έλουσε η Θέτις τον γιο της Αχιλλέα για να τον κάνει αθάνατο. Οι κορυφές του βουνού σχηματίζουν ένα πέταλο γύρω από την κοιλάδα της Στύγας, στην άκρη του οποίου δεσπόζει η μεγάλη ορθοπλαγιά της Νεραϊδοράχης. Διαμορφωμένα από τους παγετώνες τα ανάγλυφα στην περιοχή των κορυφών έχουν αφήσει φανερά τα σημάδια τους στις παραυφές των λεκανών με πιο χαρακτηριστικό τη μικρή αλπική λίμνη στα 2050μ., μοναδική του είδους της στην Πελοπόννησο. Η κοιλάδα της Στύγας δεν είναι μόνο το πιο επιβλητικό τοπίο της ορεινής Πελοποννήσου, είναι και η περιοχή με τα σπανιότερα είδη φυτών της πλούσιας χλωρίδας του Χελμού. Στις βραχώδεις πλαγιές της κοιλάδας σώζονται δύο είδη της ασιατικής χλωρίδας, ενώ επανεμφανίζονται άλλα που δεν τα βρίσκουμε νοτιότερα από τον Όλυμπο. Εδώ εμφανίζονται και φυτά αποκλειστικά ενδημικά του Χελμού και πολλά ενδημικά των βουνών του Μοριά.

Κοντά στα σπάνια φυτά πετούν και οι σπάνιες πεταλούδες του Χελμού, πόλος έλξης για τους εντομολόγους.

Αισθητικό δάσος Καλαβρύτων

Η μακκία βλάστηση, τα φρύγανα, τα χορτολίβαδα και οι αναδασώσεις μικρής έκτασης με πεύκα συνθέτουν τη βλάστηση της περιοχής. Είναι μία περιοχή με εναλλασσόμενη τοπογραφία, στην οποία οι παραπάνω τύποι μεικτής βλάστησης προσδίδουν ένα ιδιαίτερο χαρακτήρα, που, σε συνδυασμό με την ιστορική και πολιτιστική αξία της περιοχής αναδεικνύουν τη σημασία της.

Αλυκή Αιγίου

Βρίσκεται ανατολικά του Αιγίου, στο ακρωτήριο Γύφτισσα και έχει έκταση 180 στρέμματα. Περιλαμβάνει μια μικρή παράκτια λιμνοθάλασσα, η οποία κατά τη θερινή περίοδο ξεραίνεται και περιβάλλεται από καλαμώνες. Είναι 0,5μ χαμηλότερα από τη στάθμη της θάλασσας και πρόκειται για ιδιαίτερα σημαντική λιμνοθάλασσα καθότι σ' αυτήν έχουν παρατηρηθεί περισσότερα από 217 είδη πουλιών.

Έλος Αγυιάς

Μοναδικός υγρότοπος που βρίσκεται μέσα στον αστικό ιστό της πόλης της Πάτρας. Έχει έκταση 300 στρέμματα και το μεγαλύτερο μέρος του καλύπτεται από υψηλό καλαμώννα. Εκεί ζουν αμφίβια και ερπετά, ενώ έχουν παρατηρηθεί 93 είδη πουλιών.

Ηλεία:

Λιμνοθάλασσα Κοτύχι

Βρίσκεται βορειοδυτικά του νομού και αποτελεί σημαντικό υδροβιότοπο διότι προσφέρει καταφύγιο σε πολλά είδη πουλιών που φθάνουν εδώ για να περάσουν τον χειμώνα. Στο Κοτύχι όπως και στη λίμνη του Πρόκοππου ξεχειμωνιάζουν πάπιες, φαλαρίδες, βουτηχτάρια και νεροπουλάδες και στις όχθες τους έχουν στηθεί παρατηρητήρια πουλιών.

Και οι δύο αποτελούν φυσικά ιχθυοτροφεία. Φιλοξενούν λαβράκια, μουρμούρες, κέφαλους και χέλια.

Στη συνέχεια παρατίθεται η αναλυτική περιγραφή της διαδρομής για μία **περιήγηση στο Κοτύχι**.

Η λιμνοθάλασσα του Κοτυχίου είναι το νοτιότερο άκρο του συμπλέγματος Στροφιλιά- Κοτύχι. Οι δύο πεζοπορικές διαδρομές που περιγράφονται θα σας γνωρίσουν τον τόσο σημαντικό αυτό υγρότοπο.

Η πρώτη διαδρομή κινείται στο νότιο ανάχωμα το οποίο έχει δημιουργηθεί ώστε να ορίσει τα όρια της λιμνοθάλασσας. Πρόκειται για μία μικρή διαδρομή 1.500μ (3χλμ. Π/Ε) όπου απολαμβάνει κανείς τα πουλιά και τους ήχους της περιοχής. Το τελευταίο τμήμα της διαδρομής, ανάλογα την εποχή, μεταβάλλεται. Μπορεί να φτάσει κανείς μέχρι εκεί όπου πιστεύει ότι δεν είναι επικίνδυνο να βουλιάξει. Χρειάζεται λίγη προσοχή στις λάσπες.

Για να φτάσει κανείς στην αρχή της δεύτερης διαδρομής πρέπει να ακολουθήσει τον παραλιακό χωματόδρομο περίπου μέχρι το μέσον της λίμνης, όπου είναι και ο πορθμός που ενώνει τη λίμνη με τη θάλασσα. Στο σημείο αυτό, σε μικρό οικισμό ζουν περίπου 25 ψαράδες που εκμεταλλεύονται το φυσικό ιχθυοτροφείο που παράγει κέφαλους, λαβράκια, τσιπούρες και χέλια. Από το σημείο αυτό, μπορεί να περάσει κανείς στην απέναντι όχθη από τα γεφυράκια των ψαράδων και να προχωρήσει στις αμμοθίνες ανάμεσα στη θάλασσα και τη λιμνοθάλασσα. Οι ήχοι της θάλασσας και της λίμνης σε μία απόλυτη αρμονία ξεκουράζουν και γοητεύουν όποιον βρίσκεται εκεί. Το πόση απόσταση θα κάνει κανείς εξαρτάται από τον καθένα. Αξίζει, πάντως, να περπατήσει κανείς τουλάχιστον μία ώρα (2 ώρες Πάει/Ελα).

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ

ΑΡΧΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ: 6χλμ. Νότια του χωριού Βάρδα στα δυτικά μέσω του χωριού Αρετή, μία ασφαλτος οδηγεί στη λίμνη Κοτύχι. Η ασφαλτος τερματίζει στη θάλασσα. Δεξιά σε 80μ. ξεκινά δεξιά σας χωματόδρομος παράλληλα με τη λίμνη. Το σημείο αυτό αποτελεί την έναρξη της διαδρομής.

Διαδρομή				
ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ	ΧΡΟΝΟΣ	ΧΛΜ.	ΥΨΟΜ.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
	0ωρ.00'	0	0	Από το τέλος της ασφάλτου στη θάλασσα ① (N37° 59'33"-E21° 16'22'") πάτε δεξιά και σε 80 μ (N 37° 59'36" -E21° 16'23'") ακολουθείτε δεξιά πάνω στο ανάχωμα μικρό κατεστραμμένο χωματόδρομο σε πορεία 120°. Σε 470μ., ή σε 10'.
	0ωρ.10'	0,470	5	αφήνετε αριστερά σας ξύλινο παρατηρητήριο (N 37° 59'28"-E21° 16'40'") (δεν έχει σκάλα για ν' ανέβει κανείς επάνω) και συνεχίζετε πάνω στο ανάχωμα. Σε 590μ., ή σε 12'.
	0ωρ.22'	1,060	5	ο μικρός χωματόδρομος τελειώνει και συνεχίζετε σε μονοπάτι που παίρνει βορινή πορεία. Σε 390μ. ή σε 8'.
	0ωρ.30'	1,450	5	φτάνετε στο τέρμα της διαδρομής ②(N 37° 59'34" - E 21° 7'11'')

Από τον οικισμό των ψαράδων ①(ν 380 00'30" - E 21° 17'09'") περνάτε απέναντι το πορθμό με το γεφυράκι και συνεχίζετε στη λωρίδα ξηράς ανάμεσα στη θάλασσα και τη λίμνη. Μπορείτε να πάτε από την πλευρά της λίμνης, σε μονοπάτι άλλοτε ευδιάκριτο και άλλοτε όχι, και να επιστρέψετε από την πλευρά της θάλασσας.

Λίμνη Καϊάφα

Στους πρόποδες του βουνού Λαπίθα κάτω από τον κατακόρυφο βράχο αναβλύζουν μέσα από σπήλαια μεγάλες ποσότητες νερών. Οι θερμές αυτές πηγές γνωστές από την αρχαιότητα για τις ιαματικές τους ιδιότητες καταλήγουν στην ομώνυμη λίμνη. Ανάμεσα στη λίμνη και τη θάλασσα παρεμβάλλεται και εδώ μια ζώνη πευκοδάσους, με πεύκη και κουκουναριές, σχίνο και σφεντάμι κρητικό στον υπόροφο. Εξωτερικά του δάσους προς τη θάλασσα σχηματίζονται αμμοθίνες με κρίνους της θάλασσας.

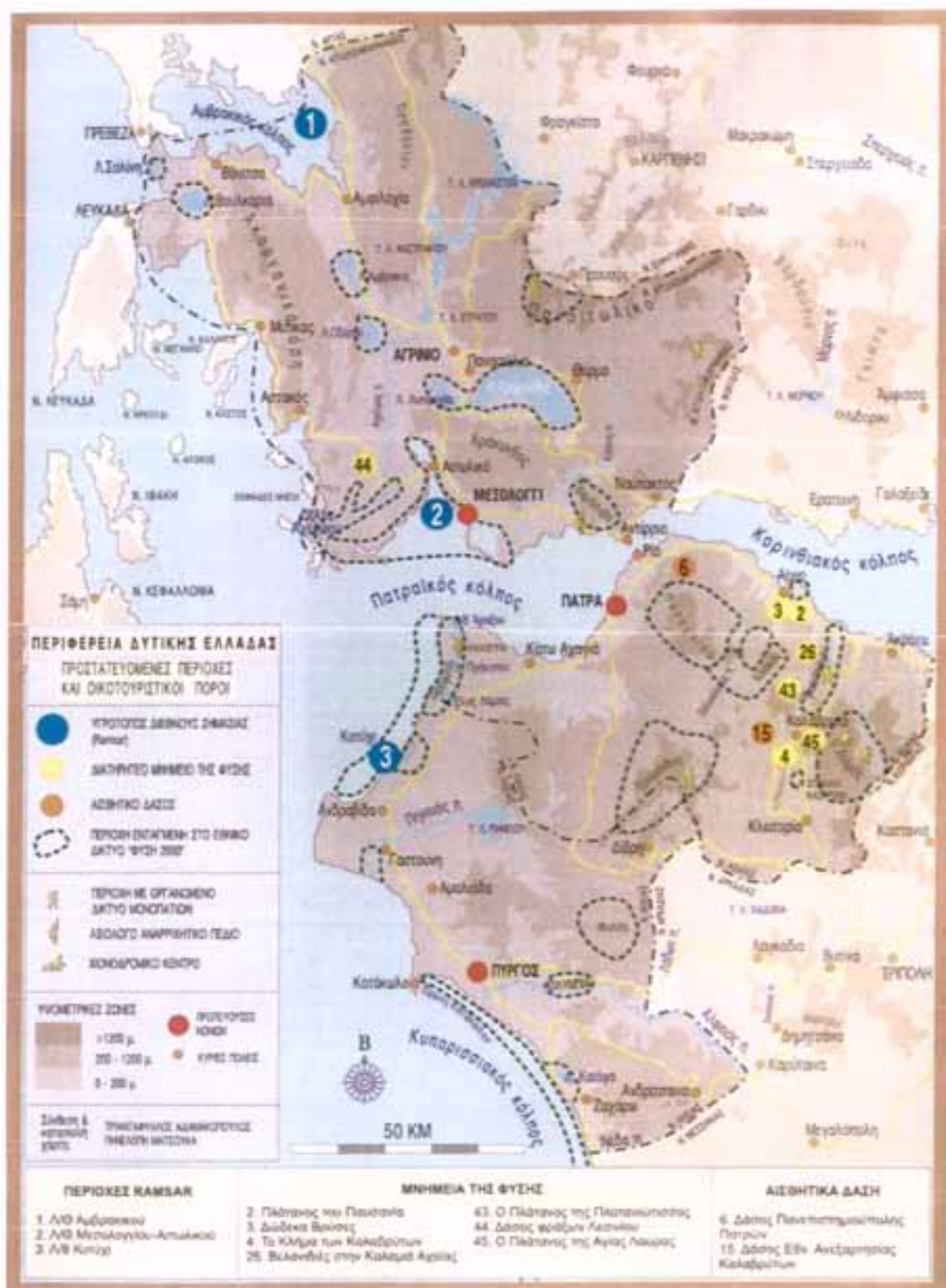
Αλφειός και Αρχαία Ολυμπία

Ο Αλφειός, ο μεγαλύτερος ποταμός της Πελοποννήσου που πηγάζει στα υψίπεδα της Αρκαδίας και συγκεντρώνει στο δρόμο του τα νερά της Γορτυνίας και του νότιου Ερύμανθου, φθάνει στο χώρο της Αρχαίας Ολυμπίας φαρδύς και ήρεμος, πλαισιωμένος από πλούσιο δάσος. Μέσα στην καταχνιά που δημιουργεί η κοιλάδα του και το ήπιο ανάγλυφο των πευκόφυτων πλαγιών, λειτούργησε για περισσότερα από χίλια χρόνια ο ιερός χώρος της Ολυμπίας. Μετά τις ανασκαφές που την ανέσυραν από τις προσχώσεις που επί αιώνες συσσωρεύσαν ο Αλφειός και ο παραπόταμος του Κλαδέος, η Ολυμπία ακολουθεί τη ροή των εποχών, στολίζοντας κάθε άνοιξη τους ελαιώνες γύρω από το στάδιο με κατακόκκινες ανεμώνες και ρόδινες ορχιδέες.

Δρυοδάσος της Φολόης

Ανηφορίζοντας από την Ολυμπία προς τα βόρεια ανοίγεται σαν ένας μεγάλος εξώστης στα πόδια του Ερύμανθου, το οροπέδιο της Φολόης, μυθική κατοικία του αγαθού κενταύρου Φόλου. Το πυκνό δάσος με φυλλοβόλες βελανιδιές, το μεγαλύτερο σε έκταση δάσος αυτού του είδους στην Πελοπόννησο, διασχίζεται από το σηματοδοτημένο ορεινό μονοπάτι 31 που συνδέει την Αρχαία Ολυμπία με την Πάτρα περνώντας από τον Ερύμανθο και από τις παρυφές του Παναχαϊκού.

Ακολουθεί χάρτης της περιφέρειας της Δυτικής Ελλάδας όπου φαίνεται η γεωγραφική θέση των χώρων οικολογικής σημασίας, στους οποίους έγινε αναφορά στις προηγούμενες παραγράφους.

Εκπαιδευτικός τουρισμός

Ο εκπαιδευτικός τουρισμός έχει σαν κύριο τουριστικό προϊόν τη μάθηση. Οι τουρίστες δηλαδή μεταβαίνουν σε έναν τουριστικό προορισμό για να εκπαιδευτούν και κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους έχουν και τουριστικές δραστηριότητες. Μορφές εκπαιδευτικού τουρισμού είναι τα διάφορα εκπαιδευτικά ταξίδια στο εσωτερικό ή εξωτερικό, που οργανώνουν διάφοροι εκπαιδευτικοί οργανισμοί. Είναι επίσης η συμμετοχή σπουδαστών ή φοιτητών σε εκπαιδευτικές αποστολές (ανασκαφές, διάφορες έρευνες κλπ), όπως και η συμμετοχή σε εκπαιδευτικά σεμινάρια, σε σεμινάρια επαγγελματικής κατάρτισης και σε διάφορες εκπαιδευτικές συγκεντρώσεις, αν και εφόσον η συμμετοχή προϋποθέτει μετακίνηση προς τον τόπο όπου λαμβάνουν χώρα.

Επαγγελματικός τουρισμός

Ταξίδια για επαγγελματικούς λόγους γίνονται ανέκαθεν. Όταν οι επαγγελματίες κατά τη διάρκεια αυτών των ταξιδιών έχουν, εκτός από τις επαγγελματικές και τουριστικές δραστηριότητες, τότε αναπτύσσεται η εναλλακτική μορφή τουρισμού που ονομάζεται επαγγελματικός τουρισμός.

Ο επαγγελματικός τουρισμός διακρίνεται ανάλογα με το σκοπό για τον οποίο γίνεται το επαγγελματικό ταξίδι σε:

- Αν ο σκοπός του ταξιδιού είναι η συμμετοχή των επαγγελματιών σε ένα συνέδριο τότε αναπτύσσεται η εναλλακτική μορφή τουρισμού που ονομάζεται συνεδριακός τουρισμός.

- Αν ο σκοπός του ταξιδιού είναι η συμμετοχή τους σε μια έκθεση, τότε πρόκειται για τον τουρισμό εκθέσεων.

- Αν το ταξίδι γίνεται για να συμμετάσχουν σε επαγγελματικές συγκεντρώσεις (σεμινάρια, συμπόσια, συσκέψεις, κλπ) τότε αναπτύσσονται οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού που παίρνουν το όνομα τους από το είδος αυτών των συγκεντρώσεων δηλαδή τουρισμός σεμιναρίων, τουρισμός συμποσίων, συσκέψεων κλπ.

- Αν το ταξίδι είναι ένα τουριστικό πακέτο που δίδεται στους επαγγελματίες σαν δώρο/αμοιβή για την καλή τους απόδοση στη δουλειά, τότε πρόκειται για τον τουρισμό κινήτρων, αφού τα τουριστικά πακέτα είναι κίνητρα που ωθούν τους επαγγελματίες σε μεγαλύτερες από τις συνηθισμένες αποδόσεις.

Συνεδριακός Τουρισμός

Αναλυτικότερα για τον συνεδριακό τουρισμό, ο συνεδριακός τουρισμός είναι ο τουρισμός που γίνεται κατά τη διάρκεια ενός συνεδρίου, στο οποίο οι σύνεδροι, που έχουν επαγγελματική ιδιότητα, ενημερώνονται, συζητούν και παίρνουν αποφάσεις για σημαντικά και κοινού ενδιαφέροντος θέματα, αλλά στον εκτός του συνεδρίου χρόνο τους έχουν και τουριστικές δραστηριότητες.

Παράγοντες όπως η διεθνοποίηση της οικονομίας, η ανάπτυξη των μεταφορών και η εξέλιξη της τεχνολογίας συνέβαλαν αποφασιστικά στην ώθηση του

συνεδριακού τουρισμού, ο οποίος παρουσιάζει τεράστια περιθώρια ανάπτυξης. Η διεθνής επαγγελματική μετακίνηση υπολογίζεται ότι αυξάνεται με ρυθμούς άνω του 10% τον χρόνο.

Οι ομάδες των συνεδριακών τουριστών εκτός του ότι προσφέρουν σημαντικά οικονομικά οφέλη παράλληλα προβάλλουν και τον τόπο διεξαγωγής των συνεδρίων, καθώς από την μία πλευρά, λόγω του αριθμού τους και από την άλλη, λόγω της υψηλής κοινωνικοοικονομικής τους θέσης αποτελούν μια τεράστια διαφημιστική δύναμη για το τόπο-χώρα διεξαγωγής του συνεδρίου. Η διεξαγωγή ενός τέτοιου συνεδρίου δημιουργεί επίσης προϋποθέσεις για επαναλαμβανόμενες διεξαγωγές συνεδρίων, αλλά και για νέες επισκέψεις των συνέδρων στον συγκεκριμένο τόπο με άλλη σύνθεση και ιδιότητα.

Έτσι είναι φυσικό να δημιουργείται μεγάλο ανταγωνιστικό πεδίο, μεταξύ των πόλεων και χωρών που προσπαθούν να καθιερωθούν σαν συνεδριακοί προορισμοί. Μην ξεχνάμε ότι ο συνεδριακός τουρισμός αποτελεί ένα είδος τουρισμού λιγότερο ευάλωτο στις οικονομικές υφέσεις και πληθωριστικές τάσεις, ενώ δεν καθορίζεται από την ηλιοφάνεια και τη θερμοκρασία του καλοκαιριού, πράγμα που σημαίνει ότι δεν είναι εποχικός τουρισμός και επομένως μπορεί να συμβάλλει και στην επιμήκυνση της τουριστικής σεζόν.

Ο συνεδριακός τουρισμός είναι περιορισμένης χρονικής διάρκειας και συνήθως συνδυάζεται με κάποια άλλη μορφή τουρισμού όπως για παράδειγμα τον τουρισμό πόλης ή τον μορφωτικό τουρισμό.

Η διάρκεια του τις περισσότερες φορές κυμαίνεται από μία έως πέντε ημέρες. Δεν υπάρχει όμως τυπικό μέγεθος για κάποιο συνέδριο. Το μέγεθος αποτελεί συνάρτηση πολλών παραμέτρων. Για παράδειγμα το μέγεθος του φορέα, κάτω από την αιγίδα του οποίου πραγματοποιείται, προδικάζει σε κάποιο βαθμό, το μέγεθος του συνεδρίου. Ο βαθμός συχνότητας που ο συγκεκριμένος φορέας διοργανώνει συνέδρια, ο βαθμός ενδιαφέροντος του θέματος του συνεδρίου, ο τόπος και οι εγκαταστάσεις που επιλέχθηκαν, οι ημερομηνίες διεξαγωγής του, είναι επίσης στοιχεία που επηρεάζουν το βαθμό συμμετοχής και κατ' επέκταση το τελικό μέγεθος.

Ο συνεδριακός τουρίστας

Οι σύνεδροι είναι συνήθως επιχειρηματίες ή επιστήμονες, μέλη σωματείων, συλλόγων ή επαγγελματικών ενώσεων. Θεωρούν την παρακολούθηση συνεδρίων απαραίτητο στοιχείο της επαγγελματικής εξέλιξης τους. Συμμετέχουν στα συνέδρια ατομικά ή και πολλές φορές συνοδευόμενοι από τις οικογένειες τους. Τα συνέδρια αποτελούν καταπληκτικές ευκαιρίες για διακοπές για τις συζύγους των συνέδρων. Οι συνοδοί έχοντας περισσότερο χρόνο στην διάθεσή τους πραγματοποιούν υψηλή τουριστική δαπάνη που αφορά κυρίως στις οργανωμένες εκδρομές, στις αγορές, στις επισκέψεις σε εκθέσεις, μουσεία και γενικότερα κάνοντας χρήση περισσότερων υπηρεσιών απ' αυτές που παρέχουν τα ξενοδοχεία. Περίπου 3 στους 10 συνέδρους μη υποχρεωτικής συμμετοχής συνοδεύονται.

Ο συνεδριακός πελάτης είναι συνήθως πολυταξιδεμένος και έχει εκείνες τις διεθνείς εικόνες και παραστάσεις που του επιτρέπουν να κρίνει και να συγκρίνει χώρες, χώρους, παρεχόμενες υπηρεσίες, υποδομές, ανθρώπους, συμπεριφορές, εξυπηρετήσεις, γι' αυτό και έχει απαιτήσεις.

Η οικονομική κατάσταση του είναι από μεσαία έως πάρα πολύ καλή. Δαπανά ιδιαίτερα υψηλά ποσά για την ψυχαγωγία και τις πρόσθετες αγορές

καταναλωτικών αγαθών του ιδίου και των συνοδών του, αφού συνήθως τα βασικά έξοδα καλύπτονται από τους χορηγούς των συνεδρίων ή τις εταιρείες και τους φορείς που τα οργανώνουν.

Η επιλογή του τόπου διεξαγωγής ενός συνεδρίου

Βασικά κριτήρια που παίζουν σημαντικό ρόλο στην επιλογή του τόπου διεξαγωγής των συνεδρίων είναι τα εξής:

- Η ύπαρξη της απαραίτητης συνεδριακής υλικοτεχνικής υποδομής είναι το σημαντικότερο κριτήριο απ' την σκοπιά του φορέα που θα πραγματοποιήσει το συνέδριο.
- Η εύκολη και γρήγορη πρόσβαση των συνέδρων στο χώρο διεξαγωγής του συνεδρίου. Οι σύνεδροι είναι άτομα πολυάσχολα, που δεν έχουν χρόνο για χάσιμο. Μετακινούνται σχεδόν αποκλειστικά με αεροπλάνο.
- Η ύπαρξη τη γενικότερης υποδομής που προσφέρει η χώρα αλλά και της ειδικότερης που σχετίζεται με το συγκεκριμένο τουριστικό «πακέτο» του συνεδρίου. Πρόσθετες ψυχαγωγικές εκδηλώσεις κτλ.
- Η γενικότερη εικόνα που έχει καταφέρει να προβάλλει ο συγκεκριμένος τόπος σαν τόπος διεξαγωγής συνεδρίων : πόλη με ήσυχο και γραφικό χρώμα, με πολιτιστική ή πνευματική υπόσταση, με επιστημονική έρευνα, με επιχειρησιακή και εμπορική δραστηριότητα, με ειρηνευτικές πρωτοβουλίες κτλ.

Σχεδόν εξίσου σημαντική είναι η πορεία του ξενοδοχείου στη φιλοξενία συνεδρίων και η διοικητική του υποδομή σε σχέση με τα συνέδρια. Οι οργανωτές συνεδρίων αισθάνονται μεγαλύτερη ασφάλεια όταν πραγματοποιούν τα συνέδρια τους σε ξενοδοχεία όπου έχουν πραγματοποιηθεί επιτυχημένα συνέδρια στο παρελθόν και έχουν κάποιο άνθρωπο που να είναι αποκλειστικά επιφορτισμένος με την ευθύνη της διεξαγωγής του συνεδρίου, τουλάχιστον όσον αφορά τις λειτουργίες του ξενοδοχείου.

Δεν πρέπει, επίσης να ξεχνάμε ότι ο συνεδριακός τουρίστας είναι, τις περισσότερες φορές επιστήμονας ή επιχειρηματίας, με υψηλή μόρφωση και μεγάλη οικονομική δυνατότητα. Έτσι έχει απαιτήσεις για service υψηλού επιπέδου. Για παράδειγμα αν αθλείται επιλέγει σχετικά ακριβά σπορ όπως ιστιοπλοΐα, τένις, γκολφ κτλ. Ο συγκεκριμένος πελάτης, επομένως, έχει ιδιαίτερες συνήθειες και σαφώς απαιτήσεις, που σχετίζονται με τα μέσα και τους τρόπους μεταφοράς του, τις εγκαταστάσεις και τον εξοπλισμό των χώρων διεξαγωγής του συνεδρίου, τον τόπο διαμονής και την ποιότητα διατροφής, εξυπηρέτησης και διασκέδασής του. Η παροχή υπηρεσιών ποιότητας από όλα τα τμήματα του ξενοδοχείου, είναι απαραίτητη προϋπόθεση για επιτυχημένη πορεία στη συνεδριακή αγορά.

Συνεδριακός τουρισμός στην περιφέρεια δυτικής Ελλάδας

Η περιφέρεια έχει πολλές από τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την ανάπτυξη του συνεδριακού και του εκθεσιακού τουρισμού.

- Κατά αρχήν ασφάλεια, κοινωνική ειρήνη και σταθερή πολιτική κατάσταση. Ας μη ξεχνάμε ότι ο τουρισμός και ιδιαίτερα ο συνεδριακός είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος, γιατί επηρεάζεται απ' το κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον.

- Ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες, φυσικές ομορφιές και ποικιλία αξιοθέατων, καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, αρχαιολογικών μνημείων, μουσείων κ.α., θετική εικόνα (image) στις κυριότερες συναφείς τουριστικές αγορές, στοιχεία που εκτιμούνται και υπολογίζονται από τον συνεδριακό τουρίστα.
 - Ευνοϊκή γεωγραφική θέση που σημαίνει σταυροδρόμι πολλών χωρών.
- Στα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιφέρεια δυτικής Ελλάδος ως τόπος συνεδριακού τουρισμού συγκαταλέγονται θεμελιακά προβλήματα που αν τουλάχιστον τα βασικότερα απ' αυτά δεν εξαλειφθούν δεν μπορούμε να μιλάμε καν για συνεδριακό – εκθεσιακό τουρισμό. Αυτά τα προβλήματα είναι:
- Η έλλειψη αυτόνομων συνεδριακών κέντρων.
 - Η έλλειψη γενικότερα συνεδριακής υποδομής.
 - Η έλλειψη γενικής υποδομής.
 - Η ελλιπής αεροπορική πρόσβαση με τακτικές αεροπορικές γραμμές.
 - Οι υποβαθμισμένες υπηρεσίες επικοινωνιών και συγκοινωνιών.
 - Οι προσφερόμενες υπηρεσίες που ποιοτικώς διαकुμούνται.
 - Η έλλειψη ξενοδοχείων υψηλών προδιαγραφών με ανάλογες υπηρεσίες (πλήρες σύστημα επικοινωνιών μέσα στο ξενοδοχείο, γραμματειακή υποστήριξη όπου χρειάζεται, πλούσια και πρωτότυπα προγράμματα ψυχαγωγίας και αναψυχής μέσα και έξω από το ξενοδοχείο).

Με όλες αυτές τις ελλείψεις στη περιφέρεια της δυτικής Ελλάδας, η Πάτρα ίσως να είναι η μοναδική πόλη της περιφέρειας αυτής που να μπορεί να αναπτύξει τον συνεδριακό τουρισμό, καθώς πληρεί ήδη κάποιες από τις προϋποθέσεις ανάδειξης της σε συνεδριακό προορισμό, αρκεί να δημιουργηθεί στην πόλη ένα αυτόνομο συνεδριακό κέντρο. Στην Πάτρα υπάρχει η δυνατότητα να δημιουργηθεί ένα πλήρες διεθνές συνεδριακό κέντρο, στα πρότυπα του συνεδριακού κέντρου της ΗεΙεχρο στην Θεσσαλονίκη, που να ανταποκρίνεται στα ευρωπαϊκά και διεθνή δεδομένα, με τα απαραίτητα οπτικοακουστικά μέσα, βοηθητικούς χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων, ιατρεία, εστιατόρια, γραφεία, εκθετήριους χώρους κτλ. Η υφιστάμενη κατάσταση όμως όσο αφορά στον συνεδριακό τουρισμό δεν είναι και τόσο ενθαρρυντική όχι μόνο για την περιφέρεια αλλά και για ολόκληρη την χώρα. Η Ελλάδα αν και συγκεντρώνει πολλές προϋποθέσεις για την προσέλκυση αυτής της μορφής τουρισμού, φιλοξενεί ελάχιστα συνέδρια, εκθέσεις κτλ. Η συνεδριακή πελατεία των ελληνικών ξενοδοχείων αντιπροσωπεύει μόλις το 6,8% του συνόλου.

Επιπλέον στο σύνολο των συνεδριακών χώρων το 81,5% βρίσκεται μέσα σε ξενοδοχεία, ενώ μόλις το 14,9% βρίσκεται σε άλλους χώρους. Η έλλειψη ενός μεγάλου και σύγχρονου συνεδριακού κέντρου, (5.000-8.000συνέδρων) έχει μεταθέσει το βάρος της δημιουργίας κατάλληλης υποδομής στα ξενοδοχεία τα οποία διαθέτουν αξιόλογη, μέσης όμως δυναμικότητας (500-1.500 άτομα) συνεδριακή υποδομή. Τα πολύ μεγάλα συνέδρια στη χώρα μας γίνονται σε γήπεδα και η εικόνα του χώρου βελτιώνεται χάρη στη φαντασία, τα χρήματα και τον επαγγελματισμό που ορισμένοι επιδεικνύουν.

Σε αντίθεση με τα συνεδριακά κέντρα, τα περισσότερα ξενοδοχεία που διαθέτουν συνεδριακές αίθουσες αναγκάζονται να νοικιάζουν εξοπλισμό ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε συνεδρίου.

Είναι αρκετό όμως αυτό; Οι αίθουσες των ξενοδοχείων, ακόμη και οι καλύτερες, δεν αρκούν για να καθιερωθεί η Ελλάδα ως συνεδριακός προορισμός.

Οι φορείς του συνεδριακού τουρισμού στην Ελλάδα

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ευθύνη ανάληψης και οργάνωσης συνεδρίων στη χώρα μας ανήκει κατά κύριο ποσοστό στο Υπουργείο Τουρισμού και εν συνεχεία στον ΕΟΤ, τη HELEXPO- Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης και την ιδιωτική πρωτοβουλία.

Αρμόδιος φορέας που να αντιπροσωπεύει διεθνώς την Ελλάδα, επίσημα, με αντικείμενό του αποκλειστικά τη διοργάνωση συνεδρίων και την προώθηση του συνεδριακού τουρισμού, δεν υπάρχει, και αίτημα όλων όσων ασχολούνται με τα συνέδρια είναι η δημιουργία του, προκειμένου να υπάρξει εξέλιξη στο χώρο και προσέλκυση πελατών.

Η ιδιωτική πρωτοβουλία δεν είναι αρκετή. Η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην οργάνωση συνεδρίων επικεντρώνεται κατά κύριο λόγο στα τουριστικά γραφεία, πάρα πολλά από τα οποία έχουν ειδικό τμήμα συνεδρίων, επανδρωμένο πολλές φορές από ένα ουσιαστικά άτομο.

Συμπεράσματα για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού

Όλο και περισσότεροι αναγνωρίζουν τη σημασία αυτού του είδους τουρισμού και το ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει στην προσέλκυση τουριστών υψηλής στάθμης και στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Η ανάγκη δημιουργίας ενός τουλάχιστον Convention Bureau για την Ελλάδα, αν όχι για κάθε πόλη της, που μπορεί να φιλοξενήσει διεθνή συνέδρια έχει διαπιστωθεί εδώ και χρόνια από όλους όσους ασχολούνται με τα συνέδρια. Η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα χωρίς γραφείο συνεδρίων εκτός εκείνου της Θεσσαλονίκης. Το γραφείο αυτό: α) θα ασχολείται σοβαρά με την εξειδικευμένη προβολή και διαφήμιση της Ελλάδας ως συνεδριακή χώρα, β) θα εμπλουτίζει το προσφερόμενο πακέτο με πρωτότυπες και εναλλακτικές λύσεις για τους υποψηφίους πελάτες και γ) θα φροντίζει να απαντά στα ξένα δημοσιεύματα περί τρομοκρατίας, απεργιών, περί εγκληματικής αδιαφορίας για το περιβάλλον, προβληματικής ιδιοσυγκρασίας του νεοέλληνα και να καταστείλει φήμες όπως αυτή περί αφερεγγυότητας του.

Η Ελλάδα είναι ένας ενδιαφέρον προορισμός από τουριστική άποψη, αλλά τίποτα παραπάνω, εφόσον κανείς δεν γνωρίζει τις δυνατότητες της και τις προσφερόμενες υπηρεσίες της.

Στις 18 Ιουλίου 2003 απέκτησε η Αθήνα Convention Bureau. Ο σύνδεσμος των εν Ελλάδι τουριστικών Γραφείων (ΗΑΤΤΑ), ο Σύνδεσμος Ελλήνων Επαγγελματιών Οργανωτών Συνεδρίων (ΣΕΠΟΣ) και η Ένωση Ξενοδόχων Αττικής (ΕΞΑ) ίδρυσαν αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία υπό την εταιρική επωνυμία "Γραφείο Συνεδρίων, Εκθέσεων και Επισκεπτών Αθηνών", με την ξένη ονομασία "Athens Convention, Exhibition and Visitors Bureau" και με τον διακριτικό τίτλο "Athens CVB". Ο σκοπός σύστασης αυτής της εταιρείας είναι η προώθηση της συνεδριακής και εκθεσιακής αγοράς καθώς και της αγοράς των ταξιδιών κινήτρων, αλλά και γενικότερα της τουριστικής αγοράς της Αθήνας και της ευρύτερης περιοχής της περιφέρειας Αττικής. Κατά συνέπεια προωθεί και τα συμφέροντα των επιχειρήσεων που άμεσα ή έμμεσα σχετίζονται με τον τομέα του τουρισμού των συνεδρίων, των εκθέσεων και των ταξιδιών κινήτρων.

Άλλοι σημαντικοί σκοποί της εταιρείας είναι η μελέτη των προβλημάτων που σχετίζονται με τον προορισμό καθώς και η εξεύρεση και η εφαρμογή

αποτελεσματικών μεθόδων και δράσεων για την ανάπτυξη της συνεδριακής αγοράς και των εκθέσεων γενικότερα, η επεξεργασία και η προώθηση προτάσεων προς τους αρμόδιους φορείς για νομοθετικές και λοιπές ρυθμίσεις και για μέτρα τουριστικής ανάπτυξης του προορισμού.

Συγκεκριμένα για να αναπτυχθεί ο ποιοτικός συνεδριακός τουρισμός στην Ελλάδα και την περιφέρειά της πρέπει:

- Να γίνει δυναμική διαφημιστική εκστρατεία στο εξωτερικό. Να προωθηθεί η εικόνα της Ελλάδας στο εξωτερικό ως τόπου διεξαγωγής συνεδρίων με επαγγελματικά βίντεο, έντυπα και διαφημιστικά φυλλάδια υψηλών προδιαγραφών, εκθέσεις κτλ.
- Να κληθούν διοργανωτές και φορείς διοργανώσεων συνεδρίων να γνωρίσουν την Ελλάδα και την περιφέρειά της.
- Να δημιουργηθεί τράπεζα δεδομένων, στην οποία ο ξένος να έχει άμεση πρόσβαση και να παίρνει τις πληροφορίες που επιθυμεί.
- Να συμπεριληφθούν ελληνικά ξενοδοχεία και συνεδριακά κέντρα στους διεθνείς καταλόγους συνεδριακών τόπων.
- Να λειτουργήσει η πώληση αιθουσών μέσω των ξένων Tour Operator.
- Να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις δημόσιες σχέσεις.
- Να συμμετάσχει σε συνέδρια στο εξωτερικό και να προωθεί την ιδέα διοργάνωσης του επόμενου συνεδρίου στην Ελλάδα (Marketing).
- Να γίνει εσωτερική διαφήμιση (word of mouth).
- Να ληφθούν γενικότερα μέτρα υποδομής στην Ελλάδα.
- Να μελετηθεί η ελληνική τουριστική αγορά (εσωτερικός τουρισμός).

Βέβαια χωρίς τον ανθρώπινο παράγοντα δεν μπορεί να επιτύχει τίποτα, έστω και αν υπάρχει η καλύτερη οργάνωση, marketing και προβολή, γιατί ο άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να αμβλύνει τα αποτελέσματα εφαρμοσμένων προγραμμάτων τουρισμού.

Για αυτό πρέπει να δίνεται πολύ μεγάλη σημασία στην εκπαίδευση, τη επαγγελματική κατοχύρωση, την οικονομική και ασφαλιστική κάλυψη των απασχολούμενων στον κλάδο, ιδιαίτερα σήμερα που παρουσιάζονται αυξημένα προβλήματα εργασιακών σχέσεων, έλλειψης επαγγελματικότητας και υποβάθμισης των προσφερόμενων υπηρεσιών που επηρεάζουν σοβαρά την ανταγωνιστικότητα της χώρας.

Σε σχέση με θέματα που αφορούν προσφορά και ζήτηση, ιδιαίτερη σημασία για τις καινούργιες μορφές τουρισμού πρέπει να δοθεί στο βαθμό συνδυαστικότητας τους. Ο συνδυασμός των ειδικών μορφών τουρισμού, αποφέρει μακροπρόθεσμα αποτελέσματα όσον αφορά το κέρδος και βραχυπρόθεσμα όσον αφορά το κόστος της επένδυσης.

Ειδικότερα για την περιφέρεια της δυτικής Ελλάδας προτείνεται:

- η ανάπτυξη ενός πολιτικού αεροδρομίου στον Άραξο για την τακτική εναέρια σύνδεση της Περιφέρειας με τις εσωτερικές ή εξωτερικές γραμμές.
- Επιβάλλεται η βελτίωση των υπαρχουσών συγκοινωνιών και οδικών αρτηριών.
- Η βελτίωση των προσφερόμενων υπηρεσιών που παρέχονται από τα μέσα μεταφοράς και τους σταθμούς υποδοχής στους τουρίστες. Είναι πολύ σημαντική η πρώτη εικόνα που σχηματίζει ο ταξιδιώτης στα σημεία εισόδου της Περιφέρειας (αεροδρόμια, λιμάνια, μαρίνες κτλ.).
- Να τηρούνται με ακρίβεια οι χρόνοι άφιξης και αναχώρησης των δρομολογίων.

- Να πυκνώσουν οι πτήσεις ιδιαίτερα στο εσωτερικό, ούτως ώστε να μειωθεί η εξάρτηση που έχουν οι τουριστικοί προορισμοί συνεδρίων από τις πτήσεις charter.
- Να συνεχιστεί ο ρυθμός προσαρμογής ξενοδοχείων υψηλών προδιαγραφών με τις απαιτήσεις αυτής της αγοράς (εκπαίδευση του προσωπικού τους, υποδομή για ψυχαγωγία, παροχή απόλυτης επικοινωνιακής κάλυψης, διαφήμιση και προβολή τους στις ειδικές αυτές αγορές) και οι νέες ξενοδοχειακές κατασκευές να προβλέπουν δημιουργία συνεδριακών χώρων μεγάλης δυναμικότητας.
- Να δοθούν κίνητρα για την ανάπτυξη συνεδριακών κέντρων.

Εκτός όμως από την Πάτρα μικρότερα συνεδριακά εκθεσιακά κέντρα θα μπορούσαν να αναπτυχθούν – εφόσον ισχύσουν οι προϋποθέσεις που έχουμε αναφέρει- στη περιοχή της Ολυμπίας στον Νομό Ηλείας. Πρόκειται για σημείο παγκοσμίως γνωστό για την ιστορία του, ενώ συνδυάζει και μοναδική φυσική ομορφιά.

Γκολφ

Το γκολφ έχει εξελιχθεί στις μέρες μας σε ένα άθλημα με εκατομμύρια θαυμαστές παγκοσμίως. Οι παίκτες του είναι άτομα συνήθως υψηλού εισοδηματικού και μορφωτικού επιπέδου και διακρίνονται για τη μεγάλη συχνότητα μετακίνησης τους. Σύμφωνα με έρευνες, από τους 120 εκατ. γκολφέρ που υπάρχουν σε ολόκληρο τον κόσμο, ένα μεγάλο ποσοστό ταξιδεύει μία ή δύο φορές το χρόνο για να παίξει γκολφ σε άλλες χώρες, με διάρκεια διαμονής τουλάχιστον ένα μήνα. Επίσης, στατιστικά στοιχεία της TUI, από τους μεγαλύτερους τουριστικούς οργανισμούς, που δείχνουν ότι το 15% της μεσαίας τάξης των Γερμανών τουριστών είναι γκολφέρ, αποδεικνύουν ότι το γκολφ δεν αφορά τους λίγους. Το ποσό που δαπανάται ετησίως από το σύνολο των ανθρώπων που ταξιδεύουν για γκολφικό τουρισμό εκτιμάται ότι αγγίζει τα 26 δις ευρώ.

Το γκολφ, αν και είναι ένας παραμελημένος παράγοντας τουριστικής ανάπτυξης, έχει μεγάλη σημασία για την ανάπτυξη της υποδομής ενός βελτιωμένης ποιότητας τουρισμού. Σημαντικά βήματα για την ανάπτυξη του είναι ότι σαν επενδυτική προσπάθεια τυχαίνει της έμπρακτης συμπαράστασης της πολιτείας εφ' όσον μαζί με τα συνεδριακά κέντρα και τις μαρίνες τα γήπεδα γκολφ έχουν ενταχθεί στον αναπτυξιακό νόμο.

Οι δυσκολίες για τη κατασκευή ενός τέτοιου έργου προσδιορίζονται στο υψηλό κόστος κατασκευής, καθώς απαιτούνται μεγάλες δαπάνες για την αγορά γης, τα χωματουργικά, τις αποστραγγίσεις, τη διαμόρφωση και εγκατάσταση χλοοτάπητος, τη κατασκευή club house, τις γεωτρήσεις κτλ. Επίσης είναι δύσκολο να βρεθεί ο απαιτούμενος ενιαίος χώρος για την κατασκευή του. Ένα γήπεδο 18 οπών χρειάζεται 500-550 στρέμματα.

Στην Κυλλήνη στο νομό Ηλείας υπάρχουν δημόσια τουριστικά κτήματα τα οποία προσφέρονται για την δημιουργία γηπέδου γκολφ.

Η σημασία της ανάπτυξης του γκολφ είναι τεράστια:

- αναβαθμίζει το προσφερόμενο τουριστικό προϊόν σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, και κατά συνέπεια προσελκύει υψηλότερης «ποιότητας» τουρισμό.
- Προστατεύει μεγάλες εκτάσεις από την κατάτμηση και πιθανή κατάληξη τους σε άναρχα δομούμενο χώρο.

Με την προϋπόθεση βέβαια ότι ο σχεδιασμός του γηπέδου θα γίνει με σεβασμό στην τοπική χλωρίδα, πανίδα αλλά και τα γενικότερα τοπικά χαρακτηριστικά. Οικολογικές οργανώσεις αντιδρούν λέγοντας ότι η ανάπτυξη ενός γηπέδου γκολφ επιβαρύνει το περιβάλλον. Μελέτες όμως έδειξαν ότι αν τηρηθούν ορισμένοι περιβαλλοντικοί περιορισμοί (αποφυγή χρήσεως παρασιτοκτόνων υψηλής τοξικότητας, αποφυγή άλογης χρήσης λιπασμάτων κλπ που μολύνουν εδάφη και νερό και είναι επικίνδυνα για τη βιοκοινωνία του ευρύτερου χώρου), τότε επιβαρύνεται η περιοχή όσο και αν υπήρχαν γεωργικές επιχειρήσεις στην περιοχή. Επίσης το πρόβλημα που δημιουργείται από την μεγάλη κατανάλωση νερού που απαιτεί η συντήρηση ενός τέτοιου γηπέδου (ένα γήπεδο 18 οπών έχει ανάγκες σε νερό ίσες με μια πόλη 12.000 κατοίκων), μπορεί να λυθεί με την ανακύκλωση του νερού.

Τουρισμός πόλης

Πρόκειται για μια μορφή τουρισμού, που έχει σαν κύριο χαρακτηριστικό ότι τα άτομα που μετέχουν σ' αυτόν, ταξιδεύουν σε μια πόλη και την περιηγούνται για μερικές ημέρες, συνήθως τρεις έως τέσσερις. Οι περιηγήσεις αυτές είναι άμεσα δεμένες με τον πολιτιστικό τουρισμό και ιδιαίτερα με διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα, ενώ τα επαγγελματικά ταξίδια παίζουν κι αυτά με την σειρά τους σημαντικό ρόλο.

Τα άτομα αυτά που κάνουν αυτής της μορφής τον τουρισμό ενδιαφέρονται επίσης, ιδιαίτερα, για τη «νυχτερινή ζωή» της πόλης που επισκέπτονται, τα ψώνια (shopping), τις ενδιαφέρουσες εκδρομές και τέλος το ωραίο περιβάλλον.

Ο τουρισμός πόλης (ή περιηγητικός τουρισμός) πραγματοποιείται κατά κύριο λόγο από άτομα ανώτερης μορφωτικής και εισοδηματικής στάθμης που κατοικούν κατά το πλείστο σε μεγάλα αστικά κέντρα, έχουν συνηθίσει στις ανέσεις και επιζητούν απλώς μικρές αποδράσεις από την καθημερινότητα τους, χωρίς να θέλουν να στερηθούν την πολυτέλεια.

Βασικές και απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του τουρισμού πόλης στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

- Η βελτίωση του οδικού, θαλάσσιου και αεροπορικού δικτύου. Η εύκολη πρόσβαση απαιτείται στις πόλεις που συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον ιδιαίτερα αυτού του είδους τουριστών.
- Τα αεροδρόμια, τα λιμάνια, οι σταθμοί να αναβαθμιστούν λειτουργικά και αισθητικά. Η έλλειψη ανέσεων και η αισθητική αταξία των εισόδων στην χώρα, καθώς και η ταλαιπωρία των εισερχομένων και εξερχόμενων πολιτών συνιστούν αποτρεπτικό στοιχείο για την προσέλκυση του τουρισμού πόλεως. Στην προσπάθεια αυτή μπορεί να βοηθήσει και η τοπική αυτοδιοίκηση.
- Η ύπαρξη της απαραίτητης ιατρικής υποδομής και η ενίσχυση της σε περιοχές που είναι ελλιπής.
- Ο εκσυγχρονισμός των ξενοδοχειακών μονάδων, στις μεγάλες πόλεις της περιφέρειας. Η ύπαρξη κάποιων ξενοδοχείων υψηλών προδιαγραφών με υπηρεσίες όπως συνεδριακές και εκθεσιακές αίθουσες, γήπεδα τένις, πισίνες κτλ.
- Η ύπαρξη σωστής ύδρευσης και τηλεπικοινωνιών.

- Ο σεβασμός του περιβάλλοντος. Ατέλειωτοι σωροί σκουπιδιών βρίσκονται παντού, εντός και εκτός πόλεων. Απαιτείται η συνεχής ενημέρωση των πολιτών με διαφημιστική εκστρατεία για την απόκτηση οικολογικής συνείδησης. Η ανακύκλωση, η πραγματοποίηση βιολογικών καθαρισμών επιβάλλονται στην σημερινή εποχή. Η ένταξη των προβληματικών περιοχών σε κοινοτικά προγράμματα αποτελεί μια λύση στο πρόβλημα.
- Η αισθητική ανάδειξη των πόλεων. Η πολεοδομική αταξία, η άναρχη τοποθέτηση διαφημιστικών αφισών και επιγραφών έχουν αλλοιώσει αισθητικά τις πόλεις, οι οποίες έχουν χάσει πια την παραδοσιακή τους ταυτότητα. Προτείνεται η αναπαλαίωση και ανάδειξη διατηρητέων παραδοσιακών κτιρίων, η επιβολή συγκεκριμένης αρχιτεκτονικής και η αυστηρή εφαρμογή της νομοθεσίας στις περιπτώσεις παράνομης δόμησης.

Πολλές πόλεις της Περιφέρειας ενδείκνυνται για την ανάπτυξη του τουρισμού πόλεως, γιατί συνδυάζουν στοιχεία όπως πολιτιστικές εκδηλώσεις, αρχαιολογικούς χώρους ιδιαίτερης πολιτιστικής αξίας, μνημεία, δυνατότητες πραγματοποίησης ενδιαφερουσών εκδρομών, ομορφιά κτλ. Δυστυχώς όμως οι περισσότερες παρουσιάζουν σοβαρές ελλείψεις που εντοπίζονται κυρίως σε επίπεδο υποδομής. Στην περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδας η μόνη πόλη που φαίνεται να πληρεί τις περισσότερες προϋποθέσεις ανάπτυξης τουρισμού πόλεως είναι η **Πάτρα**.

Η Πάτρα είναι η μεγαλύτερη πόλη της δυτικής Ελλάδας. Απέχει 220χλμ. από την Αθήνα. Είναι το γεωγραφικό, διοικητικό, εμπορικό, βιομηχανικό και πνευματικό κέντρο της περιφέρειας και σπουδαίος συγκοινωνιακός κόμβος που συνδέει τη χώρα μας με την Ιταλία και την Πελοπόννησο με τα Ιόνια νησιά. Βρίσκεται επίσης στο κέντρο ενός τριγώνου, μοναδικού αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, που έχει κορυφές τους Δελφούς, την Ολυμπία και την Επίδαυρο. Έχει καλή αγορά και καλή «νυχτερινή ζωή».

Μόνο λόγω του λιμανιού, υπολογίζεται ότι κάθε χρόνο φτάνουν στην Πάτρα 1.400.000 τουρίστες. Το ζητούμενο είναι λοιπόν, πώς έστω κάποιος από αυτούς τους περαστικούς θα πειστούν ότι αξίζει τον κόπο να παρατείνουν την παραμονή τους στην Πάτρα.

Η διοργάνωση του καρναβαλιού της Πάτρας προσελκύει χιλιάδες θεατές κάθε χρόνο, γεγονός που βελτιώνει την εικόνα της πόλης ως τουριστικός προορισμός. Επιπλέον η ανακήρυξη της σε «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2006» θα μπορούσε να συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη και στην προβολή της πόλης, αρκεί να μην μείνει αυτή η ευκαιρία ανεκμετάλλευτη. Η πολιτιστική πρωτεύουσα προσφέρει την ευκαιρία στην Πάτρα να αναζητήσει μία νέα ταυτότητα και να αναπροσδιορίσει τις προτεραιότητες της, καθώς το κύμα της αποβιομηχάνισης στη δεκαετία του '90 βύθισε την πόλη σε επιχειρηματικό τέλμα και έπληξε από υψηλή ανεργία την ευρύτερη περιοχή της Πάτρας.

Δυστυχώς όμως ότι έγινε με την Αθήνα και τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων, τα λάθη και οι καθυστερήσεις που έκαναν την πόλη να χάσει το τρένο μιας ουσιαστικής βελτίωσης του προσώπου και του τρόπου ζωής της, οι ίδιες καθυστερήσεις και τα ίδια λάθη διαπράττονται στην Πάτρα, καθώς υπάρχουν καθυστερήσεις στα έργα υποδομής και στον προγραμματισμό των εκδηλώσεων.

Η ξεχασμένη, σήμερα, πρώτη Πολιτιστική Πρωτεύουσα, η Αθήνα του 1985, και η αγχώδης εμπειρία της Θεσσαλονίκης μας έχουν δυστυχώς αποπροσανατολίσει ως προς το τι ακριβώς σημαίνει για μια πόλη ο θεσμός. Αν επιχειρήσουμε έναν σύντομο απολογισμό του θεσμού θα δούμε ότι δεν είναι τόσο ο ίδιος ο θεσμός που αναπτύσσει μία σημαντική δυναμική όσο η επιθυμία των πόλεων να στηρίξουν πάνω του μία πραγματικά αναγεννητική προσπάθεια. Τα χρήματα που διατέθηκαν

στην Πάτρα εν όψει της πολιτιστικής, είναι αλήθεια, ήταν πολύ λιγότερα από αυτά που δόθηκαν στην Θεσσαλονίκη όταν ήταν πολιτιστική Πρωτεύουσα. Αλλά το πρόβλημα των χρημάτων θα είχε λυθεί αν είχαμε εκμεταλλευτεί τα ευρωπαϊκά προγράμματα είτε αν είχαμε αναζητήσει πιο αποτελεσματικά χορηγούς. Ίσως να μην είναι δυνατόν να βρεθεί ένας άνθρωπος που να δώσει πολλά χρήματα για να γίνει ένα μεγάλο έργο, μπορούν όμως να βρεθούν περισσότεροι υποστηρικτές που θα είναι σε θέση να διαθέσουν λιγότερα χρήματα αλλά όλοι μαζί ενώνοντας τις δυνάμεις τους να μπορούν να υλοποιήσουν ένα έργο, και έτσι να μην υπάρχει εξάρτηση αποκλειστικά από την κρατική χρηματοδότηση.

Επίσης ξεχνάμε πόσο σημαντική είναι η συμμετοχή του κόσμου και η εθελοντική εργασία σε όλους αυτούς τους θεσμούς. Αυτή είναι και η διαφορά της Πολιτιστικής από ένα μεγάλο φεστιβάλ: προϋποθέτει τη συμμετοχή φορέων και πολιτών και τη δημιουργία νέων πολιτιστικών θεσμών.

Η περίπτωση της Γλασκόβης θεωρείται η πιο χαρακτηριστική περίπτωση για το πόσο μπορεί να ωφελήσει ο θεσμός. Όλοι αναγνωρίζουν ότι η πάλαι ποτέ παρηκμασμένη βιομηχανική πόλη της Σκωτίας αξιοποίησε κατά τον καλύτερο τρόπο τη δυναμική του θεσμού. Και σήμερα δρέπει τους καρπούς. Και αυτό το αποδεικνύουν οι αριθμοί: η Γλασκόβη είναι σήμερα ο τρίτος δημοφιλέστερος τουριστικός προορισμός στη Βρετανία, ο αριθμός των συνεδρίων διπλασιάστηκε σε μία δεκαετία, τα εισιτήρια στα θέατρα αυξήθηκαν κατά 40% και δημιουργήθηκαν περισσότερες από 5 χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας.

Είναι αλήθεια ότι σε όλη την Ευρώπη όλο και περισσότερες παραδοσιακά βιομηχανικές πόλεις συμπεριλαμβάνουν τον πολιτισμό στις αναδιαρθρωτικές τους πολιτικές για να βγουν από την παρακμή. Και υπάρχουν πολλά παραδείγματα εγκαταλελειμμένων, άλλοτε κραταιών, βιομηχανικών συγκροτημάτων τα οποία έχουν μετατραπεί σε εναλλακτικά πολυδύναμα κέντρα.

Όπως αυτές οι πόλεις έτσι και η Πάτρα, η οποία είχε την ίδια μοίρα (υπενθυμίζουμε ότι μόνο τα τελευταία χρόνια, στα όρια του πολεοδομικού συγκροτήματος της Πάτρας, έκλεισαν τις εγκαταστάσεις τους τουλάχιστον πέντε κραταιές επιχειρήσεις: η «Πειραϊκή- Πατραϊκή», ο «Λαδόπουλος», η «Μίσκο», η «Πιρέλι» και η νηματοργία «Κρητικός») θα μπορούσε να ενεργήσει το ίδιο, καθώς το στίγμα της αποβιομηχανοποίησης, μπορεί, με προϋποθέσεις, να εξελιχθεί σε αφετηρία αναγέννησης.

Η Πάτρα πρέπει να δει τον πολιτισμό ως κινητήρια δύναμη που της εξασφαλίζει ταυτότητα, της δίνει αυτοπεποίθηση και κοινωνική αποδοχή αλλά και δημιουργεί και θέσεις απασχόλησης είτε άμεσα (διοικητικές σχετικές με το αντικείμενο) είτε έμμεσα (στα ξενοδοχεία, εστιατόρια κλπ.) εμπλεκόμενες υπηρεσίες. Να κάνει δηλαδή ότι γίνεται αυτή την στιγμή σε όλο τον κόσμο και αρνείται πεισματικά να κάνει η Ελλάδα, κρατώντας το πολιτιστικό προϊόν, για άγνωστους λόγους, απομονωμένο από την πραγματική ζωή, με αποτέλεσμα να μην αφήνεται να λειτουργήσει με τους όρους της ελεύθερης αγοράς και έτσι να συρρικνώνεται. Αυτή η παρωχημένη αντίληψη, να μην συνδέουμε τον πολιτισμό με τον τουρισμό και την επιχειρηματικότητα, αποθαρρύνει τους υποψήφιους επενδυτές, διώχνει κεφάλαια και ασφαλώς δεν δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας.

Για παράδειγμα, δεν μπορεί σήμερα η πολιτιστική υποδομή της Πάτρας να εξαντλείται σε μία απαρχαιωμένη θεατρική σκηνή του 19^{ου} αιώνα, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι πρέπει να δημιουργήσει πολιτιστικά κτιριακά συγκροτήματα-μαμούθ, τα οποία δεν θα μπορεί να συντηρήσει και τα οποία θα συσσωρεύουν χρέη εκατομμυρίων ευρώ από τα πρώτα χρόνια κιάλας λειτουργίας τους.

Η γέφυρα επίσης του Ρίου- Αντίρριου, ως διεθνές τεχνολογικό επίτευγμα (είναι μία από τις μεγαλύτερες στον κόσμο αλλά και σίγουρα η δυσκολότερη ως έργο , λόγω των σεισμογενών ρηγμάτων, αλλά και των σφοδρών ανέμων που υπάρχουν στην περιοχή) θα μπορούσε να λειτουργήσει ως πόλος έλξης επισκεπτών. Ήδη έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον να επισκεφθούν τη γέφυρα και να ενημερωθούν για την κατασκευή της συγκεκριμένα target group όπως τεχνικές εταιρείες, πολυτεχνεία, τεχνικές σχολές κλπ. και μόνο αυτό το ενδιαφέρον να εκμεταλλευτούμε, θα ήταν αρκετό. Οι Γάλλοι κατασκευαστές έχουν φτιάξει εντυπωσιακά αρχεία για το έργο. Έρευνα του Χάρβαρντ έχει δείξει ότι παγκοσμίως τα μεγάλα έργα, όπως αυτή η γέφυρα , αφήνουν πίσω τους «σκουπίδια» που δεν μπορούν να μεταφερθούν και μπορούν να εκμεταλλευτούν οι τοπικοί φορείς για τουριστικούς και πολιτιστικούς λόγους. Θα μπορούσε για παράδειγμα να γίνει ένα ενυδρείο στο Αντίρριο και ένα μουσείο εικονικής πραγματικότητας στο Ρίο, αυτό θα σήμαινε όχι μόνο έσοδα για την περιοχή αλλά και μείωση της ανεργίας αφού θα δημιουργούνταν πολλές νέες θέσεις εργασίας. Έτσι μπορεί να επιτευχθεί ανάπτυξη μέσω του πολιτιστικού τουρισμού. Μόνο αν γίνει σωστή εκμετάλλευση όλων αυτών των στοιχείων και συνδεθούν όλα αυτά αποτελεσματικά με την Πάτρα 2006 σε συνδυασμό με τα έργα υποδομής που θα γίνουν και με τα φώτα της δημοσιότητας που θα πέσουν στην πόλη, τότε θα υπάρξει τουριστική ανάπτυξη στη περιοχή.

Προτάσεις για την ανάδειξη της Πάτρας σε κύριο πόλο έλξης τουρισμού πόλεως στην περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδας.

- Η δημιουργία ενός σύγχρονου συνεδριακού και εκθεσιακού κέντρου στην Πάτρα (στόχος η προσέλκυση επαγγελματικού τουρισμού), και μικρότερης δυνατότητας συνεδριακές αίθουσες σε άλλες πόλεις της Περιφέρειας αυτόνομες ή ενσωματωμένες σε ξενοδοχειακές μονάδες.
- Δημιουργία καζίνο που θα συγκρατήσει πολλούς από τους διερχόμενους τουρίστες.
- Μεγαλύτερη αξιοποίηση των μνημείων της περιοχής (αναβάθμιση τουριστικών υπηρεσιών).
- Δημιουργία πολιτιστικού πάρκου (χώρου όχι κατ' ανάγκη ενιαίου) ανάπτυξης πολιτιστικών δραστηριοτήτων με οργανωμένη μορφή σε μουσεία, θέατρα, εικαστικά εκθετήρια κτλ.
- Κατασκευή ανοιχτού θεάτρου 3.000 θέσεων, που λείπει από την πόλη.
- Επιβάλλεται η δημιουργία πολιτικού αεροδρομίου. Οι υπηρεσίες που προσφέρονται στον Άραξο δεν είναι αυτές ενός κανονικού αεροδρομίου. Πρόκειται για αεροδρόμιο που ανήκει στην πολεμική αεροπορία και μόνο τους θερινούς μήνες λειτουργεί ως πολιτικό αεροδρόμιο για πτήσεις charter. Το αεροδρόμιο Αράξου αν λειτουργήσει τουλάχιστον με 3 γραμμές εβδομαδιαίως προς και από την Ενωμένη Ευρώπη και 2 με την Θεσσαλονίκη θα λύσει πολλά προβλήματα μετακίνησης και θα βοηθήσει στην ανάπτυξη του τουρισμού.
- Τέλος, ίσως και το σημαντικότερο η βελτίωση του οδικού δικτύου που περιλαμβάνει έργα όπως:
 - Η βελτίωση των υπαρχόντων εθνικών οδών του δικτύου Πάτρας – Αθήνας, Πάτρας – Καλαμάτας και Πάτρας – Ηγουμενίσσας.
 - Εκσυγχρονισμό του σιδηροδρομικού δικτύου Πάτρας – Αθηνών και διαπλάτυνση των γραμμών στα διεθνή δεδομένα. Κατασκευή σύγχρονου σιδηροδρομικού δικτύου, Πάτρας – Καλαμάτας.

Θαλάσσιος τουρισμός

Η Ελλάδα, με ακτογραμμή 15.000χλμ, πολυάριθμα νησιωτικά συμπλέγματα, ευνοϊκές καιρικές συνθήκες και έντονη ναυτική παράδοση μοιάζει ο πλέον ιδανικός τόπος για την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού. Τα πλεονεκτήματα αυτά του ελληνικού θαλάσσιου τουρισμού ενισχύονται από το γεγονός ότι στη χώρα μας οι απαιτούμενες για τους θαλάσσιους πλόες ειδικές συνθήκες είναι ευνοϊκές, αφού τα ελληνικά πελάγη θεωρούνται ασφαλή από πλευράς ναυτικών κινδύνων και οι αποστάσεις μεταξύ των ακτών είναι μικρές (έχει υπολογιστεί ότι δεν υφίσταται σημείο του ελληνικού χώρου, που να απέχει άνω των 21 κόμβων από άλλη στεριά), ενώ ικανοποιητικές και ευνοϊκές για τον θαλάσσιο τουρισμό είναι και οι συνθήκες, που σχετίζονται με την ένταση των ανέμων και τις θερμοκρασίες περιβάλλοντος και θαλάσσης.

Τι είναι ο Θαλάσσιος τουρισμός

Θαλάσσιος τουρισμός με την ευρύτερη του όρου έννοια θα μπορούσε να χαρακτηριστεί κάθε τουριστική δραστηριότητα που έχει σχέση με τη θάλασσα και τις ακτές της. Συνήθως όμως σαν θαλάσσιος τουρισμός νοείται κάθε θαλάσσια περιήγηση με σκάφος καθώς επίσης και κάθε ναυταθλητική δραστηριότητα στο θαλάσσιο χώρο.

Ο θαλάσσιος τουρισμός με άλλα λόγια εμπεριέχει δύο κύρια στοιχεία που τον σκιαγραφούν. Το ένα αφορά στο μέσο που επιλέγει ο τουρίστας, όχι μόνο για να μεταβεί αλλά για να πραγματοποιήσει σε αυτό τις διακοπές του, και το άλλο είναι η δραστηριότητα. Το ιστιοπλοϊκό σκάφη, τα γιοτ και τα κρουαζιερόπλοια αποτελούν τις τρεις επιλογές μετάβασης, ενώ οι δραστηριότητες είναι αθλητικού κυρίως περιεχομένου και είναι σαφώς περισσότερες. Κατάδυση, σέρφινγκ, γουίντ σέρφινγκ, θαλάσσιο σκι, θαλάσσιο αλεξίπτωτο, είναι μερικές μόνο από τις συνεχώς αυξανόμενες επιλογές.

Απαραίτητες προϋποθέσεις για την ύπαρξη και ανοδική εξέλιξη του θαλάσσιου τουρισμού αποτελούν ο εκσυγχρονισμός των επιβατηγών πλοίων, των λιμανιών και των μαρίνων. Οι υποδομές, δεν περιορίζονται μόνο στην θαλάσσια ζώνη για την εξυπηρέτηση των πλοίων αλλά και στο χερσαίο χώρο, η σωστή οργάνωση και χωροθέτηση του οποίου μπορεί να συμβάλει τα μέγιστα στη βελτίωση του παρεχόμενου επιπέδου εξυπηρέτησης προς τους τουρίστες.

Μεγέθη θαλάσσιου τουρισμού – ανταγωνισμός

Ο θαλάσσιος τουρισμός στην Ελλάδα καλύπτει περίπου το 0,9% της ετήσιας τουριστικής κίνησης. Η τουριστική περίοδος έχει επτάμηνη διάρκεια, ξεκινάει τον Απρίλιο και τελειώνει τον Οκτώβριο. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία το 5% των συνολικών ναυλοσύμφωνων αφορούν σε Έλληνες πελάτες, το 88% προέρχεται από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, το 1% από τις ΗΠΑ, τον Καναδά και την Αυστραλία και το υπόλοιπο 6% από διάφορες άλλες χώρες του κόσμου. Αναφορικά με την Ευρώπη, η μεγαλύτερη αγορά είναι η Γερμανία με ποσοστό 24%, ενώ ακολουθούν οι Σκανδιναβικές χώρες και η Μεγάλη Βρετανία με ποσοστά 14% και 12% αντίστοιχα. Εξετάζοντας την ένταση του ανταγωνισμού ανάμεσα στις χώρες της Βόρειας και Ανατολικής Μεσογείου, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι πέρα από την

Ισπανία, τη Γαλλία και την Ιταλία οι οποίες είναι χώρες που έχουν καταξιωθεί ως ποιοτικοί τουριστικοί προορισμοί στη συνείδηση των ναυλωτών κυρίως λόγω της πολύ καλής υποδομής τους, η Ελλάδα αντιμετωπίζει άμεσο ανταγωνισμό από την Τουρκία, την Κροατία και τη Σλοβενία. Η γείτονα χώρα πουλάει το ίδιο τουριστικό προϊόν, επιβαρύνοντας τον πελάτη σε σχέση με τις υπηρεσίες θαλάσσιου τουρισμού με χαμηλότερο κόστος ανεφοδιασμού καυσίμων και τροφίμων, ενώ παράλληλα διαθέτει μαρίνες σημαντικού αριθμού θέσεων ελλιμενισμού και ικανοποιητικού επιπέδου παροχής υπηρεσιών. Η Κροατία και η Σλοβενία από την άλλη είναι χώρες που διαθέτουν πρόσβαση σε ένα οδικό δίκτυο που επιτρέπει την εύκολη και γρήγορη άφιξη σε αυτές πελατών από βασικές τουριστικές αγορές, όπως είναι η Ιταλία, η Αυστρία και η Γερμανία.

Ένα από τα αγκάθια που ταλαιπωρούν την υγιή ανάπτυξη του ελληνικού θαλάσσιου τουρισμού είναι η υποχρεωτική καταβολή ΦΠΑ επί του ναύλου και των παρελκόμενων υπηρεσιών. Αυτή η πολιτική υπονομεύει ουσιαστικά την ανταγωνιστικότητα του ελληνικού προϊόντος καθώς αυξάνει σημαντικά το κόστος του.

Σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις στο χώρο του θαλάσσιου τουρισμού διαδραμάτισε και ο Ν.438/76 για τα τουριστικά πλοία και πλοιάρια. Ο νόμος αυτός περιόριζε τη δυνατότητα εκναύλωσης σε πλοία με ελληνική μόνο σημαία δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην εισαγωγή και δραχμοποίηση του εισπραττόμενου σε συνάλλαγμα ναύλου. Αποτέλεσμα της εισαγωγής των διατάξεων του νόμου αυτού ήταν η «φυγή» ξένων σκαφών με διάφορες Ευρωπαϊκές σημαίες, προς την Τουρκία, η οποία, όχι μόνο τα δέχθηκε, αλλά τους πρόσφερε και κάθε μορφής εξυπηρέτηση.

Η εξέλιξη αυτή συνέπεσε με το άνοιγμα της Τουρκίας στο θαλάσσιο τουρισμό και την κατασκευή αλυσίδας μαρίνων στα παράλια της με την χορήγηση πακέτων γης και οικονομικών κινήτρων σε ξένους επενδυτές, γεγονός που έβλαψε την Ελλάδα κατά τρόπο διαρκή, αφού την αποξένωσε από τον οργανωμένο θαλάσσιο τουρισμό της εποχής.

Με αποτέλεσμα σήμερα αφενός μεν η Τουρκία να προηγείται σημαντικά της χώρας μας σε αριθμό θέσεων ελλιμενισμού, σε οργάνωση και επίπεδο προσφερόμενων υπηρεσιών και αφετέρου να έχει κατορθώσει να προσελκύσει σημαντική πελατεία για μόνιμο (παραχείμαση, τακτικές ετήσιες εργασίες συντήρησης) ή προσωρινό ελλιμενισμό. Η Τουρκία, επιπλέον, αν και προωθεί εξίσου συστηματικά τις θαλάσσιες διαδρομές στα παράλια της, στην πράξη έχει κατορθώσει να ελλιμενίζει και να εκμεταλλεύεται τα τουριστικά πλοία, που κινούνται προς τα ελληνικά νησιά, αξιοποιώντας έτσι για λογαριασμό της το συγκριτικό πλεονέκτημα, που δεν κατόρθωσε να εκμεταλλευτεί έγκαιρα η Ελλάδα.

Είναι χαρακτηριστικό, ότι ακόμη και ελληνικές ναυλομεσιτικές επιχειρήσεις διαθέτουν «βάση» εξυπηρέτησης και ναυλώσεων στην Τουρκία, εκμεταλλεόμενες το σχετικά ευνοϊκότερο επιχειρηματικό κλίμα, που υπάρχει στη χώρα αυτή και την ευνοϊκότερη φορολογική κτλ. μεταχείριση των ξένων επαγγελματιών.

Μαρίνες- τουριστικά καταφύγια

Η ύπαρξη ενός δικτύου τουριστικών λιμένων (μαρίνων), με προσφορά υπηρεσιών επισκευής και συντήρησης, αποτελεί αποφασιστικό παράγοντα για την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού. Δυστυχώς όμως, ούτε πολλές μαρίνες διαθέτουμε ούτε είναι ισομερώς κατανομημένες στη χώρα μας. Χαρακτηριστικό είναι ότι οι θέσεις ελλιμενισμού στα τουριστικά καταφύγια και τις μαρίνες ελάχιστα έχουν αυξηθεί

από τα μέσα της δεκαετίας του '70, ενώ η πλειονότητά τους συγκεντρώνεται στην Αττική. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα επαγγελματικά και ιδιωτικά τουριστικά σκάφη να προσαράζουν είτε στις προβλήτες των λιμανιών, είτε αρκετά μέτρα από την ξηρά.

Η περαιτέρω ανάπτυξη του δικτύου των μαρίνων και των θέσεων ελλιμενισμού αποτελεί μία αισιόδοξη προοπτική, καθώς έχουν ενταχθεί στα προγράμματα επιδότησης του Γ' ΚΠΣ.

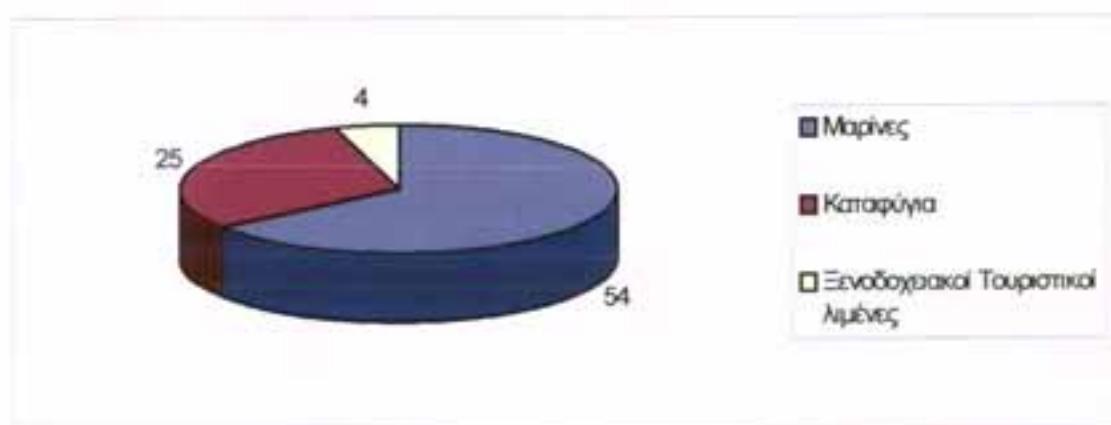
Η ιδιωτικοποίηση των μαρίνων θα μπορούσε να συμβάλει επίσης στην επιτάχυνση των διαδικασιών ανάπτυξης του θαλάσσιου τουρισμού, αφού η εξέλιξη του δικτύου μαρίνων στη χώρα μας έγινε με βασανιστικά αργούς ρυθμούς. Αποτέλεσμα αυτής της αναληθικότητας της ελληνικής τουριστικής πολιτικής ήταν να καταστεί η Τουρκία άκρως ανταγωνιστική χώρα από τα μέσα της δεκαετίας του '80, αποκομίζοντας τεράστια οικονομικά οφέλη.

Το δημόσιο (ο ΕΟΤ και δευτερευόντως οι ΟΤΑ) συνέχισε να είναι ο κύριος φορέας κατασκευής και λειτουργίας μαρινών για πολλά χρόνια και τυπικά μέχρι την δημοσίευση του Ν.1892/90, που χορηγεί για πρώτη φορά χρηματοπιστωτικά ή φορολογικά κίνητρα σε ιδιωτικές επενδύσεις σε μαρίνες (ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός).

Ουσιαστικά, δεν υφίσταται ακόμη σοβαρή επενδυτική δραστηριότητα ιδιωτών στο χώρο των εγκαταστάσεων θαλάσσιου τουρισμού και αυτό οφείλεται κυρίως στη δυσκολία έγκρισης της χωροθέτησης, στις πολύπλοκες διαδικασίες και στην ασάφεια του ισχύοντος νομοθετικού καθεστώτος όσον αφορά στα δικαιώματα των επενδυτών-φορέων διαχείρισης του τουριστικού λιμένα.

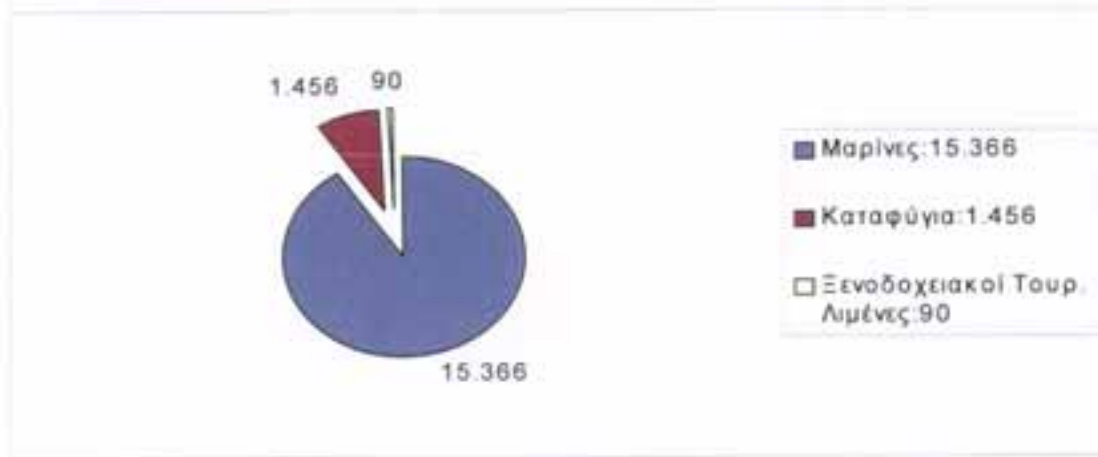
Η ανάγκη για αύξηση των μαρίνων στη χώρα μας είναι μεγάλη δεδομένης της μεγάλης ανάπτυξης που γνωρίζει τα τελευταία χρόνια ο τουρισμός με ιστιοπλοϊκά σκάφη γιοτ και μίνι κρουαζιερόπλοια, με κοινό το οποίο συγκαταλέγεται στην κατηγορία υψηλής εισοδηματικής στάθμης.

Χωροθετημένοι τουριστικοί λιμένες στην Ελλάδα

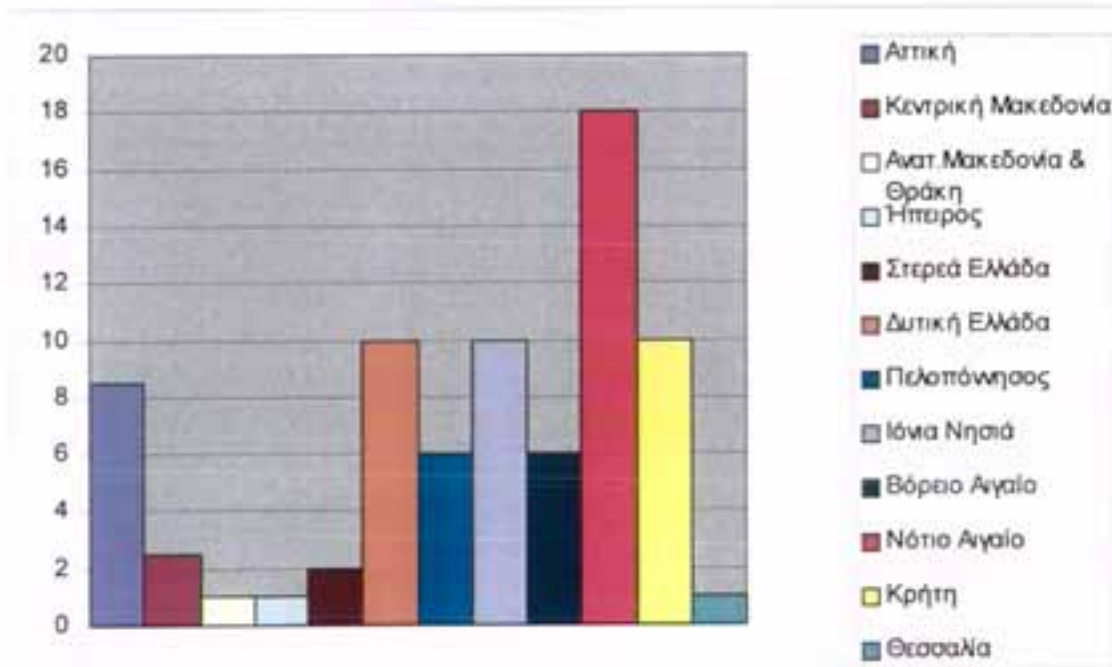
Στην Ελλάδα υπάρχουν 83 συνολικά χωροθετημένοι τουριστικοί λιμένες. Από αυτούς : 54 είναι Μαρίνες, 25 είναι καταφύγια ή Αγκυροβόλια Τουριστικών Σκαφών και 4 είναι Ξενοδοχειακοί Τουριστικοί Λιμένες.

Χωροθετημένες θέσεις ελλιμενισμού

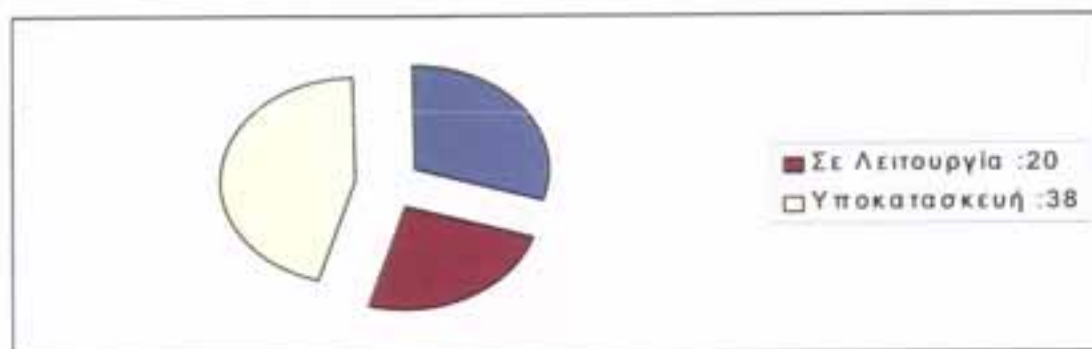

Οι 83 τουριστικοί λιμένες αντιστοιχούν σε 16.912 θέσεων ελλιμενισμού. Από αυτές : **15.366** θέσεις ελλιμενισμού σκαφών αναψυχής ανήκουν σε Μαρίνες, **1.456** θέσεις ελλιμενισμού σκαφών αναψυχής ανήκουν σε Καταφύγια Τουριστικών Σκαφών και **90** θέσεις ελλιμενισμού σκαφών αναψυχής ανήκουν σε Ξενοδοχειακούς Λιμένες.

Χωροθετημένοι τουριστικοί λιμένες ανά περιφέρεια

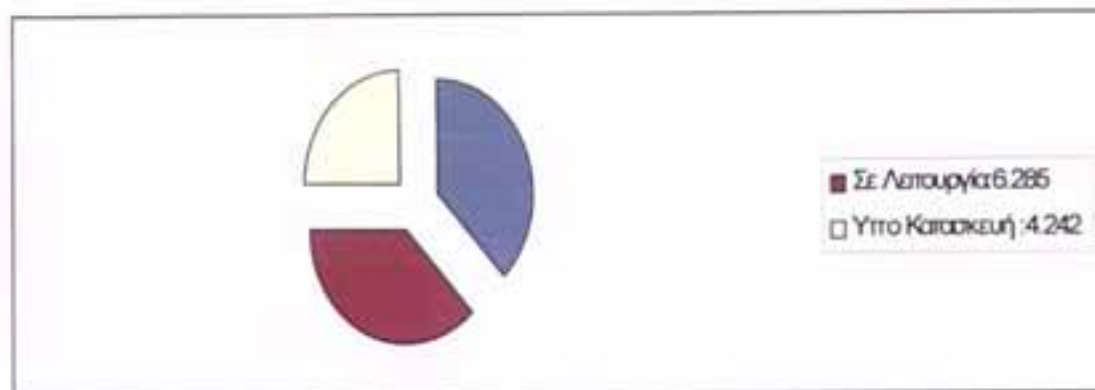
Τουριστικοί Λιμένες σε λειτουργία και υπό κατασκευή

Από τους 83 τουριστικούς λιμένες : 20 βρίσκονται σε λειτουργία (ποσοστό 24%), 38 είναι υπό κατασκευή (ποσοστό 46%). Από τους τουριστικούς λιμένες που βρίσκονται σε λειτουργία: 7 βρίσκονται στην Περιφέρεια Αττικής, 3 βρίσκονται στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, 1 βρίσκεται στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, 2 βρίσκονται στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, 1 βρίσκεται στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, 1 βρίσκεται στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.

Στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας ο λιμένας που βρίσκεται σε λειτουργία είναι η Μαρίνα Γλυφάδας Πατρών. Βρίσκεται 2-3 χλμ ανατολικότερα από το λιμάνι της Πάτρας. Η μαρίνα Γλυφάδας κατασκευάστηκε το 1981 και μαζί με την επέκταση που έγινε το 1991 περιλαμβάνει: χερσαία ζώνη ακτής 700μέτρων περίπου και θαλάσσιο χώρο με συνολικό πλάτος από 70- 125 μέτρα μεταξύ των οδών Θεμιστοκλέους και Λευκωσίας, όπου και ο σχετικός μόλος. Διαθέτει εξακόσια ενενήντα τρία αγκυροβόλια για πάσης φύσεως τουριστικά και ναυταθλητικά πλοία και πλοiάρια ολικού μήκους μέχρι είκοσι μέτρων, που κατανέμονται σε ανάλογες θέσεις. Οι θέσεις στη μαρίνα είναι πάντα καλυμμένες από πλοiάρια κυρίως ντόπιων ιδιοκτητών. Έτσι τα πλοiάρια των ξένων που φτάνουν στην πόλη αγκυροβολούν στον μόλο Αγίου Νικολάου, αφού υπάρχει έλλειψη θέσεων. Οι δυνατότητες ανεφοδιασμού της μαρίνας είναι: παροχή νερού, ηλεκτροφωτισμού, καυσίμων.

Θέσεις ελλιμενισμού σε λειτουργία και υπό κατασκευή

Από τις 16.912 θέσεις ελλιμενισμού σκαφών:

6.285 ανήκουν σε Τουριστικούς Λιμένες που βρίσκονται σε λειτουργία (ποσοστό 37%)

4.242 ανήκουν σε Τουριστικούς Λιμένες που είναι υπό κατασκευή (ποσοστό 25%).

Κρουαζιέρες

Η αγορά της κρουαζιέρας αν και υψηλής δαπάνης, είναι αγορά μαζική, και προσφέρει πολυτελείς διακοπές σε ολοένα ευρύτερες και νεώτερες μάζες πληθυσμών. Δεν έχει σταθερή δομή ούτε σχεδιασμό και γι' αυτό χαρακτηρίζεται από έναν ανελέητο ανταγωνισμό. Χαρακτηριστικό της κρουαζιέρας, που σήμερα είναι προσιτή όχι μόνο σε υψηλές εισοδηματικές τάξεις αλλά και σε μεσαίες, είναι η πολυτελής διαβίωση, το εξαιρετικό φαγητό, η ψυχαγωγία με παραστάσεις, χορό, μουσική, καζίνο, καταστήματα κλπ.

Σήμερα υπάρχουν απεριόριστες δυνατότητες διαφοροποίησης και εμπλουτισμού της προσφοράς, όπως αθλητικές δραστηριότητες σε μοντέρνα γυμναστήρια και γήπεδα (tennis, volley, golf), κολύμπι και ηλιοθεραπεία στις πισίνες, δυνατότητα παρακολούθησης διαφόρων μαθημάτων, καθώς και συνεδρίων με όλες τις συναφείς εξυπηρετήσεις, συναυλιών, εκθέσεων κλπ. Η τάση συνεχούς εμπλουτισμού της προσφοράς οδηγεί σε συνδυασμούς μορφών τουρισμών όπως εκθεσιακός – συνεδριακός, αθλητικός, εκπαιδευτικός με κρουαζιέρα, θεραπευτικός, υγείας και φυσικά καζίνο και shopping με κρουαζιέρα.

Εκτός από τα συνήθη μεγάλα κρουαζιερόπλοια, ευνοούνται και τα μικρά των 50-100 επιβατών (mini cruisers) τα οποία συνδυάζουν τις ανέσεις των κρουαζιερόπλοιων με τη μοναδικότητα της κρουαζιέρας για λίγους, μοναδικότητα που χάθηκε με το μαζικό κρουαζιερόπλοιο.

Μια ειδική κατηγορία θαλάσσιου τουρισμού που αναπτύσσεται και προσφέρεται στην αγορά τελευταία, είναι μια μορφή θαλασσινών διακοπών που είναι κάτι μεταξύ κρουαζιέρας (οργανωμένη και προκαθορισμένη διαδρομή) και περιήγησης με θαλαμηγά σκάφη (ανεξαρτησία επιλογής διαδρομής). Πρόκειται για θαλασσινές διακοπές – μικρές κρουαζιέρες και εκδρομές, περιορισμένου αριθμού τουριστών (10-20 συνήθως άτομα) που χρησιμοποιούν σύγχρονους τύπους μεγάλων σχετικά θαλαμηγών σκαφών, ή παραδοσιακούς (τρεχαντήρια – σκούνες κτλ) με λιγότερες ανέσεις και πολυτέλεια. Η μορφή αυτή του τουρισμού απευθύνεται κυρίως σε μια τουριστική πελατεία νέων ή μέσης ηλικίας, μάλλον με μεσαία εισοδήματα και έχει χαρακτήρα, όπως διαφημίζεται, αθλητικοπεριπέτειας (sea adventure holidays). Η ειδική αυτή κατηγορία θαλάσσιου τουρισμού, που παρουσιάζει σημαντική αύξηση τελευταία, ελέγχεται σε μεγάλο βαθμό από ξένους tour operators.

Η αγορά του Yachting

Η Ελλάδα διαθέτει 3.250 επαγγελματικά τουριστικά σκάφη, εκ των οποίων η συντριπτική πλειονότητα (2.600) αφορά στα ιστιοπλοϊκά χωρίς πλήρωμα, ενώ τα υπόλοιπα είναι μηχανοκίνητα χωρητικότητας 12-49 ατόμων.

Η αγορά αυτή είναι σύνθετη και κατανομημένη σε πολλές δραστηριότητες.

Η πιο παραγωγική δραστηριότητα του θαλάσσιου τουρισμού είναι, οπωσδήποτε, εκείνη της ναύλωσης σκαφών αναψυχής κάθε είδους όπως για παράδειγμα πολυτελών θαλαμηγών, ιστιοφόρων, ταχύπλοων σκαφών κτλ. Υπάρχουν 2.500

περίπου τέτοια σκάφη που τα διαθέτουν ιδιωτικές επιχειρήσεις. Η ενοικίαση γίνεται με ή χωρίς πλήρωμα. Το μεγαλύτερο μέρος των τουριστών της κατηγορίας αυτής είναι οι Ευρωπαίοι και περίπου το 25% είναι Αμερικανοί και πολύ λιγότεροι Ιάπωνες.

Βέβαια στην περίπτωση που τα σκάφη δεν νοικιάζονται από ελληνικές εταιρίες το όφελος δεν είναι τόσο μεγάλο για την χώρα, η πελατεία όμως στην οποία απευθύνεται και τις ανάγκες ή επιθυμίες της οποίας ικανοποιεί ο τομέας του γιότινγκ, είναι κατά το πλείστον τουρίστες υψηλής εισοδηματικής στάθμης που η επίσκεψή τους θα ωφελήσει τοπικά την περιφέρεια.

Αυτό γίνεται εμφανές αν υπολογίσει κανείς τα έσοδα από τις διανυκτερεύσεις, τα καύσιμα, τις επισκευές και συντηρήσεις των πλοίων στις ναυπηγικές εγκαταστάσεις, την διατροφή και την διασκέδαση των τουριστών και τις αγορές που κάνουν στα λιμάνια προσέγγισης. Η συμβολή των κρουαζιέρων στην ανάπτυξη της Περιφέρειας συνίσταται και από το εισόδημα που δημιουργείται από τα λιμενικά τέλη που πληρώνονται στα λιμάνια προσεγγίσεως.

Μία άλλη δυνατότητα της ιστιοπλοΐας είναι, να είναι μέρος του τουριστικού πακέτου αναψυχής που προσφέρουν οι ξενοδοχειακές μονάδες, με το να διαθέτουν τα θαλάσσια σκάφη στους πελάτες τους, σαν μέρος της συνολικής παροχής υπηρεσιών, χωρίς ιδιαίτερη αμοιβή.

Θαλάσσιος τουρισμός και περιβάλλον

Η Ελλάδα συμμετέχοντας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, υιοθετεί τις προτάσεις της Ευρωπαϊκής Πράσινης Βίβλου για τον τουρισμό και την γενικότερη πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης που στηρίζεται πάνω στο δίπτυχο – «προστασία των συμφερόντων των τουριστών» και «προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς» για τουριστική ανάπτυξη με σεβασμό προς το περιβάλλον.

Από το 1994 έχει ξεκινήσει το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα «Καθαρές Ακτές» που περιλαμβάνει τον καθαρισμό και την διαφύλαξη των ακτών καθώς και παρεμβάσεις με έργα προστασίας και ανάπλασης των ακτών και των γύρω περιοχών, στις περισσότερες τουριστικές περιοχές της χώρας. Στο ίδιο πρόγραμμα σε συνεργασία με άλλους φορείς συμπεριλαμβάνεται η παρακολούθηση της ποιότητας των νερών κολύμβησης, που κάθε χρόνο επεκτείνεται για να περιλάβει μεγαλύτερο αριθμό ακτών. Οι εκτιμήσεις του προγράμματος συμμορφώνονται με τα κριτήρια ελέγχου και ποιότητας που τέθηκαν με την Κοινοτική Οδηγία 76/160 του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σύμφωνα με τις ετήσιες εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που αφορούν στις καθαρότερες παραλίες της Ευρώπης, κατόπιν δειγματοληπτικών μικροβιολογικών αναλύσεων, η Ελλάδα κατέχει σταθερά μία από τις πρώτες θέσεις, με καθαρότητα νερών κολύμβησης που φθάνει ή ξεπερνά το 99% του συνόλου των ελληνικών παραλιών.

Στο πρόγραμμα της Ευρώπης για καθαρά νερά με τίτλο «Γαλάζιες σημαίες» η Ελλάδα, επίσης, λαμβάνει πάντα μια από τις πρώτες θέσεις.

Επιπτώσεις Θαλάσσιου Τουρισμού

Οι επιδράσεις του είναι ως επί το πλείστον θετικές διεθνώς.

- Εμπλουτίζει σε αξιοσημείωτο βαθμό και διαφοροποιεί την τουριστική προσφορά.
- Προσελκύει τουρίστες υψηλής εισοδηματικής στάθμης.
- Δεν μολύνει το περιβάλλον με δεδομένο τις αυστηρές διατάξεις που ισχύουν διεθνώς για την ρύπανση της θάλασσας, εφόσον βέβαια εφαρμόζονται.
- Ο θαλάσσιος τουρισμός δρα συμπληρωματικά και όχι ανταγωνιστικά ως προς τις χερσαίες τουριστικές εγκαταστάσεις.
- Χάρη στις μαρίνες και τον ελλιμενισμό σκαφών αναπτύσσονται νέες, ξεχασμένες ακόμα και απομονωμένες περιοχές, εφόσον αυτές αποτελέσουν προορισμό θαλάσσιου τουρισμού.
- Δημιουργεί τοπικά νέες θέσεις απασχόλησης πχ στις μαρίνες, στις εξυπηρετήσεις ελλιμενισμού, στα ξενοδοχεία ή τα ενοικιαζόμενα δωμάτια όπου οι τουρίστες θα φιλοξενηθούν.

Προβλήματα του κλάδου του θαλάσσιου τουρισμού

Εκτός από το περιορισμένο αριθμό θέσεων αγκυροβολίας, την ανοργάνωτη και ελλιπή τεχνική υποδομή και το ξεπερασμένο θεσμικό πλαίσιο, άλλα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κλάδος του θαλάσσιου τουρισμού είναι: α) οι υποχρεωτικές συνθέσεις των πληρωμάτων από Έλληνες, που αυξάνουν σημαντικά το λειτουργικό κόστος των επιχειρήσεων, περιορίζοντας την ανταγωνιστικότητα τους απέναντι στις επιχειρήσεις άλλων γειτονικών χωρών, όπου τα πληρώματα επιλέγονται και αμείβονται με βάση τους κανόνες της αγοράς. Και β) η ανεπαρκής ξενοδοχειακή εκπαίδευση των πληρωμάτων των μηχανοκίνητων κυρίως πλοίων υψηλής στάθμης.

Εκτός από τα αναφερόμενα προβλήματα, ενδιαφέρον έχει να αναφερθεί το γεγονός ότι στην Ελλάδα παρά την ναυτική παράδοση χιλιατηριδίων και τις εξαιρετικά καλές επιδόσεις των ελληνικών αθλητών στα ιστιοπλοϊκά αγωνίσματα των Ολυμπιάδων, η ιστιοπλοΐα έχει μικρή απήχηση. Ελάχιστοι είναι οι Έλληνες που ασχολούνται τακτικά και ουσιαστικά με τη θάλασσα. Πόσες ελληνικές οικογένειες έχουν ως πεδίο αναψυχής τους την θάλασσα κάνοντας πχ ιστιοπλοΐα εν πλήρη απαρτία, κάθε δεύτερο σαββατοκύριακο όπως συνηθίζουν οι Νεοζηλανδοί, οι Άγγλοι, οι Γάλλοι και οι Ισπανοί, συχνά μάλιστα σε πολύ λιγότερο ιδεώδεις συνθήκες; Η προβολή της ελληνικής ιστιοπλοΐας είναι ελλιπής όχι μόνο στο εξωτερικό αλλά και στο εσωτερικό. Μερικοί προβάλλουν σαν δικαιολογία το υψηλό κόστος αυτής της ενασχόλησης. Σε πολλές περιπτώσεις, όμως, αν συνυπολογίσει κανείς, πόσο κοστίζουν οι κλασικές του διακοπές, πιθανότατα θα ανακαλύψει ότι οι αποδράσεις με σκάφος κοστίζουν φθηνότερα. Παρέα 8-10 ατόμων μπορεί να νοικιάσει σκάφος για μια βδομάδα με 30- 45 ευρώ ανά άτομο, την ημέρα. Περίπου όσο κοστίζει η διαμονή σε ξενοδοχείο Β' κατηγορίας, χωρίς να υπολογιστεί η μεταφορά προς και από τον προορισμό των διακοπών. Στην τιμή ενοικίασης περιλαμβάνεται η χρήση του απαραίτητου εξοπλισμού του πλοίου (μεταξύ άλλων ιματισμός, εξοπλισμός κουζίνας), ενώ ακόμα και το πετρέλαιο πλεύσης που θα χρειαστεί δεν υπερβαίνει σε κόστος τα 60 ευρώ για μια βδομάδα (100 λίτρα) για ένα σκάφος 12μ. Το κόστος ανεβαίνει αν προσληφθεί καπετάνιος, ο οποίος κοστίζει 105 ευρώ περίπου την ημέρα.

Μεγάλοι και μικροί ναυταθλητικοί όμιλοι αγωνίζονται τα τελευταία χρόνια, χωρίς σοβαρή στήριξη από την πολιτεία, να διαδώσουν τα ιστιοπλοϊκά αθλήματα και να εκπαιδεύσουν νέους ιστιοπλόους.

Για την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού

Καθοριστικά σημεία για την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού, τα οποία χρίζουν προσοχής είναι τα εξής:

- Η χάραξη εθνικής πολιτικής για την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού που να αποβλέπει στην δημιουργία σχετικών κινήτρων για την ενθάρρυνση των επενδύσεων και τη διερεύνηση της αγοράς.
- Πρέπει να γίνουν έργα για την δημιουργία νέων λιμένων, έργα σε υπάρχοντες λιμένες τοπικής σημασίας και οργάνωση αγκυροβολιών, σε φυσικούς όρμους, ορμίσκους ειδικού κάλλους αλλά και προστασίας από τις καιρικές συνθήκες. Με τα έργα αυτά θα δοθεί δυνατότητα προβολής καινούργιων τόπων και της άγνωστης σε πολλούς περιφέρειας.
- Επίσης είναι σκόπιμο να εξετασθούν, με σκοπό την εφαρμογή τους στην Ελλάδα, ολοκληρωμένα συμπλέγματα μαρίνων με πολλαπλές τουριστικές δραστηριότητες, όπως οικιστικές και τουριστικές χρήσεις, εμπορικά κέντρα, καζίνο κτλ. Χρειάζεται η ύπαρξη μιας τεράστιας υποδομής για την σωστή εξυπηρέτηση των αναγκών τόσο των περιηγητικών τουριστών, όσο και των μέσων μεταφοράς τους. Απαιτείται επίσης αναβάθμιση των υπηρεσιών και στελέχωση των εγκαταστάσεων, παροχή ασφάλειας, υποδομής τεχνικής βοήθειας και συντήρησης των σκαφών.
- Με σκοπό τον εμπλουτισμό της προσφοράς του θαλάσσιου τουρισμού, θα πρέπει να εξετασθούν οι νέες δυνατότητες ανάπτυξης συνδυασμένων δραστηριοτήτων αναψυχής – τουρισμού σε ειδικά πακέτα όπως πχ. συνεδριακός τουρισμός ή τουρισμός incentive σε μεγάλα σκάφη, συνδυασμός του γιότινγκ με καταδύσεις (καταδυτικά κέντρα) ή game fishing κτλ.
- Η συνεργασία κρατικών φορέων και ιδιωτών για τη συνένωση των προσπάθειών και τη χάραξη στρατηγικής ανάπτυξης.
- Σε θέματα νομικού πλαισίου να επανατοποθετηθεί το κράτος σε ότι αφορά τη φορολογία των επαγγελματιών (φορολογικές ρυθμίσεις αναπτυξιακού χαρακτήρα) και τις τελωνειακές απαλλαγές.
- Η λήψη μέτρων για θέματα ασφάλειας και προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος όπως και αστυνόμευσης για την τήρηση των νόμων.
- Παροχή υπηρεσιών ποιότητας στους τουρίστες στα λιμάνια και στους σταθμούς υποδοχής.
- Η ενίσχυση της ελληνικής ναυπηγικής βιομηχανίας, η οποία περνά κρίση με την πτώχευση πολλών ελληνικών ναυπηγείων. Αυτή τη στιγμή, τα περισσότερα τουριστικά πλοία στα λιμάνια μας είναι κατασκευασμένα στο εξωτερικό, πράγμα που σημαίνει απώλεια σε παραγωγικές μονάδες και θέσεις απασχόλησης στα ναυπηγεία μας.
- Οι δανειοδοτήσεις και η παροχή κινήτρων για την αγορά νέων σύγχρονων σκαφών ή για τον εκσυγχρονισμό των υπαρχόντων για να αποφευχθεί η γήρανση του στόλου, λόγω του ακριβού κόστους, που θα δημιουργούσε επιπλέον προβλήματα στον θαλάσσιο τουρισμό.
- Η συντονισμένη προβολή των περιοχών της Περιφέρειας μέσω των οργανωμένων θαλάσσιων ταξιδιών. Να συμπεριλαμβάνονται στους

προορισμούς των κρουαζιέρων περιοχές της περιφέρειας που πληρούν όλες τις προϋποθέσεις, προβάλλοντας έτσι κι άλλες περιοχές της Ελλάδας πέρα από τους παραδοσιακούς τουριστικούς προορισμούς (Ρόδο, Κέρκυρα, Μύκονο, κτλ), έτσι ώστε η τουριστική ζήτηση να κατανέμεται ομοιόμορφα.

- Η δημιουργία και διανομή σύγχρονων οδηγών πλεύσεως με χάρτες υφαλογράφησης, πληροφορίες σχετικές με τις υπάρχουσες μαρίνες, λιμάνια, κέντρα ανεφοδιασμού, καθώς και πληροφορίες για άλλα πράγματα όπως αρχαιολογικές περιοχές και μνημεία, που να διανέμονται σ' όλους τους ενδιαφερόμενους.
- Η αξιοποίηση των γραφείων τουρισμού στο εξωτερικό για την προβολή του ελληνικού θαλάσσιου τουρισμού. Προβολή του ελληνικού θαλάσσιου τουρισμού με σύγχρονους τρόπους.
- Η διοργάνωση ιστιοπλοϊκών αγώνων διεθνούς ενδιαφέροντος, που θα απασχολούσαν τα διεθνή ειδικευμένα μέσα και θα προσέλκυαν τουρίστες ειδικών ενδιαφερόντων στα ελληνικά ύδατα. Τέτοια αθλητικά γεγονότα, χαρακτηριστικό παράδειγμα οι αγώνες ιστιοπλοΐας του κυπέλλου Αμερικής, πέρα από την σημαντική οικονομική επίδραση, προβάλλουν την χώρα και μπορούν να συμβάλλουν στην διεύρυνση της τουριστικής περιόδου του θαλάσσιου τουρισμού στους πλάγιους μήνες. Ο Πατραϊκός Κόλπος χαρακτηρίζεται από έμπειρους ιστιοπλόους ως μία από τις ιδανικότερες περιοχές της περιφέρειας της Δυτικής Ελλάδας για ιστιοπλοϊκές εξορμήσεις εξαιτίας της ύπαρξης αερίων ρευμάτων χωρίς όμως ανάλογους ισχυρούς κυματισμούς. Από τον Ιστιοπλοϊκό Όμιλο Πατρών (Ι.Ο.Π.) διοργανώνονται ήδη δέκα τοπικοί αγώνες ετησίως ενώ στις αρχές Αυγούστου στον Πατραϊκό και το Ιόνιο πραγματοποιείται Ιστιοπλοϊκή Εβδομάδα με διεθνείς συμμετοχές.

Συμβολή των θαλάσσιων σπορ στην τουριστική ανάπτυξη της Ελλάδας

Πολλοί είναι οι τουρίστες που ασχολούνται με τα θαλάσσια σπορ, ενώ μεγάλος είναι και ο αριθμός των ανθρώπων που έρχονται να θαυμάσουν και να απολαύσουν από κοντά αγώνες θαλάσσιων σπορ. Το γεγονός αυτό αποτελεί απόδειξη της συμβολής των θαλάσσιων αθλημάτων στην τουριστική ανάπτυξη, καθώς εμπλουτίζουν το τουριστικό προϊόν κάνοντας το πιο ελκυστικό.

Τα θαλάσσια σπορ είναι πολλά και διαρκώς ανακαλύπτονται και καινούρια. Κολύμβηση, θαλάσσιο σκι, κωπηλασία, κανό (canoe), σέρφινγκ, γουίντ-σερφινγκ, καταδύσεις, jet ski, υδροποδήλατα, ψάρεμα, αλεξίπτωτο ακτής, φουσκωτά σκάφη, σαμπρέλες και μπανάνες (tubes and banana riding) είναι τα βασικότερα θαλάσσια αθλήματα. Σημαντικές είναι επίσης και οι δραστηριότητες του αιγιαλού, όπως η δημιουργία κάστρων στην άμμο, η ιππασία στην ακρογιαλιά, η γυμναστική στην παραλία, το beach-volley κτλ. Οι ελληνικές θάλασσες είναι ιδανικές για αυτά τα αθλήματα καθώς δεν απαντώνται επικίνδυνα κύτη όπως καρχαρίες και οι καιρικές συνθήκες τον περισσότερο χρόνο είναι καλές, έτσι οι τουρίστες μπορούν να απολαύσουν άφοβα την θάλασσα.

Σημαντική προϋπόθεση για την ανάπτυξη των θαλάσσιων σπορ πρέπει να είναι η θέσπιση πλήρων και σύγχρονων διατάξεων για την ασφαλή και νομότυπη ενασχόληση με αυτά. Για παράδειγμα τα άτομα τα οποία εκπαιδεύουν τους τουρίστες στη διάρκεια των καλοκαιρινών τους διακοπών πρέπει να έχουν πτυχίο εκπαιδευτή. Πολλές φορές παρατηρείται το φαινόμενο οι εκπαιδευτές να μην είναι επαγγελματίες εκπαιδευτές αλλά πωλητές ή καταστηματαρχές ειδών αλιείας,

ενδυμάτων των θαλάσσιων σπορ ή ακόμη άτομα τα οποία νοικιάζουν σκάφη, φουσκωτά, jet ski και άλλα και έχουν σαν χόμπι απλώς τα θαλάσσια σπορ.

Ένα από τα πιο παρεξηγημένα θαλάσσια αθλήματα είναι η αυτόνομη **κατάδυση**. Υπάρχει ένα μύθος γύρω από την κατάδυση ότι είναι τρομερά δύσκολη και ότι για να ασχοληθεί κανείς με αυτήν πρέπει να είναι αθλητής. Η αλήθεια όμως είναι πολύ διαφορετική, καθώς το μόνο που χρειάζεται κανείς είναι να είναι απόλυτα υγιής.

Μόνο στην Ευρώπη υπάρχουν 4.000.000 εγγεγραμμένα μέλη σε διεθνείς καταδυτικούς οργανισμούς, ομοσπονδίες, λέσχες και ιδρύματα, τα οποία δαπανούν περί τα 3δισ ευρώ ετησίως στις καταδύσεις.

Η χώρα μας μπορεί να γίνει μία από τις χώρες καταδυτικού ενδιαφέροντος καθώς οι ελληνικοί βυθοί θεωρούνται από τους πλουσιότερους βυθούς στον κόσμο με ναυάγια όλων των εποχών. Υπάρχουν γραφεία στην Ελλάδα που οργανώνουν καταδυτικές εκδρομές. Σε πολλά μέρη της Ελλάδος απαγορεύονται, λόγω του φόβου εύρεσης αρχαιοτήτων και πώλησης τους. Επιβάλλεται επομένως η δημιουργία θεσμικού πλαισίου με σεβασμό στην ανθρώπινη ζωή, το περιβάλλον αλλά και την πολιτιστική μας κληρονομιά. Επιβάλλεται επίσης η δημιουργία καταδυτικών πάρκων, η δημιουργία των οποίων εκτός από την προσέλκυση τουριστών αυτοδύτων, θα συντελέσει στην αναβάθμιση του υποθαλάσσιου περιβάλλοντος, στην αύξηση των ιχθυοπληθυσμών και θα έχει επομένως ευεργετικές επιδράσεις και σε άλλους τομείς της οικονομίας όπως η αλιεία.

Ένα σημαντικό μέτρο που πρέπει να ληφθεί για την ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού και έχει να κάνει με την ασφάλεια των δυτών είναι η ίδρυση τμημάτων υπερβαρικής Ιατρικής στα περιφερειακά νοσοκομεία κοντά στα οποία αναπτύσσεται τέτοιοι είδους δραστηριότητα.

Περιοχές της περιφέρειας της δυτικής Ελλάδας που επιτρέπεται η κατάδυση είναι η περιοχή από το «Λαμπίρι» έως την «Παναγοπούλα» στον νομό Αχαΐας.

Το **θαλάσσιο σκι** είναι επίσης ένα από τα πιο δημοφιλή θαλάσσια αθλήματα, καθώς συνδυάζει το υδάτινο στοιχείο με την ταχύτητα. Τα τελευταία χρόνια κερδίζουν σε δημοτικότητα τα **wakeboard**, δηλαδή ένας τύπος σκι που αποτελείται από μία μόνη σανίδα, μικρότερη σε μήκος αλλά αρκετά φαρδύτερη από τα κανονικά σκι. Παραλλαγή του wakeboard είναι το **kneeboard**. Σε αυτήν τη σανίδα ο σκιέρ κάθεται γονατιστός και τα πόδια του στερεώνονται με λουρίδα στη σανίδα. Οι σανίδες wakeboard και kneeboard είναι πιο εύχρηστες από τα «κλασικά» σκι, αφού επιτρέπουν στο σκιέρ να κάνει ευκολότερα διάφορες φιγούρες και άλματα και κερδίζουν σε δημοτικότητα ιδιαίτερα ανάμεσα στους νέους. Επίσης πρέπει να σημειωθεί ότι σκι μπορεί να κάνει κανείς και χωρίς πέδιλα. Η τεχνική αυτή λέγεται barefooting.

Τα σωματεία και οι σχολές που ασχολούνται με το θαλάσσιο σκι παρέχουν και την αντίστοιχη εκπαίδευση πχ. στην περιφέρεια δυτικής Ελλάδας ο Ναυτικός όμιλος Ναυπάκτου και ο Ναυτικός όμιλος Πατρών.

Η μεγάλη ένταση των ανέμων και η εξίσου μεγάλη περίοδος ηλιοφάνειας, καθιστούν αρκετές από τις παραλίες της Αχαΐας ιδανικές για **windsurfing**. Μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν η πλαζ του ΕΟΤ στην Πάτρα όταν επικρατούν βόρειοι ή βορειοανατολικοί άνεμοι και η παραλία του Δρεπάνου όταν επικρατούν δυτικοί ή βορειοδυτικοί άνεμοι.

Για τους πεπειραμένους windsurfers ενδείκνυται η παραλία «Μαύρη Μύτη» στην περιοχή του Αράξου και η παραλία της Αλυκής στο Αίγιο.

Μία άλλη αγαπημένη δραστηριότητα είναι το **ψάρεμα**. Περιοχές όπου μπορεί κανείς να ασχοληθεί με το ψάρεμα είναι:

Στην Αχαΐα: Αραχωβίτικα, Λαμπίρι (κατάλληλο και για υποβρύχιο ψάρεμα), ο Λόγγος, ο Ψαθόπυργος στον Κορινθιακό και Πατραϊκό κόλπο.

Στην Ηλεία: Όλες οι ακτές της Ηλείας είναι κατάλληλες για ψάρεμα και ιδιαίτερα η Κυλλήνη, το Αρκάδι, η Γλύφα, η Σκαφιδιά, το Κατάκολο, η Σπιάτζα κτλ.

Η καθαρή θάλασσα, οι γραφικές παραλίες και η χαρά που προσφέρουν τα θαλάσσια σπορ αφήνουν τις καλύτερες εντυπώσεις στους τουρίστες. Ένας χαρούμενος και ικανοποιημένος τουρίστας αποτελεί την πιο ζωντανή διαφήμιση για την Ελλάδα και τη καλύτερη προβολή για την χώρα.

Ορεινός τουρισμός

Είναι ο τουρισμός που αναπτύσσεται στο ορεινό περιβάλλον και απευθύνεται σε άτομα που θέλουν να απολαύσουν την ομορφιά του βουνού. Ο ορεινός τουρισμός, αν και παρουσιάζει ομοιότητες με τον τουρισμό χειμερινών σπορ, σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να ταυτιστεί με αυτόν. Συγκεκριμένα, δεν έχει χρονικούς περιορισμούς εκδήλωσης, δηλαδή πραγματοποιείται όλες τις εποχές του έτους ενώ αναφέρεται στο σύνολο των δραστηριοτήτων υπαίθριας αναψυχής των τουριστών που όμως εκδηλώνονται αποκλειστικά και μόνο σε ορεινές περιοχές. Ο ορεινός τουρισμός μπορεί να αποτελεί μέρος του οικολογικού τουρισμού, μια που εμπεριέχει το στοιχείο επαφής με την φύση και να συμπεριλαμβάνεται σ' ένα τουριστικό πακέτο που μπορεί να αφορά τον οικολογικό, τον τουρισμό περιπέτειας ή οποιοδήποτε άλλο είδος τουρισμού.

Έντονη ώθηση έδωσαν αρχικά στον ορεινό τουρισμό τα επιδοτούμενα προγράμματα της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς αλλά και της τοπικής αυτοδιοίκησης που έδωσαν την ευκαιρία σε πολλούς νέους να γνωρίσουν τα ελληνικά βουνά.

Στην Ελλάδα ο ορεινός τουρισμός προσελκύει περισσότερο Έλληνες, που οδηγούνται στα βουνά κυρίως τα Σαββατοκύριακα, και σε μικρότερο βαθμό ξένους τουρίστες.

Μερικές από τις δραστηριότητες του ορεινού τουρισμού είναι οι περιηγήσεις με ειδικά οχήματα εκτός των χαραγμένων δρόμων, οι πεζοπορίες, η ιππασία, η επίσκεψη σπηλαίων, το ποδήλατο βουνού (mountain bike) κτλ.

Στην χώρα μας υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες για την ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού, καθώς το μεγαλύτερο μέρος της είναι καλυμμένο με βουνά. Στην Ελλάδα λειτουργούν αρκετοί ορειβατικοί σύλλογοι και στα περισσότερα ελληνικά βουνά υπάρχουν εξοπλισμένα καταφύγια.

Τα τελευταία χρόνια καθιερώθηκε και στην χώρα μας ύστερα από συνεννόηση με την Ευρωπαϊκή Ένωση Ορειβασίας – Πεζοπορίας, ο θεσμός των πολυήμερων πεζοπορικών διαδρομών στα Ελληνικά βουνά. Από την Περιφέρεια περνούν 3 διαδρομές του μεγάλου Ευρωπαϊκού μονοπατιού E₄. Οι διαδρομές αυτές, αφού διασχίσουν τις περισσότερες χώρες της δυτικής Ευρώπης και μερικές της ανατολικής και των Βαλκανίων καταλήγουν στην Ελλάδα.

Αυτό το πρόγραμμα χάραξης των Ευρωπαϊκών μονοπατιών μπορεί να αποτελέσει πόλο έλξης ορειβατών απ' όλο τον κόσμο.

Επιπλέον στα πλαίσια κοινοτικών προγραμμάτων έχουν συμπεριληφθεί η δημιουργία ελαφριάς υποδομής (ορεινών μονοπατιών) καθώς και η δημιουργία ορεινών καταφυγίων – ξενώνων.

Σημείωση:

Στην καθιέρωση του περιπατητικού τουρισμού σαν ανεξάρτητης εναλλακτικής μορφής τουρισμού, συντέλεσε η απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ορειβάσις – Πεζοπορίας να καθιερώσει με τη βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα λεγόμενα Ευρωπαϊκά Μονοπάτια Μεγάλων Διαδρομών τα οποία διασχίζουν όλες τις χώρες της ΕΕ και έχουν επισημανθεί επί του εδάφους. Τα μονοπάτια αυτά είναι οκτώ και φέρουν τις χαρακτηριστικές ονομασίες E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7 και E8. Δύο από τα μονοπάτια αυτά το E4 και E6 που ξεκινούν από την Ιβηρική Χερσόνησο και τη Δανία καταλήγουν στην Ελλάδα και σαν E4 GR και E6 GR, τη διασχίζουν από Βορρά προς Νότο και από Δυσμάς προς Ανατολάς.

Το Ευρωπαϊκό μονοπάτι μεγάλων διαδρομών E4, ξεκινάει από τα Πυρηναία και αφού διασχίσει τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, φθάνει στην Ελλάδα μέσω της Γιουγκοσλαβίας, στο φυλάκιο της Νίκης, βόρεια της Φλώρινας. Από τη Νίκη, αφού διασχίσει ολόκληρη τη χώρα, φθάνει μέχρι το Γύθειο και από εκεί επεκτείνεται στην Κρήτη την οποία διασχίζει από Δυσμάς προς Ανατολάς.

Το μονοπάτι αυτό επισημαίνεται επί του εδάφους με ενδεικτικές πινακίδες και γίνεται βατό με διευθετήσεις ή διανοίξεις ορισμένων τμημάτων του, από τους ορειβατικούς συλλόγους των περιοχών από τις οποίες διέρχεται, συχνά με επιδοτήσεις που χορηγούνται με διάφορα προγράμματα της ΕΕ. Οι ορειβατικοί σύλλογοι επίσης προσφέρουν τα ορειβατικά καταφύγια τους στους περιπατητές, όπως και στοιχεία πληροφόρησης για τα μονοπάτια, τις υπάρχουσες δυσκολίες, και τις καιρικές συνθήκες.

Το μονοπάτι E4 GR έχει τρία κύρια τμήματα. Το πρώτο τμήμα που λέγεται βόρειο τμήμα διέρχεται από Νίκη – Φλώρινα – Έδεσσα – Νάουσα – Λιτόχωρο – Μετέωρα – Καρπενήσι και καταλήγει στους Δελφούς. Έχει μήκος πάνω από 1.000χιλ. και χρειάζονται πάνω από 200 ώρες καθαρής πεζοπορίας για να το διασχίσει ένας μέσης αντοχής πεζοπόρος.

Το δεύτερο τμήμα του E4 GR, που λέγεται και Νότιο τμήμα, ξεκινά από τους Δελφούς και μέσω του Διακοφτού, Καλαβρύτων, Βυτίνας, Τρίπολης και Σπάρτης καταλήγει στο Γύθειο. Έχει μήκος πάνω από 350 χιλ. και χρειάζονται πάνω από 70 ώρες καθαρής πεζοπορίας για να το διασχίσει ένας μέσης αντοχής πεζοπόρος, δηλαδή 13 ημέρες.

Το τρίτο τμήμα του E4 GR που λέγεται τμήμα της Κρήτης, ξεκινάει από το Καστέλι Κισσάμου Χανίων και μέσω Παλαιοχώρας Σφακίων, Σούγιας Ομαλού, Αργυρούπολης, Ψηλορείτη καταλήγει στα Λασιθιώτικα Όρη. Έχει μήκος 150 περίπου χιλιόμετρα και απαιτεί 40 ώρες καθαρής πεζοπορίας για να διασχιστεί, δηλαδή περίπου 10 ημέρες.

Μέτρα – προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού είναι, κυρίως, η καλή και ασφαλής προσπέλαση προς τον προορισμό. Επίσης, επιβάλλεται η δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων που να δένουν με το φυσικό περιβάλλον και να διαθέτουν συμπληρωματικούς χώρους, όπως εστιατόρια, μπαρ, αίθουσες αναψυχής κτλ.

Ο ορεινός τουρισμός δεν χρειάζεται ιδιαίτερες επενδύσεις και υποδομή. Ίσως η ευσυνειδησία των κατοίκων και η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος είναι ο σημαντικότερος παράγοντας. Επειδή μάλιστα πρόκειται κυρίως για δασικές εκτάσεις, οι οποίες απειλούνται συχνά από πυρκαγιές, απαιτείται η λήψη των απαραίτητων μέτρων προστασίας και επιβάλλεται η συνεργασία της πολιτείας και των τοπικών φορέων για την διάσωση των εναπομείναντων δασικών εκτάσεων.

Η ανάπτυξη του τουρισμού στα ελληνικά βουνά είναι ιδιαίτερης σημασίας, καθώς δίνεται ζωή και αναπτυξιακή πνοή στις ορεινές πόλεις, κωμοπόλεις και χωριά ενισχύοντας το τοπικό εισόδημα και την τοπική οικονομία. Βελτιώνεται ο τρόπος ζωής των κατοίκων των βουνών, καθώς λύνονται προβλήματα ύδρευσης, ηλεκτρικής τροφοδοσίας, συγκοινωνιών, αποχετευτικών εγκαταστάσεων. Δημιουργούνται ευκαιρίες απασχόλησης στα τουριστικά επαγγέλματα, όπως ξενοδοχειακά, εστιατορική, καταστήματα τουριστικών ειδών, όσο και σε άλλα επαγγέλματα που συνδέονται άμεσα με τον τουρισμό. Με αυτό τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα απασχόλησης ανέργων και έτσι αποφεύγεται κατά μεγάλο ποσοστό η μετανάστευση των κατοίκων των ορεινών περιοχών, ενώ επιμηκύνεται η τουριστική περίοδος.

Ορεινή πεζοπορία

Η ορεινή πεζοπορία είναι η κίνηση-περπάτημα πάνω στα βουνά, σε μέρη σε γενικές γραμμές βατά, χωρίς αναρριχήσεις και τεχνικές δυσκολίες.

Είναι «εύκολη» δραστηριότητα και προσιτή στον πολύ κόσμο. Μπορεί να είναι περίπατος ή πορεία σε όμορφα μέρη της περιοχής πιθανώς και σε συνδυασμό επισκέψεων σε αρχαιολογικούς – ιστορικούς χώρους, παραδοσιακούς οικισμούς, παρατήρηση οικοσυστήματος, επίσκεψη στους χώρους παραγωγής ντόπιων προϊόντων, διάσχιση από μια περιοχή σε άλλη ή από ένα χωριό στο άλλο.

Στην Ευρώπη χιλιάδες άνθρωποι περπατάνε μεμονωμένα ή κυρίως σε οργανωμένες ομάδες και διασχίζουν μεγάλες αποστάσεις στα βουνά σε συνδυασμό μ' αυτά που αναφέραμε παραπάνω.

Η πολυήμερη πεζοπορία στα μεγάλα ορεινά συγκροτήματα ονομάζεται **TREKKING** και αποτελεί μια από τις πιο αναπτυσσόμενες δραστηριότητες. Αν και δεν θεωρείται επικίνδυνη δραστηριότητα καλό είναι να υπάρχουν οδηγοί ντόπιοι, οι οποίοι ξέρουν καλά την περιοχή και θα αναλαμβάνουν να οδηγούν τα γκρουπ.

Πεζοπορικές Διαδρομές

Αιτωλοακαρνανία:

Διαδρομή: Χωριό Θέρμο-Αρχ. Θέρμο- Κορυφή Μέγας Λάκκος-Χωριό Θέρμο

Η διαδρομή ξεκινά από το Θέρμο. Ακολουθώντας κανείς την ασφαλτο οδηγείται στο αρχαίο Θέρμο. Ο περιποιημένος αρχαιολογικός χώρος απλώνεται σε ένα γραφικό τοπίο, όπου όταν κανείς γνωρίζει την ιστορία του τόπου αυτού νοιώθει δέος. Στη συνέχεια, ανεβαίνουμε στο ύψωμα που βρίσκεται δυτικά του, και έχει το όνομα Μεγάλος Λάκκος, με 618μ υψόμετρο. Τα χώματα που κυλούσαν επί αιώνες από τις πλαγιές του Μεγάλου Λάκκου ήταν υπεύθυνα για την εξαφάνιση του αρχαίου Θέρμου. Τον 19^ο αιώνα διακρίνονταν λίγο τα επάνω μέρη των τειχών της

πόλης. Η ορθογώνια κάτοψη τους έδινε την εντύπωση ενός χώρου, όπου γινόταν παζάρι και οι κάτοικοι του το ονόμασαν Παλιοπάζαρο. Το 1897, ο αρχαιολόγος Γιώργος Σωτηριάδης, με τον Πολύβιο (αρχαίος ιστορικός) στο χέρι, ακολούθησε την περιγραφή του για την εισβολή του Φιλίππου του Ε΄ και έφθασε στο αρχαίο Θέρμο, που μέχρι τότε θεωρείτο ότι βρισκόταν ανατολικά από το Αγρίνιο, στο ύψωμα Βλοχός, όπου εκ των υστέρων διαπιστώθηκε ότι βρισκόταν η πόλη των Θεστιέων.

Η πεζοπορική διαδρομή ανηφορίζει πάνω στο ύψωμα, χωρίς μονοπάτι και φθάνει μέχρι την κορυφή. Η διαδρομή δεν παρουσιάζει κάτι εξαιρετικό, αλλά η θέα προς τον αρχαιολογικό χώρο, τον κάμπο του Θέρμου και προς τη λίμνη που απλώνεται δυτικά πίσω από τις λοφοσειρές είναι μαγευτική. Η επιστροφή γίνεται από διαφορετικό μονοπάτι, που οδηγεί πάλι στο Θέρμο. Η διαδρομή διαρκεί περίπου 3 ώρες, αλλά με την επίσκεψη στον αρχαιολογικό χώρο ξεπερνά τις 4 ώρες. Μία πολύ ωραία διαδρομή, χωρίς καμία ιδιαίτερη δυσκολία.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ

Χωριό ΘΕΡΜΟ - Αρχ. ΘΕΡΜΟ - Κορυφή ΜΕΓΑΣ ΛΑΚΚΟΣ - Χωριό ΘΕΡΜΟ

Κατηγορία: Απλή πεζοπορία · Τύπος διαδρομής: Κυκλική · Ομορφιά διαδρομής: 3/5

Μήκος διαδρομής: 6χλμ. · Χρόνος χωρίς στάσεις: 2ωρ.34"

Υψομετρική διαφορά ανάβασης: 258μ. · Υψομετρική διαφορά κατάβασης: 258μ.

Κλίση εδάφους: μέχρι +11° · Χαμηλότερο σημείο: 360μ. · Ψηλότερο σημείο: 618μ.

Βλάστηση: 75 · Πόσιμο Νερό στη διαδρομή: Όχι

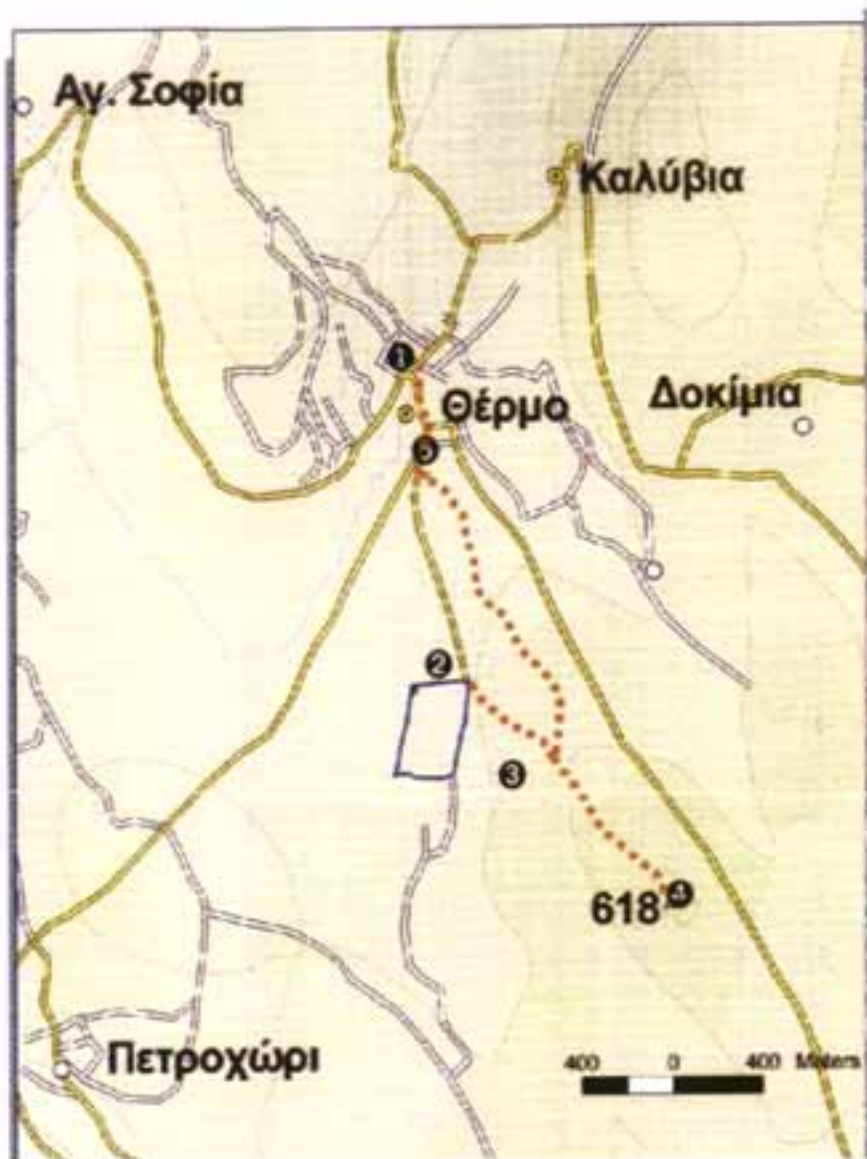
Κατάσταση εδάφους: Μονοπάτι 3,8χλμ., χωματόδρομος 0 μ., άσφαλτος 2,2χλμ.

Δυσκολία διαδρομής: 2/5 μέχρι 3/5 · Σήμανση: Όχι

ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ: Η πλατεία του Θέρμου

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ	ΧΡΟΝΟΣ	ΧΛΜ	ΥΨΟΜ.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
	0ωρ.00'	0	360	Φεύγετε από την πλατεία του Θέρμου ● (N 38° 34'27"-E21° 40'02") ακολουθώντας την άσφαλο προς το χωριό Πετροχώρι (και προς τον αρχ. Χώρο). Σε 300μ., ή σε 6',
	0ωρ.06'	0,300	360	φτάνετε σε διασταύρωση ασφάλτων και ακολουθείτε τον αριστερό προς τον αρχαιολογικό χώρο. Σε 1,1 χλμ., ή σε 23',
	0ωρ.29'	1,400	360	φτάνετε στον αρχαιολογικό χώρο του Θέρμου ● (N 38° 33'39" - E21° 40'10"). Φεύγετε από την είσοδό του, ανηφορίζοντας χωρίς μονοπάτι στην αριστερή πλαγιά του βουνού σε πορεία 120°. Ανηφορίζετε απότομα, χωρίς ευδιάκριτο μονοπάτι ελισσόμενοι ανάμεσα στα βάτα σε μία συνολική πορεία 130°. Σε 400μ., ή σε 20',
	0ωρ.49'	1,800	470	φτάνετε σε μικρό πλάτωμα (N 38° 33'34" - E 21° 40'17") (πολύ ωραία θέα προς τη λίμνη, τον αρχ. χώρο και το Παναγιωτικό στις 330°). Συνεχίζετε ανηφορίζοντας και σε 470μ., ή σε 20',
	1ωρ.09'	2,270	570	φτάνετε σε μεγάλο μονοπάτι ● (N 38° 33'28" - E 21° 40'31") και το ακολουθείτε δεξιά. Σε 430μ., ή σε 10',
	1ωρ.19'	2,700	600	περνάτε ένα ξέφωτο (N38° 33'39" - E 21° 40'10") και συνεχίζετε στην ίδια πορεία. Σε 390μ., ή σε 10',

1ωρ.29'	3,090	618	φτάνετε στην κορυφή του Μέγα Λάκκου ● (N 38° 33'07'' - E 21° 40'48'')
Επιστρέφετε πίσω όπως ανεβήκατε στο σημείο που συναντήσατε το μεγάλο μονοπάτι ● (N 38° 33'28'' - E 21° 40'31''). (Μήκος 820μ. Υψ. - 48μ. Χρόνος 20')			
1ωρ.49'	3,910	570	και συνεχίζετε ευθεία. Σε 800μ., ή σε 16'.
2ωρ.05'	4,710	450	αφήνεται μια στάνη δεξιά σας (N 38° 33'52'' - E 21° 40'22'') και λίγο δύσκολα συνεχίζετε ανάμεσα στα πουρνάρια (δεξιά σας χωματόδρομος) πηγαίνοντας σταδιακά στην αριστερή πλευρά της ράχης που περπατάτε. Σε 440μ., ή σε 9'.
2ωρ.14'	5,150	400	περνάτε δεξιά από σπίτι (N 38° 34'03'' - E 21° 40'12'') και συνεχίζετε σε μικρό χωματόδρομο που στη συνέχεια γίνεται τσιμεντόδρομος και σε 160μ., ή σε 4' συνολικά
2ωρ.18'	5,310	390	φτάνεται σε μεγαλύτερο τσιμεντόδρομο (N38° 34'08'' - E 21° 40'10'') και τον ακολουθείτε αριστερά κατηφορίζοντας ανάμεσα στα σπίτια. Σε 120μ., ή σε 3'.
2ωρ.21'	5,430	390	φτάνετε σε διασταύρωση τσιμεντόδρομων (N 38° 31'10''- E21° 40'08'') πάτε αριστερά και σε 80μ., ή σε 2'.
2ωρ.23'	5,510	380	φτάνετε σε διασταύρωση με άσφαλο ● (N 38° 34'12''-E21° 40'06'') την ακολουθείτε αριστερά και σε 90μ., ή σε 2'.
2ωρ.25'	5,600	360	φτάνετε στη διασταύρωση με την κεντρική άσφαλο (N 38° 34'12'' - E 21° 40'02'') πάτε δεξιά και σε 400μ., ή σε 9'.
2ωρ.34'	6,000	360	φτάνετε στο κέντρο του Θέρμου ● (N 38° 34'27'' - E 21° 40'02'')

Διαδρομή: Μονή Αγ. Γεωργίου Χούνιστας (520μ.)- Βουνό Αράκυνθος (Ζυγός)(982μ.)- Χωριό Ελληνικά

Πρόκειται για μια πεζοπορική διαδρομή που οδηγεί στην κορυφή του Αράκυνθου. Από το Μεσολόγγι ακολουθεί κανείς βόρεια τον δρόμο προς το χωριό Αγριλιά, που απέχει 4χλμ. Από το χωριό Αγριλιά συνεχίζουμε την ασφαλτο προς τη μονή του Αγίου Γεωργίου Χούνιστας που απέχει 6χλμ. Το τελευταίο τμήμα των 1500μ είναι χωματόδρομος. Η διαδρομή ξεκινά από τη Μονή του Αγίου Γεωργίου που ονομάζεται Χούνιστας, από τον ομώνυμο εγκαταλειμμένο οικισμό που βρίσκεται κοντά του. Το χωριό Χούνιστα και η ομώνυμη μονή ιδρύθηκαν το 1770 μετά την καταστροφή του Μεσολογγίου κατά την περίοδο των Ορλοφικών. Το μοναστήρι σε υψόμετρο 520μ χρησίμευσε σε αυτά τα δύσκολα χρόνια σαν καταφύγιο των κλεφτών.

Το μονοπάτι, που σε πολλά σημεία είναι πετρόκτιστο, ανηφορίζει μέχρι ένα διάσελο (740μ) του βουνού, από το οποίο ακολουθώντας την κορυφογραμμή μέσα σε πυκνά και πλούσια δρυοδάση, φθάνει κανείς στην κορυφή (σε 1ώρα). Από το

διάσελο πριν την κορυφή, αξίζει μια μικρή παράκαμψη για να επισκεφθεί κανείς το εκκλησάκι της Αγίας Παρασκευής που βρίσκεται σε ένα γοητευτικό περιβάλλον. Στην κορυφή υπάρχει ένα μικρό κτίσμα που το χρησιμοποιεί ο Ορειβατικός Μεσολογγίου ως καταφύγιο.

Σε πολλά σημεία της διαδρομής ο πεζοπόρος απολαμβάνει τη θέα προς το Μεσολόγγι, αλλά και προς την πλευρά της λίμνης Τριχωνίδας, καθώς το βουνό απλώνεται ανάμεσα τους.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ

Μονή ΑΓ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΟΥΝΙΣΤΑΣ (520μ.) - Βουνό ΑΡΑΚΥΝΘΟΣ (Ζυγός) (982μ.)

- Χωριό ΕΛΛΗΝΙΚΑ (Σε παρένθεση με τα στοιχεία επίσκεψης της Αγ. Παρασκευής)
- Κατηγορία: Ορεινή πεζοπορία - Τύπος Διαδρομής: Διάσχιση · Ομορφιά Διαδρομής: $\frac{3}{5}$
- Μήκος: 13,5(14,3)χλμ. · Χρόνος χωρίς στάσεις: 4ωρ 33' (5ωρ 08')
- Συνολική κατεύθυνση πορείας: 330° · Υψομετρική διαφορά ανάβασης: 522 (612)μ.
- Υψομετρική διαφορά κατάβασης: 322 (412)μ. · Κλίση εδάφους: +8° (πρώτο τμήμα)
- Χαμηλότερο σημείο: 520μ. · Ψηλότερο σημείο: 982μ. · Βλάστηση: $\frac{1}{5}$ έως $\frac{1}{5}$
- Πόσιμο Νερό: στη διαδρομή εκτός των χωριών: Όχι
- Κατάσταση εδάφους: Μονοπάτι 4,9 (5,7)χλμ., χωματόδρομος 2,3χλμ., ασφαλτός 6,3χλμ.
- Δυσκολία διαδρομής: $\frac{1}{5}$ · Σήμανση: $\frac{1}{5}$ κόκκινα σημάδια

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ	ΧΡΟΝΟΣ	ΧΛΜ	ΥΨΟΜ.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
	0ωρ.00'	0	140	Φεύγετε από το εκκλησάκι του Αγ. Γεωργίου Χούνιστας ● (ωραία θέα προς το Μεσολόγγι) (N 38° 26'42" - E 21° 25'57") (υπάρχει κρήνη) ανηφορίζοντας το μονοπάτι σε πορεία 80°. Σε 110μ., ή σε 4'.
	0ωρ.04'	0,110	550	φτάνετε σε μικρό χωματόδρομο (N 38° 26'43" - E 21° 29'01") και τον ακολουθείτε δεξιά . Φτάνετε σε ένα σπιτάκι όπου μεγάλος πλάτανος και συνεχίζετε το μονοπάτι στις 120°. Σε 240μ., ή σε 6'.
	0ωρ.10'	0,350	560	φτάνετε μέσα σε ρέμα (N 38° 26'42" - E 21° 29'08") (ΠΡΟΣΟΧΗ) και ακολουθείτε το μονοπάτι που ανηφορίζει δεξιά με ελιγμούς (κατά τμήματα σώζεται το κτιστό μονοπάτι – ωραία θέα προς τον κάμπο). Σε 1220μ., ή σε 40'.
	0ωρ.50'	1,570	740	φτάνετε σε κορυφογραμμή – διάσελο ● (δεξιά για Μονή Αγ. Συμεών κακό μονοπάτι) (N 38° 26'23" - E 21° 29'35") όπου υπάρχει διασταύρωση μονοπατιών και συνεχίζεται αριστερά προς την κορυφή τραβερσάροντας την πλαγιά. Σε 1100μ., ή σε 28'.
Εάν συνεχίζετε ευθεία κατηφορίζοντας σε πορεία 40° (πολύ ωραίο δάσος βελανιδιάς) σε 420μ., φτάνετε με καλή σήμανση στο εκκλησάκι της Αγ. Παρασκευής ● (υψομ. 650μ.) (N 38° 26'24" - E 21° 29'49") (100μ., χαμηλότερα υπάρχει πηγή) Συνολικά Π/Ε Μήκος 840μ., ή 35'-90μ. υψομ. Διαφορά. (από εδώ ξεκινάει μονοπάτι που συναντά το μονοπάτι του Αγ. Συμεών από το διάσελο όπου υπάρχει εκκλησάκι Αη Λιάς των Νταβαίων και συνεχίζοντας σε χωματόδρομο πάνε στον Αγ. Συμεών.				
	1ωρ.18'	2,670	870	φτάνετε σε διάσελο (N 38° 26'52" - E 21° 29'32") και αφού κατηφορίσετε λίγο ακολουθείτε το μονοπάτι απέναντι, δεξιά της κορυφογραμμής σε πορεία 310°. Σε 230μ., ή σε ή σε 5'.

1ωρ.23'	2,900	840	φτάνετε σε διασταύρωση (N 38ο 26'57" - E 21ο 29'29") μονοπατιών (αριστερά κατηφορίζει το απότομο μονοπάτι για Αγ. Γεώργιο Χούνιστας) και συνεχίζετε ευθεία. Σε 640μ., ή σε 15',
1ωρ.38'	3,540	860	το μονοπάτι στρίβει σε πορεία 250° (N 38° 27'12" - E 21° 29'25") (ωραία θέα προς τη λίμνη Τριχωνίδας) και σε 300μ., ή σε 10',
1ωρ.48'	3,840	920	συνεχίζει στις 300° (N 38° 27'12" - E 21° 29'15"). Σε 620μ., ή σε 15')
1ωρ.50'	4,460	960	φτάνετε σε χωματόδρομο (δεν τον έχει ο στρατός να τον βάλουμε στο χάρτη) (N 38° 27'27" - E 21ο 28'56") κάτω από την κορυφή όπου το καταφύγιο. Σε 100μ., ή σε 2',
1ωρ.52'	4,560	982	φτάνετε στην κορυφή του Αράκυνθου ● (N 38° 27'29" - E 21° 28'56"). (υπάρχει κολονάκι και μικρό καταφύγιο). Φεύγετε κάτω από το καταφύγιο κατηφορίζοντας σε βορινή πορεία προχωράτε για λίγο παράλληλα ενός χωματόδρομου και σε 400μ., ή σε 9',
2ωρ.01'	4,960	930	βγαίνετε στο χωματόδρομο (N 38° 27'37" - E 21° 28'46") και τον ακολουθείτε αριστερά. Σε 1350μ., ή σε 28',
2ωρ.29'	6,310	790	φτάνετε σε διασταύρωση χωματόδρομων και πάτε δεξιά (N 38° 27'52" - E 21° 28'27". Σε 930μ., ή σε 19',
2ωρ.48'	7,240	820	φτάνετε στην ασφαλτο ● (N 38° 28'09" - E 21° 27'57" (αριστερά χωριό Ελληνικά δεξιά χωριό Άγιος Γεώργιος
Από την ασφαλτο συνεχίζοντας αριστερά σε 3χλμ φτάνετε σε διασταύρωση ασφάλτων πάτε αριστερά και σε 3,3 χλμ. (συνολικά 6,3 χλμ., ή 1ωρ. 45') φτάνετε στο χωριό Ελληνικό.			

Αχαΐα

Διαδρομή: Καλέτζι – Προφήτης Ηλίας – Ερύμανθος

Υψόμετρο: Καλέτζι 900μ. – Προφήτης Ηλίας 2.124μ.

Δυσκολία: Δύσκολη διαδρομή

Διάρκεια: 3,5 ώρες

Μια ανάβαση προς τον Ερύμανθο γίνεται στην κορυφή Προφήτης Ηλίας. Ξεκινώντας από το χωριό Καλέτζι από δασικό δρόμο και ακολουθώντας το μονοπάτι μέσα σε δάσος από έλατα φτάνει κανείς σε λίγο περισσότερο από μία ώρα στην πηγή Ανάληψης (1.300μ.), όπου τελειώνει το δάσος. Συνεχίζοντας με νοτιοδυτική κατεύθυνση και ανεβαίνοντας άλλες δύο ώρες φτάνει στην κορυφή Προφήτης Ηλίας.

Διαδρομή: Μετόχι Βλασίας – Καλλιφώνι.

Υψόμετρο: Μετόχι Βλασίας 900μ. – Καλλιφώνι 1998μ.

Δυσκολία: Δύσκολη διαδρομή

Διάρκεια: 5 ώρες

Από το Μετόχι Βλασίας γίνεται η ανάβαση στον όγκο του Καλλιφωνίου. Ακολουθούμε το μονοπάτι που διακόπτεται από δρόμο μια, δυο φορές, μέσα σε όμορφο ελατόδασος το οποίο τελειώνει ύστερα από δύο με δυόμισι ώρες κάτω από χαρακτηριστικά βράχια, με πολλές ξύλινες πατίστρες. Από εδώ σε μία με μιάμιση ώρα φτάνουμε στην κορυφή, με εξαιρετη θέα του Ωλενού.

Διαδρομή: Μίχας (Τσαπουρνιά) – Μουγγίλα – Ωλενός

Υψόμετρο: Οικισμός Τσαπουρνιά 1.000μ. – Ωλενός 2.224μ.

Δυσκολία: Δύσκολη διαδρομή

Διάρκεια: 7 ώρες

Η κλασική διαδρομή για την ψηλότερη κορυφή του βουνού Ωλενός γίνεται από τον οικισμό Τσαπουρνιά του χωριού Μίχας. Από το χωριό ξεκινά δρόμος που ανηφορίζει μέχρι τα 1.200μ. και μετά διασχίζει τις πλαγιές προς τα νοτιοδυτικά. Εδώ αρχίζει το μονοπάτι που περνά δίπλα από φρεάτιο του αγωγού ύδρευσης. Το μονοπάτι περνά μέσα από το δάσος και φτάνει σε διάσελο με ερείπια στρούγκας (στάνης) στα 1.450μέτρα. Μέχρι εδώ χρειάζονται μιάμιση με δύο ώρες από του Μίχα. Το μονοπάτι κατηφορίζει προς μια στάνη που βρίσκεται χαμηλότερα και μετά ανηφορίζει πάλι στα 1.500μ. απέναντι. Το κατέβασμα μπορεί να αποφευχθεί, τραβώντας προς τα αριστερά και ακολουθώντας 20 λεπτά περίπου ένα πανέμορφο μονοπάτι – αυλάκι νερού, που ερχόταν παλιότερα από ψηλά προς το χωριό. Το μονοπάτι βγάζει ύστερα από μιάμιση ώρα πορείας, σε ρέμα με νερό που τροφοδοτεί με αγωγούς και φρεάτια το χωριό. Έπειτα από άλλη μισή ώρα οδηγεί σε δύο καλοχτισμένα γραϊκία σε ένα πλάτωμα στα 1.650μ με φιλόξενους τσοπαναραίους από το χωριό Ελληνικό Αχαΐας. Το μονοπάτι, ύστερα από μικρή δυσκολία σε χωμάτινο ύψωμα, οδηγεί σε μια ώρα στο οροπέδιο Ωλενού, ανάμεσα στις κορφές Ωλενός και Μουγγίλα. (2.169μ). Σε όλη την διαδρομή συναντά κανείς

γραίκια, βρύση και μερικές στάνες. Η υψηλή κορυφή απαιτεί άλλη μία ώρα κοπιαστικής ανάβασης.

Διαδρομή: Χιονοδρομικό κέντρο – Ορειβατικό Καταφύγιο – Νεραϊδοράχη – Ψηλή Κορυφή Μαυρόλιμνη -Υδατα Στυγός.

Υψόμετρο: Καταφύγιο 2.100μ – Νεραϊδόραχη 2.341μ.

Δυσκολία: δύσκολη διαδρομή

Διάρκεια: 7 ώρες

Η συντομότερη ανάβαση στην Ψηλή Κορυφή γίνεται από το Χιονοδρομικό Κέντρο. Ακολουθώντας τη Βαθειά Λάκκα σε μιάμιση ώρα από το Χιονοδρομικό Κέντρο βρίσκεται κανείς στη θέση του Πουλιού Βρύση, όπου και το καταφύγιο του Ορειβατικού. Μια ώρα ανάβαση από το καταφύγιο και φτάνουμε στην κορυφή της Νεραϊδοράχης. Φεύγοντας από τη Νεραϊδοράχη περνάμε από το Νεραϊδάλωνο και προχωράμε προς την Αετοράχη και την Ψηλή Κορυφή. Συνεχίζοντας κατεβαίνουμε προς τη Μαυρόλιμνη και τα Υδατα Στυγός.

Διαδρομή: Άνω Καστρίτσι – Πηγή Πασχαλιάνων – Δρίτσελο.

Υψόμετρο: Πασχαλιάνοι 1.300μ. – Δρίτσελο 1.594μ.

Δυσκολία: Διαδρομή μέτριας δυσκολίας

Διάρκεια: 4 ώρες

Από το χωριό Καστρίτσι (500μ.) ξεκινά μία άλλη διαδρομή. Ακολουθώντας μονοπάτι στην αρχή σε γυμνό έδαφος και στη συνέχεια σε δάσος συχνά διακοπτόμενο από δασικούς δρόμους, φτάνουμε σε δύο ώρες στους Πασχαλιάνους, όπου βρίσκονται τα χαρακτηριστικά ερείπια παλιού τυροκομείου. Λίγο πιο πάνω στο τέλος του δάσους υπάρχει μια μικρή λιμνούλα. Από τους Πασχαλιάνους μπορούμε να συνεχίσουμε προς τα ψηλά και σε μία με μιάμιση ώρα να βγούμε στην κορυφή Δρίτσελο.

Διαδρομή: Κάτω Λουσοί – Ψηλή Κορυφή – Κάτω Κάμπος – Κεφαλόβρυσο – Ελατόφυτο – Πλανητέρο (Ε4).

Υψόμετρο: Κάτω Λουσοί 1.000μ. – Ψηλή Κορυφή 2.318μ.

Δυσκολία: Διαδρομή μέτριας δυσκολίας.

Διάρκεια: 9 ώρες

Μια ανάβαση γίνεται από το χωριό Κάτω Λουσοί. Στην αρχή ακολουθώντας τον δρόμο, γρήγορα μπαίνουμε στο ελατόδασος και χωρίς σαφές μονοπάτι φτάνουμε σε τρεις ώρες στο καταφύγιο ή συνεχίζοντας πιο δεξιά φτάνουμε στην κορυφή σε πέντε ώρες περίπου.

Διαδρομή: ΜΟΝΟΠΑΤΙ Ε4: Διακοφτό – Ζαχλωρού – Καλάβρυτα – Κάτω Λουσοί – Πλανητέρο(Ε4) – Αρμπουνας – Αγ. Νικόλαος – Τουρλάδα – Κρινόφυτα Λυκούρια.

Υψόμετρο: Καλάβρυτα 750μ.

Δυσκολία: Διαδρομή μέτριας δυσκολίας.

Διάρκεια: 2 ημέρες

Από το Διακοφτό ακολουθούμε το Ε4 βαδίζοντας δίπλα στις γραμμές του οδοντωτού σιδηρόδρομου Διακοφτού – Καλαβρύτων. Το τοπίο είναι πανέμορφο όπως ξεδιπλώνεται μέσα στην κοιλάδα του απόκρημνου και βαθιού Φαραγγιού του Βουραϊκού. Φτάνοντας έως το σταθμό των Καλαβρύτων συνεχίζουμε προς Χελμό. Ανηφορίζοντας φτάνουμε στο παρεκκλήσι του Αγίου Νικολάου. Περνάμε πάνω από τους Άνω Λουσούς, συναντάμε βρύση δίπλα στο μονοπάτι, ανηφορίζουμε πάλι και φτάνουμε στους Κάτω Λουσούς, όπου υπάρχουν βρύσες με άφθονο νερό και ένα καφενείο. Από τη μικρή κεντρική πλατεία του χωριού ακολουθούμε το δρόμο αριστερά, περνούμε τη γέφυρα, ανηφορίζουμε και συνεχίζουμε στο δρόμο έως το εκκλησάκι στην άκρη του χωριού. Όλο αριστερά του δρόμου φτάνουμε στη βαθιά χαράδρα Λαγκάδα. Ακολουθούμε τη δεξιά όχθη και κατεβαίνουμε έως ότου συναντήσουμε το χωματόδρομο, που μπαίνει στη χαράδρα. Τον ακολουθούμε γυρίζοντας αριστερά ώσπου να φτάσουμε σε μία ποτίστρα (μία ώρα και ένα τέταρτο). Από εδώ αλλάζουμε κατεύθυνση και κατεβαίνουμε κατευθείαν στην κοίτη του χειμάρρου. Την περνάμε και αρχίζουμε να ανεβαίνουμε στην αριστερή όχθη σε νότια – νοτιοανατολική κατεύθυνση. Σε λίγο συναντάμε χωματόδρομο και ύστερα από μιάμιση ώρα μέσα από τον πλατύ σηματοδοτημένο αλλά δύσβατο δρόμο φτάνουμε στο Πλανητέρο. Από το Πλανητέρο, συνεχίζουμε για το χωριό Αμπουνας. Λίγο πριν από το χωριό αυτό υπάρχει πηγή και κοντά της θεόρατα πλατάνια. Σε όλη τη διαδρομή από Αρμπουνα έως Τουρλάδα απλώνεται δεξιά μας κάτω η κοιλάδα του Αροάνειου με όλες τις καλλιέργειες, τα σπίτια και τα χωριά. Βγαίνοντας από το χωριό παίρνουμε το δρόμο προς την Κλειτορία αλλάζοντας κατεύθυνση, που έως τώρα ήταν νότια, προς τα δυτικά. Πριν αρχίσουν οι στροφές, κοντά σε ένα ξωκλήσι, εγκαταλείπουμε το δρόμο, γυρίζουμε νότια και παίρνουμε το μονοπάτι προς Κρινόφυτα. Από την πλατεία των Κρινοφύτων ανηφορίζουμε προς Λυκούρια.

Διαδρομή: ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΥ: Αχάια Κλάους (Πάτρα) – Μοίρα – Ζουμπάτα – Λεόντειο – Καπαναγοί – Ποτάμι Σελινούντα – Μονή Μακελλαριάς – Δάσος Μποντιάς – Φλάμπουρα – Καλάβρυτα.

Υψόμετρο: Ζουμπάτα 1.100μ – Καλάβρυτα 750μ.

Δυσκολία: Διαδρομή μέτριας δυσκολίας

Διάρκεια: 2 ημέρες.

Πανέμορφο ιστορικό μονοπάτι επιφυλάσσει μεγάλη συγκίνηση στον ορειβάτη. Στη διαδρομή θα συναντήσει κανείς ωραιότατα παραδοσιακά χωριά όπως το Λεόντειο, οι Λαπαναγοί και τα Αρβανιτοχώρια της Ζουμπάτας που ιδρύθηκαν το 14^ο αιώνα. Η Μονή της Μακελλαριάς (θεμελιώθηκε το 532μ.Χ.) ονομάζεται «Μικρό Μετέωρο της Πελοποννήσου». Τέλος ο ορειβάτης διασχίζει το πυκνό καστανόδασος του Μποντιά, το οποίο σύμφωνα με μαρτυρίες είναι προϊστορικό.

Διαδρομή: ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΠΑΥΣΑΝΙΑ: Αχάια Κλάους(Πάτρα) – Καταρράχτης – Κομπηγάδι – Άνω Βλασία – Ψηλές Κορυφές – Λεχούρι – Τριπόταμα.

Υψόμετρο: Ψηλές Κορυφές 1.500μ.

Δυσκολία: Διαδρομή μέτριας δυσκολίας.

Διάρκεια: 2 ημέρες.

Ιστορική διαδρομή που περνά από το παραδοσιακό χωριό της Βλασίας, από πυκνόφυτα δάση και τρεχούμενα νερά. Διανυκτέρευση μπορεί να γίνει στη Βλασία. Μαγευτικό το τοπίο από τις ψηλές κορυφές.

Διαδρομή: Περιστεέρα (Σόλος) – Ύδατα Στυγός

Υψόμετρο: Περιστεέρα 1.000μ.

Δυσκολία: Διαδρομή μέτριας δυσκολίας.

Διάρκεια: 3,5 ώρες.

Η πιο εντυπωσιακή ανάβαση γίνεται από το χωριό Περιστεέρα (ή Σόλος). Σημείο μεγάλης ομορφιάς είναι η λίμνη Τσιβλού (700μ.) μέσα στο δάσος, μερικά χιλιόμετρα πριν από την Περιστεέρα. Ξεκινάμε από δασικό δρόμο που μας βάζει, σε δάσος με πεύκα και συνεχίζουμε σε μονοπάτι μέχρι ένα χαρακτηριστικό σημείο με θαυμάσια θέα (δύομισι ώρες). Εδώ επειδή το μονοπάτι έχει πέσει μας μπερδεύει λίγο στο πέρασμα αλλά σε άλλη μισή ώρα μας φέρνει στη βάση του Καταρράκτη των Υδάτων της Στυγός.

Διαδρομή: Πηγές Λάδωνα – Παγκράτιο – Κλήμα Πausανία.

Υψόμετρο: Παγκράτιο 860μ.

Δυσκολία: Διαδρομή μέτριας δυσκολίας.

Διάρκεια: 2 ώρες.

Από τις πηγές του Λάδωνα παίρνουμε το σηματοδοτημένο μονοπάτι, περνάμε από ένα νερόμυλο και αρχίζουμε να ανεβαίνουμε έως ότου σε μία ώρα φτάσουμε στο χωριό Παγκράτιον (850μ.). Μία ώρα δυτικά του χωριού υπάρχει το ιστορικό κλήμα του Πausανία, η ηλικία του οποίου υπολογίζεται στα 2.000 χρόνια. Συνιστάται η επίσκεψη του ιστορικού κλήματος.

Διαδρομή: Πουρναρόκαστρο – Καταφύγιο ΕΟΣ (Ψάρθι) – Βουνό του Γιώργη – Άνω Καστρίτσι

Υψόμετρο: Πουρναρόκαστρο 650μ – Βουνό του Γιώργη 1.806μ.

Δυσκολία: Διαδρομή μέτριας δυσκολίας.

Διάρκεια: 7 ώρες.

Η κλασική ανάβαση, που γίνεται από το χωριό Πουρναρόκαστρο ακολουθώντας στην αρχή δρόμο δασικό και μετά μονοπάτι, συχνά διακοπτόμενο από διάφορους δευτερεύοντες δρόμους, μας φέρνει στο καταφύγιο του ΕΟΣ Πατρών στη θέση Ψάρθι σε τρεις ώρες περίπου. Η διαδρομή αυτή είναι γενικά γυμνή από δέντρα. Λίγα έλατα υπάρχουν στο μέσο της διαδρομής όπου θα βρείτε χαρακτηριστικό εικονοστάσι. Από το καταφύγιο είναι εξαιρετική η θέα του Πατραϊκού κόλπου και της Πάτρας. Η διαδρομή έως το καταφύγιο είναι κοινή με αυτήν του μονοπατιού Πουρναρόκαστρο – Καταφύγιο ΕΟΣ (Ψάρθι) – Βοδιάς – Καταφύγιο Πρασουδιού – Παλαβού Πύργου. Από εκεί σε μία ώρα φτάνουμε στην κορυφή Βουνό του Γιώργη. Από την κορυφή κατηφορίζουμε προς Άνω Καστρίτσι.

Διαδρομή: Πουρναρόκαστρο – Καταφύγιο ΕΟΣ (Ψάρθι) – Βοδιάς – Καταφύγιο Πρασουδιού – Κορυφή Παλαβού Πύργου.

Υψόμετρο: Ψάρθι 1.500μ. – Βοδιάς 1.836μ.- Κορυφή 1.926μ.

Δυσκολία: Διαδρομή μέτριας δυσκολίας.

Διάρκεια: 6 ώρες.

Έως το καταφύγιο η διαδρομή είναι κοινή με το μονοπάτι Πουρναρόκαστρο – Καταφύγιο ΕΟΣ (Ψάρθι) – Βουνό του Γιώργη – Άνω Καστρίτσι. Από το καταφύγιο είναι εξαιρετική η θέα του Πατραϊκού κόλπου και της Πάτρας (ειδικά το βράδυ). Από εκεί, περπατώντας σε γυμνή πλαγιά οδηγούμαστε στην κορυφή Βοδιάς σε μία ώρα. Σε μισή ώρα φτάνουμε στο οροπέδιο Παρασουδι (1.750μ.), όπου υπάρχει το δεύτερο μικρό καταφύγιο ΕΟΣ Πατρών. Το οροπέδιο την άνοιξη μετατρέπεται σε ένα τεράστιο χαλί από λουλούδια. Από εδώ σε 45 λεπτά πατάμε την κορυφή Παλαβού Πύργου που είναι και η ψηλότερη του βουνού.

Διαδρομή: Σκεπαστό – Παναγία Πλατανιώτισσα – Μονή Μακελλαριάς.

Υψόμετρο: Σκεπαστό 1.100μ. – Πλατανιώτισσα 2.318μ.

Δυσκολία: Διαδρομή μέτριας δυσκολίας.

Διάρκεια: 7 ώρες.

Από το Σκεπαστό ανηφορίζουμε προς την ομώνυμη κορυφή έως το χωριό Βόλτα. Από εκεί ακολουθώντας το δρόμο φτάνουμε στο εκκλησάκι της Παναγίας Πλατανιώτισσας. Από εκεί συνεχίζουμε δυτικά και καταλήγουμε στη Μονή Μακελλαριάς.

Διαδρομή: Σπαρτιά – Καταρράχτης – Μονή Ταξιαρχών.

Υψόμετρο: Σπαρτιά 750μ. – Καταρράχτης 1.000μ.

Δυσκολία: Εύκολη διαδρομή.

Διάρκεια: 2 ώρες.

Η ομορφότερη αλλά πιο επίπονη διαδρομή είναι αυτή από το χωριό Γρεβενό ή Σπαρτιά (750μ.). Ακολουθώντας δασικό δρόμο μέσα από αραιό ελατόδασος, φτάνουμε σε μία ώρα σε ρεματιά με καταρράκτη. Από εδώ περπατώντας σε μονοπάτι φτάνουμε σε χαρακτηριστική διασταύρωση, που σημαδεύεται από ένα λευκό σταυρό. Πηγαίνοντας δεξιά φτάνουμε σε 20 λεπτά στην εγκαταλελειμμένη Μονή Ταξιαρχών, δίπλα σε ορμητικό καταρράκτη. Σημειώνουμε ότι η διαδρομή για το μοναστήρι των Ταξιαρχών μπορεί να γίνει από το Αλεποχώρι (500μ.) ακολουθώντας την κοίτη του ποταμού Τεθρέα.

Διαδρομή: Φτέρη Αιγίου – Κορυφή Κλωκός.

Υψόμετρο: Φτέρη Αιγίου 800μ. – Κορυφή Κλωκός 1.777μ.

Δυσκολία: Εύκολη διαδρομή.

Διάρκεια: 2,5 ώρες.

Η συνηθέστερη ανάβαση στον Κλωκό γίνεται από τη Φτέρη. Υπάρχει δρόμος μέχρι τα ξενοδοχεία. Σημαδεύουμε την κεραία που φαίνεται στη ράχη πάνω από τα κτίρια. Ακολουθούμε το φανερό μονοπάτι ίσια στη ράχη μέχρι την κορυφή (μία με μιάμιση ώρες), όπου βρίσκεται το εκκλησάκι της Παναγίας της Κλωκοβίτισσας. Το σημείο αυτό έχει ωραία θέα στα γειτονικά μικρά βουνά και Χελμό, Ερύμανθο και Παναχαϊκό.

Διαδρομή: Ανάβαση στα Μαύρα Βουνά

Τα υψώματα αυτά με την πομπώδη ονομασία Μαύρα Βουνά είναι ένας χαμηλός ορεινός όγκος, το ψηλότερο σημείο του οποίου φτάνει τα 240μ υψόμετρο. Ξεκινούν βόρεια από το ακρωτήριο Άραξο και καταλήγουν νότια, ύστερα από περίπου 5χλμ. πάνω από το δάσος της Στροφιλιάς. Οι πλαγιές του πάνω από το δάσος είναι περίπου κάθετες και προσφέρουν από την κορυφή τους μία εντυπωσιακή θέα, ενώ, συγχρόνως, τις απολαμβάνουν και οι αναρριχητές. Από τα ανατολικά προς τα δυτικά, τα Μαύρα Βουνά έχουν μήκος 3χλμ. Στο κέντρο του βουνού λειτουργεί λατομείο το οποίο έχει καταφάει μεγάλο τμήμα του, ενώ στη γύρω περιοχή υψώνεται συνεχώς ένα σύννεφο σκόνης από τα τεράστια φορτηγά τα οποία διασχίζουν τους μικρούς δρόμους. Ας ληφθεί υπόψη ότι το λατομείο λειτουργεί στα όρια της προστατευόμενης περιοχής. Η μικρή διαδρομή που προτείνεται, μπορεί να χωριστεί σε δύο τμήματα. Το πρώτο- μέχρι το εκκλησάκι της Παναγίας και το κιάσκι- παρατηρητήριο- είναι μία εύκολη διαδρομή που προσφέρεται για όλους, ενώ, στη συνέχεια, υπάρχει μικρό τμήμα αρκετά απόκρημνο για να βγει κάποιος πάνω από τους γκρεμούς και να φθάσει σε μία κορυφή, στα 240μ., λίγα μέτρα χαμηλότερα από την ψηλότερη κορυφή που βρίσκεται δυτικά σε αρκετή απόσταση. Στην πρώτη επιλογή έχει κανείς ωραία θέα προς τη Στροφιλιά, ενώ από την κορυφή έχει ωραία θέα και προς τον Πατραϊκό Κόλπο.

Η μικρή αυτή διαδρομή διαρκεί δύο ώρες και δεν χρειάζεται να έχετε μαζί σας κάποιον ιδιαίτερο εξοπλισμό.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ

Ανάβαση στην κορυφή 240μ, των ΜΑΥΡΩΝ ΒΟΥΝΩΝ

- Κατηγορία: Απλή πεζοπορία · Τύπος διαδρομής: Πήγανη/ Έλα
- Ομορφιά διαδρομής: $\frac{4}{5}$ (λόγω θέας) · Μήκος διαδρομής: 1,4χλμ(2,8χλμ)
- Χρόνος χωρίς στάσεις: 0ωρ 45' (1ωρ 30') · Υψομετρική διαφορά ανάβασης: 230μ.
- Υψομετρική διαφορά κατάβασης: 230μ. · Κλίση εδάφους: μέχρι +19°
- Χαμηλότερο σημείο: 10μ. · Ψηλότερο σημείο: 230μ.
- Βλάστηση: 1/5 Πόσιμο Νερό στη διαδρομή εκτός των χωριών. Όχι · Κατάσταση εδάφους: Μονοπάτι 1,4χλμ.
- Δυσκολία διαδρομής: $\frac{2}{5}$ μέχρι $\frac{5}{5}$ · Σήμανση: Όχι
- ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ: Η διαδρομή σας ξεκινά από σημείο της ασφάλτου στη βόρεια πλευρά της Στροφιλιάς, όπου μικρός καταστραμμένος χωματόδρομος ανηφορίζει προς το εκκλησάκι της Παναγίας (δες χάρτη).

Ανάβαση στην κορυφή 240μ των ΜΑΥΡΩΝ ΒΟΥΝΩΝ

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ	ΧΡΟΝΟΣ	ΧΛΜ	ΥΨΟΜ	
	0ωρ.00'	0	10	Φεύγετε από τη διασταύρωση της ασφάλτου με το χωματόδρομο (N 38° 09'40" - E 21° 23'24") και ανηφορίζετε ανατολικά τον κακό χωματόδρομο που ανηφορίζει απότομα με στροφές. Σε 660μ., ή σε 20',
0ωρ.20'	0,660	120	φτάνετε σε διασταύρωση με μονοπάτι (N 38° 09'47" - E 21° 23'26") και το ακολουθείτε δεξιά. Σε 120μ., ή σε 5', (αριστερά συνεχίζοντας το μικρό χωματόδρομο σε 170μ. φτάνετε στο κιάσκι - παρατηρητήριο (N 38° 09'47" - E 21° 23'26" όπου πολύ ωραία θέα).	
0ωρ.25'	0,760	140	φτάνετε στο εκκλησάκι της Παναγίας (N 38° 09'48" - E 21° 23'22") (πολύ ωραία θέα). Από το εκκλησάκι συνεχίζετε ανηφορίζοντας το δυσδιάκριτο και πολύ απότομο μονοπάτι (δυσκολία 5°) σε πορεία 260ο πάνω σε βράχια μέσα σε μικρό λαύκι. Σε 120μ., ή σε 10'	

0ωρ. 35'	0,900	180	βγαίνετε από το λούκι και φτάνετε σε πλάτωμα (N 38° 09'48" - E 21° 23'18") (θέα προς Πατραϊκό και Ιόνιο πέλαγος) και συνεχίζετε σε δυτική πορεία σε δυοδιάκрито μονοπάτι κοντά στην άκρη του γκρεμού. Σε 450μ., ή σε 11'.
0ωρ. 46'	1,350	240	φτάνετε σε κορυφή ⑨ όπου υπάρχει φως της αεροπλοΐας. (N38°09'54"-E21°23'07")
			ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΑΓΙΟ ΤΑ ΙΔΙΑ

Ποδήλατο βουνού (Mountain Bike)

Mountain bike : ανέβασμα στις βουνίσιες πλαγιές με ειδικού τύπου ποδήλατα.

Είναι ένα δυναμικά και ταχύτατα αναπτυσσόμενο σπορ, παγκοσμίως.

Το ορειβατικό ποδήλατο γεννήθηκε στις ΗΠΑ πριν από περίπου 35 χρόνια, όταν οι κάτοικοι των αμερικανικών μητροπόλεων ανακάλυψαν ότι η άθληση στη φύση ήταν ένα πρώτης τάξεως αντίδοτο στην πίεση που τους ασκούσε η καθημερινότητα. Έτσι, στα τέλη της δεκαετίας του '70 στην Καλιφόρνια, αρκετοί άρχισαν να μετατρέπουν τα ποδήλατα τους με τέτοιο τρόπο ώστε να αντέχουν την κακομεταχείριση σε κακοτράχαλους χωματοδρόμους και δύσβατα μονοπάτια.

Σταδιακά, οι μετατροπές αυτές οδήγησαν στη δημιουργία του ορειβατικού ποδηλάτου. Μάλιστα από το 1996 το mountain bike ανήκει στα Ολυμπιακά αθλήματα.

Στην Ελλάδα κυκλοφορούν πολλά ποδήλατα, που χρησιμοποιούνται όμως κυρίως για χρήση μέσα στις πόλεις και την ασφαλτο.

Η χώρα μας ενδείκνυται για την ανάπτυξη και διάδοση αυτού του είδους τουρισμού με ποδήλατο βουνού και μάλιστα όλες τις εποχές του χρόνου.

Οι οργανωμένες και ομαδικές διασχίσεις περιοχών με ποδήλατο βουνού (μέσα από ανιχνευμένες διαδρομές) θα μπορούσαν να συντελέσουν καθοριστικά στην αναβάθμιση εγκαταλελειμμένων οικισμών και απομακρυσμένων χωριών.

Βασικό πλεονέκτημα και του ποδηλάτου βουνού είναι ότι συνδυάζεται εύκολα με άλλες μορφές τουρισμού όπως οικολογικός, περιπέτειας κτλ.

Με την προϋπόθεση ότι έχει κανείς γερές αντοχές ολόκληρος ο νομός Αχαΐας προσφέρεται για ποδηλασία και μάλιστα ορειβατική.

Η ορεινή περιοχή των Καλαβρύτων με τα θαυμάσια δάση της, η περιοχή της Τριταίας (μεταξύ των χωριών Αλεποχώρι και Καλέντζι), ο Λάδωνας ποταμός και η ομώνυμη λίμνη, το όρος Μόβρη στη Δυτική Αχαΐα, προτείνονται για θαυμάσιες διαδρομές μέσα στη φύση:

- 1) Γύρος του όρους Λαμπείας
- 2) Χωριό Ξηρόκαμπος, Σούβαρδο, Λίμνη Τσιβλού

Καταφύγια

Στο βουνό Παναχαϊκό και στην τοποθεσία Ψάρθι(1.420μ), υπάρχει το **καταφύγιο Σ. Γεροκωστόπουλος** χωρητικότητας 50 ατόμων.

Θερμαίνεται με 2 σόμπες πετρελαίου και υδροδοτείται από πηγή δίπλα στο καταφύγιο. Διαθέτει οργανωμένη κουζίνα και τουαλέτες εντός του καταφυγίου.

Η προσπέλαση γίνεται από Πάτρα μέσω των χωριών Ρωμανός και Πουρναρόκαστρο. Μία ώρα ψηλότερα στο δρόμο για την κορυφή βρίσκεται το δεύτερο καταφύγιο, στη θέση Λάκκα Πρασούδι.

Στο βουνό Χελμός, στην τοποθεσία Διάσελο Αυγού (2.100μ) υπάρχει το **καταφύγιο Β. Λεοντόπουλος**, χωρητικότητας 12 – 16 ατόμων.

Θερμαίνεται από σόμπα πετρελαίου και τζάκι.

Υδροδοτείται από πηγή σε απόσταση 200μ.

Δεν έχει ούτε κουζίνα, ούτε τουαλέτες.

Η προσπέλαση γίνεται από Καλάβρυτα 15 χλμ. ασφαλτος έως το χιονοδρομικό κέντρο, μισή ώρα πορεία έως το καταφύγιο.

Στην κορυφή του βουνού Αράκυνθος βρίσκεται κτίσμα που χρησιμοποιείται σαν καταφύγιο από τον ορειβατικό σύλλογο Μεσολογγίου.

Προτείνεται η δημιουργία και ο εφοδιασμός των τουριστών με ειδικούς χάρτες – δρομολόγια στα οποία να αναγράφονται τα υπάρχοντα καταφύγια στα βουνά και ο τρόπος προσέγγισής τους, καθώς και η χάραξη ορεινών μονοπατιών με επισημάνσεις σ' αυτά, για την διευκόλυνση των τουριστών και αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος.

Σπηλαιολογικός τουρισμός

Πιστεύεται ότι τα σπήλαια ήταν η κατοικία των θεών. Σύμφωνα με τον μύθο ο άνθρωπος με την εμφάνιση του πάνω στη γη μη έχοντας που να μείνει βρήκε καταφύγιο στα σπήλαια. Καθώς τα χρόνια περνούσαν οι θεοί ζήλεψαν την ησυχία του και του χάρισαν ένα σπίτι. Ο άνθρωπος αντάλλαξε με μεγάλη χαρά την πρώτη

του κατοικία και εγκαταστάθηκε σε μια καλύβα μέσα στο δάσος, ενώ οι θεοί κατοίκησαν πλέον ήρεμοι μέσα στα σπήλαια. Όταν ο άνθρωπος άρχισε να κουράζεται από την φασαρία και το φως και κατάλαβε την κοροϊδία, κατέβηκε ξανά στα σπήλαια για να πολεμήσει και να διώξει τους θεούς. Εκείνοι τότε οργισμένοι γέμισαν τα σπήλαια με δαίμονες, δράκους, στοιχειά και νεράιδες που, όπως πιστεύουν κάποιοι, παραμένουν ακόμη και σήμερα στα πιο σκοτεινά σημεία των σπηλαίων. Ανάλογοι μύθοι εμπόδιζαν τους ανθρώπους για πολλά χρόνια να επισκεφτούν τα σπήλαια. Μόλις τις τελευταίες δεκαετίες κάποιοι τολμηροί και περίεργοι άνθρωποι άρχισαν σιγά σιγά να εξερευνούν τα σπήλαια μαγεμένοι από τους μύθους που τα περιβάλλουν.

Σπήλαιο των Λιμνών - Το σπήλαιο της τρέλας

Βρίσκεται κοντά στο χωριό Καστριά της Αχαΐας, 16,5 χλμ από τα Καλάβρυτα. Εκτός από τους λαβυρινθώδεις διαδρόμους, τις μυστηριώδεις στοές και τους παράξενους σταλακτιτικούς σχηματισμούς το Σπήλαιο των Λιμνών έχει κάτι το αποκλειστικά δικό του, που δεν υπάρχει σε άλλα γνωστά σπήλαια.

Είναι οι αλλεπάλληλες κλιμακωτές και μάλιστα σε τρεις ορόφους λίμνες του, που το καθιστούν μοναδικό στο είδος του στον κόσμο.

Αποτελεί παλαιά κοίτη υπόγειου ποταμού με εξερευνημένο μήκος 1980 μέτρα. Το χειμώνα που λιώνουν τα χιόνια το σπήλαιο μετατρέπεται σε υπόγειο ποταμό με φυσικούς καταρράκτες.

Κατά τους θερινούς μήνες ένα τμήμα του σπηλαίου ξηραίνεται και αποκαλύπτονται πρωτότυπες δαντελωτές λιθωματικές λεκάνες και φράγματα ύψους μέχρι και 4 μέτρα.

Το υπόλοιπο σπήλαιο διατηρεί μόνιμα νερά σε 13 γραφικές λίμνες.

Τα τοιχώματα του είναι στολισμένα με πολύχρωμα σταλακτιστικά και σταλαγματικά συμπλέγματα, ενώ από τις πανύψηλες (μέχρι 30 μέτρα) οροφές, κρέμονται «πολυέλαιοι», «μέδουσες» και «παραπετάσματα», με ωραιότατες πτυχώσεις.

Τουριστική διαδρομή

Το αξιοποιημένο μήκος του σπηλαίου προς το παρόν ανέρχεται σε 500 μέτρα.

Περιλαμβάνει εγκατάσταση καλλιτεχνικού φωτισμού. Ο επισκέπτης μπαίνει στο σπήλαιο από τεχνητή σήραγγα, που καταλήγει κατευθείαν στο δεύτερο όροφο. Οι διαστάσεις του τμήματος αυτού προκαλούν δέος. Η διάβαση των λιμνών γίνεται από υπερυψωμένες τεχνητές γεφυρούλες. Το σπήλαιο λειτουργεί καθημερινά από τις 9:30 π.μ. ως τις 4:30 μ.μ. Τις αργίες και κατά τους θερινούς μήνες υπάρχει παράταση του ωραρίου. Στο σπήλαιο υπάρχει ξεναγός και η περιήγηση διαρκεί 35 λεπτά.

Παλαιολογικό ενδιαφέρον

Στον κάτω όροφο του σπηλαίου βρέθηκαν οστά ανθρώπου και διάφορων ζώων, μεταξύ των οποίων και ιπποπόταμου. Το τμήμα αυτό προορίζεται για βιοσπηλαιολογικό εργαστήριο διεθνούς προβολής.

Ο μύθος του σπηλαίου

Σύμφωνα με τον μύθο, στο σπήλαιο αυτό κατοικούσε ο Μελάμποδας, ο μόνος θνητός στον οποίο οι θεοί είχαν χαρίσει την ικανότητα να γιατρεύει τους αρρώστους. Όταν οι τρεις κόρες του βασιλιά της Τίρυνθας Προίτου, Λυσίππη, Ιφινόη και Ιφιάνασσα, τιμωρήθηκαν από τη θεά Ήρα με την αρρώστια της τρέλας επειδή καυχήθηκαν ότι ήταν ομορφότερες από εκείνη, κατέφυγαν στο Σπήλαιο των Λιμνών. Ο Μελάμποδας τις γιατρεύει και ο βασιλιάς του έδωσε για γυναίκα του την ομορφότερη από τις τρεις, την Ιφιάνασσα, και για προίκα τα δύο τρίτα του βασιλείου του. Τοπικοί θρύλοι αναφέρουν ότι πριν από χρόνια επτά κοπέλες που υπέφεραν από ανθρωποφοβία κλείστηκαν στο σπήλαιο και δεν ξαναβγήκαν ποτέ.

Εξερεύνηση- αξιοποίηση του σπηλαίου

Το 1964 κάτοικοι των Καστριών ανέβηκαν για πρώτη φορά στο δεύτερο όροφο με ξυλόσκαλες από αναβαθμίδα ύψους 9 μέτρων. Η εξερεύνηση έγινε από τον Ελληνικό Ορειβατικό Σύνδεσμο με τον καθηγητή Ι.Μελέντη και η χαρτογράφηση από την Ελληνική Σπηλαιολογική Εταιρεία με την Σπηλαιολόγο Άννα Πετροχειλού. Η αξιοποίηση του σπηλαίου άρχισε από το 1981 από τον ΕΟΤ και συνεχίστηκε από την πρώην κοινότητα Καστριών. Σήμερα την ευθύνη της λειτουργίας του έχει ο Δήμος Λευκασίου με έδρα την Κλειτορία (Μαζείκα).

Χειμερινός- Χιονοδρομικός τουρισμός

Χιονοδρομικός τουρισμός είναι η εναλλακτική μορφή τουρισμού κατά τη διάρκεια της οποίας η κύρια δραστηριότητα των τουριστών είναι οι χιονοδρομίες. Ο όρος χειμερινός τουρισμός είναι γενικότερος και καλύπτει το σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται στη διάρκεια του χειμώνα.

Συχνά, αλλά όχι σωστά, ο χιονοδρομικός τουρισμός αναφέρεται σαν χειμερινός ή ορεινός τουρισμός. Και είναι πράγματι και χειμερινός και ορεινός. Και άλλες όμως μορφές τουρισμού είναι χειμερινές (τουρισμός παραχείμασης) και ορεινές (ορειβατικός, ποδηλατικός, περιπατητικός κτλ.). Γι' αυτό το ορθότερο θα ήταν τα αθλήματα αυτά να μη αποκαλούνται χειμερινά αλλά χιονοδρομικά και παγοδρομικά αθλήματα. Στην τουριστική βιβλιογραφία όμως επικρατεί ο όρος χειμερινά αθλήματα.

Η Ελλάδα είναι μια χώρα που ενώ η τουριστική κίνηση το καλοκαίρι είναι μεγάλη, το χειμώνα πέφτει κατακόρυφα.

Υπάρχουν αρκετά χιονοδρομικά κέντρα που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως πόλος έλξης τουριστών, για τα οποία μάλιστα γίνεται μια συνεχής προσπάθεια βελτίωσης και ανάπτυξης τους. Μέχρι στιγμής, όμως, αυτά τα χιονοδρομικά κέντρα εξυπηρετούν βασικά Έλληνες χιονοδρόμους. Γνωστό είναι ότι τον χειμώνα το μεγάλο τουριστικό ρεύμα προσανατολίζεται προς τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, οι οποίες ειδικεύονται στον χειμερινό τουρισμό και προσφέρουν όλες τις προϋποθέσεις για χειμερινά σπορ. Η χώρα μας δεν έχει όλες αυτές τις προϋποθέσεις (δηλαδή άφθονα χιόνια τον χειμώνα, μεγάλες τουριστικές και ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις στα κέντρα των χειμερινών σπορ και σε μικρή

χρονο- απόσταση από τα μεγάλα αστικά κέντρα- πηγές του χειμερινού τουρισμού κτλ.) ώστε να γίνει μια ανταγωνίστρια χώρα στα χειμερινά σπορ.

Επιπλέον ο χρόνος των διακοπών των τουριστών τον χειμώνα είναι πολύ λιγότερος από αυτόν του θέρους. Αυτός ο παράγοντας έχει μεγάλη σημασία για τη χώρα μας που είναι απομακρυσμένη σχετικά με τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης.

Εντούτοις οι κυριότεροι λόγοι που συνηγορούν στην ανάπτυξη του χιονοτουρισμού είναι:

- η ικανοποίηση της εγχώριας ζήτησης αυτού του είδους τουρισμού, η οποία αυξάνεται με ταχύτατους ρυθμούς και της οποίας ένα μεγάλο ποσοστό ικανοποιείται σήμερα σε χιονοδρομικά κέντρα του εξωτερικού- ιδίως στη Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία και Αυστρία, δημιουργώντας σημαντικές εκροές χρημάτων στο εξωτερικό. Τα άτομα που κάνουν αυτής της μορφής τουρισμό και συναφείς προς αυτά δραστηριότητες είναι υψηλής εισοδηματικής στάθμης.
- Η οικονομική ανάπτυξη των ορεινών περιοχών και η ανάπτυξη του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων. Οι περιοχές αυτές δεν διαθέτουν εναλλακτική δυνατότητα ταχείας βελτίωσης των οικονομικών τους συνθηκών και κατά συνέπεια του βιοτικού τους επιπέδου.
- Η παραμονή του ορεινού πληθυσμού στον τόπο κατοικίας τους, εφόσον δημιουργούνται ικανοποιητικές εργασιακές και οικονομικές συνθήκες. Αρκετές από τις θέσεις εργασίας που δημιουργούνται απαιτούν την πλήρωση με εξειδικευμένο προσωπικό που συχνά έρχεται από άλλες περιοχές στην αρχική περίοδο ανάπτυξης. Προοδευτικά, όμως, αυτές οι θέσεις στελεχώνονται από το τοπικό ανθρώπινο δυναμικό.
- Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, δεδομένου ότι η μεγάλη πλειοψηφία των τουριστών επισκέπτεται την Ελλάδα στους θερινούς μήνες. Η «χειμερινή» υποδομή μπορεί να χρησιμοποιηθεί και τον υπόλοιπο χρόνο.
- Η προβολή του αθλητικού προφίλ της χώρας στα «χειμερινά» αθλήματα.

Παρ' όλα αυτά, η ανάπτυξη χιονοδρομικού τουρισμού δεν μπορεί να γίνει οπουδήποτε. Για την δημιουργία ενός χιονοδρομικού κέντρου απαιτούνται περιοχές με κατάλληλη κλίση του εδάφους, υψόμετρο, επαρκή χιόνωση και άλλες ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες (άνεμοι, υγρασία).

Ένα καλά οργανωμένο χιονοδρομικό κέντρο πρέπει να διαθέτει/ παρέχει:

- Ικανό αριθμό αναβατήρων (ski lifts πιστών).
- Ειδικά lifts για παιδιά.
- Ειδικές περιοχές για μονoski, ελεύθερο σκι, free style skiing.
- Μηχανολογικό εξοπλισμό : πατράκ (χιονοστρωτήρες), «κανόνι» για τεχνητό χιόνι.
- Ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό για την παρακολούθηση της ποιότητας του χιονιού και τη συντήρηση των πιστών, τη λειτουργία και συντήρηση μηχανολογικού εξοπλισμού, καθώς επίσης και του οδικού δικτύου. Ακόμα και στα πιο δημοφιλή κέντρα, ο εκχιονισμός των δρόμων πρόσβασης συχνά καθυστερεί λόγω ανεπαρκούς εξοπλισμού και διαθέσιμου ανθρώπινου δυναμικού.
- Η συγκρότηση ειδικών ομάδων διάσωσης και οργάνωσης επιχείρησης απεγκλωβισμού τουριστών, μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα, σε περίπτωσης ατυχήματος.

- Σχολές εκμάθησης σκι με έμπειρους εκπαιδευτές σε διάφορα είδη σκι ή άλλα αθλήματα και για διάφορες ηλικίες.
- Οδηγούς για σκι καταβάσεων εκτός πιστών.
- Χώρους και εγκαταστάσεις κατάλληλες για την εκτέλεση χιονοδρομικών αγώνων.
- Ενοικίαση snow scooters, hang- gliding, parascending.
- Σύστημα ιατρικής και φαρμακευτικής βοήθειας, όχι μόνο στις εγκαταστάσεις του αλλά και στην ευρύτερη περιοχή.
- Χώρους για άλλα, πλην του σκι, αθλήματα: πχ μπλόουλινγκ, ιππασία, γήπεδα μπάσκετ, γυμναστήρια. Οι χώροι αυτοί χρησιμεύουν κυρίως για τη λειτουργία αυτών των συγκροτημάτων κατά τους θερινούς μήνες.
- Την δυνατότητα πρόσβασης ελικοπτέρων ή αεροπλάνων.
- Κέντρα εστίασης: εστιατόρια, καφετέριες, snack bars.
- Ξενοδοχειακά καταλύματα στο χώρο των πιστών και σε ακτίνα 30 χλμ. απ' αυτόν.
- Ειδικά κέντρα φυσικής άσκησης και θεραπείας που συνδυάζουν πισίνα, γυμναστήρια, αίθουσες ανάπαυσης, ιδιωτική sauna, massage και φυσιοθεραπεία.
- Επαρκή δημόσια υποδομή: ύδρευση, ασφαλτοστρωμένους δρόμους, χώρους στάθμευσης, αποχέτευσης, ηλεκτροφωτισμού, εκχιονιστικά μηχανήματα και συνεργεία διάσωσης, τηλεπικοινωνίες.
- Καλό οδικό δίκτυο για εύκολη πρόσβαση, αλλά και άλλα έργα υποδομής, πχ πάρκινγκ.
- Συγκοινωνιακή σύνδεση των τόπων χειμερινών σπορ με τα μεγάλα αστικά κέντρα και τους χώρους υποδοχής τουριστών, όπως για παράδειγμα αεροδρόμια, σιδηροδρομικούς σταθμούς, λιμάνια κτλ. Οι ελλείψεις στα συγκοινωνιακά μέσα δημιουργούν την εντύπωση ότι ο χειμερινός τουρισμός στην Ελλάδα είναι μονάχα για τους διαθέτοντας ΙΧ αυτοκίνητο εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις.

Τα μεγάλα συμπλέγματα χειμερινών δραστηριοτήτων πρέπει να διαθέτουν χώρους για συναφή χειμερινά αθλήματα όπως οι παγοδρομίες και οι ελκηθροδρομίες. Τα παγοδρόμια εκτός από τις διάφορες μορφές πατινάζ μπορούν να χρησιμοποιούνται για αγώνες χόκεϊ επί πάγου και για curling (μορφή μπόουλινγκ). Επίσης πρέπει να διαθέτουν εκθεσιακούς και συνεδριακούς χώρους, με πλήρη προγράμματα εκδηλώσεων για αθλητικά και πολιτιστικά γεγονότα, με μουσεία, βιβλιοθήκη, λέσχες, κινηματογράφους, καζίνο κτλ.

Για την αναψυχή του τουρίστα πρέπει να διοργανώνεται μια σειρά εκδηλώσεων όπως εκδρομές σε γειτονικές περιοχές με ιδιαιτερότητες στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον, αναβίωση τοπικών εθίμων, χορευτικές βραδιές, πολιτιστικές εκδηλώσεις με τοπικά, εθνικά και ξένα συγκροτήματα, ημέρες προβολής τοπικών προϊόντων.

Χιονοδρομικά κέντρα και διαφήμιση

Στις βιομηχανικές χώρες ικανό ποσοστό τουριστών σε χιονοδρομικά κέντρα, εγχώρια ή ξένα, διακινείται μέσω μεγάλων τουριστικών γραφείων .

Η διαφήμιση των χιονοδρομικών κέντρων γίνεται από:

- το κράτος και τους εθνικούς οργανισμούς τουρισμού.
- τις δημοτικές αρχές.

- αλλά και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην ποιότητα και παρουσίαση των διαφημιστικών εντύπων, τα οποία περιέχουν πληροφορίες όχι μόνο για το χιονοδρομικό κέντρο αλλά και για άλλα ενδιαφέροντα στην ευρύτερη περιοχή. Επίσης γυρίζονται ταινίες που προβάλλονται σε εθνικά κι τοπικά κανάλια, εκθέσεις και ημερίδες. Διαφημίσεις επίσης καταχωρούνται στον εθνικό και διεθνή τύπο, ενώ διοργανώνονται και ειδικά δημοσιογραφικά ταξίδια.

Χιονοδρομικά κέντρα και περιβάλλον

Οι πρόσφατες αντιλήψεις για το σχεδιασμό των χιονοδρομικών κέντρων δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην επανεξέταση του ζητήματος της χωροθέτησης των τουριστικών καταλυμάτων, όχι μόνο για οικονομικούς ή λειτουργικούς λόγους, αλλά κυρίως διότι δημιουργούν σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις για το φυσικό περιβάλλον.

Το έργο ανάπτυξης των χιονοπλαγιών προϋποθέτει επίσης σημαντικές σε έκταση αλλαγές του φυσικού περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα, τα έργα αυτά επιφέρουν αλλοιώσεις του γεωμορφολογικού ανάγλυφου για τη διαμόρφωση των πιστών, την αποψίλωση των διαδρομών, εκβραχισμούς για την εδραίωση πυλώνων αναβατήρων και τεχνικές διαδρομές. Είναι προφανές ότι τόσο κατά την διάρκεια αυτών των έργων, όσο και κατά τη λειτουργία του χιονοδρομικού κέντρου δημιουργούνται σοβαρές καταστροφές στην πρώτη περίπτωση και ενοχλήσεις στην δεύτερη, που αφορούν την πανίδα και την χλωρίδα ενώ σημαντικές μεταβολές δημιουργούνται και στο τοπίο.

Ακόμα και αν κανείς αποδεχτεί την παρουσία αυτών των εγκαταστάσεων κατά την διάρκεια χιονοδρομικής περιόδου, κυρίως διότι η χιονοκάλυψη απαλύνει της αρνητικές επιπτώσεις αυτών των μεταβολών, το λιώσιμο του χιονιού αποκαλύπτει την θλιβερή πραγματικότητα.

Τα δίκτυα υποδομής – οδικής πρόσβασης – ύδρευσης – αποχέτευσης – μεταφοράς και μετασχηματισμού ενέργειας- τηλεπικοινωνιών – προξενούν ανάλογες αλλοιώσεις και ενοχλήσεις στα φυσικά στοιχεία της περιοχής.

Πρέπει να σημειωθεί ότι ιδιαίτερα όσο αφορά στην Ελλάδα, είναι σκόπιμη η αποφυγή δημιουργίας μεγάλης κλίμακας χιονοδρομικών κέντρων, λόγω της ευθραυστότητας του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας.

Προκειμένου να μειωθεί το κόστος εγκατάστασης και το μέγεθος του εγχειρήματος μπορεί, στο μέγεθος που είναι αυτό εφικτό, να χρησιμοποιηθούν οι υπάρχουσες οικιστικές εγκαταστάσεις. Ταυτόχρονα θεωρείται σημαντική η εξερεύνηση τόπων εγκατάστασης στους οποίους η δημιουργία της απαιτούμενης υποδομής δεν θα καταστρέψει μεγάλο τμήμα του φυσικού χώρου.

Τελευταία, υπάρχει αυξημένο ενδιαφέρον για νέες μορφές κατάλυσης περισσότερο ενταγμένες στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον των ορεινών περιοχών – έστω και σε απόσταση από το χιονοδρομικό κέντρο- οι οποίες εξασφαλίζουν υψηλότερη ποιότητα όχι μόνο όσο αφορά στο θέμα της αρχιτεκτονικής αλλά και στο θέμα της υποδοχής από την τοπική κοινωνία.

Χιονοδρομικά κέντρα στην περιφέρεια δυτικής Ελλάδας

Στην Περιφέρεια υπάρχει χιονοδρομικό κέντρο στο Χελμό Καλαβρύτων, ενώ υπάρχει δυνατότητα δημιουργίας χιονοδρομικού κέντρου στο Παναχαϊκό Αχαΐας, πράγμα που οι τοπικοί αρμόδιοι, πιστεύουν πως θα δώσει δυναμική ώθηση στην περιοχή.

Χιονοδρομικό κέντρο Χελμού Καλαβρύτων (ύψος 2.440μ)

Το χιονοδρομικό κέντρο στη θέση Βαθιά Λάκκα του Χελμού λειτουργεί από το 1988, απέχει από την Αθήνα 200χλμ, από την Πάτρα 100χλμ, και από τα Καλάβρυτα 14χλμ. Η προσπέλαση γίνεται οδικώς. Διαθέτει πέντε συρόμενους αναβατήρες και δύο εναέριους που οδηγούν σε δώδεκα πίστες, όλων των επιπέδων δυσκολίας. Οι υψομετρικές διαφορές του αγγίζουν τα 640μ., αφού οι πίστες ξεκινούν από τη θέση Ξερόκαμπος (στα 1.700μ.) και φτάνουν ως την κορυφή Νεραϊδοράχη (στα 2.340μ.), όπου βρίσκεται η αρχή της δυσκολότερης πίστας.

Υπάρχουν επίσης πίστες cross – country ski και μονοπάτια ορειβατικού ski. Η κλίση των πλαγιών αποτελούν πρώτης τάξεως εφελτήριο για άλματα και η ύπαρξη snowboard park ικανοποιούν και τους πιο απαιτητικούς snowboarders.

Επίσης παρέχει τη δυνατότητα ενασχόλησης και με άλλες outdoor δραστηριότητες, όπως τοξοβολία, πεζοπορία στο φαράγγι του Βουραϊκού, mountain bike και ορειβασία. Δίπλα από τις εγκαταστάσεις του κέντρου, περνάει το διεθνές ορειβατικό μονοπάτι E₄. Μπορεί κανείς επίσης να κάνει επισκέψεις στα ιστορικά μοναστήρια της Αγίας Λαύρας (5χλμ. από τα Καλάβρυτα) και του Μεγάλου Σπηλαιίου (10χλμ.) και στο Σπήλαιο των Λιμνών στην Καστριά (16χλμ.). Το χωριό Κλειτορία είναι επίσης κοντά. Εκεί βρίσκεται το ιδιαίτερου φυσικού κάλλους Πλανητέρο (25χλμ από τα Καλάβρυτα) με τα πλατάνια και τα νερά και οι Άνω και Κάτω Λουσοί, οικισμοί με παραδοσιακά στοιχεία.

Στο χιονοδρομικό υπάρχουν καταστήματα ενοικίασης και αγοράς εξοπλισμού, σχολές εκμάθησης ski και καταστήματα ενοικίασης snowmobiles και έλκηθρα.

Για φαγητό μπορεί κανείς να πάει στο σαλέ του χιονοδρομικού όπως επίσης σε ταβέρνες και εστιατόρια στα Καλάβρυτα. Το σαλέ που λειτουργεί εκτός από εστιατόριο και καφετέρια διαθέτει μαγευτική θέα, ενώ προσφέρεται για καφέ ή φαγητό και για όσους ανεβαίνουν στο χιονοδρομικό μόνον για βόλτα.

Οι επισκέπτες μπορούν να μείνουν σε ξενοδοχεία στα Καλάβρυτα.

Τα σαββατόβραδα διοργανώνεται νυχτερινό σκι και διάφορα happenings.

Στα μείον του χιονοδρομικού είναι ο δρόμος των 14χλμ. που θα πρέπει να διανύσει κανείς από τα Καλάβρυτα μέχρι το χιονοδρομικό όταν τα πάντα είναι χιονισμένα. Κάποιες φορές, ιδιαίτερα τις πρωινές ώρες θα πρέπει να περιμένει για να ανοίξει ο δρόμος.

Χειμερινά σπορ

Η χώρα μας προσφέρεται για την ανάπτυξη αρκετών από αυτών όπως:

- Σκι κατάβασης
- Ορειβατικό σκι
- Σκι ανωμάλου

Αυτές οι μορφές, μπορούν να αναπτυχθούν, πρέπει όμως να συνδυαστούν απαραίτητα με έργα τουριστικής υποδομής και αξιοποίησης των ορεινών περιοχών ούτως ώστε να αποτελέσουν πόλους έλξης τουριστών.

Σκι κατάβασης:

Το σκι κατάβασης, στις πίστες των χιονοδρομικών κέντρων, είναι η πιο διαδεδομένη και δημοφιλής μορφή χειμερινού σπορ. Στην Ελλάδα σχεδόν ταυτίζεται με τον χειμερινό τουρισμό.

Ο υποψήφιος χιονοδρόμος με λίγα μαθήματα μπορεί να μάθει σχεδόν εύκολα να κατεβαίνει μια πίστα.

Ορειβατικό σκι:

Είναι μια πιο εκσυγχρονισμένη μορφή του αρχικού σκι. Είναι ένας πολύ καλός τρόπος για να κινηθεί κανείς όταν το χιόνι είναι μαλακό και βαθύ. Προσφέρει τη δυνατότητα γρήγορης και μεγάλων διαδρομών μετακίνησης στο χιόνι. Παρόλο που ο εξοπλισμός και οι τεχνικές παραπέμπουν στο σκι πίστας, η φιλοσοφία και η πρακτική του ορειβατικού σκι διαφέρει ριζικά από αυτήν της κλασική χιονοδρομίας. Η βασικότερη διαφορά είναι ότι κινείται κανείς με τα χιονοπέδιλα τόσο στην κατάβαση όσο και στην ανάβαση. Τα σκι είναι σχετικά ελαφρά και κοντά γιατί πολλές φορές χρειάζεται να τα κουβαλήσουμε για να διασχίσουμε κάποια βραχώδη ή δύσβατη ζώνη.

Σε ότι αφορά τη χάραξη και την τήρηση της πορείας, ισχύει ότι και για την πεζοπορία. Απαιτείται επίσης εμπειρία για την εκτίμηση της ποιότητας και της κατάστασης του χιονιού.

Είναι σκι πολύ καλής ποιότητας και μπορεί εξίσου να κινείται σε μαλακό χιόνι και παλιό.

Είναι πολύ διαδεδομένο στο εξωτερικό, όπου διοργανώνονται και αγώνες διάσπασης και προσανατολισμού.

Σκι ανωμάλου:

Είναι η πιο απλή μορφή σκι. Προσφέρει αμέτρητες συγκινήσεις και εναλλαγές τοπίων.

Η πίστα του σκι ανωμάλου συνήθως περνά μέσα από όμορφα δάση τα οποία υπάρχουν άφθονα δίπλα στα περισσότερα χιονοδρομικά κέντρα της χώρας μας.

Προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού

Το υψηλό οικονομικό και περιβαλλοντικό κόστος ανάπτυξης σε συνάρτηση με την κλίμακα του ελληνικού χώρου και το μικρό εύρος της χειμερινής περιόδου επιβάλλουν τη μικρής κλίμακας ανάπτυξη στον τομέα αυτό. Συγκεκριμένες προτάσεις:

- Μέριμνα για την προβολή των χιονοδρομικών κέντρων, την γνωριμία τους με περισσότερους ανθρώπους, διαφήμιση στο εξωτερικό, συνεργασία φορέων για την προώθηση αυτού του είδους τουρισμού.
- Επισκευή και καλή συντήρηση των καταφυγίων.
- Ειδική σήμανση και παροχή πληροφοριών στους επισκέπτες.

- Συνεχείς έλεγχοι για την τήρηση των προδιαγραφών των χιονοδρομικών κέντρων, προκειμένου να εξασφαλισθεί η ασφαλής λειτουργία τους και η προστασία των χρηστών τους.
- Διοργάνωση σεμιναρίων από το κράτος που θα απευθύνονται στον αγροτικό πληθυσμό σχετικά με θέματα ορεινού τουρισμού.
- Επίσης, μπορεί να δημιουργηθούν club με ειδικά προνόμια για τα μέλη τους που οργανώνουν εκδρομές στα χιονοδρομικά μας κέντρα (όσον αφορά τον εσωτερικό τουρισμό) όπως για παράδειγμα το Halls ski club στο οποίο γίνεται κανείς μέλος δωρεάν, τηλεφωνώντας, και το οποίο οργανώνει ημερήσιες εκδρομές στο χιονοδρομικό κέντρο Καλαβρύτων από την Αθήνα με ski bus, με επιστροφή. Ακόμα εξασφαλίζει σημαντικές εκπτώσεις στην ενοικίαση εξοπλισμού, έκπτωση στην ημερήσια κάρτα αναβατήρων, έκπτωση στα μαθήματα και άλλα προνόμια. Με αυτό τον τρόπο, ιδιωτικές προσπάθειες μπορούν να συντελέσουν στην προβολή των τόπων αυτών που προσφέρονται για χειμερινά σπορ, με αμοιβαίο όφελος.
- Στην Ελλάδα αυτή τη στιγμή, διοργανώνονται μόνο αγώνες σλάλομ, γιγαντιαίου σλάλομ και μιας μορφής ελεύθερας κατάβασης καθώς και σκι αντοχής. Για την Περιφέρεια θα ήταν πολύ σημαντική η διοργάνωση τέτοιων αγώνων στο χιονοδρομικό κέντρο Καλαβρύτων. Τέτοια γεγονότα αποτελούν την καλύτερη διαφήμιση αυτού του είδους τουρισμού.
- Η κατασκευή τέλος πίστας καλλιτεχνικού πατινάζ και η διοργάνωση αγώνων καλλιτεχνικού πατινάζ, είναι πολύ σημαντική γιατί τα αγωνίσματα αυτά έχουν διεθνώς μεγάλη προβολή κυρίως από τα τηλεοπτικά κανάλια και προσελκύουν πολλούς φιλάθλους. Είναι χαρακτηριστικό ότι φίλαθλοι που παρακολουθούν ένα τέτοιο αγώνα μπορεί να ανέλθουν σε 50.000. Εξ άλλου όλα τα μεγάλα κλειστά στάδια γεμίζουν όταν παρουσιάζονται αγώνες πατινάζ. Η σημασία τους λοιπόν είναι προφανής.

Τουρισμός Περιπέτειας

Όλα ξεκίνησαν από μία παρέα λίγων και εκκεντρικών που ήθελαν να πάνε κόντρα στα καθιερωμένα, να ζήσουν το διαφορετικό, να ανακαλύψουν τα όρια τους και ταυτόχρονα να διασκεδάσουν. Κάπως έτσι έκαναν την εμφάνιση τους τα «ακραία σπορ» ή στα αγγλικά extreme sports. Μέσα σε λίγα χρόνια έγιναν μόδα και μετατράπηκαν σε προϊόν προς μαζική κατανάλωση. Ταυτόχρονα διάφοροι σύλλογοι έκαναν την εμφάνιση τους καθώς και τουριστικά γραφεία που άρχισαν να εξειδικεύονται σε προγράμματα τουρισμού περιπέτειας, γεγονός που βοήθησε στη διάδοσή τους. Τόσο στη χώρα μας, όσο και στο εξωτερικό ο τουρισμός περιπέτειας αναπτύσσεται με γοργούς ρυθμούς και αποκτά ολοένα και περισσότερους οπαδούς. Οι λάτρεις τους ισορροπούν ανάμεσα στην περιπέτεια και τον αθλητισμό. Οι εκδρομές περιπέτειας δεν έχουν ηλικία ή φύλο, απευθύνονται σε όποιον θέλει να ζήσει έστω και για λίγο σαν εξερευνητής και αποζητά την επαφή με ολοένα και πιο συγκλονιστικές εμπειρίες στα ταξίδια του, ενώ δεν απαιτούν ειδικές ικανότητες αθλητών για να ασχοληθεί ένα συνηθισμένος άνθρωπος. Για του λόγου το αληθές, αναφέρεται το παράδειγμα ηλικιωμένων ανθρώπων στην Αριζόνα των ΗΠΑ που κάνουν ελεύθερη πτώση με αλεξίπτωτο, όχι μόνοι τους βέβαια αλλά με την συνοδεία «οδηγού».

Τα ταξίδια περιπέτειας, έχουν το στοιχείο του απροσδόκητου, του άγνωστου και της έκπληξης έστω και αν στην ουσία μπορεί να είναι απλώς ένα πολύ καλά οργανωμένο ταξίδι. Σ' αυτό μπορεί να συμπεριλαμβάνονται στοιχεία περιπέτειας όπως εξερευνήσεις, σαφάρι, διανυκτερεύσεις στην φύση, ψάρεμα ή κυνήγι για την ανεύρεση τροφής κτλ. καθώς και στοιχεία άθλησης, οδήγηση τζιπ ή μοτοσικλέτας, ποδηλασία, ορειβάσια, κατάβαση φαραγγιών, καγιάκ, rafting, trekking, mountain bike κτλ.

Τα ταξίδια περιπέτειας δείχνουν το δρόμο για μια νέα σχέση του ανθρώπου με την τουριστική διακίνηση, αλλά και έναν καινούριο εναλλακτικό δρόμο για τη βιομηχανία του τουρισμού.

Όλο και περισσότερα τουριστικά γραφεία και ξενοδοχειακές επιχειρήσεις ανά τον κόσμο συνεργάζονται μεταξύ τους, δείχνοντας ενδιαφέρον για την ιδιόμορφη και απαιτητική ομάδα τουριστών που αποτελεί το σώμα του τουρισμού περιπέτειας. Βασικοί λόγοι είναι:

1. Το γεγονός ότι οι εκδρομές – διακοπές αυτού του τύπου κοστίζουν ακριβά για τον τουρίστα, λόγω των δυσκολιών της διοργάνωσης ενός τέτοιου ταξιδιού και των λιγοστών συμμετοχών σε αυτό, 20 έως 30 άτομα το πολύ μπορούν να συνταξιδέψουν, και
2. Γιατί οι τουρίστες που ακολουθούν ένα ταξίδι δράσης ξοδεύουν πολλά, απασχολώντας αρκετούς τομείς της τουριστικής βιομηχανίας (αεροπορικές και ναυτιλιακές εταιρίες, ξενοδοχεία και κάμπινγκ, γραφεία ενοικίασεως αυτοκινήτων, γραφεία ταξιδιών, χώρους αναψυχής και διασκέδασης, ξεναγούς, διοργανωτές πρωτότυπων διαδρομών περιπέτειας κτλ).

Αυτή τη στιγμή περίπου δέκα ταξιδιωτικά γραφεία έχουν καταξιωθεί στην αγορά και έχουν να παρουσιάσουν συγκεκριμένες διαδρομές περιπέτειας, δοκιμασμένες και επιτυχημένες. Πολλά από αυτά συνεργάζονται με ξενοδοχειακές επιχειρήσεις οι οποίες, στο πλαίσιο του εμπλουτισμού της προσφοράς τους στον πελάτη, τον ενημερώνουν για την πραγματοποίηση τέτοιων εκδρομών και τον διευκολύνουν να συμμετάσχει σε μια τέτοια διοργάνωση κατά τις ημέρες διαμονής του στην συγκεκριμένη ξενοδοχειακή μονάδα. Άλλοτε πάλι τα γραφεία αυτά, σε συνεργασία με εταιρίες, με δήμους, με κοινότητες, με χώρους εστίασης και αναψυχής προσφέρουν μια συνολικά πιο ήπια πρόταση για διακοπές με δράση, την οποία μπορούν να ακολουθήσουν και λιγότερο νέοι ή γυμνασμένοι τουρίστες. Στο πρόγραμμα των ταξιδιών αυτών μπορεί, εκτός από τα στοιχεία περιπέτειας και άθλησης, να περιλαμβάνονται διοργανώσεις εκδρομών σε παραδοσιακούς οικισμούς, σε μνημεία της φύσης, σπήλαια, χιονοδρομικά κέντρα καθώς και ένα πλήθος από άλλες συμπληρωματικές δραστηριότητες όπως η ενασχόληση με την φωτογράφιση ή δραστηριότητες με στοιχεία εκπαίδευσης, όπως ξεναγήσεις, ενημερωτικές ομιλίες, γνωριμία με τον ντόπιο πληθυσμό, την φύση, την ιστορία, την αρχιτεκτονική, τις λαϊκές παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα, την κουζίνα, τη μουσική και τους χορούς ενός ή περισσότερων προορισμών.

Τα ταξίδια περιπέτειας στην Ελλάδα προβλήθηκαν ως τώρα κυρίως απ' τα γραφεία ταξιδιών που αποφάσισαν τη διοργάνωση τέτοιων εκδρομών- διακοπών, ακολουθώντας τις τάσεις της αγοράς και προβλέποντας τη μελλοντική άνθηση της συγκεκριμένης δραστηριότητας. Οι επίσημοι φορείς του τουρισμού μέχρι σήμερα δεν έχουν προπαγανδίσει ιδιαίτερα τη δυνατότητα να ζήσει ο τουρίστας την περιπέτεια στην Ελλάδα, αγνοώντας ίσως πως αυτή η μορφή τουρισμού δεν απαιτεί ούτε ξενοδοχεία πολλών αστέρων, ούτε καζίνα ή γήπεδα γκολφ, ούτε οργανωμένες μαρίνες, ούτε αναπτυξιακή παρέμβαση σε παρθένες περιοχές, ούτε

μελέτες διαχείρισης περιοχών. Ο επισκέπτης έρχεται να βιώσει τη ζωή και να γνωρίσει τη φύση.

Με γνώμονα αυτά και σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το ξενοδοχειακό δυναμικό της χώρας, όπως και γενικότερα η υπάρχουσα τουριστική υποδομή, είναι υπεραρκετά για την ανάπτυξη του τουρισμού περιπέτειας σε κάθε μορφή, είναι ευνόητο πως με μηδενικό κόστος ή έστω μόνο με το κόστος της απαραίτητης προβολής και διαφήμισης, μπορεί να προσελκυσθεί αρκετά υψηλός αριθμός τουριστών και μάλιστα υψηλής εισοδηματικής στάθμης. Η προσέλκυση τους λειτουργεί θετικά και για ένα επιπλέον λόγο: οι τουρίστες αυτοί σέβονται και προσπαθούν να γνωρίσουν την ταυτότητα λαών και τόπων, με αποτέλεσμα να εκτιμούν κάθε ιδιαίτερο τοπικό στοιχείο. Οι διεθνείς εκθέσεις του εξωτερικού αποτελούν ένα βήμα προς αυτή την κατεύθυνση, όπως και οι γνωστοί τρόποι διαφήμισης και προβολής της τουριστικής Ελλάδας, που μπορούν να ενδυναμώνουν τις μεμονωμένες προσπάθειες των εξειδικευμένων ελληνικών τουριστικών γραφείων.

Απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη αυτού του είδους τουρισμού:

- Ο σεβασμός της φύσης και της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής.
- Η χάραξη δρόμων και μονοπατιών στα βουνά με ειδικές σημάνσεις.
- Ιδιαίτερης σημασίας είναι επίσης ο επαγγελματισμός των ατόμων που διοργανώνουν τέτοιου είδους τουρισμό. Είναι αναγκαίο να επιλέγονται επαγγελματίες για «αρχηγοί» των ταξιδιών, άτομα με ιδιαίτερα προσόντα όπως γνώση των προορισμών, των αναγκών των τουριστών, της ιστορίας – πολιτισμού των τόπων, των δυσκολιών που μπορεί να συναντήσει κανείς και τρόπους αντιμετώπισής τους, των σπορ που θα ασχοληθούν κτλ. Προσοχή θα πρέπει να δοθεί και στον τρόπο αντιμετώπισης έκτακτων περιστατικών που αφορούν την υγεία των τουριστών και από την πλευρά του τόπου υποδοχής – περίθαλψη, νοσοκομεία ή αγροτικά ιατρεία – και από την πλευρά των διοργανωτών – ασφάλιση, γνώση των δυνατοτήτων παροχής ιατρικής βοήθειας στη συγκεκριμένη περιοχή κτλ.

Τοποθεσίες της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας που μπορούν να αξιοποιηθούν στα πλαίσια του τουρισμού περιπέτειας

Αναρρίχηση

Λέγεται η ανάβαση σε βράχους και αναρριχητικά πεδία. Η αναρρίχηση μπορεί να έχει σκοπό την κατάκτηση μιας κορυφής, την υπερνίκηση ενός δύσκολου περάσματος ή απλά και μόνο την απόλαυση της αρμονίας των κινήσεων. Η αναρρίχηση είναι εξειδικευμένο άθλημα και οι αναρριχητικές διαδρομές χαρακτηρίζονται από βαθμούς δυσκολίας. Γι' αυτό και απαιτούνται ειδικές γνώσεις, επιδεξιότητα και εξοπλισμός. Λέμε ότι κάνουμε ελεύθερη αναρρίχηση σε βράχο όταν κινούμαστε σε μία σχετικά κάθετη επιφάνεια βράχου, στηριζόμενοι μόνο στις φυσικές του ανωμαλίες (προεξοχές, εσοχές, τρύπες). Πολλά αναρριχητικά πεδία, συνήθως χαμηλών βράχων, είναι εξοπλισμένα με μόνιμα τοποθετημένα σημεία ασφάλισης (καρφιά, κρίκους), ενώ στα βουνά οι διαδρομές είναι συνήθως ανασφάλιστες και απαιτείται πολύ μεγαλύτερη εμπειρία για την πραγματοποίησή τους.

Το ενδιαφέρον του κόσμου για την ορειβασία παρουσιάζει τα τελευταία χρόνια σταθερά ανοδική πορεία. Δεν είναι τυχαίο ότι σε ολόκληρη τη χώρα υπάρχουν

δεκάδες ορειβατικοί σύλλογοι και εταιρείες στις οποίες μπορούν να απευθυνθούν όσοι θέλουν να γνωρίσουν την εμπειρία της αναρρίχησης. Τα μαθήματα διαρκούν συνήθως τέσσερα Σαββατοκύριακα και το κόστος ανέρχεται περίπου στα 300 ευρώ. Οι περισσότερες αναρριχητικές αποστολές διοργανώνονται στη διάρκεια της άνοιξης και του καλοκαιριού.

Αιτωλοακαρνανία

Βαράσοβα

Πρόκειται για έναν συμπαγή ασβεστολιθικό όγκο που μοιάζει σαν πρύμνη πελώριου караβιού που εξώκειλε απέναντι από την Πάτρα. Οι μεγάλοι γκρεμοί της νότιας και νοτιοδυτικής της πλευράς συγκαταλέγονται στα δημοφιλέστερα αναρριχητικά πεδία της χώρας. Στη Βαράσοβα έχουν χαραχθεί περίπου 90 αναρριχητικές διαδρομές δυσκολίας από 4^{ου} μέχρι 10ου βαθμού και υψομετρικής διαφοράς από 25 έως 400 μέτρα. Στο μικρό οικισμό Κρουονέρι υπάρχουν υποδομές ύπνου και φαγητού.

Αχαΐα

Αναρριχητικό πεδίο Αλεποχωρίου

Βρίσκεται στους πρόποδες του Ερύμανθου, δυτικά από τον κώνο του Ωλενού, δίπλα στη κοίτη του Τερθέα. Απέχει 40χιλ. από την Πάτρα και περιλαμβάνει πέντε αναρριχητικά πεδία με 60 διαδρομές συνολικά. Οι αναρριχητικές διαδρομές είναι έως 25μ. και έχουν γενικά αρνητική κλίση. Υπάρχουν διαδρομές με βαθμό δυσκολίας από έξι μέχρι δέκα, αλλά κυριαρχούν σε ποιότητα όσο και σε ποσότητα οι διαδρομές ένατου βαθμού.

Ο προσανατολισμός των πεδίων είναι αλλού ανατολικός και αλλού δυτικός. Έτσι, ακόμα και σε συνθήκες έντονης ηλιοφάνειας, υπάρχουν πάντα διαδρομές υπό σκιά.

Υπάρχουν πέντε συγκροτήματα βράχων με αναρριχητικές διαδρομές: Ανατολικό Ζωνάρι, Κεντρικό Ζωνάρι, Δυτικό Ζωνάρι, Σαμψών και Άλπεως.

Χαρακτηριστικές Διαδρομές	Βαθμός Δυσκολίας
Βίτσιο	7
Πυθαγόρειο Θεώρημα	8+
Σβαρνίστρα	8
Σταλακτική Συνουσία	9
Πιθηκάνθρωπος	9
Δαίμονας	9+ / 10-
Σαμψών	9+ / 10-
Κουκουρούκου	10-

Αναρριχητικό πεδίο Καλογριάς

Απέχει 45χιλ. από την Πάτρα και έχει νότιο προσανατολισμό. Η καλύτερη περίοδος αναρρίχησης είναι τον Οκτώβριο με Απρίλιο.

Υπάρχουν πέντε συγκροτήματα βράχων που περιλαμβάνουν 20 παραδοσιακές διαδρομές με βαθμό δυσκολίας πέντε έως οκτώ, 60 αθλητικές από πέντε έως δέκα και 20 διαδρομές top gore έξι έως οκτώ.

Το πεδίο έχει μήκος 2χιλ. και η κλίση των βράχων είναι συνήθως κάθετη, χωρίς να λείπουν αρνητικές κλίσεις και «στέγες».

Η θέα από τις κορυφές των βράχων είναι καταπληκτική, γιατί συνδυάζει θάλασσα, δάσος και τη λίμνη της Στροφιλιάς.

Υπάρχουν πέντε συγκροτήματα με αναρριχητικές διαδρομές: Α΄ Συγκρότημα, Β΄ Συγκρότημα, Γ΄ Συγκρότημα, Δ΄ Συγκρότημα και Ε΄ Συγκρότημα.

Χαρακτηριστικές Διαδρομές	Βαθμός Δυσκολίας
Γαλάζιο Όνειρο (Ε΄ Συγκρότημα)	8+ / 9-
Μπασομπάπ (Ε΄ Συγκρότημα)	7-
Κλεοπάτρα (Γ΄ Συγκρότημα)	7
Κόκκινη Πίστα (Β΄ Συγκρότημα)	6 έως 8+
Ιεροσυλία (Δ΄ Συγκρότημα)	9+
Μαύρη Πίστα (Α΄ Συγκρότημα)	8 έως 10-
Λούκι Λούκ (Ε΄ Συγκρότημα)	8
Σταλακτίτης (Δ΄ Συγκρότημα)	9+
Φρίκη (Ε΄ Συγκρότημα)	8 Παραδοσιακή ασφάλιση
Περσεφόνη (Ε΄ Συγκρότημα)	7+ δύο σχοινιές, Παραδοσιακή ασφάλιση

Αναρριχητικό πεδίο Σπαρτιάς (Γρεβενού)

Βρίσκεται στις παρυφές ενός εκτεταμένου ελατοδάσους στους δυτικούς πρόποδες του Ερύμανθου, λίγο ψηλότερα από το Αλεποχώρι, σε υψόμετρο 800μέτρων.

Απέχει από την Πάτρα γύρω στα 50χιλ. μέσω Ερυμάνθειας και προσφέρει άπλετη θέα προς τον Ωλενό και την κορυφογραμμή του Ερύμανθου.

Υπάρχουν δέκα διαδρομές μεσαίας έως υψηλής δυσκολίας στη σπηλιά δεξιά από το δρόμο, πριν από την είσοδο στο χωριό.

Η πρόσβαση στο πεδίο διαρκεί πέντε λεπτά και ο προσανατολισμός είναι βορειοδυτικός.

Χαρακτηριστικές Διαδρομές	Βαθμός Δυσκολίας
Καλικάντζαρος	8+
Πραξικόπημα	9 / 9+
Κοράκι	10-
Γύπας	10- /10

Αναρριχητικό πεδίο Όρους Σκολίς (Σανταμέρι)

Βρίσκεται πάνω από τον κάμπο της Αχαγιάς, 45χιλ. από την Πάτρα. Υπάρχουν δύο συγκροτήματα σε αντίστοιχες πλευρές του βουνού:

- Χατζούρι (κατεύθυνση Πόρτες)

Έχει ανατολικό προσανατολισμό και γι' αυτό είναι ιδανικό για τους καλοκαιρινούς μήνες. Υπάρχουν δύο αναρριχητικά πεδία. Το πρώτο έχει κάθετα συμπαγή βράχια έως 80μ. (οκτώ διαδρομές έβδομου και όγδοου βαθμού), ενώ το δεύτερο είναι μια τεράστια σπηλιά με κάποιες δύσκολες διαδρομές για τα διεθνή δεδομένα.

Χαρακτηριστικές Διαδρομές	Βαθμός Δυσκολίας
Φουρτούνα	8-
Έκφυλη Τσαρίνα	7+
Καταραμένο Φίδι	8
Galactica	10 / 10+

- Σανταμέρι

Αποτελείται από τέσσερα με πέντε μικρά πεδία που βρίσκονται λίγο πιο πάνω από το ομώνυμο χωριό και έχουν δυτικό προσανατολισμό. Υπάρχουν γύρω στις δεκαπέντε διαδρομές από 7- έως 9+ .

Διάσχιση Φαραγγιού (canyoning)

Ο όρος «canyoning» προέρχεται από την αγγλική λέξη «canyon» που σημαίνει φαράγγι. Πρόκειται για μια σύνθετη δραστηριότητα που συνδυάζει πεζοπορία, αναρρίχηση, κατάβαση βράχων, πέρασμα ποταμού και κολύμπι.

Στην Ελλάδα, η διάσχιση φαραγγιού είναι μία σχετικά νέα δραστηριότητα που όμως αναπτύσσεται γρήγορα, κερδίζοντας πολλούς και φανατικούς οπαδούς.

Προϋποθέσεις για τη διάσχιση φαραγγιού:

- Γίνεται πάντα από μικρές ομάδες με επικεφαλής έναν έμπειρο οδηγό και έπειτα από σωστό προγραμματισμό.
- Τα άτομα που συμμετέχουν πρέπει να έχουν καλή φυσική κατάσταση, να γνωρίζουν κάποιες βασικές τεχνικές αναρρίχησης και να ξέρουν κολύμπι.

Πώς γίνεται η διάσχιση φαραγγιού

- Ξεκινά στην είσοδο του φαραγγιού, που είναι συνήθως και το ψηλότερο σημείο.
- Η έξοδος είναι στο χαμηλότερο σημείο του φαραγγιού, ακολουθώντας τη ροή του ποταμού.
- Πολλές φορές χρειάζεται να βαδίσει κανείς μέσα στο ποτάμι, ακόμα και να κολυμπήσει. Υπάρχουν φυσικά εμπόδια, όπως πχ. μικροί καταρράκτες και βάραθρα, το ύψος των οποίων κυμαίνεται από 5 έως 50 μέτρα και τα οποία για να κατέβει κανείς χρειάζεται τη βοήθεια ορειβατικού εξοπλισμού και σχοινιών. Είναι απαραίτητη η γνώση της τεχνικής «ραπέλ», που σημαίνει καταρρίχηση με την χρήση σκοινιών.

Πόσο διαρκεί

Αυτό εξαρτάται από:

- Το μήκος του φαραγγιού
- Τα χαρακτηριστικά και τις δυσκολίες του
- Τις καιρικές συνθήκες
- Τον αριθμό των ατόμων (περισσότερα άτομα, περισσότερος χρόνος)

Η Ελλάδα προσφέρεται για canyoning δεδομένου ότι υπάρχουν εκατοντάδες φαράγγια, μεγάλα και μικρά, σε όλη την ελληνική επικράτεια. Συγκεκριμένα στην περιφέρεια της δυτικής Ελλάδος που εξετάζουμε, έχουμε:

Νομός	Τοποθεσία	Όνομα φαραγγιού	Πληροφορίες
Αιτωλοακαρνανία	Αγρίνιο	Φαράγγι της Κλεισούρας	Η νότια είσοδος βρίσκεται κοντά στο μοναστήρι της Αγίας Ελεούσας.
Αχαΐας	Καλάβρυτα	Φαράγγι του Βουραϊκού	Ξεκινά 2χιλ. έξω από το Διακοφτό και φτάνει μέχρι τα Καλάβρυτα.
Αχαΐας	Καλέτζι	Φαράγγι Πόρος	Μικρό φαράγγι.

Το φαράγγι του Βουραϊκού

Το φαράγγι του Βουραϊκού ποταμού δεν είναι το μεγαλύτερο ούτε το πιο εντυπωσιακό της Ελλάδας, όμως συγκεντρώνει ίσως τους περισσότερους επισκέπτες, γιατί αφενός μπορεί κανείς να το ανέβει με το μοναδικό οδοντωτό σιδηρόδρομο που υπάρχει στην Ελλάδα και αφετέρου να το κατέβει πολύ εύκολα, περπατώντας κατά μήκος των γραμμών.

Η πεζοπορία στο φαράγγι θεωρείται πολύ εύκολη. Πρέπει απλώς κανείς να ακολουθήσει τις γραμμές του τρένου. Η κάθοδος από τα Καλάβρυτα προς το Διακοφτό διαρκεί περίπου 5 με 6 ώρες. Αν δεν θέλει κανείς να περπατήσει τόσο, μπορεί να περιορίσει την διαδρομή από την Κάτω Ζαχλωρού μέχρι το Διακοφτό. Αυτά τα 13 χλμ καλύπτονται σε 3 ώρες περίπου και αποτελούν το πιο ενδιαφέρον κομμάτι της διαδρομής. Οι σήραγγες, οι καταρράκτες, τα σπήλαια και η πυκνή βλάστηση που συναντάει κανείς συνθέτουν ένα εντυπωσιακό από πλευράς φυσικής ομορφιάς τοπίο. Το στενότερο σημείο του φαραγγιού είναι λίγα χιλιόμετρα πριν από τη Ζαχλωρού και ονομάζεται «Πόρτες». Ονομάζεται έτσι, διότι εκείνη την εποχή ήταν η μοναδική «επίσημη» οδός προς τα Καλάβρυτα. Επιπλέον είχε (και ακόμα τις έχει) μεγάλες σιδερένιες πόρτες στην είσοδο-έξοδο του τούνελ που έκλειναν.

Το Φαράγγι του Βουραϊκού το διατρέχει ο ομώνυμος ποταμός που καταλήγει στον Κορινθιακό Κόλπο. Η κοιλάδα του Βουραϊκού ήταν αρχικά λίμνη όπως και όλη η περιοχή γύρω από τα Καλάβρυτα. Τα νερά της «αναζήτησαν» διέξοδο προς την θάλασσα και δημιούργησαν αυτό το φαράγγι το οποίο αργότερα παραδόθηκε στην ορμή του ομώνυμου ποταμού.

Ο μύθος για το φαράγγι θέλει τον Ηρακλή να τραβά μια μαχαιριά με το σπαθί του στη θέση «Πόρτες» κόβοντας στα δύο το βράχο που του έκλεινε το πέρασμα για να φτάσει κατ' άλλους στον Ευρυσθέα, και κατ' άλλους στην αγαπημένη του Βούρα την κόρη της Ελίκης. Από τη Βούρα, πήρε το όνομα του ο Βουραϊκός, που οι αρχαίοι τον έλεγαν Ερασίνο.

Ο οδοντωτός σιδηρόδρομος εγκαινιάστηκε από την κυβέρνηση του Χαριλάου Τρικούπη στις 10 Μαρτίου 1896. Επειδή δεν υπήρχαν τότε δρόμοι ο τότε πρωθυπουργός Χαρίλαος Τρικούπης αποφάσισε να κατασκευάσει το πρώτο σιδηροδρομικό δίκτυο. Το μεγαλεπήβολο σχέδιο του περιελάμβανε και τη σύνδεση της ορεινής ζώνης του Χελμού. Η σιδηροδρομική αυτή γραμμή αποφασίστηκε να ξεκινάει από το Διακοφτό και να καταλήγει στα Καλάβρυτα, περνώντας μέσα από το Φαράγγι, πλάι στο ποτάμι. Εάν κοιτάξει κανείς τις ράγες, θα διαπιστώσει ότι ακόμα και σήμερα οι περισσότερες φέρουν ανάγλυφη την ημερομηνία κατασκευής τους, 1896.

Τα στενότερα και ωραιότερα σημεία του φαραγγιού είναι στις θέσεις Νιάματα, Πόρτες, Τρικλιά, Σιφώνι και το «δικαστήριο», μία σπηλιά με σταλαγμιτικούς βράχους που μοιάζουν με αίθουσα δικαστηρίου.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ποτέ στη διάρκεια λειτουργίας του Οδοντωτού δεν έχει σημειωθεί ατύχημα.

Ράφτινγκ (rafting)

Το ράφτινγκ έχει πάρει την ονομασία του από την αγγλική λέξη raft (=σχεδία).

Πρόκειται για κατάβαση ποταμών με φουσκωτή βάρκα που κινείται με κουπιά. Το ρεύμα του ποταμού είναι αυτό που καθορίζει την πορεία, ενώ τα κουπιά χρησιμοποιούνται για την αποφυγή των εμποδίων. Πρόκειται για ομαδικό σπορ που χρειάζεται πλήρωμα από έξι έως δέκα άτομα, ανάλογα με το μέγεθος της βάρκας.

Δεν είναι απαραίτητο να έχει κανείς ιδιαίτερες ικανότητες ή εκπαίδευση για να λάβει μέρος, ούτε απαιτείται ιδιαίτερη φυσική κατάσταση, όμως η γνώση της κολύμβησης είναι απαραίτητη. Μία ημίωρη ενημέρωση-εκπαίδευση των αρχάριων από τον εκπαιδευτή, όπου διδάσκονται τα βασικά προστάγματα και ποιες πρέπει να είναι οι αντιδράσεις σε περίπτωση πτώσης στο ποτάμι, είναι αρκετή. Για πιο επικίνδυνες διαδρομές απαιτείται ειδική εκπαίδευση. Οι οργανωτές παρέχουν τον απαραίτητο εξοπλισμό. Τα ποτάμια χωρίζονται σε έξι κατηγορίες ανάλογα με το βαθμό δυσκολίας τους.

Ποτάμια της περιφέρειας της δυτικής Ελλάδας όπου μπορεί να κάνει κανείς ράφτινγκ είναι ο Εύηνος στη Ορεινή Ναυπακτία και οι ποταμοί Νέδα και Αλφειός στην Ηλεία.

Καγιάκ

Η ιστορία του καγιάκ στη χώρα μας είναι μικρή. Το καγιάκ ξεκίνησε στην Ελλάδα στα μέσα της δεκαετίας του '80 στους ποταμούς της Ηπείρου και πιο συγκεκριμένα στον Αώο και τον Βοϊδομάτη. Οι ντόπιοι στις περιοχές αυτές έδειξαν ενδιαφέρον για το άθλημα όταν είδαν γερμανούς kayakers που επισκέπτονταν την περιοχή για να κάνουν καγιάκ. Το καγιάκ ήταν συνδεδεμένο άρρηκτα με τους όρους επιβίωσης και τον πολιτισμό των Ινδιάνων της Βόρειας Αμερικής και των Εσκιμώων της

Γροιλανδίας. Ήταν κατασκευασμένο από δέρμα ζώου και λεπτά στελέχη δέντρων ή οστά θαλάσσιων θηλαστικών και χρησίμευε στις μετακινήσεις τους και την αναζήτηση τροφής.

Τη δημοτικότητα του το καγιάκ όπως και το ράφτινγκ την οφείλουν σε μεγάλο βαθμό στην ευκολία τους, που είναι προσβάσιμα σε ανθρώπους σχεδόν κάθε ηλικίας και φυσική κατάσταση. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι οποιοσδήποτε μπορεί να κάνει οποιαδήποτε κατάβαση. Τα ποτάμια χωρίζονται ανά τμήματα σε βαθμούς δυσκολίας, ανάλογα με τις ιδιαίτερες συνθήκες και την επικινδυνότητα τους. Στο Καγιάκ όπως και στο ράφτινγκ ο πρώτος βαθμός αντιστοιχεί σε βαρκάδα, ενώ για αρχάριους ενδείκνυται ποταμοί με βαθμό δυσκολίας 2. Ανώτερος βαθμός είναι το 6 για ιδιαίτερα επικίνδυνα και ορμητικά ποτάμια. Στην Ελλάδα ο ανώτερος βαθμός δυσκολίας των ποταμών είναι το 4.

Το καγιάκ σε αντίθεση με το ράφτινγκ, απαιτεί ειδική εκπαίδευση, θεωρητική και πρακτική, η οποία συνήθως διαρκεί μία εβδομάδα.

Το 1999 έχουμε το πρώτο πανελλήνιο πρωτάθλημα Κανό-καγιάκ Σλάλομ στον Εύηνο. Το καγιάκ αποτελεί και ολυμπιακό άθλημα. Δύο είναι τα σχετιζόμενα με το κανό-καγιάκ ολυμπιακά αθλήματα: το σπριντ (ταχύτητας) και το Σλάλομ (τεχνικής). Τα θέλητρα των δύο αυτών αθλημάτων ποταμού είναι ότι δίνουν σε μία μεγάλη ποικιλία ανθρώπων (συνήθως οι ομάδες, ειδικά στο ράφτινγκ, είναι εντελώς ετερόκλητες) τη δυνατότητα να γνωρίσουν περιοχές μοναδική φυσικής ομορφιάς, να χαλαρώσουν ψυχικά και να ασκηθούν σωματικά, αλλά και να ζήσουν μία μικρή ακίνδυνη περιπέτεια.

Οι περιοχές της Περιφέρειας της Δυτικής Ελλάδας όπου μπορεί κανείς να κάνει καγιάκ είναι ο ποταμός Εύηνος, ο Λούσιος-Αλφειός, όλες οι λίμνες της Αιτωλοακαρνανίας και στη λίμνη Καϊάφα.

Αιωροπτερισμός

Ο Αιωροπτερισμός (hang-gliding στα αγγλικά) ξεκίνησε τη δεκαετία του '70 στις ΗΠΑ και στην Αυστραλία, όπου και γνώρισε ιδιαίτερη ανάπτυξη. Στην Ελλάδα ο Αιωροπτερισμός εμφανίστηκε το 1978. Την επόμενη χρονιά ιδρύθηκε στην Αθήνα το πρώτο σωματείο Αιωροπτερισμού και μέχρι το 1985 είχαν ιδρυθεί 23 σωματεία. Στο αιωρόπτερο ο πιλότος είναι κρεμασμένος κάτω από την πτέρυγα, δεμένος από ειδική ζώνη. Το σώμα του αιωρείται στο κενό λειτουργώντας σαν εκκρεμές: μετακινεί το βάρος του ανάλογα με την κατεύθυνση που επιθυμεί να ακολουθήσει. Το αιωρόπτερο αποτελείται από πανί dacron και από σωλήνες αλουμινίου αεροπορικού κράματος. Η πτέρυγα έχει σχήμα τριγωνικό, όπως περίπου και το ανεμόπτερο.

Κατά την διάρκεια της πτήσης ο πιλότος αναζητεί τα ανοδικά ρεύματα, παρατηρεί την κίνηση των νεφών, του αέρος, την πτητική πορεία που ακολουθούν τα πουλιά, καθώς και τη μορφολογία του εδάφους. Εκμεταλλεύεται τα ανοδικά ρεύματα, όπως ακριβώς και τα πουλιά και μπορεί να φθάσει σε ύψος άνω των 5.000 μέτρων και να παραμείνει στον αέρα επί 10 συνεχείς ώρες. Το παγκόσμιο ρεκόρ αποστάσεων είναι 700χλμ.

Κάθε χρόνο, από το 1978, διοργανώνονται Πανευρωπαϊκοί και Παγκόσμιοι αγώνες σε διάφορα μέρη του κόσμου.

Η εκπαίδευση στο αιωρόπτερο γίνεται από σχολές. Σήμερα υπάρχουν σε όλη την Ελλάδα σωματεία που ασχολούνται με το άθλημα, στα οποία μπορεί οποιοσδήποτε να απευθυνθεί.

Περιοχές της περιφέρειας δυτικής Ελλάδος, όπου μπορεί κανείς να κάνει αιωρόπτερο είναι τα Καλάβρυτα, Σανταμέρι, Παναχαϊκό, Ερύμανθος.

Αλεξίπτωτο πλαγιάς (Parapente)

Η λέξη «Parapente» είναι γαλλική και προέρχεται από την σύντμηση των λέξεων «parachute de pente». Η λέξη «para» είναι το πρώτο συνθετικό της γαλλικής λέξης parachute (αλεξίπτωτο), ενώ το δεύτερο συνθετικό «pente» σημαίνει πλαγιά. Η ιστορία του αλεξίπτωτου πλαγιάς ξεκινά κάπου στα μέσα της δεκαετίας του '60, όταν η ΝΑΣΑ πειραματιζόταν με την ιδέα της κατασκευής ενός αλεξίπτωτου, που ενδεχομένως να χρειάζονταν οι αστροναύτες ύστερα από την είσοδο τους στην ατμόσφαιρα της Γης, σε περίπτωση που προέκυπτε κάποιο πρόβλημα με την διαστημική κάψουλα που τους μετέφερε. Η βασική ιδέα ήταν ένα αλεξίπτωτο που να μπορεί ένας πιλότος να το κατευθύνει. Οι μετατροπές που ακολούθησαν τα επόμενα χρόνια οδήγησαν στη σημερινή μορφή του. Το αλεξίπτωτο πλαγιάς όχι μόνο πετάει, αλλά μπορεί να κερδίζει και ύψος, εκμεταλλευόμενο τις θερμές μάζες αέρα που ανεβαίνουν ψηλά. Η απογείωση γίνεται από το έδαφος, με το χειριστή να τρέχει σε μία πλαγιά, με το αλεξίπτωτο ήδη ανοιγμένο, και να αποκολλάται από αυτήν. Ο χειριστής έχει την δυνατότητα ακόμα και να ακυρώσει την απογείωση, χωρίς καμία επίπτωση, εάν θελήσει.

Σε αντίθεση με το αιωρόπτερο που απαιτεί αρκετό χρόνο εκπαίδευσης μέχρι την πτήση σόλο, η εκπαίδευση του αλεξίπτωτου πλαγιάς είναι πολύ πιο σύντομη. Από την άλλη, το αλεξίπτωτο πλαγιάς είναι πιο επικίνδυνο από το αιωρόπτερο για τον εξής λόγο: το τελευταίο διαθέτει σταθερή πτέρυγα με σκελετό και ύφασμα, ο οποίος δεν υπάρχει περίπτωση να διπλώσει. Όσες αναταράξεις και αν συναντήσει ο πιλότος, το σχήμα του δεν μεταβάλλεται. Αντίθετα, το αλεξίπτωτο πλαγιάς είναι ουσιαστικά ένα πανί που το φουσκώνει ο άνεμος. Δεν έχει σκελετό, πράγμα που σημαίνει ότι αν πέσει κανείς σε αναταράξεις και δεν έχει την απαραίτητη πείρα, υπάρχει κίνδυνος να διπλώσει ένα τμήμα του. Επίσης επειδή το αλεξίπτωτο χάνει τη συμμετρία του, η μία πλευρά που συνεχίζει να πετάει, επιταχύνει και έτσι μεταβάλλεται η αεροδυναμική του. Κατά συνέπεια, ο πιλότος κινδυνεύει να παίρνει πολύ γρήγορες και απότομες στροφές γύρω από τον εαυτό του.

Το αλεξίπτωτο πλαγιάς υπάρχει ως άθλημα από τα μέσα της δεκαετίας του 1980. Αναπτύσσεται όμως γοργά σε όλο τον κόσμο λόγω της ευκολίας εκμάθησής του, του χαμηλού κόστους και της ικανοποίησης που απολαμβάνουν όσοι ασχολούνται με αυτό. Σε αγωνιστικό επίπεδο, θα λέγαμε ότι η Ελλάδα βρίσκεται ακόμα σε ημι-επαγγελματικό στάδιο. Η ειρωνεία είναι ότι η Ελλάδα έχει ιδανικό κλίμα για πτήσεις με αλεξίπτωτο πλαγιάς. Γενικά, όσο πιο ξηρό είναι το κλίμα μιας περιοχής ή μιας χώρας, τόσο το καλύτερο για το άθλημα, και από αυτήν τη σκοπιά, η Ελλάδα είναι ιδανική για τέτοιου τύπου πτήσεις.

Οι περιοχές που θεωρούνται ιδανικές για αλεξίπτωτο πλαγιάς είναι: Σανταμέρι, Σκιαδά, Ομπλος, Παναχαϊκό, Γιαννισκάρι, Ερύμανθος, Καλάβρυτα.

Ιπποτουρισμός

Με τον όρο ιπποτουρισμό εννοούμε την χρήση του αλόγου από αναβάτη με σκοπό την άθληση, την αναψυχή, την μεταφορά και οποιαδήποτε άλλη τουριστική δραστηριότητα. Η έδρα του αθλήματος αυτού, είναι το φυσικό περιβάλλον.

Τα τελευταία χρόνια έχει λάβει μεγάλη εξάπλωση στο εξωτερικό ο ιπποτουρισμός και προσελκύει μεγάλο αριθμό τουριστών οι οποίοι συνδυάζουν διακοπές και ιππασία καθώς και άλλου είδους δραστηριότητες.

Η χώρα μας λόγω του μεγάλου φυσικού της πλούτου και των κατάλληλων κλιματολογικών συνθηκών, του έντονου αγροτικού της χαρακτήρα και του οικολογικού ενδιαφέροντος που παρουσιάζει προσφέρεται ιδιαίτερα για την προώθηση του ιπποτουρισμού και άλλων δραστηριοτήτων σχετικών με τα άλογα όπως είναι ο ιππόδρομος.

Η ζήτηση του ιπποτουρισμού στην Ελλάδα αντιμετωπίστηκε μεμονωμένα σε διάφορες περιοχές από την ιδιωτική πρωτοβουλία. Στη Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος είναι σχετικά οργανωμένη στη περιοχή Γλύφα στη Κυλλήνη Ηλείας. Επίσης μόλις δέκα λεπτά από την Πάτρα σε μια καταπράσινη έκταση 12 στρεμμάτων βρίσκεται ο Ιππικός Όμιλος Πατρών (Σχολή Ιππασίας). Διαθέτει άρτια εξοπλισμένες εγκαταστάσεις και δεκάδες άλογα, άλογα «σχολής» για τους αρχάριους αλλά και άλογα «αθλητικά» για τους προχωρημένους αναβάτες. Στο εστιατόριο του Ομίλου κανείς μπορεί να απολαύσει παραδοσιακά εδέσματα, ενώ διοργανώνονται και εκδρομές με γκρουπ στη γύρω περιοχή.

Για παραθαλάσσια ιππασία ενδείκνυται επίσης η περιοχή της Καλογοριάς.

Στην Ελλάδα δεν υπάρχει μέχρι σήμερα ένα ειδικό νομικό πλαίσιο για τη λειτουργία μονάδων εκτροφής ζώων που προορίζονται για τουριστικούς σκοπούς. Για το λόγο αυτό οι μεμονωμένες προσπάθειες που γίνονται για την ίδρυση τέτοιου είδους ιππικών κέντρων προσκρούουν σε δυσκολίες που οφείλονται κατά κύριο λόγο στην έλλειψη ειδικής νομοθετικής ρύθμισης. Η θέσπιση του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου θα αποτελέσει το πρώτο βασικό βήμα ανάπτυξης του ιπποτουρισμού στη χώρα μας.

Επιπλέον για να αντιμετωπιστεί ο ανταγωνισμός η ανάπτυξη του δεν πρέπει να είναι αντίθετη ή ανεξάρτητη, αλλά συμπληρωματική ως προς άλλες μορφές τουρισμού.

Στις περιοχές αυτές που αναπτύσσεται ο ιπποτουρισμός πρέπει σε στρατηγικά σημεία να υπάρχουν οικισμοί πληροφόρησης και ανεφοδιασμού, η δυνατότητα διαμονής καθώς και δυνατότητες αξιοποίησης άλλων ειδικών μορφών τουρισμού στους οποίους θα μπορούσε ο ταξιδιώτης να επιδοθεί (πχ. οικολογικός τουρισμός και έρευνα, χειμερινός, ορειβατικός, κανόε, καγιάκ, αναρριχητικός τουρισμός κτλ.). Συνιστάται επίσης η διάθεση ενημερωτικών φυλλαδίων με χρήσιμες πληροφορίες για διαδρομές με χαραγμένα μονοπάτια και χάρτες, πληροφόρηση για άλλους οικισμούς που θα συναντήσει κανείς στη διαδρομή του, για επικίνδυνα σημεία και σημεία διαφυγής, για την τοποθεσία πηγών με πόσιμο νερό κτλ.

Τουρισμός υγείας-Ιαματικός τουρισμός-θερμαλισμός

Ο τουρισμός υγείας είναι μια μορφή τουρισμού ευρέως διαδεδομένη στην Κεντρική Ευρώπη και στις ΗΠΑ. Ως το πρόσφατο παρελθόν ταυτιζόταν με το θεραπευτικό-

ιαματικό τουρισμό. Πρόκειται για ένα είδος τουρισμού που δεν αφορά τους αρρώστους αλλά υγείς κατά κύριο λόγο ανθρώπους, οι οποίοι επιδιώκουν μέσα από ειδικές «κούρες» όπως υγιεινή διατροφή, μασάζ, γυμναστική κτλ να διατηρήσουν μια καλή φυσική κατάσταση και να αναζωογονηθούν.

Τα πιο διάσημα κέντρα υγείας, τα οποία είναι γνωστά στο ευρύ κοινό με την ονομασία spa, βρίσκονται στην Γαλλία, την Γερμανία και την Ελβετία. Σε πολλές χώρες μια επίσκεψη σε ένα τέτοιου είδους κέντρο, αποπληρώνεται από την ασφάλεια των επισκεπτών λόγω του ότι τα κέντρα αυτά θεωρούνται ιατρικής σημασίας. Στην Γερμανία για παράδειγμα οι ασφαλισμένοι στο γερμανικό εθνικό σύστημα υγείας έχουν το δικαίωμα να επισκέπτονται ιαματικά κέντρα τρεις εβδομάδες κάθε τρία χρόνια. Κατά κανόνα οι ασθενείς αυτοί αποζημιώνονται για τα έξοδα ιατρικής περίθαλψης, ενώ υποχρεούνται να καλύψουν τα έξοδα διαμονής τους.

Ο ιαματικός τουρισμός απευθύνεται κυρίως σε τουρίστες με διάφορα προβλήματα υγείας, που ενδιαφέρονται για τουριστικούς προορισμούς στους οποίους υπάρχουν ιαματικές πηγές, για να κάνουν χρήση ιαματικών νερών, που έχουν θεραπευτικές ιδιότητες. Πρόκειται για ένα είδος τουρισμού με ιστορία και παράδοση πολλών αιώνων και με ιδιαίτερη σημασία για τη χώρα μας που διαθέτει ένα τεράστιο και σε μεγάλο ποσοστό ανεκμετάλλευτο πλούτο ιαματικών πηγών.

Ο θερμαλισμός ή θερμαλιστικός τουρισμός είναι το σύνολο των δραστηριοτήτων του ιαματικού τουρισμού μαζί με τις διευρυμένες δραστηριότητες αναψυχής και αναζωογόνησης, που μπορούν να έχουν και μη ασθενείς τουρίστες, που επισκέπτονται τις ιαματικές πηγές.

Από την άποψη του τουρισμού, ο θερμαλισμός και ο ιαματικός τουρισμός είναι δύο έννοιες που χρησιμοποιούνται συχνά ως ταυτόσημες.

Η ύπαρξη ιαματικών πηγών και η χρήση των νερών τους για θεραπευτικούς σκοπούς χρονολογείται από αρχαιότατων χρόνων σε όλους σχεδόν τους αρχαίους πολιτισμούς, ενώ οι αποδιδόμενες στα ιαματικά νερά θεραπευτικές και προληπτικές ιδιότητες οφείλονται στη χημική τους σύσταση και στη θερμοκρασία τους σε συνδυασμό με την καλή τους χρήση.

Μέχρι πρόσφατα υπήρχε η λανθασμένη εντύπωση ότι τα ιαματικά ύδατα ενδείκνυται μόνο για παθήσεις ηλικιωμένων. Αυτή η εντύπωση αποθάρρυνε τον κόσμο από το θερμαλισμό και του στερούσε μια μέθοδο ίασης που όχι μόνο θεραπεύει αλλά συγχρόνως ψυχαγωγεί.

Με την ένταξη των πηγών σε ένα πλέγμα ποικίλων εγκαταστάσεων που να συνδυάζουν και άλλες δραστηριότητες όπως αθλητισμός για όλες τις ηλικίες, πολιτιστικά, εγκαταστάσεις αναψυχής για νέους και παιδιά, πάρκα πρασίνου κτλ επιτυγχάνεται η ανάδειξη των πηγών σε παραθεριστικά κέντρα τουρισμού μακράς παραμονής και όλων των ηλικιών. Έτσι η δυνατότητα που δημιουργείται, να συνδυαστεί και με άλλες μορφές τουρισμού μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην προσπάθεια για περιφερειακή ανάπτυξη.

Οι τουρίστες που επισκέπτονται τα παραθεριστικά κέντρα υγείας ανήκουν στις υψηλότερες κοινωνικοοικονομικές τάξεις, πράγμα που σημαίνει προσέλκυση ποιοτικού τουρισμού. Αυτός είναι και ένας από τους κύριους στόχους της τουριστικής πολιτικής γιατί η Ελλάδα γενικά χαρακτηρίζεται ως τουριστικός προορισμός, ο οποίος προσελκύει χαμηλού εισοδηματικού επιπέδου τουρίστες.

Κρίσιμος όμως παράγοντας για την ανάπτυξη του θερμαλισμού είναι ο εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων των ιαματικών πηγών και ανέγερση σύγχρονων τουριστικών εγκαταστάσεων. Τα έργα υποδομής που απαιτούνται είναι αρκετά υψηλού κόστους, αλλά αυτό αντισταθμίζεται από τη δυνατότητα που

υπάρχει για συνδυασμό αυτού του είδους τουρισμού με άλλες μορφές τουρισμού. Επιπλέον αυτό κρίνεται αναγκαίο:

- για να μπορεί να ανταγωνιστεί τα σύγχρονα κέντρα υγείας σε άλλους τουριστικού προορισμούς
- για να αυξήσει την παραδοσιακή πελατεία του και να διευρύνει το φάσμα των ηλικιών των τουριστών προσελκύοντας και τους νέους αλλά και
- για να προσφέρει συμπληρωματικές, πλην των ιαματικών, παραϊατρικές υπηρεσίες και δυνατότητες εναλλακτικού τουρισμού.

Στην Ελλάδα έχουν επισημανθεί 750 ιαματικές πηγές, από τις οποίες 350 είναι σε χρήση, 76 είναι αναγνωρισμένες από το κράτος και 15 απ' αυτές έχουν χαρακτηριστεί σαν τουριστικής σημασίας και την εκμετάλλευση τους έχει ο ΕΟΤ, ενώ οι υπόλοιπες ανήκουν στους δήμους και στις κοινότητες. Το μεγάλο πλεονέκτημα που παρουσιάζουν οι ιαματικές πηγές, πέρα από την ποικιλία και την ποιότητα των νερών τους, είναι η μεγάλη διασπορά τους στο χώρο. Ενώ υπάρχουν περιπτώσεις σε κάθε μια από τις πηγές της ίδιας περιοχής τα αναβλυζόμενα νερά να είναι διαφορετικού τύπου.

Η Περιφέρεια δυτικής Ελλάδος διαθέτει πλήθος ιαματικών πηγών οι περισσότερες από τις οποίες βρίσκονται σε τοποθεσίες υψηλού φυσικού κάλλους, ιδανικές για όσους αναζητούν ηρεμία και αναζωογόνηση. Σχεδόν όλες βρίσκονται σε παραθαλάσσιες περιοχές και έτσι ο επισκέπτης μπορεί να συνδυάσει τις διακοπές στην θάλασσα με την υδροθεραπεία. Δυστυχώς όμως η αξιοποίηση τους έγινε με τρόπο απρογραμμάτιστο που προδίδει εκτός από λίγες εξαιρέσεις, την προχειρότητα και την άγνοια της σπουδαιότητάς τους.

Στο νομό Αιτωλοακαρνανίας έχουμε τις ιαματικές πηγές της Μυρτιάς Τριχωνίδας (ΤΕ 5. Ενδοχώρας Λιμνών), στην περιοχή Τύρφου (ΤΕ 1. Αμβρακικού) και Λουτρών Στάχτης (ΤΕ 4β. Ορεινής Ναυπακτίας).

Στον νομό Αχαΐας υπάρχουν λουτρά στις περιοχές Υρμίνη, Κλειτορία, Σελιανίτικα, Αράχωβίτικα.

Στον νομό Ηλείας έχουμε τα λουτρά Κυλλήνης, Καϊάφα και Κουνουπελίου. Τα λουτρά Κουνουπελίου είναι ιδιοκτησία του ΕΟΤ, παραχωρημένη στις Κοινότητες Μανωλάδας, Κουνουπελίου, Βάρδας, τα οποία όμως δεν λειτουργούν.

Αυτές που αξιοποιούνται και είναι γνωστές είναι οι ιαματικές πηγές του Καϊάφα και της Κυλλήνης. Επίσης πρέπει να αναφερθεί ότι λειτουργεί Κέντρο θαλασσοθεραπείας στο ξενοδοχειακό συγκρότημα Olympian Village στη Σκαφιδιά (ΤΕ 10. Πύργου Ολυμπίας).

Λουτρά Κυλλήνης

Η ιαματική πηγή της Κυλλήνης βρίσκεται στην δυτική ακτή της Πελοποννήσου στην χερσόνησο του νομού Ηλείας απέναντι από την Ζάκυνθο και είναι υπόθερμη υδροχλωριονατριούχος πηγή. Η θερμοκρασία του νερού είναι 25^ο C. Ενδείκνυται για παθήσεις του αναπνευστικού συστήματος καθώς και δερματικές παθήσεις.

Το υφιστάμενο (νέο) υδροθεραπευτήριο Κυλλήνης προβλέπεται να αναπτυχθεί και να συμπληρωθεί στα πλαίσια Ειδικού Ολοκληρωμένου επενδυτικού προγράμματος τουριστικής ανάπτυξης Λουτροπόλεως Κυλλήνης Ηλείας (εθνικής σημασίας).

Τα λουτρά Κυλλήνης είναι ιδιοκτησία του ΕΟΤ, μισθωμένη μέσω διαγωνισμού στον όμιλο Δασκαλαντωνάκη που έχει την αλυσίδα ξενοδοχείων Grecotel, για 40 χρόνια, ξεκινώντας από το 1998.

Τα λουτρά της Κυλλήνης δεν επισκέπτονται μονάχα οι ασθενείς αλλά και άνθρωποι που έρχονται για να παραθερίσουν και να απολαύσουν την θάλασσα και τον Ήλιο.

Λουτρά Καϊάφα (ιδιοκτησία ΕΟΤ)

Βρίσκεται επί της όχθης της ομώνυμης λίμνης. Στη μικρή νησίδα που βρίσκεται μέσα στην λίμνη υπάρχουν ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις, τις οποίες χρησιμοποιούν συνήθως τα άτομα που επισκέπτονται τα λουτρά. Η νησίδα αυτή συνδέεται με την ακτή μέσω λιθόκτιστης οδού 85 μέτρων. Τα ιαματικά νερά αναβλύζουν μέσα στο σπήλαιο των Ανιγρίδων Νυμφών, το οποίο χρησιμοποιείται ως δεξαμενή λούσεων. Η πηγή είναι υδροθειοχλωριονατριούχος και η θερμοκρασία νερού είναι 34,5° C στην Ανιγρίδα και 28° C στην πηγή Γερανίων.

Οι πηγές αυτές ενδείκνυνται για αρθριτικές, δερματικές παθήσεις, αλλά και παθήσεις του κυκλοφορικού συστήματος, του ήπατος κτλ.

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι εγκαταστάσεις είναι πεπαλαιωμένες. Ολοκληρωμένο πρόγραμμα αναβάθμισης της τουριστικής υποδομής της Λουτροπόλεως Καϊάφα Ηλείας προωθείται από την θυγατρική εταιρία του ΕΟΤ «Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα» (ΕΤΑ ΑΕ.) (εθνικής σημασίας).

Προτάσεις

Για την ανάπτυξη του θερμαλισμού στην περιφέρεια δυτικής Ελλάδος προτείνεται:

- η ανακαίνιση ή η αναστήλωση όπου κρίνεται σκόπιμο των καταλυμάτων στις περιοχές των ιαματικών πηγών. Επιπλέον η δημιουργία ξενοδοχείων πολυτελείας με ιδιαίτερη διαμόρφωση και διακόσμηση των εσωτερικών χώρων. Καθώς και δημιουργία συμπληρωματικών εγκαταστάσεων όπως για παράδειγμα εστιατόρια, χώροι ψυχαγωγίας, άθλησης κτλ.
- η δυνατότητα παροχής ειδικών σύγχρονων ιατρικών και φυσιοθεραπευτικών υπηρεσιών υψηλού επιπέδου με ανάλογο προσωπικό καθώς και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες όσον αφορά το φαγητό (ειδική διαιτητική κουζίνα), την ψυχαγωγία κτλ.
- τέλος ο προσανατολισμός των αρμόδιων φορέων δεν πρέπει να είναι μόνο ο τομέας θεραπείας του τουρισμού υγείας αλλά και ο τομέας πρόληψης. Ο ΕΟΤ και άλλοι αρμόδιοι φορείς σε συνεργασία με ειδικευμένους συμβουλευτικούς οίκους, που έχουν την απαραίτητη τεχνογνωσία σε θέματα ειδικών μορφών τουρισμού, θα πρέπει να ασχοληθούν με την κατάσταση και εφαρμογή ενός στρατηγικού σχεδίου που θα απόβλεπε στην ανάπτυξη μιας τόσο σημαντικής για την εικόνα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, μορφή τουρισμού.

Υπάρχει τέλος και μία άλλη εξειδίκευση του τουρισμού υγείας. Πρόκειται για τον τουρισμό για άτομα με αναπηρία ή ατόμων με ειδικές ανάγκες. Αυτό το είδος τουρισμού δεν στοχεύει στη θεραπεία ή τη βελτίωση της υγείας αυτών των ατόμων, όπως θα μπορούσε λανθασμένα να υποθέσει κανείς. Στη σημερινή εποχή εξυπακούεται ότι οι πολίτες με αναπηρία δεν είναι πολίτες β' κατηγορίας,

επομένως, θα πρέπει να επωφελούνται των ευκαιριών για ταξίδια και τουρισμό όπως και οι υπόλοιποι Ευρωπαίοι πολίτες.

Τα άτομα με αναπηρία σήμερα έχουν διεκδικήσει και τους έχει αναγνωριστεί το δικαίωμα τους στην εργασία, στην ασφάλιση και γενικότερα σε ένα ανεξάρτητο τρόπο ζωής. Κοινοτικά αλλά και εθνικά προγράμματα περί κοινωνικής πολιτικής απασχολούν στη εξασφάλιση των δικαιωμάτων αυτών.

Παρ' όλα αυτά ακόμα, για πολλούς από αυτούς, η κάποια μορφή αναπηρίας θεωρείται ο κύριος λόγος που εμποδίζει την πρόσβαση τους σε πολλές από τις υφιστάμενες προσφερόμενες τουριστικές υπηρεσίες. Αν και δεν θα το περίμενε κανείς το γεγονός αυτό δεν μειώνει τη ζήτηση που δημιουργείται από αυτά τα άτομα για τουρισμό, αντίθετα μάλιστα το ενδιαφέρον που δείχνουν αυξάνεται συνεχώς και σε τέτοιο βαθμό, ώστε όλοι εκείνοι που εμπλέκονται στην τουριστική βιομηχανία να αναγκάζονται να αναγνωρίσουν στους τουρίστες με αναπηρία ότι αντιπροσωπεύουν μια πολύ σημαντική ομάδα καταναλωτών.

Παρόλο που δεν υπάρχουν ακριβή στατιστικά στοιχεία σχετικά με τους Ευρωπαίους πολίτες με κάποια μορφή αναπηρίας, υπολογίζεται ότι μόνο στο χώρο της Ευρώπης ο αριθμός των ατόμων αυτών φτάνει στα 35 εκατομμύρια.

Επιπλέον, πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι οι περισσότεροι τουρίστες με αναπηρία συνοδεύονται στα ταξίδια τους από τουλάχιστον άλλο ένα άτομο, οπότε η εν λόγω ομάδα καταναλωτών γίνεται ακόμα μεγαλύτερη και αν μη τι άλλο, αξίζει σοβαρότερης εμπορικής προσοχής.

Τουρισμός τρίτης ηλικίας

Ως τουρισμός τρίτης ηλικίας αναφέρεται ο τουρισμός που κάνουν τα άτομα που ανήκουν σε αυτή την ηλικιακή ομάδα. Επειδή όμως η διάκριση των ηλικιών είναι συμβατική υπάρχουν πολλές απόψεις για το ποια άτομα ανήκουν στην τρίτη ηλικία, καθώς για άλλους αυτή αρχίζει στα 55 χρόνια ζωής, για άλλους στα 60 και για άλλους στα 65. Στην πράξη και κατά κοινή αντίληψη η τρίτη ηλικία αρχίζει όταν κάποιος εργαζόμενος συνταξιοδοτηθεί ύστερα από 35 χρόνια πραγματικής υπηρεσίας.

Από τουριστικής απόψεως οι παραπάνω λεπτομέρειες για την τρίτη ηλικία αναφέρθηκαν σκόπιμα για να καταδειχθεί ότι η τουριστική αγορά του τουρισμού τρίτης ηλικίας χαρακτηρίζεται από έντονη τμηματοποίηση, γεγονός που πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη από τους τουριστικούς επιχειρηματίες. Γιατί άλλα τουριστικά προϊόντα ζητά και άλλα τουριστικά ενδιαφέροντα έχει ένας ενεργός συνταξιούχος 65 ετών και άλλα ένας υπερηλικας άνω των 75 ετών. Άλλα έχει ένα άτομο τρίτης ηλικίας με προβλήματα υγείας και άλλα έχει ένα άτομο, επίσης τρίτης ηλικίας, με καλή όμως φυσική κατάσταση.

Ο τουρισμός τρίτης ηλικίας δεν είναι μορφή τουρισμού, αλλά είδος τουριστικής πελατείας που στο μέλλον προβλέπεται να κυριαρχήσει, δημογραφικά και τουριστικά. Η σημαντική αύξηση του ποσοστού των ηλικιωμένων των ανεπτυγμένων ιδιαίτερα χωρών της Δύσης, σε συνδυασμό με την γενικότερη τάση για περισσότερα και μακρύτερα ταξίδια, των σχετικά ευπόρων τμημάτων του πληθυσμού που έχουν περάσει στην περίοδο της τρίτης ηλικίας, έχει ήδη διαμορφώσει μια συνεχώς διευρυνόμενη τουριστική αγορά αξιώσεων.

Τα οικονομικά χαρακτηριστικά και συνήθειες διαβίωσης και ψυχαγωγίας αυτής της κατηγορίας του πληθυσμού είναι ιδιαίτερα ελκυστικά και προσφέρονται για τη

δημιουργία από όλους τους ενδιαφερόμενους παράγοντες, ολοκληρωμένων πακέτων τουριστικών υπηρεσιών για όλο το χρόνο και όχι μόνο για την περίοδο τουριστικής αιχμής . Κι αυτό γιατί οι περισσότεροι τουρίστες της τρίτης ηλικίας, ιδιαίτερα όσοι ταξιδεύουν συστηματικά, έχουν απεριόριστο χρόνο, τόσο γιατί είναι συνταξιούχοι όσο και γιατί ένας μεγάλος αριθμός απ' αυτούς δεν έχει πλέον την ευθύνη παιδιών.

Ως δυνητική λοιπόν, πελατεία με ελεύθερο χρόνο σε 12μηνη βάση, οι συνταξιούχοι, αναδεικνύουν τον τουρισμό γ' ηλικίας στο αποτελεσματικότερο μέσο αντιμετώπισης του προβλήματος της εποχικότητας.

Η ύπαρξη ελεύθερου χρόνου προσφέρει ίσως στους τουρίστες της τρίτης ηλικίας την ευχέρεια του προγραμματισμού και της συστηματικής επιλογής ανεξαρτήτως εποχής. Από την άλλη, όμως, οι τουρίστες αυτοί είναι πολύ ευαίσθητοι στα ζητήματα ποιότητας και συνέπειας, καθιστώντας τους πολύ δύσκολους πελάτες. Σύμφωνα με παράγοντες μεγάλων τουριστικών γραφείων οι ταξιδιώτες της τρίτης ηλικίας θεωρούνται σαν οι πιο πιστοί πελάτες αρκεί να μένουν ευχαριστημένοι από τις υπηρεσίες που τους προσφέρονται. Όσο μεγάλη είναι η διάθεσή τους για ταξίδια αναψυχής, επισκέψεις και περιηγήσεις άλλο τόσο δεν μπορούν να ανεχθούν την κακή οργάνωση και την ασυνέπεια, η οποία προκαλεί τάλαιπωρίες.

Τα χαρακτηριστικά των τουριστών της τρίτης ηλικίας

Οι τουρίστες της τρίτης ηλικίας είναι το πιο ευαίσθητο, το πιο ανομοιογενές, το πιο δύσκολο και το πιο συντηρητικό τμήμα της συνολικής τουριστικής αγοράς. Είναι έμπειροι, ενημερωμένοι και απαιτητικοί τουρίστες, οι οποίοι ξέρουν τι θέλουν και το απαιτούν. Τείνουν σε δραστηριότητες που παράγουν την κοινωνική ζωή της ομάδας, ευνοούν την κινητικότητα και ερεθίζουν τη σκέψη, υπό την προϋπόθεση των σωστών ρυθμών στο πρόγραμμα διακοπών, του ήπιου κλίματος και του ευχάριστου περιβάλλοντος.

- Είναι ανεπάγγελτοι αφού οι περισσότεροι είναι συνταξιούχοι.
- Έχουν σταθερό εισόδημα και υψηλό δείκτη αποταμίευσης, άρα και αρκετό διαθέσιμο ποσό για τις διακοπές τους.
- Έχουν ελεύθερο χρόνο χωρίς περιοριστικές υποχρεώσεις (επαγγελματικές ή οικογενειακές). Ανήκουν στο στάδιο της άδειας φωλιάς του κύκλου της οικογενειακής ζωής (ηλικιωμένα ζευγάρια χωρίς παιδιά) ή στο στάδιο των ηλικιωμένων που ζουν μόνοι τους.
- Ξοδεύουν λίγα χρήματα και έχουν μια αντικειμενική αντίληψη για την αξία του χρήματος.
- Θεωρούνται ολοκληρωμένοι από απόψεως μόρφωσης και διαθέτουν την πείρα της ζωής.

Η τουριστική συμπεριφορά των τουριστών της τρίτης ηλικίας εκδηλώνεται με τις παρακάτω τουριστικές προτιμήσεις:

- Προτιμούν να ταξιδεύουν με τα πιο άνετα και ασφαλή μεταφορικά μέσα, δείχνοντας προτίμηση στο αεροπλάνο και στο λεωφορείο ως μέσα μεταφοράς παρά στο τρένο.
- Προτιμούν τα μικρά ταξίδια και τις ξεκούραστες εκδρομές.
- Προτιμούν να κάνουν διακοπές στην ενδιάμεση ή τη νεκρή τουριστική περίοδο για να αποφεύγουν το τουριστικό μπουύγιο, τα κυκλοφοριακά προβλήματα και τις τάλαιπωρίες που παρατηρούνται κατά την περίοδο της τουριστικής αιχμής.

- Αποφεύγουν το μαζικό τουρισμό και προτιμούν τις ήπιες μορφές του εναλλακτικού τουρισμού όπως τον πολιτιστικό, θρησκευτικό, αγροτικό τουρισμό και τον τουρισμό χαλάρωσης και αποκοπής (switch off).
- Προτιμούν να ταξιδεύουν ομαδικά και αποφεύγουν τον ατομικό τουρισμό.
- Προτιμούν τα οργανωμένα ταξίδια και την μακρύτερη διαμονή στο ίδιο ξενοδοχείο από τη εναλλαγή καταλύματος.
- Προτιμούν να κάνουν διακοπές σε προορισμούς όπου η προσφορά υπηρεσιών υγείας και η αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών υγείας βρίσκονται σε υψηλά επίπεδα.

Τουρισμός τρίτης ηλικίας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Ο τουρισμός τρίτης ηλικίας μπορεί να αναπτυχθεί σε πολλές περιοχές της περιφέρειας, μια που δεν απαιτείται ιδιαίτερη υποδομή για την ανάπτυξή του.

Στοιχεία που αναζητούν οι τουρίστες τρίτης ηλικίας και που μπορεί να βρουν και να εκτιμήσουν στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος είναι οι απέραντες καθαρές παραλίες, η ποικιλία του τοπίου που συνδυάζει ότι μπορεί να επιθυμήσει κανείς, θάλασσες, βουνά, ποτάμια, λίμνες, περιοχές με αρχαιολογικό πλούτο, καθώς και ιστορικά μνημεία, μουσεία, που μπορεί να αποτελέσουν πόλο έλξης τουρισμού πόλεως και πολιτιστικού τουρισμού σε συνδυασμό με μουσικά γεγονότα, φεστιβάλ, θεατρικές παραστάσεις. Στοιχεία που συνήθως άνθρωποι αυτής της ηλικίας μπορεί να τα εκτιμήσουν περισσότερο.

Άλλες μορφές τουρισμού που μπορεί να αφορούν τους τουρίστες τρίτης ηλικίας είναι ο θρησκευτικός με την επίσκεψη εκκλησιών, μονών, μια που το θρησκευτικό αίσθημα είναι συνήθως πιο έντονο σ' αυτό το κοινό, αλλά και ο οικολογικός και αγροτικός τουρισμός, που συνδυάζει την επαφή κι αγάπη της φύσης με την απλή ζωή, με έντονο το στοιχείο της παράδοσης, της γραφικότητας και του ντόπιου πληθυσμού και χρώματος. Επίσης η ύπαρξη των ιαματικών πηγών κάνει εφικτή την ανάπτυξη του θερμαλιστικού τουρισμού, ένα είδος τουρισμού για το οποίο επίσης δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Όλα αυτά είναι στοιχεία που μπορεί να αξιοποιηθούν από τα τουριστικά γραφεία, δημιουργώντας πακέτα ειδικά διαμορφωμένα για την αγορά της τρίτης ηλικίας, που είναι πολύ σημαντικό τμήμα της τουριστικής αγοράς.

Τουρισμός Παραχείμασης

Ο τουρισμός παραχείμασης είναι η τουριστική διαμονή μακράς διάρκειας (τουλάχιστον 4 εβδομάδων) κατά την χειμερινή περίοδο σε συγκεκριμένο τουριστικό προορισμό. Επειδή ευχέρεια διακοπών τον χειμώνα έχουν κυρίως οι συνταξιούχοι ο τουρισμός παραχείμασης γίνεται συνήθως από άτομα τρίτης ηλικίας, χωρίς αυτό να είναι απόλυτο. Οι ιδιομορφίες του σε σχέση με άλλες μορφές τουρισμού αφορούν την επιλογή των προορισμών, την διάρκεια παραμονής και τις κοινωνικές τάξεις του τουρισμού παραχείμασης.

Ο τουρισμός παραχείμασης γίνεται σε ήπια κλίματα. Εκτός από τις κλιματολογικές συνθήκες, παράγοντες που επηρεάζουν την διάρκεια παραμονής είναι το κόστος διαβίωσης στον τόπο παραχείμασης και το διαθέσιμο εισόδημα του τουρίστα. Τέλος, η κοινωνική τάξη, προσδιορίζει, τόσο την συμπεριφορά του τουρίστα, όσο

και το καταναλωτικό του πρότυπο. Παρόλο που για τον τουρισμό παραχείμασης κυρίαρχο στοιχείο είναι οι κλιματολογικές συνθήκες δεν πρέπει να υποτιμηθεί η σημασία του πολιτιστικού στοιχείου, που συμβάλλει στη δημιουργία κατάλληλου περιβάλλοντος. Και όσο αφορά τουλάχιστον στα δύο αυτά στοιχεία η ελληνική αγορά πληρεί όλες τις βασικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη τουρισμού παραχείμασης.

Αθλητικός τουρισμός

Αθλητικός τουρισμός είναι ο τουρισμός που έχει σαν σκοπό την παρακολούθηση αθλητικών αγώνων ή τη συμμετοχή, επαγγελματική ή ερασιτεχνική σε αθλητικές δραστηριότητες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι μετακινήσεις που γίνονται για την παρακολούθηση των Ολυμπιακών Αγώνων, η μετακίνηση αθλητών για αγώνες ή για αθλητική προετοιμασία.

Παρουσιάζει στοιχεία τουριστικής ανιεποχικότητας καθώς αναπτύσσεται και σε περιόδους εκτός αιχμής, ενώ εκτός από την άμβλυνση της εποχικότητας μπορεί να συμβάλει θετικά στη γεωγραφική ανακατανομή της τουριστικής κίνησης.

Βασική προϋπόθεση όμως για την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού είναι η δημιουργία της απαραίτητης υποδομής σταδίων, γηπέδων κτλ., όπως επίσης και η δημιουργία σύγχρονων ξενοδοχειακών μονάδων με αθλητικές εγκαταστάσεις και η απασχόληση έμπειρων γυμναστών και εκπαιδευτών.

Για την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού, όσον αφορά αγώνες, μίτινγκς κτλ απαιτείται επίσης σοβαρός σχεδιασμός και έγκαιρη αναγγελία της διοργάνωσης, ώστε να καθίσταται δυνατή η προώθηση τους στο εσωτερικό ή εξωτερικό ανάλογα με την διοργάνωση.

Άλλη βασική προϋπόθεση ανάπτυξης αυτού της μορφής του τουρισμού είναι και η ύπαρξη γενικής υποδομής πχ ιατρικό κέντρο, καλό οδικό δίκτυο κτλ .

Στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας η πόλη που πληρεί της περισσότερες προϋποθέσεις για να γίνει ένας τέτοιος προορισμός είναι η πόλη της Πάτρας.

Διαθέτει γήπεδα, προπονητήρια, όπως το πανπελοποννησιακό εθνικό στάδιο Πατρών, το στάδιο της Παναχαϊκής, το γήπεδο μπάσκετ Απόλλωνα, κολυμβητήριο, το κλειστό γυμναστήριο Δημήτρης Τόφαλος, επτά εγκαταστάσεις γηπέδων 5Χ5 κλπ. Επίσης έχει αθλητικά σωματεία, μέσα από τα οποία μάλιστα έχουν αναδειχθεί πολλοί γνωστοί αθλητές που έχουν στελεχώσει δεκάδες φορές τις ελληνικές εθνικές ομάδες και έχουν εκπροσωπήσει τη χώρα μας σε Ολυμπιακούς αγώνες με επιτυχία. Αλλά και αθλητικούς ομίλους όπως ιππικό, ιστιοπλοϊκό, ποδηλατικό, σκακικό όμιλο. Έχει φιλοξενήσει αθλητικές διοργανώσεις όπως οι διεθνείς αγώνες στίβου «Τοφάλεια», παγκόσμιο πρωτάθλημα πάλης, το ευρωπαϊκό πρωτάθλημα γυμναστικής 1999/2002, Final Four στο βόλεϊ, αγώνες ποδοσφαίρου, μπάσκετ, βόλεϊ μεγάλων ομάδων. Κάθε χρόνο πραγματοποιεί τουρνουά μπάσκετ, βόλεϊ, σκάκι, πινγκ πονγκ, ποδοσφαίρου 5Χ5, στα οποία συμμετέχουν 2000 μαθητές από όλα τα δημοτικά σχολεία της Πάτρας. Συμμετέχει με αθλητές της σε οργανώσεις όπως παιχνίδια χωρίς σύνορα (2^η θέση στην Ευρώπη, Ιταλία 1999), διεθνή παιδικά παιχνίδια (Καναδάς 2000, 7χρυσά, 10 αργυρά και 1 χάλκινο), Ουγγαρία 2001, παραδοσιακά παιχνίδια Αδριατικής (1^η θέση, 2000), ευρωπαϊκά τουρνουά ατομικών αθλημάτων κ.α.

Βασικό πρόβλημα του αθλητικού τουρισμού συνιστάται στη μη συνεχή του εκδήλωση, καθώς εξαρτάται βασικά από τη δυνατότητα διοργάνωσης αθλητικών

εκδηλώσεων. Αυτό φαίνεται πιο έντονα στις χαρακτηριζόμενες μικρές αθλητικές χώρες. Στην κατηγορία αυτή ανήκει και η χώρα μας. Ένα από τα πλεονεκτήματα της Ελλάδας για ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού είναι οι καλές κλιματολογικές συνθήκες και τελευταία η κατασκευή σύγχρονων αθλητικών εγκαταστάσεων που μπορούν να χρησιμοποιούνται για προετοιμασία πολλών αθλητών διαφόρων αθλημάτων.

Η πραγματοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 από την Αθήνα πέρα από τα άμεσα οικονομικά οφέλη, έδωσε την ευκαιρία στη χώρα μας να αποδείξει ότι μπορεί να διεξάγει σημαντικά αθλητικά γεγονότα ενώ ταυτόχρονα λειτούργησαν οι αγώνες αυτοί σαν ένα καλό πρόγραμμα προβολής και προώθησης γενικότερα του ελληνικού τουρισμού.

Σχόλιο

Ο τουρισμός παραχείμασης και ο αθλητικός τουρισμός είναι μορφές τουρισμού με αριθμητικά περιορισμένη ζήτηση και ασήμαντη οικονομική απόδοση για τις χώρες δέκτες. Η ζήτηση για την Ελλάδα του τουρισμού παραχείμασης είναι σχεδόν ανύπαρκτη, ενώ ο αθλητικός τουρισμός είναι συνάρτηση των μεγάλων διεθνών διοργανώσεων, δηλαδή δεν είναι αυτοδύναμος, αλλά προϋποθέτει την ύπαρξη έκτακτων αθλητικών γεγονότων.

Με δεδομένη την περιορισμένη ζήτηση, η ποσοτική προσφορά της χώρας είναι απόλυτα πλεονασματική για τις μορφές που αξιολογούνται, με εξαίρεση τον τουρισμό παραχείμασης, στην απίθανη περίπτωση εξειδίκευσης μιας περιοχής της χώρας στην παραχείμαση ηλικιωμένων. Στην περίπτωση αυτή θα χρειασθούν ορισμένες ποιοτικές βελτιώσεις, το κόστος των οποίων θα αφορά το ξενοδοχειακό εξοπλισμό και οργάνωση, την ειδική εκπαίδευση ξενοδοχούπαλλήλων και την εξασφάλιση ιατρικών υπηρεσιών.

Όπως είναι γνωστό, οι δύο βασικοί στόχοι της ελληνικής τουριστικής πολιτικής αφορούν:

α) την αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιουργούνται ως παρενέργειες από το μαζικό τουρισμό και

β) τη συμβολή του τουριστικού κλάδου στη γενικότερη ανάπτυξη της οικονομίας.

Ο τουρισμός παραχείμασης και ο αθλητικός τουρισμός έχουν περιορισμένη συμβολή, τόσο στη χρονική και γεωγραφική ανακατανομή της τουριστικής κίνησης, όσο και στην εισροή συναλλάγματος ή στην προσέλκυση επενδύσεων. Επομένως οριακή μόνο συμμετοχή μπορεί να έχουν στην μεταβολή του πρότυπου του μαζικού τουρισμού, που για την Ελλάδα είναι ο τουρισμός των παραθαλάσσιων θερινών διακοπών.

Υπάρχουν ωστόσο υποκατηγορίες του τουρισμού παραχείμασης και του αθλητικού τουρισμού, που αν και περιορισμένης απόδοσης, μπορεί να προωθηθούν αδάπανα για το κράτος. Πρόκειται για τον τουρισμό χειμερινών διακοπών πόλεως και για τον αθλητικό τουρισμό μαθητών σχολείων, με έμφαση στο περιηγητικό – πολιτιστικό στοιχείο. Τόσο τα τουριστικά καταλύματα, όσο και η στοιχειώδης αθλητική υποδομή για αγωνίσματα ανοικτού χώρου υπάρχουν σε ικανοποιητική ποσότητα, ποικιλία και κατανομή.

Χρονομεριστική μίσθωση (Time sharing)

Χρονομεριστική μίσθωση, γνωστή διεθνώς με την ονομασία Time sharing (TS) είναι η διαδικασία κατοχής και χρήσης ενός συγκεκριμένου καταλύματος για μια ορισμένη χρονική περίοδο κατά έτος και για ορισμένα χρόνια, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις και όρους που καθορίζονται νομοθετικά.

Σήμερα οι περισσότεροι χρήστες της χρονομεριστικής μίσθωσης υπάρχουν στις ΗΠΑ, Ιαπωνία, Γαλλία και Μ. Βρετανία, Ιταλία και Ελβετία.

Ο κυριότερος τόπος προορισμού Time sharing της Ευρώπης είναι η Πορτογαλία και η Ισπανία, που συγκεντρώνουν τα περισσότερα συγκροτήματα Time sharing της Ευρώπης, με μεγαλύτερη πελατεία τους Βρετανούς.

Ένας δυνητικός τουρίστας αγοράζει από μια εταιρία Time Sharing (με συμβολαιογραφική πράξη) το δικαίωμα να χρησιμοποιεί κατά τη διάρκεια των διακοπών του, για τη διαμονή του ένα κατάλυμα σε ένα ξενοδοχείο (συνήθως ένα studio) ή σε ένα συγκρότημα διαμερισμάτων (συνήθως ένα μικρό διαμέρισμα), για ορισμένες μόνο ημέρες ή εβδομάδες (συνήθως 15 ημέρες) σε ορισμένη εποχή του έτους και για ορισμένα χρόνια.

Το δικαίωμα αυτό που ονομάζεται και μερίδιο TS μεταπωλείται, ενοικιάζεται και κληροδοτείται όπως τα ακίνητα.

Στην πρώτη φάση εφαρμογής του θεσμού της χρονομεριστικής μίσθωσης, ο ιδιοκτήτης ενός μεριδίου TS μπορούσε να πηγαίνει μόνο στο συγκεκριμένο κατάλυμα που αγόρασε (στον ίδιο τόπο, στο ίδιο ξενοδοχείο, στις ίδιες ημέρες) γεγονός που καταντούσε μονότονο, βαρετό και κουραστικό. Γι' αυτό από πολύ νωρίς αναπτύχθηκε ο θεσμός της ανταλλαγής των δικαιωμάτων TS, σύμφωνα με τον οποίο τα δικαιώματα ανταλλάσσονται με παρόμοια και ισότιμα δικαιώματα και έτσι δημιουργείται η δυνατότητα ένας ιδιοκτήτης να πηγαίνει κάθε χρόνο, σε άλλον τουριστικό προορισμό και σε άλλη εποχή. Η ανταλλαγή αυτή γίνεται μέσω ειδικών εταιριών ανταλλαγών μεριδίων TS, που ιδρύθηκαν σε όλο τον κόσμο για αυτό το λόγο.

Για την ανάπτυξη της μορφής αυτής στην Ελλάδα απαιτούνται παρεμβάσεις προς την κατεύθυνση της βελτίωσης και διεύρυνσης του θεσμικού πλαισίου, πληροφόρηση και οργάνωση των ξενοδόχων – επιχειρηματιών Time Sharing αλλά και των αγοραστών και ενδεχόμενη χορήγηση κινήτρων κατόπιν βέβαια, μελέτης.

Επιπτώσεις της χρονομεριστικής μίσθωσης στην Ελλάδα.

Στον τουρισμό:

- Εμπλουτισμός της τουριστικής προσφοράς με νέα μορφή τουρισμού, η οποία δεν λειτουργεί ανταγωνιστικά προς τον τουριστικό τομέα αλλά αντίθετα συνδυάζεται με άλλες μορφές τουρισμού και δραστηριότητες, αυξάνοντας την ανταγωνιστικότητά του ελληνικού τουρισμού.
- Άμβλυση της εποχικότητας, επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου (μέχρι και 50 εβδομάδες).
- Δημιουργία σταθερής πελατείας κατά τη διάρκεια της χαμηλής τουριστικής περιόδου (εκτός αιχμής), διεύρυνση του μέσου χρόνου παραμονής αλλοδαπών τουριστών και ενίσχυση του χειμερινού τουρισμού.
- Η βελτίωση της χωροκατανομής της τουριστικής δραστηριότητας.

- Εξασφάλιση σταθερά επαναλαμβανόμενης τουριστικής πελατείας. Μείωση πιθανοτήτων επηρεασμού του τουριστικού ρεύματος προς τη χώρα μας από εξωγενείς παράγοντες- συγκυρίες (πχ. πληθωρισμός, οικονομικές διακυμάνσεις, ταξιδιωτικές οδηγίες).
- Προσέλκυση τουριστών υψηλότερης εισοδηματικής στάθμης σε μόνιμη βάση, με αντίστοιχη αύξηση εισροής συναλλάγματος.

Στην εθνική οικονομία.

- αύξηση της απασχόλησης των ξενοδοχοϋπαλλήλων σε όλη τη διάρκεια του χρόνου, με αντίστοιχη μείωση καταβολών επιδομάτων ανεργίας από τα ασφαλιστικά ταμεία.

Στους Ξενοδόχους- Επιχειρηματίες.

- Το κύριο πλεονέκτημα του Time Sharing είναι ότι έχει άμεση δυνατότητα εφαρμογής σε υπάρχοντα ξενοδοχειακά συγκροτήματα, χωρίς ειδική υποδομή ή άλλες επενδυτικές δαπάνες από το δημόσιο τομέα.
- Συμβάλλει σημαντικά στην αύξηση της πληρότητας των ξενοδοχείων από την υπαγωγή τους στο σύστημα Time Sharing, βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών και μείωση του λειτουργικού κόστους.

Η δημιουργία τουριστικών εγκαταστάσεων και η ένταξή τους στο σύστημα της χρονομεριστικής Μίσθωσης, δεν απαιτεί διαφορετική υποδομή από αυτήν που απαιτείται από μεγάλες ξενοδοχειακές επιχειρήσεις που εξυπηρετούν ανάγκες του μαζικού τουρισμού. Στοιχεία γενικής υποδομής που απαιτούνται, είναι η πρόσβαση σε αεροδρόμιο, η ποιότητα των επικοινωνιών και η ύπαρξη μεταφορικών διευκολύνσεων στην ευρύτερη περιοχή του συγκροτήματος.

Το σύστημα χρονομεριστικής μίσθωσης δεν είναι αρκετά γνωστό ακόμα στους Έλληνες επιχειρηματίες- ξενοδόχους, οι οποίοι φαίνεται να δείχνουν σχετική δυσπιστία για τα οικονομικά οφέλη από την υπαγωγή τους στο σύστημα.

Με την εξασφάλιση των ανωτέρω προϋποθέσεων οι προοπτικές εξέλιξης του συστήματος της χρονομεριστικής μίσθωσης στην Ελλάδα διαγράφονται ευνοϊκές. Η ανάπτυξη του σε καμιά περίπτωση δεν θα πρέπει να λειτουργήσει ανταγωνιστικά ως προς τα παραδοσιακά ξενοδοχεία αλλά συμπληρωματικά για την εξυγίανση και βελτίωση της απόδοσής τους.

Ειδική Τουριστική υποδομή

Η ειδική τουριστική υποδομή της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας άρχισε να δημιουργείται από τον ΕΟΤ από την δεκαετία του '70, για την στήριξη των τριών βασικών για τον τομέα μορφών τουρισμού, θεραπευτικού, χιονοδρομικού, θαλάσσιου. Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, του ευρύτερου Δημόσιου Τομέα καθώς και ιδιωτική πρωτοβουλία συνεχίζουν, συμπληρώνουν και εμπλουτίζουν με την δημιουργία νέων έργων την ειδική τουριστική υποδομή της Περιφέρειας.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η γενική εικόνα του φάσματος της ειδικής τουριστικής υποδομής της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, κατά τουριστική ενότητα, υποενότητα και νομό.

Τουριστική υποδομή (υποδομή ειδικής τουριστικής δραστηριότητας)	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ																						
	Ν. Αιτωλοακαρνανίας						Ν. Αχαΐας					Ν. Ηλείας											
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		
	α	β	(α)	(α)	α	β	α	β	α	β	α	β	(α)	(α)	α	β	α	β	α	β	α	β	
1.Υδροθεραπευτήριο														*							ο		
2.Ιαματικά Λουτρά	*					*		*														*	
3.Κέντρο Θαλασσοθεραπείας																*							
4.Χιονοδρομικό Κέντρο											*												
5.Μαρίνα				*	*							*			*	*							
6.Αγκυροβόλιο Τουρ. Σκαφών	*		*		*					*		*											
7.Συνεδριακό Κέντρο												*				*							
8.Αίθουσα Πολλαπλών χρήσεων	*		*	*	*		*					*		*	*	*							
9.Εκθεσιακό Κέντρο																							
10.Γήπεδο golf																							
11.Ορεινό Καταφύγιο											*		*										
12.Μονοπάτια Πεζοπορίας Ευρωπαϊκό Ε4			*			*					*	*		*					*			*	*
13.Γίστες, Οργανωμένα Πεδία Ειδικών Τουρ. Δραστηριοτήτων rafting kayak trekking canyoning πιπασία bird watching αναρρίχηση κατάδυση				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*				*	*	*	*	*	*	*
14.Ποδηλασία				*																			
15.Υποβρύχια Ψάρεμα	*		*	*	*					*		*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
16.Θαλάσσιο Σκι	*		*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
17.Surfing	*		*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
18.Ιστιοπλοΐα	*		*	*	*					*		*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
19.Κωπηλασία							*	*								*	*	*	*	*	*	*	*
20.Κολύμβηση	*		*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
21.Οργανωμένες Διαδρομές Εκδρομών	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
22.Τουριστικά Κυκλώματα	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
23.Εθνικό / Θεματικό Πάρκο	*			*							*	*			*								
24.Κέντρο Περιβαλλοντικής Πληροφόρησης.				*																			
25.Καζίνο												*											

(α) παράκτια περιοχή

(β) ορεινή περιοχή

* υπάρχουν

ο προβλεπόμενο

Ακολουθεί συνοπτικά η υπάρχουσα ειδική τουριστική υποδομή στη περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος

Υποδομή θαλάσσιου τουρισμού:

- Μαρίνα Πατρών, στο Β.Α άκρο του λιμανιού.
- Μαρίνες στο Μεσολόγγι, Ναύπακτο Αιτωλοακαρνανίας, Αρκούδι, Κατάκολο Ηλείας.
- Δυνατότητα ελλιμενισμού τουριστικών σκαφών στη Βόνιτσα, Πάλαιρο, Αστακό, Άκτιο, Αμφιλοχία, Αντίρριο Αιτίας, Ρίο, Ακράτα, Αίγιο, Διακοφτό Αχαΐας.
- Ειδικότερα το Κατάκολο αποτελεί λιμάνι προσέγγισης κρουαζιερόπλοιων και κόμβος διασύνδεσης με το τουριστικό κύκλωμα Αρχαίας Ολυμπίας (εθνικής σημασίας).

Σύμφωνα με την τελική Μελέτη Ανάπτυξης Εθνικού Συστήματος Λιμένων Αναψυχής που συνέταξε για λογαριασμό του ΕΟΤ η εταιρία GLOBAL VIEW σε συνεργασία με το Εργαστήριο Λιμενικών Έργων του Τομέα Υδατικών Πόρων, Υδραυλικών και Θαλάσσιων Έργων του ΕΜΠ(Οκτ.99), οι προτεινόμενες θέσεις που ενδείκνυται να δημιουργηθούν λιμένες σκαφών αναψυχής (ΛΙΣΑ) και ζώνες σκαφών αναψυχής σε υφιστάμενες λιμενικές εγκαταστάσεις (ΖΩΣΑΥΛΕ) είναι για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας κατά νομό οι εξής:

- Ν. Αιτωλοακαρνανίας
(ΛΙΣΑ) Ναύπακτος
(ΖΩΣΑΥΛΕ) Βόνιτσα, Πάλαιρο, Μύτικας, Αστακός, Όρμος Καλυδώνας Μεσολογγίου
- Ν. Αχαΐας
(ΖΩΣΑΥΛΕ) Διακοφτό, Αίγιο, Αλυκές Κάτω Αχαΐας
- Ν. Ηλείας
(ΖΩΣΑΥΛΕ) Γλύφα, Σκαφιδιά, Κατάκολο

Πρέπει να σημειωθεί ότι 9 ακόμη θέσεις ΖΩΣΑΥΛΕ προτείνονται στα Ιόνια Νησιά, απέναντι από τις δυτικές ακτές της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, πράγμα που προβλέπεται να ευνοήσει μελλοντικά ακόμη περισσότερο τον θαλάσσιο τουρισμό μεταξύ ακτών Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και Ιόνιων Νήσων.

Υποδομή συνεδριακού τουρισμού:

- Συνεδριακό Κέντρο Αχαΐα Clauss στην Πάτρα (περιφερειακής σημασίας)
- Ολυμπιακό Συνεδριακό Κέντρο Ηλείας (περιφερειακής σημασίας)
- Συνεδριακό Κέντρο ξενοδοχειακού συγκροτήματος Astir Πατρών
- Αίθουσες συνεδρίων σε ξενοδοχεία:

Ν. Αιτωλοακαρνανίας στις ΤΕ 1. Αμβρακικού (3), 2. Δυτ. Ακτών Αιτίας (1), 3. Μεσολογγίου Αιτωλικού (1), 4. Ναυπακτίας (1)

Ν. Αχαΐας στις ΤΕ 7. Πατρών (8), 8.Κ. Αχαΐας – Καλογριάς (3)

Ν. Ηλείας στις ΤΕ 9. Κυλλήνης (2), 10. Πύργου Ολυμπίας (5)

Υποδομή ορεινού τουρισμού:

Ορειβατικά καταφύγια

- Χελμός, θέση Πουλιού Βρύση, υψόμετρο 2.100μ. κλίνες 16, ΣΟΧ Καλαβρύτων
- Παναχαϊκό, θέση Πρασούδι, υψόμετρο 1.800μ, κλίνες 10, ΕΟΣ Πατρών
- Παναχαϊκό, θέση Ψαρθι, υψόμετρο 1.500μ, κλίνες 40, ΕΟΣ Πατρών
- Ζήρια, θέση Οροπέδιο Α, υψόμετρο 1.550μ, κλίνες 50, ΕΟΣ Αιγίου

Μονοπάτια πεζοπορίας – ορειβασίας

- Ευρωπαϊκό μονοπάτι μεγάλων διαδρομών E4 (διεθνούς σημασίας). Κύρια σημεία διαδρομής Ελλάδας – Περιφέρειας Δυτ. Ελλάδας: Φλώρινα, Λιτόχωρο, Μετέωρα, Δελφοί, Ιτέα, Διακοφτό, Καλάβρυτα, Πλανητέρο, Λυκούρεια, Μαίναλο, Τρίπολη, Σπάρτη, Ταΰγετος, Γύθειο.
- Στην ΤΕ 6. Ακράτας, Αιγίου Καλαβρύτων (Αίγιο, Καλάβρυτα, Ζαρούχλα, Διακοφτό, Φαράγγι Βουραϊκού, Χελμός.)
- Σε όλες τις ορεινές περιοχές της Περιφέρειας

Πίστες, οργανωμένα πεδία ειδικών τουριστικών δραστηριοτήτων

- Rafting στον ποταμό Εύηνο και τον Αχελώο
- Kayak στον ποταμό Ερύμανθο
- Canyoning στα φαράγγια του Βουραϊκού Αχαΐας, Κλεισούρα, Βαράσοβα Αιτωλοακαρνανίας.
- Ιστιοπλοΐα στις Δυτ. Ακτές Αιτωλοακαρνανίας, στον Πατραϊκό και Κορινθιακό Κόλπο
- Ποδηλασία στο Μεσολόγγι
- Θαλάσσια σπορ σε όλες τις ακτές
- Οργανωμένες διαδρομές εκδρομών – περιηγήσεις σε όλες τις τουριστικές ενότητες με επίκεντρο την περιοχή Ολυμπίας

Κύρια τουριστικά κυκλώματα

- Αρχαία Ολυμπίας (διεθνούς σημασίας)
- Ναυπάκτου – Δελφών (διεθνούς σημασίας)
- Δυτικής Αχαΐας – Ηλείας
- Βουραϊκού – Καλαβρύτων – Ορεινής Αχαΐας (εθνικής σημασίας)
- Ευρύτερης περιοχής Μεσολογγίου (εθνικής σημασίας)
- Ορεινής Ναυπακτίας
- Δυτικών ακτών Αιτωλοακαρνανίας
- Ορεινής Αχαΐας – Ηλείας
- Λίμνης Τριχωνίδας
- Τεχνητών λιμνών Αιτωλοακαρνανίας

Σχόλιο

Απαραίτητες προϋποθέσεις για την επιτυχή ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού είναι: η προσαρμογή τους στην ελληνική φύση και την ελληνική πραγματικότητα, αλλά και ο κάθε δυνατός συνδυασμός τους, ώστε να επιτευχθούν πέρα από τα οικονομικά οφέλη και η πολυπόθητη επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Η διαφοροποίηση του προσφερόμενου τουριστικού πακέτου μας σε σχέση με τους ανταγωνιστές μας, όταν είναι εφικτή, είναι σαφώς ένα προβάδισμα στα συγκριτικά πλεονεκτήματά μας σε σχέση με αυτούς και αυτό θα πρέπει να τονίζεται στη διαφήμιση που θα απευθύνεται στους ανθρώπους που ασχολούνται με εξειδικευμένες μορφές τουρισμού.

Η διαφοροποίηση όμως του τουριστικού προϊόντος στις μέρες μας είναι κάτι δύσκολο. Εκεί που κανείς σίγουρα μπορεί να δείξει την ανωτερότητα του είναι όπως έχει πάλι αναφερθεί, στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Παρ' όλα αυτά είναι πεποίθησή μου ότι μερικές φορές αρκεί κανείς να έχει και λίγη φαντασία. Δεν είναι λίγες φορές ήδη που η τουριστική βιομηχανία έχει εκμεταλλευτεί εκκεντρικότητες και ευφάνταστες ιδέες. Για παράδειγμα στην

Μεγάλη Βρετανία υπάρχει μια μικρή κωμόπολη που ονομάζεται Χέι-ον-Γουέι, έχει μόλις 1300 κατοίκους και έχει την ιδιαιτερότητα να συγκεντρώνει τα περισσότερα βιβλία ανά κάτοικο. Πρόκειται για την πόλη των βιβλίων, έτσι διαφημίζεται, καθώς υπάρχουν βιβλία παντού. Διαθέτει συνολικά 39 βιβλιοπωλεία και οι Βρετανοί ξέρουν ότι όποιο βιβλίο και αν ψάχνουν όσο σπάνιο και αν είναι θα το βρουν εκεί. Ανάμεσα τους υπάρχουν και ελληνικά συγγράμματα. Κάθε Μάιο το χωριό μεταμορφώνεται σε μια μικρή πολιτιστική πρωτεύουσα. Το λογοτεχνικό φεστιβάλ που διοργανώνεται προσελκύει χορηγούς (όπως η εφημερίδα "The Guardian") και πάμπολλους περίπου 70.000 επισκέπτες, οι οποίοι αυτές τις 10 ημέρες που διαρκεί το φεστιβάλ παρακολουθούν διαλέξεις από συγγραφείς και ανθρώπους του πνεύματος.

Την ιστορία ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του '60 ένας άνθρωπος που ονομάζεται Ρίτσαρντ Μπουθ και που του άρεσε να συλλέγει βιβλία. Την πρωταπριλιά του 1977 ο Μπουθ ανακήρυξε εαυτόν βασιλιά του χωριού με την επωνυμία «Ριχάρδος ο Βιβλιόκαρδος» ανακηρύσσοντας την κωμόπολη αυτόνομο «Βασίλειο του βιβλίου», με ανεξάρτητη κυβέρνηση. Ο ταξιτζής της κωμόπολης έγινε Υπουργός Μεταφορών και ο εφημέριος εχρίσθη αυτομάτως Αρχιεπίσκοπος. Η ιστορία έγινε γνωστή στα ΜΜΕ και η κωμόπολη έγινε διάσημη. Η μικρή Βρετανική κωμόπολη των 1300 κατοίκων αποτελεί μοναδικό παράδειγμα του πως μια υποβαθμισμένη αγροτική περιοχή κατάφερε να αντιμετωπίσει την αστυφιλία με έμπνευση και φαντασία και σε αντίθεση με άλλες κωμοπόλεις του ίδιου μεγέθους, να είναι γεμάτη επισκέπτες και τους 12 μήνες του χρόνου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Προγράμματα που συμβάλλουν στην ανάπτυξη

Από τον πρώτο χρόνο ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (1981) οι περιφέρειες της χώρας επωφελήθηκαν από σημαντικές εισροές κοινοτικών πόρων. Ορόσημο για την αναπτυξιακή προσπάθεια των περιφερειών της Ελλάδας, αλλά και όλης της ευρωπαϊκής κοινότητας αποτέλεσε το έτος 1988, οπότε και αποφασίστηκε η σταδιακή αύξηση μέχρι διπλασιασμού των πόρων παροχής στα κράτη-μέλη, μέσα από την έγκριση και υλοποίηση αναπτυξιακών δράσεων που συγχρηματοδοτεί η ευρωπαϊκή κοινότητα μαζί με τις εθνικές και περιφερειακές αρχές κάθε χώρας και αποτελούν το κοινοτικό πλαίσιο στήριξης.

Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης είναι το έγγραφο που εγκρίνεται από υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σε συμφωνία με το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, το οποίο περιέχει την στρατηγική και τις προτεραιότητες δράσης των Ταμείων (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΕΓΤΠΕ, ΧΜΠΑ, Ταμείο Συνοχής) και του κράτους μέλους. Το έγγραφο διαιρείται σε άξονες προτεραιότητας και εφαρμόζεται μέσω ενός ή περισσότερων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

Η υπηρεσία αυτή της ευρωπαϊκής επιτροπής λέγεται Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής και είναι αρμόδια για τις ευρωπαϊκές δράσεις υπέρ της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης των λιγότερο ευνοημένων περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η στήριξη της περιφερειακής ανάπτυξης συμβάλλει καθοριστικά στη σταθερότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στόχος της στήριξης αυτής είναι η προώθηση ενός υψηλού βαθμού ανταγωνιστικότητας και απασχόλησης, με την παροχή βοήθειας στις λιγότερο ευημερούσες ή με διαρθρωτικά προβλήματα περιοχές, ώστε να μπορέσουν να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις μιας βιώσιμης ανάπτυξης προσαρμοζόμενες στις νέες συνθήκες της αγοράς εργασίας και στο διεθνή ανταγωνισμό.

Διαχειριστική Αρχή αυτών των προγραμμάτων είναι η κάθε εθνική, περιφερειακή ή τοπική αρχή που ορίζεται από το κράτος μέλος για να διαχειριστεί μια παρέμβαση.

Απ' την αρχή της δεκαετίας του 1990 ξεκίνησαν προσπάθειες για τη σύγκλιση της Ελληνικής Οικονομίας με αυτές των υπόλοιπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προς επίτευξη αυτού του στόχου η Ελλάδα συμμετείχε σε προγράμματα όπως το 1^ο Κ.Π.Σ. (1989-1993) αρχικά και στη συνέχεια το 2^ο Κ.Π.Σ. (1994-1999) σε συνδυασμό με το Ταμείο Συνοχής και τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες, που όλα μαζί χαρακτηρίζονται ως **Dellors II**.

Το Dellors II διακρινόταν στους ακόλουθους τομείς:

- **Άξονας 1:** Μεγάλες υποδομές. Αφορά επενδύσεις σε μεγάλα έργα υποδομής, όπως οι υποδομές μεταφορών, οι τηλεπικοινωνίες, η αύξηση της παραγωγής της ηλεκτρικής ενέργειας και η αξιοποίηση του φυσικού αερίου και των εναλλακτικών μορφών ενέργειας.
- **Άξονας 2 :** Ποιότητα ζωής. Αφορά έργα που έχουν ως στόχο να βελτιώσουν τις συνθήκες διαβίωσης όπως, έργα που αντιμετωπίζουν το κυκλοφοριακό και το πρόβλημα της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, κυρίως της Αθήνας και της

Θεσσαλονίκης, που αναβαθμίζουν τις παρεχόμενες υπηρεσίες στους τομείς Υγείας και Πρόνοιας με έμφαση στην Περιφέρεια της χώρας και στην κοινωνική προστασία ατόμων με ειδικές ανάγκες και που συμβάλλουν στην προστασία του Περιβάλλοντος.

- **Άξονας 3** : Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα της Οικονομίας. Εδώ περιλαμβάνονται έργα και προγράμματα που έχουν στόχο τη στήριξη και ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας. Ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα και τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων.
- **Άξονας 4** : Ανθρώπινο Δυναμικό. Σ αυτόν περιλαμβάνονται τα έργα που έχουν στόχο το ανθρώπινο δυναμικό της χώρας και αφορούν την εξασφάλιση της πρόσβασης στην εκπαίδευση σε όλους τους νέους, την υψηλή εξειδίκευση, την επιμόρφωση σε νέες τεχνολογίες, τη δυνατότητα των εργαζομένων και ανέργων να προσαρμόζονται γρήγορα στις αλλαγές. Δίνεται επίσης η δυνατότητα στους εργαζόμενους να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των επιχειρήσεων και της αγοράς εργασίας.
- **Άξονας 5** : Περιφερειακά Προγράμματα. Σ' αυτό τον άξονα δίνεται έμφαση στις ξεχωριστές ανάγκες κάθε περιφέρειας. Κάθε μία από τις περιφέρειες της χώρας μας αξιοποιεί τις δυνατότητες και το ανθρώπινο δυναμικό της με το δικός της αναπτυξιακό πρόγραμμα. Περιλαμβάνουν χιλιάδες μικρά και μεγάλα έργα, που γίνονται σε κάθε γωνιά της Ελλάδας.

Τα έργα που υλοποιούνται βάση αυτών των προγραμμάτων βοηθούν τη χώρα να πλησιάσει τους υπόλοιπους εταίρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καλύπτουν βασικές ανάγκες του κοινωνικού συνόλου, συμβάλλουν στην ανάπτυξη των παραγωγικών δυνατοτήτων, στην αύξηση του Εθνικού Προϊόντος και γενικά στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου.

2^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (Β' Κ.Π.Σ.)

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι κατανεμημένοι πόροι ανά πρόγραμμα του Β' Κ.Π.Σ. και ανά περιφέρεια

Β' Κ.Π.Σ. (σε εκατ. ECU)

Επιχειρησιακά προγράμματα	Συνολικό κόστος	Εθνική Συμμετοχή	Κοινοτική Συμμετοχή	Συμμετοχή Ιδιωτικού Τομέα
Αυτοκ/δρομοι, λιμάνια, αεροδρόμια	5.212,4	885,0	1.327,4	3.000,0
Σιδηρόδρομοι	409,1	196,0	294,1	
Επικοινωνίες	452,2	201,5	250,1	
Ενέργεια	1.164,9	340,2	510,3	314,4
Φυσικό Αέριο	953,6	531,9	354,6	67,1
Σύνολο Άξονα 1	8.273,2	2.154,6	2.737,1	3.381,5
Αστική Ανάπτυξη (μετρό Αθήνας)	1.849,2	853,7	853,7	141,8
Υγεία & Πρόνοια	339,6	113,0	226,6	
Περιβάλλον	502,3	125,6	376,7	
Σύνολο Άξονα 2	2.691,1	1.092,3	1.457,0	141,8
Σύνολο Άξονα 3	7.526,1	1.381,1	2.684,3	3.460,7
Σύνολο Άξονα 4	2.783,7	932,6	2.556,3	227,4
Τεχνική Βοήθεια	88,9	17,8	71,1	

Σύνολο Εθνικού σκέλους	21.363,0	4.645,8	9.505,8	7.211,4
Αν. Μακεδονίας & Θράκης	823,5	164,8	494,3	164,4
Κεντρικής Μακεδονίας	977,4	196,2	588,5	192,7
Δυτικής Μακεδονίας	347,9	72,3	217,0	58,6
Ηπείρου	376,1	78,8	236,5	60,8
Θεσσαλίας	609,9	125,3	375,8	108,8
Ιονίων Νήσων	274,4	56,9	170,7	46,8
Δυτικής Ελλάδος	501,6	100,5	301,5	99,6
Στερεάς Ελλάδος	623,0	123,9	371,8	127,3
Αττικής	1.098,1	228,6	685,7	183,8
Πελοποννήσου	440,2	95,3	286,0	58,9
Νήσων Βορείου Αιγαίου	366,5	70,1	210,2	86,2
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	430,0	74,7	224,1	131,2
Κρήτης	558,3	104,1	312,3	141,9
Σύνολο Αξονα 5	7.426,9	1.491,5	4.474,4	1.461,0

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας (ΥΠΕΘΟ)- Αξονες προτεραιότητας Κ.Π.Σ.

Τα προαναφερθέντα προγράμματα βελτιώνουν ορισμένους μόνο τομείς της Ελληνικής Οικονομίας. Τα έργα που παρασκευάζονται είναι έργα κυρίως εγχειροβελτιωτικά, οδοποιίας, γεφυροποιίας, λιμενικά, υδραυλικά, ενεργειακά, ηλεκτρομηχανολογικά κλπ. Το Δημόσιο χρηματοδοτεί τα έργα αυτά από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (Π.Δ.Ε), τη διαχείριση του οποίου έχει το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας. Αρμόδια για την εκτέλεση των έργων είναι τόσο υπουργεία και νομαρχίες όσο και δημόσιες επιχειρήσεις και Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (Π.Δ.Ε). με την επίδραση του 2^{ου} Κ.Π.Σ. διαμορφώθηκε ως εξής:

ΔΑΠΑΝΕΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΙΣ (σε δις δρχ.)

Τομείς	1997(Πραγματοποιήσεις)			1998(Εκτιμήσεις πραγμ/σεών)			1999(Προβλέψεις)		
	Σύγχρ/να	Λοιπά έργα	Σύνολο	Σύγχρ/να	Λοιπά έργα	Σύνολο	Σύγχρ/να	Λοιπά έργα	Σύνολο
Επικοινωνίες				8,5		8,5	20,9		20,9
Ειδικά έργα	38,6	65,3	103,9	67,1	33,3	100,4	25,6	29,0	54,6
Γεωργία	88,4	0,4	88,8	120,0	0,5	120,5	134,8	3,3	138,1
Δάση - Αλιεία	19,5		19,5	22,6		22,6	32,7		32,7
Εγχειροβελτιωτικά έργα	14,2	14,6	28,8	31,4	16,2	47,6	48,6	8,4	57,0
Βιομηχανία-βιοτεχνία	84,2	94,9	179,1	103,3	78,2	181,5	111,6	50,0	161,6
Ενέργεια	94,2		94,2	103,4	7,7	111,1	115,2		115,2
Συγκοινωνιακά	289,9	22,1	312,0	306,6	11,5	318,1	295,3	52,4	347,7
Σιδηρόδρομοι	80,8	32,1	112,9	133,7	40,0	173,7	185,7	40,0	225,7
Τουρισμός Μουσεία-Μνημεία	24,2	31,8	56,0	40,4	17,3	57,7	33,3	5,0	38,3
Εκπαίδευση	44,1	75,4	119,5	80,0	74,5	154,5	123,7	70,0	193,7
Οικισμός-Περιβάλλον	30,8	18,1	48,9	55,4	13,8	69,2	59,0	10,0	69,0
Υγεία- Πρόνοια	33,1	7,2	40,3	57,9	10,4	68,3	86,7	13,2	99,9
Υδρευση-αποχέτευση	36,8	3,8	40,6	49,4	2,0	51,4	60,2	5,3	65,5

Δημόσια Διοίκηση	12,5	2,4	14,9	30,2	7,6	37,8	42,2	9,8	52,0
Έρευνα-Τεχνολογία	24,2	0,2	24,4	32,6		32,6	36,3		36,3
Νομαρχιακά έργα	127,4	139,1	266,5	95,9	163,3	259,2	167,3	159,1	326,4
Περιφ. προγράμματα				24,5		24,5	42,9		42,9
Διάφορα	36,2	38,0	74,2	12,1	23,7	35,8	73,0	33,5	106,5
Αποθεματικό							5,0	6,0	11,0
Σύνολο.	1.079,1	545,4	1.624,5	1.375,0	500,0	1.875,0	1.700,0	495,0	2.195,0

Πηγή Έκθεση Προϋπολογισμού 1999

Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η πορεία υλοποίησης του Β' Κ.Π.Σ.

(σε εκατ. ECU)

Επιχειρησιακά προγράμματα	Συνολικές Δεσμεύσεις	1994-7 ^{ος} 1998		7 ^{ος} 1998 -1999	
		Δαπάνες	Αναλογία	Υπόλοιπο	Αναλογία
Αυτοκ/δρομοι, λιμάνια, αεροδρόμια.	2.238,80	949,4	42,4%	1.289,40	57,6%
Σιδηρόδρομοι	639,7	294,5	46,0%	345,20	54,0%
Επικοινωνίες	446,7	251,7	56,3%	195,00	43,7%
Ενέργεια	818,4	402,5	49,2%	415,90	50,8%
Φυσικό Αέριο	747	292,1	39,1%	454,90	60,9%
Σύνολο Άξονα 1	4.890,80	2.190,20	44,8%	2.700,40	55,2%
Αστική Ανάπτυξη (Μετρό Αθήνας)	1.566,00	825,8	52,7%	740,20	47,3%
Υγεία και Πρόνοια	316	64,1	20,3%	251,90	79,7%
Περιβάλλον	502,3	171	34,0%	331,30	66,0%
Σύνολο Άξονα 2	2.384,30	1.060,90	44,5%	1.323,40	55,5%
Σύνολο Άξονα 3	4.223,90	2.231,30	52,8%	1.992,60	47,2%
Σύνολο Άξονα 4	3.553,70	1367	38,5%	2.186,70	61,5%
Τεχνική Βοήθεια	84,8	12,9	15,2%	71,90	84,8%
Σύνολο Εθνικού Σκέλους	15.137,30	6.862,30	45,3%	8.275,00	54,7%
Αν. Μακεδονίας & Θράκης	659,7	358,1	54,3%	301,60	45,7%
Κεντρικής Μακεδονίας	787,6	444,2	56,4%	343,40	43,6%
Δυτικής Μακεδονίας	325,3	145,1	44,6%	180,20	55,4%
Ηπείρου	315,3	177,9	56,4%	137,40	43,6%
Θεσσαλίας	501,1	283,4	56,5%	217,70	43,4%
Ιόνιων Νήσων	227,6	93,4	41,0%	134,20	59,0%
Δυτικής Ελλάδος	414,3	169,1	40,8%	245,20	59,2%
Στερεάς Ελλάδος	495,7	227,6	45,9%	268,10	54,1%
Αττικής	954,7	523,8	54,9%	430,90	45,1%
Πελοποννήσου	381,3	146,4	38,4%	234,90	61,6%
Νήσων Βορείου Αιγαίου	296,7	130,3	43,9%	166,40	56,1%
Νήσων Νοτίου Αιγαίου	314,8	152,8	48,5%	162,00	51,5%
Κρήτης	424,8	246	57,9%	178,80	42,1%
Σύνολο Άξονα 5	6.098,90	3.098,10	50,8%	3.000,80	49,2%
Γενικό Σύνολο	21.236,20	9.960,40	46,9%	11.275,80	53,1%

Όπως φαίνεται από τον παραπάνω πίνακα υπάρχει υστέρηση στην πορεία υλοποίησης των προγραμμάτων, η οποία γίνεται περισσότερο έντονη εάν ληφθεί υπόψη ότι, ο μέσος χρόνος υλοποίησης ενός έργου (από τη δημοπράτηση έως την παράδοση) είναι μεγαλύτερος από 2 χρόνια και το 1999 είναι το τελευταίο ουσιαστικά έτος για το 2^ο Κ.Π.Σ.

Πηγή όλων των παραπάνω ICAP.

3^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (Γ' Κ.Π.Σ.)

Το Μάρτιο του 1999, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου ενέκρινε μετά από σημαντικές διαπραγματεύσεις αυξημένα κονδύλια για τη χώρα μας, που μαζί με την εθνική και την ιδιωτική συμμετοχή προβλεπόταν να διατεθούν για την υλοποίηση της νέας παρέμβασης μέσω του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, του Β' Ταμείου Συνοχής και των νέων Κοινοτικών Πρωτοβουλιών. Κύρια κατεύθυνση του Γ' Κ.Π.Σ. θα ήταν η αναβάθμιση της παιδείας, ιδιαίτερα στους τομείς της επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Επίσης, ιδιαίτερο βάρος δίνεται στην ολοκλήρωση της κατασκευής των σημαντικών έργων που ξεκίνησαν με το Β' Κ.Π.Σ.

Πρόκειται για το μεγαλύτερο αναπτυξιακό πρόγραμμα της χώρας μας. Το κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000-2006 αποτελεί ισχυρό εργαλείο και καθοριστικό μοχλό για την ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή, τον εκσυγχρονισμό της χώρας, καθώς σε μια κρίσιμη καμπή της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και στις σημερινές ανταγωνιστικές συνθήκες, η Ελλάδα εξασφαλίζει σημαντικούς πόρους, που θα της επιτρέψουν να πραγματοποιήσει όλα εκείνα τα έργα και τις παρεμβάσεις που χρειάζεται η χώρα για να προσεγγίσει τις οικονομίες και το βιοτικό επίπεδο των άλλων χωρών της Ε.Ε αλλά και να αντιμετωπίσει μείζονα προβλήματα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

Το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης σχεδιάστηκε από την Ελλάδα και υλοποιείται με την συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για την επίτευξη των στόχων της η χώρα μας υλοποιεί 24 επιχειρησιακά προγράμματα που περιλαμβάνονται στο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης και **4 Κοινοτικές Πρωτοβουλίες** (Interreg, Leader, Equal και Urban) με τη συνδρομή των **διαρθρωτικών ταμείων** της Ε.Ε., καθώς και έργα Περιβάλλοντος και μεταφορών με τη συνδρομή του **ταμείου Συνοχής**.

Υπεύθυνες για την παρακολούθηση, τη διαχείριση, τους ελέγχους και τις πληρωμές όλων αυτών των έργων, είναι οι αρχές διαχείρισης των προγραμμάτων οι οποίες δημιουργήθηκαν για αυτό τον σκοπό.

Τα 24 επιχειρησιακά προγράμματα χωρίζονται σε 2 μεγάλες κατηγορίες: στα **Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα** (ένα για κάθε συγκεκριμένο τομέα δραστηριότητας, σύνολο 11) και στα **Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα** (ένα για κάθε μία από τις 13 περιφέρειες της χώρας).

Τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα:

- Ε.Π. Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση
- Ε.Π. Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση
- Ε.Π. Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαιθρου
- Ε.Π. Σιδηρόδρομοι – Αερολιμένες – Αστικές Συγκοινωνίες
- Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα
- Ε.Π. Αλιεία
- Ε.Π. Οδικόί Άξονες- Λιμένες – Αστική Ανάπτυξη (Ο.Α.Λ.Α.Α)
- Ε.Π. Περιβάλλον
- Ε.Π. Πολιτισμός
- Ε.Π. Υγεία – Πρόνοια
- Ε.Π. Κοινωνία της Πληροφορίας

Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται αναλυτικά οι παρεχόμενοι πόροι από την Ευρωπαϊκή Ένωση ανά επιχειρησιακό πρόγραμμα και ανά ταμείο για τα έτη 2001 έως 2005

Κοινοτικό πλαίσιο στήριξης 2000 – 2006							
Εισροές σε ευρώ							
		Έτος					
Επιχειρησιακό πρόγραμμα	ΤΑΜΕΙΟ	2001	2002	2003	2004	2005	Σύνολο
Ε.Π ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	1. ΕΤΠΑ	26.770.538	24.885.223	18.805.433	16.125.365	30.880.014	117.466.573
	2. ΕΚΤ	128.190.438	206.295.751	180.567.465	175.577.890	0	690.631.544
Σύνολο		154.960.976	231.180.975	199.372.898	191.703.254	30.880.014	808.098.117
Ε.Π ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	1.ΕΤΠΑ	700.000	276.603	859.474	641.926	389.674	2.867.678
	2.ΕΚΤ	201.688.344	72.493.084	147.156.363	162.578.495	0	583.916.286
Σύνολο		202.388.344	72.769.687	148.015.838	163.220.491	389.674	586.783.964
Ε.Π ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	3.ΕΓΤΠΕ	181.478.386	51.997.624	79.357.914	140.228.443	0	453.062.367
		181.478.386	51.997.624	79.357.914	140.228.443	0	453.062.367
Σύνολο		181.478.386	51.997.624	79.357.914	140.228.443	0	453.062.367
Ε.Π ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ	1.ΕΤΠΑ	102.812.688		121.607.071	199.266.467	61.496.150	485.182.376
		102.812.688		121.607.071	199.266.467	61.496.150	485.182.376
Σύνολο		102.812.688		121.607.071	199.266.467	61.496.150	485.182.376
Ε.Π ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ	1.ΕΤΠΑ	194.872.354	30.660.912	24.039.496	242.746.976	148.623.498	640.943.235
	2.ΕΚΤ	10.500.000	1.685.236	5.740.313	8.861.052	0	26.786.601
Σύνολο		205.372.354	32.346.147	29.779.809	251.608.028	148.623.498	667.729.837
Ε.Π ΑΛΙΕΙΑ	1.ΕΤΠΑ	1.784.702		1.361.016	5.827.148	836.884	9.809.750
	4. ΧΜΠΑ	14.777.000	37.478	41.440.722	23.088.653	4.701.509	84.045.362
Σύνολο		16.561.702	37.478	42.801.738	28.915.801	5.538.393	93.855.111
Ε.Π Ο.Α.Λ.Α.Α	1.ΕΤΠΑ	512.353.735	380.160.061	131.802.349	421.296.886	71.083.804	1.516.696.834
		512.353.735	380.160.061	131.802.349	421.296.886	71.083.804	1.516.696.834
Σύνολο		512.353.735	380.160.061	131.802.349	421.296.886	71.083.804	1.516.696.834
Ε.Π ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	1.ΕΤΠΑ	22.470.000	53.959.219	7.804.827	26.449.836	16.215.416	126.899.298
		22.470.000	53.959.219	7.804.827	26.449.836	16.215.416	126.899.298
Σύνολο		22.470.000	53.959.219	7.804.827	26.449.836	16.215.416	126.899.298
Ε.Π ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ	1.ΕΤΠΑ	29.001.000	51.562.679	42.716.649	38.425.243	31.209.282	192.914.853
		29.001.000	51.562.679	42.716.649	38.425.243	31.209.282	192.914.853
Σύνολο		29.001.000	51.562.679	42.716.649	38.425.243	31.209.282	192.914.853
Ε.Π ΥΓΕΙΑΣ - ΠΡΟΝΟΙΑΣ	1.ΕΤΠΑ	11.529.000	6.528.697	15.551.152	5.571.782	10.311.408	49.492.039
	2.ΕΚΤ	15.419.600	68.777	10.286.169	19.475.499	0	45.250.046
Σύνολο		26.948.600	6.597.474	25.837.321	25.047.281	10.311.408	94.742.084
Ε.Π ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ	1.ΕΤΠΑ	88.622.380	35.293.353	69.086.760	72.995.118	44.053.801	310.051.412
	2.ΕΚΤ	30.530.486	14.456.480	40.244.512	37.465.721	0	122.697.199
Σύνολο		119.152.866	49.749.833	109.331.272	110.460.839	44.053.801	432.748.611

Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα

- Π.Ε.Π. Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης
- Π.Ε.Π. Κεντρικής Μακεδονίας.
- Π.Ε.Π. Δυτικής Μακεδονίας.
- Π.Ε.Π. Ηπείρου
- Π.Ε.Π. Θεσσαλίας
- Π.Ε.Π. Ιονίων Νήσων
- Π.Ε.Π. Δυτικής Ελλάδας

- Π.Ε.Π. Στερεάς Ελλάδας
- Π.Ε.Π. Αττικής
- Π.Ε.Π. Πελοποννήσου
- Π.Ε.Π. Β. Αιγαίου
- Π.Ε.Π. Ν. Αιγαίου
- Π.Ε.Π. Κρήτης

Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται οι εισροές από την Ευρωπαϊκή Ένωση ανά περιφερειακό επιχειρησιακό πρόγραμμα και ανά ταμείο για τα έτη 2001 έως 2005

Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000 - 2006							
Εισροές σε ευρώ							
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα	ΤΑΜΕΙΟ	Έτος					Σύνολο
		2001	2002	2003	2004	2005	
Π.Ε.Π ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ & ΘΡΑΚΗΣ	1.ΕΤΠΑ	36.041.250	41.729.364	28.309.738	21.080.744	35.509.521	162.670.617
	2.ΕΚΤ	4.458.322		852.734	7.583.871	0	12.894.927
	3.ΕΓΤΠΕ	11.819.076	4.742.653	11.494.248	15.932.229	0	43.988.206
		52.318.648	46.472.017	40.656.720	44.596.844	35.509.521	219.553.750
Π.Ε.Π ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	1.ΕΤΠΑ	63.692.830	25.164.250	55.007.195	41.509.976	35.429.340	220.803.592
	2.ΕΚΤ	4.907.932		166.730	12.616.347	0	17.691.009
	3.ΕΓΤΠΕ	9.731.163		9.387.648	12.860.192	0	31.979.003
	Σύνολο	78.331.925	25.164.250	64.561.573	66.986.515	35.429.340	270.473.603
Π.Ε.Π ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	1.ΕΤΠΑ	18.718.000	6.619.399	24.453.255	33.995.497	8.988.208	92.774.358
	2.ΕΚΤ	1.635.991		1.087.379	4.224.742	0	6.948.112
	3.ΕΓΤΠΕ	6.191.542	900.949	6.952.102	5.491.189	0	19.535.782
	Σύνολο	26.545.533	7.520.348	32.492.736	43.711.428	9.988.208	119.258.252
Π.Ε.Π ΗΠΕΙΡΟΥ	1.ΕΤΠΑ	22.729.000	11.917.838	8.434.869	16.899.850	17.301.949	77.283.506
	2.ΕΚΤ	2.233.022			5.287.607	0	7.520.629
	3.ΕΓΤΠΕ	6.102.207	240.677	2.325.015	3.732.958	0	12.400.857
	Σύνολο	31.064.229	12.158.515	10.759.884	25.920.414	17.301.949	97.204.992
Π.Ε.Π ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	1.ΕΤΠΑ	28.077.000	7.578.354	25.851.198	39.646.607	21.908.789	123.061.948
	2.ΕΚΤ	2.975.021			8.926.468	0	11.901.489
	3.ΕΓΤΠΕ	8.384.923	1.721.424	8.701.329	11.887.018	0	30.694.694
	Σύνολο	39.436.944	9.299.778	34.552.527	60.460.093	17.301.949	165.658.130
Π.Ε.Π ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΙΩΝ	1.ΕΤΠΑ	13.650.000	12.833.871	6.806.835	11.162.568	6.610.132	51.063.406
	2.ΕΚΤ	1.638.021			5.136.023	0	6.774.044
	3.ΕΓΤΠΕ	1.839.923		422.296	2.053.073	0	4.315.292
	Σύνολο	17.127.944	12.833.871	7.229.131	18.351.664	6.610.132	62.152.742
Π.Ε.Π ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	1.ΕΤΠΑ	25.942.000	41.799.344	41.593.762	36.940.069	8.728.786	155.003.961
	2.ΕΚΤ	2.229.591		181.397	6.222.733	0	8.633.722
	3.ΕΓΤΠΕ	5.496.383	5.212.385	5.734.748	7.852.360	0	24.295.876
	Σύνολο	33.667.974	47.011.729	47.509.908	51.015.163	8.728.786	187.933.559
Π.Ε.Π ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	1.ΕΤΠΑ	28.372.119	14.408.671	4.081.181	16.784.880	0	63.646.851
	2.ΕΚΤ	2.982.021			4.686.547	0	7.668.568
	3.ΕΓΤΠΕ	9.912.147	1.281.441	3.024.595	4.561.036	0	18.779.219
	Σύνολο	41.266.287	15.690.112	7.105.776	26.032.463	0	90.094.638
Π.Ε.Π ΑΤΤΙΚΗΣ	1.ΕΤΠΑ	72.328.179	120.878.192	140.765.788	65.855.856	63.438.965	463.266.980
	2.ΕΚΤ	4.760.022			10.546.710	0	15.306.732
	3.ΕΓΤΠΕ	1.308.973	289.988	690.808	716.791	0	3.006.560
	Σύνολο	78.397.174	121.168.180	141.456.596	77.119.357	63.438.965	481.580.272
Π.Ε.Π ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	1.ΕΤΠΑ	24.955.000	19.701.304	10.435.949	20.203.794	18.190.189	93.486.237
	2.ΕΚΤ	1.484.022		340.322	3.412.907	0	5.237.251
	3.ΕΓΤΠΕ	6.030.839	1.653.023	1.296.460	4.219.267	0	13.199.589
	Σύνολο	32.469.861	21.354.327	12.072.731	27.836.968	18.190.189	114.923.164

Σύνολο		32.469.861	21.354.327	12.072.731	27.835.967	18.190.189	111.923.077
Π.Ε.Π ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	1.ΕΤΠΑ	19.824.000	6.657.088	12.422.586	16.731.011	11.110.687	66.745.372
	2.ΕΚΤ	2.379.462			7.708.604	0	10.088.066
	3.ΕΓΤΠΕ	3.107.973	938.976	459.599	1.048.519	0	5.553.067
Σύνολο		25.311.435	7.596.064	12.882.185	25.486.134	11.110.687	82.386.505
Π.Ε.Π ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	1.ΕΤΠΑ	21.014.000	23.755.022	7.170.597	19.296.139	10.632.593	81.868.351
	2.ΕΚΤ	2.525.649			7.824.429	0	10.350.078
	3.ΕΓΤΠΕ	3.225.410		405.422	1.891.756	0	5.522.588
Σύνολο		26.765.059	23.755.022	7.576.019	29.012.325	10.632.593	97.741.018
Π.Ε.Π ΚΡΗΤΗΣ	1.ΕΤΠΑ	23.610.647	15.702.047	25.682.343	52.954.814	10.468.133	128.417.984
	2.ΕΚΤ	2.972.226		302.575	9.477.522	0	12.752.323
	3.ΕΓΤΠΕ	6.487.355	14.429.146	1.935.140	19.466.278	0	42.317.919
Σύνολο		33.070.228	30.131.193	27.920.058	81.898.614	10.468.133	183.488.225
Ε.Π. ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ	1.ΕΤΠΑ		3.346.317	7.209.885	4.347.156	1.352.862	16.256.220
	2.ΕΚΤ		1.114.692		934.072	0	2.048.765
	Σύνολο		4.461.009	7.209.885	5.281.228	1.352.862	18.304.984
Γενικό Σύνολο		2.089.273.891	1.314.977.592	1.392.413.416	2.180.330.707	669.471.594	7.646.467.199

Η διαδικασία σχεδιασμού και προετοιμασίας μέχρι την έγκριση των προγραμμάτων είχε ως εξής:

- Τον Σεπτέμβριο του 1999 υπεβλήθη το Σχέδιο Ανάπτυξης 2000 –2006 στην Ε.Ε για έγκριση.
- Το Νοέμβριο του 2000 εγκρίθηκε το Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης με Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (αρ. 3405 – 28.11.2000).
- Στη συνέχεια, εντός του α΄ εξαμήνου του 2001 εγκρίθηκαν τα είκοσι τέσσερα (24) επιχειρησιακά προγράμματα (13 Περιφερειακά και 11 Τομεακά) του εθνικού και περιφερειακού σκέλους του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 2000 – 2006, που είχαν κατατεθεί στην Ε.Ε. την περίοδο Φεβρουαρίου – Απριλίου του 2000. Την 20.12.2001 εγκρίθηκε και το πρόγραμμα Τεχνική Βοήθεια.

Τα προγράμματα αυτά , με σαφείς ιεραρχήσεις, προτεραιότητες και στόχους εξειδικεύουν τις στρατηγικές επιλογές του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης οι οποίες αφορούν σε όλους τους τομείς της οικονομίας και όλες τις Περιφέρειες της χώρας με συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα εφαρμογής.

Οι συνολικοί πόροι του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και του Ταμείου Συνοχής ανέρχονται σε 47,54 δις ευρώ. Η δημόσια δαπάνη, εθνική και κοινοτική ανέρχεται σε 36,68 δις ευρώ. Η εκτιμώμενη ιδιωτική συμμετοχή ανέρχεται σε 10,86 δις ευρώ. Παράλληλα σημαντικοί πόροι ύψους 400δισ δρχ. θα αντληθούν μέσω των τεσσάρων Κοινοτικών Πρωτοβουλιών (INTERREG, LEADER, EQUAL και URBAN). Επισημαίνεται ότι παραμένουν ως αποθεματικά ακατανέμητοι πόροι για το Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης ύψους 2,29δισ ευρώ που θα κατανεμηθούν κατά τη διάρκεια της νέας προγραμματικής περιόδου με συγκεκριμένα κριτήρια επίδοσης και αποτελεσματικότητας.

Η συνολική κοινοτική συμμετοχή τόσο για το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης όσο και για το Ταμείο Συνοχής και τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες ανέρχεται σε 25 δις ευρώ (σε τιμές '99).

Με ορθολογική κατανομή των πόρων , στοχεύεται :

- Η σταθερή επιδίωξη για πραγματική σύγκλιση της ελληνικής οικονομίας

- Η αντιμετώπιση του υψηλού επιπέδου ανεργίας και η βελτίωση των υπηρεσιών εκπαίδευσης και κατάρτισης
- Η διασφάλιση της προόδου στον τομέα του περιβάλλοντος
- Η αντιμετώπιση των διοικητικών αδυναμιών και των προβλημάτων κυρίως διαχείρισης και υλοποίησης που απορρέουν από αυτές
- Η αντιμετώπιση του ελλείμματος βασικών υποδομών
- Η ενίσχυση και ο εκσυγχρονισμός των παραγωγικών τομέων της οικονομίας
- Η κάλυψη της καθυστέρησης στον τομέα των καινοτομιών, και ιδίως της Κοινωνίας της Πληροφορίας, στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα
- Η αντιμετώπιση των ελλειμμάτων στους τομείς που σχετίζονται με την ποιότητα ζωής
- Η άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων και η σύγκλιση των Ελληνικών Περιφερειών με τις άλλες Ευρωπαϊκές.

Κατανεμημένοι πόροι Γ΄ ΚΠΣ & Ταμείου Συνοχής (σε δις δρχ)

Άξονας προτεραιότητας	Δημόσια δαπάνη	Ιδιωτική Συμμετοχή	Συνολικό Κόστος
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού	1.486	37	1.523
Μεταφορές	3.864	1.488	5.352
Ανταγωνιστικότητα (Μεταποίηση, Τουρισμός, Ενέργεια, Έρευνα & Τεχνολογία)	1.120	958	2.078
Αγροτική Ανάπτυξη και Αλιεία	714	572	1.286
Βελτίωση Ποιότητας Ζωής (Περιβάλλον, Πολιτισμός, Υγεία – Πρόνοια)	1.350	5	1.355
Κοινωνία Πληροφορίας	773	194	967
Περιφερειακή Ανάπτυξη	3.189	500	3.689
Σύνολο	12.496	3.754	16.250

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Γ΄ Κ.Π.Σ. απευθύνεται τόσο στο δημόσιο τομέα πχ. για έργα που αφορούν την ανάπτυξη υποδομών και τη βελτίωση υπηρεσιών προς τον πολίτη όσο και σε ιδιώτες (φυσικά ή νομικά πρόσωπα) για προγράμματα που αφορούν επιχειρήσεις, αγρότες, νέους, γυναίκες, ανέργους, κλπ.

Οι δικαιούχοι και οι ωφελούμενοι μπορεί να είναι επίσης τα άτομα κοινωνικά ευπαθών ομάδων, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης και οι επιχειρήσεις τους, οι δημόσιες υπηρεσίες και οι οργανισμοί, οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις κλπ., σε όλους τους τομείς της παραγωγικής και κοινωνικής δραστηριότητας (Αγροτική ανάπτυξη, Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις, Τουρισμός, Τεχνολογική Έρευνα και καινοτομία, Κοινωνία της Πληροφορίας, Ενέργεια, Περιβάλλον, Κοινωνικές υποδομές και δημόσια Υγεία, Μεταφορές, Τηλεπικοινωνίες, αστική ανάπτυξη, ανάπτυξη ορεινών και μειονεκτικών περιοχών).

Πως μπορεί ένας ιδιώτης ή μια επιχείρηση να ενημερωθεί για μια πιθανή χρηματοδότηση από τα προγράμματα του ΚΠΣ

Κάθε φορά που τίθεται σε εφαρμογή ένα πρόγραμμα ή μία δράση, ο αρμόδιος φορέας (πχ. υπουργείο, περιφέρεια) ανακοινώνει μέσω του Τύπου με δημόσια προκήρυξη τις λεπτομέρειες του προγράμματος. Με τον τρόπο αυτό όλοι οι

πιθανοί ωφελούμενοι μπορούν να ενημερωθούν για τις απαιτούμενες διαδικασίες υποβολής αίτησης συμμετοχής στο πρόγραμμα.

Ο ενδιαφερόμενος πολίτης μπορεί επίσης να ενημερωθεί για τις δυνατότητες συμμετοχής του στο Γ' Κ.Π.Σ. μέσω των φορέων που υλοποιούν το πρόγραμμα (τοπικοί δικαιούχοι) αλλά και από τις διαχειριστικές αρχές των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

Τι είναι το Ταμείο Συνοχής

Το Ταμείο Συνοχής χρηματοδοτεί έργα συνδεδεμένα με το περιβάλλον και τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών στα κράτη μέλη της Ένωσης όπου το ΑΕΠ είναι κατώτερο από το 90% του ευρωπαϊκού μέσου όρου.

Το Ταμείο δημιουργήθηκε με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1993 και αποσκοπεί στην ενδυνάμωση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, βοηθώντας τις λιγότερο ευημερούσες χώρες να συμμετάσχουν στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Χάρη στο Ταμείο Συνοχής η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Ιρλανδία και η Ελλάδα προσέγγισαν τα κριτήρια σύγκλισης που καθορίστηκαν στο πλαίσιο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, ενώ συνεχίζονται οι επενδύσεις στις υποδομές, για να επιταχυνθεί η ανάπτυξη των ανωτέρω χωρών.

Για την περίοδο 2000 – 2006, οι τέσσερις δικαιούχοι χώρες είναι, όπως και κατά την προηγούμενη περίοδο 1993 – 1999, η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Ελλάδα και η Ιρλανδία. Παρά την συντελεσθείσα πρόοδο, οι εν λόγω χώρες εξακολουθούν να έχουν ΑΕΠ κατώτερο από το 90% του κοινοτικού μέσου όρου. Η επιλεξιμότητα των χωρών αυτών θα επανεξετασθεί πάντως υπό το πρίσμα καινούργιων στοιχείων για το ΑΕΠ τους.

Ο διαθέσιμος προϋπολογισμός στο Ταμείο Συνοχής για την περίοδο 2000 –2006 ανέρχεται σε 18 δις ευρώ.

Τι είναι τα Διαρθρωτικά Ταμεία

- Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Το ΕΤΠΑ δημιουργήθηκε το 1975 για τη χρηματοδοτική υποστήριξη των προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης υπέρ των μειονεκτικών περιφερειών. Στόχος του είναι να συμβάλει στη μείωση των κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών της Ένωσης. (Κατά τη διάρκεια της περιόδου 2000 – 2006, το ΕΤΠΑ χορηγεί χρηματοδοτικές ενισχύσεις στο πλαίσιο των δύο Στόχων περιφερειακής προτεραιότητας των Διαρθρωτικών Ταμείων.)

- Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)

Το ΕΚΤ δημιουργήθηκε το 1960, και είναι το βασικό μέσο της κοινωνικής κοινοτικής πολιτικής. Κατά τη διάρκεια της περιόδου 2000 – 2006 παρέχει χρηματοδοτικές ενισχύσεις στα έργα επαγγελματικής κατάρτισης, επανεκπαίδευσης και δημιουργίας θέσεων απασχόλησης. Η ενίσχυση του ΕΚΤ επικεντρώνεται ιδιαίτερα στους νέους ανέργους, τους ανέργους μακράς διάρκειας, στις μειονεκτούσες κοινωνικά ομάδες και τις γυναίκες.

- Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ)

Το ΕΓΤΠΕ είναι το χρηματοδοτικό μέσο της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης που αποτελεί τον δεύτερο πυλώνα της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής. Χρηματοδοτεί τις ενέργειες ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών στο σύνολο της επικράτειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το ΕΓΤΠΕ συνιστούν δύο τμήματα: το ΕΓΤΠΕ – τμήμα Προσανατολισμού, που υποστηρίζει τα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης σε επιλέξιμες περιοχές και το ΕΓΤΠΕ – τμήμα Εγγυήσεων, που παρεμβαίνει τις άλλες περιοχές.

- Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας (ΧΜΠΑ)

Το ΧΜΠΑ παρεμβαίνει στο σύνολο των παράκτιων περιοχών, με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των διαρθρώσεων της αλιείας και την ανάπτυξη των εμπορικών βιώσιμων επιχειρήσεων προσπαθώντας να διατηρήσει την ισορροπία μεταξύ της αλιευτικής ικανότητας και των διαθέσιμων πόρων.

Για την τρέχουσα περίοδο (2000 – 2006) το 5,35% της συνολικής συνδρομής των διαρθρωτικών ταμείων διατίθεται για τις κοινοτικές πρωτοβουλίες.

Οι τέσσερις κοινοτικές πρωτοβουλίες των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών Ταμείων για το χρονικό διάστημα 2000 – 2006 είναι:

1. INTERREG III

Το Interreg III έχει ως στόχο να προωθήσει τη διασυνοριακή, τη διακρατική και τη διαπεριφερειακή συνεργασία στην Ευρωπαϊκή Ένωση για την χρηματοδοτική περίοδο 2000 – 2006 και χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ).

Αυτή η νέα φάση της Πρωτοβουλίας INTERREG σχεδιάστηκε για να ενισχύσει την οικονομική και κοινωνική συνοχή σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, με την ενθάρρυνση της ισόρροπης ανάπτυξης του ευρωπαϊκού εδάφους. Ιδιαίτερη έμφαση έχει δοθεί στην ενσωμάτωση απομακρυσμένων περιοχών και των περιοχών που συνορεύουν με τις υποψήφιες υπό ένταξη χώρες.

Προωθεί την συνεργασία και την ισόρροπη ανάπτυξη όχι μόνο ανάμεσα στα κράτη μέλη αλλά και στα υπό ένταξη μέλη. Ενισχύει την ανταλλαγή εμπειριών.

2. URBAN

Στη σημερινή Ευρώπη ουσιαστικά προβλήματα – κοινωνικά, οικονομικά, περιβαλλοντικά – εμφανίζονται κυρίως στα αστικά κέντρα. Το 80% περίπου των Ευρωπαίων ζουν σε πόλεις. Αυτό καθιστά την Ευρωπαϊκή Ένωση την πλέον αστικοποιημένη περιοχή του κόσμου.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνωρίζοντας ότι απαιτείται να δοθεί, σε κοινοτικό επίπεδο, μεγαλύτερη προσοχή στα προβλήματα των πόλεων προχώρησε στην ανάληψη της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN που αφορά την οικονομική αναζωογόνηση πόλεων και οικισμών σε κρίση, ώστε να προωθηθεί η αειφόρος αστική ανάπτυξη.

URBAN I : 1994 – 1999

URBAN II : Hellas 2000 – 2006

Με την πρωτοβουλία URBAN II, προωθείται μια νέα προσέγγιση της αστικής ανάπτυξης. Ενώ διατηρείται μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στα κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, βασικός στόχος του URBAN II είναι η καινοτομία. Η ακριβής επιλογή των προβληματικών γειτονιών, είναι μία από τις ουσιαστικές προϋποθέσεις για αποτελεσματική πολιτική ανάπτυξη. Η συγκεκριμένη Κοινοτική δράση με αυτό τον τρόπο αυξάνει την επιρροή και τα οφέλη που απορρέουν από την εφαρμογή των προγραμμάτων.

Ειδικότερα χρηματοδοτεί προγράμματα για την ανακαίνιση κτιριακών αποθεμάτων, δημιουργεί θέσεις εργασίας (κυρίως μέσω της τεχνολογίας της πληροφορίας), καταπολεμά τον κοινωνικό αποκλεισμό, ενισχύει τις δημοκρατικές διαδικασίες και βελτιώνει την μεταφορά και τις επικοινωνίες. Οι ανησυχίες για το περιβάλλον είναι επίσης πρώτης προτεραιότητας για το Πρόγραμμα του URBAN II, με μέτρα όπως μείωση και καλύτερη διαχείριση απορριμμάτων και περιορισμό της ηχορύπανσης και της κατανάλωσης υδρογονανθράκων.

3. EQUAL

Το EQUAL αποτελεί εργαλείο της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση και στοχεύει στην πειραματική εφαρμογή και διάδοση νέων τρόπων καταπολέμησης των διακρίσεων και της ανισότητας στην αγορά εργασίας. Η Equal ολοκληρώνει τις εμπειρίες που αποκτήθηκαν στα πλαίσια των προηγούμενων Πρωτοβουλιών EMPLOYMENT & ADAPT και συμπληρώνει τις υπάρχουσες πολιτικές για την ισότητα ευκαιριών στην αγορά εργασίας.

Οι γενικοί στόχοι του Προγράμματος είναι:

1. Η βελτίωση της απασχολησιμότητας μέσα από:
 - τη διευκόλυνση της πρόσβασης και επιστροφής στην αγορά εργασίας των ομάδων που υφίστανται διακρίσεις (Μέτρο 1.1)
 - την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας σε σχέση με την αγορά της εργασίας (Μέτρο 1.2)
2. Η ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος μέσα από :
 - τη βελτίωση της πρόσβασης στη διαδικασία δημιουργίας μιας επιχείρησης (Μέτρο 2.1)
 - την ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας (Μέτρο 2.2)
3. Η ενθάρρυνση της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων και απασχολούμενων μέσα από :
 - την προώθηση της δια βίου μάθησης και των εργασιακών πρακτικών ενσωμάτωσης (Μέτρο 3.1)
 - την υποστήριξη της προσαρμοστικότητας των εταιριών και των εργαζομένων (Μέτρο 3.2)
4. Η ενίσχυση των πολιτικών ίσων ευκαιριών για άνδρες και γυναίκες μέσα από:
 - τον συνδυασμό οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής (Μέτρο 4.1)
 - την ενθάρρυνση της κατάργησης του επαγγελματικού διαχωρισμού (Μέτρο 4.2)

5. Η υποστήριξη της κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης των αιτούντων άσυλο (Μέτρο 5.1)

Οι άμεσα επωφελούμενοι από το πρόγραμμα είναι οι ομάδες που βιώνουν τη διάκριση, την ανισότητα ή και τον αποκλεισμό από την αγορά εργασίας.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι άμεσα επωφελούμενες ομάδες μπορούν να αποτελούν οι νέοι, οι γυναίκες, τα άτομα με ειδικές ανάγκες, οι απασχολούμενοι με ελλιπή εκπαίδευση, οι παλιννοστούντες, οι μετανάστες, οι πρόσφυγες, οι φυλακισμένοι, οι αποφυλακισμένοι, οι ανήλικοι παραβάτες, οι τσιγγάνοι, οι Πομάκοι, τα απεξαρτημένα άτομα.

Μια νέα ομάδα – στόχος είναι οι υπήκοοι τρίτης χώρας ή απάτριδες που έχουν υποβάλει αίτηση χορήγησης ασύλου και οι οποίοι θα επωφεληθούν της Πρωτοβουλίας για όσο διάστημα εκκρεμεί η εξέταση των αιτήσεων τους και έως την ολοκλήρωση του προγράμματος κατάρτισης στο οποίο έχουν ενταχθεί.

Η EQUAL χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο με 2.847εκ. ευρώ για την περίοδο 2000 – 2006. Το ποσό που αντιστοιχεί στην Ελλάδα είναι 104,1εκατ. ευρώ.

4. LEADER PLUS

Η πρωτοβουλία LEADER + , η οποία εφαρμόζεται την περίοδο 2000 – 2006, αποτελεί ουσιαστικά τη συνέχεια των πρωτοβουλιών LEADER I και II και έχει ως βασικό σκοπό την προώθηση της εφαρμογής ολοκληρωμένων, πρωτότυπων στρατηγικών αειφόρου ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές της Ε.Ε.

Το Ε.Π κοινοτικής πρωτοβουλίας Leader + της χώρας μας θα εφαρμοσθεί σε ορεινές περιοχές (που έχουν χαρακτηριστεί με την οδηγία 75/268/ΕΟΚ) καθώς και νησιωτικές περιοχές , στις οποίες παρουσιάζεται η εντονότερη κοινωνικοοικονομική υστέρηση μεταξύ των αγροτικών περιοχών της χώρας.

Πώς γίνεται η επιλογή των περιοχών που θα υπαχθούν στο LEADER και από ποιο σημείο αναλαμβάνει δράση η αναπτυξιακή εταιρία

Κατ' αρχήν , η Ευρωπαϊκή Ένωση αναπτύσσει μια πρωτοβουλία, την ανακοινώνει και λέει ότι και η Ελλάδα έχει δικαίωμα να χρηματοδοτηθεί με αυτά τα ποσά ή τα ποσοστά του συνολικού προγράμματος, για να αναπτύξει ορισμένες περιοχές. Το υπουργείο Γεωργίας, στη συνέχεια, και σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς, επιλέγει τις περιοχές και καθορίζει το ύψος των χρηματοδοτήσεων. Κύριος γνώμονας αυτής της επιλογής είναι η οικονομική υποβάθμιση , η εγκατάλειψη από τους κατοίκους και ο κίνδυνος σταδιακής ερήμωσης των διαφόρων περιοχών της χώρας. Σκοπός είναι η αναστροφή αυτής της κατάστασης. Το υπουργείο Γεωργίας υποβάλλει στην Ευρωπαϊκή Ένωση προς έγκριση το πρόγραμμα που έχει καταρτίσει για αυτές τις περιοχές. Μετά την έγκριση έρχεται η σειρά των αναπτυξιακών εταιριών, οι οποίες καλούνται να υλοποιήσουν αυτή την ανάκαμψη και ανάπτυξη.

Η διαδικασία που ακολουθεί η αναπτυξιακή εταιρία για την έγκριση των επενδυτικών προγραμμάτων

Η κάθε εταιρία καταρτίζει ένα σχέδιο δράσης που αναφέρεται στην περιοχή και ανταποκρίνεται στην φυσιογνωμία του προγράμματος. Στη συνέχεια η εταιρία προκηρύσσει το πρόγραμμα και ο κάθε ενδιαφερόμενος υποβάλλει το φάκελό του. Οι φάκελοι εξετάζονται και εγκρίνονται από τη διεύθυνση της εταιρίας με τη συμμετοχή εκπροσώπων των τοπικών φορέων. Στη φάση αυτήν υπάρχει πάντα έλεγχος για την αποφυγή χαρισματικών εγκρίσεων.

Πώς γίνεται η έκταμείωση των χρημάτων

Η ομάδα δράσης (αναπτυξιακή εταιρία) ενημερώνει σταδιακά το υπουργείο Γεωργίας για την πορεία της ολοκλήρωσης των έργων που έχουν εγκριθεί. Τα χρήματα καταβάλλονται τμηματικά.

Προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι αναπτυξιακές εταιρίες

Δεν έχει γίνει αποδεκτή από την κεντρική πολιτική σκηνή και το διοικητικό σύστημα η αναγκαιότητα αυτών των εταιριών και υπάρχει μια αποσπασματική προσέγγιση. Οι αναπτυξιακές εταιρίες όμως μπορούν όντως να μεταμορφωθούν σε μοχλούς ανάπτυξης καθώς οι δήμοι, για να διεκδικήσουν ένα αναπτυξιακό πρόγραμμα είτε από το κοινοτικό πλαίσιο είτε από το εθνικό, πρέπει να έχουν ένα οργανωμένο διαχειριστικό σχέδιο, ένα αναπτυξιακό μοντέλο. Αυτό όμως ποιος θα το κάνει; Στους μικρούς δήμους υπάρχει συνήθως ένας μόνο τεχνικός υπάλληλος, επομένως η ύπαρξη τους κρίνεται απαραίτητη.

Ποιοι είναι οι Αναπτυξιακοί Στόχοι του προγράμματος LEADER + της χώρας μας;

Το πρόγραμμα LEADER + της χώρας μας διαρθρώνεται σε δύο γενικούς Αναπτυξιακούς Στόχους:

- ο πρώτος στόχος είναι η «Ολοκληρωμένη, Υψηλής ποιότητας, Αειφόρος Ανάπτυξη της Υπαίθρου μέσω πιλοτικών εφαρμογών» και
- ο δεύτερος στόχος είναι η «ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης των περιοχών σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής».

Οικονομικά στοιχεία του Προγράμματος LEADER + στη χώρα μας

Το πρόγραμμα συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων – Τμήμα Προσανατολισμού (ΕΓΤΠΕ-Π) και το πρόγραμμα Δημοσίων επενδύσεων του Υπουργείου Γεωργίας. Ποσό ύψους περίπου 251εκ. ευρώ (κοινοτική συμμετοχή: 183εκ. ευρώ και Υπουργείο Γεωργίας : 68εκ. ευρώ) θα διατεθεί για την εφαρμογή της πρωτοβουλίας LEADER + της χώρας μας.

Αν στο ποσό αυτό προστεθεί η ίδια συμμετοχή, που εκτιμάται περίπου στα 141εκ. ευρώ, ο συνολικός προϋπολογισμός του προγράμματος διαμορφώνεται περίπου στα 392 περίπου εκ. ευρώ.

Σε ποιες περιοχές της χώρας μας εφαρμόζεται το LEADER +

Στην Ελλάδα, η πρωτοβουλία LEADER + εφαρμόζεται σε ορεινές περιοχές – χαρακτηρισμένες σύμφωνα με τον εγκεκριμένο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατάλογο των ορεινών, μειονεκτικών και με ειδικά προβλήματα περιοχών- και σε νησιωτικές περιοχές, όπου παρουσιάζεται η εντονότερη κοινωνικό-οικονομική υστέρηση. Ωστόσο, σε αιτιολογημένες περιπτώσεις και εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις (γεωγραφική γεινίαση, ύπαρξη προβλημάτων αλλά παράλληλα και αναπτυξιακών προοπτικών κτλ) περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα και μειονεκτικές περιοχές καθώς και περιοχές NATURA 2000.

Τα τοπικά προγράμματα LEADER + είναι δυνατόν να υλοποιηθούν και σε περιοχές που καλύπτονται εν μέρει ή στο σύνολό τους από κάποιο Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου – ΟΠΑΑΧ (άξονας 7 του επιχειρησιακού Προγράμματος «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000 – 2006» ή Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα-ΠΕΠ).

Σε αυτές τις περιπτώσεις η εφαρμογή του LEADER + είναι δυνατή μόνο για δράσεις που

- δεν καλύπτονται από το ολοκληρωμένο πρόγραμμα (ΟΠΑΑΧ)
- δεν θα συμπεριληφθούν τελικά στο σχεδιασμό του ολοκληρωμένου προγράμματος (ΟΠΑΑΧ)
- λειτουργούν συμπληρωματικά, ενισχύοντας την αποτελεσματικότητα των δράσεων του ολοκληρωμένου προγράμματος (πχ. συνεργασίες, δικτυώσεις κτλ)

Τι είναι το πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000 – 2006»

Το επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000 – 2006» είναι το πρόγραμμα του Εθνικού σκέλους του Γ' Κ.Π.Σ. Εγκρίθηκε με την 845/6.4.2001 Απόφαση της Επιτροπής της Ε.Ε.

Το συνολικό κόστος του Ε.Π. ανέρχεται στο ποσό των 3.010,15 εκατ. ευρώ όπου η συμμετοχή της Κοινότητας (Ταμείο ΕΓΤΠΕ) είναι 1.233,42 εκατ. ευρώ, ενώ του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα είναι 542,79 και 1.233,94 εκατ. ευρώ αντίστοιχα.

Το εν λόγω Επιχειρησιακό Πρόγραμμα διαρθρώνεται σε επτά (7) Άξονες και τριάντα τέσσερα (34) επιμέρους Μέτρα.

Οι στρατηγικοί στόχοι του προγράμματος είναι :

- «η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής γεωργίας ενόψει των προκλήσεων ενός συνεχώς ανταγωνιστικότερου διεθνούς περιβάλλοντος»
- «η βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου για να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα και η ελκυστικότητα της και να αποκατασταθεί η κοινωνική και οικονομική της λειτουργία»

- «η διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων της υπαίθρου»

Ποιος είναι ο υπεύθυνος φορέας για το σχεδιασμό κατά την εφαρμογή του προγράμματος LEADER + κάθε περιοχής;

Τα τοπικά προγράμματα που εντάσσονται στα πλαίσια της πρωτοβουλίας σχεδιάζονται και υλοποιούνται από τις Ομάδες Τοπικής Δράσης (Ο.Τ.Δ.). Είναι ανώνυμες αναπτυξιακές εταιρίες που αποτελούνται από συλλογικούς φορείς του ευρύτερου Δημόσιου ή Ιδιωτικού τομέα.

Μέλη της Ομάδας Τοπικής Δράσης μπορούν να είναι: η Τοπική Αυτοδιοίκηση πρώτου και δεύτερου βαθμού, Σύλλογοι, Παραγωγικά και Επιστημονικά Επιμελητήρια, Συνεταιρισμοί και Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών, επιστημονικοί φορείς, περιβαλλοντικές και λοιπές οργανώσεις, εκπρόσωποι εργαζομένων, ιδιώτες (φυσικά πρόσωπα) και άλλοι ως απόδειξη της ενεργοποίησης και συμμετοχής του τοπικού πληθυσμού.

Βασικές προϋποθέσεις για την Ομάδα Τοπικής Δράσης είναι:

- να έχει τη μορφή της Ανώνυμης Εταιρίας,
- να διαθέτει ευρεία συμμετοχή τοπικών φορέων,
- να έχει επιτόπια εγκατάσταση,
- να έχει ικανή οικονομική επιφάνεια,
- να διαθέτει κατάλληλο και επαρκές στελεχιακό δυναμικό.

Στα πλαίσια του LEADER +, έχει εγκριθεί η υλοποίηση 40 τοπικών προγραμμάτων, Ομάδων Τοπικής Δράσης.

Οι ομάδες τοπικής δράσης της περιφέρειας της Δυτικής Ελλάδας είναι οι αναπτυξιακές εταιρίες:

- Αιτωλική Αναπτυξιακή (ΑΙΤΩΛΙΑ Α.Ε.)
- Αναπτυξιακή Εταιρεία Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α.Ε.
- Αναπτυξιακή Ολυμπίας Α.Ε.
- Εταιρεία Ανάπτυξης Λίμνης Τριχωνίδας (ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε.)

Ποιο το περιεχόμενο της LEADER +

Το πρόγραμμα LEADER + της χώρας περιλαμβάνει 4 άξονες προτεραιότητας:

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1

«Ολοκληρωμένες, πιλοτικού χαρακτήρα στρατηγικές αγροτικής ανάπτυξης» με 4 επιμέρους μέτρα:

ΜΕΤΡΟ 1: «Τεχνική στήριξη των Ομάδων Τοπικής Δράσης»:

Στο μέτρο δικαιολογούνται δαπάνες για τη στήριξη της λειτουργίας της Ομάδας Τοπικής Δράσης και της εφαρμογής του τοπικού προγράμματος, όπως:

- στελέχωση και λειτουργία της Ομάδας Τοπικής Δράσης,
- εξοπλισμός και μηχανοργάνωση της Ομάδας Τοπικής Δράσης,
- ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του πληθυσμού,
- αξιολόγηση του τοπικού προγράμματος.

Ο προϋπολογισμός του μέτρου μπορεί να φθάσει μέχρι το 15% του συνολικού κόστους του προγράμματος.

ΜΕΤΡΟ 2: «Ενισχύσεις σε επενδύσεις – Στήριξη στην επιχειρηματικότητα»:

Στο μέτρο αυτό μπορούν να ενισχυθούν :

- επενδύσεις αγροτικού τουρισμού, που εντάσσονται σε ένα σχεδιασμό ολοκληρωμένης ανάπτυξης του τομέα στην περιοχή,
- μικρές επιχειρήσεις τους αγροτικού τομέα, καθώς και των λοιπών τομέων της τοπικής οικονομίας,
- επενδύσεις που αφορούν στη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας, τεχνογνωσίας και νέων τεχνικών στις επιχειρήσεις.

ΜΕΤΡΟ 3: «Υποστηρικτικές ενέργειες»:

Στο μέτρο αυτό μπορούν να ενισχυθούν ενέργειες που υποστηρίζουν ή συμπληρώνουν τις δράσεις των λοιπών μέτρων του προγράμματος, όπως:

- καταρτίσεις (σε θέματα που δρουν συνοδευτικά στα επενδυτικά σχέδια του προγράμματος),
- μελέτες (τομεακές, διαχείρισης και αξιοποίησης πόρων της περιοχής, σχεδιασμού και ανάπτυξης συστημάτων ποιότητας, έρευνες αγοράς από συλλογικούς φορείς κτλ. –συμβουλευτικές υπηρεσίες), και
- προβολή και προώθηση τομέων και περιοχών από συλλογικούς φορείς.

ΜΕΤΡΟ 4: «Προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς»:

Δράσεις που υποστηρίζουν τη στρατηγική ανάπτυξη του αγροτικού τουρισμού της περιοχής μπορούν να ενισχυθούν από το μέτρο αυτό. Δηλαδή δράσεις ανάδειξης και προστασίας του περιβάλλοντος και δράσεις που αναδεικνύουν την ταυτότητα της περιοχής μέσα από την αξιοποίηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι δράσεις αυτές απευθύνονται κυρίως σε φορείς του ευρύτερου Δημόσιου τομέα και το ποσοστό τους μπορεί να φθάσει στο 15% του συνολικού κόστους του προγράμματος.

ΑΞΙΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2

«Στήριξη συνεργασίας μεταξύ αγροτικών περιοχών» που περιλαμβάνει:

ΜΕΤΡΟ 1: « Συνεργασία μεταξύ περιοχών της χώρας: διατοπική και διαπεριφερειακή συνεργασία»:

Ενισχύεται η ανάπτυξη της συνεργασίας των Ομάδων Τοπικής Δράσης που υλοποιούν πρόγραμμα LEADER + μεταξύ τους ή με άλλες Ομάδες Τοπικής Δράσης (της LEADER I, LEADER II) ή με άλλους φορείς που συνδέονται με την αγροτική ανάπτυξη της χώρας μας.

ΜΕΤΡΟ 2 : «Συνεργασία μεταξύ περιοχών δύο ή περισσότερων κρατών – Διακρατική Συνεργασία»:

Ενισχύεται η ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ Ομάδων Τοπικής Δράσης της χώρας μας με Ομάδες Τοπικής Δράσης άλλου κράτους μέλους ή με ομοειδείς Αναπτυξιακούς Φορείς υπό ένταξη χωρών, καθώς και τρίτων χωρών.

Τα θέματα συνεργασίας πρέπει να συμβάλλουν στην επίτευξη του αναμενόμενου αποτελέσματος από την εφαρμογή του τοπικού προγράμματος και να εξυπηρετούν τη λογική και τη στρατηγική του.

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3:

«Δικτύωση»: περιλαμβάνει δύο μέτρα:

ΜΕΤΡΟ 1: «Λειτουργία δικτύου LEADER» και

ΜΕΤΡΟ 2: « Ελληνική Μονάδα Εμφύχωσης Δικτύου LEADER (Μ.Ε.Δ.)».

Στο δίκτυο LEADER συμμετέχουν υποχρεωτικά όλες οι Ομάδες Τοπικής Δράσης του προγράμματος, αλλά και άλλοι φορείς Αγροτικής Ανάπτυξης, που με τη γνώση και την εξειδίκευσή τους θα βοηθήσουν στη διάχυση της πληροφόρησης και των εμπειριών.

Η ελληνική Μονάδα Εμφύχωσης Δικτύου LEADER (Μ.Ε.Δ.) επιλέγεται μετά από διαγωνισμό ως υποστηρικτικός φορέας, που έχει στόχο την υποστήριξη των δράσεων, ενεργειών και εκδηλώσεων που είναι απαραίτητες για την διακίνηση της πληροφορίας μέσα στο Δίκτυο, όσο το Ελληνικό, όσο και το Ευρωπαϊκό.

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4:

«Διαχείριση – Παρακολούθηση – Αξιολόγηση του Προγράμματος»:

Αφορά δαπάνες που πραγματοποιούνται από το Υπουργείο Γεωργίας για ενέργειες διαχείρισης, παρακολούθησης και αξιολόγησης του προγράμματος LEADER + σε επίπεδο χώρας.

LEADER + και Αγροτικός Τουρισμός

Επιδίωξη της πρωτοβουλίας LEADER + είναι η ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών περιοχών μέσα από την καλύτερη αξιοποίηση των φυσικών, ανθρώπινων και οικονομικών πόρων τους, την ανακάλυψη νέων πηγών εισοδήματος και την παράλληλη προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ο τουρισμός αποτελεί αναμφισβήτητα έναν ιδιαίτερα σημαντικό τομέα της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης της χώρας μας. Στο πλαίσιο των μεταβολών που επιτελούνται στον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη συγκαταλέγεται η ανάπτυξη του αγροτουρισμού, ο οποίος με την αξιοποίηση ενός διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος, παρουσιάζει μεγάλη ζήτηση τα τελευταία χρόνια.

Οι αγροτικές περιοχές στην Ελλάδα καλύπτουν ποσοστό 90% της έκτασής της με τον πληθυσμό που ζει και εργάζεται σε αυτές να φτάνει το 81%. Γίνεται λοιπόν, φανερό ότι η διαμόρφωση ελκυστικών συνθηκών για την παραμονή του πληθυσμού στην περιφέρεια είναι αναγκαία και μπορεί να υποστηριχθεί με την αύξηση της αποτελεσματικότητας όλων των διατιθέμενων πόρων σ' αυτή.

Κατά την 3^η προγραμματική περίοδο (2000 – 2006) ενθαρρύνονται επενδύσεις αγροτικού τουρισμού που ικανοποιούν παράλληλα τις εθνικές και κοινοτικές προτεραιότητες, τόσο με τη στήριξη της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER + όσο

και μέσα από το Ε.Π «Αγροτική Ανάπτυξη και Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου» (Ε.Π.Α.Α-Α.Υ) και ειδικότερα τον άξονα 7 του προγράμματος.

Στο πλαίσιο της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER + ενισχύονται 40 τοπικά προγράμματα σε περιοχές ορεινές, νησιωτικές και μειονεκτικές, που σχεδιάζονται και υλοποιούνται από τις Ομάδες Τοπικής Δράσης (φορείς υλοποίησης των τοπικών προγραμμάτων). Στα προγράμματα μπορούν να εφαρμοστούν παρεμβάσεις αγροτικού τουρισμού, που ωστόσο θα πρέπει να εξυπηρετούν μια προκαθορισμένη στρατηγική, η οποία αναδεικνύει τη δυναμική, τις δυνατότητες και τις προοπτικές της περιοχής εφαρμογής.

Το LEADER + απευθύνεται στο ευρύτερο επενδυτικό κοινό και έχει καινοτόμο χαρακτήρα με «εκ των κάτω» (bottom up) προγραμματισμό, που σηματοδοτεί την ενεργό συμμετοχή του πληθυσμού τόσο στην καταγραφή των πραγματικών αναγκών του, το σχεδιασμό και τους στόχους των δράσεων, όσο και στην υλοποίησή τους. Η διαφοροποίηση σε σχέση με αντίστοιχες δράσεις των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων εντοπίζεται κυρίως στη δικτύωση και στις κοινές υπηρεσίες που περιλαμβάνουν και πιλοτικές ενέργειες.

Η χώρα μας ως αξιόλογος τουριστικός προορισμός καλείται να ανταγωνιστεί άλλες μεσογειακές χώρες όπως η Ιταλία, η Ισπανία και η Πορτογαλία οι οποίες από πολύ νωρίς έχουν στραφεί στον τομέα του αγροτικού τουρισμού, προσελκύοντας τουρίστες υψηλού εισοδήματος και περιβαλλοντικής συνείδησης.

Για τη στήριξη του αγροτικού τουρισμού και την ενίσχυση της τουριστικής αγοράς γενικότερα, οι στόχοι στο πλαίσιο του LEADER + είναι οι ακόλουθοι:

- Η ενθάρρυνση και η οικονομική ενίσχυση νέων και ικανών ατόμων να ιδρύσουν και να διαχειριστούν αγροτουριστικές επενδύσεις.
- Η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση του τοπικού πληθυσμού.
- Η ανάδειξη των τοπικών πρωτοβουλιών και η εφαρμογή συντονισμένων δράσεων για την ανάπτυξη καναλιών διάθεσης και προώθησης του αγροτουριστικού προϊόντος.
- Η παροχή ποιοτικών υπηρεσιών και η σύνδεσή τους με την τοπική κοινωνία, τα τοπικά προϊόντα, τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά.
- Η περιβαλλοντική προστασία. Στο πλαίσιο του LEADER + οι άνθρωποι της υπαίθρου :
 - συμμετέχουν ενεργά και αποφασίζουν οι ίδιοι για την αναπτυξιακή προσπάθεια που αναπτύσσεται στην περιοχή τους,
 - προβαίνουν σε μικρές επενδύσεις και δημιουργούν παράλληλα έναν ιδιαίτερα παραγωγικό ιστό,
 - ενεργούν συλλογικά και μέσα από δίκτυα (clusters)
 - στηρίζουν επιχειρηματικές δραστηριότητες
 - κάνουν οι ίδιοι πράξη όσα οραματίζονται για τον τόπο τους.

Για την ανάπτυξη του αγροτικού τουρισμού της χώρας μας είναι απαραίτητη η ποιοτική αναβάθμισή του, η οποία συνίσταται αφενός στην ενσωμάτωση των διεθνών τάσεων της αγοράς και αφετέρου στην παράλληλη διατήρηση και ανάδειξη της πολιτισμικής και ιστορικής ταυτότητας των περιοχών.

Δυνατότητες ανάπτυξης του LEADER + στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Η ισόρροπη ανάπτυξη και τόνωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και στις άλλες, εκτός των μεγάλων αστικών κέντρων, περιοχές είναι ο στόχος της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Αυτό το διάστημα μαζί με την υλοποίηση του προγράμματος των ενισχύσεων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (μεταποίηση, τουρισμός), μέσω του Γ΄ ΚΠΣ, τρέχουν παράλληλα, διάφορα προγράμματα από το Υπ. Ανάπτυξης, το υπ. Οικονομικών και το υπ. Γεωργίας για την ανάπτυξη των ορεινών όγκων με δράσεις όπως μεταποίηση και τυποποίηση αγροτικών προϊόντων, εναλλακτικές μορφές ενέργειας, αγροτουρισμός κλπ, τα οποία μπορούν να τα εκμεταλλευτούν οι νυν αλλά και οι νέοι επιχειρηματίες ώστε να ενισχυθούν μέσω αυτών. Ταυτόχρονα, η Περιφέρεια έχει προχωρήσει και συνεχίζει την εκτέλεση σύγχρονων οδικών και άλλων έργων υποδομής σε όλες τις περιοχές της, ώστε να είναι οι ορεινές κυρίως περιοχές εύκολα προσιτές. Το μέλλον των επιχειρήσεων των ορεινών αλλά και των παραλιακών περιοχών της περιφέρειας, βρίσκεται στη μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων, τον αγροτουρισμό, την ανάπτυξη σύγχρονων κτηνοτροφικών μονάδων και τις οργανωμένες μορφές αλιείας (ιχθυοκαλλιέργειες, συσκευασία των προϊόντων αλιείας, κονσερβοποίηση κλπ.). Στα προγράμματα των ορεινών όγκων που προσφέρουν επιδοτήσεις για την ανάπτυξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων της Αιγιάλειας, των Καλαβρύτων και των άλλων περιοχών είναι το LEADER + του οποίου ο σχεδιασμός βρίσκεται σε εξέλιξη από την ΑΧΑΪΑ Α.Ε. που είναι αναπτυξιακή εταιρία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, με έδρα τα Καλάβρυτα, και ιδρύθηκε τον Δεκέμβριο του 1997 μετά από συνεργασία των φορέων του Ν. Αχαΐας με στόχο την υλοποίηση τη Κ.Π. LEADER II για το Ν. Αχαΐας.

Τοπικό Πρόγραμμα LEADER +

Περιοχή παρέμβασης: Η περιοχή παρέμβασης περιλαμβάνει τα ορεινά και μειονεκτικά Δημοτικά Διαμερίσματα του νομού Αχαΐας.

Έκταση : 2843,2 km²

Πληθυσμός: 73.035 κάτοικοι (απογραφή ΕΣΥΕ 2001)

Χρηματοδοτικά στοιχεία (ποσά σε ευρώ)

Συνολικό Κόστος: 7.164.355

Δημόσια Δαπάνη: 5.000.000

Κοινοτική Συμμετοχή (ΕΓΤΠΕ – Π): 3.572.526

Εθνική Συμμετοχή (υπ. Γεωργίας) : 1.427.474

Ίδια Συμμετοχή : 2.164.355

Συνοπτική περιγραφή μέτρων τοπικού προγράμματος.

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1: Ολοκληρωμένες και πιλοτικού χαρακτήρα στρατηγικές αγροτικής ανάπτυξης.

ΜΕΤΡΟ 1: ΤΕΧΝΙΚΗ ΣΤΗΡΙΞΗ

Στόχος του μέτρου είναι η στήριξη της λειτουργίας της ΟΤΔ (ΑΧΑΪΑ Α.Ε.) που έχει αναλάβει την υλοποίηση προγράμματος LEADER + στην περιοχή της.

Κατηγορίες πράξεων και προβλεπόμενες δράσεις:

Στελέχωση ομάδας τοπικής δράσης (Ο.Τ.Δ.) ενέργειες ευαισθητοποίησης

Αξιολόγηση

Εξοπλισμός

ΜΕΤΡΟ 2: ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΣΕ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Στήριξη στην επιχειρηματικότητα.

Στόχος του μέτρου είναι η αξιοποίηση των τοπικών πόρων, φυσικών, πολιτιστικών, ανθρώπινων, οικονομικών, μέσω της κινητοποίησης του επενδυτικού ενδιαφέροντος στην προτεινόμενη περιοχή παρέμβασης της κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER +, ώστε να επιτευχθεί μια ολοκληρωμένη και βιώσιμη ανάπτυξη, η οποία θα βασίζεται σε μια αντιπροσωπευτική εταιρική σχέση και θα αρθρώνεται στη βάση του γενικού στόχου του τοπικού προγράμματος.

Κατηγορίες πράξεων και προβλεπόμενες δράσεις:

Το μέτρο περιλαμβάνει τις ακόλουθες κατηγορίες πράξεων με τις αντίστοιχες δράσεις:

- **Κατηγορία πράξεων :** Παρεμβάσεις Αγροτικού Τουρισμού Ολοκληρωμένης Προσέγγισης.

Δράσεις:

1.2.1.1. Δημιουργία και βελτίωση των υποδομών διανυκτέρευσης για την συμπλήρωση της δυναμικότητας της περιοχής.

1.2.1.2. Δημιουργία και βελτίωση των υποδομών εστίασης για τη συμπλήρωση της δυναμικότητας της περιοχής.

1.2.1.3. Ανάπτυξη αγροτουρισμού (επισκέψιμα αγροκτήματα με πρόβλεψη υποδομής διανυκτέρευσης).

1.2.1.4. Ανάπτυξη εναλλακτικών και ειδικών μορφών αγροτικού τουρισμού (θρησκευτικός, ιαματικός, ορεινός, εκπαιδευτικός, κατασκηνωτικός κλπ.).

1.2.1.5. Τοπικά κέντρα οργάνωσης, πληροφόρησης και προώθησης αγροτικού τουρισμού.

1.2.1.6. Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση του αγροτικού τουρισμού (παραδοσιακά καφενεία, κέντρα δημιουργικής απασχόλησης επισκεπτών κλπ).

- **Κατηγορία πράξεων:** Μικρές επιχειρήσεις του αγροτικού και των λοιπών τομέων της οικονομίας.

Δράσεις:

1.2.2.1. Βιοτεχνικές μονάδες (οικοτεχνία, χειροτεχνία, παραγωγή ειδών παραδοσιακής τέχνης κτλ).

1.2.2.3. Επιχειρήσεις μεταποίησης – τυποποίησης προϊόντων φυτικής παραγωγής.

1.2.2.4. επιχειρήσεις μεταποίησης – τυποποίησης προϊόντων ζωικής παραγωγής.

1.2.2.5. Επιχειρήσεις αξιοποίησης αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών σε πρωτότυπες εφαρμογές.

1.2.2.6. Επιχειρήσεις παραγωγής ειδών διατροφής μετά την πρώτη μεταποίηση.

1.2.2.7. Αξιοποίησης παραδοσιακών τεχνικών και παραδοσιακών χώρων (πατητήρια, κελάρια, επισκέψιμα οινοποιεία).

1.2.2.8. Εκτροφεία θηραμάτων.

1.2.2.12. Βελτίωση επιχειρήσεων για προσαρμογή στις ανάγκες πιστοποίησης ή δικτύωσης(clusters).

- **Κατηγορία πράξεων** : Επενδύσεις που ενισχύουν τη συλλογική, τομεακή και διατομεακή δράση με τη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας, τεχνογνωσίας και νέων τεχνικών.

Δράσεις :

1.2.3.1. Εγκατάσταση συστημάτων διασφάλισης ποιότητας (ISO και HACCP).

1.2.3.2. Δικτύωση ομοειδών ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων (clusters).

1.2.3.3. Ανάπτυξη ηλεκτρονικών υπηρεσιών πληροφόρησης για τις ΜΜΕ (πχ. website).

1.2.3.5. Ανάπτυξη, πιστοποίηση και έλεγχος ποιοτικών σημάτων (ΠΟΠ, ΠΓΕ, βιολογικών προϊόντων κτλ).

ΜΕΤΡΟ 3 : ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

Στόχος του μέτρου είναι η υποστήριξη της υλοποίησης των παρεμβάσεων που θα ενταχθούν στην Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER +, με την παροχή τεχνικής υποστήριξης προς τους φορείς που συγκροτούν την τοπική κοινωνία και εμπλέκονται στην υλοποίηση των παρεμβάσεων αυτών.

Κατηγορίες πράξεων και προβλεπόμενες δράσεις.

Το μέτρο περιλαμβάνει τις ακόλουθες κατηγορίες πράξεων με τις αντίστοιχες δράσεις:

- **Κατηγορία πράξεων** : Αναβάθμιση δεξιοτήτων και εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού – κατάρτιση.

Δράσεις:

1.3.1.1. Κατάρτιση σε θέματα οργάνωσης και διοίκησης μικρών μονάδων στον τομέα του αγροτικού τουρισμού.

1.3.1.2. Κατάρτιση σε θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος.

1.3.1.3. Κατάρτιση σε θέματα διεύθυνσης και λειτουργίας μικρών επιχειρήσεων.

- **Κατηγορία πράξεων** : Παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης.

Δράσεις :

1.3.2.1. Εμπειρογνωμοσύνη για την ανάπτυξη του Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας.

1.3.2.2. Εμπειρογνωμοσύνη για την Τοπική Γαστρονομία.

1.3.2.3. Εμπειρογνωμοσύνη για την ανάπτυξη και λειτουργία Διεπαγγελματικού Δικτύου.

1.3.2.4. Εμπειρογνωμοσύνη για το σχεδιασμό διαδρομών και τη φέρουσα ικανότητα της περιοχής.

- **Κατηγορία πράξεων**: Ενέργειες προώθησης – προβολής

Δράσεις:

1.3.3.1. Έκδοση θεματικών οδηγιών για εναλλακτικές μορφές τουρισμού, με προσθήκη χαρτογραφικού υλικού (σε ηλεκτρονική και συμβατική μορφή).

1.3.3.2. επικαιροποίηση τουριστικού οδηγού περιοχής σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή.

ΜΕΤΡΟ 4 : ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ - ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ.

Στόχος του μέτρου είναι η αναβάθμιση, ανάδειξη και τελικά η συμβολή στην αξιοποίηση του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς ώστε να ενισχυθεί ο κοινωνικοοικονομικός ιστός και να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής στις περιοχές παρέμβασης.

Κατηγορίες πράξεων και προβλεπόμενες δράσεις:

- **Κατηγορία πράξεων** : Προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος.

Δράσεις:

1.4.1.1. Αξιοποίηση, ανάδειξη και προστασία περιοχών φυσικού κάλους, τοπίων και περιοχών NATURA 2000.

1.4.1.2. Διαδρομές πρόσβασης, μονοπάτια, γεφύρια.

- **Κατηγορία πράξεων** : Δράσεις για την αναβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος και την ανάδειξη της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του αγροτικού χώρου.

Δράσεις:

1.4.2.1. Οικιστική αναβάθμιση περιοχών (οικισμών, γειτονιών κτλ) με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, σε εφαρμογή ολοκληρωμένου σχεδίου οικιστικής ανάπτυξης.

1.4.2.2. Ανάδειξη μνημείων και κτιρίων αγροτικής κληρονομιάς.

1.4.2.3. Μουσεία αγροτικής, λαογραφικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

1.4.2.4. Κέντρο πολιτιστικών και λοιπών δραστηριοτήτων (πολιτιστικά κέντρα, θέατρα, κτλ).

1.4.2.5. Σήμανση αξιοθέατων, μνημείων, μονοπατιών – χαρτογραφήσεις.

- **Κατηγορία πράξεων** : Δράσεις για την ενίσχυση πολιτιστικών εκδηλώσεων και εκδηλώσεων ανάδειξης και διατήρησης της τοπικής κληρονομιάς.

Δράσεις :

1.4.3.1. Ενίσχυση πολιτιστικών εκδηλώσεων – διαγωνισμοί για βράβευση τοπικών προϊόντων.

ΑΞΙΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2 : Στήριξη συνεργασίας μεταξύ αγροτικών περιοχών

ΜΕΤΡΟ 1 : ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ: ΔΙΑΤΟΠΙΚΗ - ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Στόχος του μέτρου είναι η ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης στην περιοχή. Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί με την ανάπτυξη συνεργασιών σε

διατοπικό επίπεδο με άλλες Ο.Τ.Δ. της Περιφέρειας Πελοποννήσου αλλά και σε διαπεριφερειακό επίπεδο με την Αγροτουριστική Α. Ε και άλλες ΟΤΔ της Ελλάδας.

Κατηγορίες πράξεων και προβλεπόμενες δράσεις:

- 2.1.1. Πελοπόννησος RAIL
- 2.1.2. Πολιτιστική γειτονιά της Αρχαίας Ολυμπίας
- 2.1.3. Οι δρόμοι του κρασιού στην Πελοπόννησο
- 2.1.4. Πελοπόννησος της ελιάς και του λαδιού
- 2.1.5. Γαστρονομία της Πελοποννήσου
- 2.1.6. Σήμα ποιότητας – Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας
- 2.1.7. Οργάνωση – διαχείριση και προβολή του ποιοτικού τουρισμού στις αγροτικές περιοχές.

ΜΕΤΡΟ 2 : ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΔΥΟ Ή ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΩΝ ΚΡΑΤΩΝ : ΔΙΑΚΡΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Στόχος του μέτρου είναι η ανταλλαγή τεχνογνωσίας και πρακτικών μεταξύ της Ο.Τ.Δ. ΑΧΑΪΑ Α.Ε. και δύο άλλους διακρατικούς εταίρους, σε περιοχές με κοινά χαρακτηριστικά με την περιοχή της Αχαΐας.

Κατηγορίες πράξεων και προβλεπόμενες δράσεις:

- 2.2.1. Διακρατική Συνεργασία για την ανάπτυξη αγροτουρισμού ποιότητας.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ» (ΕΠΑΝ)

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» (ΕΠΑΝ) του υπουργείου Ανάπτυξης είναι ένα από τα 24 προγράμματα του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (ΚΠΣ) 2000 – 2006.

Στρατηγικός στόχος του ΕΠΑΝ είναι η ενίσχυση της ποιοτικά προσανατολισμένης ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, η οποία βασίζεται στην υψηλή ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων και των παρεχομένων υπηρεσιών. Η τόνωση της επιχειρηματικότητας, η απλοποίηση και ο εξορθολογισμός του επιχειρηματικού περιβάλλοντος αποτελούν τους βασικούς συντελεστές για την επίτευξη του στόχου αυτού.

Το ΕΠΑΝ χρηματοδοτεί δράσεις στους τομείς:

1. της μεταποίησης και των υπηρεσιών,
2. της έρευνας και τεχνολογίας,
- 3. του τουρισμού,**
3. της ενέργειας και των φυσικών πόρων.

Ο συνολικός προϋπολογισμός του ΕΠΑΝ ανέρχεται σε 6,4δισ. ευρώ. Το πρόγραμμα συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το Ελληνικό Δημόσιο και από ιδιωτικούς πόρους (συμμετοχή ωφελούμενων). Το γενικό συντονισμό και την ευθύνη εφαρμογής του ΕΠΑΝ έχει, σύμφωνα με τους νέους κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του ΕΠΑΝ (ΕΥΔ – ΕΠΑΝ)

που υπάγεται στην Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα του Υπουργείου Ανάπτυξης.

Οι άξονες προτεραιότητας του Προγράμματος είναι οι εξής:

1. Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.
2. Στήριξη και ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας.
3. Προώθηση επιχειρηματικής αριστείας.
4. Τεχνολογική καινοτομία και έρευνα.
5. **Διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος – προβολή της Ελλάδας ως τουριστικού προορισμού.**
6. Ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού και προώθηση της απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας.
7. Ενέργεια και αειφόρος ανάπτυξη.
8. Ανθρώπινοι πόροι.
9. Τεχνική βοήθεια.

Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των Ελληνικών επιχειρήσεων και το ΕΠΑΝ

Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών επιχειρήσεων προϋποθέτει την αναβάθμιση των προϊόντων και των υπηρεσιών. Η αναβάθμιση αυτή είναι δυνατό να επιτευχθεί με τις σύγχρονες μορφές οργάνωσης, την προώθηση της καινοτομίας, την αξιοποίηση της νέας τεχνολογίας και την έγκαιρη προσαρμογή στις μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς.

Η επιχειρηματικότητα, ως πολιτισμικό στοιχείο (κουλτούρα) και η έκφρασή της, δηλαδή η δημιουργία επιχειρήσεων, αποτελεί έναν από τους κυριότερους συντελεστές βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας. Προς την κατεύθυνση αυτή, καθοριστικός αναδεικνύεται ο ρόλος των νέων επιχειρήσεων που θα κάνουν χρήση νέων τεχνολογιών και θα αξιοποιούν καινοτομικές ιδέες.

Δράσεις του ΕΠΑΝ για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων

A. Δράσεις που αφορούν στις επιχειρήσεις:

A1. Ευκαιρίες χρηματοδότησης επιχειρήσεων διαφόρων τομέων δραστηριότητας και ανεξαρτήτως αριθμού απασχολουμένων.

A2. Ευκαιρίες χρηματοδότησης υφιστάμενων επιχειρήσεων που απασχολούν έως 250 άτομα.

A3. Ευκαιρίες χρηματοδότησης υφιστάμενων μεταποιητικών επιχειρήσεων που απασχολούν έως 50 άτομα.

A4. Ευκαιρίες χρηματοδότησης τουριστικών επιχειρήσεων.

Επιπλέον των ευκαιριών χρηματοδότησης που αναφέρθηκαν χρηματοδοτούνται επενδύσεις και δράσεις για:

1. Εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής για την ανάπτυξη των θεματικών μορφών τουρισμού, πχ. μαρίνες, συνεδριακά κέντρα, γήπεδα γκολφ, κέντρα θαλασσοθεραπείας, υδροθεραπευτήρια, χιονοδρομικά κέντρα, κέντρα αθλητικού – προπονητικού τουρισμού κ.α. μέσω του Ν. 2601/98(Δράση 5.1.1).
2. Προγράμματα διάσωσης και καθιέρωσης της ελληνικής κουζίνας, ανάπτυξης παραδοσιακών καφενείων, παντοπωλείων και χορήγησης σήματος γνησιότητας ελληνικής κουζίνας (Δράση 5.2.2)
3. Δράσεις ένταξης παραδοσιακών αγροτικών προϊόντων, προϊόντων χειροτεχνίας και παραδοσιακών τεχνικών (πχ. μεταλλοτεχνία, ξυλοναυπηγική) στο τουριστικό προϊόν της χώρας (Δράση 5.2.2)
4. Προγράμματα εξοικείωσης των τουριστών με την ελληνική τέχνη, συμπεριλαμβανομένης της σύγχρονης λογοτεχνικής, εικαστικής κλπ παραγωγής (Δράση 5.2.2)
5. Εκσυγχρονισμός ξενοδοχείων και κάμπινγκ άνω της Γ΄ τάξης (μέσω του Ν. 2601/98) (Δράση 2.2.1)
6. Εκσυγχρονισμός ξενοδοχείων, κάμπινγκ και ενοικιαζόμενων επιπλωμένων δωματίων και διαμερισμάτων που δεν υπάγονται στο Ν. 2601/98 (Δράση 2.2.2)
7. Επιχειρηματικά σχέδια (business plans) των μικρομεσαίων επιχειρήσεων όλων των κλάδων του τουριστικού τομέα που θα περιλαμβάνουν συνδυασμένες οργανωτικές δράσεις(Δράση 2.2.3)
8. Δράσεις για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού(Δράση 5.2.4)
9. Προγράμματα κατάρτισης στα πλαίσια ολοκληρωμένων σχεδίων εξυπηρέτησης των στόχων της τουριστικής πολιτικής (Δράση 8.1.5)
10. Κατάρτιση εργαζομένων σε επιχειρήσεις του τουριστικού τομέα (Δράση 8.1.6). Απευθύνεται σε ξενοδοχειακές μονάδες Γ΄ κατηγορίας και άνω, σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στη λειτουργία εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής (συνεδριακά κέντρα, χιονοδρομικά κέντρα, κέντρα θαλασσοθεραπείας, τουριστικά λιμάνια κλπ) και σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

A5. Ευκαιρίες χρηματοδότησης επιχειρηματικής δραστηριότητας επιλεγμένων ομάδων πληθυσμού.

- α). Επιχειρηματικότητα νέων (Δράση 2.8.1)
- β). Επιχειρηματικότητα γυναικών (Δράση 2.8.2)
- γ). Επιχειρηματικότητα ατόμων με ειδικές ανάγκες (Δράση 2.8.3)

A6. Επιχειρήσεις με ερευνητικές και τεχνολογικές δραστηριότητες.

A7. Επιχειρήσεις που υλοποιούν ενεργειακές επενδύσεις.

ΕΠΑΝ -Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Πόροι συνολικού ύψους €157εκ. προβλέπεται να διατεθούν μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα» του Υπουργείου Ανάπτυξης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος για την υλοποίηση έργων συνολικού προϋπολογισμού €295,3εκ. με στόχους την περιφερειακή σύγκλιση, τη βιώσιμη

ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, την άρση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και την απασχόληση.

Μέσω του προγράμματος αυτού χρηματοδοτούνται δράσεις και ενέργειες όπως:

- Ενισχύσεις μεμονωμένων ιδιωτικών ενεργειακών επενδύσεων στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και εξοικονόμησης ενέργειας.
- Ενίσχυση επιχειρηματικών σχεδίων μεταποιητικών ΜΜΕ.
- Ενίσχυση ΜΜΕ όλων των τομέων της οικονομίας για ενέργειες πιστοποίησης (ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΘΕΙΤΕ).
- Ενίσχυση ΜΜΕ για εκσυγχρονισμό τουριστικών καταλυμάτων που δεν εντάσσονται στον Αναπτυξιακό Νόμο.
- Ενίσχυση λοιπών τουριστικών ΜΜΕ.
- Ενίσχυση μεγάλων επιχειρηματικών σχεδίων μέσω του Ν.2234/94 και του 2601/98.
- Το πρόγραμμα νεανικής επιχειρηματικότητας.
- Το πρόγραμμα γυναικείας επιχειρηματικότητας.
- Το πρόγραμμα επιχειρηματικότητας ατόμων με ειδικές ανάγκες.
- Τα προγράμματα επιχειρηματικής «Αριστείας»
- Προγράμματα βιομηχανικής έρευνας (ΠΑΒΕΤ, ΠΕΠΕΡ, ΠΡΑΞΕ, κτλ).
- Προγράμματα δημιουργίας νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων μέσω της αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων.

Αναλυτικότερα έχουν ενταχθεί, ήδη,

- στο Νομό Αχαΐας σε δράσεις του ΕΠΑΝ που αφορούν ενεργειακές επενδύσεις, ενέργειες πιστοποίησης, επιχειρηματικά σχέδια ΜΜΕ, νεανική και γυναικεία επιχειρηματικότητα, ενέργειες τεχνολογικής ανάπτυξης και τουρισμό, 227 επενδύσεις προϋπολογισμού € 43εκ.

- στο Νομό Αιτωλοακαρνανίας 71 επενδύσεις προϋπολογισμού € 42εκ. και

- στο Νομό Ηλείας 45 επενδύσεις με προϋπολογισμό € 22,5εκ. αντίστοιχα.

Παράλληλα το Υπουργείο Ανάπτυξης δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στην δημιουργία δομών και θεσμών που θα συντελούν στην απλοποίηση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, μέσω του Ε.Π.Α.Ν., δημιούργησε νέες δομές στήριξης επιχειρηματικότητας. Στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας έχουν χρηματοδοτηθεί και ήδη λειτουργούν οι παρακάτω δομές στήριξης της επιχειρηματικότητας:

- Ο Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης. «Διαχειριστική Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Δυτικής Ελλάδας – Πελοποννήσου – Ηπείρου και Ιονίων Νήσων» που έχει έδρα στην Πάτρα (Επιμελητήριο Αχαΐας) και παραρτήματα στις έδρες των Νομών Αιτωλίας και Ηλείας και στις έδρες των Νομών των τριών άλλων Περιφερειών.

- Τα Κέντρα Υποδοχής Επενδυτών Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας και Ηλείας, τα οποία έχουν συσταθεί με προγραμματική σύμβαση μεταξύ του Υπουργείου Ανάπτυξης, της Νομαρχίας σε κάθε νομό και της Αναπτυξιακής της Νομαρχίας και λειτουργούν σαν «γραφεία μιας στάσης (one stop shop)» στον τομέα των αδειοδοτήσεων, της σύστασης, εγκατάστασης και λειτουργίας επιχειρήσεων.

- Η Ένωση Φορέων που έχει αναλάβει την εκπαιδευτική στήριξη του προγράμματος «ΔΙΚΤΥΩΘΕΙΤΕ» με σκοπό την επιτόπια εκπαίδευση των μικρών επιχειρήσεων ώστε να μπορέσουν να εξοικειωθούν με το διαδίκτυο και τις νέες χρήσεις της πληροφορικής.

- Το ΚΕΤΑ –Κέντρο Επιχειρηματικής και Τεχνολογικής Ανάπτυξης Δυτικής Ελλάδας με έδρα την Πάτρα και αντένες στις έδρες των Νομών Αιτωλοακαρνανίας

και Ηλείας με στόχο την ενημέρωση και την εξατομικευμένη υποστήριξη και καθοδήγηση των επιχειρηματιών όλης της Δυτικής Ελλάδας.

Επίσης έχει συσταθεί το ΤΕΜΠΜΕ – Ταμείο Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων. Το ΤΕΜΠΜΕ θα συμβάλει στην χρηματοοικονομική υποστήριξη των ΜΜΕ και ΠΜΕ με την διευκόλυνση της πρόσβασης τους στην τραπεζική αγορά κεφαλαίων. Θα εγγυάται μέρος των δανείων που θα συνάπτουν οι ΜΜΕ και ΠΜΕ με τους χρηματοπιστωτικούς φορείς (μεταξύ 40% - 70% του ύψους των δανείων). Με την λειτουργία του Ταμείου, το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα το χρόνιο πρόβλημα της πρόσβασης των Ελληνικών επιχειρήσεων στον τραπεζικό δανεισμό θα έχει αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά.

Ανοικτές είναι ακόμα οι προκηρύξεις του ΕΠΑΝ που αφορούν : α) Τουριστικές επιχειρήσεις, β) Ενεργειακές επενδύσεις γ) Ειδικές επενδύσεις δ) Ενίσχυση υφιστάμενων υποδομών ε) και υφιστάμενες επιχειρήσεις όλων των τομέων, ενώ θα επαναπροκηρυχθούν τα προγράμματα ενίσχυσης Νεανικής και Γυναικείας επιχειρηματικότητας.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ (Π.Ε.Π) ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ 2000 – 2006

Ανάπτυξη της υπαίθρου, σύγχρονες και ανταγωνιστικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις, ενίσχυση και υποστήριξη του τριτογενούς τομέα. Αυτά είναι τα τρία πεδία δράσεως του Γ΄ Π.Ε.Π. , το οποίο στοχεύει στην ισότιμη συμμετοχή των παραγωγικών δυνάμεων της Δυτικής Ελλάδας, στην αξιοποίηση της κομβικής θέσης και της πολιτισμικής κληρονομιάς της Περιφέρειας, στην προώθηση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας και στη βελτίωση της καθημερινότητας του πολίτη.

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Ελλάδας 2000 – 2006 (Γ΄ ΠΕΠ) έχει συνολικό προϋπολογισμό 781.434.566€, που αναλύεται σε :

- Συμμετοχή Διαρθρωτικών Ταμείων Ευρωπαϊκής Ένωσης :478.450.924€
 - Εθνική Συμμετοχή : 159.483.642€
 - Ιδιωτική Συμμετοχή: 143.500.000€
- ΣΥΝΟΛΟ : 781.434.566€

Βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη έχοντας βαθμό ενεργοποίησης 94,3%, με 460 ενταγμένες πράξεις.

Με την κατανομή του αποθεματικού επίδοσης, ο προϋπολογισμός του αναθεωρημένου Γ΄ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας προβλέπεται να ανέλθει στο ύψος των 835.064.388€. Ήδη, αναμένεται η τελική έγκριση του Αναθεωρημένου Προγράμματος από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

ΣΤΟΧΟΙ

Ο κύριος αναπτυξιακός στόχος του προγράμματος είναι η αξιοποίηση της κομβικής θέσης και των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Περιφέρειας για τη δημιουργία ενός ανταγωνιστικού παραγωγικού περιβάλλοντος και για την υπέρβαση των προβλημάτων της ανεργίας και της ενδοπεριφερειακής ανισότητας. Κατά τομέα, οι στόχοι του Γ΄ΠΕΠ διαμορφώνονται ως εξής:

• Αγροτική ανάπτυξη

- Η αειφόρος διαχείριση και προστασία των φυσικών πόρων, η βελτίωση των αγροτικών και αλιευτικών υποδομών, ο εκσυγχρονισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, η βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων, με έμφαση στη βιολογική γεωργία, η ανάπτυξη εναλλακτικών και συμπληρωματικών προς τη γεωργία δραστηριοτήτων αγροτουρισμού και αγροβιοτεχνίας και γενικά η ολοκληρωμένη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου.

• Μεταποίηση – ΜΜΕ

- Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας και εξωστρέφειας των υφιστάμενων μονάδων και η προσέλκυση νέων δυναμικών επιχειρήσεων.
- Η εισαγωγή της καινοτομίας, η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της βιωσιμότητας των ΜΜΕ, με στόχο την αύξηση των θέσεων απασχόλησης, καθώς και η προώθηση δράσεων «Κοινωνίας της Πληροφορίας».

• Τριτογενής Τομέας

- Η ανάδειξη των υπηρεσιών εμπορίου και μεταφορών σε «προωθητική δραστηριότητα», με τη δημιουργία των κατάλληλων υποδομών.
- Η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού στην παραγωγή, με την ανάπτυξη των δεξιοτήτων του και την εφαρμογή μέτρων προώθησης στην απασχόληση.
- Η ανάπτυξη της Έρευνας & Τεχνολογίας και η στενότερη διασύνδεση με τις παραγωγικές δραστηριότητες.
- Η προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, με έμφαση στην αξιοποίηση των πλούσιων φυσικών και πολιτιστικών πόρων της Περιφέρειας.

Επτά Άξονες Προτεραιότητας

1. Ενίσχυση και αξιοποίηση της θέσης της Περιφέρειας ως Δυτικής Πύλης της χώρας.

Περιλαμβάνει έργα οδικών αξόνων, λιμενικών – σιδηροδρομικών και λοιπών υποδομών, που διευκολύνουν τη διακίνηση επιβατών και εμπορευμάτων.

2. Πολιτιστική και Τουριστική Ανάπτυξη.

Στον άξονα αυτό εντάσσονται μέτρα ανάδειξης, προβολής και αξιοποίησης πολιτιστικών πόρων, έργα βελτίωσης και δημιουργίας πολιτιστικών και τουριστικών υποδομών, καθώς και δράσεις τουριστικής προβολής.

3. Αναδιάρθρωση και επέκταση της βιομηχανικής βάσης της περιφέρειας και προώθηση της καινοτομίας.

Περιλαμβάνει ενισχύσεις προς τις μεταποιητικές επιχειρήσεις για εκσυγχρονισμό και δημιουργία νέων επενδύσεων, δράσεις για τη βελτίωση των βιομηχανικών

υποδομών , την αναβάθμιση της έρευνας στην Περιφέρεια και τη διασύνδεσή της με την παραγωγική διαδικασία.

3. Ενίσχυση αστικών υποδομών – βελτίωση ποιότητας ζωής.

Περιλαμβάνει έργα και δράσεις στους τομείς υγείας – πρόνοιας, εκπαίδευσης, περιβάλλοντος και αστικών υποδομών.

4. Προώθηση της απασχόλησης και εξειδίκευσης του ανθρώπινου δυναμικού.

Στον άξονα αυτό εντάσσονται δράσεις που στοχεύουν στην πρόληψη και καταπολέμηση της ανεργίας και τη δημιουργία ίσων ευκαιριών πρόσβασης στην αγορά εργασίας : δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης, τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης, κοινωνικές υποστηρικτικές υπηρεσίες (Βοήθεια στο Σπίτι, Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών κτλ).

5. Αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου.

Περιλαμβάνει έργα και δράσεις που συμβάλλουν στον αναπροσανατολισμό της αγροτικής παραγωγής, στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών προϊόντων και στην ανασυγκρότηση της υπαίθρου, όπως έργα αγροτικών υποδομών, ενισχύσεις ιδιωτικών επενδύσεων, δασικά έργα, καθώς και ολοκληρωμένες παρεμβάσεις στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές της Περιφέρειας, που αφορούν στήριξη της επιχειρηματικότητας σε εναλλακτικές δραστηριότητες και μικρά δημόσια έργα.

6. Τεχνική Βοήθεια

Ο άξονας αυτός περιλαμβάνει δράσεις τεχνικής στήριξης του Προγράμματος για την καλή προετοιμασία, την αποτελεσματική παρακολούθηση και την ευρεία δημοσιότητα.

ΔΟΜΗ Γ΄ ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

(ποσά σε ευρώ)

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ	ΜΕΤΡΟ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ	ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΤΑΜΕΙΟ ΕΕ
1. Ενίσχυση και αξιοποίηση της Περιφέρειας ως Δυτικής Πύλης της Χώρας	1.Οδικό άξονες – λιμάνια	126.062.321	126.062.321		ΕΤΠΑ
	2.Λοιπές μεταφορικές υποδομές	60.443.332	33.994.331	26.449.001	ΕΤΠΑ
	Άθροισμα	186.505.653	160.056.652	26.449.001	
2. Πολιτιστική και Τουριστική ανάπτυξη – αξιοποίηση των Ολυμπιακών αγώνων του 2004	1. Πολιτισμός	29.096.296	29.096.296		ΕΤΠΑ
	2. Τουρισμός	45.421.171	18.980.169	26.441.002	ΕΤΠΑ
	3. Ανάδειξη Αρχαίας Ολυμπίας	11.331.441	11.331.441		ΕΤΠΑ
	4. Πάτρα- Πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης 2006	11.331.439	11.331.439		ΕΤΠΑ
	Άθροισμα	97.180.347	70.739.345	26.441.002	

3. Αναδιάρθρωση και επέκταση της βιομηχανικής βάσης Περιφέρειας και προώθηση καινοτομίας	1. Ενίσχυση των ιδιωτικών παραγωγικών επενδύσεων	50.991.168	16.997.171	33.993.997	ΕΤΠΑ
	2. βελτίωση των βιομηχανικών υποδομών	8.640.230	8.640.230		ΕΤΠΑ
	3. Στήριξη μικρο-μεσαίων ΕΠΧ.	26.304.800	9.206.800	17.098.000	ΕΤΠΑ
	4. Διασύνδεση Έρευνα και παραγωγής - προώθηση καινοτομίας	7.081.719	5.665.719	1.416.000	ΕΤΠΑ
	Άθροισμα	93.017.917	40.509.920	52.507.997	
4. Ενίσχυση αστικών υποδομών - βελτίωση ποιότητας ζωής	1.Υγεία - Πρόνοια	27.195.470	27.195.470		ΕΤΠΑ
	2. Εκπαίδευση	62.322.953	62.322.953		ΕΤΠΑ
	3. Περιβάλλον	21.611.901	21.611.901		ΕΤΠΑ
	4. Αστικές υποδομές	19.830.028	19.830.028		ΕΤΠΑ
	5. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας- ΕΤΠΑ	16.087.809	16.087.809		ΕΤΠΑ
	6. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας - ΕΚΤ	8.872.519	8.872.519		ΕΚΤ
	Άθροισμα	155.920.680	155.920.680		
5. προώθηση της απασχόλησης και εξειδίκευσης ανθρώπινου δυναμικού.	1. ενδυνάμωση και ανάπτυξη υπηρεσιών υποστήριξης	16.140.553	16.140.553		ΕΚΤ
	2. ανάπτυξη και βελτίωση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού.	2.788.622	2.788.622		ΕΚΤ
	3. τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης.	9.915.017	9.915.017		ΕΚΤ
	Άθροισμα	28.844.192	28.844.192		
6. Αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου.	1. Διαχείριση και προστασία πόρων - έγγειες βελτιώσεις	38.810.202	38.810.202		ΕΓΤΠΕ
α) Αγροτική Ανάπτυξη	2. επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις	50.708.441	21.246.442	29.461.999	ΕΓΤΠΕ
	3. Δράσεις στήριξης - Ανάπτυξη δικτύων για τη Γεωργική οικονομία και τον Αγροτικό πληθυσμό.	1.699.860	849.858	850.002	ΕΓΤΠΕ
	4. Αγροτικές υποδομές	12.747.869	12.747.869		ΕΓΤΠΕ
	5. διαχείριση και προστασία δασικών οικοσυστημάτων	12.747.867	12.747.867		ΕΓΤΠΕ

	6. προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την δασοκομία, τη γεωργία, την υγιεινή και καλή διαβίωση των ζώων.	2.124.430	1.416.430	708.000	ΕΓΤΠΕ
	7. Αλιεία	12.039.658	12.039.658		ΕΤΠΑ
	8. Βελτίωση επαρχιακού οδικού δικτύου	53.824.360	53.824.360		ΕΤΠΑ
	9.ενίσχυση ανθρώπινου δυναμικού της υπαίθρου.	4.249.291	4.249.291		ΕΚΤ
β) Παρεμβάσεις στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές.	1.Ανάπτυξη ορεινών και ημιορεινών περιοχών, βελτίωση του οικιστικού ιστού σε οικισμούς της υπαίθρου.	5.665.721	5.665.721		ΕΓΤΠΕ
	2.Στήριξη της επιχειρηματικότητας σε ορεινές και ημιορεινές περιοχές.	11.331.721	5.665.721	5.666.000	ΕΓΤΠΕ
	3.Συγκρότηση ορεινών κέντρων – Βελτίωση ποιότητας ζωής.	5.665.720	5.665.720		ΕΤΠΑ
	4. Μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων στα πλαίσια των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων.	2.832.434	1.416.435	1.415.999	ΕΓΤΠΕ
	Άθροισμα	214.447.574	176.345.574	38.102.000	
7.Τεχνική βοήθεια	1. Τεχνική βοήθεια ΕΤΠΑ	4.249.518	4.249.518		ΕΤΠΑ
	2. Τεχνική βοήθεια ΕΓΤΠΕ	766.276	766.276		ΕΓΤΠΕ
	3.Τεχνική βοήθεια ΕΚΤ	502.409	502.409		ΕΚΤ
	Άθροισμα	5.518.203	5.518.203		
Σύνολο προγράμματος		781.434.566	637.934.566	143.500.000	

Αναλυτικότερα για τον άξονα προτεραιότητας I

Στο ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας, το Μέτρο 1: Οδικοί Άξονες-Λιμάνια (Άξονας Προτεραιότητας I: Ενίσχυση και αξιοποίηση της θέσης της Περιφέρειας ως Δυτικής Πύλης της Χώρας) περιλαμβάνει δράσεις:

- Κατασκευής επιλεκτικών παρεμβάσεων του Δυτικού Άξονα και του άξονα Πατρών – Πύργου, ανάπτυξης συνδετήριων οδών προς το νέο σχεδιαζόμενο Δυτικό άξονα την Ιόνια Οδό και αξιοποίησης των μεγάλων έργων.
- Δημιουργίας νέων οδικών αξόνων για την εξυπηρέτηση νέων αναπτυξιακών προοπτικών.

- Βελτίωσης του πρωτεύοντος- δευτερεύοντος-τριτεύοντος Εθνικού Οδικού Δικτύου της Περιφέρειας.
- Ανάπτυξης δικτύων ρύθμισης κυκλοφορίας (σηματοδότηση)
- Συμπληρωματικές παρεμβάσεις στο Εθνικό Οδικό Δίκτυο.
- Εξοπλισμού, αναβάθμισης και διασύνδεσης των λιμενικών υποδομών.
- Κατασκευής των αναγκαίων μεταφορικών και εμπορευματικών υποδομών για την πλήρη αξιοποίηση των Λιμένων της Περιφέρειας και του υπό αναβάθμιση σιδηροδρομικού δικτύου Αθηνών – Κορίνθου – Πατρών.

Το μέτρο αυτό έχει στόχο την ανάδειξη και ενίσχυση της θέσης της Περιφέρειας ως Δυτικής Πύλης της Χώρας και την κατοχύρωση της θέσης της ως σημαντικού κόμβου συνδυασμένων μεταφορών. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια κατασκευής των έργων υποδομής προβλέπεται σημαντική αύξηση της απασχόλησης στην περιοχή.

Αναλυτικότερα για τον Άξονα προτεραιότητας III και το μέτρο 2 του Άξονα προτεραιότητας II

Η ανάπτυξη της μεταποίησης και του τουρισμού στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας θα υποστηριχθεί τόσο από τα μέτρα του Άξονα Προτεραιότητας III του Γ' ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας «Αναδιάρθρωση και επέκταση της βιομηχανικής βάσης της Περιφέρειας και προώθηση καινοτομίας», (ο οποίος έχει συνολικό προϋπολογισμό 93εκ. €, εκ των οποίων τα 40εκ.€ αποτελούν τη δημόσια δαπάνη και τα υπόλοιπα 53εκ.€ τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα) όσο και από το μέτρο 2.2 «Τουρισμός» του Άξονα Προτεραιότητας II «Πολιτιστική και τουριστική ανάπτυξη» (το οποίο έχει συνολικό προϋπολογισμό 43,3εκ.€ εκ των οποίων τα 18,9εκ. € αποτελούν τη δημόσια δαπάνη και τα υπόλοιπα τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα. Συγκεκριμένα για την ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων:

«Ενίσχυση των ιδιωτικών παραγωγικών επενδύσεων»
(Δημόσια Δαπάνη 16.997.170€)

Με το μέτρο αυτό ενισχύονται νέες παραγωγικές επενδύσεις που πραγματοποιούνται από μεταποιητικές επιχειρήσεις της Περιφέρειας. Οι ενισχύσεις χορηγούνται στο πλαίσιο του Ν.2601/98. Έχει προκηρυχθεί το σύνολο του μέτρου και έχουν ήδη ενταχθεί 52 επιχειρήσεις οι οποίες πραγματοποιούν επενδύσεις συνολικού προϋπολογισμού 36εκατ. € και θα λάβουν επιχορηγήσεις ύψους 11,2εκατ. €. Με την υλοποίηση των επενδύσεων θα δημιουργηθούν σταδιακά 600 περίπου νέες θέσεις εργασίας.

«Βελτίωση των βιομηχανικών υποδομών»
(δημόσια δαπάνη 8.640.230€)

Στα πλαίσια του μέτρου αυτού χρηματοδοτούνται έργα βελτίωσης των βασικών υποδομών της ΒΙ.ΠΕ. Πάτρας, καθώς και έργα υποδομών ΒΙΟ.ΠΑ. Η τροποποίηση του Ν.2545/97 «Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές και άλλες διατάξεις» ανοίγει το δρόμο για την προκήρυξη του μέτρου και την ένταξη των έργων στο πρόγραμμα.

«Στήριξη Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων»
(Δημόσια δαπάνη 9.206.800€)

Στα πλαίσια του μέτρου αυτού δίδεται η δυνατότητα στις μεταποιητικές ΜΜΕ και ΠΜΕ της Περιφέρειας που απασχολούν από 1 έως 50 άτομα και έχουν μέσο ετήσιο κύκλο εργασιών τριετίας από 75.000€ έως 4.000.000€ να πραγματοποιήσουν επενδύσεις με ποσοστό επιχορήγησης 40%.

Ο επιχορηγούμενος προϋπολογισμός για παλιές επιχειρήσεις είναι 40.000€ έως 250.000€, ενώ για νέες υπό ίδρυση επιχειρήσεις 30.000€ έως 150.000€.

Έχει γίνει η πρώτη προκήρυξη του μέτρου και έχουν ενταχθεί 110 επιχειρήσεις, οι οποίες υλοποιούν επενδυτικά σχέδια συνολικού προϋπολογισμού 18,2εκ. € και θα λάβουν επιχορήγηση το ποσό των 7,3εκ. €.

Με την ολοκλήρωση των επενδυτικών σχεδίων θα δημιουργηθούν 210 νέες θέσεις εργασίας.

«Διασύνδεση Έρευνας και Παραγωγής – Προώθηση της Καινοτομίας»
(Δημόσια δαπάνη 5.665.720€)

Το μέτρο έχει σκοπό τη βελτίωση των υποδομών των Ερευνητικών Κέντρων της Περιφέρειας και την ενίσχυση των επιχειρήσεων της Περιφέρειας μέσω ερευνητικών προγραμμάτων που θα πραγματοποιήσουν σε συνεργασία με ερευνητικούς φορείς. Μέχρι σήμερα έχουν ενταχθεί και ήδη υλοποιούνται τέσσερα έργα τα οποία αφορούν στην ενίσχυση των υποδομών ισάριθμων Ερευνητικών Κέντρων της Περιφέρειας. Πόροι ύψους 2εκ. € περίπου θα διατεθούν για την ενίσχυση ΜΜΕ που θα πραγματοποιήσουν μέσω ερευνητικών φορέων προγράμματα έρευνας τύπου ΠΑΒΕ.

«Τουρισμός»

Η ενίσχυση τουριστικών επιχειρήσεων κάθε μορφής είναι ο στόχος του προγράμματος που περιλαμβάνεται στο περιφερειακό Πρόγραμμα Δυτικής Ελλάδας. Αυτό θα επιτευχθεί με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των τουριστικών επιχειρήσεων μέσω του εκσυγχρονισμού τους, την ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, την αύξηση της τουριστικής κίνησης και την τουριστική προβολή της Περιφέρειας.

Συνολικά διατίθενται 4,421 εκατ. ευρώ για τη βελτίωση τουριστικών υποδομών, ανάδειξη περιοχών τουριστικού ενδιαφέροντος, τουριστικά καταφύγια και προβολή του τουριστικού προϊόντος σε ιδιώτες και τοπικές αρχές.

Κατανομή των πόρων του μέτρου (τιμές σε ευρώ)

	Κοινοτική συμμετοχή (ΕΤΠΑ) (75%)	Δημόσια δαπάνη (25%)	Συνολικό Κόστος
Βελτίωση τουριστικών υποδομών	1.100.513	366.838	1.467.351
Ανάπλαση – ανάδειξη περιοχών τουριστικού ενδιαφέροντος	1.100.513	366.838	1.467.351
Τουριστικά αγκυροβόλια και καταφύγια τουριστικών σκαφών	1.100.513	366.838	1.467.351
Τουριστική Προβολή	1.237.815	412.605	1.650.420

Οι προτάσεις που θα υποβληθούν θα πρέπει να εμπίπτουν στις ακόλουθες κατηγορίες / ομάδες πράξεων του Μέτρου , με ιδιαίτερη έμφαση στον καινοτομικό χαρακτήρα τους:

- βελτίωση τουριστικών υποδομών.
- Ανάπλαση – ανάδειξη περιοχών τουριστικού ενδιαφέροντος.
- Τουριστικά αγκυροβόλια και καταφύγια τουριστικών σκαφών.
- Τουριστική προβολή.

Οι προτάσεις που θα επιλεγούν προς ένταξη στο εν λόγω Μέτρο, όσον αφορά τη δημόσια δαπάνη (18.980.169€), θα χρηματοδοτηθούν κατά 25% από εθνικούς πόρους και κατά 75% από το ΕΤΠΑ, αποστολή του οποίου είναι η συμβολή στην άμβλυνση των ανισοτήτων όσον αφορά την ανάπτυξη και το βιοτικό επίπεδο μεταξύ των διαφόρων περιφερειών, καθώς και η μείωση της καθυστέρησης των λιγότερο ευνοημένων περιφερειών. Επιπλέον, αποστολή του είναι η διόρθωση των κυριότερων περιφερειακών ανισοτήτων στην Κοινότητα, χάρη στη συμμετοχή, στην ανάπτυξη και στη διαρθρωτική προσαρμογή των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών καθώς και στην κοινωνικοοικονομική ανασυγκρότηση των περιφερειών.

Οι προτάσεις που θα υποβληθούν θα πρέπει να συμβάλλουν στους στόχους του Μέτρου, οι οποίοι είναι:

- η αύξηση της τουριστικής κίνησης.
- Ο εκσυγχρονισμός και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας.
- Η τουριστική προβολή της περιφέρειας.
- Η προώθηση της καινοτομίας.
- Η σύνδεση έρευνας και τεχνολογίας με την παραγωγή του τουριστικού προϊόντος.
- Η αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής.
- Η βελτίωση της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος.
- Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Τα προτεινόμενα έργα θα πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί μέχρι την 31.12.2006.

Το μέτρο σε αριθμούς

	Ευρώ
Δημόσια δαπάνη (Εθνικοί πόροι + ΕΤΠΑ)	18.980.169
Ιδιωτική συμμετοχή	26.441.002
Συνολικό κόστος	45.421.171

Έχουν ήδη ενταχθεί και βρίσκονται στο στάδιο της υλοποίησης 28 ιδιωτικές επενδύσεις.

Αναλυτικότερα για το 5^ο Άξονα προτεραιότητας

«Ενδυνάμωση και ανάπτυξη κοινωνικών υπηρεσιών υποστήριξης»

Στα πλαίσια της πολιτικής για την προώθηση των ίσων ευκαιριών ανδρών – γυναικών το Γ' ΠΕΠ χρηματοδοτεί την υποστήριξη λειτουργίας δομών που προσφέρουν υπηρεσίες φροντίδας παιδιών, ηλικιωμένων και ατόμων με αναπηρία (Μονάδες «βοήθεια στο σπίτι», κέντρα ημερήσιας φροντίδας ηλικιωμένων, Παιδικό Σταθμό, Βρεφονηπιακό Σταθμό, Κέντρα δημιουργικής Απασχόλησης των παιδιών και Παιδιών με Αναπηρία). Η χρηματοδότηση αφορά στην κάλυψη για τρία χρόνια των μισθών του προσωπικού και των λειτουργικών εξόδων των δομών καθώς και στην προσπάθεια εξοπλισμού.

«Ανάπτυξη και βελτίωση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού»

Με στόχο την αύξηση της απασχόλησης και τη μείωση της ανεργίας, καθώς και την ποιοτική αναβάθμιση και προσαρμογή του ανθρώπινου δυναμικού στις σύγχρονες συνθήκες της αγοράς εργασίας, το Γ' ΠΕΠ χρηματοδοτεί την υλοποίηση ενεργειών επαγγελματικής κατάρτισης και προώθησης στην απασχόληση σε αντικείμενα, που παρουσιάζουν ιδιαίτερη ζήτηση στην αγορά εργασίας. Έμφαση δίνεται στην υλοποίηση ενεργειών κατάρτισης σε ειδικότητες που είναι απαραίτητες για την κατασκευή και λειτουργία των έργων που εκτελούνται ή θα εκτελεστούν από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Ελλάδας. Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται και η αποτελεσματικότερη εφαρμογή του Αναπτυξιακού Προγράμματος της Περιφέρειας.

«Τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης»

Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις που αφορούν ανέργους και υποαπασχολούμενους σε περιοχές ή/και κλάδους με προβλήματα ανεργίας και ειδικές πληθυσμιακές ομάδες που κινδυνεύουν με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας. Περιλαμβάνονται δράσεις επιδότησης της απασχόλησης, της αυτοαπασχόλησης, της απόκτησης εργασιακής εμπειρίας και των νέων μορφών απασχόλησης, καθώς και δράσεις κατάρτισης.

Αναλυτικότερα για τον 6^ο Άξονα προτεραιότητας

Στον άξονα «Αειφόρος ανάπτυξη της Υπαίθρου» έχουν καθοριστεί οι γενικοί αναπτυξιακοί στόχοι οι οποίοι συμπεριλαμβάνουν :

- Τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής γεωργίας ενόψει των προκλήσεων ενός συνεχώς ανταγωνιστικότερου διεθνούς περιβάλλοντος.
- Τη βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου για να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα και η ελκυστικότητά της και να αποκατασταθεί η κοινωνική και οικονομική της λειτουργία.

- Τη διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων της υπαίθρου.

Συγκεκριμένα για την αειφόρο ανάπτυξη της υπαίθρου

«Επενδύσεις στις Γεωργικές Εκμεταλλεύσεις»
(Δημόσια Δαπάνη 21.246.440€)

Το μέτρο στοχεύει στη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης, των συνθηκών διαβίωσης εργασίας και παραγωγής των κατοίκων της υπαίθρου.

Προβλέπεται η επιδότηση ιδιωτικών επενδύσεων για τον εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (αγορά γεωργικών μηχανημάτων, κατασκευή στάβλων και αποθηκών, θερμοκηπίων, αγορά ζώων κλπ.)

«Δράσεις στήριξης – Ανάπτυξη δικτύων για την Γεωργική Οικονομία και τον Αγροτικό Πληθυσμό»
(Δημόσια δαπάνη 849.860€)

Στο μέτρο αυτό εντάσσονται δράσεις οι οποίες σχετίζονται με την παροχή ενισχύσεων για την προώθηση της εμπορίας τοπικών γεωργικών προϊόντων ποιότητας και βασικών υπηρεσιών για την αγροτική οικονομία και τον αγροτικό πληθυσμό.

Ενισχύονται ενέργειες συναφείς με την ανάπτυξη ποιοτικών γεωργικών προϊόντων, διατήρηση παραδοσιακών μεθόδων παραγωγής αγροτικών προϊόντων. Καινοτομίες δράσεις και ενέργειες για την δημιουργία ή επέκταση ιστοσελίδων και τη δημιουργία δικτύων και σημείων πληροφόρησης του αγροτικού πληθυσμού.

«Προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη δασοκομία, τη γεωργία, την υγιεινή και καλή διαβίωση των ζώων»
(Δημόσια δαπάνη 708.000€)

Με το μέτρο αυτό ενισχύεται η μετεγκατάσταση των πτηνοκτηνοτροφικών μονάδων με την κατασκευή νέων στάβλων και την αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού και αποθηκών καθώς και η βελτίωση ή συμπλήρωση εγκαταστάσεων επεξεργασίας αποβλήτων.

«Ολοκληρωμένα προγράμματα ανάπτυξης ορεινών όγκων της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας»

Περιλαμβάνουν δράσεις που συμβάλλουν στην ανάπτυξη εναλλακτικών ευκαιριών απασχόλησης και στη δημιουργία συμπληρωματικών εισοδημάτων στις ορεινές περιοχές της Περιφέρειας, έργα άρσης των προβλημάτων απομόνωσης των περιοχών αυτών και έργα υποδομών που διασφαλίζουν ένα καλύτερο επίπεδο υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης, πολιτισμού και αναψυχής στους κατοίκους που διαμένουν μόνιμα σ' αυτές τις περιοχές.

Το πρόγραμμα εφαρμόζεται σε 4 περιοχές: Βάλτου – Παναιτωλικού • Ορεινής Ναυπακτίας • Καλαβρύτων και Ορεινής Αιγιάλειας • Φιγαλείας – Ανδρίτσαινας.

«Στήριξη της επιχειρηματικότητας σε ορεινές και ημιορεινές περιοχές»
(Δημόσια Δαπάνη 5.665.721€)

Περιλαμβάνει 2 ενότητες:

1^η ενότητα: «Ενθάρρυνση των τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων και προβολή συγκριτικών πλεονεκτημάτων των περιοχών παρέμβασης»

Η υλοποίηση των δράσεων της ενότητας αυτής θα συμβάλει στην παροχή δυνατοτήτων ανάπτυξης δραστηριοτήτων υποδομών διανυκτέρευσης και εστίασης εναλλακτικών μορφών τουρισμού στις περιοχές παρέμβασης, οι οποίες θα στηρίζονται στην αξιοποίηση των τοπικών φυσικών και πολιτιστικών πόρων και θα συμβάλουν στην αύξηση της επισκεψιμότητας των περιοχών αυτών. Παράλληλα, η διενέργεια ιδιωτικών επενδύσεων για τη δημιουργία νέων ή τον εκσυγχρονισμό νων βιοτεχνικών μονάδων ενισχύει τη δημιουργία δυνατοτήτων απασχόλησης, εκτός του πρωτογενή τομέα, καθώς και στη δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων για τη συγκράτηση και αύξηση του πληθυσμού και των οικονομικών δραστηριοτήτων στις περιοχές αυτές. Επίσης ενισχύονται δράσεις προβολής των περιοχών.

2^η ενότητα: «Διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τη γεωργία, για να παρασχεθεί η δυνατότητα δημιουργίας πολλαπλών δραστηριοτήτων και η απόκτηση εναλλακτικών εισοδημάτων»

Δικαιούχοι της ενότητας είναι γεωργοί κατά κύρια ή μερική απασχόληση.

Σκοπός της δράσης είναι η παροχή δυνατοτήτων δημιουργίας πολλαπλών δραστηριοτήτων και απόκτησης εναλλακτικών εισοδημάτων για τη μείωση της υποαπασχόλησης στο γεωργικό τομέα, τη δημιουργία ίσων ευκαιριών, τη βελτίωση των εισοδημάτων και τη συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού. Ειδικότερα, στο πλαίσιο αυτής της ενότητας του μέτρου θα υλοποιηθούν οι ακόλουθες δράσεις:

Ενίσχυση τουριστικών δραστηριοτήτων

Ενίσχυση βιοτεχνικών δραστηριοτήτων

Κοινοτική πρωτοβουλία Leader +

Χρηματοδοτικός πίνακας συμπληρώματος προγραμματισμού ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας.

(ποσά σε ευρώ)

Αξίονας προτεραιότητας	Α/Α	Μέτρο/ υπόμτρο	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Σύνολο
1. Ενίσχυση και αξιοποίηση της θέσης της περιφέρειας ως δυτική πύλη της χώρας	1	Οδοί αξονες- λιμάνια	14.623.057	18.427.011	22.638.267	23.744.901	23.621.941	23.007.144	126.062.321
	2	Λοιπές μεταφορικές υποδομές	7.113.028	8.955.036	10.794.294	11.333.435	11.273.531	10.974.008	60.443.332
		Σύνολο	21.736.085	27.382.047	33.432.561	35.078.336	34.895.472	33.981.152	186.505.653
2.	1	Πολιτισμός	3.375.130	4.253.117	5.225.112	5.480.531	5.452.153	5.310.253	29.096.296

Πολιτιστική και τουριστική ανάπτυξη – αξιοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004	2	Τουρισμός	5.370.447	6.759.154	8.096.633	8.503.901	8.458.647	8.232.389	45.421.171
	3	Ανάδειξη Αρχαίας Ολυμπίας	1.314.432	1.656.360	2.034.900	2.134.372	2.123.320	2.068.057	11.331.441
	4	Πάτρα – πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης.	1.314.432	1.656.360	2.034.899	2.134.372	2.123.320	2.068.056	11.331.439
		Σύνολο	11.374.441	14.324.991	17.391.544	18.253.176	18.157.440	17.678.755	97.180.347
3.Αναδιάρθρωση και επέκταση της βιομηχανικής βάσης της περιφέρειας και προώθησης των υποδομών καινοτομίας.	1	Ενίσχυση των ιδιωτ. παραγωγικών επενδύσεων	6.045.597	7.607.556	9.079.726	9.538.325	9.487.371	9.232.593	50.991.168
	2	Βελτίωση των βιομηχανικών	1.002.253	1.262.976	1.551.612	1.627.461	1.619.033	1.576.895	8.640.230
	3	Στήριξη των μικρομεσαίων επιχ.	3.117.055	3.922.522	4.684.952	4.921.390	4.895.117	4.763.764	25.304.800
	4	Διασύνδεση έρευνας και παραγωγής-προώθηση καινοτομίας	826.915	1.041.575	1.268.516	1.331.139	1.324.183	1.289.391	7.081.719
		Σύνολο	10.991.820	13.834.629	16.584.806	17.418.315	17.325.704	16.862.643	93.017.917
4. Ενίσχυση αστικών υποδομών – βελτίωση ποιότητας ζωής.	1	Υγεία-τρόνσια	3.154.637	3.975.265	4.883.761	5.122.496	5.095.971	4.963.340	27.195.470
	2	Εκπαίδευση	7.229.379	9.109.983	11.191.954	11.739.053	11.678.264	11.374.320	67.322.953
	3	Περιβάλλον	2.506.951	3.159.093	3.881.064	4.070.785	4.049.704	3.944.304	21.611.901
	4	Αστικές υποδομές	2.300.256	2.898.632	3.561.076	3.735.153	3.715.810	3.619.101	19.830.028
	5	Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας - ΕΤΠΑ	1.866.161	2.351.618	2.889.048	3.030.274	3.014.584	2.936.124	16.087.809
	6	Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας – ΕΚΤ	1.001.708	1.301.162	1.593.713	1.672.095	1.663.386	1.640.455	8.872.519
	Σύνολο	18.059.092	22.795.753	28.000.616	29.369.856	29.217.719	28.477.644	155.920.680	
5. Προώθηση της απασχόλησης και	1	Ενδυνάμωση και ανάπτυξη κοινωνικών υπηρεσιών υποστήριξης	1.822.269	2.367.024	2.899.224	3.041.813	3.025.970	2.894.252	16.140.552

εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού.	2	Ανάπτυξη και βελτίωση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού	314.836	408.955	500.901	525.537	522.801	515.594	2.788.624
	3	Τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης	1.119.407	1.454.044	1.780.969	1.868.564	1.858.829	1.833.203	9.915.016
		Σύνολο	3.256.512	4.230.023	5.181.094	5.435.914	5.407.600	5.333.049	28.844.192
6. Αειφόρος Ανάπτυξη της Υπαιθρου	1	Διαχείριση και προστασία υδάτινων πόρων-έγχειρες βελτιώσεις	4.434.261	5.587.796	7.008.868	7.344.250	7.306.985	7.128.042	38.810.202
	2	Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις	5.956.930	7.497.168	9.061.566	9.513.315	9.463.120	9.216.342	50.708.441
	3	Δράσεις στήριξης - ανάπτυξη δικτύων για τη γεωργική οικονομία	198.913	250.383	304.220	319.302	317.627	309.415	1.699.860
	4	Αγροτικές υποδομές	1.455.667	1.834.288	2.302.649	2.412.811	2.400.570	2.341.884	12.747.869
	5	Διαχείριση και προστασία δασικών οικοσυστημάτων	1.455.667	1.834.288	2.302.645	2.412.811	2.400.571	2.341.885	12.747.867
	6	Προστασία του Περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη δασοκομία, τη γεωργία, την υγιεινή και καλή διαβίωση των ζώων	246.589	310.507	381.383	400.068	397.992	387.891	2.124.430
	7	Αλιεία	1.396.586	1.759.881	2.162.081	2.267.772	2.256.028	2.197.310	12.039.658
	8	Βελτίωση επαρχιακού οδικού δικτύου	6.243.552	7.867.711	9.665.777	10.138.271	10.085.773	9.823.276	53.824.360
	9	Ενίσχυση ανθρώπινου δυναμικού της υπαίθρου	479.746	623.161	763.272	800.812	796.641	785.659	4.249.291
	10	Ανάπτυξη ορεινών και ημιορεινών Περιοχών, βελτίωση του οικιστικού ιστού σε οικισμούς της υπαίθρου.	646.963	815.238	1.023.400	1.072.360	1.066.920	1.040.840	5.665.721

	11	Στήριξη της επιχειρηματικότητας σε ορεινές και ημιορεινές περιοχές.	1.325.994	1.669.124	2.028.022	2.128.550	2.117.380	2.062.651	11.331.721
	12	Συγκρότηση ορεινών κέντρων – βελτίωση ποιότητας ζωής	654.653	824.945	1.018.937	1.068.479	1.062.974	1.035.732	5.665.720
	13	Μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων στα πλαίσια των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων.	331.439	417.206	506.918	532.046	529.253	515.572	2.832.434
		Σύνολο	24.826.950	31.291.696	38.529.738	40.410.847	40.201.834	39.186.499	214.447.574
7. Τεχνική βοήθεια	1	1.1 ΕΤΠΑ /διαχείριση, Παρακολούθηση και έλεγχος	197.175	248.468	305.251	320.174	318.514	310.225	1.699.807
		1.2 ΕΤΠΑ/ υποστηρικτικές ενέργειες	295.762	372.702	457.877	480.259	477.773	465.338	2.549.711
	2	2.1 ΕΓΤΠΕ/ διαχείριση, παρακολούθηση η και έλεγχος	35.000	44.104	55.365	58.013	57.720	56.308	306.510
		2.2 ΕΓΤΠΕ/ υποστηρικτικές ενέργειες	52.501	66.154	83.048	87.021	86.579	84.463	459.766
	3	3.1 ΕΚΤ/ διαχείριση, παρακολούθηση και έλεγχος	22.689	29.470	36.098	37.873	37.676	37.156	200.962
		3.2 ΕΚΤ/ υποστηρικτικές ενέργειες	34.033	44.208	54.148	56.810	56.515	57.733	303.447
		Σύνολο	637.160	805.106	991.787	1.040.150	1.034.777	1.009.223	5.518.203
		ΣΥΝΟΛΟ	90.882.070	114.654.245	140.112.146	147.006.594	146.240.546	142.528.965	781.434.566

ΠΗΓΗ : ΟΠΣ «ΕΡΓΟΡΑΜΑ»

Στο ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας ο Άξονας Προτεραιότητας με την μεγαλύτερη οικονομική βαρύτητα είναι ο άξονας VI «ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ» με 214.447.574€ (ποσοστό 27,4%) και ακολουθούν ο Άξονας I «ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΩΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΠΥΛΗΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ» με 186.505.653€ (ποσοστό 23,9%), ο Άξονας IV «ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΑΣΤΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ – ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ» με 155.920.680€ (ποσοστό 20%), ο Άξονας II «ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ – ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΤΟΥ 2004» με 97.180.347€ (ποσοστό 12,4%), ο Άξονας III «ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΒΑΣΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ» με 93.017.917€ (ποσοστό 11,9%) και ο Άξονας V «ΠΡΟΩΘΗΣΗ

ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ» με 28.844.192€ (ποσοστό 3,7%).

Επενδύσεις στα πλαίσια του αναπτυξιακού νόμου

Με την συμμετοχή του τομέα του τουρισμού στον αναπτυξιακό νόμο ενεργοποιούνται επενδύσεις στον κλάδο του τουρισμού δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για ουσιαστική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος.

Οι επενδύσεις που ενεργοποιούνται σε δημόσια έργα (κυρίως υποδομές μεταφορών, αεροδρόμια, λιμάνια, επιβατικοί και μεθοριακοί σταθμοί κτλ) συμβάλλουν επιπλέον στην αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος.

Τουριστικές επενδύσεις υπαγχείσεις στον αναπτυξιακό νόμο '98

Από τον Μάιο του 1998 ως το Φεβρουάριο του 2004 είχαν ενταχθεί στον αναπτυξιακό νόμο τουριστικές επενδύσεις, συνολικού προϋπολογισμού περίπου 1 δις. ευρώ και η υλοποίηση των συγκεκριμένων σχεδίων συνδέεται με τη δημιουργία 7.215 νέων θέσεων εργασίας.

Κατανομή επενδύσεων κατά κατηγορία και έτος υπαγωγής στα πλαίσια του αναπτυξιακού νόμου

(ποσά σε ευρώ)

Κατηγορίες επένδυσης	Έτος	Αριθμός επενδύσεων	Προϋπολογισμός	Ίδια συμμετοχή	Νέες θέσεις εργασίας
Ανέγερση, επέκταση ξενοδοχείων	1998	1	836.390	627.293	12
	1999	8	8.581.568	4.799.028	66
	2000	9	12.072.868	5.826.213	78
	2001	9	14.274.454	7.280.828	199
	2002	19	51.379.231	26.119.314	358
	2003	14	31.821.866	13.130.485	223
	2004	2	3.760.000	2.244.580	22
Σύνολο		62	122.726.377	60.027.741	958
Μετατροπή διατηρητέων ή παραδοσιακών κτιρίων σε κύρια τουριστικά καταλύματα	1998	5	1.847.614	1.082.745	32
	1999	26	13.058.477	6.197.046	150
	2000	21	18.719.534	8.488.964	206
	2001	32	17.457.419	7.762.460	212
	2002	53	39.792.061	18.934.304	519
	2003	53	30.179.565	14.181.522	366
	2004	3	1.670.000	782.930	20
Σύνολο		193	122.724.670	57.429.971	1.505
Εκσυγχρονισμός ξενοδοχείων	1998	46	38.208.413	24.216.987	200
	1999	126	99.898.244	57.740.714	590
	2000	110	86.292.612	51.580.842	389
	2001	102	102.692.060	54.043.524	526
	2002	110	78.218.146	40.260.022	430
	2003	85	95.119.320	47.242.788	440
	2004	15	10.971.800	6.857.912	44
Σύνολο		594	511.400.595	281.942.789	2.619
Εκσυγχρονισμός κάμπινγκ	1998	3	968.452	552.165	2
	1999	4	993.953	745.604	15
	2000	2	345.855	218.798	5
	2001	2	376.816	185.768	2
	2002	1	257.000	141.350	5

	2003	0	0	0	0
	2004				
Σύνολο		12	2.942.076	1.843.685	29
Προσθήκη συμπληρωματικών εγκαταστάσεων σε ξενοδοχεία	1998	0	0	0	0
	1999	0	0	0	0
	2000	0	0	0	0
	2001	0	0	0	0
	2002	7	2.822.395	1.490.735	13
	2003	5	5.207.100	3.067.811	119
	2004				
Σύνολο		12	8.029.495	4.558.546	132
Επενδύσεις ειδικής τουριστικής υποδομής	1998	0	0	0	0
	1999	2	10.313.130	4.254.797	50
	2000	1	5.106.383	3.319.149	53
	2001	7	41.934.112	20.277.196	359
	2002	6	33.577.200	16.932.350	335
	2003	8	108.503.000	46.116.937	1.175
	2004				
Σύνολο		24	199.433.825	90.900.429	1.972
Σύνολο επενδύσεων	1998	55	41.860.869	26.479.190	246
	1999	166	132.845.372	73.737.189	871
	2000	143	122.537.252	69.433.966	731
	2001	152	176.734.861	89.549.776	1.298
	2002	196	206.046.033	103.878.075	1.660
	2003	165	270.830.851	123.739.543	2.323
	2004	20	16.401.800	9.885.422	86
Γενικό σύνολο		897	967.257.038	496.703.161	7.215

Πηγή: ΕΟΤ. Διεύθυνση Μελετών και Επενδύσεων

Οι κατηγορίες των επενδύσεων

Οι επενδύσεις που εντάσσονται στον αναπτυξιακό νόμο αφορούν έξι διαφορετικές κατηγορίες. Αυτές είναι οι παρακάτω:

1. Ίδρυση και επέκταση ξενοδοχειακών μονάδων. Έχουν υπαχθεί 62 επενδύσεις με 5.591 νέες κλίνες και 958 νέες θέσεις εργασίας, συνολικού προϋπολογισμού 122,72εκατ. ευρώ. Κατά μέσον όρο αντιστοιχούν 90 νέες κλίνες ανά επένδυση, με μέσο προϋπολογισμό (σε τρέχουσες τιμές) 21.950 ευρώ ανά κλίνη και μέση επιχορήγηση 4.311 ευρώ.

Ο σχετικά μικρός αριθμός των επενδύσεων οφείλεται στο ότι σε πολλές τουριστικά ανεπτυγμένες περιοχές της χώρας δεν χορηγείται το κίνητρο της δωρεάν επιχορήγησης για τη συγκεκριμένη κατηγορία επενδύσεων, στο μεγαλύτερο δε τμήμα των Νομών Αττικής και Θεσσαλονίκης δεν χορηγούνται καθόλου κίνητρα.

2. Εκσυγχρονισμός ξενοδοχειακών μονάδων: Έχουν υπαχθεί 594 επενδύσεις (66,2% του συνόλου των επενδύσεων), δηλαδή ισάριθμες ξενοδοχειακές μονάδες, με 82.456 κλίνες, εκ των οποίων εκσυγχρονίζονται οι 74.636.

Από άποψη γεωγραφικής κατανομής οι περισσότερες επενδύσεις εκσυγχρονισμού συγκεντρώνονται στην περιφέρεια Κρήτης με 170 μονάδες (28,6% του συνόλου) και 21.014 εκσυγχρονιζόμενες κλίνες (28,1%) και ακολουθούν η περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου με 117 μονάδες (19,7% του συνόλου) και 15.314 κλίνες (20,5%) και η περιφέρεια Ιονίων Νήσων με 71 μονάδες (11,9%) και 8.522 κλίνες (11,4%).

Σε ότι αφορά τον ρυθμό εκσυγχρονισμού των ξενοδοχείων ανά κατηγορία παρατηρούμε τα εξής: στην κατηγορία πολυτελείας (ΑΑ') εκσυγχρονίζεται το

26,4% των μονάδων και το 20,1% των κλινών, στην Α' κατηγορία το 17,7% και το 20,4% αντίστοιχα, στη Β' κατηγορία το 13,7% και το 15,2% και στην Γ' κατηγορία το 6,4% και το 8,5% αντίστοιχα.

3. Εκσυγχρονισμός κάμπινγκ: Έχουν υπαχθεί για εκσυγχρονισμό 12 κάμπινγκ, από τα 351 που λειτουργούν σε όλη τη χώρα, συ συνολικό προϋπολογισμό 2,94 εκατ. ευρώ.

4. Συμπληρωματικές εγκαταστάσεις σε λειτουργούσες ξενοδοχειακές μονάδες: πρόκειται για νέα κατηγορία επενδύσεων που θεσμοθετήθηκε με τον Ν 2941/2001. Αφορά τη δημιουργία κοινόχρηστων χώρων, κολυμβητικών δεξαμενών, αθλητικών εγκαταστάσεων κτλ σε λειτουργούντα ξενοδοχεία.

Έχουν υπαχθεί 12 επενδύσεις, συνολικού προϋπολογισμού 8,03% εκατ. ευρώ.

5. Μετατροπή διατηρητέων ή παραδοσιακών κτιρίων σε κύρια τουριστικά καταλύματα. Πρόκειται για τη δεύτερη σε αριθμό επενδύσεων κατηγορία μετά στον εκσυγχρονισμό των ξενοδοχείων. Έχουν υπαχθεί συνολικά 193 επενδύσεις με τις οποίες δημιουργούνται ισάριθμες ξενοδοχειακές μονάδες με 4.302 κλίνες και 1.505 νέες θέσεις εργασίας. Ο συνολικός προϋπολογισμός ανέρχεται σε 122,72 εκατ. ευρώ και η επιχορήγηση σε 50,71 εκατ. ευρώ. Κατά μέσον όρο αντιστοιχούν 22 κλίνες ανά επένδυση με μέσο προϋπολογισμό 28.527 ευρώ ανά κλίνη και μέση επιχορήγηση 11.788 ευρώ.

6. Ίδρυση, επέκταση και εκσυγχρονισμός εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής. Έχουν υπαχθεί 24 επενδύσεις ίδρυσης ή εκσυγχρονισμού παρόμοιων εγκαταστάσεων με συνολικό προϋπολογισμό 199,4 εκατ. ευρώ (8,3 εκατ. ευρώ ανά επένδυση), με τις οποίες δημιουργούνται 1.972 νέες θέσεις εργασίας.

Από τις επενδύσεις αυτές οι 11 αφορούν συνεδριακά κέντρα δυναμικότητας 200 ως 1.100 συνέδρων, οι επτά κέντρα θαλασσοθεραπείας δυναμικότητας 100 ως 250 ατόμων, οι τέσσερις τουριστικούς λιμένες δυναμικότητας 60 ως 380 θέσεων ελλιμενισμού και οι δύο γήπεδα γκολφ των 18 οπών.

Οι επενδύσεις κατά περιφέρεια το διάστημα Μάιο 1998 – Φεβρουάριο 2004 στα πλαίσια του αναπτυξιακού νόμου του '98

Περιφέρεια	Αριθμός Επενδύσεων	Προϋπολογισμός Επενδύσεων	Αρ. Κλινών 1998	Ευρώ ανά κλίνη
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	19	18.892	14.892	1.242
Κεντρική Μακεδονία	85	104.671.411	56.924	1.839
Δυτική Μακεδονία	7	9.537.528	3.216	2.966
Ήπειρος	37	19.435.542	9.152	2.124
Θεσσαλία	72	47.317.043	22.669	2.087
Στερεά Ελλάδα	22	25.776.539	28.133	916
Αττική	56	200.921.782	61.755	3.254
Δυτική Ελλάδα	37	78.453.278	14.267	5.499
Πελοπόννησος	59	51.290.714	32.199	1.593
Ιόνια νησιά	81	65.434.128	60.787	1.076
Βόρειο Αιγαίο	26	29.881.547	20.618	1.449
Νότιο Αιγαίο	160	151.597.919	136.679	1.109
Κρήτη	236	164.444.864	114.160	1.440
Σύνολο χώρας	897	967.257.037	575.451	1.681

Ο μεγαλύτερος αριθμός τουριστικών επενδύσεων συγκεντρώνεται στην Κρήτη (26,3% του συνόλου), το Νότιο Αιγαίο (17,8%), την Κεντρική Μακεδονία (9,5%) και

τα Ιόνια νησιά (9%). Από άποψη κατανομής του συνολικού προϋπολογισμού, τα μεγαλύτερα ποσά κατευθύνονται προς την περιφέρεια Αττικής (200,9 εκατ. ευρώ, δηλαδή το 20,8% του συνόλου), όπου πραγματοποιούνται λίγες μεν αλλά μεγάλες επενδύσεις, και ακολουθούν η Κρήτη (164,4 εκατ. ευρώ, το 17%), το Νότιο Αιγαίο (151,6 εκατ. ευρώ, το 15,7%) και η Κεντρική Μακεδονία (104,7 εκατ. ευρώ, το 10,8%).

Ο δείκτης ωστόσο που απεικονίζει κατά τον καλύτερο τρόπο τη δυναμική των επενδύσεων είναι αυτός που συγκρίνει το επενδυόμενο ποσό με τον αριθμό των κλινών, δείκτης ο οποίος για το σύνολο της χώρας είναι κατά μέσον όρο 1.681 ευρώ ανά κλίνη. Στις επί μέρους περιφέρειες, για τη χρονική περίοδο από τον Μάιο του 1998 ως το Φεβρουάριο του 2004, παρατηρούμε ότι ο δείκτης αυτός είναι μικρότερος του μέσου όρου της χώρας. Έτσι σε τουριστικές περιοχές όπως η Κρήτη (1.440 ευρώ ανά κλίνη), το Νότιο Αιγαίο (1.109 ευρώ) και τα Ιόνια Νησιά (1.076 ευρώ) ο δείκτης είναι πολύ χαμηλότερος του μέσου όρου. Αισθητά υψηλότερος είναι σε περιοχές της όπως η Δυτική Ελλάδα (5.499 ευρώ ανά κλίνη), η Αττική (3.254 ευρώ), η Δυτική Μακεδονία (2.966 ευρώ), η Ήπειρος (2.124 ευρώ), η Θεσσαλία (2.087 ευρώ), γεγονός που σημαίνει ότι στις περιοχές αυτές το τουριστικό προϊόν εμπλουτίζεται, είτε με την προσθήκη νέων εγκαταστάσεων, είτε με την αναβάθμιση των υφισταμένων, με ρυθμούς υψηλότερους από ότι στις υπόλοιπες περιοχές της χώρας.

Επενδυτικά σχέδια στον τομέα του τουρισμού σύμφωνα με τον νέο αναπτυξιακό

- Ίδρυση ή επέκταση ξενοδοχειακών μονάδων κατηγορίας τουλάχιστον τριών αστέρων (3*), πρώην Β' τάξης.
- Εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής λειτουργουσών ξενοδοχειακών μονάδων κατηγορίας τουλάχιστον δύο αστέρων (2*), πρώην Γ' τάξης.
- Εκσυγχρονισμός ξενοδοχειακών μονάδων που αφορά τη δημιουργία συμπληρωματικών εγκαταστάσεων.
- Μετατροπή παραδοσιακών ή διατηρητέων κτιρίων σε ξενοδοχειακές μονάδες.
- Εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής λειτουργουσών τουριστικών οργανωμένων κατασκηνώσεων (camping).
- Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός συνεδριακών κέντρων.
- Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός χιονοδρομικών κέντρων.
- Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός αξιοποίησης ιαματικών πηγών.
- Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός τουριστικών λιμένων σκαφών αναψυχής (μαρίνες) για επενδυτικά σχέδια που γίνονται με πρωτοβουλία οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου.
- Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός γηπέδων γκολφ.
- Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός κέντρων θαλασσοθεραπείας.

Ενισχυόμενες δαπάνες

- Η κατασκευή, επέκταση και εκσυγχρονισμός κτιριακών ειδικών και βοηθητικών εγκαταστάσεων, καθώς και οι δαπάνες διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου.

- Η επισκευή, αποκατάσταση και μετατροπή των παραδοσιακών ή διατηρητέων κτιρίων σε ξενοδοχειακές μονάδες.
- Η αγορά και εγκατάσταση καινούριων σύγχρονων μηχανημάτων και λοιπού εξοπλισμού περιλαμβανομένου και του ξενοδοχειακού. Τα μισθώματα της χρηματοδοτικής μίσθωσης καινούργιων σύγχρονων μηχανημάτων, λοιπού και ξενοδοχειακού εξοπλισμού του οποίου αποκτάται η χρήση.
- Η αγορά και κατασκευή εγκαταστάσεων που προκύπτουν από τις κατά περίπτωση καθοριζόμενες, σύμφωνα με την εκάστοτε νομοθεσία, προδιαγραφές των ανωτέρω επενδυτικών σχεδίων και δεν καλύπτονται από τις ενισχυόμενες δαπάνες της παραγράφου αυτής.
- Οι δαπάνες που στοχεύουν στην αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών.
- Η αγορά και εγκατάσταση καινούργιων σύγχρονων συστημάτων αυτοματοποίησης διαδικασιών και μηχανοργάνωσης, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών αγοράς του αναγκαίου λογισμικού.
- Η αγορά καινούργιων μεταφορικών μέσων μαζικής μεταφοράς προσωπικού καθώς και η αγορά ηλεκτρικών αυτοκινήτων για την μεταφορά υλικών και προσωπικού εντός της τουριστικής μονάδας.
- Οι δαπάνες εισαγωγής και προσαρμογής περιβαλλοντικά φιλικής τεχνολογίας στην παραγωγική διαδικασία.
- Επενδυτικά σχέδια παραγωγής ηλεκτρισμού από ήπιες μορφές ενέργειας και ειδικότερα την αιολική, την ηλιακή, την υδροηλεκτρική, τη γεωθερμική και τη βιομάζα, ανεξαρτήτως εγκαταστημένης ισχύος επενδυτικά σχέδια συμπαραγωγής ηλεκτρισμού και θερμότητας.

Και ο νέος αυτός αναπτυξιακός νόμος στοχεύει να προσελκύσει επενδύσεις για τον εκσυγχρονισμό του τουριστικού προϊόντος και τη βελτίωση της ποιότητας του, παρέχοντας σημαντικά κίνητρα.

Αξίζει επίσης να αναφερθεί το γεγονός ότι διακρίνεται μία προσπάθεια να στραφεί το ενδιαφέρον των επενδυτών στη διαφοροποίηση και εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος με την ανάπτυξη των θεματικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, καθώς προωθούνται επενδύσεις για την ανάπτυξη εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής (συνεδριακά, τουριστικοί λιμένες, θαλασσοθεραπεία κτλ). Αυτές οι επενδύσεις είναι κυρίως συγχρηματοδοτούμενες. Ένισχύονται όμως και από το Γ΄ ΚΠΣ.

Προγράμματα που υλοποιούνται από τον ΕΟΤ σε συνεργασία με ενδιάμεσο φορέα διαχείρισης, για επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τουρισμό.

Τα προγράμματα αυτά χρηματοδότησης καλύπτουν πολλές ανάγκες των τουριστικών επιχειρήσεων, από τη βαφή των κτιρίων τους μέχρι... διάδοση της μαγειρικής τους. Η χρηματοδοτική ενίσχυση αυτή μπορεί να καλύψει μέχρι το 40% του προϋπολογισμού της επένδυσης. Το υπόλοιπο 60% καλύπτεται με ιδιωτική συμμετοχή των επενδυτών.

1. Ποιοτικός εκσυγχρονισμός ξενοδοχείων, κάμπινγκ, ενοικιαζόμενων, επιπλωμένων δωματίων και διαμερισμάτων που δεν υπάγονται στον αναπτυξιακό νόμο (2601/98)

Με συνολικό προϋπολογισμό 110 εκατ. ευρώ, το πρόγραμμα απευθύνεται κυρίως στα μικρά καταλύματα που δεν μπορούν να ενταχθούν στον αναπτυξιακό νόμο. Η εφαρμογή του διαρκεί μέχρι τις 30/6/06.

Οι προτάσεις που θα υποβληθούν από τους υποψήφιους επενδυτές θα πρέπει να οδηγούν σε ολοκληρωμένο εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων και της λειτουργίας των επιχειρήσεών τους.

Οι ενέργειες που θα θεωρηθούν επιλέξιμες για κάθε πρόταση, ώστε να χρηματοδοτηθούν, ταξινομούνται στις ακόλουθες κατηγορίες:

Κατηγορία 1 :Βελτίωση / Αναβάθμιση κτιριακών εγκαταστάσεων (πχ. κοινόχρηστα κτίρια, βαφές, επιχρίσματα).

Κατηγορία 2 :Εκσυγχρονισμός κινητού εξοπλισμού εσωτερικών χώρων (πχ. κλιματιστικά, έπιπλα).

Κατηγορία 3: Έργα διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου (πχ. κήποι, πέργκολες, πισίνες).

Κατηγορία 4 : Επενδύσεις σε ηλεκτρονικό εξοπλισμό (πχ. ηλεκτρονικοί υπολογιστές, τηλεφωνικά κέντρα).

Κατηγορία 5 :Έργα εξοικονόμησης και υποκατάστασης της συμβατικής ενέργειας (πχ. ηλιακοί θερμοσίφωνες).

Κατηγορία 6: Έργα προστασίας περιβάλλοντος, ασφάλειας και υγιεινής (πχ. πυρασφάλεια, εγκαταστάσεις διάθεσης αποβλήτων).

Απαραίτητος όρος για να χρηματοδοτηθούν οι προτάσεις είναι να περιλαμβάνουν ενέργειες τριών τουλάχιστον από τις παραπάνω κατηγορίες.

Στο πρόγραμμα μπορούν να συμμετέχουν :

- α) Ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια, ανεξαρτήτως κατηγορίας.
- β) Ενοικιαζόμενα επιπλωμένα διαμερίσματα, ανεξαρτήτως κατηγορίας.
- γ) Κάμπινγκ Δ κατηγορίας
- δ) Ξενοδοχεία Δ' και Ε' κατηγορίας
- ε) Τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες.
- στ) Τουριστικές επιπλωμένες επαύλεις.
- ζ) Ξενοδοχεία και κάμπινγκ Γ' κατηγορίας και άνω.

Προτάσεις συμμετοχής υποβάλλονται από την 1^η Ιουλίου 2002 και μέχρι τη λήξη της διάρκειας εφαρμογής του Προγράμματος (30.6.2006).

2. Επιχειρηματικά Σχέδια για όλους τους κλάδους.

Στόχος του προγράμματος αυτού είναι η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων όλων των κλάδων του τουριστικού τομέα.

Ο συνολικός προϋπολογισμός του προγράμματος φτάνει στα 127,1εκατ. ευρώ και η εφαρμογή του διαρκεί μέχρι 30-6-2006.

Οι προτάσεις που θα υποβληθούν από τους υποψήφιους επενδυτές θα πρέπει να οδηγούν σε βελτίωση της οργάνωσης των επιχειρήσεών τους.

Συγκεκριμένα, θεωρούνται επιλέξιμες οι εξής ενέργειες:

1. Έρευνα αγοράς – εκπόνηση μελετών Marketing (πχ, έρευνα τάσεων διεθνούς αγοράς, αναζήτηση νέων αγορών κλπ.)
2. Αναδιοργάνωση – αυτοματοποίηση –ηλεκτρονική δικτύωση (πχ. απόκτηση Η/Υ, λογισμικού, τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού κτλ)
3. Προβολή – διαφήμιση (πχ. διαφημιστικές καταχωρίσεις, φυλλάδια κλπ)
4. Δημιουργία κοινών τουριστικών πακέτων, συνδυασμένες ενέργειες ένταξης σε πακέτα εναλλακτικών μορφών τουρισμού (σχεδιασμός και διοργάνωση).

5. Απόκτηση και εφαρμογή τεχνογνωσίας όσον αφορά την ανάπτυξη και διαχείριση ειδικών μορφών τουρισμού (αγορά τεχνογνωσίας, εκπαίδευση προσωπικού κλπ)
6. Συνενώσεις – συγχωνεύσεις ΜΜΕ (ενέργειες υλοποίησης διαδικασιών συνένωσης – συγχώνευσης).

Οι επιχειρήσεις μπορούν να επιλέξουν μία ή περισσότερες ενέργειες από τις παραπάνω κατηγορίες με στόχο την υλοποίηση προτάσεων ολοκληρωμένου χαρακτήρα. Κατά την αξιολόγηση των προτάσεων για ένταξη στο πλαίσιο του προγράμματος θα ληφθεί ιδιαίτερα υπόψη το κατά πόσον οι προτάσεις έχουν ολοκληρωμένο χαρακτήρα.

Στο πρόγραμμα μπορούν να συμμετέχουν μεμονωμένες επιχειρήσεις ή ομάδες συνεργαζόμενων επιχειρήσεων, οι οποίες είναι εγκατεστημένες στην ελληνική επικράτεια και ανήκουν στις παρακάτω κατηγορίες:

- Ξενοδοχεία και κάμπινγκ.
- Ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια και διαμερίσματα.
- Τουριστικά γραφεία και τουριστικές επιχειρήσεις οδικών μεταφορών (ΤΕΟΜ).
- Επιχειρήσεις εκμίσθωσης αυτοκινήτων Ι.Χ.
- Ναυλομεσιτικά γραφεία.
- Επιχειρήσεις – πλοιοκτήτες τουλάχιστον πέντε (5) επαγγελματικών σκαφών αναψυχής του Ν 2743/99, καθώς και επιχειρήσεις κρουαζιερόπλοιων δυναμικότητας μέχρι 50 επιβατών (εξαιρουμένου του πληρώματος).
- Επιχειρήσεις εκμετάλλευσης εγκαταστάσεων ειδικής τουριστική υποδομής (δηλαδή επιχειρήσεις εκμετάλλευσης γκολφ, μαρινών, συνεδριακών κέντρων, χιονοδρομικών κέντρων, κέντρων θαλασσοθεραπείας, ιαματικών πηγών κλπ).
- Καταστήματα τουριστικών ειδών, εφόσον διαθέτουν ειδικό σήμα ΕΟΤ.
- Τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες.
- Τουριστικές επιπλωμένες επαύλεις.

Προϋποθέσεις συμμετοχής:

Βασική προϋπόθεση συμμετοχής, προκειμένου για μεμονωμένη επιχείρηση, είναι να απασχολεί με σχέση εξαρτημένης εργασίας έως 150 άτομα και να έχει ετήσιο κύκλο εργασιών που δεν υπερβαίνει τα 4.400.000 ευρώ.

Στην περίπτωση που η πρόταση υποβάλλεται από συνεργαζόμενες επιχειρήσεις, τότε η καθεμιά απ' αυτές πρέπει να πληρεί τις παραπάνω προϋποθέσεις των μεμονωμένων επιχειρήσεων. Επιπλέον, το μέγιστο ποσοστό συμμετοχής κάθε συνεργαζόμενης επιχείρησης στον συνολικό προϋπολογισμό της κοινής πρότασης ορίζεται ως εξής:

- Για επένδυση που θα προταθεί από δύο (2) συνεργαζόμενες επιχειρήσεις: 60%
- Για επένδυση που θα προταθεί από τρεις (3) και πλέον συνεργαζόμενες επιχειρήσεις : 40%.

Διάδοση και καθιέρωση της ελληνικής κουζίνας

Σε εξέλιξη βρίσκεται πρόγραμμα για την ενίσχυση φορέων με στόχο τη διάδοση και καθιέρωση της ελληνικής παραδοσιακής, εθνικής, τοπικής και δημιουργικής κουζίνας, ώστε αυτή να αποτελέσει σημαντικό και αναγνωρίσιμο στοιχείο του συνολικού ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Επίσης, στόχος του προγράμματος

είναι η ενίσχυση επιχειρήσεων για την απόκτηση σήματος ΕΟΤ για την ελληνική κουζίνα.

Ο συνολικός προϋπολογισμός του προγράμματος φτάνει τα 14.673.514,31 ευρώ.

Οι ενέργειες που θα θεωρηθούν επιλέξιμες για να χρηματοδοτηθούν είναι οι εξής:

1. Διαμόρφωση και εκσυγχρονισμός χώρων (χώροι προετοιμασίας, αποθήκευσης και παρασκευής τροφίμων και εδεσμάτων, χώροι εστίασης, χώροι υγιεινής, προθήκες κτλ).
2. Εκσυγχρονισμός και αντικατάσταση κινητού εξοπλισμού κύριων και βοηθητικών χώρων.
3. Σχεδιασμός, παραγωγή και εκτύπωση καταλόγων εδεσμάτων.

Στο πρόγραμμα μπορούν να συμμετέχουν επιχειρήσεις, οι οποίες είναι εγκατεστημένες στην ελληνική επικράτεια και ανήκουν στις παρακάτω κατηγορίες:

- Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών εστίασης.
- Ξενοδοχεία και κάμπινγκ τα οποία λειτουργούν εστιατόρια.
- Επιχειρήσεις ειδικής τουριστικής υποδομής οι οποίες λειτουργούν εστιατόρια.
- Επιχειρήσεις ακτοπλοϊκών εταιριών ή /και κρουαζιερόπλοιων οι οποίες λειτουργούν εστιατόρια.

Βασική προϋπόθεση συμμετοχής για μια επιχείρηση είναι να απασχολεί με σχέση εξαρτημένης εργασίας έως 10 άτομα το πολύ.

Ο μέγιστος προϋπολογισμός πρότασης προς ενίσχυση ανέρχεται σε 29.350 ευρώ για κάθε μονάδα εστίασης.

Οι προτάσεις που θα εγκριθούν, θα πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί μέσα σε δώδεκα μήνες από την υπογραφή της σύμβασης.

Η δημόσια επιχορήγηση θα φτάσει το 50% του προϋπολογισμού της πρότασης.

Τα έντυπα του προγράμματος μπορούν να αναζητήσουν οι ενδιαφερόμενοι στα γραφεία του ΕΟΤ (Αμερικής 2Β, Αθήνα, 10564) ή στον κόμβο του ΕΟΤ στο διαδίκτυο (www.gnto.gr) και στους κατά τόπους ΕΦΔ.

Έργα που έγιναν ενόψει των Ολυμπιακών αγώνων

Ενόψει των ολυμπιακών αγώνων έγινε μια προσπάθεια να υλοποιηθούν έργα, που συμβάλλουν σημαντικά στην περιφερειακή ανάπτυξη, σε περιοχές εκτός της Αθήνας. Στα πλαίσια αυτής της προσπάθειας σχεδιάστηκε το ειδικό πρόγραμμα «ΕΛΛΑΔΑ 2004» που αφορούσε ουσιαστικά τέσσερις πόλεις της Ελλάδας εκτός της διοργανώτριας πόλης(Θεσσαλονίκη, Πάτρα, το Ηράκλειο και Βόλος) οι οποίες θα φιλοξενούσαν κάποιο Ολυμπιακό άθλημα. Προγραμματίστηκαν ανακαινίσεις κτιρίων, έργα οδικής, αθλητικής, τουριστικής υποδομής και αστικών αναπλάσεων, βελτιώσεις στις υπάρχουσες αθλητικές εγκαταστάσεις, παρεμβάσεις ανάπτυξης στις κυριότερες σιδηροδρομικές και ακτοπλοϊκές πύλες εισόδου της χώρας. Και έγινε μια προσπάθεια να συνδεθεί ο πολιτισμός με τον αθλητισμό και να υπογραμμιστεί η εθνική διάσταση των Ολυμπιακών Αγώνων.

Το πρόγραμμα αυτό στόχευε να πείσει ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 δεν είναι υπόθεση μόνο της Αθήνας αλλά όλης της χώρας και ότι οι θετικές επιπτώσεις από την διοργάνωση των Αγώνων διαχέονται σε όλη την χώρα.

Τα υποπρογράμματα του «ΕΛΛΑΔΑ 2004» είναι:

- Έργα υποδομής στις Ολυμπιακές πόλεις στις οποίες θα φιλοξενούνταν οι προκριματικοί Αγώνες ποδοσφαίρου.
- Έργα υποδομής και ανάπτυξης των πυλών εισόδου της χώρας
Προέβλεπε παρεμβάσεις στις κυριότερες οδικές, σιδηροδρομικές και ακτοπλοϊκές πύλες εισόδου της χώρας και η δημιουργία κέντρων πληροφόρησης και προβολής των Ολυμπιακών Αγώνων.
- Δίκτυο Προολυμπιακών προπονητηρίων
Αφορούσε υφιστάμενες αθλητικές εγκαταστάσεις στις οποίες θα γίνονταν βελτιωτικές παρεμβάσεις για να φιλοξενηθούν αθλητικές αποστολές ξένων χωρών και πριν από τους Αγώνες, ώστε να εγκλιματιστούν κατά την διάρκεια της προετοιμασίας τους
- Δίκτυο προπονητηρίων σε ολόκληρη τη χώρα
Δημιουργία ενός δικτύου νέων αθλητικών εγκαταστάσεων σε κάθε δήμο της χώρας με πληθυσμό μεγαλύτερο των 4.000 κατοίκων.
- Προβολή της χώρας και πρόγραμμα αναβάθμισης και ανάδειξης τουριστικών περιοχών
Περιλάμβανε την αναβάθμιση των τουριστικών υποδομών και υπηρεσιών και τη δημιουργία αρχαιολογικών, ιστορικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών διαδρομών. Στόχευε στη διάχυση των επισκεπτών των Ολυμπιακών Αγώνων σε ολόκληρη την Επικράτεια και στην προβολή του πολιτιστικού και περιβαλλοντικού πλούτου της Ελλάδας.
- Ολυμπιακή προβολή και ευαισθητοποίηση
Στόχευε στην προβολή των Ολυμπιακών Αγώνων σε ολόκληρη την Επικράτεια και στην ενημέρωση των πολιτών για την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων, καθώς και στην διάδοση της πεποίθησης ότι οι αγώνες αυτοί δεν αφορούν μόνο την Αθήνα αλλά ολόκληρη την χώρα.
- Ολυμπιακή Παιδεία
Περιλάμβανε ποικίλες δραστηριότητες και εκδηλώσεις που είχαν στόχο να αναδείξουν τα Ολυμπιακά Ιδεώδη και να φέρουν τους νέους πιο κοντά στα Ολυμπιακά Αθλήματα.
- Πολιτιστική Ολυμπιάδα και «Ελλάδα 2004»
Βασικό μήνυμα της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας ήταν η οικουμενικότητα του πολιτισμού. « Για ένα πολιτισμό των πολιτισμών που έχει συνείδηση της σημασίας του Χρόνου, του Τόπου και του Λόγου».
Οι θεματικές άξονες της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας ήταν:
• ειρήνη • κοινωνική συνοχή • παράδοση και νεωτερικότητα • κοινωνία της πληροφορίας
Πραγματοποιήθηκαν εκδηλώσεις γύρω από αυτούς τους θεματικούς άξονες, εκδηλώσεις που απευθύνονται σε όλο τον κόσμο στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Επιπλέον, παράλληλα, συγκροτήθηκε η «Επικράτεια Πολιτισμού», η οποία απαρτίζεται από το σύνολο έντεκα δικτύων που έχουν ως επίκεντρο το υπουργείο πολιτισμού: Θεατρικό Δίκτυο, Μουσικό Δίκτυο, Εικαστικό Δίκτυο, Δίκτυο Χορού, Κινηματογραφικό Δίκτυο, Φωτογραφικό Δίκτυο, Λαογραφικό Δίκτυο, Δίκτυο Βιβλίου, Δίκτυο πολιτιστικής οργάνωσης και διαχείρισης, Δίκτυο Μουσείων, Δίκτυο μνημείων και Αρχαιολογικών χώρων.

- Πρόγραμμα δράσης για την Αρχαία Ολυμπία
Υλοποιήθηκαν παρεμβάσεις αναβάθμισης των μουσείων της Αρχαίας Ολυμπίας, ανάπλασης του οικισμού της, πχ μέσα από την αποκατάσταση κτιρίων της και την κατασκευή ενός σύγχρονου αθλητικού κέντρου.
- Ολυμπιακό Φεστιβάλ Νέων
Παρέχει την ευκαιρία στους νέους όλου του κόσμου να γνωρίσουν το Ολυμπιακό πνεύμα στον τόπο που γεννήθηκε, στην Αρχαία Ολυμπία. Κατά την διάρκεια του Φεστιβάλ, οι νέοι είχαν την ευκαιρία να συμμετέχουν σε αθλητικές, πολιτιστικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες.
- Γιορτή του Ολυμπισμού
Η διαδρομή της φλόγας των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 σε ολόκληρο τον Ελλαδικό χώρο περιλάμβανε ένα ευρύ πρόγραμμα πρόδρομων πολιτιστικών εκδηλώσεων που έλαβαν χώρα στις πόλεις που συμμετείχαν σε αυτή την Ολυμπιακή Λαμπαδηδρομία.

Σημαντικά έργα για την Περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδας

ΖΕΥΞΗ ΡΙΟΥ – ΑΝΤΙΡΡΙΟΥ

Ενώνει το Ρίο με το Αντίρριο, την Πελοπόννησο με τη Στερεά Ελλάδα. Η γέφυρα του Ρίου Αντιρρίου είναι ένα έργο στρατηγικής σημασίας, καθώς συνδέει το οδικό δίκτυο Β.Δ Ελλάδος και Πελοποννήσου και διευκολύνει τη συγκοινωνία ανάμεσα στη χώρα μας και στη Δυτική Ευρώπη.

Το εγχείρημα των ρεκόρ

Συγκεντρώνει μια σειρά από τεχνολογικά ρεκόρ: πρόκειται για τη μεγαλύτερη καλωδιακή γέφυρα του κόσμου, τη μοναδική που εδράζεται σε βάθος ως 65μ. κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας. Έχει κατασκευαστεί σε μια ιδιαίτερα σεισμογενή περιοχή και χαρακτηρίζεται ως ένα από τα μεγαλύτερα συγκοινωνιακά έργα της Ευρώπης και όχι μόνον.

Η γέφυρα Ρίου Αντιρρίου είναι όνειρο γενεών, ένα έργο που είχε οραματισθεί ο Χαρίλαος Τρικούπης, του οποίου φέρει το όνομα.

Το έργο είναι μοναδικό στον κόσμο καθώς παρουσιάζει ιδιαιτερότητες ως προς τα τεχνικά χαρακτηριστικά του, κυρίως λόγω του μεγάλου βάθους στο οποίο εδράζονται οι τέσσερις πυλώνες του, αλλά και λόγω της γεωμορφολογικής κατάστασης της περιοχής, που είναι υψηλής σεισμικότητας. Εκτός των άλλων, το Ρίο απομακρύνεται από το Αντίρριο οκτώ χιλιοστά κατά μέσον όρο τον χρόνο.

Το ανάγλυφο του πυθμένα εμφανίζει απότομες κλίσεις προς τις δύο ακτές και ένα μεγάλο οριζόντιο πλάτωμα σε βάθος περίπου 60 μέτρων κάτω από την επιφάνεια

της θάλασσας. Κατά τη διάρκεια των ερευνών δεν εντοπίστηκε βραχώδες στρώμα σε βάθος ως και 100μ. κάτω από τον πυθμένα.

Σύμφωνα με γεωλογικές μελέτες, το πάχος των ιζημάτων, που αποτελούνται από παχιές αργιλικές στρώσεις αναμειγμένες σε ορισμένα σημεία με λεπτή άμμο, υπερβαίνει τα 500μέτρα.

Όλα αυτά ελήφθησαν υπόψη στις μελέτες που εκπονήθηκαν. Η θεμελίωση της γέφυρας επιτεύχθη με θεμέλια διαμέτρου 90μ., που επικάθονται στον πυθμένα της θάλασσας, ο οποίος έχει προηγουμένως εξυγιανθεί και κατόπιν ενισχυθεί με έμπηξη μεταλλικών σιδηροσωλήνων διαμέτρου 2μ., πάχους 2 εκατοστών και μήκους 25 – 30 μέτρα.

Η γέφυρα αναρτάται από τέσσερις πυλώνες οι οποίοι βρίσκονται μέσα στη θάλασσα και στηρίζεται σε δύο ακρόβαθρα στις ακτές. Οι πυλώνες αυτοί φτιάχτηκαν στην ξηρά και ρυμουλκήθηκαν στην ακριβή θέση όπου βρίσκονται. Οι εργασίες θεμελίωσης και κατασκευής έγιναν με τη χρήση δύο πλωτών πλατφόρμων, της Λίζας και της Σαρ, επιφάνειας 2,4 και 2 στρεμμάτων, αντιστοίχως, οι οποίες ήρθαν από την Αγγλία.

Το κατάστρωμα της γέφυρας, πλάτους 27,2μ., διαθέτει δύο λωρίδες κυκλοφορίας συν μια βοηθητική ανά κατεύθυνση και είναι συνεχές σε όλο το μήκος και πλήρως αναρτημένο από τις κεφαλές των τεσσάρων πυλώνων με 368 καλώδια, κατανεμημένα ανά 12μέτρα κατά μήκος του καταστρώματος, σε οκτώ ομάδες σχήματος βεντάλιας. Χρησιμοποιήθηκαν 40χιλιόμετρα καλώδια, συνολικού βάρους 5.000τόνων.

Τα τεχνικά χαρακτηριστικά αποδεικνύουν την μοναδικότητα του έργου:

- Η γέφυρα έχει σχεδιαστεί για να ανθίσταται σε περίπτωση σεισμού με επιτάχυνση εδάφους 48% επί της βαρύτητας, ενώ με βάση το νόμο των πιθανοτήτων σεισμός αυτού του μεγέθους εμφανίζεται μια φορά στα 2.000 χρόνια. Ο σεισμός για παράδειγμα που είχε γίνει στην Τουρκία εντάσεως 7,4 Ρίχτερ, έδωσε επιτάχυνση 40%. Επιπλέον υπάρχει σεισμική μόνωση στα θεμέλια της καθώς και αποσβεστήρες σεισμικής μόνωσης στο κατάστρωμα της γέφυρας.
- Η γέφυρα έχει σχεδιαστεί να αντέξει ακόμα και στο ενδεχόμενο σύγκρουσης με δεξαμενόπλοιο 180.000 τόνων που πλέει με ταχύτητα 16 κόμβων αλλά και σε ανέμους έως και 265χλμ την ώρα , που στην ουσία αντιστοιχούν σε τυφώνα.
- Η γέφυρα έχει τα μεγαλύτερα θεμέλια, τα οποία κατασκευάστηκαν σε μια ασυνήθιστα ξηρά δεξαμενή, επιφάνειας 20.000τ.μ., σε βάθος 12μ. κάτω από τη θάλασσα.
- Κάθε πέλδιλο (θεμέλιο) που ποντίστηκε στη θάλασσα είναι 6,5στρεμμάτων με διάμετρο 90μ., ενώ το βάρος του κάθε «ποδιού» είναι 80.000 τόνοι.
- Η απόσταση μεταξύ των τεσσάρων πυλώνων που στηρίζουν τη γέφυρα είναι 560μ. Κάθε πυλώνας έχει βάρος 170.100 τόνους και ύψος 227μ.
- Το οδόστρωμα της γέφυρας βρίσκεται 48μ. επάνω από την επιφάνεια της θάλασσας.
- Ο όγκος του μπετόν που χρησιμοποιήθηκε για τη συνολική κατασκευή της γέφυρας είναι 260.000κ.μ.

Συγχρηματοδοτούμενη ζεύξη

Το έργο της ζεύξης Ρίου Αντιρρίου είναι συγχρηματοδοτούμενο και κατασκευάστηκε με σύμβαση παραχώρησης. Το συνολικό κόστος του, με τη συνεκτίμηση των χρηματοοικονομικών εξόδων κατά τη διάρκεια της κατασκευαστικής περιόδου, ανέρχεται σε περίπου 800 εκατ. ευρώ.

Η χρηματοδότηση προέρχεται ως εξής: 10% μετοχικό κεφάλαιο, 45% χρηματοδοτική συμβολή του Δημοσίου και 45% δάνειο της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, με την εγγύηση ομίλου εμπορικών τραπεζών.

Το έργο κατασκευάστηκε από την κοινοπραξία Γέφυρα, στην οποία συμμετέχουν οι εταιρίες: Vinci Construction Grands Projets (53,00%), Ακτωρ ΑΤΕ (15,48%), J&P-Αβαξ ΑΕ (11,20%), Αθηνά ΑΕΤΒ & ΑΕ (7,74%), Προοδευτική ΑΤΕ (7,74%) και Παντεχνική ΑΕ (4,84%). Η εταιρία Γέφυρα ΑΕ γαλλοελληνικών συμφερόντων θα έχει την ευθύνη λειτουργίας της γέφυρας για 35 χρόνια. Η χρονική διάρκεια παραχώρησης λήγει στις 24 Δεκεμβρίου 2039. Μετά, η γέφυρα θα παραδοθεί στο Ελληνικό δημόσιο, το οποίο θα αναλάβει τη λειτουργία της.

Το όραμα του Τρικούπη

Η ζεύξη Ρίου Αντιρρίου υπήρξε όραμα του μεσολογίτη πολιτικού Χαρίλαου Τρικούπη, ο οποίος διητέλεσε επανειλημμένα πρωθυπουργός την τελευταία εικοσαετία του 19^{ου} αιώνα. Εμπνευσμένος από ένα δημοσίευμα του Εμίλ Μπυρνούφ, που υπήρξε διευθυντής της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής Αθηνών,

αναφέρθηκε για πρώτη φορά στην αναγκαιότητα της γεφύρωσης του στενού κατά τη διάρκεια αγόρευσης του στη βουλή στις 30 Μαρτίου 1889.

Το όραμα του Χαρίλαου Τρικούπη έγινε πραγματικότητα το 2004. Ο διαγωνισμός για το έργο προκηρύχθηκε το 1991 και οι προσφορές κατατέθηκαν την 1^η Δεκεμβρίου 1993. Τελικώς στις 3 Ιανουαρίου 1996 το Ελληνικό Δημόσιο και η εταιρία Γέφυρα ΑΕ υπέγραψαν τη σύμβαση παραχώρησης για τη μελέτη, κατασκευή, χρηματοδότηση, συντήρηση, και εκμετάλλευση της γέφυρας Ρίου - Αντιρρίου. Ο θεμέλιος λίθος του έργου τέθηκε στις 19 Ιουλίου 1998.

Η σύγκριση με άλλες γέφυρες

Από τη σύγκριση των διαστάσεων της γέφυρας Ρίου Αντιρρίου με άλλες παγκοσμίως γνωστές γέφυρες προκύπτει ότι:

Στην κατάταξη καλωδιωτών γεφυρών με βάση το άνοιγμα, η γέφυρα Tatara στην Ιαπωνία και η γέφυρα της Νορμανδίας στη Γαλλία βρίσκονται στην πρώτη και στη δεύτερη θέση στον κόσμο (890μ και 856μ. αντιστοίχως), ενώ στην πρώτη δεκάδα περιλαμβάνονται και η γέφυρα Ρίου Αντιρρίου με βασικό άνοιγμα 560μ. Η τελευταία όμως, χάρη στους τέσσερις πυλώνες της, αντί των δύο που αποτελούν την κοινή πρακτική, βρίσκεται στην πρώτη θέση στον κόσμο με κριτήριο το μεγαλύτερο σε μήκος συνολικό καλωδιακό κατάστρωμα (2.252μ.)

Αυτό το εντυπωσιακό μήκος καταστρώματος είναι το μεγαλύτερο ακόμη και από το συνολικό μήκος του καταστρώματος της πασίγνωστης κρεμαστής γέφυρας Golden Gate των ΗΠΑ (1.966μ).

Απέναντι σε 4 μόλις λεπτά

Μέσω της γέφυρας η απόσταση Ρίου- Αντιρρίου διανύεται σε τέσσερα λεπτά της ώρας, έναντι των 35-45 λεπτών, πολλές φορές και μιας ώρας, που ήταν με τα φέρι μπόουτ της γραμμής. Στον χρόνο αυτό προσμετρούνται και οι χρόνοι αναμονής καθώς και εκείνοι της εισόδου και εξόδου των οχημάτων στα πλοία.

Οι σταθμοί των διοδίων βρίσκονται από την πλευρά του Αντιρρίου και θα είναι 4 ανά κατεύθυνση, ενώ το επιτρεπόμενο όριο ταχύτητας πάνω στη γέφυρα θα είναι 80χλμ.

Ιονία οδός

Το μεγαλύτερο πρόγραμμα χρηματοδότησης οδικών και σιδηροδρομικών δικτύων, καθώς και προγραμμάτων έρευνας που έχει αποφασίσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα προβλέπει τη δημιουργία μεγάλων διευρωπαϊκών δικτύων. Ανάμεσα τους περιλαμβάνεται η χρηματοδότηση και κατασκευή του οδικού άξονα Αθήνα – Πάτρα – Ηγουμενίτσα – Σόφια – Βουδαπέστη. Το έργο προβλέπεται να έχει ολοκληρωθεί ως το 2015 και πρόκειται να δαπανηθούν 220 δις ευρώ. Το έργο αυτό περιλαμβάνει, δηλαδή, και την πολυσυζητημένη χάραξη της εθνικής Ιονίου οδού (κατά το αντίστοιχο της Εγνατίας στη Βόρειο Ελλάδα) που θα ενώνει με μεγάλης ταχείας κυκλοφορίας δρόμο όλη τη Δυτική Ελλάδα, η οποία σήμερα εξυπηρετείται από ένα στενό και αργό οδικό άξονα από το Αντίρριο μέχρι τα Ιωάννινα. Άλλο κονδύλι, επίσης, έχει

εγγραφεί για την κατασκευή μικρότερης αρτηρίας που θα ενώνει την Καλαμάτα με το Ρίο. Όταν αυτά, υλοποιηθούν, φανερό είναι πως θα μετατοπίσουν κατά ένα σημαντικό μέρος το τουριστικό ενδιαφέρον και τις επενδύσεις προς τις δυτικές ακτές της χώρας.

Ο Δυτικός άξονας (Καλαμάτα – Πύργος – Πάτρα – Ρίο – Αντίρριο – Αργίνιο – Άρτα – Ιωάννινα – Κακκαβιά) είναι ένα οδικό έργο υψίστης εθνικής σημασίας και αναπτυξιακής προτεραιότητας, γιατί μαζί με τη Ζεύξη Ρίου Αντιρρίου ανοίγει τους οριζόντες ανάπτυξης και κοινωνικής συνοχής τριών μεγάλων και κρίσιμων περιφερειών της χώρας που είναι η Πελοπόννησος, η Δυτική Ελλάδα κι η Ήπειρος. Η υλοποίηση του Δυτικού άξονα έχει ξεκινήσει με την κατασκευή τόσο της Ζεύξης Ρίου Αντιρρίου, όσο και με την κατασκευή των παρακάμψεων του Αργινίου και της Άρτας – Φιλιππιάδας.

Το υπόλοιπα τμήματα του δυτικού άξονα θα κατασκευαστούν με δύο (2) Συμβάσεις Παραχώρησης, έτσι ώστε να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή διασφάλιση όλων των αναγκαίων και απαιτούμενων χρηματοδοτήσεων, αξιοποιώντας εθνικούς, κοινοτικούς, τραπεζικούς και ιδιωτικούς πόρους:

Α. Αντίρριο – Ιωάννινα.

Έχει ολοκληρωθεί η Α' φάση του διαγωνισμού με την προεπιλογή 4 ομίλων. Παράλληλα προχωρεί η εκπόνηση των υποστηρικτικών μελετών «ωρίμανσης». Με την ολοκλήρωση των Μελετών αυτών θα δοθούν τα Τεύχη στους προκριθέντες ομίλους προκειμένου να υποβάλλουν εντός σύντομου χρονικού διαστήματος τις οικονομο – τεχνικές προσφορές τους, από τις οποίες τελικά θα επιλεγεί ο επικρατέστερος όμιλος που θα αναλάβει το έργο.

Β. Νότιο τμήμα της Ιόνιας Οδού. (Πάτρα – Πύργος – Τσακώνα) και ΠΑΘΕ (τμήμα Ελευσίνα – Κόρινθος – Πάτρα). Ολοκληρώθηκε η Α' φάση του διαγωνισμού με την προεπιλογή επίσης 4 ομίλων και παράλληλα προχωρεί η εκπόνηση των υποστηρικτικών μελετών «ωρίμανσης». Και εδώ θα ακολουθηθούν οι ίδιες διαδικασίες ανάθεσης του έργου. Με την ολοκλήρωση των Μελετών θα δοθούν τα Τεύχη στους προκριθέντες Ομίλους προκειμένου να υποβάλλουν τις οικονομο-τεχνικές προσφορές τους, από τις οποίες τελικά θα επιλεγεί ο επικρατέστερος όμιλος.

Δυτικός σιδηροδρομικός άξονας

Η κατασκευή του δυτικού σιδηροδρομικού άξονα από τα Ιωάννινα ως την Καλαμάτα και από την Ηγουμενίτσα ως την Καλαμπάκα και την Κοζάνη, καθώς και η ανάπτυξη του θαλάσσιου διαδρόμου που συνδέει την Ελλάδα, την Αδριατική και την Κύπρο με την περαιτέρω ανάπτυξη των ελληνικών λιμένων είναι τα δύο άλλα έργα ελληνικού ενδιαφέροντος που ενέκρινε η ΕΕ ώστε να περιληφθούν στα ευρωπαϊκά έργα προτεραιότητας. Πρόκειται για έργα που θα χρηματοδοτηθούν τα επόμενα χρόνια από τα Κοινοτικά Ταμεία και τα οποία πρέπει να ολοκληρωθούν ως το 2014. Επίσης η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε την ολοκλήρωση του σιδηροδρομικού άξονα Αθήνας – Σόφιας – Βουδαπέστης – Βιέννης – Πράγας – Νυρεμβέργης – Δρέσδης, που θα πρέπει να ολοκληρωθεί ως το 2015, καθώς και την ολοκλήρωση του οδικού άξονα Πάτρας – Αθήνας και Θεσσαλονίκης – Σόφιας – Βουδαπέστης χωρίς αυστηρά προκαθορισμένα όρια. Αλλά το ελληνικό τμήμα, δηλαδή ο αυτοκινητόδρομος Πάτρας – Αθήνας – Θεσσαλονίκης, ορίζεται ότι πρέπει να ολοκληρωθεί ως το 2008.

Το έργο αφορά άμεσα το ενάμισι εκατομμύριο κατοίκους των περιοχών της Δυτικής Μακεδονίας, της Ηπείρου, της Δυτικής Στερεάς Ελλάδας και της Δυτικής Πελοποννήσου. Με το έργο αυτό θα γίνουν για πρώτη φορά μετά από πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα νέες σιδηροδρομικές χαράξεις. Το κόστος κατασκευής υπολογίζεται στα 3 δις ευρώ και η διάρκεια κατασκευής του από το 2006 ως το 2014.

Η γενικότερη σημασία του έργου για την οικονομία της χώρας είναι προφανής, αφού μπαίνουμε στην περίοδο που η Ελλάδα θα αποκτήσει ένα πλήρες και ολοκληρωμένο σιδηροδρομικό δίκτυο, που αναμένεται να «δώσει ζωή» σε απομονωμένες ως σήμερα περιοχές της Κεντρικής, Δυτικής και Νότιας Ελλάδας, όπως η Κοζάνη, η Καλαμπάκα, τα Ιωάννινα, η Ηγουμενίτσα, το Αγρίνιο, το Αντίρριο, η Καλαμάτα.

Η σημασία του έργου

Εκτιμάται ότι το έργο θα συμβάλει ουσιαστικά στην οικονομική ανάπτυξη της Δυτικής Ελλάδας αλλά και γενικότερα στην ανάπτυξη της χώρας, αφού το σιδηροδρομικό αυτό δίκτυο συνδέεται με το διευρωπαϊκό δίκτυο και τους δέκα διευρωπαϊκούς διαδρόμους μεταφορών. Η κατασκευή του έργου θα δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας, ενώ εκτιμάται ότι αποτελεί απάντηση σε όσους υποστηρίζουν πως μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 δεν θα γίνουν μεγάλα έργα στην Ελλάδα.

Ο δυτικός σιδηροδρομικός άξονας περιλαμβάνει τα ακόλουθα τμήματα:

- Ηγουμενίτσα – Ιωάννινα – Καλαμπάκα, το οποίο ολοκληρώνει τον οριζόντιο σιδηροδρομικό άξονα Ηγουμενίτσα – Βόλος και μπορεί να θεωρηθεί ως σιδηροδρομική Εγνατία. Το έργο έχει μήκος 147χλμ., θα περιλαμβάνει 18 σήραγγες συνολικού μήκους 42χλμ και μία γέφυρα μήκους 990μέτρων. Θα κατασκευαστεί το διάστημα 2006 – 2011 και προβλέπεται να λειτουργήσει το 2012 με ταχύτητες τρένων 120 – 160χλμ την ώρα.
- Ηγουμενίτσα – Ιωάννινα – Αντίρριο – Ρίο – Καλαμάτα, που αποτελεί τον κατακόρυφο σιδηροδρομικό άξονα της δυτικής Ελλάδας. Το συνολικό μήκος ανέρχεται σε 495χλμ, θα κατασκευαστεί το διάστημα 2008 – 2013 και προβλέπεται να λειτουργήσει το 2014 με ταχύτητα τρένων 140χλμ. την ώρα. Η γραμμή θα έχει συνδέσεις με τα λιμάνια στο Μεσολόγγι, το Κρυονέρι και το Πλατυγιάλι της Αιτωλοακαρνανίας, με τρία λιμάνια του Νομού Ηλείας καθώς και την Κυπαρισσία.
- Καλαμπάκα – Κοζάνη, που συνδέει τη βόρεια με τη κεντρική Ελλάδα ολοκληρώνοντας το σιδηροδρομικό δίκτυο στη ελληνικό έδαφος. Το έργο έχει μήκος 105χλμ. θα κατασκευαστεί το διάστημα 2006 – 2011 και προβλέπεται να λειτουργήσει το 2012 με ταχύτητα τρένων 160χλμ. την ώρα.

Η μελέτη της βιωσιμότητας

Για την υποστήριξη του έργου εκπονήθηκε μελέτη βιωσιμότητας και κοινωνικοοικονομικής σκοπιμότητας η οποία κατέδειξε τα εξής:

- βελτιώνει τη διασύνδεση των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και ενισχύει την ανάπτυξη μεταφορών στην περιοχή

των Βαλκανίων. Επιπλέον εξασφαλίζει τη διατροπικότητα των μεταφορών μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας και χωρών της Κεντρικής Ευρώπης.

- Δημιουργεί προστιθέμενη αξία σε επενδύσεις που ήδη έχουν γίνει με συνδρομή και της ΕΕ για την ανάπτυξη της υποδομής των κύριων λιμένων της Ανατολικής Μεσογείου καθώς διασυνδέει τουλάχιστον πέντε κύριους λιμένες της Ελλάδας και επεκτείνει την ενδοχώρα των ιταλικών λιμένων προς ανατολάς.
- Έχει εκτιμώμενο κόστος κατασκευής 2,71 δις ευρώ, με πολύ ικανοποιητικό συντελεστή εσωτερικής ανταποδοτικότητας της τάξεως του 5,5%-6,5%.
- Επιπλέον διασυνδέει με το διευρωπαϊκό δίκτυο τρεις από τους δέκα πανευρωπαϊκούς διαδρόμους μεταφορών που συναποφασίστηκαν στις συνόδους των υπουργών Μεταφορών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Κρήτη και στο Ελσίνκι και καταλήγουν στην Ελλάδα. Οι διάδρομοι αυτοί είναι οι: IV Δρέσδη- Ουγγαρία- Βουλγαρία- Θεσσαλονίκη, IX Πετρούπολη –Μόσχα- Βουκουρέστι- Αλεξανδρούπολη και X Θεσσαλονίκη- Βελιγράδι- Σάλτσμπουργκ.

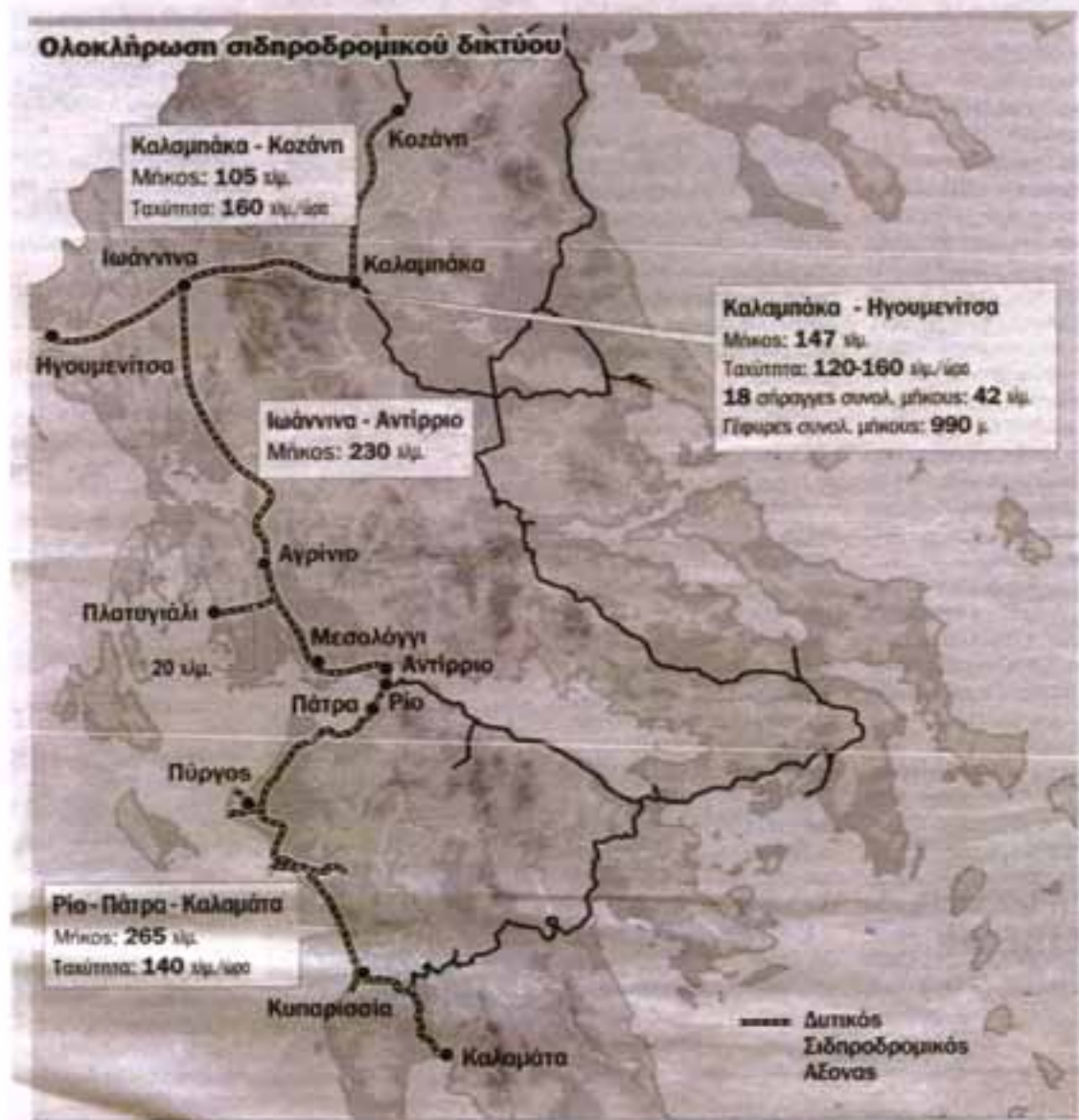
Με τον Δυτικό Σιδηροδρομικό Άξονα εκτιμάται ότι επιτυγχάνεται η διασύνδεση του ελληνικού σιδηροδρομικού δικτύου με το ιταλικό και μέσω αυτού με το υπόλοιπο σιδηροδρομικό δίκτυο της Ευρώπης. Ταυτόχρονα ολοκληρώνεται και ο οριζόντιος σιδηροδρομικός άξονας Ηγουμενίτσας- Βόλου, που σε συνδυασμό με σιδηροδρομικά φέρι μπόουτ στις διαδρομές Μπρίντζι- Ηγουμενίτσα, Βόλος- Λαττάκεια (Συρία), Βόλος- Χάιφα (Ισραήλ) και Βόλος- Σμύρνη (Τουρκία) αναβαθμίζει τον ρόλο της Ελλάδας ως κύριου διαμετακομιστικού κόμβου στην περιοχή της νοτιοανατολικής Μεσογείου.

Με την προκήρυξη των μελετών της Α' φάσης εγκαινιάζεται στην ουσία η υλοποίηση του έργου του Δυτικού σιδηροδρομικού άξονα, ο οποίος εντάσσεται στα διευρωπαϊκά δίκτυα. Το κόστος των απαραίτητων μελετών της Α' φάσης, που αναφέρονται σε συγκοινωνιακές, τοπογραφικές, περιβαλλοντικές και γεωλογικές μελέτες ανέρχεται σε 21 εκατομμύρια ευρώ.

Με το έργο αυτό ενώνονται αφενός μεν η Κοζάνη, η Καλαμπάκα, τα Ιωάννινα και η Ηγουμενίτσα, ολοκληρώνοντας έτσι τη σιδηροδρομική Εγνατία, αφετέρου δε τα Ιωάννινα, η Άρτα, το Αγρίνιο, το Πλατυγιάλι, το Μεσολόγγι, το Αντίρριο, το Ρίο, η Πάτρα, ο Πύργος, η Κυπαρισσία και η Καλαμάτα, δημιουργώντας έναν Ιόνιο σιδηροδρομικό άξονα.

Με την υλοποίηση του έργου αυτού ολοκληρώνεται το δίκτυο των σιδηροδρομικών υποδομών της χώρας και ενώνονται τα δυτικά λιμάνια της Ελλάδος με τον κορμό της σιδηροδρομικής υποδομής.

Η έναρξη του έργου κατασκευής προβλέπεται για μεν τα τμήματα Ηγουμενίτσας- Ιωαννίνων- Καλαμπάκας και Καλαμπάκας – Κοζάνης εντός του 2006 και ολοκλήρωσης τους μέχρι το 2012, για δε τα τμήματα Ιωαννίνων- Αντιρρίου και Πάτρας –Πύργου –Καλαμάτας εντός του 2008 και ολοκλήρωσης τους μέχρι το 2014.

Ο θαλάσσιος διάδρομος

Μετά από πρωτοβουλία της ελληνικής πλευράς, παράλληλα με τον Δυτικό Σιδηροδρομικό Άξονα προτάθηκε και εγκρίθηκε η ανάπτυξη του θαλάσσιου διαδρόμου Ιονίου- Αδριατικής- Κύπρου. Η ανάπτυξη των θαλάσσιων διαδρομών σημαίνει ουσιαστικά χρηματοδότηση για υποδομές που διευκολύνουν τις συνδυασμένες μεταφορές στους εμπλεκόμενους λιμένες ώστε να αποτελούν διαμετακομιστικού κόμβους. Τα δίκτυα αυτά είναι ένας από τους βασικούς προσανατολισμούς της ευρωπαϊκής πολιτικής για τις μεταφορές.

Με την ανάπτυξη του θαλάσσιου διαδρόμου Ιονίου- Αδριατικής – Κύπρου βελτιστοποιείται η χρηστικότητα της μεταφορικής αλυσίδας μεταξύ Ιταλίας, Ελλάδας και Κύπρου και παρέχεται η δυνατότητα για νέες χρηματοδοτήσεις στα λιμάνια Πάτρας και Ηγουμενίτσας. Με τον τρόπο αυτόν επιτυγχάνεται επέκταση της ενδοχώρας των ελληνικών λιμένων και δίδεται πρόσβαση στο παραγωγικό δυναμικό της Ελλάδας προς την περιοχή ολόκληρης της Νοτιοανατολικής

Ευρώπης, ενώ εντάσσεται δυναμικά η Κύπρος στην ευρωπαϊκή μεταφορική αλυσίδα.

Αεροδρόμιο Ανδραβίδας

Έχει εξασφαλιστεί χρηματοδότηση για την αναβάθμιση του, ώστε να χρησιμοποιηθεί και ως πολιτικό αεροδρόμιο. Το έργο έχει προϋπολογισμό περίπου 11εκ. ευρώ και αναμένεται να ολοκληρωθεί στα τέλη του 2005.

Νέο νομαρχιακό νοσοκομείο Πύργου

Με την ανέγερση του γενικού νομαρχιακού νοσοκομείου Πύργου οι κάτοικοι του νομού Ηλείας έχουν τώρα την δυνατότητα παροχής υπηρεσιών νοσοκομειακής περίθαλψης κοντά στον τόπο διαμονής τους. Το νοσοκομείο του Πύργου εξυπηρετεί ολόκληρο τον νομό Ηλείας. Κατασκευάστηκε με χρηματοδότηση από το Β' ΠΕΠ με 9,4 εκ ευρώ και με 14,7 εκ. ευρώ από το Γ' ΠΕΠ. Ο εξοπλισμός του νοσοκομείου χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα του υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας. Για τον εκσυγχρονισμό κτιριακών υποδομών και εξοπλισμού νοσοκομειακών μονάδων και κέντρων υγείας των περιφερειακών ιατρείων θα διατεθούν ακόμα από το Γ' ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδος 1,3 εκ.€

Μουσεία Ολυμπίας

Δέσμη παρεμβάσεων για την ανάδειξη της Αρχαίας Ολυμπίας.

Ως κοιτίδα των Ολυμπιακών Αγώνων, η Ολυμπία είναι ένας προορισμός εξαιρετικής σημασίας. Ο αναβαθμισμένος ρόλος της Αρχαίας Ολυμπίας στις διαδικασίες για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, αποτέλεσε προϋπόθεση για την αναβάθμιση των ίδιων των Αγώνων και ο λόγος αυτός πυροδότησε τη μελέτη και κατασκευή σειράς τεχνικών έργων υποδομής στην περιοχή, στα πλαίσια του Γ' Κ.Π.Σ. όπως: Διαμόρφωση αρχαιολογικού χώρου, Παλαιό Μουσείο Αρχαίας Ολυμπίας, Επέκταση και επανέκθεση του Νέου Μουσείου, επισκευή-αποκατάσταση ΣΠΑΠ, Νέο Μουσείο Αρχαίας Ήλιδας, έργα πολεοδομικών επεμβάσεων –αναπλάσεων της σύγχρονης πόλης, αποκατάσταση ξενοδοχείου «Ξενία», παράκαμψη Αρχαίας Ολυμπίας κ.α., έτσι ώστε δίπλα στα αρχαία πολιτισμό να αναδυθεί ο σύγχρονος ελληνικός και παγκόσμιος πολιτισμός.

Μερικά από τα πλέον αξιολογικά έργα που έχουν ολοκληρωθεί με χρηματοδότηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας 2000 – 2006, στην Αρχαία Ολυμπία είναι τα κατωτέρω:

Παλαιό Μουσείο Αρχαίας Ολυμπίας

Το παλαιό Μουσείο Αρχαίας Ολυμπίας, κηρυγμένο διατηρητέο νεώτερο μνημείο, φέρει την ονομασία «ΣΥΓΓΡΕΙΟ», επειδή είχε κτιστεί με δωρεά του Α. Συγγρού το 1888. Είναι εξαιρετικό αρχιτεκτονικό δημιούργημα των γερμανών αρχιτεκτόνων Dorfheld και Adler, από τα πρώτα μουσεία που ιδρύθηκαν στην Ελλάδα και

βρίσκεται στον ευρύτερο χώρο τη Αρχαίας Ολυμπίας. Μετά την εξαιρετικά επιτυχημένη αποκατάσταση του κτιρίου του Παλαιού μουσείου, (εκτελέσθηκαν εργασίες στατικής ενίσχυσης, επισκευής και προσθήκης υπογείου), το κτίριο μετατράπηκε σε Μουσείο Ιστορίας των Ολυμπιακών Αγώνων της Αρχαιότητας. Το έργο αυτό ολοκληρώθηκε το Μάρτιο του 2004, με συνολικό προϋπολογισμό 3,2εκ. ευρώ και χρηματοδοτήθηκε από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας 2000 – 2006.

Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Ολυμπίας

Το αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Ολυμπίας φιλοξενεί όλα εκείνα τα ευρήματα που έχουν σχέση με το Ιερό της Ολυμπίας ως ένα από τα μεγαλύτερα και σημαντικότερα θρησκευτικά και λατρευτικά κέντρα της αρχαιότητας. Το μουσείο κτίστηκε τη δεκαετία 1960 –1970, σύμφωνα με την αρχιτεκτονική μελέτη του Π. Καραντινού και εγκαινιάστηκε με την πλήρη έκθεση των εκθεμάτων του το 1982.

Η επισκευή και ο γενικός εκσυγχρονισμός του Μουσείου, προϋπολογισμού 4,5εκ. ευρώ, άρχισε το 2002, ενώ στις 24/3/2004 έγιναν τα επίσημα εγκαίνια του με τη συνολική επανέκθεση των εκθεμάτων του σύμφωνα με τις αρχές της σύγχρονης μουσειολογίας.

Εκτός από τα συστήματα κλιματισμού και ασφάλειας τελευταίας τεχνολογίας που εγκαταστάθηκαν στο Μουσείο, τοποθετήθηκαν νέες σύγχρονες προθήκες υψίστης ασφαλείας, κλιματιζόμενες και με εσωτερικό φωτισμό, ενώ νέος εξωτερικός φωτισμός, γενικός και ειδικός, εγκαταστάθηκε σε όλες τις αίθουσες του Μουσείου.

Η κεντρική αίθουσα του Μουσείου φιλοξενεί τις περίφημες γλυπτικές συνθέσεις αυστηρού ρυθμού που κοσμούσαν τα αετώματα του ναού του Διός, ενώ στο βάθος διακρίνεται, πάνω στα βάθρο της, η Νίκη του Παιωνίου. Η αίθουσα του Ερμή του Πραξιτέλη κατασκευάστηκε εκ νέου, μεγαλύτερη με φυσικό φωτισμό από την οροφή και τεχνητό φωτισμό στην αίθουσα. Για την αντισεισμική προστασία του αγάλματος τοποθετήθηκε κάτω από τη βάση τους ένα πρωτοποριακό σύστημα με εφέδρανα, που σε περίπτωση σεισμού ενεργοποιείται εμποδίζοντας την πτώση του πολύτιμου γλυπτού.

Οι εκθεσιακές αίθουσες είναι συνολικά δώδεκα και έχει γίνει χρονολογική και θεματική παρουσίαση των εκθεμάτων ξεκινώντας από την προϊστορική εποχή οπότε έχουμε τα πρώτα ίχνη κατοίκησης του χώρου και καταλήγει στους υστερορωμαϊκούς χρόνους (4^{ος} αιώνας μ.Χ.), όταν το Ιερό καλύπτεται με υψηλές επιχώσεις λάσπης και βυθίζεται στη λήθη. Όλα τα αρχαία έχουν εκτεθεί με νέο τρόπο και πλαισιώνονται από το ανάλογο εποπτικό και πληροφοριακό υλικό, χωρίς να κουράζουν τον επισκέπτη.

Σημείωση:

Στο παράρτημα που βρίσκεται στο τέλος της πτυχιακής αναφέρονται όλα τα έργα και οι μελέτες δράσεις, με τους προϋπολογισμούς τους, που αφορούν στην περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδας.

Μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα της περιφέρειας

Στην συνέχεια γίνεται αναφορά σε δύο μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα της περιφέρειας δυτικής Ελλάδος για δύο βασικούς λόγους : α) γιατί η δημιουργία εγκαταστάσεων υψηλής ποιότητας αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την προσέλκυση υψηλής ποιότητας τουριστών και καθιέρωσης της περιοχής ως ένας από τους ελίτ τουριστικούς προορισμούς και β) γιατί μέρος της δαπάνης που χρειάστηκε για αυτές τις επενδύσεις προέρχεται από επιδοτήσεις στα πλαίσια προγραμμάτων.

• **Grecotel Olympia Riviera Resort**

Η Grecotel ιδρύθηκε το 1981 από την οικογένεια Δασκαλαντωνάκη και τον διεθνή τουριστικό οργανισμό TUI Group. Σήμερα ο όμιλος Grecotel διαθέτει 39 ξενοδοχειακές μονάδες, με συνολική δυναμικότητα περίπου 14.600 κλινών με Resort και City Hotels σε όλη σχεδόν την Ελλάδα. Πάνω από 4.500 άτομα εργάζονται στα ξενοδοχεία και τα γραφεία της Grecotel. Το 2003 έκλεισε με έναν κύκλο εργασιών ύψους 87.000.000 ευρώ, μέση πληρότητα 87% και 1.600.000 διανυκτερεύσεις για τα Resort Hotels. Το Privilege Club, με 80.000 μέλη, είναι ένα πρόγραμμα έξτρα παροχών για τους πιστούς πελάτες, οι οποίοι φιλοξενήθηκαν σε κάποιο από τα ξενοδοχεία από δύο μέχρι 60 φορές. Το Counter Club, που εγκαινιάστηκε το 1997 με στόχο την καλύτερη δυνατή συνεργασία της Grecotel με τα μεγαλύτερα ταξιδιωτικά πρακτορεία της Ευρώπης, αριθμεί 14.000 μέλη.

Η Grecotel έχει τιμηθεί με πάνω από 115 διεθνή βραβεία για την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και τις πρωτοβουλίες της για τη διατήρηση της περιβαλλοντικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Ελλάδας. Υπήρξε η πρώτη ξενοδοχειακή αλυσίδα της Μεσογείου που δημιούργησε, το 1991, δικό της Τμήμα Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, το οποίο έχει αναλάβει την ενημέρωση του προσωπικού σε θέματα για την προστασία του περιβάλλοντος, καθώς και την άσκηση πίεσης σε προμηθευτές και συνεργαζόμενους φορείς για τη χρήση πιο ήπιων για το περιβάλλον και την υγεία προϊόντων. Κορυφαίο γεγονός της όλης προσπάθειας, η φάρμα Agréco στο χωριό Άδελε, στο Ρέθυμνο της Κρήτης, η οποία αποτελεί υπόδειγμα παραδοσιακής και σύγχρονης καλλιέργειας σπυροκηπευτικών και εκτροφής ζώων με φιλικές προς το περιβάλλον μεθόδους. Τα βιολογικά προϊόντα της Agréco καταναλώνονται σε όλες τις ξενοδοχειακές μονάδες της Grecotel.

Η σωστή διαχείριση των λυμάτων, του νερού και της ενέργειας αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους της περιβαλλοντικής πολιτικής της εταιρίας. Τα μέτρα που παίρνει η εταιρία για τον έλεγχο της μόλυνσης περιλαμβάνουν τη διαχείριση των υδάτινων πόρων, συστήματα ιονισμού του νερού στις πισίνες, τακτικές μικροβιολογικές και χημικές αναλύσεις, καθώς και χρήση φιλικών προς το περιβάλλον απορρυπαντικών προϊόντων. Η Grecotel μεριμνά, επίσης, για την προστασία των παράκτιων οικοσυστημάτων, των ακτών και των σπάνιων φυτών των ξενοδοχείων της, καθώς και του υπό εξαφάνιση είδους θαλάσσιας χελώνας Καρέτα- Καρέτα και του φυσικού της περιβάλλοντος. Τα ξενοδοχεία της εταιρίας συνεργάζονται στενά με το σύλλογο Προστασίας της Ελληνικής Θαλάσσιας Χελώνας Αρχέλων, ώστε να διασφαλιστεί πλήρως η διαδικασία αναπαραγωγής της Καρέτα- Καρέτα στις παραλίες τους. Τέλος, η Grecotel συμβάλλει με το έργο της στην καλύτερη ενημέρωση του κοινού μέσω πολλών και επιτυχημένων

Σχόλια - σκέψεις για την αναπτυξιακή προσπάθεια που γίνεται μέσω των προγραμμάτων

Πολλά χρήματα εισρέουν στην Ελλάδα μέσω του Γ' ΚΠΣ. Το θέμα όμως είναι τι γίνονται και κατά πόσο αξιοποιούνται.

Οι πόροι του ΚΠΣ χωρίζονται ουσιαστικά σε τρεις βασικούς τομείς: α) Το «παραγωγικό περιβάλλον» που αποτελείται από τους πόρους προς τις επιχειρήσεις, τη γεωργία και την αλιεία, β) τους «ανθρώπινους πόρους» δηλαδή χρήματα για εκπαίδευση, κατάρτιση και στήριξη της απασχόλησης και γ) τις «βασικές υποδομές».

Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η κατανομή των πόρων επί % του συνολικού Γ' ΚΠΣ (στόχος 1^{ος} των διαρθρωτικών ταμείων) ανά προτεραιότητα και τομέα, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά σε πέντε ακόμα χώρες

	Μέσος Όρος	Ελλάδα	Γερμανία	Ιρλανδία	Ιταλία	Πορτογαλία	Ισπανία
Σύνολο Παραγωγικό Περιβάλλον	42,15	27,49	43,24	38,49	53,49	43,42	31,85
Γεωργία	7,47	6,71	4,25	7,10	9,51	8,39	6,71
Δάση	1,21	0,44	0,41	1,28	0,93	2,16	2,27
Ανάπτυξη Αγροτικών Περιοχών	6,51	4,34	10,78	1,27	7,05	3,52	6,11
Αλιεία	1,22	1,38	0	3,79	1,01	1,12	2,26
Στήριξη Μεγάλων Επιχειρήσεων	1,92	1,53	4,08	0	1,25	0,67	2,59
Στήριξη ΜΜΕ	13,00	7,63	14,85	9,23	15,01	22,62	5,83
Tourism	4,06	3,46	1,31	2,85	8,25	1,62	1,42
Έρευνα	6,73	1,99	7,55	12,97	10,42	3,32	4,66
Σύνολο Ανθρώπινο Δυναμικό	17,86	13,45	27,84	21,53	12,65	16,47	21,98
Πολιτικές Απασχόλησης	5,46	2,42	9,55	1,23	3,55	1,68	10,48
Κοινωνική Ένταξη	2,26	2,35	5,66	5,62	0,69	2,81	1,24
Εκπαίδευση και Κατάρτιση	5,27	4,54	4,40	10,17	4,83	10,46	3,29
Ελαστικότητα Αγοράς Εργασίας	3,68	2,70	5,67	4,25	2,41	1,33	6,40
Ενεργητικές Πολ. Απασχόλησης	1,13	1,22	2,57	0,26	1,17	0,19	0,51
Σύνολο Βασικές Υποδομές	38,17	56,24	27,40	39,58	31,21	38,82	45,69
Μεταφορές	17,96	35,59	15,87	23,97	7,37	17,46	24,89
Τηλεπικοινωνίες	3,21	6,14	0,88	8,93	4,57	1,99	0,90
Ενέργεια	2,05	3,69	0,06	1,00	2,75	2,74	1,01
Περιβάλλον	6,72	1,89	5,64	5,67	9,48	2,61	9,22
Αναμόρφωση Περιβάλλοντος	5,63	4,95	4,95	0	5,93	7,55	5,58
Υγεία	2,61	3,99	0	0	1,11	6,47	4,11

Πηγή : Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Κάνοντας κανείς μία απόπειρα βάσει αυτόν τον πίνακα να κάνει κάποιες συγκρίσεις για το πώς διανέμονται οι πόροι του ΚΠΣ στις χώρες αυτές, συμπεραίνει τα εξής: Καταρχήν, οι κατανεμημένοι πόροι σε αυτές τις χώρες είναι συγκρίσιμοι μεταξύ τους γιατί πρόκειται για κράτη της Ε.Ε που θεωρούνται φτωχές ευρωπαϊκές περιφέρειες, καθώς έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ μικρότερο του 75% του κοινοτικού μέσου όρου και έτσι μπορούν να λάβουν χρήματα από τον λεγόμενο

στόχο 1 των διαρθρωτικών ταμείων. Λέγοντας Γερμανία αναφέρεται η έρευνα σε περιοχές της πρώην Ανατολικής Γερμανίας.

Αυτό που διαπιστώνει κανείς με μια πρώτη ματιά είναι ότι στην Ελλάδα η μερίδα του λέοντος των κοινοτικών πόρων ρέει σε έργα υποδομής και κυρίως σε δρόμους. Συγκεκριμένα το 35,59% των χρημάτων που διανέμει το ΚΠΣ, έναντι του 17,96% μέσου όρου των άλλων χωρών, καταλήγει στην δημιουργία δρόμων και μάλιστα σχεδόν εξολοκλήρου στη δημιουργία μεγάλων αυτοκινητόδρομων, καθώς πολύ λίγα δίνονται για τοπικούς και περιφερειακούς δρόμους. (Η ανάγκη για έργα, θα μπορούσε να εξηγηθεί από τη μορφολογία του ελληνικού εδάφους, το οποίο έχει πολλές οροσειρές και νησιά, που δυσχεραίνουν την επικοινωνία).

Στο παραγωγικό περιβάλλον οδεύει το 27,49% των συνολικών χρηματοδοτήσεων έναντι του 42% κατά μέσο όρο στην Ε.Ε. Αν αφαιρεθεί το ποσό που δίνεται στην αλιεία, την κτηνοτροφία και τη γεωργία, οι καθαροί πόροι προς επιχειρήσεις, όπως επισημαίνεται και στην ελληνική έκθεση για την ενδιάμεση αναθεώρηση του ΚΠΣ, είναι πολύ μικρή. (Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι ως γεωργική χώρα, όπως θα περίμενε κανείς, το ποσό που επενδύουμε στην γεωργία είναι μεγάλο. Δίνουμε στην γεωργία τους πιο λίγους αναλογικά πόρους μετά τη Γερμανία.). Ενώ, αναλογικά πάλι, «Ψίχουλα» είναι αυτά που λαμβάνουν από το ΚΠΣ οι ελληνικές μικρού και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις, αν λάβει μάλιστα κανείς υπόψη του, ότι αυτές αποτελούν την ραχοκοκαλιά της ελληνικής οικονομίας. Σε αυτές καταλήγει μόλις το 7,6% των κονδυλίων, έναντι 13% μέσου όρου στις έξι άλλες χρηματοδοτούμενες χώρες. Στην Πορτογαλία αποδίδεται το 22,6% των κονδυλίων, στην Ιταλία το 15% και στην Γερμανία το 14,85%. Λιγότερα χρήματα από την Ελλάδα δίνει μόνο η Ισπανία (το 5,8%). Αυτή η χαμηλή χρηματοδότηση των επιχειρήσεων είναι ένας από τους λόγους που η ελληνική επιχειρηματικότητα είναι πολύ αδύνατη. Χαμηλές είναι επίσης και οι δαπάνες που αποδίδονται για εκπαίδευση και κατάρτιση των εργαζόμενων, για την στήριξη και την ενίσχυση δηλαδή της ανταγωνιστικότητας του έμψυχου δυναμικού της Ελλάδας. Λιγότεροι από τους μισούς πόρους σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη καταλήγουν στη στήριξη της απασχόλησης. Φτάνουν μόλις στο 2,42% του συνόλου, έναντι του 9,55% στη Γερμανία και του 10,5% στην Ισπανία.

Τα λιγότερα χρήματα (με μεγάλη διαφορά από τα υπόλοιπα κράτη) δίνουμε επίσης στην προστασία του περιβάλλοντος. Σε αυτό τον τομέα καταλήγει μόνο το 1,89% του συνολικού προϋπολογισμού του ΚΠΣ έναντι του 6,72% που είναι κατά μέσο όρο στα κράτη που εξετάζονται. Ενώ στο μηδέν τείνουν οι δαπάνες για την προστασία των δασών (αποδίδεται το 0,44% του προϋπολογισμού του ΚΠΣ έναντι 1,21% μέσου όρου).

Όσο αφορά στην οικονομική βοήθεια που παρέχεται στις επιχειρήσεις, κάποιοι υποστηρίζουν ότι τα προγράμματα αυτά διατηρούν σε λειτουργία μη υγιείς επιχειρήσεις, κάνοντας κακό στον εκάστοτε κλάδο, με το να βοηθάνε να επιβιώσουν επαγγελματικά οι μη επαγγελματίες. Ακόμα και αν αυτό ισχύει, οι περιπτώσεις αυτές, συγκριτικά πάντα, είναι λίγες. Οι ευκαιρίες και οι δυνατότητες που δίνουν τα προγράμματα του Γ' ΚΠΣ και ο αναπτυξιακός νόμος αποτελούν βασικό μοχλό υλοποίησης νέων επενδύσεων, καθώς η αβεβαιότητα, η αστάθεια και η στενότητα ρευστότητας, λόγω των δυσχερών οικονομικών διεθνών συνθηκών και όχι μόνο, που χαρακτηρίζουν τα τελευταία χρόνια την οικονομία γενικότερα και τον τουριστικό τομέα ειδικότερα, καθιστούν τους περισσότερους επιχειρηματίες και ειδικότερα τους μικρομεσαίους, επιφυλακτικούς και ιδιαίτερα προσεκτικούς στην τοποθέτηση των κεφαλαίων που διαθέτουν για επενδύσεις.

Σχόλια - σκέψεις για την αναπτυξιακή προσπάθεια που γίνεται μέσω των προγραμμάτων

Πολλά χρήματα εισρέουν στην Ελλάδα μέσω του Γ' ΚΠΣ. Το θέμα όμως είναι τι γίνονται και κατά πόσο αξιοποιούνται.

Οι πόροι του ΚΠΣ χωρίζονται ουσιαστικά σε τρεις βασικούς τομείς: α) Το «παραγωγικό περιβάλλον» που αποτελείται από τους πόρους προς τις επιχειρήσεις, τη γεωργία και την αλιεία, β) τους «ανθρώπινους πόρους» δηλαδή χρήματα για εκπαίδευση, κατάρτιση και στήριξη της απασχόλησης και γ) τις «βασικές υποδομές».

Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η κατανομή των πόρων επί % του συνολικού Γ' ΚΠΣ (στόχος 1^{ος} των διαρθρωτικών ταμείων) ανά προτεραιότητα και τομέα, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά σε πέντε ακόμα χώρες

	Μέσος Όρος	Ελλάδα	Γερμανία	Ιρλανδία	Ιταλία	Πορτογαλία	Ισπανία
Σύνολο Παραγωγικό Περιβάλλον	42,15	27,49	43,24	38,49	53,49	43,42	31,85
Γεωργία	7,47	6,71	4,25	7,10	9,51	8,39	6,71
Δάση	1,21	0,44	0,41	1,28	0,93	2,16	2,27
Ανάπτυξη Αγροτικών Περιοχών	6,51	4,34	10,78	1,27	7,05	3,52	6,11
Αλιεία	1,22	1,38	0	3,79	1,01	1,12	2,26
Στήριξη Μεγάλων Επιχειρήσεων	1,92	1,53	4,08	0	1,25	0,67	2,59
Στήριξη ΜΜΕ	13,00	7,63	14,85	9,23	15,01	22,62	5,83
Tourism	4,06	3,46	1,31	2,85	8,25	1,62	1,42
Έρευνα	6,73	1,99	7,55	12,97	10,42	3,32	4,66
Σύνολο Ανθρώπινο Δυναμικό	17,86	13,45	27,84	21,53	12,65	16,47	21,98
Πολιτικές Απασχόλησης	5,46	2,42	9,55	1,23	3,55	1,68	10,48
Κοινωνική Ένταξη	2,26	2,35	5,66	5,62	0,69	2,81	1,24
Εκπαίδευση και Κατάρτιση	5,27	4,54	4,40	10,17	4,83	10,46	3,29
Ελαστικότητα Αγοράς Εργασίας	3,68	2,70	5,67	4,25	2,41	1,33	6,40
Ενεργητικές Πολ. Απασχόλησης	1,13	1,22	2,57	0,26	1,17	0,19	0,51
Σύνολο Βασικές Υποδομές	38,17	56,24	27,40	39,58	31,21	38,82	45,69
Μεταφορές	17,96	35,59	15,87	23,97	7,37	17,46	24,89
Τηλεπικοινωνίες	3,21	6,14	0,88	8,93	4,57	1,99	0,90
Ενέργεια	2,05	3,69	0,06	1,00	2,75	2,74	1,01
Περιβάλλον	6,72	1,89	5,64	5,67	9,48	2,61	9,22
Αναμόρφωση Περιβάλλοντος	5,63	4,95	4,95	0	5,93	7,55	5,58
Υγεία	2,61	3,99	0	0	1,11	6,47	4,11

Πηγή : Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Κάνοντας κανείς μία απόπειρα βάσει αυτόν τον πίνακα να κάνει κάποιες συγκρίσεις για το πώς διανέμονται οι πόροι του ΚΠΣ στις χώρες αυτές, συμπεραίνει τα εξής: Καταρχήν, οι κατανεμημένοι πόροι σε αυτές τις χώρες είναι συγκρίσιμοι μεταξύ τους γιατί πρόκειται για κράτη της Ε.Ε που θεωρούνται φτωχές ευρωπαϊκές περιφέρειες, καθώς έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ μικρότερο του 75% του κοινοτικού μέσου όρου και έτσι μπορούν να λάβουν χρήματα από τον λεγόμενο

στόχο 1 των διαρθρωτικών ταμείων. Λέγοντας Γερμανία αναφέρεται η έρευνα σε περιοχές της πρώην Ανατολικής Γερμανίας.

Αυτό που διαπιστώνει κανείς με μια πρώτη ματιά είναι ότι στην Ελλάδα η μερίδα του λέοντος των κοινοτικών πόρων ρέει σε έργα υποδομής και κυρίως σε δρόμους. Συγκεκριμένα το 35,59% των χρημάτων που διανέμει το ΚΠΣ, έναντι του 17,96% μέσου όρου των άλλων χωρών, καταλήγει στην δημιουργία δρόμων και μάλιστα σχεδόν εξολοκλήρου στη δημιουργία μεγάλων αυτοκινητόδρομων, καθώς πολύ λίγα δίνονται για τοπικούς και περιφερειακούς δρόμους. (Η ανάγκη για έργα, θα μπορούσε να εξηγηθεί από τη μορφολογία του ελληνικού εδάφους, το οποίο έχει πολλές οροσειρές και νησιά, που δυσχεραίνουν την επικοινωνία).

Στο παραγωγικό περιβάλλον οδεύει το 27,49% των συνολικών χρηματοδοτήσεων έναντι του 42% κατά μέσο όρο στην Ε.Ε. Αν αφαιρεθεί το ποσό που δίνεται στην αλιεία, την κτηνοτροφία και τη γεωργία, οι καθαροί πόροι προς επιχειρήσεις, όπως επισημαίνεται και στην ελληνική έκθεση για την ενδιάμεση αναθεώρηση του ΚΠΣ, είναι πολύ μικρή. (Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι ως γεωργική χώρα, όπως θα περίμενε κανείς, το ποσό που επενδύουμε στην γεωργία είναι μεγάλο. Δίνουμε στην γεωργία τους πιο λίγους αναλογικά πόρους μετά τη Γερμανία.). Ενώ, αναλογικά πάλι, «Ψίχουλα» είναι αυτά που λαμβάνουν από το ΚΠΣ οι ελληνικές μικρού και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις, αν λάβει μάλιστα κανείς υπόψη του, ότι αυτές αποτελούν την ραχοκοκαλιά της ελληνικής οικονομίας. Σε αυτές καταλήγει μόλις το 7,6% των κονδυλίων, έναντι 13% μέσου όρου στις έξι άλλες χρηματοδοτούμενες χώρες. Στην Πορτογαλία αποδίδεται το 22,6% των κονδυλίων, στην Ιταλία το 15% και στην Γερμανία το 14,85%. Λιγότερα χρήματα από την Ελλάδα δίνει μόνο η Ισπανία (το 5,8%). Αυτή η χαμηλή χρηματοδότηση των επιχειρήσεων είναι ένας από τους λόγους που η ελληνική επιχειρηματικότητα είναι πολύ αδύνατη. Χαμηλές είναι επίσης και οι δαπάνες που αποδίδονται για εκπαίδευση και κατάρτιση των εργαζόμενων, για την στήριξη και την ενίσχυση δηλαδή της ανταγωνιστικότητας του έμψυχου δυναμικού της Ελλάδας. Λιγότεροι από τους μισούς πόρους σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη καταλήγουν στη στήριξη της απασχόλησης. Φτάνουν μόλις στο 2,42% του συνόλου, έναντι του 9,55% στη Γερμανία και του 10,5% στην Ισπανία.

Τα λιγότερα χρήματα (με μεγάλη διαφορά από τα υπόλοιπα κράτη) δίνουμε επίσης στην προστασία του περιβάλλοντος. Σε αυτό τον τομέα καταλήγει μόνο το 1,89% του συνολικού προϋπολογισμού του ΚΠΣ έναντι του 6,72% που είναι κατά μέσο όρο στα κράτη που εξετάζονται. Ενώ στο μηδέν τείνουν οι δαπάνες για την προστασία των δασών (αποδίδεται το 0,44% του προϋπολογισμού του ΚΠΣ έναντι 1,21% μέσου όρου).

Όσο αφορά στην οικονομική βοήθεια που παρέχεται στις επιχειρήσεις, κάποιοι υποστηρίζουν ότι τα προγράμματα αυτά διατηρούν σε λειτουργία μη υγιείς επιχειρήσεις, κάνοντας κακό στον εκάστοτε κλάδο, με το να βοηθάνε να επιβιώσουν επαγγελματικά οι μη επαγγελματίες. Ακόμα και αν αυτό ισχύει, οι περιπτώσεις αυτές, συγκριτικά πάντα, είναι λίγες. Οι ευκαιρίες και οι δυνατότητες που δίνουν τα προγράμματα του Γ' ΚΠΣ και ο αναπτυξιακός νόμος αποτελούν βασικό μοχλό υλοποίησης νέων επενδύσεων, καθώς η αβεβαιότητα, η αστάθεια και η στενότητα ρευστότητας, λόγω των δυσχερών οικονομικών διεθνών συνθηκών και όχι μόνο, που χαρακτηρίζουν τα τελευταία χρόνια την οικονομία γενικότερα και τον τουριστικό τομέα ειδικότερα, καθιστούν τους περισσότερους επιχειρηματίες και ειδικότερα τους μικρομεσαίους, επιφυλακτικούς και ιδιαίτερα προσεκτικούς στην τοποθέτηση των κεφαλαίων που διαθέτουν για επενδύσεις.

Με βάση πάντα τους κανονισμούς, η πλήρης ένταξη ενός έργου σε κάποιο πρόγραμμα σηματοδοτείται με την έγκριση του προϋπολογισμού του και τη δέσμευση των πόρων (κοινοτική και εθνική συνδρομή) που χρειάζονται για την υλοποίησή του. Οι πόροι αυτοί που δεσμεύονται θα πρέπει να έχουν δαπανηθεί σε διάστημα δύο ετών από τη δέσμευσή τους. Εάν δεν δαπανηθούν, τότε χάνονται οριστικά. Αυτός είναι ο περίφημος κανονισμός «n + 2».

Αστοχίες που μπορεί να προκύψουν από τους ελέγχους της ΕΕ ισοδυναμούν επίσης με απώλεια πόρων.

- Απουσία οργάνωσης και εμπειρίας από τους φορείς υλοποίησης. Ανυπαρξία στελεχών με εξειδικευμένες γνώσεις.

Η εφαρμογή των προγραμμάτων του ΚΠΣ, προκειμένου να επιτευχθεί αποκέντρωση λειτουργιών από την κεντρική διοίκηση και να μειωθεί η ανεργία στις τοπικές κοινωνίες, ανατέθηκε στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, οι οποίοι αντιμετωπίζουν σοβαρό πρόβλημα έλλειψης τεχνογνωσίας, υποδομών, εξειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού και πόρων, ώστε να μπορέσουν να κάνουν μελέτες, να σχεδιάσουν και εκπονήσουν προτάσεις. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα προγράμματα που εκτελούνται από τις περιφέρειες είναι κατά κανόνα αυτά που εμφανίζουν τις μεγαλύτερες καθυστερήσεις.

Γιατί οι ΟΤΑ δεν μπορούν να απορροφήσουν πόρους

Μεγάλη ευθύνη για τη μικρή απορροφητικότητα των ευρωπαϊκών κονδυλίων φέρουν και οι δήμοι. Τα βασικά αίτια αυτής της αδυναμίας τους είναι:

- Η έλλειψη έγκαιρης και έγκυρης πληροφόρησης. Συχνά υπάρχει δυσκολία πρόσβασης των δήμων στη συνεχή πληροφόρηση.
- Η άγνοια των αναγκαίων διαδικασιών προετοιμασίας από τους δήμους και η ελλιπής κατάρτιση του προσωπικού σε θέματα που άπτονται της λειτουργίας των προγραμμάτων. Τις περισσότερες φορές οι δήμαρχοι και νομάρχες δεν έχουν την παραμικρή εξοικείωση με τα κοινοτικά προγράμματα ή δεν ενδιαφέρονται να αποκτήσουν.
- Η μη ορθολογική στελέχωση των δημοτικών υπηρεσιών. Οι δήμοι που προχώρησαν στη δημιουργία δημοτικών επιχειρήσεων, δεν έχουν ούτε την εμπειρία ούτε την οργάνωση για να προωθήσουν τα έργα. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι υπάλληλοι των πρωτοβάθμιων οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, ανώτερης και ανώτατης μόρφωσης, αποτελούν μόλις το 12,5% των υπαλλήλων, ενώ στους άλλους φορείς των δήμων (αναπτυξιακές και διαδημοτικές επιχειρήσεις) το ποσοστό φτάνει το 27%. Μία από τις βασικές αιτίες της ανομοιογένειας που παρουσιάζουν οι περιφέρειες στην πρόοδο απορρόφησης πόρων είναι η στελέχωση των δημοτικών επιχειρήσεων.
- Η ανορθολογική, συχνότατα αναγκαία, προϋπόθεση για τη λήψη προγράμματος, να υπάρχει πρόσβαση στον περιφερειάρχη που χειρίζεται τους πόρους. Τίθεται, δηλαδή, θέμα «γνωριμιών και διασυνδέσεων» του εκάστοτε υπεύθυνου.
- Η έλλειψη αποτελεσματικού επιχειρησιακού προγράμματος προκειμένου να αναδειχθούν οι ανάγκες και οι προτεραιότητες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Οι άξονες και τα μέτρα που εφαρμόζονται, καθορίζονται από την κυβέρνηση σε συνεργασία με την ΕΕ. Εάν οι ανάγκες της τοπικής κοινωνίας δεν έχουν

προσδιοριστεί σωστά, προωθούνται λάθος προγράμματα, με αποτέλεσμα να υπάρχουν προβλήματα υλοποίησής τους.

- Οι σοβαρές καθυστερήσεις πολλών έργων εξαιτίας του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου, που έρχεται σε αντίθεση με το ευρωπαϊκό (πρόκειται για ένα σοβαρό πρόβλημα στο σύνολο του Γ΄ ΚΠΣ).
- Οι σοβαρές καθυστερήσεις πολλών έργων εξαιτίας των παρεμβολών από εργολάβους, «διαπλεκόμενους» και μη, που αναλαμβάνουν την εκτέλεση των έργων. Υπάρχουν περιπτώσεις αξιολογητές των προτάσεων να είναι οι υπάλληλοι των υπηρεσιών, οι οποίοι τα απογεύματα εργάζονται ως μελετητές. Έτσι, βρίσκονται να «αξιολογούν» μελέτες που έχουν συντάξει οι ίδιοι.
- Η οικονομική στενότητα των δήμων δεν τους επιτρέπει να απευθυνθούν σε επαγγελματίες του ιδιωτικού τομέα για βοήθεια. Έτσι οι περιφερειάρχες περιμένουν από το υπουργείο, συμβούλους να τους βοηθήσουν προκειμένου να τρέξουν τα προγράμματα, οι οποίοι, πολλές φορές, για διάφορους λόγους, δεν φτάνουν ποτέ. Είναι χαρακτηριστικό ότι υπουργεία για να φέρουν σε πέρας ειδικά προγράμματα, όπου απαιτείται εξειδικευμένη τεχνογνωσία, καταφεύγουν σε εξωτερικούς τεχνικούς συμβούλους. Ακόμα και οι πτυχιούχοι υπάλληλοι των υπηρεσιών αδυνατούν.

Ένας τρόπος αντιμετώπισης αυτών των προβλημάτων θα μπορούσε να είναι η υιοθέτηση του σκοτσέζικου μοντέλου ανάπτυξης. Η μορφολογία της Σκωτίας μοιάζει κατά πολύ με την ελληνική (και αυτή έχει μεγάλες ορεινές αραιοκατοικημένες περιοχές και πολλά νησιά), γι' αυτό θα μπορούσε να ακολουθηθεί και από την Ελλάδα το συγκεκριμένο μοντέλο ανάπτυξης.

Ο τρόπος αυτός ανάπτυξης προβλέπει τη δημιουργία ενός αναπτυξιακού οργανισμού περιφέρειας. Ο αναπτυξιακός αυτός οργανισμός είναι ο κεντρικός συντονιστικός φορέας και ένα δίκτυο από περιφερειακές εταιρείες στις οποίες συμμετέχει το δημόσιο αλλά και ιδιώτες-επιχειρηματίες της κάθε περιοχής, αναλαμβάνει να ανεβάσει τους αναπτυξιακούς ρυθμούς της περιφέρειας, εξειδικεύοντας τις δράσεις στις οποίες θα κατευθυνθούν τα χρήματα του νέου αναπτυξιακού νόμου αλλά και των ενισχύσεων του ΚΠΣ. Ο συντονιστικός αυτός οργανισμός έχει επίσης υποχρέωση να εκπαιδεύσει και να επιμορφώσει το ανθρώπινο δυναμικό των εταιριών.

Η λειτουργία του θεσμού αυτού στηρίζεται σε ένα αποκεντρωτικό σύστημα, που ενισχύει την τοπική επιχειρηματικότητα και δημιουργεί θέσεις εργασίας.

Ένα άλλο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Ελλάδα, σύμφωνα με μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, είναι η αδυναμία της Ελλάδας να αξιοποιήσει στο μέγιστο τους κοινοτικούς πόρους, δημιουργώντας μεγάλες υπεραξίες.

Αυτό σημαίνει ότι, για κάθε 100 ευρώ που παίρνει η Ελλάδα από την Ε.Ε. και δαπανά, θα μπορούσε να δημιουργεί 158 ευρώ, δηλαδή να έχει επιπλέον κέρδος 58 ευρώ. Στην πράξη όμως το κέρδος αυτό περιορίζεται μόνο στα 12 ευρώ και είναι το μικρότερο σε σχέση με κάθε άλλο κράτος-μέλος, (με εξαίρεση την Ιρλανδία), καθώς χάνει τα 46 από τα 58 συνολικά ευρώ που κερδίζει. Που πάνε λοιπόν τα 46 αυτά ευρώ; Η απάντηση είναι ότι κατευθύνονται πίσω στο εξωτερικό, κυρίως προς τις αναπτυγμένες χώρες της Ε.Ε, οι οποίες και τα καρπώνονται. Αυτό συμβαίνει επειδή η Ελλάδα δεν έχει εγχώρια βιομηχανία, όπως επίσης και ισχυρές κατασκευαστικές εταιρίες, έτσι αναγκάζεται να αναθέτει πολύ περισσότερα έργα, από ότι άλλα κράτη, σε εταιρείες του εξωτερικού και ταυτόχρονα να πραγματοποιεί εισαγωγές σε πολλά και ακριβά μηχανήματα και εξοπλισμό, που

δεν παράγονται στην Ελλάδα. Έτσι περιορίζεται κατά πολύ η υπεραξία που θα μπορούσε να δημιουργηθεί και κατά συνέπεια τα οφέλη που δημιουργούν οι κοινοτικοί πόροι.

Το ερώτημα λοιπόν που τίθεται είναι : αφού δεν έχουμε ισχυρή βιομηχανία και επιχειρηματικότητα, δεν πρέπει να επενδύσουμε σε αυτά ώστε να μην έχουμε πάλι τέτοιες απώλειες στα ελληνικά κέρδη στο μέλλον; Τα έργα υποδομής είναι εξίσου σημαντικά αλλά δεν πρέπει να απορροφούν τους περισσότερους πόρους. Όταν μάλιστα, πάλι στα δύο προηγούμενα ΚΠΣ οι περισσότεροι πόροι καταναλώθηκαν στους Οδικούς άξονες. Το ποσοστό των χρημάτων που δαπανώνται στους άλλους τομείς, όπως πχ για τις επιχειρήσεις, είναι, κατά γενική ομολογία, πολύ μικρό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί επισημαίνονται παράμετροι που έχουν να κάνουν με τον τουρισμό και είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη του. Θίγονται θέματα όπως «τουρισμός και περιβάλλον», «τουρισμός και απασχόληση», «τουρισμός και διαφήμιση» κλπ.

Περιγραφή του ελληνικού προτύπου τουρισμού

Το βασικό πρότυπο ανάπτυξης τουρισμού, που κυριάρχησε στην χώρα μας από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 ήταν το πρότυπο του οργανωμένου μαζικού τουρισμού. Η ανυπαρξία τουριστικής στρατηγικής και πολιτικής διαχείρισης της δυναμικής αύξησης του τουριστικού ρεύματος και η υπερσυγκέντρωση τουριστών σε κάποιες περιοχές, θα παγιώσει σταδιακά την εικόνα της Ελλάδας ως χώρα μικρομεσαίου και χαμηλών αξιώσεων τουρισμού και θα οδηγήσει σε στρεβλώσεις, οι οποίες δύσκολα πλέον διορθώνονται, καθώς παρά την οικονομική ανάπτυξη, υπήρξε υποβάθμιση της ποιότητας της ζωής όσον αφορά στο κοινωνικό περιβάλλον των περιοχών, αλλά και στο υπάρχον φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

Στο κοινωνικό μέρος, η σχέση που αναπτύχθηκε μεταξύ των τουριστών και των τοπικών κοινωνιών είχε ως αποτέλεσμα σε πολλές περιπτώσεις την απώλεια γλωσσικών στοιχείων, την έκπτωση ηθών, την εκμετάλλευση και εγκατάλειψη του παραδοσιακού τρόπου ζωής, την εγκληματικότητα, τον αλκοολισμό κτλ. (Αυτά τα προβλήματα ηθικοπλαστικής κυρίως μορφής που διασάλευσαν τον παραδοσιακό κλειστό μέχρι τότε, τρόπο ζωής της ελληνικής επαρχίας και αλλοίωσαν την πολιτιστική φυσιογνωμία του τόπου, είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο που είναι γνωστό με τον όρο πολιτιστική ρύπανση).

Οι δυσμενείς επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού επέδρασαν και στο περιβάλλον, με τη μείωση των φυσικών πόρων, την άναρχη δόμηση, τη μόλυνση των ακτών, τη διάβρωση του εδάφους, τη μη αποτελεσματική διαχείριση των απορριμμάτων, καθώς και την αλλοίωση των φυσικών παραδοσιακών οικισμών κτλ.

Για τριάντα και πλέον χρόνια χτίζονταν «ενοικιαζόμενα δωμάτια» σε οποιοδήποτε μέρος οι ιδιοκτήτες είχαν το οικόπεδό τους, χωρίς προδιαγραφές και έλεγχο από οποιαδήποτε αρχή, με όλες τις συνέπειες που είχε αυτό για το περιβάλλον και τον τουρισμό.

Ουδείς από τους αρμοδίους σκέφτηκε ποτέ, ή αν το σκέφτηκε δεν το τόλμησε, να ορίσει τη «χρήση γης» στις κατ' εξοχήν τουριστικές περιοχές. Σ' όλες τις τουριστικές περιοχές μπορούσαν να συνυπάρχουν ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα διαμερίσματα και δωμάτια με μπαρ, κέντρα διασκέδασης και καφετέριες, με αποτέλεσμα, η «διανυκτερεύουσα» ηχορύπανση να συνοδεύει τον ύπνο πολλών τουριστών. Και δεν είναι μόνο τα μπαρ αλλά και άλλες οχλούσες επιχειρήσεις ως και συνεργεία αυτοκινήτων. Σε ανταγωνίστριες χώρες όπως η Πορτογαλία, για παράδειγμα, τα εμπορικά κέντρα, τα εστιατόρια, τα μπαρ, τα σούπερ-μάρκετ και τα άλλα καταστήματα βρίσκονται σε απόσταση μη ακοής από τις περιοχές ξενοδοχείων και τα λεωφορεία εξυπηρετούν τους τουρίστες που δεν επιθυμούν να περπατήσουν από το ξενοδοχείο τους στο εμπορικό κέντρο.

Η δυναμική αύξηση του τουριστικού ρεύματος, αυτής της εποχής, θύμιζε τους χρυσοθήρες που βλέπουμε στις παλιές αμερικανικές ταινίες. «Κάνε κι εσύ δυο-τρία δωμάτια, μπορείς» ήταν το σύνθημα. Ο αρμόδιος φορέας ΕΟΤ, περιορίστηκε να

εκδίδει άδειες για ξενοδοχεία και με τα επί τόπου γραφεία του να παρέχει «τουριστικές πληροφορίες».

Επιτρεπόταν και σε αρκετές περιπτώσεις επιτρέπεται ακόμα και σήμερα σε οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, που έχει υπό την κατοχή ή επικαρπία του κάποιο παράκτιο ακίνητο, να κατασκευάσει μαρίνα μπροστά από αυτό με συνοπτικές διαδικασίες. Και μάλιστα μαρίνα ακόμη και με προσχώσεις έως και 500 μέτρα μέσα στη θάλασσα ή μέχρι βάθους 10 μέτρων. Για πολύ καιρό επικράτησε ένα πνεύμα ιδιωτικοποίησης των πάντων και λεηλασίας των κοινόχρηστων χώρων. Πνεύμα που ευθυγραμμίζεται με τη λογική μιας ολόκληρης εποχής.

Η άναρχη αυτή αύξηση της παραγωγής και προσφοράς τουριστικών υπηρεσιών οδήγησε τις τουριστικές περιοχές πολύ γρήγορα σε αδιέξοδο, αφού όλοι, επιχειρηματίες, ιδιώτες, έμποροι κτλ κάνουν χρήση του ενός και μόνου συντελεστή παραγωγής που πολύ δύσκολα αυξάνεται ή αντικαθίσταται και δεν είναι άλλο από το φυσικό και παραδοσιακό περιβάλλον.

Η αύξηση της τουριστικής κίνησης οδήγησε σε αυτή την μορφή του μαζικού τουρισμού και ότι αυτό συνεπάγεται, εξαιτίας όχι μόνο της έλλειψης σχεδίου ανάπτυξης αλλά και εξαιτίας της απουσίας ή της ανεπάρκειας υποδομών. Το κράτος δεν ανταποκρίθηκε με τον ίδιο ρυθμό στην κατασκευή των βασικών υποδομών, δρόμων, αεροδρομίων, λιμανιών, τηλεπικοινωνιών, νοσοκομείων κλπ. Είναι χαρακτηριστικό ότι έπρεπε να φθάσουμε στο 2002 για να συνειδητοποιήσουμε ότι ο «ποιοτικός τουρισμός» που οραματιζόμαστε κινείται σε σκάφη, άρα χρειαζόμαστε μαρίνες, και κάτι περισσότερο από τον ήλιο και τη θάλασσα, πχ. γήπεδα γκολφ.

Η υπερπροσφορά ξενοδοχειακών κλινών, νομίμων καταλυμάτων και των αθλήτων (παραξενοδοχία) και οι χωρίς καμία εκπαίδευση και κατάρτιση εργαζόμενοι οδήγησαν σε χαμηλής ποιότητας υπηρεσίες που σε συνδυασμό με τον υπερδανεισμό πολλών επιχειρηματιών είχαν σαν αποτέλεσμα «φτηνά πακέτα» διακοπών. Πολλοί ξενοδόχοι έχοντας τον εφιάλη των δανείων, τα οποία ως το πρόσφατο παρελθόν με τα πανωτόκια προκάλεσαν τραγικά αδιέξοδα ήταν και είναι ευάλωτοι στους tour operators.

Οι ξένοι πράκτορες έχουν την δύναμη να εξασκούν έλεγχο και να επηρεάζουν τους ντόπιους ξενοδόχους και γενικότερα τους παραγωγούς τουριστικών υπηρεσιών ως προς την διαμόρφωση τιμών. Για παράδειγμα: μία υστέρηση στις κρατήσεις από Γερμανία και Βρετανία πχ λόγω οικονομικής ύφεσης οδηγεί σε μείωση του αριθμού τουριστών από τις χώρες αυτές, που αποτελούν βασική πηγή τουριστών για την Ελλάδα. Εκ των πραγμάτων λοιπόν, αφού η ζήτηση εμφανίζεται μειωμένη, οι Έλληνες ξενοδόχοι γίνονται πιο ευάλωτοι στις πιέσεις των ισχυρών του τουρισμού tour operators, οι οποίοι προσπαθούν να μεταφέρουν την κρίση στις πλάτες άλλων- στην περίπτωση μας στις πλάτες των Ελλήνων ξενοδόχων- απαιτώντας καλύτερες τιμές, μεγάλες εκπτώσεις και προσφορές. Επιπλέον τα τελευταία χρόνια, η μείωση της μέσης παραμονής των τουριστών στην Ελλάδα σταδιακά από τις 14 ημέρες στις 10 ημέρες οδηγεί και σε ένα άλλο κύκλο πιέσεων. Αυτό που επιδιώκουν οι tour operators είναι να προσφέρουν ως δέλεαρ δωρεάν διανυκτερεύσεις στους πελάτες τους οι οποίοι δείχνουν διατεθειμένοι να πληρώσουν ένα ποσό που αντιστοιχεί σε 10 διανυκτερεύσεις στην Ελλάδα ή να επιλέξουν ένα πακέτο 15 ή 20 ημερών σε έναν από τους γειτονικούς προορισμούς όπως η Βουλγαρία, η Κροατία ή η Τουρκία. Έτσι οι tour operator δεν ζητούν μείωση τιμών 30%, για να μην προκαλέσουν τη γενική αντίδραση των ξενοδόχων, αλλά ζητούν να πληρώνουν στους ξενοδόχους το 70% της αξίας των

διανυκτερεύσεων. Με άλλα λόγια προτείνουν σε ξενοδόχους στα πακέτα μιας βδομάδας από τις επτά διανυκτερεύσεις να πληρώνουν τις πέντε. Οι ξενοδόχοι καλούνται ουσιαστικά να «επιδοτήσουν» τις διανυκτερεύσεις των δύο ή τριών ημερών, προκειμένου να μην καταγράψουν μεγάλα κενά στις πληρότητες τους, τα οποία δύσκολα μπορούν να καλυφθούν.

Στην προσπάθεια τους αυτή, να διαμορφώσουν τις τιμές, οι tour operator βρίσκουν «συμπάρσταση» σε κάποια συγκεκριμένα μέσα μαζικής ενημέρωσης, που βάζοντας στο μικροσκόπιο κάποια μεμονωμένα περιστατικά, παρουσιάζουν την Ελλάδα ως «χώρα βιαστών». Επίσης «συμπάρσταση» βρίσκουν και σε διαφημίσεις, όπου, περιοχές όπως το Φαληράκι παρουσιάζονται ως άναρχη πολιτεία όπου όλα επιτρέπονται, για να ασκήσουν πίεση στους Έλληνες ξενοδόχους και να διαθέσουν το προϊόν τους σε εξευτελιστικές τιμές.

Συνέπεια όλων των παραπάνω, είναι, να έχουμε πλέον τουρίστες του σακιδίου και του σούπερ-μάρκετ και τις ολιγοήμερης διαμονής. Προσελκύοντας όμως, «φθηνό τουρισμό» διώχνουμε τους τουρίστες υψηλής ποιότητας, οι οποίοι επηρεάζονται και λιγότερο από τις οικονομικές υφέσεις.

Και σαν να μην αρκούσε αυτό, η Ελλάδα, σήμερα, με το ευρώ παύει να αποτελεί ένα φθηνό προορισμό και θεωρείται ακριβή και για τον λεγόμενο φθηνό τουρισμό. Άλλες μεσογειακές χώρες με παρόμοιο τουριστικό προϊόν «θάλασσα και ήλιο» είναι πιο ελκυστικές καθώς προσφέρουν φθηνότερα πακέτα διακοπών, διότι έχουν χαμηλότερο κόστος εξαιτίας του φθηνού εργατικού δυναμικού αλλά και ελεγχόμενη ανάπτυξη (πχ., Μαρόκο, Τυνησία, Τουρκία κ.ά.).

Μέσα σε ένα τόσο ανταγωνιστικό περιβάλλον, γίνεται πια αντιληπτή η ανάγκη για την υιοθέτηση μιας νέας ταυτότητας για τον ελληνικό τουρισμό. Η εποχή της απόλαυσης μόνο του ήλιου, της θάλασσας και των αρχαίων μνημείων έχει τελειώσει, μια που ο ώριμος πια τουρίστας, ο οποίος διαθέτει ήδη ταξιδιωτικές εμπειρίες, χρειάζεται νέα κίνητρα για να επισκεφτεί έναν τόπο και οι απαιτήσεις του για ποικιλία και ποιότητα υπηρεσιών είναι αυξημένες.

Το πακέτο που αντιμετώπιζε απρόσωπα και μαζικά την ανάγκη του για αναψυχή ανήκει στο παρελθόν και ζητά εξατομικευμένες υπηρεσίες, που να ανταποκρίνονται σ' ένα νέο στυλ διακοπών, πιο ενεργητικό, επιμορφωτικό και δραστήριο.

Ελληνικός τουρισμός και ανταγωνιστικότητα

Στα πλαίσια της ενιαίας αγοράς το κέντρο βάρους κάθε κράτους είναι η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας του. Ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους κλάδους της ελληνικής οικονομίας και είναι φυσικό η ανταγωνιστικότητα του να επηρεάζει τις διεθνείς επιδόσεις της χώρας, αλλά και ο βαθμός ανταγωνιστικότητας των άλλων κλάδων να επηρεάζει τις επιδόσεις του τουρισμού. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, στη χώρα μας, ο τουρισμός στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας συμβάλλει σε ποσοστό μεγαλύτερο του 10% στη διαμόρφωση του εθνικού εισοδήματος και απασχολεί το 7% του ενεργητικού δυναμικού της.

Η Ελλάδα, με τα νησιωτικά συμπλέγματα της, τις γαλανές ακτές της, την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, το μεσογειακό τοπίο και το ιδεώδες μικροκλίμα της, διαθέτει φυσικό συγκριτικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη του τουρισμού. Εντούτοις όμως, η χώρα μας, δεν έχει καταφέρει να αξιοποιήσει στο βαθμό που θα

έπρεπε αυτό το προσόν, διότι υστερεί από πλευράς συγκριτικού ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος.

Ειδικοί παράγοντες που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα της επιχείρησης, η οποία αποτελεί το κέντρο βάρους της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος και κατ' επέκταση του τουριστικού κλάδου είναι οι:

Ανταγωνιστικότητα του περιβάλλοντος

α) Εξωτερικό περιβάλλον

Η διεθνής τουριστική αγορά, στην οποία δραστηριοποιείται κατά κύριο λόγο και η Ελλάδα, ελέγχεται σχεδόν μόνιμα από 10 μεγάλα βιομηχανικά κράτη. Τα κράτη αυτά τα χαρακτηρίζει έντονος ανταγωνισμός.

Το θετικό για τις τουριστικές επιχειρήσεις των κρατών αυτών είναι ότι το ανεπτυγμένο οικονομικό περιβάλλον (γενικές υποδομές, γενικές δημόσιες και ιδιωτικές υπηρεσίες) αφ' ενός τους προσφέρει σημαντικές εξωτερικές οικονομίες, αφ' ετέρου δεν ενεργεί ανασταλτικά στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τους.

Ειδικότερα όσο αφορά στην Ευρώπη, η Ευρωπαϊκή Ένωση επειδή στερείται κοινής τουριστικής πολιτικής, δεν μπόρεσε να βοηθήσει αποφασιστικά στο επίπεδο του τουρισμού. Το πρόβλημα έγκειται στο ότι τα τουριστικά θέματα των χωρών μελών της ευρωπαϊκής ένωσης υπάγονται σε διαφορετικούς κρατικούς φορείς, ώστε να υπάρχουν κοινές συσκέψεις ομοειδών κρατικών υπαλλήλων και υπουργών με αποτέλεσμα οι διάφορες αποφάσεις να είναι αποσπασματικές και πολλές φορές αντικρουόμενες. Έτσι, οι όποιες δράσεις εξυπηρετούν συνήθως, άλλους στόχους και ευκαιριακά επεκτείνονται και στον τουρισμό.

β) Εσωτερικό περιβάλλον

Αναφορικά με την εγχώρια αγορά (ελληνική οικονομία), στο πλαίσιο της οποίας αναπτύσσεται ο κλάδος καλύπτοντας τον εσωτερικό τουρισμό (εσωτερική ζήτηση) και τον εισερχόμενο (ζήτηση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος από αλλοδαπούς), θα πρέπει να ληφθούν υπόψη μερικά ουσιαστά κριτήρια αξιολόγησης της επιρροής της στον τουρισμό, όπως:

1. Η κατάσταση της εθνικής οικονομίας.
2. Ο βαθμός διεθνοποίησης της.
3. Ο ρόλος της κυβέρνησης.
4. Η κατάσταση στην αγορά κεφαλαίου.
5. Το επίπεδο των γενικών υποδομών που διαθέτει η χώρα.
6. Το επίπεδο management των επιχειρήσεων.
7. Το τεχνολογικό επίπεδο της χώρας.
8. Οι ανθρώπινοι πόροι (αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού, παραγωγικότητα, εκπαίδευση, μετεκπαίδευση, κατάρτιση και βαθμός εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες).

Λαμβάνοντας υπόψη αυτά τα κριτήρια, διαπιστώνουμε ότι ο τουρισμός ως κλάδος αναπτύσσεται στο πλαίσιο μιας οικονομίας η οποία προχωρεί με ετήσιο ρυθμό ανόδου του ΑΕΠ μεγαλύτερο από το μέσο κοινοτικό όρο, με πολύ μεγάλο όμως δημόσιο χρέος, με δυνατό αλλά ενιαίο νόμισμα, λόγω ευρώ, με ρυθμό πληθωρισμού υψηλότερο αυτού της ευρωζώνης, με υψηλό ποσοστό ανεργίας, αλλά και με υψηλό ποσοστό παραοικονομίας (το υψηλότερο της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Αναφορικά με την τεχνολογική πρόοδο, οι δείκτες αποκαλύπτουν τεχνολογικό χάσμα. Για παράδειγμα, από πλευράς διαδικτύου, ενώ στην

Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε. 15) 33,8 κάτοικοι στους 100 έχουν πρόσβαση στο internet, η αντίστοιχη επίδοση στην Ελλάδα είναι 8,8 (2001).

Αναλύοντας ορισμένα άλλα συμπληρωματικά στοιχεία το World Economic Forum (2002) έχει κατατάξει την Ελλάδα αναφορικά με:

α)τα συγκριτικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα 80 χωρών (βλέπε παρακάτω πίνακα)

Κατάταξη	Πλεονεκτήματα
8 ^η	χαμηλό κόστος εισαγωγής εξοπλισμού
13 ^η	εύκολη πρόσβαση σε πίστωση
16 ^η	αριθμός τηλεφωνικών γραμμών ανά 100 κατοίκους (2001)
25 ^η	προσδοκίες για οικονομική ύφεση
38 ^η	το διεθνές εμπόριο στη χώρα διεξάγεται από ιδιωτικές επιχειρήσεις
16 ^η	μέσος δασμός (ποσοστό, 2002)
21 ^η	διαθεσιμότητα επιστημόνων και μηχανικών

β) τις χειρότερες επιδόσεις 80 χωρών (βλέπε παρακάτω πίνακα)

Κατάταξη	Χειρότερη επίδοση
79 ^η	φορολογικός συντελεστής νομικών προσώπων
76 ^η	Εξαγωγές
71 ^η	συνολικό κόστος για ίδρυση επιχείρησης
67 ^η	ανάπτυξη δικτύων (clusters)
76 ^η	αποτέλεσμα διοικητικών συμβουλίων
57 ^η	εκπαίδευση του προσωπικού
58 ^η	μεταφορά ξένων άμεσων επενδύσεων και τεχνολογίας

Από τα προαναφερθέντα στοιχεία συμπεραίνουμε ότι στα πλαίσια της χώρας ο τουρισμός ως κλάδος ενεργεί και υπάρχει σε ένα περιβάλλον το οποίο αναπτύσσεται με σημαντικό μεν ρυθμό, αλλά με χαμηλή ανταγωνιστικότητα, διότι η ανάπτυξη περιορίστηκε σε ορισμένες μόνο δραστηριότητες (πχ Ολυμπιακά έργα, Οικοδομή κλπ). Δεν μπόρεσε όμως να διαχυθεί στο σύνολο της οικονομίας, ώστε να επιφέρει τις αναγκαίες διαρθρωτικές αλλαγές τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Επίσης, δεν μπόρεσε ουσιαστικά να περιορίσει το φαινόμενο του δυϊσμού των ελληνικών επιχειρήσεων, να εισάγει τις αναγκαίες οργανωτικές και τεχνολογικές αλλαγές ώστε να προωθηθούν στη διεθνή αγορά επώνυμα ελληνικά προϊόντα-υπηρεσίες με πρωτοτυπία και μεγάλη προστιθέμενη αξία για να αντέξουν στις συγκρίσεις τιμών, οι οποίες προκύπτουν έναντι των τρίτων χωρών από το δυνατό ευρώ, το οποίο κάνει ακριβότερα τα προϊόντα και τις υπηρεσίες της περιοχής του.

Επίσης, πρέπει να επισημανθεί η σημασία του ανθρώπινου παράγοντα (του κρατικού λειτουργού, του τεχνοκράτη, του καλού επιχειρηματία, του ικανού στελέχους, του υπαλληλικού προσωπικού κτλ). Δεν είναι τολμηρό να πει κανείς, ότι πλέον στην κοινωνία μας το αποφασιστικό κλειδί για την απόδοση μιας επιχείρησης είναι ο ανθρώπινος παράγοντας, αυτός που κάνει μία χώρα να χάνει το φυσικό συγκριτικό πλεονέκτημα της ή, ανάλογα, να το κερδίζει ακόμη και στην περίπτωση που η φύση της το έχει στερήσει.

Γι' αυτό τον λόγο και οι ίδιες οι επιχειρήσεις πρέπει να προχωρήσουν σε σημαντικές αναδιορθώσεις της λειτουργίας τους: να ανοίξουν τις δομές τους, να ενθαρρύνουν τις πρωτοβουλίες των στελεχών τους, να βελτιώσουν δραστικά την επιχειρηματικότητα σε όλο το εύρος των λειτουργιών τους και όχι μόνο στην κορυφή.

Ανταγωνιστικότητα της τουριστικής επιχείρησης και του κλάδου

Οι παράγοντες που επιδρούν στην ανταγωνιστικότητα είναι πολλοί. Ενδεικτικά υπενθυμίζουμε: την απελευθέρωση των αγορών που πρέπει να επιταχυνθεί για να ανοίξουν τον ανταγωνισμό, τον εκσυγχρονισμό του νομοθετικού πλαισίου που ορίζει τη λειτουργία των επιχειρήσεων, την κατάργηση της πολυνομίας και την διευκόλυνση της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, τη συνεχή αναβάθμιση του εργατικού δυναμικού με τη βελτίωση των συστημάτων παιδείας και κατάρτισης, την αξιοποίηση των πόρων του Γ' ΚΠΣ με τρόπους που θα ενισχύουν τη συνολική ανταγωνιστικότητα κτλ.

Ωστόσο και η ανταγωνιστικότητα του τουρισμού ως κλάδου είναι προβληματική και αυτό το αντιλαμβάνεται κανείς αν αναλύσει έστω και μερικούς από τους σημαντικούς παράγοντες και τις ενέργειες που την οριοθετούν.

α) Παράγοντες που επηρεάζουν το βαθμό προσέλκυσης της χώρας ως τουριστικού προορισμού:

1. Ομορφιά του φυσικού τοπίου
2. Κλίμα
3. Πολιτιστική κληρονομιά
4. Γενική υποδομή
5. Ειδική υποδομή
6. Τουριστική υπερδομή
7. Βαθμός οργάνωσης και εγρήγορσης του «Τουριστικού Εργοταξίου» της χώρας (πχ. Καζίνων, γήπεδα Γκολφ, Φεστιβάλ, τουριστικά γραφεία, γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων, γραφεία ενοικίασης γιοτ, γραφεία υποδοχής και πληροφόρησης τουριστών κλπ)
8. Πρόσβαση και μεταφορικές διευκολύνσεις
9. Βαθμός αλληλοαποδοχής και επικοινωνία μεταξύ του ντόπιου πληθυσμού και τουριστών (ξενοφοβία)
10. Επίπεδο κόστους/ Επίπεδο τιμών πώλησης
11. Κοινωνικοί/ θρησκευτικοί δεσμοί με άλλα κράτη
12. Βαθμός «μοναδικότητας» της χώρας (αναφορικά με τη γεωγραφική θέση της ή με ένα ή περισσότερα μνημεία τέχνης κλπ).

Επειδή δεν είναι εύκολο να αναλυθούν όλοι οι παράγοντες της ανταγωνιστικότητας, θα επισημανθούν οι πιο έντονες ανωμαλίες.

Έτσι, αναλύοντας τα σημεία 1, 2 και 3 της ενότητας α) παρατηρούμε ότι σε αυτά η Ελλάδα έχει φυσικό συγκριτικό πλεονέκτημα, αντίθετα όμως, από πλευράς γενική και ειδικής υποδομής (σημεία 4 και 5) η χώρα υστερεί σημαντικά. Την καθυστέρηση την οποία παρουσίαζε η χώρα ανέκαθεν, επιδείνωσε τη 10ετία του '70 και '80 ο καλπάζων πληθωρισμός, η αύξηση του Δημόσιου Χρέους και η επιβολή δραστικών περικοπών στον προϋπολογισμό Δημοσίων Επενδύσεων, γεγονός το οποίο είχε επηρεάσει και το βαθμό απορρόφησης των κοινοτικών

κονδυλίων. Και ενώ ο κλάδος για να λειτουργήσει ανταγωνιστικά από πλευράς υποδομής έπρεπε από τα μέσα της 10ετίας του '80 να έχει στη διάθεση του έργα αξίας τουλάχιστον 300δισ δρχ (σε τιμές 1980) τα οποία θα κάλυπταν βασικές ανάγκες, βελτίωσης και αναβάθμισης υποδομών, εντούτοις μερικά από αυτά δεν έχουν ολοκληρωθεί μέχρι σήμερα, γεγονός το οποίο έχει επιφέρει διαχρονικά μεγάλο πλήγμα στον κλάδο, αλλά και γενικότερα επηρέασε αρνητικά τόσο την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας όσο και την ποιότητα ζωής των κατοίκων της.

β) Παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά την επισκεψιμότητα μιας χώρας

1. Τρομοκρατικές εκδηλώσεις, ανασφάλεια
2. Επιδημίες
3. Πόλεμος εντός της χώρας «τουριστικού προορισμού» ή σε γειτονική χώρα κλπ.

γ) Ενέργειες που αποσκοπούν στην ενίσχυση έλξης της χώρας ως τουριστικού προορισμού

1. Συνεχής εγρήγορση του δημοσίου και ιδιωτικού φορέα για να διατηρηθεί σε υψηλό επίπεδο η Ελλάδα ως «τουριστικός προορισμός»
2. Διαρκής φροντίδα του image στη διεθνή τουριστική αγορά
3. Προσπάθεια προβολής ή και δημιουργίας κάποιας «μοναδικότητας» που θα κάνει τη χώρα πιο γνωστή ως τουριστικό προορισμό και θα αναβαθμίσει τη θέση της μεταξύ των ανταγωνιστών (πχ οι Ολυμπιακοί Αγώνες το 2004 στην Ελλάδα). Αναφορικά με την παράγραφο γ) και ειδικά με τα σημεία 2 και 3, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι το image της Ελλάδας ως προορισμού το έχουν αντιγράψει πλέον και άλλες χώρες της Μεσογείου (πχ η Τουρκία προωθείται τουριστικά προβάλλοντας το ελληνικό image), ενώ τη μοναδικότητα την οποία μπορούσε να διεκδικήσει λόγω Ακρόπολης και Παρθενώνα την έχει σχετικά επισκιάσει το νέφος.

δ) Οι δυνάμεις προσφοράς και ζήτησης του ελληνικού τουριστικού προϊόντος

Όπως είναι γνωστό, η Ελλάδα «τουριστικός προορισμός» προσφέρεται, λόγω υπερπροσφοράς, με μεγάλο ανταγωνισμό, ενώ η ζήτηση από τις χώρες-πηγές τουρισμού επιβάλλει τους κανόνες λειτουργίας μίας ολιγοπωνιακής αγοράς. Παρακολουθώντας την πορεία του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, διακρίνουμε ότι η ανταγωνιστικότητα του στη διεθνή αγορά είναι συχνά πλασματική, διότι κάτω από την πίεση του ολιγοπωνίου αναγκάζεται να ισορροπεί σε χαμηλά επίπεδα τιμών, αναφορικά με το κόστος το οποίο έχει. Βέβαια, η τιμή αυτή είναι συγκριτικά υψηλή σε σχέση με την προσφερόμενη ποιότητα και σε σχέση με τις τιμές των ανταγωνιστών μας, κυρίως στη Μεσόγειο. Στο παρελθόν μάλιστα, όταν ο πληθωρισμός στην Ελλάδα ήταν κατά πολύ υψηλότερος, η τουριστική αγορά εισερχόμενου τουρισμού λειτουργούσε, σε μεγάλο βαθμό, χάρη στις διακυμάνσεις της δραχμής έναντι των ξένων νομισμάτων, το δε τίμημα του πληθωρισμού το επωμιζόταν ο Έλληνας τουρίστας, ο οποίος δεν είχε την αναγκαία οργάνωση προκειμένου να αντιμετωπίσει τις πληθωριστικές πιέσεις της αγοράς. Οι ελάχιστες και σχετικά καθυστερημένες προσπάθειες αναφορικά με την ανάπτυξη του κοινωνικού τουρισμού έγιναν χωρίς μελέτη και χωρίς στρατηγική και έτσι δεν μπόρεσαν ποτέ να αποτελέσουν πραγματική κινητήρια δύναμη στον τόπο μας.

Από το 1982 ο αρμόδιος φορέας στόχευε στον «επιλεκτικό τουρισμό», χωρίς όμως ούτε η τουριστική ούτε η αναπτυξιακή πολιτική να συγκλίνουν στο στόχο αυτό. Από τότε μέχρι και σήμερα, αφ' ενός επιθυμούμε ο εισερχόμενος τουρισμός από μαζικός να γίνει «επιλεκτικός», αφ' ετέρου διαρκώς αναζητούμε τους όλο και πιο μεγάλους αριθμούς αφίξεων αλλοδαπών τουριστών. Επιπλέον, ενώ η μέση πληρότητα κατά κατηγορία ξενοδοχειακών καταλυμάτων μειώνεται ή πλασματικά συντηρείται (με τιμές πώλησης κατώτερες της κατηγορίας του καταλύματος), η προσφορά τουριστικών κλινών αυξάνεται δυσανάλογα. Ακόμα και σε περιοχές όπου ίσχυαν τα κριτήρια κορεσμού, οι Υπηρεσίες Πολεοδομίας, μη ελέγχοντας τη χρήση, χορηγούσαν άδειες για ανέγερση τάχα κατοικιών, ενώ στην πραγματικότητα επρόκειτο για καλυμμένη δημιουργία παράνομων τουριστικών καταλυμάτων των οποίων ούτε τον αριθμό, αλλά ούτε τις υπηρεσίες τους μπορούσε να ελέγξει η επίσημη τουριστική αγορά.

Και ενώ υπήρχε αυτή η δυσλειτουργία προσφοράς και ζήτησης στην τουριστική αγορά, η επενδυτική προσπάθεια είχε επικεντρωθεί στην δημιουργία καταλυμάτων και όχι στη διαφοροποίηση, ανανέωση και στον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος, ώστε διαδοχικά να γίνουν μικρά αλλά σταθερά ανοίγματα σε αγορές συμπληρωματικών μορφών τουρισμού σε σχέση με τον τουρισμό των καλοκαιρινών διακοπών, ο οποίος αποτελεί το κύριο τουριστικό προϊόν της Ελλάδας ακόμη και σήμερα.

Επιπλέον, η εισαγωγή στην Ελλάδα νέου Know-How, κυρίως σε θέματα τουριστικού management, αυτοματοποίησης και εισαγωγής της Τεχνολογίας της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας είναι μικρή. Επίσης, πρέπει να αναφερθεί ότι η Ελλάδα καθυστέρησε πολύ να εντάξει τις ΜΜ τουριστικές επιχειρήσεις (το 94% του συνόλου είναι ΜΜ) στα Κοινοτικά Προγράμματα ώστε να τους δοθεί η ευκαιρία να εκσυγχρονιστούν, να οργανωθούν, να ενταχθούν σε δίκτυα για να επιτύχουν χαμηλότερο λειτουργικό κόστος, σωστές επιχειρηματικές συμβουλές και τέλος, να μπορέσουν με εξειδικευμένα εκπαιδευτικά προγράμματα να βελτιώσουν τις επαγγελματικές γνώσεις της οικογενειακής επιχείρησης.

Έτσι, οι συνεχείς αυξητικές τάσεις στα στοιχεία κόστους της τουριστικής επιχείρησης δεν μπορούσαν παρά να καλυφθούν, είτε από μείωση του περιορισμένου κέρδους- με αποτέλεσμα τη μείωση του ενδιαφέροντος διεθνών επενδυτών-, ή ακόμη χειρότερα, από υποβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τον τουρίστα. Και ενώ συνέβαιναν όλα αυτά έγινε η είσοδος μας στην Ευρωζώνη, σε ένα περιβάλλον όπου και τα μικρά προβλήματα ανταγωνιστικότητας μεγιστοποιούνται, διότι υπάρχει μεγαλύτερη διαφάνεια μια και το νόμισμα είναι ενιαίο. Αλλά το ευρώ είναι και δυνατό, κάτι που έκανε το τουριστικό μας προϊόν να φανεί ακριβό έναντι του τουριστικού προϊόντος των τρίτων χωρών (Τουρκίας, Βουλγαρίας, Κροατίας κλπ). Αυτό συνέβη βέβαια επειδή η ανταγωνιστικότητα του ήταν δεμένη με την τιμή και όχι με την ποιότητα, τη διαφοροποιημένη ζήτηση ή τη μοναδικότητα του προϊόντος μας.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι το επίπεδο της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος και του τουριστικού προορισμού ΕΛΛΑΔΑ είναι κρίσιμο, αν δεν γίνουν από πλευράς Τουριστική Προσφοράς οι σωστές ανακατατάξεις και αυτό τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, καθώς δεν υπάρχουν περιθώρια πια να ισορροπεί ο κλάδος με την βοήθεια των συναλλαγματικών ισοτιμιών ή και της χαμηλής ποιότητας.

«Ποιοτικός Τουρισμός»

Πρόκειται για ένα όρο με διττή ερμηνεία. Από την μία πλευρά ο όρος αυτός έχει να κάνει με τις υψηλής ποιότητας παρεχόμενες υπηρεσίες και από την άλλη πλευρά έχει να κάνει με τους τουρίστες και τα χρήματα που αφήνουν σε μία χώρα. Είναι πολλοί αυτοί που υποστηρίζουν ότι στόχος της τουριστικής στρατηγικής στη χώρα μας, δεν πρέπει να είναι η αύξηση του αριθμού των τουριστών αλλά των χρημάτων που δαπανούν. Όντως μελέτες έχουν δείξει ότι περισσότεροι τουρίστες δεν σημαίνει απαραίτητα μεγαλύτερα οικονομικά οφέλη. Το αντίθετο μάλιστα, η αύξηση των κερδών θεωρείται μηδαμινή σε σχέση με τις αρνητικές, για τους τουριστικούς προορισμούς, συνέπειες, που απορρέουν από το μοντέλο του μαζικού τουρισμού. Άλλωστε υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, εκ των πραγμάτων, σημαίνει ακριβότερα τουριστικά πακέτα και συνεπώς λιγότεροι τουρίστες.

Επιπλέον, η υλοποίηση μιας τέτοιας στρατηγικής δεν είναι απλή και εύκολη. Ενώ είναι ακόμη συζητήσιμο αν πρέπει να ακολουθηθεί μία τέτοια επιλεκτική πολιτική, η οποία θα περιορίζεται στον «ακριβό τουρισμό» και θα αποκλείει τον φθηνό. Πρέπει πρώτα να απαντηθούν ερωτήματα όπως αν είναι εφικτή μία τέτοια στρατηγική στην Ελλάδα, όπου οι περισσότερες κλίνες ανήκουν σε ξενοδοχεία και ενοικιαζόμενα δωμάτια τα οποία μόνο τουρίστες χαμηλών εισοδημάτων μπορούν να φιλοξενήσουν. Οι ιδιοκτήτες αυτών των καταλυμάτων δεν έχουν τη δυνατότητα – ούτε και λόγο- να βελτιώσουν τις υποδομές τους και τις προσφερόμενες υπηρεσίες τους. Ούτε βέβαια μπορεί να συζητηθεί η λύση του κλεισίματος ξενοδοχείων και καταλυμάτων Δ' και Ε' κατηγορίας, τα οποία άλλωστε «ενδημούν» σε όλες τις χώρες που έχουν κάνει ανοίγματα στον «μαζικό» τουρισμό. Έτσι, και στην Ελλάδα, τέτοιου είδους μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν τον βασικό κορμό του ελληνικού τουριστικού κλάδου. Πρόκειται συνεπώς για μία δεδομένη οικονομική και κοινωνική κατάσταση, η ανατροπή της οποίας δεν είναι μόνο αδύνατη αλλά και καταστροφική, με ανυπολόγιστες οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες. Εκτός αυτού στον «μαζικό τουρισμό» και τα ενοικιαζόμενα δωμάτια οφείλεται η ευρύτατη διασπορά του τουριστικού εισοδήματος. Εστιατόρια, ταβέρνες, καφετέριες και σούπερ-μάρκετ εξαρτούν την επιβίωσή τους από τους τουρίστες των ενοικιαζόμενων δωματίων και των μικρών ξενοδοχείων. Επιπρόσθετα, το μεγαλύτερο ποσοστό του ενεργού πληθυσμού στις τουριστικές περιοχές απασχολείται στην «τουριστική βιομηχανία» και εξάλειψη αυτών των επιχειρήσεων θα σήμαινε και μεγάλη αύξηση της ανεργίας.

Επομένως θα ήταν ουτοπία μία στρατηγική η οποία θα είχε ως στόχο τη μετάλλαξη του μαζικού, άρα και «φθηνού» τουρισμού σε «ποιοτικό», άρα ακριβό τουρισμό. Αυτό που θα ήταν όμως ίσως εφικτό είναι η συνύπαρξη «ακριβού-ποιοτικού» με την αναβάθμιση του «φθηνού» σε καλό «φθηνό τουρισμό». Η ισοπέδωση προς τα κάτω θα είχε τραγικές συνέπειες και η συνολική αναβάθμιση προς τα πάνω είναι ανέφικτη. Επίσης σε μία εποχή ακρίβειας και φαινομένων αισχροκέρδειας αυτό ίσως που έχει μεγαλύτερη σημασία είναι οι τιμές να είναι ανάλογες με τις προσφερόμενες υπηρεσίες και προϊόντα, καθώς το ζητούμενο για τους περισσότερους τουρίστες είναι οι υπηρεσίες που τους παρέχονται, αν ποιοτικά δεν είναι υψηλότερες, τουλάχιστον, να ανταποκρίνονται στα χρήματα που δαπανούν.

Η ποιότητα στις τουριστικές επιχειρήσεις

Τι σημαίνει για μία τουριστική επιχείρηση ότι μπορεί να παρέχει ποιοτικές υπηρεσίες στους πελάτες της; Κάθε επιχείρηση μπορεί να αντιλαμβάνεται με διαφορετικό τρόπο τι είναι ποιότητα. Υπάρχουν όμως σημεία στα οποία ο ορισμός και η εφαρμογή απλών και τυπικών διαδικασιών ρουτίνας διασφαλίζουν τόσο την παραγωγή ποιοτικών προϊόντων όσο και την παροχή ποιοτικών υπηρεσιών.

Η ευθύνη για την ποιότητα ξεκινά από το τμήμα Μάρκετινγκ, το οποίο προσδιορίζει τις ανάγκες του πελάτη, και συνεχίζεται μέχρι τη διάθεση του προϊόντος ή υπηρεσίας στον πελάτη.

Σκοπός κάθε συστήματος ποιότητας είναι να διασφαλίσει ότι εφαρμόζονται όλες εκείνες οι σχεδιασμένες και συστηματικές ενέργειες που είναι απαραίτητες για να εξασφαλίσουν την αναγκαία εμπιστοσύνη του πελάτη ότι ένα προϊόν ή μία υπηρεσία θα μπορεί να ικανοποιήσει δεδομένες απαιτήσεις του.

Ποιος είναι ο οργανισμός ISO

Ο Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης (International Organization for Standardization – ISO) είναι ο ειδικευμένος διεθνής οργανισμός για την τυποποίηση, ο οποίος περιλαμβάνει στους κόλπους του τους εθνικούς οργανισμούς τυποποίησης περισσότερων των 110 χωρών. Σκοπός του ISO είναι να προωθήσει την ανάπτυξη της τυποποίησης και παρόμοιων δραστηριοτήτων ανά τον κόσμο, με στόχο τη διευκόλυνση των διεθνών ανταλλαγών προϊόντων και υπηρεσιών και την ανάπτυξη της συνεργασίας σε πνευματικές, επιστημονικές, τεχνολογικές και οικονομικές δραστηριότητες.

Βασικές Αρχές του συστήματος ISO

Το σύνολο των τυποποιημένων και τεκμηριωμένων διαδικασιών μέσω των οποίων διασφαλίζεται τόσο η επιχείρηση όσο και ο πελάτης ως προς την επίτευξη του προκαθορισμένου στόχου της ποιότητας αποτελεί το ουσιαστικότερο σημείο του συστήματος διασφάλισης ποιότητας ISO.

Τέσσερις είναι οι αρχές που διέπουν το σύστημα:

- Ο προγραμματισμός ποιότητας, δηλαδή ο εκ των προτέρων σχεδιασμός με το τι πρέπει να γίνει.
- Η υλοποίηση αρχείων στα οποία αποτυπώνεται τι πραγματικά έχει γίνει.
- Η επαλήθευση της διατύπωσης, εάν δηλαδή όντως επιτεύχθηκαν τα προδιαγεγραμμένα.
- Οι διορθωτικές ενέργειες σε περίπτωση που διαπιστωθούν αποκλίσεις στην ποιότητα.

Μικρή ιστορική αναδρομή

Το πρώτο διεθνές πρότυπο για τη διασφάλιση της ποιότητας εκδόθηκε το 1986 από το Διεθνή Οργανισμό Τυποποίησης και είχε κωδικό αριθμό 8402. Περιέχει όρους και ορισμούς σχετικά με ζητήματα ποιότητας. Το 1987 εκδόθηκε η σειρά προτύπων με κωδικούς ISO 9001, ISO 9002, ISO 9003 και ISO 9004. Τα

πρότυπα αυτά μαζί με το ISO 8402 αποτελούν την πρώτη ολοκληρωμένη προσέγγιση στην τυποποίηση της διασφάλισης της ποιότητας. Επειδή καλύπτουν γενικά προϊόντα –υπηρεσίες –εργασίες, περιέχουν μόνο γενικές οδηγίες και κατευθύνσεις και η έκδοσή τους συνεχίζεται τόσο ως συμπληρώματα των υπαρχόντων όσο και ως εντελώς νέα.

Τι είναι ο οργανισμός διαπίστευσης

Οι οργανισμοί διαπίστευσης αξιολογούν, εγκρίνουν και πιστοποιούν συστήματα ποιότητας οργανισμών πιστοποίησης. Οι οργανισμοί διαπίστευσης είναι συνήθως κυβερνητικές οργανώσεις ή οργανισμοί αναγνωρισμένοι από τις εθνικές κυβερνήσεις των χωρών στις οποίες κυρίως δραστηριοποιούνται (χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορούν να διαπιστεύουν οργανισμούς πιστοποίησης άλλων χωρών).

Τι είναι οργανισμός πιστοποίησης

Ένας οργανισμός πιστοποίησης επιθεωρεί, πιστοποιεί τα συστήματα ποιότητας και τηρεί αρχείο των πιστοποιημένων ως προς ISO 9000 από αυτόν επιχειρήσεις/οργανισμούς. Επιπλέον παρακολουθεί τις διεθνείς εξελίξεις σχετικά με τη συμμόρφωση με το ανωτέρω πρότυπο. Οι πιστοποιήσεις αυτές διαφέρουν όσον αφορά στο βαθμό και στο πεδίο πιστοποίησης. Σκοπός ενός συστήματος ποιότητας ISO 9000 είναι η διασφάλιση ότι το προϊόν της επιχείρησης, στο οποίο συμπεριλαμβάνεται ο εξοπλισμός, το hardware, το software, οι πρώτες ύλες, το τελικό προϊόν και οι υπηρεσίες, ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένες απαιτήσεις/προδιαγραφές. Ο όρος «συγκεκριμένες προδιαγραφές» χρησιμοποιείται από τα πρότυπα για να εκφραστούν οι απαιτήσεις /προσδοκίες (συμφωνημένες ή μη) των πελατών πιστοποίησης άλλων χωρών.

Τι είναι η σειρά προτύπων ISO 9000

Η σειρά προτύπων ISO 9000 είναι ένα πακέτο αυτόνομων αλλά συναφών διεθνών προτύπων με θέμα τη διαχείριση και τη διασφάλιση της ποιότητας. Μπορούν να εφαρμοσθούν τόσο στον τομέα της βιομηχανίας όσο και στον τομέα των υπηρεσιών. Τα πρότυπα αυτά αναπτύχθηκαν με σκοπό να τεκμηριώνονται αποτελεσματικά οι αρχές των συστημάτων ποιότητας και να έχουν πρακτική εφαρμογή στις επιχειρήσεις. Η ίδια η σειρά των προτύπων ISO 9000 δεν καθορίζει την τεχνολογία, η οποία πρέπει να χρησιμοποιηθεί για την εφαρμογή των αρχών των συστημάτων ποιότητας

Διαδικασίες ένταξης στα συστήματα ποιότητας

Πώς ελέγχουμε την ποιότητα:
Με Μετρήσεις- Κίνητρα- Μπόνους

Τα πρότυπα

ISO 8402: Στο πρότυπο αυτό ορίζονται οι βασικοί θεμελιώδεις όροι σε έννοιες ποιότητας και σε υπηρεσίες και δίνονται οι σχετικοί ορισμοί με τις έννοιες που έχουν οι όροι στα πρότυπα για τη διασφάλιση ποιότητας. Το ISO 8402 αποτελεί τη βάση για να μπορέσουμε να ερμηνεύσουμε σωστά τα πρότυπα της σειράς ISO 9000.

ISO 9000: Στο πρότυπο αυτό διασαφηνίζονται οι έννοιες που είναι σχετικές με την ποιότητα, καθώς και ο αλληλοσυσχετισμός τους και δίνονται οι κατευθύνσεις για την επιλογή και την εφαρμογή των προτύπων της σειράς ISO 9000 σε σχέση με τη διαχείριση και διασφάλιση της ποιότητας.

Το ISO 9000 συμπληρώνεται με τρία ακόμη πρότυπα τα: ISO 9002, ISO 9003 και ISO 9004, τα οποία αναφέρονται ειδικά στο θέμα του λογισμικού, στη διαχείριση της αξιοπιστίας και στη συντήρηση των προϊόντων, καθώς και στις συμβάσεις.

ISO 9001: Περιλαμβάνει τις διαδικασίες εκείνες που αφορούν στο σύνολο των δραστηριοτήτων μιας εταιρείας, δηλαδή στο σχεδιασμό, στην παραγωγή, την ολοκλήρωση και στην υποστήριξη ενός προϊόντος. Με βάση το ISO 9001 προδιαγράφονται οι απαιτήσεις για ένα σύστημα διασφάλισης ποιότητας που μπορεί να χρησιμεύει στην κατάρτιση σύμβασης μεταξύ του προμηθευτή και του αγοραστή.

Στη σύμβαση αυτή προβλέπεται η συμμόρφωση του πρώτου, δηλαδή του προμηθευτή, στις απαιτήσεις που επιβάλλουν οι ποιοτικές προδιαγραφές που έχουν τεθεί από το σύστημα σε όλο τον κύκλο της παραγωγής. Το συγκεκριμένο πρότυπο εφαρμόζεται σε περιπτώσεις που απαιτείται σημαντικός σχεδιασμός του προϊόντος. Περιέχει όλες εκείνες τις αναγκαίες απαιτήσεις και περιλαμβάνει τα στοιχεία ποιότητας που αναφέρονται στο ISO 9004.

ISO 9002: Το πρότυπο αυτό αναφέρεται στην παραγωγή και ολοκλήρωση του προϊόντος. Χρησιμοποιείται επίσης για πιστοποίηση του συστήματος διασφάλισης της ποιότητας βάσει σύμβασης. Με βάση αυτό προδιαγράφονται οι απαιτήσεις του συστήματος ποιότητας όπου το προϊόν παράγεται σύμφωνα με προκαθορισμένο σχεδιασμό. Το ISO 9002 περιορίζεται στην παρακολούθηση παραγωγής, εγκατάστασης ή υπηρεσίας.

ISO 9003: Εφαρμόζονται σε περιπτώσεις που χρειάζεται να αποδειχθεί η ικανότητα του προμηθευτή για τον τελικό έλεγχο του προϊόντος. Σύμφωνα με το πρότυπο αυτό, στις συμβάσεις παρακολουθείται περιορισμένος αριθμός στοιχείων ποιότητας.

ISO 9004: Γενικό πρότυπο που αναφέρεται στη διαχείριση ποιότητας, το οποίο περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία των συστημάτων ποιότητας. Τα στοιχεία των συστημάτων ποιότητας χρησιμοποιούνται για την ανάπτυξη και την εφαρμογή εσωτερικού συστήματος ποιότητας που αποσκοπούν στην εξασφάλιση ικανοποιητικού αποτελέσματος.

Η επιλογή των στοιχείων ποιότητας και ο βαθμός της εφαρμογής τους από κάθε επιχείρηση εξαρτώνται από παράγοντες, όπως η φύση του προϊόντος, η μέθοδος παραγωγής, η αγορά και οι προτιμήσεις των καταναλωτών.

Το ISO 9004 αναφέρεται σε όλες τις κατηγορίες, όπως συσκευές, λογισμικό, κατεργασμένα υλικά ή υπηρεσίες. Για καθεμία από τις ανωτέρω κατηγορίες προτύπων υπάρχουν ή είναι υπό έκδοση συμπληρωματικά πρότυπα, που συνιστούν μέρη της κατηγορίας στην οποία υπάγονται.

Το κύριο χαρακτηριστικό των προτύπων για τη διασφάλιση ποιότητας είναι ότι προορίζονται για κάθε είδους προϊόν, υπηρεσία ή εργασία. Βρίσκονται επίσης σε εξέλιξη πρότυπα που αναφέρονται σε γενικές κατηγορίες προϊόντων, υπηρεσίες, λογισμικό και επεξεργασία υλικών. Τα πρότυπα διασφάλισης ποιότητας μπορούν να εφαρμοστούν σε επιχειρήσεις κάθε μεγέθους.

Πάγια τακτική των οργανισμών τυποποίησης είναι η αναπροσαρμογή των προτύπων ανά τακτά χρονικά διαστήματα, συνήθως κάθε πέντε χρόνια. Η αναθεώρηση γίνεται για να συμβαδίζει η τυποποίηση με τις εξελίξεις και να μπορούν τα πρότυπα να παραμένουν πάντοτε σύγχρονα.

Τα πρότυπα αφορούν σε διαδικασίες διασφάλισης της ποιότητας και όχι σε πιστοποίηση της ποιότητας του προϊόντος ή της υπηρεσίας. Η φιλοσοφία στην οποία στηρίζονται αφορά στο ότι αν μία επιχείρηση μπορεί να τυποποιήσει τις διαδικασίες προμήθειας υλικών, παραγωγής και ελέγχου ποιότητας, τότε τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που θα παράγει θα είναι σταθερής και επαναλαμβανόμενης ποιότητας.

Πρότυπα της σειράς ISO 9000 – 2000

Οι κυριότερες αλλαγές που έχουν ενσωματωθεί στην αναθεωρημένη σειρά προτύπων ISO 9000 – 2000 είναι οι εξής:

- 1) Νέα δομή προσανατολισμένη στις διαδικασίες, που υποστηρίζεται από μια λογική σειρά των περιεχομένων του προτύπου.
- 2) Διαδικασία συνεχούς βελτίωσης, ως ένα σημαντικό βήμα για την ανάπτυξη του συστήματος ποιότητας.
- 3) Μεγαλύτερη έμφαση στο ρόλο της ανώτατης διοίκησης, ο οποίος περιλαμβάνει τη δέσμευσή της στην ανάπτυξη και βελτίωση του συστήματος ποιότητας, συνυπολογισμό κανονισμών και νομικών απαιτήσεων, καθώς και καθορισμό μετρήσιμων στόχων σε κάθε σχετική λειτουργία και επίπεδο του οργανισμού.
- 4) Η έννοια των «επιτρεπτών εξαιρέσεων» έχει συμπεριληφθεί στο πρότυπο έτσι ώστε να καλυφθούν όλες οι επιχειρήσεις οποιουδήποτε κλάδου.
- 5) Η απαίτηση να διαθέτει ο οργανισμός πληροφορίες σχετικά με την ικανοποίηση και/ ή τη μη ικανοποίηση των πελατών ως ένα μέτρο της απόδοσης του συστήματος.
- 6) Σημαντική μείωση στον όγκο της απαιτούμενης τεκμηρίωσης.
- 7) Αλλαγές και βελτιώσεις στην ορολογία για καλύτερη κατανόηση του προτύπου.
- 8) Μεγαλύτερη συμβατότητα με το πρότυπο περιβαλλοντικής διαχείρισης.
- 9) Συγκεκριμένη αναφορά στις αρχές της Διαχείρισης Ποιότητας.
- 10) Λαμβάνονται υπόψη τα οφέλη και οι ανάγκες όλων των ενδιαφερόμενων μερών (επιχείρησης, πελατών, εργαζομένων κλπ).
- 11) Δίνεται μεγαλύτερη προσοχή στη διαθεσιμότητα των πόρων.
- 12) Καθορισμός της αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης.
- 13) Οι μετρήσεις επεκτείνονται στο σύστημα, στις διαδικασίες και στο προϊόν.
- 14) Αναλύσεις των δεδομένων που έχουν συγκεντρωθεί σχετικά με την απόδοση του συστήματος ποιότητας.
- 15) Επιπλέον εισάγεται η έννοια της αυτό- αξιολόγησης της επιχείρησης ως οδηγός για βελτιώσεις (ISO 9004).

Τα οφέλη από τα αναθεωρημένα πρότυπα είναι αρκετά και ως πιο σημαντικά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τα εξής:

- ◆ Εφαρμογή σε όλες τις κατηγορίες προϊόντων, σε όλους τους τομείς και σε όλους τους οργανισμούς, ανεξαρτήτως του μεγέθους τους.
- ◆ Εύκολα στη χρήση τους, κατανοητή γλώσσα και εύκολα στη μετάφρασή τους.
- ◆ Σημαντική μείωση στον όγκο της απαιτούμενης τεκμηρίωσης.
- ◆ Σύνδεση του συστήματος ποιότητας με τις διαδικασίες του οργανισμού.
- ◆ Μεγαλύτερος προσανατολισμός προς τη συνεχή βελτίωση και την ικανοποίηση των πελατών.
- ◆ Συμβατότητα με άλλα συστήματα διοίκησης, όπως το ISO 14000.
- ◆ Η έννοια του σταθερού ζεύγους προτύπων (ISO 9001, το οποίο καλύπτει τις απαιτήσεις, και το ISO 9004, το οποίο εμβαθύνει στις απαιτήσεις), έτσι ώστε να βελτιωθεί περαιτέρω η απόδοση της επιχείρησης.
- ◆ Λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες και τα οφέλη των ενδιαφερόμενων μερών.

Πόσο κατανοητά είναι τα πρότυπα

Τα πρότυπα έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε να είναι «φιλικά προς το χρήστη». Είναι γενικευμένα ως προς τη φύση τους και ακολουθούν ένα λογικό και εύκολα κατανοητό σχήμα. Παρόλα αυτά, κάθε επιχείρηση είναι μια ξεχωριστή περίπτωση και πρέπει να υπάρχει ευελιξία στον τρόπο εφαρμογής τους, που συνήθως εξαρτάται από το επίπεδο ωριμότητας και την ευαισθησία της επιχείρησης ως προς την ιδέα της ποιότητας.

Πόσο θα κοστίσει και πόσο θα διαρκέσει η εφαρμογή αυτών των προτύπων

Δεν υπάρχει συγκεκριμένη απάντηση. Κάθε επιχείρηση είναι διαφορετική. Η απάντηση εξαρτάται από το πόσο ανεπτυγμένο είναι το ήδη υπάρχον σύστημα και η στρατηγική εφαρμογής του προτύπου που θα ακολουθήσει η επιχείρηση.

Το ISO και οι Τουριστικές Επιχειρήσεις

Η εμφάνιση, η δομή και η ανάπτυξη του ISO 2001 στην παγκόσμια αγορά μέχρι και πρόσφατα ήταν στενά συνδεδεμένη κυρίως με τη βιομηχανική παραγωγή. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να βρίσκεται υπό ανάπτυξη στον τριτογενή τομέα των υπηρεσιών και ιδιαίτερα στον τουρισμό. Μόνο ορισμένες πρωτοπόρες και σύγχρονες τουριστικές επιχειρήσεις είχαν μπει στη διαδικασία πιστοποίησης και εφαρμογής. Η αντιμετώπιση των τουριστικών υπηρεσιών ως τουριστικής βιομηχανίας και η καθιέρωση του τουριστικού προϊόντος ως προϊόν και υπηρεσία μαζί, που διαφέρει από άλλα βιομηχανικά προϊόντα, ήταν η αιτία που πολλές τουριστικές επιχειρήσεις άρχισαν να ζητούν να ενταχθούν σε διαδικασίες πιστοποίησης και σε συστήματα διασφάλισης ποιότητας.

Κάθε τουριστική επιχείρηση που θα αποφασίσει να εγκαταλείψει το συμβατικό τρόπο λειτουργίας και το συμβατικό έλεγχο της ποιότητας, μπορεί να ξεκινήσει τη διαδικασία της πιστοποίησης και με τη βοήθεια κατάλληλων συμβούλων να επιτύχει τους στόχους της.

Η διάρκεια εγκατάστασης του ISO 9001 σε μία τουριστική επιχείρηση που κυμαίνεται από 8 – 12 μήνες δεν είναι εντελώς ανώδυνη γι' αυτή, διότι διοίκηση και εργαζόμενοι καλούνται να αλλάξουν τον τρόπο λειτουργίας τους και να

ακολουθήσουν τις διαδικασίες επιθυμητής ποιότητας όπως καθορίζονται από το εν λόγω πρότυπο.

Τα προβλήματα που συνήθως προκύπτουν είναι:

- ♦ Η προσαρμογή της εργασιακής νοοτροπίας όλων των υπαλλήλων της επιχείρησης στις απαιτήσεις του προτύπου. Αρκετά συχνά οι συνήθειες τόσο της διοίκησης όσο και του προσωπικού έρχονται σε αντίθεση με την καθιέρωση των συγκεκριμένων προτύπων προγραμματισμού, ελέγχου και οργάνωσης, που απαιτεί η εφαρμογή του συστήματος.
- ♦ Ορισμένα μεγέθη είναι δύσκολο να μετρηθούν και να πιστοποιηθούν, όπως το χαμόγελο των υπαλλήλων ή, από τεχνικής πλευράς, οι προμήθειες, τα παρεχόμενα προϊόντα, η συσκευασία, η αποθήκευση, ορισμένες μετρήσεις (πχ. το pH του νερού) κ.α.
- ♦ Η απαιτούμενη γραφειοκρατία που είναι απαραίτητη για τη σωστή λειτουργία του συστήματος αυξάνει τον όγκο καθημερινής δουλειάς στο προσωπικό, με αποτέλεσμα να υπάρχουν παράπονα κυρίως από τους υπαλλήλους που βρίσκονται στη βάση της διοικητικής πυραμίδας.
- ♦ Στην πραγματικότητα η εν λόγω γραφειοκρατία (η τήρηση δηλαδή της τάξης στα στοιχεία) είναι ένα από τα σημαντικότερα οφέλη που προκύπτουν από την εφαρμογή ISO 2001, γιατί μέσω αυτής μπαίνει σε τάξη ολόκληρο το φάσμα της λειτουργίας της επιχείρησης.
- ♦ Η κατανόηση του συστήματος απαιτεί υπομονή και χρόνο, διότι τόσο η τήρηση των διαδικασιών όσο και η τήρηση των γραπτών αναφορών δυσκολεύουν το προσωπικό και τους συνεργάτες της. Με τη βοήθεια όμως των αναφορών η διοίκηση κατευθύνει τη δραστηριότητα των συνεργατών της όπως εκείνη θεωρεί σκόπιμο και όχι όπως εξυπηρετεί ή διευκολύνει κάθε συνεργάτη της. Εκτός όμως από τα προβλήματα που υπάρχουν στην εφαρμογή του συστήματος ποιότητας, τα οφέλη που αποκομίζουν οι επιχειρήσεις είναι πολύ μεγάλα και μπορούν να συνοψισθούν στις ακόλουθες προτάσεις.
- ♦ Η ύπαρξη πιστοποιητικού ποιότητας και η ορθή λειτουργία του συστήματος αποτελούν εργαλεία μάρκετινγκ της επιχείρησης τα οποία αναγνωρίζονται από τους τουρίστες (πελάτες) και από τους συνεργάτες της επιχείρησης.
- ♦ Η επιχείρηση αποκτά ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των μη πιστοποιημένων του κλάδου της ή της περιοχής της.
- ♦ Η τουριστική επιχείρηση προσφέρει τεκμηριωμένα και ποιοτικά διασφαλισμένα προϊόντα – υπηρεσίες.
- ♦ Δημιουργούνται δεδομένα μέτρησης της προσφερόμενης ποιότητας υπηρεσιών και αναζητούνται μέσω καταγεγραμμένων και εγκεκριμένων διαδικασιών τρόποι βελτίωσης των υφιστάμενων υπηρεσιών και εφαρμογή νέων.
- ♦ Αναπτύσσεται κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ της επιχείρησης και των συνεργατών της.
- ♦ Με την εφαρμογή του συστήματος δίνεται η δυνατότητα μέτρησης οικονομικών μεγεθών, που επηρεάζουν το κόστος λειτουργίας ανά τμήμα, ενώ παράλληλα δεν αλλοιώνεται η ποιότητα των υπηρεσιών.
- ♦ Το προσωπικό γνωρίζει τον ορθό τρόπο ή τη διαδικασία με την οποία πρέπει να παράγεται κάθε προϊόν και να προσφέρεται κάθε υπηρεσία.
- ♦ Συνοψίζοντας πρέπει να επισημανθεί ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα του ελληνικού τουρισμού εντοπίζεται κυρίως στη δυσαναλογία μεταξύ προσφερόμενης υπηρεσίας και τιμής, επομένως για την αναβάθμιση του τουρισμού απαιτείται γρήγορη και με σωστό τρόπο βελτίωση των

προσφερόμενων υπηρεσιών μέσω ενός διεθνώς αποδεκτού συστήματος ποιότητας όπως το ISO 9001.

Βοηθάει και σε ποιο βαθμό η πιστοποίηση κατά ISO μια τουριστική επιχείρηση

Η τουριστική αγορά είναι κατεξοχήν μια αγορά παροχής υπηρεσιών. Με δεδομένο το διαφορετικό στην εκάστοτε περίπτωση επίπεδο των διαθέσιμων πόρων και υποδομών της τουριστικής επιχείρησης, η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών είναι ευθέως ανάλογη με την ποιότητα των εμπλεκόμενων πληροφοριών.

Η πιστοποίηση της τουριστικής επιχείρησης με ISO 9001:2000 δεν είναι παρά το επιστέγασμα της προσπάθειας αναβάθμισης του τρόπου τεκμηρίωσης των εμπλεκόμενων πληροφοριών, με σύμμαχο φυσικά και την τεχνολογία, του επιπέδου εκπαίδευσης για το εμπλεκόμενο προσωπικό και της δέσμευσης του management της τουριστικής επιχείρησης για τη διαρκή βελτίωση της ποιότητας.

Παίζει ρόλο το μέγεθος της επιχείρησης; Σημειωτέον ότι στη χώρα μας οι περισσότερες επιχειρήσεις ανήκουν στη μικρομεσαία κατηγορία.

Το μέγεθος της επιχείρησης δεν έχει καμία βαρύνουσα σημασία στην επιτυχή διαδικασία υλοποίησης συστημάτων διαχείρισης της ποιότητας. Η μόνη ουσιαστικά διαφορά εστιάζεται στο γεγονός ότι στη μικρομεσαία τουριστική επιχείρηση απαιτείται μεγαλύτερη κατανόηση των διαφορετικών ρόλων που καλείται να ενσαρκώσει ο εργαζόμενος, κάτι που προϋποθέτει ευρύτερο αντικείμενο εκπαίδευσης για τον καθένα ξεχωριστά σε ένα multitasking επιχειρησιακό περιβάλλον.

Πόσο χρονικό διάστημα χρειάζεται για να πιστοποιηθεί μια επιχείρηση

Ο χρόνος υλοποίησης ενός συστήματος ποιότητας κυμαίνεται από 4 – 8 μήνες, ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης, φυσικά. Το κόστος διαχωρίζεται σε δύο κατηγορίες : στο κόστος συμβουλευτικών υπηρεσιών και στο κόστος πιστοποίησης.

Ποιο περίπου είναι το κόστος

Για το κόστος συμβουλευτικών υπηρεσιών υπάρχουν δύο εκδοχές. Η πρώτη αναφέρεται στην υλοποίηση ISO 9000:2000 με μόνο αντικείμενο τη «φιλοξενία» των πελατών. Σε αυτή την περίπτωση κυμαίνεται από €8.000 έως €20.000 (άπαξ), ενώ το κόστος πιστοποίησης από €4.000 έως €6.000 την τριετία.

Η δεύτερη εκδοχή αναφέρεται στην περίπτωση που στο αντικείμενο της μελέτης και οργάνωσης της επιχείρησης θα συμπεριληφθεί και η κουζίνα της τουριστικής μονάδας, οπότε απαιτείται εφαρμογή HACCP, υποχρεωτική από τη νομοθεσία. Σε αυτή τη περίπτωση το κόστος συμβουλευτικών υπηρεσιών δεν διπλασιάζεται ακριβώς, αλλά προσαυξάνεται κατά 30% τουλάχιστον, ενώ κατά 20% προσαυξάνεται το κόστος της πιστοποίησης.

Ορισμένοι πιστεύουν ότι με την πιστοποίηση με ένα πρότυπο απλώς αυξάνεται ο όγκος δουλειάς και η γραφειοκρατία. Κατά πόσο αληθεύει αυτό;

Σε μια πρώτη προσέγγιση, σαφώς και αρχικά αυξάνεται η γραφειοκρατία. Διότι η επιχείρηση περνά από ένα στάδιο όπου η τεκμηρίωση των εμπλεκόμενων πληροφοριών βρίσκεται σε ένα επίπεδο 1Α, ενώ όταν ολοκληρωθεί η μελέτη υλοποίησης, θα είναι 2Α, κάτι που μεταφράζεται σε κόστος χρόνου.

Αν όμως εμβαθύνουμε στην ουσία των επιλογών μας για την οργάνωση της επιχείρησής μας, τότε αφ' ενός με τη βοήθεια της τεχνολογίας, εφ' ετέρου με την άρτια εκπαίδευση του εμπλεκόμενου προσωπικού, η λεγόμενη γραφειοκρατία θα εξαιρεθεί και θα παραχωρήσει τη θέση της σε ουσιαστικές ενέργειες διασφάλισης της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Διότι δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ναι μεν η ποιότητα κοστίζει, η έλλειψή της σαφώς κοστίζει περισσότερο.

Είναι η πιστοποίηση εργαλείο για τη διεύθυνση ενός ξενοδοχείου, ώστε να βελτιώσει τον τρόπο λειτουργίας τους;

Η πιστοποίηση από μόνη της δεν αρκεί για να αποτελέσει εργαλείο της διοίκησης για βελτίωση, διότι συχνά η εφαρμογή γίνεται για λόγους marketing και όχι για ουσιαστικούς λόγους. Σε αυτό το σημείο ακριβώς γίνεται το deal της τιμής με το σύμβουλο. Ο επιχειρηματίας αρκείται στο πιστοποιητικό, επειδή η τουριστική περίοδος πλησιάζει και ο σύμβουλος για να είναι ανταγωνιστικός, μαζί με την τιμή, χαμηλώνει και το επίπεδο ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Αυτή ακριβώς η εκδοχή είναι η πιο συχνή στην ελληνική πραγματικότητα και φυσικά, όπως είναι λογικό, και η πιο ακριβή. Διότι ύστερα από ένα – δύο χρόνια, οι αντικειμενικές συνθήκες αλλάζουν και τότε απαιτείται εκ νέου προσαρμογή των λειτουργιών της επιχείρησης σε νέα, βελτιωμένη και πιο ουσιαστική μορφή του συστήματος διαχείρισης της ποιότητας, για να αποτελέσει ουσιαστικό εργαλείο βελτίωσης για το management της τουριστικής επιχείρησης.

Η πιστοποίηση γίνεται αντιληπτή στην παροχή υπηρεσιών προς τους πελάτες και σε ποιο βαθμό;

Αναφορικά με την επίπτωση που έχει η πιστοποίηση της ποιότητας στους πελάτες της εκάστοτε επιχείρησης, είναι κοινή διαπίστωση όλων ότι η «ποιότητα» ή «μη ποιότητα» δεν μπορεί να κρυφτεί.

Ο πελάτης, ανεξάρτητα από την πιστοποίηση ή μη της τουριστικής μονάδας, βάζει την ποιότητα στο κέντρο της προσοχής του, την αξιολογεί καθημερινά και θυμάται, αφού εγκαταλείψει τον τουριστικό προορισμό, τόσο τις στιγμές της ποιότητας όσο και εκείνες της μη ποιότητας. Για να έχουμε πετύχει, θα πρέπει το ισοζύγιο να προκύπτει θετικό για τον καταναλωτή των τουριστικών υπηρεσιών. Μόνο στην περίπτωση αυτή η πιστοποίηση παίζει θετικό και ουσιαστικό ρόλο και γίνεται αντιληπτή από τους πελάτες με ικανοποίηση. Και φυσικά η επιλογή του οίκου πιστοποίησης έχει πρωταρχική σημασία. Ο οίκος πρέπει να είναι αναγνωρίσιμος και να έχει διεθνή εμβέλεια.

Η ποιότητα είναι παγκόσμια αναγνωρίσιμο μέγεθος και στην εποχή που διανύουμε, διαφαίνεται να είναι η πλέον κρίσιμη παράμετρος που μπορεί να

βελτιώνει διαρκώς την ανταγωνιστική θέση των επιχειρήσεων της πατρίδας μας στη διεθνή τουριστική βιομηχανία.

HACCP

Το σύστημα HACCP εφαρμόζεται σε υπηρεσίες μαζικής εστίασης και είναι ένα προληπτικό σύστημα που σκοπό έχει να διασφαλίσει τα τρόφιμα και τα ποτά από φυσικούς, χημικούς και μικροβιολογικούς κινδύνους. Η ανάπτυξη τέτοιων συστημάτων στοχεύει στην παραγωγή και διάθεση ασφαλών προς κατανάλωση εδεσμάτων, μια και το HACCP θεωρείται το πιο αποτελεσματικό μέσο περιορισμού της πιθανότητας εμφάνισης βλαβών στην υγεία των καταναλωτών.

Αρκεί όμως η ανάπτυξη και εφαρμογή ενός συστήματος HACCP για να εξασφαλιστεί η υγιεινή των εδεσμάτων; Η απάντηση είναι πως απαιτείται κατάλληλη υποδομή για να στηριχθεί και να λειτουργήσει αποτελεσματικά.

Χρειάζεται οι χώροι και ο εξοπλισμός να είναι υγειονομικά κατάλληλοι για να γίνεται η επεξεργασία τροφίμων και αυτή η ανάγκη για αναβάθμιση των εγκαταστάσεων είναι ένα κόστος που συχνά οι επιχειρηματίες δεν είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν.

Πολλές εν ενεργεία κουζίνες έχουν πάνω από είκοσι χρόνια λειτουργίας και είναι φυσιολογικά πεπαλαιωμένες τεχνολογικά, αλλά κυρίως επιβαρημένες από τη χρήση. Οι απαιτήσεις για την ορθή διάταξη και διαμερισματοποίηση μιας κουζίνας έχουν εξελιχθεί τα τελευταία χρόνια. Από την άλλη, το κόστος για την πλήρη ανακαίνιση μιας κουζίνας είναι συχνά απαγορευτικό. Εδώ πρέπει να επισημάνουμε πως υπάρχει η μέση οδός ή αυτή της ιεράρχησης των επενδύσεων σε εξοπλισμό και εγκαταστάσεις.

Η εκτίμηση και η καταγραφή των προβλημάτων και των αδυναμιών σχετικά με τις εγκαταστάσεις και τον εξοπλισμό είναι το πρώτο βήμα. Για κάθε πρόβλημα μπορεί να εκτιμηθεί η συμβολή του στο συνολικό ρίσκο της υγιεινής της παραγωγής. Αυτή η ιεράρχηση βάσει επικινδυνότητας μπορεί να καταγραφεί σε έναν κατάλογο προτεραιοτήτων με δεύτερη παράμετρο το κόστος επένδυσης. Με τον τρόπο αυτό μπορούν να καλυφθούν οι αδυναμίες μιας κουζίνας σταδιακά σε 2-3 χρόνια, μειώνοντας παράλληλα τις ελλείψεις.

Η στείρα προσέγγιση του «από πού να αρχίσω;» και του «όλα θέλουν πέταμα και γκρέμισμα» πρέπει να αντικατασταθεί με τη δημιουργική άποψη που λέει πως εντοπίζουμε τα προβλήματα, αξιολογούμε τους κινδύνους, υπολογίζουμε το κόστος και ξεκινάμε τις επεμβάσεις στην υποδομή με προτεραιότητες και μακροπρόθεσμο πλάνο.

Προϋποθέσεις ορθής εφαρμογής του HACCP

Οι επιχειρήσεις μαζικής εστίασης, σε σχέση με τις βιομηχανικές μονάδες παραγωγής, παρουσιάζουν κάποιες ιδιαιτερότητες και δυσκολίες, όπως:

- Μεγάλη ποικιλία πρώτων υλών και προμηθευτές που αλλάζουν συχνά.
- Μεγάλη ποικιλία τελικών προϊόντων και διαφορετικοί τρόποι επεξεργασίας.
- Μη ύπαρξη κατάλληλων χώρων.
- Εποχικότητα προσωπικού και αδυναμία εύρεσης ειδικευμένου προσωπικού.

Ως προς τις πρώτες ύλες, ένα μεγάλο μέρος των ελέγχων μεταφέρεται στον έλεγχο των προμηθευτών. Έτσι, πρέπει να θεσπισθούν αυστηρά κριτήρια επιλογής τους,

να διεξάγονται επιθεωρήσεις στους προμηθευτές και να ζητούνται πιστοποιητικά αναλύσεων από αυτούς.

Η μεγάλη ποικιλία τελικών προϊόντων μπορεί να αντιμετωπιστεί με ομαδοποίηση των διαγραμμάτων ροής της παραγωγικής διαδικασίας.

Για την επιτυχή λειτουργία του συστήματος HACCP απαραίτητη προϋπόθεση είναι η εφαρμογή των κανόνων ορθής βιομηχανικής πρακτικής και ορθής υγιεινής πρακτικής για τις εγκαταστάσεις, τον εξοπλισμό και το προσωπικό: κατάλληλο layout εγκαταστάσεων για αποφυγή διασταυρούμενων επιμολύνσεων, χωριστοί χώροι επεξεργασίας, διαφορετικοί αποθηκευτικοί χώροι πρώτων υλών, τελικών προϊόντων και υλικών συσκευασίας, εφαρμογή προγραμμάτων καθαρισμού/απολύμανσης, εφαρμογή προγράμματος απεντόμωσης/μυοκτονίας, έλεγχος της υγιεινής του προσωπικού, προστατευτική ενδυμασία προσωπικού κτλ.

Σημαντικοί παράγοντες είναι επίσης η υποστήριξη από τη διοίκηση, το ανθρώπινο δυναμικό της επιχείρησης και η εκπαίδευση.

Σημαντικά οφέλη από την εφαρμογή του HACCP

Τα οφέλη εντοπίζονται στα ακόλουθα σημεία:

- Στην τυποποίηση των προϊόντων: τα τελικά προϊόντα έχουν τυποποιηθεί, έχουν καθορισμένα και ελεγχόμενα χαρακτηριστικά και έχουν καταστεί ανταγωνιστικά. Η εταιρεία έτσι έχει περάσει στην παραγωγή βιομηχανοποιημένου προϊόντος και όχι μόνο στην παραγωγή προϊόντων για τον ξενοδοχειακό χώρο.
- Στη διασφάλιση της ποιότητας και της υγιεινής των προϊόντων: α) τα προϊόντα παρουσιάζουν σταθερότητα στην παρουσίαση και στην παράθεση τους, β) τα αποτελέσματα των εργαστηριακών αναλύσεων είναι σαφώς καλύτερα.
- Στον σαφή καθορισμό των υπευθυνοτήτων και διαδικασιών ανά δραστηριότητα: Η προσφορά ενός συστήματος ποιότητας στην οργάνωση και στην ανάπτυξη της εταιρείας είναι σημαντική. Δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την ορθότερη κατανομή των υπευθυνοτήτων και την εγκατάσταση διαδικασιών που δεν δύνανται να προκαλέσουν σύγχυση.
- Στον αποτελεσματικότερο χειρισμό προβλημάτων- δυσκολιών: Ουσιαστικά η ανάπτυξη του συστήματος αποτελεί για τους εργαζόμενους το μέσο εκπαίδευσης και τη δημιουργία τρόπου σκέψης για την αξιολόγηση καταστάσεων και την επίλυση προβλημάτων που προκύπτουν. Πλέον ερωτήσεις που υπήρχαν πριν από την εγκατάσταση του τύπου «πώς θα κάνω αυτό;» ή «τι κάνω τώρα», σπανίζουν.
- Στη μείωση του κόστους της παραγωγικής διαδικασίας μέσω της μείωσης : α) των μη συμμορφούμενων υλικών κατά την παραγωγή, β) των επιστροφών, γ) του όγκου των εργαστηριακών αναλύσεων, δ) του χρόνου ανταπόκρισης σε εμφανιζόμενες δυσκολίες και προβλήματα.
- Στην πληρέστερη εικόνα της αποτελεσματικής λειτουργίας της επιχείρησης.
- Στην αύξηση της ικανοποίησης πελατών- Μείωση των παραπόνων: Όλα όσα έχουν παρουσιασθεί μέχρι τώρα συντέλεσαν όχι μόνο στην παραγωγή προϊόντων ασφαλέστερων και πιο ποιοτικών, που είναι το πρώτο κριτήριο αξιολόγησης του πελάτη, αλλά και στην καλύτερη εξυπηρέτηση του.
- Ο χειρισμός και η ανταπόκριση θεμάτων που τίθενται από τον ίδιο είναι αμεσότερη και αποτελεσματικότερη. Απόδειξη η αύξηση των πελατών, του τζίρου και η μείωση των λαμβανόμενων παραπόνων.

- Στην εδραίωση της επιχείρησης στο χώρο της βιομηχανικής παραγωγής προϊόντων μαζικής εστίασης και την επέκταση σε νέους τομείς: Τελικά, το μεγαλύτερο όφελος και η απόδειξη της αποτελεσματικής λειτουργίας του εγκαταστημένου συστήματος ποιότητας-ασφάλειας σε μία επιχείρηση είναι η εδραίωση της εταιρείας ως μία εκ των πρώτων βιομηχανικών προϊόντων μαζικής εστίασης στην Ελλάδα. Επιπλέον απόδειξη αποτελεί η δυνατότητα επέκτασης της εταιρείας μέσα από αυτή την βιομηχανοποίηση και σε άλλες αγορές, όπως πχ τα αεροπορικά γεύματα.

Τουρισμός και τεχνολογία

Ανέκαθεν ο τουριστικός κλάδος χαρακτηριζόταν από υψηλή χρήση και αξιοποίηση των τεχνολογιών της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών, τόσο εσωτερικά, στις διάφορες επιμέρους επιχειρήσεις του κλάδου, όσο και για τη μεταξύ τους δικτυακή διασύνδεση και ηλεκτρονική διανομή του τουριστικού προϊόντος. Το γεγονός αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις πολύπλοκες, τυποποιημένες όμως διαδικασίες, καθώς επίσης και στην πολυσύνθετη δομή του κλάδου αυτού, ο οποίος περιλαμβάνει ένα μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων, διάφορων κατηγοριών και μεγεθών, με υψηλή γεωγραφική διασπορά και κατά κανόνα σε μεγάλη απόσταση από τον τελικό καταναλωτή.

Κατά τα τελευταία έτη παρατηρείται διεθνώς τεράστια επέκταση της χρήσης του internet. Σε αυτό συνέβαλλε κυρίως η μεγάλη μείωση του κόστους του και ταχύτατη ανάπτυξη της υποδομής του. Το internet είναι ένα ανοικτό, ευρείας χρήσης και χαμηλού κόστους δίκτυο, εν αντιθέσει προς τα δίκτυα της προηγούμενης γενιάς, τα οποία ήταν «ιδιόκτητα» (proprietary), κλειστά, περιορισμένης χρήσης και υψηλού κόστους.

Το internet αρχικά χρησιμοποιήθηκε από τις επιχειρήσεις κυρίως για την ηλεκτρονική προβολή τους, παρέχοντας μέσω των ιστοσελίδων τους (Web Sites) ηλεκτρονική πληροφόρηση προς τους πελάτες τους και γενικότερα προς το ενδιαφερόμενο κοινό, σχετικά με τα βασικά στοιχεία τους, καθώς επίσης με τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους. Όμως σήμερα, συνεχώς επεκτείνεται η χρήση του internet από τις επιχειρήσεις προς την κατεύθυνση της πραγματοποίησης ηλεκτρονικών πωλήσεων (on line sales) μέσω αυτού. Συγκεκριμένα όλο και περισσότερες επιχειρήσεις στις ιστοσελίδες τους παρέχουν πλέον στους επισκέπτες, πέραν της ηλεκτρονικής πληροφόρησης και τη δυνατότητα ηλεκτρονικής υποβολής παραγγελιών και πραγματοποίησης αγορών προϊόντων και υπηρεσιών τους. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ταχύτατη πλέον ανάπτυξη του Ηλεκτρονικού Εμπορίου (Electronic Commerce) κατά τα τελευταία έτη και τη βαθμιαία καθιέρωση του internet ως ενός νέου σημαντικού καναλιού προώθησης και διανομής πολλών προϊόντων και υπηρεσιών σε πολλούς σημαντικούς κλάδους. Η εξέλιξη αυτή αναμένεται να έχει σημαντικές επιπτώσεις και να προκαλέσει ανακατατάξεις σε πολλούς κλάδους της οικονομίας. Συγκεκριμένα, αναμένεται να οδηγήσει στην αποδυνάμωση ή ακόμη και στην εξαφάνιση πολλών ενδιάμεσων, ιδιαίτερα όσων λειτουργούν ως απλοί μεταπωλητές και δεν προσφέρουν καμία προστιθέμενη αξία και τεχνογνωσία. Παράλληλα θα δημιουργηθούν νέοι ηλεκτρονικοί ενδιάμεσοι οι οποίοι θα έχουν τη μορφή ειδικών ιστοσελίδων (web sites) ηλεκτρονικής προώθησης, διανομής και πωλήσεων συγκεκριμένων κατηγοριών προϊόντων και υπηρεσιών πολλών

εταιριών. Τα παραπάνω αναμένεται να προκαλέσουν σε πολλούς κλάδους μεγάλες ανακατατάξεις και αναδιανομές σε επίπεδο ισχύος, ρόλων, περιθωρίων κέρδους και εσόδων. Σημαντικές επιπτώσεις αυτής της μορφής αναμένονται και στον τουριστικό κλάδο. Συγκεκριμένα αναμένεται η βαθμιαία αποδυνάμωση ή ακόμη και η εξαφάνιση πολλών ενδιάμεσων του τουριστικού κλάδου, και ιδίως κάποιων τουριστικών πρακτορείων τα οποία λειτουργούν ως απλοί μεταπωλητές, παρέχοντας απλές και τυποποιημένες υπηρεσίες χωρίς να προσφέρουν καμία προστιθέμενη αξία και τεχνογνωσία. Αντίθετα, αναμένεται να επιβιώσουν ή και ενδεχομένως να αναβαθμισθούν τα τουριστικά πρακτορεία, τα οποία διαθέτουν ειδική τεχνογνωσία και παρέχουν εξειδικευμένες υπηρεσίες για ειδικές γεωγραφικές περιοχές, ειδικές κατηγορίες πελατών κλπ. Και στον κλάδο του τουρισμού, όπως άλλωστε ισχύει και σε πολλούς άλλους κλάδους, η μελλοντική οικονομία θα είναι σε μεγάλο βαθμό η «Οικονομία της Γνώσης».

Στον 21ο αιώνα τα ψηφιακά δίκτυα και οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές έχουν το αντίστοιχο ρόλο με αυτόν που έπαιξαν η ηλεκτροδότηση, οι σιδηρόδρομοι και οι μηχανές στις αρχές του 20ου αιώνα. Έχουν γίνει αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής μας. Ο αριθμός των νοικοκυριών που διαθέτουν έναν τουλάχιστον εγκατεστημένο ηλεκτρονικό υπολογιστή αυξάνει σταθερά τα τελευταία χρόνια, αν και η διείσδυση του Διαδικτύου και των υπηρεσιών του βρίσκεται ακόμη σε χαμηλά επίπεδα.

Ενδιαφέροντα είναι τα συμπεράσματα που προκύπτουν από έρευνες που γίνονται κατά καιρούς σχετικά με τις νέες τεχνολογίες και τη σημασία τους για την κοινωνία. Από στατιστικό δείγμα άνω των 2.000 ερωτηθέντων, ένα ποσοστό 74,8% δηλώνει ότι είναι σημαντικό σήμερα να γνωρίζει κάποιος τη χρήση των νέων τεχνολογιών. Το ποσοστό αυτό είναι σημαντικό και στους μη χρήστες των τεχνολογιών αυτών και ανέρχεται σε 76,4%. Σε ότι αφορά τους λόγους μη απόκτησης διαδικτύου στο σπίτι, ο βασικότερος είναι η αδιαφορία για το συγκεκριμένο τεχνολογικό μέσο, η αίσθηση ότι δεν χρειάζεται στο σπίτι και η έλλειψη σχετικής εμπειρίας. Βέβαια υπάρχει και ένα ποσοστό που πιστεύει ότι το internet στην Ελλάδα κοστίζει ακριβά, ενώ ένας άλλος λόγος επιφύλαξης στη χρήση των νέων τεχνολογιών αποτελεί η διασφάλιση των προσωπικών δεδομένων.

Όσο αφορά στο κόστος του internet, όντως το internet στην Ελλάδα είναι πολύ ακριβότερο από ότι στις άλλες χώρες της ευρωπαϊκής Ένωσης. Το υψηλό κόστος χρήσης είναι ένας λόγος που και η επαγγελματική χρήση του internet είναι ακόμα περιορισμένη στην Ελλάδα. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό είναι συγκεκριμένα επιχειρηματικά συμφέροντα και πολιτικές ευθύνες. Όλος ο κόσμος που ασχολείται με το internet πνέει τα μένεα κατά του ΟΤΕ, ο οποίος με την ανεπαρκέστατη υποδομή του, τα ακριβά του τιμολόγια και την προσπάθεια να «σπρώξει» παλαιότερες τεχνολογίες, παίζει ρόλο χειρόφρενου στην ανάπτυξη της τεχνολογίας.

Οι περισσότεροι χρήστες χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για ενημέρωση, άντληση πληροφοριών και ψυχαγωγία ενώ μεγάλο είναι και το δέλεαρ του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Πολλοί από τους θεατές των Ολυμπιακών Αγώνων έκλεισαν τα εισιτήριά τους μέσω διαδικτύου.

Λόγοι χρήσης internet στην επιχείρηση

- Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (e-mail)
- Ενημέρωση γενικά
- Για εκσυγχρονισμό της επιχείρησης

- Συνδιαλλαγές με Δημόσιο – ΦΠΑ, TAXIS, ΙΚΑ
- Για έρευνα / μελέτες
- Ψυχαγωγία
- Επικοινωνία γενικά
- Ενημέρωση για ανταγωνιστές
- Τραπεζικές συναλλαγές on line
- Ενημέρωση για οικονομικά θέματα
- Για αγορά αγαθών
- Για αγορά υπηρεσιών
- Διαμόρφωση ιστοσελίδας για προβολή
- Ενημέρωση για ρυθμιστικά και νομικά θέματα
- Ηλεκτρονικό εμπόριο – προμήθειες
- Ηλεκτρονικό εμπόριο – διάθεση
- Για αγορά μέσω mobile commerce

Ηλεκτρονικά συστήματα κρατήσεων

Πέραν της υψηλής χρήσης της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών εσωτερικά στις διάφορες επιμέρους επιχειρήσεις του τουριστικού κλάδου, ιδιαίτερα υψηλή είναι η χρήση των τεχνολογιών αυτών και για τη δικτυακή διασύνδεση μεταξύ των επιχειρήσεων του κλάδου και την ηλεκτρονική διανομή του τουριστικού προϊόντος. Η μεγάλη απόσταση που συνήθως υπάρχει μεταξύ των τελικών καταναλωτών του τουριστικού προϊόντος και των πολυάριθμων επιχειρήσεων-παραγωγής του οδήγησε στη δημιουργία διάφορων μορφών ηλεκτρονικών συστημάτων και δικτύων διανομής. Η πρώτη ιστορικά μορφή τους ήταν αυτή των συστημάτων – δικτύων ηλεκτρονικών κρατήσεων (Computerized Reservation Systems – CRS), τα οποία αναπτύχθηκαν αρχικά από αεροπορικές εταιρίες. Αυτά βαθμιαία μετεξελίχθηκαν, ώστε να παρέχουν τη δυνατότητα κράτησης θέσεων όχι μόνο στην ιδιοκτήτρια εταιρία αλλά και σε πολλές άλλες αεροπορικές εταιρίες. Προς την κατεύθυνση αυτή στη συνέχεια κοινοπραξίες αεροπορικών εταιριών προχώρησαν στη δημιουργία των μεγάλων συστημάτων – δικτύων γενικής διανομής (Global Distribution Systems – GDS) καθένα από τα οποία παρείχε πλέον τη δυνατότητα αναζήτησης και κράτησης θέσεων στις πτήσεις όχι μόνο της ομάδας των ιδιοκτητριών αεροπορικών εταιριών, αλλά και όλων των άλλων αεροπορικών εταιριών που πραγματοποιούν πτήσεις μεταξύ των ζητούμενων από τον πελάτη προορισμών.

Τα παραπάνω μεγάλα συστήματα – δίκτυα γενικής διανομής στη συνέχεια εμπλουτίστηκαν σημαντικά. Σε αυτά συνδέθηκαν αρχικά μια σειρά από συστήματα – δίκτυα διανομής ξενοδοχειακών υπηρεσιών (Hotel Distribution Systems – HDS), τα οποία είχαν αναπτυχθεί αυτόνομα, και αργότερα μια σειρά συστημάτων ενοικίασης αυτοκινήτων. Έτσι τα μεγάλα αυτά συστήματα – δίκτυα γενικής διανομής έγιναν βαθμιαία το σημαντικότερο και στρατηγικότερο κανάλι διανομής τουριστικών προϊόντων διεθνώς. Αποτελούν πλέον αυτόνομες επιχειρήσεις με υψηλά έσοδα, τα οποία προέρχονται από τα ποσοστά που εισπράττουν επί όλων των πραγματοποιούμενων μέσω αυτών κρατήσεων. Τα κυριότερα από αυτά σήμερα είναι το Amadeus, το Galileo, το Sabre και το Worldspan. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι τα μεγάλα αυτά συστήματα – δίκτυα ηλεκτρονικής διανομής τουριστικών προϊόντων στις πρώτες φάσεις τους χαρακτηρίζονταν από διάφορες μορφές διακρίσεων υπέρ των ιδιοκτητριών εταιριών τους και εις βάρος των άλλων

εταιριών, γεγονός το οποίο προκάλεσε σημαντικά προβλήματα αθέμιτου ανταγωνισμού. Παραδείγματος χάριν, κατά την αναζήτηση των διαθέσιμων πτήσεων μεταξύ δύο πόλεων για μια συγκεκριμένη ημερομηνία εμφανίζονταν πρώτα οι διαθέσιμες πτήσεις των ιδιοκτητριών εταιριών και κατόπιν αυτές των υπόλοιπων αεροπορικών εταιριών, μειώνοντας έτσι σημαντικά την πιθανότητα επιλογής των τελευταίων, άρα και τις πωλήσεις τους. Τα προβλήματα αυτά οδήγησαν βαθμιαία στην θέσπιση κανόνων και νομοθετικών ρυθμίσεων για την εξάλειψη των διακρίσεων αυτών και την αποτροπή του αθέμιτου αυτού ανταγωνισμού. Έτσι, για την προαναφερόμενη περίπτωση όλα τα παραπάνω συστήματα τουριστικών προϊόντων υποχρεώθηκαν να παρουσιάζουν αντικειμενικά όλες τις διαθέσιμες πτήσεις όλων των εταιριών, με σειρά η οποία καθορίζεται βάσει ενός αντικειμενικού κριτηρίου.

Ελληνικός Τουρισμός και περιβάλλον

Η σύγχρονη πορεία της ανάπτυξης του τουρισμού παρουσιάζεται στενά συνδεδεμένη με το περιβάλλον και γι' αυτό το περιβάλλον αποτελεί το μεγάλο στοίχημα που έχει κληθεί να κερδίσει ο ελληνικός τουρισμός. Η διαπίστωση αυτή δεν στηρίζεται μόνο στην προοπτική της αξιοποίησης του φυσικού πλούτου της χώρας μας, ως μέσο που θα προσελκύσει επισκέπτες υψηλού εισοδήματος, αλλά και στον κίνδυνο της ταχείας υποβάθμισης του από τις ανθρωπίνες δραστηριότητες, σε σημείο που να πλήξει την ίδια την βιωσιμότητα του τουριστικού τομέα.

Η αναβάθμιση του ρόλου που κατέχει το περιβάλλον για τον ελληνικό τουρισμό προέκυψε κατά τα τελευταία χρόνια ως:

- επιθυμία της αγοράς
- απαίτηση της νομοθεσίας
- οικονομική ευκαιρία, λόγω ευνοϊκού πλαισίου επενδύσεων
- αποτέλεσμα πιέσεων από τις τοπικές κοινωνίες.

Ακολουθώντας τις διεθνείς τάσεις, οι τουριστικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα φαίνεται να αντιλήφθηκαν σχετικά νωρίς την «εμπορική» αξία του περιβάλλοντος, υιοθετώντας πολιτικές και πρακτικές που το προστατεύουν, είτε ουσιαστικά είτε κατ' επίφαση. Είναι κοινό μυστικό ότι η απόφαση απόκτησης «οικολογικού» προφίλ σε ένα τουριστικό συγκρότημα διαμορφώνεται πρώτα από τη διεύθυνση marketing, με γνώμονα τη δυνατότητα μελλοντικής εξαργύρωσης στην αγορά-άνοιγμα πελατείας, υψηλότερες τιμές- και ύστερα από τις όποιες «περιβαλλοντικές ανησυχίες» της διοίκησης.

Η ανταπόκριση των επιχειρηματιών του τουρισμού στο κάλεσμα της αγοράς για φιλικότητα προς το περιβάλλον δεν είναι μονοσήμαντη:

Η εφαρμογή Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης (EMAS, ISO 14001), η πιστοποίηση με το οικολογικό σήμα (λουλούδι), η δημιουργία περιβαλλοντικών πάρκων μέσα στους χώρους των ξενοδοχειακών μονάδων (πχ ανοικτός ζωολογικός κήπος, βοτανικός κήπος κλπ), η εφαρμογή συστημάτων εξοικονόμησης ενέργειας και φυσικών πόρων (πχ ανακύκλωση νερού) είναι πλέον διαδεδομένες πρακτικές που υιοθετούνται από τις επιχειρήσεις του χώρου.

Καθώς όμως οι επιχειρήσεις που επιλέγουν να τονίσουν τη φιλοπεριβαλλοντική εικόνα τους πολλαπλασιάζονται, η σημασία του συγκεκριμένου προφίλ ως συγκριτικού πλεονεκτήματος για την τουριστική αγορά αναπόφευκτα περιορίζεται

και μαζί της φθίνει και το οικονομικό ενδιαφέρον. Το εντυπωσιακό στοιχείο είναι ότι, παρά τα προαναφερόμενα, η εκτίμηση της αγοράς για τις περιβαλλοντικές επενδύσεις δείχνει αυξητικές τάσεις, γεγονός που μπορεί να ερμηνευθεί ως αναγνώριση των πολύπλευρων ωφελειών που προκύπτουν για την τουριστική επιχείρηση που επιλέγει λύσεις φιλικές προς το περιβάλλον: μείωση λειτουργικού κόστους, ποιοτική βελτίωση προσφερόμενων υπηρεσιών, διαφοροποίηση πελατειακής βάσης κλπ.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί ότι, σταδιακά, η αξία της φύσης έχει αρχίσει να αποκτά νόημα και πέρα από τα πλαίσια της αγοράς, δηλαδή ως μη εμπορεύσιμο αγαθό- ακόμα, βέβαια, η αντίληψη των επιχειρηματιών γι' αυτή, παραμένει καθαρά ανθρωποκεντρική: η φύση είναι σημαντική στο βαθμό που είναι χρήσιμη στον άνθρωπο.

Παράλληλα με τις αντιλήψεις της αγοράς, αν και με σημαντική καθυστέρηση στη χώρα μας, εξελίσσεται και το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη σχέση των τουριστικών δραστηριοτήτων με το περιβάλλον: περιβαλλοντική αδειοδότηση υφιστάμενων και νέων μονάδων, καθορισμός περιβαλλοντικών όρων λειτουργίας, χωροταξικός σχεδιασμός και καθορισμός χρήσεων γης, πολεοδομικός κανονισμός κλπ.

Οι υποχρεώσεις που προκύπτουν για τις τουριστικές επιχειρήσεις από την περιβαλλοντική νομοθεσία υποχρεώνουν επίσης στην εκπόνηση μελετών για την εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον από συγκεκριμένες δραστηριότητες αλλά και τον καθορισμό των προδιαγραφών των μελετών σε κάθε κατηγορία έργων, καθώς και την κατανομή αρμοδιοτήτων για τον έλεγχο τους.

Πιο συγκεκριμένα, οι περιβαλλοντικοί όροι που επιβάλλονται στις τουριστικές μονάδες βασίζονται στις εκπονηθείσες Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων και αναφέρονται:

- στα χαρακτηριστικά των υγρών αποβλήτων (αιωρούμενα στερεά στην έξοδο της μονάδας επεξεργασίας).
- στις ειδικές οριακές τιμές στάθμης θορύβου και δονήσεων (εντός των κτιριακών εγκαταστάσεων και στα όρια του γηπέδου).
- στην αποκομιδή και διάθεση των στερεών απορριμμάτων (βεβαίωση από τον οικείο δήμο).
- στην κατανάλωση φυσικών πόρων (νερό από γεωτρήσεις κλπ).

Σε ειδικές περιπτώσεις, θίγουν ζητήματα που αφορούν:

- στην εξασφάλιση πρόσβασης στην παραλία.
- στην επίδραση στο τοπίο.
- στην κατανάλωση ενέργειας.
- στον έλεγχο των οσμών.
- σε δεντροφυτεύσεις (αριθμός και χαρακτηριστικοί τύποι δέντρων).
- στο βαθμό κάλυψης των επιφανειών με τσιμέντο/ άσφαλτο.
- στις επιπτώσεις στην τοπική κοινωνία (νέες θέσεις εργασίας, δημιουργία εισοδημάτων κλπ).

Η τήρηση της νομοθεσίας εξασφαλίζεται μόνο σε επίπεδο διαδικασιών, μέσω της σύνδεσης της έκδοσης άδειας λειτουργίας με την έκδοση των περιβαλλοντικών όρων (η πρώτη έχει ως προαπαιτήση τη δεύτερη).

Μέχρι πρότινος όμως, ουσιαστικός έλεγχος του βαθμού ικανοποίησης των περιβαλλοντικών όρων δεν γινόταν, με εξαίρεση περιπτώσεις καταγγελιών από τρίτα πρόσωπα. Σταδιακά, αυτή η κατάσταση ανατρέπεται ως αποτέλεσμα αφενός της προσαρμογής στις σχετικές Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αφετέρου

ευρύτερων αλλαγών στη δημόσια διοίκηση πχ. διεύρυνση αρμοδιοτήτων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Ανεξάρτητα από το βαθμό, τη συχνότητα και την αποτελεσματικότητα των ελέγχων, όμως, οι σοβαρές ελλείψεις από την πλευρά των τουριστικών επιχειρήσεων σε κατάλληλα εκπαιδευμένο σε περιβαλλοντικά θέματα προσωπικό, καθώς και σε υποδομές για την προστασία των φυσικών πόρων (νερό, ενέργεια κλπ) και στη διαχείριση των αποβλήτων, μειώνουν σημαντικά τις δυνατότητες περιορισμού και ελέγχου των περιβαλλοντικών πιέσεων.

Σκουπίδια: μία από τις πληγές του ελληνικού τουρισμού

Αναμφισβήτητα τα σκουπίδια αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας, με τεράστιες επιδράσεις σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Ιδιαίτερη είναι η επίδραση του συγκεκριμένου προβλήματος στον τουρισμό, ο οποίος πλήττεται ανεπανόρθωτα από τη σημερινή κατάσταση. Αρχαιολογικοί χώροι, εθνικοί δρόμοι, περιοχές πόλεων, τουριστικά θέρετρα αποτελούν μερικά μόνο από τα σημεία όπου εντοπίζεται το πρόβλημα, αμαυρώνοντας την εικόνα που προσλαμβάνουν οι επισκέπτες-τουρίστες.

Επιπλέον, η χώρα μας έχει καταδικαστεί και πληρώνει μεγάλα πρόστιμα, κατ' επανάληψιν, για παραβιάσεις που έχουν να κάνουν με το περιβάλλον όπως είναι η λειτουργία παράνομων χωματερών. Γενικά η χώρα μας πάσχει στον τομέα εφαρμογής της κοινοτικής νομοθεσίας περί αποβλήτων. Ενώ είμαστε ακόμη δέσμιοι της παρωχημένης αντίληψης ότι τα σκουπίδια δεν έχουν καμία εμπορική αξία και επομένως η ταφή έχει το χαμηλότερο κόστος. Έτσι ανακυκλώνουμε και επεξεργαζόμαστε μόλις το 8% της παραγόμενης ποσότητας.

Δυστυχώς, δεν έχουμε αντιληφθεί ακόμα ότι τα απόβλητα δεν αντιμετωπίζονται πλέον ως άχρηστα υλικά αλλά ως εν δυνάμει πρώτες ύλες προς αξιοποίηση και επανένταξη στην παραγωγική διαδικασία. Κλασικό παράδειγμα είναι τα υπολείμματα των βιολογικών καθαρισμών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως καύσιμη ύλη ή για γεωργική χρήση και εμπλουτισμό των εδαφών.

Ο ρόλος της πολιτείας είναι καθοριστικός στο θέμα της διαχείρισης των αποβλήτων, αφού η οργανωμένη πολιτεία αποτελεί το θεσμικό φορέα διαχείρισης του σημαντικότερου τμήματος των παραγόμενων αποβλήτων, των προϊόντων δηλαδή της αστικής λειτουργίας (αστικά λύματα, αστικά απορρίμματα κλπ). Σε κάθε περίπτωση η έλλειψη μέριμνας από την πλευρά της πολιτείας συμβάλλει αρνητικά στο συνολικό εγχείρημα της προστασίας του περιβάλλοντος.

Στο πλαίσιο της οργανωμένης διαχείρισης των απόβλητων κυριαρχούν δύο λύσεις: η πρώτη λύση αφορά στην οργανωμένη απόθεση των αποβλήτων σε ΧΥΤΑ (Χώρους Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων).

Ως υγειονομική ταφή ορίζεται η εξής διαδικασία: Υπάρχουν διάφοροι τρόποι κατασκευής ΧΥΤΑ, ανάλογα με τη μορφολογία του επιλεγθέντος χώρου και του είδους των απορριμμάτων. Επιλέγεται συνήθως μία ήδη υπάρχουσα φυσική ή τεχνητή κοιλότητα, ο πυθμένας της οποίας στεγανοποιείται με την κατασκευή μιας μεμβράνης είτε φυσικής, είτε τεχνητής ή με συνδυασμό και των δύο, ώστε να μην υπάρξει μόλυνση του υδροφόρου ορίζοντα από τα υγρά που βγάζουν τα σκουπίδια όταν πιεστούν. Στη συνέχεια τα απορρίμματα περισυλλέγονται, διαχωρίζονται και ενταφιάζονται σε λωρίδες γης που το πλάτος και βάθος τους ποικίλλει κατά περίπτωση. Εκεί σκεπάζονται με αδρανές υλικό στο τέλος της

καθημερινής λειτουργίας του ΧΥΤΑ, για να μην δημιουργούνται εστίες μόλυνσης. Έπειτα συμπιέζονται και αφήνονται να λιώσουν. Όταν ο χώρος διάθεσης φτάσει στην τελική χωρητικότητα του, τοποθετείται μία τελική στρώση αδρανούς υλικού και μετά χώμα κατάλληλο για δένδροφύτευση ώστε να αποκατασταθεί το τοπίο. Τα κριτήρια επιλογής της τοποθεσίας τέτοιων χώρων χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες:

α) χωροταξικά- πολεοδομικά: ελέγχονται η πιθανή αλλαγή χρήση γης, η πιθανή απώλεια παραγωγικής γης, αν η τοποθεσία είναι δασική ή αναδασωτέα, αν υπάρχει κοντά αρχαιολογικός χώρος ή τουριστική περιοχή κτλ.

β) περιβαλλοντολογικά: ελέγχονται η πιθανή επίδραση στον υδροφόρο ορίζοντα, οι κλιματολογικές αλλαγές, η όχληση πχ, σε περίοικους, οι μεταβολές στη μορφολογία του εδάφους, η αισθητική και οπτική ρύπανση κτλ.

γ) τεχνικά- οικονομικά: ελέγχονται η τοπογραφία του χώρου, η κεντροβαρικότητα, η προσβασιμότητα, το ιδιοκτησιακό καθεστώς κτλ.

Πλεονεκτήματα ΧΥΤΑ:

- είναι μέθοδος τεχνικά απλή που απαιτεί εξοπλισμό κυρίως μηχανικό και υδραυλικό που είναι ανθεκτικός και εύκολα επισκευάσιμος.
- ο έλεγχος της καλής λειτουργίας του ΧΥΤΑ από τη δημοτική αρχή γίνεται χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία.
- Έχει χαμηλό επενδυτικό και λειτουργικό κόστος σχετικά με άλλες μεθόδους.
- Μπορεί να συμβάλλει στην αναβάθμιση υποβαθμισμένων τοπίων (πχ. λατομείων), αφού μετά το πέρας της λειτουργίας τους, ο χώρος δένδροφυτεύεται.

Μειονεκτήματα ΧΥΤΑ:

- Απαιτεί μεγάλες εκτάσεις γης για χρήση.
- Απαιτεί αυξημένη επιμέλεια στη λειτουργία του για την αποφυγή μόλυνσης του υδροφόρου ορίζοντα.
- Επιδρά στην ατμόσφαιρα με ρύπους και δυσσομία.
- Εγκυμονεί κινδύνους λοιμώξεων και επιδημικών ασθενειών, αφού προσελκύει τρωκτικά, πουλιά, ζώδια, έντομα κτλ.
- Προκαλεί κίνδυνο πυρκαγιών από αυτανάφλεξη ή αναθυμιάσεις.

Η εναλλακτική λύση αφορά στη θερμική κατεργασία των αποβλήτων και την αξιοποίηση του ενεργειακού περιεχομένου τους με την ταυτόχρονη πλήρη εξουδετέρωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεών τους. Τα κύρια χαρακτηριστικά της θερμικής κατεργασίας των αποβλήτων είναι ο συνδυασμός πυρόλυσης, αεριοποίησης και οξειδωσης σε πολύ υψηλές θερμοκρασίες. Πρόκειται για μία πλήρως αυτοματοποιημένη και συνεχής διαδικασία, η οποία επιτρέπει τη δυνατότητα ταυτόχρονης επεξεργασίας κάθε είδους απορριμμάτων, καθώς η λειτουργία της μένει ανεπηρέαστη από τον όγκο τροφοδοσίας και την ποιοτική σύσταση των αποβλήτων, ενώ κάθε στάδιο επεξεργασίας απαιτεί ανεξάρτητο έλεγχο. Ουσιαστικά πρόκειται για ένα κλειστό σύστημα παραγωγής βιοαερίου, η άμεση χρησιμοποίηση του οποίου σε λέβητα ατμού αποτρέπει τη δημιουργία επιβλαβών ουσιών. Μάλιστα, οι εκπομπές ρύπων μέσω αυτής της μεθόδου είναι κατά πολύ μικρότερες των αυστηρότερων ορίων που έχουν καθοριστεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Από τις δύο αυτές λύσεις οι οποίες περιγράφονται παραπάνω, προκρίνεται συνήθως στις περισσότερες περιοχές της χώρας μας, η λύση της δημιουργίας περιφερειακών ΧΥΤΑ. Η λύση αυτή επιλέγεται παρά τους μακροπρόθεσμους περιβαλλοντικούς κινδύνους, την οικονομική και περιβαλλοντική επιβάρυνση από τη μεταφορά των απορριμμάτων σε μεγάλη απόσταση και μάλιστα, συχνά με ανεπίτρεπτες συνθήκες και παρά την απόθεση για αποδόμηση τοξικών

αποβλήτων χωρίς διαχωρισμό. Όπως αντιλαμβάνεται κανείς, η εγκατάσταση ΧΥΤΑ σε μία περιοχή επιδρά καταστροφικά στην τοπική κοινωνία, τόσο στην πιθανή ανάπτυξη της όσο και στη διαβίωση των κατοίκων της.

Η αιτιολόγηση της επιλογής συνδέεται με το μειωμένο κόστος εγκατάστασης των ΧΥΤΑ σε σχέση με την κατασκευή μονάδων θερμικής κατεργασίας αντίστοιχης δυναμικότητας. Παρά το δικαιολογημένο της εκτίμησης του κόστους κάθε επένδυσης, ειδικά στις περιπτώσεις κατά τις οποίες τα μεγέθη καθίστανται κρίσιμα για την εθνική οικονομία, μια λύση ταφής απορριμμάτων κρίνεται κοντόφθαλμη και οικολογικά απαράδεκτη, αφού δεν λαμβάνεται υπόψη το περιβαλλοντικό κόστος της μακροχρόνιας ταφής απορριμμάτων, καθώς και η ανταποδοτική οικονομική ωφέλεια της ενεργειακής απολαβής από τη θερμική επεξεργασία των απορριμμάτων και της παραγόμενης ενέργειας.

Η παραπάνω επιλογή έχει να κάνει και με τον τρόπο με τον οποίο χρεώνονται οι υπηρεσίες διαχείρισης απορριμμάτων στη χώρα μας. Όπως είναι γνωστό, το κόστος αυτό ενσωματώνεται στα τέλη καθαριότητας τα οποία εισπράττονται από τους ΟΤΑ, οι οποίοι χρεώνουν θεσμικά τη δαπάνη κατά δημότη και όχι αναλογικά με την παραγωγή των απορριμμάτων όπως συμβαίνει στο σύνολο των περιβαλλοντικά ευαίσθητοποιημένων και υπεύθυνων χωρών. Αποτέλεσμα της μεθόδευσης αυτής είναι η δραστηριότητα της διαχείρισης απορριμμάτων να μην είναι ελκυστική για την ιδιωτική πρωτοβουλία, ενώ και οι δημοτικές αρχές στο πλαίσιο της αντίστοιχης στενότητας πόρων να λειτουργούν με λύσεις περιβαλλοντικά κοντόφθαλμες.

Η αντιμετώπιση τέτοιων προβλημάτων, που αμαυρώνουν την εικόνα της χώρας μας και υποβαθμίζουν την ποιότητα ζωής όλων μας, συνδέεται όμως και με τη διαμόρφωση περιβαλλοντικής συνείδησης όλων των πολιτών, καθώς η ευθύνη ανήκει σε όλους. Ο σεβασμός του περιβάλλοντος απαιτεί αλλαγή των καταναλωτικών μας συνηθειών και της γενικότερης νοοτροπίας μας αλλά και επίγνωση της συνολικής ζημιάς που προκαλεί πολλές φορές η συμπεριφορά μας. Στην διαμόρφωση περιβαλλοντικής συνείδησης των πολιτών μπορεί να συμβάλλει η δημιουργία προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που θα έχουν στόχο την ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του κοινού σε περιβαλλοντικά ζητήματα αλλά και την εκπαίδευση των μαθητών- πολιτών σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος.

Επίσης ένας πρώτος στόχος του σχεδίου επίλυσης του προβλήματος πρέπει να είναι η ελαχιστοποίηση της μάζας των απορριμμάτων. Πρέπει να προωθηθεί ο έλεγχος των πηγών απορριμμάτων με στόχο τη μείωση του παραγόμενου όγκου και παράλληλη προώθηση υλικών συσκευασίας φιλικών προς το περιβάλλον, ενώ αναμφισβήτητα, πρέπει να υπάρξει εκτεταμένη χρήση της ανακύκλωσης. Για τον λόγο αυτό, ως προς τη διαχείριση, πρέπει να υιοθετήσουμε τον διαχωρισμό των απορριμμάτων με κεντρική διαλογή, με στόχο την ανάκτηση ενέργειας και υλικών. Μακροπρόθεσμος στόχος, ωστόσο, αποτελεί η όσο το δυνατόν πιο εκτεταμένη διαλογή στην πηγή.

Απαιτείται η δημιουργία πολλών μικρών κέντρων διαχείρισης όπου θα διαχωρίζονται τα απορρίμματα των περιοχών. Τα μεν ανακυκλώσιμα υλικά θα οδηγούνται στα αντίστοιχα εργοστάσια, η δε οργανική ουσία ή θα αντιμετωπίζεται επί τόπου με σύγχρονες μεθόδους θερμικής επεξεργασίας (καύση, πυρόλυση, αεριοποίηση) ή θα οδηγούνται για κομποστοποίηση και επαναχρησιμοποίηση στη γεωργία. Επίσης, είναι δυνατόν η οργανική ουσία να μεταφέρεται σε δέματα σε πραγματική υγειονομική ταφή.

Εναλλακτικές μορφές ενέργειας

Δεν είναι λίγοι αυτοί που υποστηρίζουν ότι οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) αποτελούν τη λύση του ενεργειακού προβλήματος του πλανήτη και ότι μακροπρόθεσμα θα προσφέρουν φθηνή και άφθονη ενέργεια, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες του Τρίτου Κόσμου.

Ίσως μάλιστα, να αποτελούν και την μοναδική λύση καθώς οι προβλέψεις για το μέλλον είναι δυσοίωνες. Η χρονίζουσα αστάθεια στο Ιράκ και Μέση Ανατολή, η τεταμένη ατμόσφαιρα στο Ιράν, τα ακραία καιρικά φαινόμενα στο Βόρειο ημισφαίριο και οι εκρηκτικές πολιτικές εξελίξεις σε Βενεζουέλα, Νιγηρία και Ισημερινό πυρακτώνουν το φιτίλι στην ενεργειακή βόμβα που απειλεί να τινάξει στον αέρα την οικονομία του πλανήτη. Οι προβλέψεις κάνουν λόγο για 100 δολάρια το βαρέλι στο εγγύς μέλλον. Επιπλέον τα κοιτάσματα πετρελαίου τα οποία αποτελούν σήμερα βασική πηγή ενέργειας (το 90% της μηχανοποίησης βασίζεται στο πετρέλαιο), είναι πεπερασμένα και κάποια στιγμή στον αιώνα που διανύουμε θα αφανιστούν. Καλό θα ήταν λοιπόν να προετοιμαστούμε για τη ζωή μετά το πετρέλαιο, αρχικά κάνοντάς οικονομία και δεύτερον αναζητώντας οικολογικές, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, τόσο ανεξάντλητες όσο και φιλικές προς τον πλανήτη, αλλά ταυτόχρονα επιδεικτικές εμπορικής αξιοποίησης σε ευρεία κλίμακα.

Αυτή τη στιγμή οι ενεργειακές ανάγκες του πλανήτη δεν καλύπτονται αποκλειστικά από το πετρέλαιο. Υπάρχει και η εναλλακτική του φυσικού αερίου, το οποίο ωστόσο ενέχει δυσκολίες στη μεταφορά του, ενώ είναι επίσης πεπερασμένο. Επίσης διαθέτουμε ανεξάντλητες ποσότητες άνθρακα και πίσσας, πρώτες ύλες που δηλητηριάζουν όμως την γήινη ατμόσφαιρα και εντείνουν το φαινόμενο του θερμοκηπίου καθώς η καύση τους εκλύει τεράστιες ποσότητες διοξειδίου του άνθρακα. Και επειδή με τον ρυθμό που ακολουθείται η ατμόσφαιρα θα καταστραφεί πριν από την εξάντληση των ορυκτών καυσίμων, καλό θα ήταν ο άνθρωπος να στραφεί σε πιο οικολογικές επιλογές.

Μπορούν όμως πράγματι οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) να προσφέρουν τη σανίδα σωτηρίας στη μετα-πετρελαϊκή εποχή που σύντομα πλησιάζει; Πολλά θα εξαρτηθούν από την εξέλιξη της τεχνολογίας, την πορεία των διεθνών τιμών πετρελαίου και των τιμών διάθεσης των εναλλακτικών μορφών ενέργειας. Αναπτυσσόμενες σε ένα άκρως ανταγωνιστικό περιβάλλον από πλευράς τιμών, προσφοράς, ζήτησης και διάθεσης πρωτογενών πηγών ενέργειας, οι ΑΠΕ έχουν ακόμη κάποιο χρονικό διάστημα να διανύσουν μέχρις ότου μπορέσουν να προσφέρουν ενέργεια σε ανταγωνιστικές τιμές χωρίς τις σημερινές επιδοτήσεις που λαμβάνουν σήμερα σχεδόν όλες οι χώρες. Προς το παρόν, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας που παρέχονται έχουν ακριβό αντίτιμο. Επιπλέον, καμία τους δεν μπορεί από μόνη της να υποκαταστήσει τα ορυκτά καύσιμα. Ουδεμία ανανεώσιμη πηγή ενέργειας κατόρθωσε από μόνη της να κινήσει αυτοκίνητα, ή να ζεστάνει σπίτια. Ποιος λοιπόν θα μπορούσε να είναι εν τέλει ο διάδοχος του πετρελαίου, του άνθρακα και του φυσικού αερίου; Κατ' αρχάς, δεν χρειάζεται να είναι μόνο ένας ο διάδοχος και τα υβριδικά πάρκα που υπάρχουν ήδη, το αποδεικνύουν αυτό. (Τα υβριδικά πάρκα είναι μία έξυπνη τεχνολογική λύση, που συνδυάζει τη χρήση διαφορετικών μορφών ενέργειας και αποτελούν ένα πρώτο βήμα για μία εκτεταμένη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, καθώς συνδυάζουν αιολική, ηλιακή ή/ και υδροηλεκτρική ενέργεια με τις υπάρχουσες μονάδες παραγωγής ρεύματος(με ορυκτά καύσιμα ή πετρέλαιο). Με τον τρόπο αυτό οι ανανεώσιμες πηγές και οι παραδοσιακές αλληλοσυμπληρώνονται, όταν τα στοιχεία της φύσης

δεν βοηθούν (πχ όταν δεν φυσάει ή όταν έχει συννεφιά)). Δεύτερον, το τοπίο θα ξεκαθαρίσει ο ανταγωνισμός. Οι καταναλωτές με τον καιρό θα στραφούν στην πιο φθηνή, στην πιο αποδοτική και στην πιο «φιλική» από τις προτεινόμενες επιλογές, ακριβώς όπως προτίμησαν το αυτοκίνητο από την άμαξα και την ηλεκτρική κουζίνα από τον φούρνο με τα ξύλα.

Μεγάλη μερίδα ανθρώπων πάντως καταλογίζει την καθυστέρηση εξεύρεσης ενεργειακής εναλλακτικής ενέργειας τόσο στην έλλειψη πόρων για αποδοτική έρευνα όσο και σε μία γενικότερη συνωμοσία κυβερνήσεων και πολυεθνικών που έχουν γαντζώσει τα συμφέροντα τους στα πενιχρά κοιτάσματα «μαύρου χρυσού» μέχρις εξαντλήσεως τους.

Μία άλλη παράμετρος που έχει να κάνει κυρίως με την Ελλάδα και αξίζει να αναφερθεί, καθώς έστρεψε σε φυγή ξένα επενδυτικά κεφάλαια που κατάφερε να προσελκύσει αρχικά ο τομέας των εναλλακτικών μορφών ενέργειας είναι η γραφειοκρατία. Παρά τις ενισχύσεις και τα σημαντικά οικονομικά κίνητρα η γραφειοκρατία καταφέρνει να καταστήσει ανενεργές τις περισσότερες επενδύσεις. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το γεγονός ότι ένας επενδυτής που ενδιαφέρεται να αναπτύξει την αιολική ενέργεια σήμερα στην Ελλάδα πρέπει ούτε λίγο ούτε πολύ να συναλλαγή με 39 συνολικά φορείς της κεντρικής κυβέρνησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης, αποσπώντας 41 εγκρίσεις και αντίστοιχες υπογραφές. Αποτελεί επομένως επιτακτική ανάγκη να επανεξεταστεί το νομοθετικό μας πλαίσιο. Πρέπει το ισχύον πολύπλοκο νομικό πλαίσιο αδειοδοτήσεων και εγκρίσεων να απλοποιηθεί καθώς αποθαρρύνει τους επενδυτές ενώ πρέπει να αναμορφωθούν και τα κριτήρια αξιολόγησης των επενδυτικών προτάσεων, ώστε να ευνοείται η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών ενέργειας.

Ηλιακή ενέργεια

Στην Ισπανία η εκμετάλλευση της ηλιακής ενέργειας αποτελεί δια νόμου προϋπόθεση για την ανέγερση νέων κτιρίων. Στην Βαρκελώνη τεράστιες εγκαταστάσεις φωτοβολταϊκών στοιχείων «καταπίνουν» θερμότητα από μία πύρινη μπάλα 150 εκατομμύρια χιλιόμετρα μακριά, ενώ ταυτόχρονα φιγουράρουν σαν τεράστιες καλλιτεχνικές εγκαταστάσεις, στραμμένες στον ουρανό. Ομοίως στην Λειψία της Γερμανίας λειτουργεί τα τελευταία χρόνια ένα από τα μεγαλύτερα ηλιακά πάρκα στον κόσμο, με 33.500 ηλιακά συστήματα σε παράταξη και αρκετή παραγωγή ενέργειας για να καλυφθούν οι ανάγκες μια κωμόπολης. Σε αφρικανικές χώρες, εκεί όπου τα καλώδια του ηλεκτρικού δεν έχουν ακόμη φθάσει, ο πληθυσμός επενδύει σε ηλιακά κάτοπτρα. Η διαδικασία είναι απλή: οι ηλιακές ακτίνες διαπερνούν έναν ημιαγωγό κινητοποιώντας ηλεκτρόνια, τα οποία με τη σειρά τους δημιουργούν ηλεκτρισμό. Πρόκειται για εκατό τοις εκατό καθαρή ενέργεια, χωρίς καύσεις και εκλύσεις αερίων.

Παρ' όλα αυτά, η ηλιακή ενέργεια παραμένει απρόσιτη για τον μέσο καταναλωτή. Δεν μιλάμε απλώς για ένα ηλιακό θερμοσίφωνα- ενώ ο ιδιοκτήτης ενός τέτοιου συστήματος πρέπει να έχει προνοήσει να εξοπλιστεί με τους απαραίτητους συσσωρευτές για τις δύσκολες νεφελώδεις ημέρες. Όσο για την έρευνα, αυτή προχωρεί με ταχείς ρυθμούς και ήδη αποδίδει τους πρώτους καρπούς με τη χρήση μικροσκοπικών σωματιδίων που συμπεριφέρονται ως ημιαγωγοί και θα μπορούσαν μελλοντικά να παράγουν την ίδια ενέργεια με τους σημερινούς ηλιοσυσσωρευτές από πυρίτιο, με την διαφορά ότι θα είναι απλωμένα επάνω σε

ένα ελαφρύ και εύκαμπτο υλικό δεκάδες φορές λεπτότερο από τον προκάτοχο τους. Μένουν αμέτρητες ώρες στα ερευνητικά εργαστήρια για την τελειοποίηση της μεθόδου, ενώ δεν πρέπει να παραβλέπεται και το θέμα της τιμής, καθώς η ηλιακή αποτελεί την πιο δαπανηρή εναλλακτική μορφή ενέργειας.

Θερμικοί ηλιακοί συλλέκτες

Δεσμεύουν την ηλιακή ακτινοβολία και τη μεταφέρουν σε ένα άλλο μέσον, πχ. αέρα ή νερό, υπό μορφή θερμότητας. Η ηλιόλουστη Ελλάδα είναι ιδανική για την αξιοποίηση αυτών των συστημάτων. Ως τώρα, περίπου το 40% των νοικοκυριών χρησιμοποιεί ηλιακούς θερμοσίφωνες. Τα 2,7 εκατομμύρια τετραγωνικά μέτρα συλλεκτών που έχουν εγκατασταθεί στην χώρα μας προσφέρουν 1.400.000 μεγαβατώρες το χρόνο, δηλαδή ενέργεια για την οποία θα χρειαζόμασταν ένα ολόκληρο θερμοηλεκτρικό σταθμό (ισχύος 200MW). Μία επέκταση της ιδέας του ηλιακού θερμοσίφωνα αποτελούν τα κεντρικά συστήματα για τη θέρμανση νερού χρήσης. Στην περίπτωση αυτή, οι ηλιακοί συλλέκτες μπορούν να ενσωματωθούν κατά ένα καλαίσθητο τρόπο στο κτίριο, με το ζεστό νερό σε μία κοινή και αποδοτικότερη, εγκατάσταση για όλη την πολυκατοικία. Οι θερμικοί ηλιακοί συλλέκτες μπορούν να παίξουν ρόλο επίσης στη κεντρική θέρμανση. Ένα σχετικά απλό και πρακτικό σενάριο είναι αυτό όπου το ηλιακό σύστημα (που θα έχει βέβαια μεγαλύτερη επιφάνεια συλλεκτών) διοχετεύει θερμότητα όχι μόνο στο νερό χρήσης, αλλά και στο νερό που κυκλοφορεί για τη θέρμανση του χώρου. Στην συνέχεια, το όποιο κεντρικό σύστημα θέρμανσης θα καταναλώσει λιγότερη ενέργεια, αφού θα πρέπει να ανεβάσει τη θερμοκρασία ενός ήδη ζεστού νερού. Και επειδή όπου έχουμε ζεστό μπορεί να έχουμε και κρύο, ένα κατάλληλα σχεδιασμένο σύστημα μπορεί να χρησιμοποιεί την περίσσεια θερμότητας το καλοκαίρι για να προσφέρει και δροσιά.

Αιολική ενέργεια

Μία από τις περισσότερο αναπτυσσόμενες εφαρμογές ΑΠΕ αποτελεί η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας μέσω της εκμετάλλευσης των ανέμων, δηλ. της αιολικής ενέργειας. Τα πρώτα αιολικά πάρκα (τα οποία συνήθως αποτελούνται από δεκάδες ή και εκατοντάδες ανεμογεννήτριες) κάνουν την εμφάνισή τους στις αρχές της δεκαετίας του '80. Οι λευκές ανεμογεννήτριες ύψους 130μ με έλικες που ξεπερνούν σε μήκος το πτερύγιο αεροσκάφους παράγουν αξιοθαύμαστες ποσότητες ρεύματος. Στην Δανία το ένα πέμπτο των αναγκών σε ηλεκτρικό ρεύμα καλύπτονται από τέτοιες ανεμογεννήτριες.

Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα ήταν από τις πρώτες χώρες που ασχολήθηκε ουσιαστικά με τη μελέτη και εφαρμογή της αιολικής ενέργειας (πχ. χιλιάδες παραδοσιακοί ανεμόμυλοι χρησιμοποιούνταν για την άλεση σιτηρών σε όλη την χώρα, ενώ το πρώτο σύγχρονο αιολικό πάρκο λειτούργησε στην Κύθνο μόλις το 1982), τα χρόνια που επακολούθησαν έμεινε τραγικά πίσω τόσο σε εφαρμογές όσο και σε τεχνολογία.

Το πλεονέκτημα της παραγωγής ενέργειας με ανεμογεννήτριες συνιστάται στο ότι εξακολουθούν να τροφοδοτούν το σύστημα με ενέργεια ακόμη και τη νύχτα, ακόμη και όταν ο ήλιος σκιάζεται από σύννεφα (εξαιρούνται μόνο οι ημέρες της απόλυτης άπνοιας), ενώ το κόστος της ανά κιλοβατώρα υπολογίζεται σχεδόν στο ένα τρίτο της ηλιακής. Επιπλέον, σε σύγκριση με την πυρηνική ενέργεια, η αιολική υπερτερεί

λόγω εγγύτητας στον τελικό αποδέκτη- μία γειτονιά δεν μπορεί να χτίσει δικό της αντιδραστήρα, αλλά μπορεί να στήσει μία ανεμογεννήτρια σε μικρή απόσταση και να επωφεληθεί από αυτή.

Όμως, όπως όλα τα πράγματα, έτσι και το νόμισμα της αιολικής ενέργειας έχει δύο όψεις. Οι γιγάντιες κατασκευές απαιτούν ελεύθερες εκτάσεις μακριά από κατοικημένες περιοχές, τόσο λόγω εκτοπίσματος όσο και λόγω θορύβου. Επίσης απαιτούν πολλά «μποφόρ». Η μέθοδος αυτή μπορεί να αναπτυχθεί μόνο σε περιοχές με υψηλές ταχύτητες ανέμου.

Αρκετές ομάδες οικολόγων έχουν διαμαρτυρηθεί επίσης, για τη διατάραξη της ηρεμίας του οικοσυστήματος και την πληγωμένη αισθητική τους. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο οι υπέρμαχοι του αιολικού θαύματος στήνουν τους λευκούς πύργους τους σε απόσταση από τις κατοικημένες ακτές, στην ανοικτή θάλασσα, κάτι που όμως φουσκώνει τον τελικό λογαριασμό, καθώς τίθεται και το θέμα ύπαρξης δικτύου μεταφοράς της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας. Επιπρόσθετα, σε περιόδους άπνοιας, πρέπει να υπάρχει έτοιμη εναλλακτική λύση που θα κρατήσει ζωντανό το δίκτυο της εκάστοτε επικράτειας και η οποία θα σταματήσει να το τροφοδοτεί μόλις αρχίσει να φυσά.

Αντίστοιχα, δεν έχει βρεθεί ακόμα, οικονομικά συμφέρων τρόπος να αποθηκευθεί το πλεόνασμα ενέργειας που προκύπτει από μία ημέρα θυελλωδών ανέμων.

Πυρηνική ενέργεια

Ξεκίνησε ως η νέα ελπίδα της ανθρωπότητας. Στην πορεία δέχθηκε καιρό πλήγμα στην αξιοπιστία της, ωστόσο εξακολουθεί να απασχολεί την έρευνα και να συνεισφέρει το 16% της απαιτούμενης ενέργειας στον πλανήτη- απαιτείται μόλις το ένα πέμπτο της επιφάνειας που καταλαμβάνει ένα αιολικό πάρκο για την παραγωγή της ίδιας ποσότητας ενέργειας. Η ισχύς που προέρχεται από τη διάσταση του πυρήνα του ατόμου σε εκατοντάδες πυρηνικούς αντιδραστήρες ανά τον κόσμο δεν ενέχει έκλυση διοξειδίου του άνθρακα, δεν λερώνει και θα μας συνοδεύει για καιρό ακόμη. Όχι όμως και για πάντα. Τα αποθέματα ανεκμετάλλετου ουρανίου εκτιμάται ότι θα εξατμισθούν σε περίπου πέντε δεκαετίες. Σύντομα η Γαλλία, το ηλεκτρικό δίκτυο της οποίας τροφοδοτείται κατά περίπου 80% από σταθμούς παραγωγής πυρηνικής ενέργειας, καθώς και η «φτωχή» σε ορυκτά και αέρια κοιτάσματα Ιαπωνία θα πρέπει να αναζητήσουν λύσεις αλλού.

Επιπλέον, η εποχή της πυρηνικής αθωότητας θάφτηκε για πάντα στην τσιμεντένια σαρκοφάγο του Τσερνομπίλ και στα ερείπια της Χιροσίμας. Παρ' όλα αυτά αντιδραστήρες εξακολουθούν να ξεφυτρώνουν στις αχανείς εκτάσεις της Κίνας προκειμένου να ταΐσουν τον λαίμαργο βιομηχανικό γίγαντα, ενώ και οι ΗΠΑ ποντάρουν πολλά στην «αόρατη ενέργεια». Την ίδια στιγμή Ιάπωνες ερευνητές χρησιμοποιούν τεχνικές για την εκμετάλλευση και της τελευταίας ρανίδας πλουτωνίου και ουρανίου, επεξεργαζόμενοι εκ νέου τα ήδη χρησιμοποιημένα πυρηνικά καύσιμα- κάτι σαν ενεργειακή ανακύκλωση. Όσο για το ακανθώδες ζήτημα της απομάκρυνσης των ραδιενεργών αποβλήτων, την απειλή πυρηνικού ατυχήματος ή τον κίνδυνο χρήσης του πλουτωνίου από τρομοκρατικές οργανώσεις για την ανάπτυξη πυρηνικών όπλων, αυτά, προς το παρόν, αντιμετωπίζονται ως απλή «παρενέργεια».

Βιομάζα

Στην πραγματικότητα πρόκειται για φυτικά ή ζωικά απόβλητα που υφίστανται κατάλληλη επεξεργασία και παράγουν αιθανόλες. Μπορεί να προέρχονται από τις ακαθαρσίες πτηνών και την κοπριά βοοειδών, από το άμυλο του καλαμποκιού ή από σάκχαρα του ζαχαροκάλαμου και από τα χρησιμοποιημένα φυτικά μαγειρικά λίπη. Μερικά εξ αυτών, αναμειγνυόμενα με βενζίνη, μπορούν να προσφέρουν σε κάθε όχημα την ενέργεια που χρειάζεται για να κινηθεί. Αυτά είναι τα καλά νέα. Τα κακά νέα είναι ότι το να κινηθούν τα οχήματα του πλανήτη με παρόμοια υβρίδια καυσίμων μεταφράζεται σε αυτόματο διπλασιασμό των καλλιεργήσιμων εκτάσεων. Η πειραματική έρευνα έχει σήμερα επικεντρωθεί στην εκμετάλλευση της κυτταρίνης που υπάρχει σε περίσσεια στα δέντρα, καθώς και στις πλέον αποδοτικές καλλιέργειες.

Γεωθερμική ενέργεια

Η εκμετάλλευση των θερμών στρωμάτων εδάφους ή των θερμών υδάτινων αποθεμάτων σε μικρή απόσταση από την επιφάνεια είναι πολύ διαδεδομένη στην μακρινή Ισλανδία, καθώς και σε άλλες χώρες.

Νερό, κύμα και ωκεανοί

Η εξασφάλιση ενέργειας από την ισχύ του νερού αποτελεί ασφαλή, 100% καθαρή και παμπάλαιη μέθοδο που χρονολογείται από τους ταπεινούς νερόμυλους. Σήμερα έχει επεκταθεί σε φράγματα και ακτές, εκμεταλλευόμενη την ορμή του νερού, του κύματος και της παλίρροιας. Πρόκειται ωστόσο για πολυδάπανο εγχείρημα περιορισμένης έκτασης κάθε φορά. Μελλοντικά οι κάτοικοι του πλανήτη θα μπορούν να επωφεληθούν από άλλο ένα είδος «πράσινης» ενέργειας που πηγάζει από το νερό και έχει να κάνει με την εκμετάλλευση της διαφοράς θερμοκρασίας ανάμεσα στη θερμότερη επιφάνεια και στα παγωμένα βάθη των ωκεανών. Η διαδικασία βρίσκεται ακόμη σε πειραματικό στάδιο.

Σύντηξη

Προκύπτει με την συγχώνευση δύο ατόμων, δεν εκλύει επικίνδυνα απόβλητα και υπόσχεται να καλύψει εσαεί κάθε πιθανή ενεργειακή ζήτηση των κατοίκων του πλανήτη. Ζητούμενο είναι η ελεγχόμενη ψυχρή σύντηξη. Προς το παρόν, εφικτή υπό προϋποθέσεις είναι η θερμοπυρηνική σύντηξη, κατά την οποία το καύσιμο υδρογόνο πρέπει να θερμανθεί σε θερμοκρασία 100 εκατομμυρίων βαθμών Κελσίου. Δυστυχώς η έρευνα που απαιτείται για την μέθοδο αυτή είναι τόσο πολύπλοκη, χρονοβόρα και δαπανηρή που σε πρώτο στάδιο απαιτεί την οικοδόμηση μιας εγκατάστασης 6 εκατ. δολαρίων, ενώ θα χρειαστούν ακόμα μερικές δεκαετίες για να έχουμε κάποια αποτελέσματα.

Τα οφέλη από την επέκταση της χρήσης εναλλακτικών πηγών ενέργειας είναι εμφανή αφού συμβάλλουν άμεσα στην εξοικονόμηση ενέργειας, αλλά και στην ανάπτυξη απομακρυσμένων περιοχών με δυσμενή πρόσβαση στα δίκτυα της

ΔΕΗ, όπου ένας ηλιακός θερμοσίφωνας, μία μονάδα βιομάζας για θέρμανση ή παραγωγή ηλεκτρισμού, μία ανεμογεννήτρια, όσο και ακριβό και αν είναι το εν λόγω σύστημα, αποτελεί την μοναδική λύση για παραγωγή ενέργειας και άρα αντιμετωπίζεται με τελείως διαφορετικά οικονομικά κριτήρια.

Επιπλέον η προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας είναι πλέον επιβεβλημένη, από τις υποχρεώσεις που ανέλαβε η χώρα μας με την υπογραφή του πρωτοκόλλου του Κιότο, αλλά και από την ευρωπαϊκή οδηγία που ορίζει κάλυψη της ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές έως το 2010 σε ποσοστό 20,1%.

Το Δεκέμβριο του 1997, η Σύνοδος των Συμβαλλομένων Μερών της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τις Κλιματικές Αλλαγές (που είχε υπογραφεί το 1992 απ' όλα σχεδόν τα κράτη του πλανήτη) προχώρησε στον καθορισμό συγκεκριμένων δεσμεύσεων που έπρεπε να ληφθούν προκειμένου να προστατευθεί το κλίμα. Το νομικό εργαλείο αυτών των δεσμεύσεων ονομάστηκε «Πρωτόκολλο του Κιότο» και προέβλεπε την υποχρέωση των βιομηχανικά ανεπτυγμένων χωρών να μειώσουν τις εκπομπές έξι αερίων του θερμοκηπίου την περίοδο 2008-2012 σε ποσοστό 5,2%, σε σχέση με τα επίπεδα του 1990. Για να γίνει το Πρωτόκολλο, δεσμευτικός νόμος έπρεπε να επικυρωθεί από 55 χώρες και στις βιομηχανικές χώρες που το επικύρωσαν έπρεπε να αναλογεί το 55% των συνολικών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Το Μάρτιο του 2001, με την ανάληψη της προεδρίας από τον Μπούς, οι ΗΠΑ ανακοίνωσαν ότι δεν έχουν την πρόθεση να υιοθετήσουν στην πράξη το Πρωτόκολλο του Κιότο, καθώς η εφαρμογή του θα είχε αρνητικές συνέπειες στην οικονομία της χώρας. Καθώς οι ΗΠΑ είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός (36,1%) των αερίων του θερμοκηπίου- μόνο το Τέξας παράγει τόσα αέρια θερμοκηπίου όσα η Γαλλία- η απόφαση αυτή σήμαινε πρακτικά ότι το Πρωτόκολλο δεν μπορεί να γίνει δεσμευτική νομοθεσία. Οι περισσότερες χώρες έχουν επικυρώσει το Πρωτόκολλο, αλλά το σύνολο των αερίων του θερμοκηπίου που εκπέμπουν φτάνει το 44,2%. Πάντως, ακόμα και χωρίς την Αμερική, αν τελικά το επικυρώσει η Ρωσία, που ευθύνεται για το 17,4% των εκπομπών κάτι που είναι εξαιρετικά πιθανό, ξεπερνιέται ο στόχος του 55% και το Πρωτόκολλο γίνεται δεσμευτικός νόμος.

Η Ελλάδα μαζί με την υπόλοιπη Ευρωπαϊκή Ένωση επικύρωσαν το Πρωτόκολλο του Κιότο τον Μάιο του 2002. Πάντως, στο πλαίσιο του Πρωτοκόλλου, η Ελλάδα έχει το δικαίωμα να αυξήσει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά 25% έως το 2010 (κάθε χώρα έχει διαφορετικές υποχρεώσεις ανάλογα με τη συμμετοχή της στην εκπομπή των συγκεκριμένων αερίων). Έως το 2000, όμως, οι εκπομπές της χώρας είχαν αυξηθεί κατά 23,4%, ενώ σύμφωνα με τις προβλέψεις το 2010 η αύξηση των εκπομπών θα ανέρχεται στο 35,8%. Σε αυτήν την περίπτωση προβλέπονται αυστηρά πρόστιμα. Εντός του Πρωτοκόλλου προβλέπεται και η γνωστή αγοραπωλησία ρύπων: οι χώρες που δεν καταφέρνουν να μειώσουν τα επίπεδα εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου μπορούν να αγοράσουν «δικαιώματα» από άλλες χώρες που δεν έχουν υπερβεί τους στόχους.

Το Πρωτόκολλο του Κιότο αποτελεί ένα ελάχιστο πρώτο βήμα για την αντιμετώπιση του προβλήματος καθώς οι εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου πρέπει να μειωθούν στο μισό για να ανασταλούν οι κλιματικές αλλαγές. Παρόλα αυτά κρίθηκε σωστό να το αναφέρουμε γιατί κατά πρώτον αποτελεί μία προσπάθεια για την αντιμετώπιση του φαινομένου του θερμοκηπίου σε διακρατικό επίπεδο και κατά δεύτερον αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα για το πώς τα συμφέροντα αποτελούν πολλές φορές εμπόδιο στην λύση προβλημάτων.

Αναγκαία μία σύγχρονη εθνική περιβαλλοντική στρατηγική

Σήμερα βιώνουμε καθημερινά τις επιπτώσεις της ληστικής εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων του περιβάλλοντος από τον άνθρωπο. Επιπτώσεις που έχουν να κάνουν με τα πολύτιμα αγαθά, που από αρχαιοτάτων χρόνων παίζουν καθοριστικό ρόλο στην πορεία της ανθρώπινης ύπαρξης στον πλανήτη, όπως το νερό, οι εδαφικοί πόροι, η πρωτογενής παραγωγή, η βιοποικιλότητα, η Υγεία.

Όταν καίμε λοιπόν, τα δάση, οικοδομούμε αλόγιστα, ρυπαίνουμε εντατικά την ατμόσφαιρα, εξαντλούμε τους εδαφικούς και υδατικούς πόρους, σπαταλάμε ενέργεια (πηγαίνουμε ακόμη και στο περίπτερο με το αυτοκίνητο), παράγουμε και πετάμε ανεξέλεγκτα σκουπίδια, χρησιμοποιούμε εντατικά λιπάσματα και φυτοφάρμακα γεγονός που έχει επιπτώσεις στη μακροπρόθεσμη απόδοση της γεωργικής γης, στην ποιότητα των υδροφόρων οριζόντων και στη βιοποικιλότητα, τότε καταστρέφουμε τον πλανήτη και συμβάλλουμε στην δημιουργία φαινομένων όπως είναι οι πλημμύρες, η παρατεταμένη ξηρασία, η έντονη λειψυδρία, η ερημοποίηση των εδαφών, το φαινόμενο του θερμοκηπίου, η υπερθέρμανση του πλανήτη και τα ακραία καιρικά φαινόμενα. Πολλά από αυτά τα φαινόμενα τα βιώνουμε ήδη, ενώ οι προβλέψεις για το μέλλον μιλούν για ακόμα μεγαλύτερες αλλαγές στο παγκόσμιο κλίμα και για άνοδο της στάθμης της θάλασσας ως συνέπεια του λιώσιμου των πάγων στους πόλους.

Στην προσπάθεια να αντιμετωπίσουμε και να επιλύσουμε αυτά τα σύγχρονα περιβαλλοντικά προβλήματα, πρωτεύοντα ρόλο καλούνται να διαδραματίσουν οι ίδιες οι τοπικές κοινωνίες, οι οποίες έχουν τη δυνατότητα του λόγου, αλλά και της εφαρμογής των όποιων περιβαλλοντικών προτάσεων.

Είναι ανάγκη όλοι οι φορείς διαχείρισης, τα επιμελητήρια, οι επιστημονικές οργανώσεις και τέλος η ίδια η πολιτεία να προχωρήσουν μέσα από έναν ουσιαστικό, θεσμοθετημένο διάλογο στον σχεδιασμό και στην εφαρμογή μιας σύγχρονης περιβαλλοντικής πολιτικής. Μιας πολιτικής που θα στοχεύει σε δράσεις και αποφάσεις που θα εστιάζουν την προσοχή τους:

- Στην αειφορική χρήση/ διαχείριση των φυσικών πόρων.
- Στην διατήρηση της βιοποικιλότητας.
- Στην μακροπρόθεσμη προστασία του νερού, παίρνοντας μέτρα όπως είναι η αντικατάσταση των πεπαλαιωμένων δικτύων και η πραγματοποίηση των απαιτούμενων δειγματοληψιών που πρέπει να πραγματοποιούνται για τη διασφάλιση της ποιότητας των υδάτων.
- Στην πρόληψη της υποβάθμισης, τη προστασία και αποκατάσταση των προστατευόμενων περιοχών όπως είναι τα υδάτινα οικοσυστήματα και οι υγρότοποι.
- Στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων από τις πλημμύρες και τις ξηρασίες.
- Στην εφαρμογή καθαρών αντιρρυπογόνων τεχνολογιών.
- Στην προστασία των εδαφών από τη διάβρωση, την αλάτωση αλλά και την υπερεκμετάλλευση. Στη διατήρηση, την ορθή διαχείριση και αποκατάσταση όλων των λειτουργιών και αξιών των εδαφικών πόρων ως σημαντική συμβολή στην αειφορική ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα.
- Στον σχεδιασμό σε νομαρχιακό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο της επαναχρησιμοποίησης των υγρών αστικών λυμάτων βιολογικών σταθμών για άρδευση αστικού και περιαστικού πρασίνου. Είναι απορίας άξιο το γεγονός ότι την ίδια στιγμή που κατασκευάζονται και λειτουργούν νέοι βιολογικοί σταθμοί σε αστικά κέντρα, να μην επιχειρείται ο σχεδιασμός της επαναχρησιμοποίησης των λυμάτων για άλλες χρήσεις, γεγονός που θα οδηγούσε σε δημιουργία και

ανάπτυξη αστικού πρασίνου στις πόλεις, εξασφαλίζοντας την ταυτόχρονη περιβαλλοντική προστασία των υδάτινων και χερσαίων οικοσυστημάτων.

- Στη χωροθέτηση μέσα από ουσιαστικό διάλογο με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς των χώρων υγειονομικής ταφής απορριμμάτων.
- Στην προώθηση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, με σκοπό τη γνώση των εκπαιδευόμενων στα περιβαλλοντικά ζητήματα και όχι απλά και μόνον στην ευαισθητοποίησή τους.

Οποιοδήποτε εγχείρημα και αν επιλεγεί, δεν είναι εύκολο, προϋποθέτει σωστή ενημέρωση και πάνω από όλα συλλογικότητα στην προσπάθεια και στη δράση.

Βιολογικοί καθαρισμοί

Οι μονάδες βιολογικής επεξεργασίας λυμάτων, οι λεγόμενοι «βιολογικοί καθαρισμοί», αποτελούν στην σημερινή εποχή των μεγαλουπόλεων και των βιομηχανικών κέντρων απαραίτητο μέτρο προστασίας του περιβάλλοντος. Στα μέρη όπου οι βιολογικοί καθαρισμοί λειτουργούν κανονικά, τα αποτελέσματα είναι εντυπωσιακά – και επωφελή όχι μόνο για το περιβάλλον, αλλά και για το μέλλον της τοπικής οικονομίας.

Στην Ελλάδα από τις αρχές της δεκαετίας του '90 και λίγο πριν, όταν άρχισε να προωθείται η εγκατάσταση τους υπό την πίεση της Ε.Ε., διατέθηκαν δεκάδες δισεκατομμύρια δραχμές από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους για τη δημιουργία τέτοιων μονάδων ανά την χώρα.

Δυστυχώς όμως σήμερα δύο στους τρεις βιολογικούς καθαρισμούς στη Ελλάδα λειτουργούν ελλιπώς ή και καθόλου.

Βασική αιτία για την εγκατάλειψη των βιολογικών καθαρισμών στην τύχη τους είναι κυρίως τα περιορισμένα οικονομικά της τοπικής αυτοδιοίκησης. Οι κατά τόπους δήμοι και δημοτικές επιχειρήσεις δεν διαθέτουν τα απαραίτητα κεφάλαια για τη συντήρηση των μονάδων (αντικατάσταση φίλτρων κλπ) ή την πρόσληψη του εξειδικευμένου προσωπικού. Ως αποτέλεσμα, μονάδες που υλοποιήθηκαν με χρηματοδότηση ή εποπτεία του ΥΠΕΧΩΔΕ απέχουν πολύ από το να υλοποιούν το έργο για το οποίο κατασκευάστηκαν.

Επιπλέον αρκετές μονάδες βιολογικού καθαρισμού κατασκευάστηκαν στη χώρα μας χωρίς προδιαγραφές και σχετικές άδειες, με αποτέλεσμα, συχνά, να μην πληρούν ούτε αυτές τους περιβαλλοντικούς κανόνες που οφείλουν να διαφυλάττουν. Περαιτέρω, ουδεμία πρόβλεψη υπάρχει στις περισσότερες των περιπτώσεων, για τη διαχείριση των «παραγώγων» του καθαρισμού όπως είναι η λυματολάσπη που συγκεντρώνεται από την πρωτογενή επεξεργασία των λυμάτων. Την κατάσταση επιδεινώνει ακόμα περισσότερο το γεγονός της απουσίας ενός μηχανισμού κεντρικού ελέγχου και διαχείρισης των μονάδων βιολογικού καθαρισμού στη χώρα. Έτσι στις περισσότερες περιπτώσεις, η επιλογή των τοπικών αρχών ήταν να βάλουν «λουκέτο» στις μονάδες.

Ακόμη προβληματικότερη ενδέχεται να είναι η κατάσταση στις μονάδες καθαρισμού των ξενοδοχείων και των επιχειρήσεων, όπου επίσης οι έλεγχοι είναι ατελείς και σπάνιοι, με αποτέλεσμα η καλή τους λειτουργία να εναποτίθεται στη φιλοτιμία των επιχειρηματιών.

Η ελληνική νομοθεσία –πάλι υπό την πίεση της Ε.Ε. - επιβάλλει την εγκατάσταση μονάδων βιολογικών καθαρισμών σε όλες τις ξενοδοχειακές μονάδες και επιχειρήσεις ώστε να μην καταλήγουν στις θάλασσες μη επεξεργασμένα απόβλητα. Το πρόβλημα φαίνεται να εντοπίζεται περισσότερο στα χιλιάδες

μικρομεσαία ξενοδοχεία της Ελλάδος και λιγότερο (χωρίς όμως να είναι αμελητέο) στις καλά οργανωμένες και μεγάλης δυναμικότητας μονάδες. Καθώς, ιδιαιτέρως, εκείνες που αξιοποιούν εμπορικά και τις ακτές μπροστά από τη μονάδα έχουν πρόσθετους λόγους να επιμένουν στη σωστή λειτουργία του συστήματος βιολογικού καθαρισμού. Το πρόβλημα που δημιουργείται συνήθως στη περίπτωση των μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων, είναι η δυναμικότητα των βιολογικών καθαρισμών να είναι μικρότερη από την απαιτούμενη, καθώς συνήθως πραγματοποιούνται επεκτάσεις των ξενοδοχειακών μονάδων τις οποίες δεν ακολουθούν οι βιολογικοί καθαρισμοί.

Τουρισμός και διεθνείς συγκυρίες

Η εξέταση της ιστορικής εξέλιξης του διεθνούς τουρισμού επιβεβαιώνει την άμεση εξάρτηση του τουρισμού από τις διεθνείς πολιτικές και οικονομικές μεταβολές. Για την επιρροή των πολιτικού χαρακτήρα μεταβολών, η χώρα μας προσφέρεται σαν χαρακτηριστικό παράδειγμα λόγω της γεωγραφικής της θέσης, που την τοποθετεί στην θερμή ζώνη των αναταραχών της Μέσης Ανατολής και του Αιγαίου, αλλά και της νοτιοανατολικής Ευρώπης. Ο πόλεμος στην πρώην Γιουγκοσλαβία στις αρχές της δεκαετίας του '90 επηρέασε αρνητικά το εμπόριο, τις μεταφορές και τον τουρισμό μας, λόγω της γειννίασης με την πρώην Γιουγκοσλαβία, καθώς η γειτονική χώρα αποτελεί γέφυρα που ενώνει την Ελλάδα με τις Ευρωπαϊκές χώρες.

Την εποχή της παγκοσμιοποίησης, γεγονότα που λαμβάνουν χώρα ακόμα και μακριά από την Ελλάδα, όπως ήταν ο πόλεμος στο Ιράκ δεν μπορούν να μην επηρεάσουν την παγκόσμια οικονομία σε πρώτο επίπεδο (ο πόλεμος αυτός κατ' αρχήν οδήγησε σε αύξηση των τιμών του πετρελαίου), και σαν συγκοινωνούνται δοχεία την εθνική οικονομία της χώρας μας και όλους τους κλάδους της με κυριότερο τον τουριστικό.

Το γενικότερο κλίμα αβεβαιότητας που προκαλείται από τέτοια γεγονότα και η κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας σε διεθνές επίπεδο επηρεάζουν την διεθνή τουριστική κίνηση. Η οικονομική αβεβαιότητα κάνει τον άνθρωπο πιο συγκρατημένο και προσεκτικό στις διάθεση των χρημάτων του. Ο άνθρωπος δίνει προτεραιότητα στις βιοτικές του ανάγκες και προσπαθεί να αποταμιεύσει για τις «δύσκολες μέρες που μπορεί να έρθουν», με αποτέλεσμα να μην «περισεύει» τίποτα για δαπάνες ψυχαγωγίας και κατά συνέπεια για τουρισμό.

Πάντως η διεθνής εμπειρία από τον πόλεμο στον Κόλπο το 1991 απέδειξε ότι ο τουρισμός είναι ευάλωτη μεν, αλλά ισχυρή βιομηχανία με μεγάλες αντοχές. Στην περίπτωση της χώρας μας απλώς, οι δύσκολες οικονομικές και πολιτικές συγκυρίες έρχονται να τονίσουν εσωτερικές ανεπάρκειες, να επισημάνουν την έλλειψη μηχανισμών αντιμετώπισης των τουριστικών κρίσεων και την αδυναμία της χώρας μας να παρακολουθήσει τις διεθνείς εξελίξεις και τον ανταγωνισμό, διαμορφώνοντας πολιτικές ανάπτυξης για τον κλάδο.

Τουρισμός και τρομοκρατία

Νέα Υόρκη, 11 Σεπτεμβρίου 2001, ώρα 8:48πμ., αεροσκάφος Boeing 747 της American Airlines με 93 επιβάτες προσκρούει στον βόρειο πύργο του Παγκόσμιου

Κέντρου Εμπορίου, ανάμεσα στον 95° και στον 103° όροφο. 15 λεπτά αργότερα, ένα δεύτερο επιβατηγό αεροσκάφος, της United Airlines, με 65 επιβαίνοντες και τη δεξαμενή γεμάτη καύσιμα, εμβολίζει και τον νότιο πύργο του World Trade Center. Απελπισμένοι άνθρωποι πηδούν από τα παράθυρα των φλεγόμενων πύργων της Νέας Υόρκης, ενώ στις 10:05 π.μ. ο βόρειος πύργος καταρρέει και λίγο αργότερα, με διαφορά 24 λεπτών, το ίδιο και ο νότιος. Οι νεκροί χιλιάδες. Για πρώτη φορά στην παγκόσμια ιστορία, μία δυτική δύναμη γινόταν στόχος τέτοιας μορφής βίας. Από το πρωί εκείνο της 11^{ης} Σεπτεμβρίου ο κόσμος δεν θα ήταν πια ο ίδιος.

Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι η αύξηση των τρομοκρατικών ενεργειών σε διεθνή κλίμακα δεν είναι δυνατόν να μην επηρεάσει τον διεθνή τουρισμό, την στιγμή που ανύποπτοι τουρίστες μπορούν ανά πάσα στιγμή, να αποτελέσουν στόχο ανάλογων περιστατικών.

Τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου επηρέασαν την τουριστική κατάσταση του 2001 και έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην μείωση του τουρισμού, όμως, το γεγονός αυτό, δεν ήταν ο μοναδικός, τότε, παράγοντας διαμόρφωσης της τουριστικής ύφεσης. Και αυτό αποδεικνύεται με μελέτες που έχουν γίνει και δείχνουν ότι με το πέρασμα του χρόνου, ο κόσμος συνηθίζει να ζει με τον κίνδυνο. Για παράδειγμα, η οικονομική κατάσταση σε πολλές χώρες του δυτικού Κόσμου όπως στις ΗΠΑ, τη Γερμανία συνέβαλλαν επίσης, στην ύφεση, τότε, του τουρισμού. Οι επιπτώσεις που καταγράφηκαν στις διεθνείς αγορές μετά από αυτό το γεγονός, είχαν διάρκεια τόσο χρονικό διάστημα όσο χρειάστηκε ο κόσμος να ξεπεράσει το σοκ και είχαν σαν αποτέλεσμα κυρίως, τη διαμόρφωση νέων τάσεων στον τουρισμό όπως πχ αλλαγές στις συνήθειες των τουριστών. Για παράδειγμα οι άνθρωποι άρχισαν να ταξιδεύουν πιο κοντά στα σπίτια τους, σε γνωστούς προορισμούς, χρησιμοποιώντας μέσα μεταφοράς πιο πολύ ατομικά, παρά μαζικά και κυρίως όχι αεροπλάνο. Είχε παρατηρηθεί, επίσης, ότι οι ταξιδιωτικές συνήθειες έτειναν προς τις κρατήσεις τελευταίας στιγμής. Επίσης, αυξήθηκε η ζήτηση για διαμονή σε διάφορα καταλύματα που δεν είναι ξενοδοχεία και υπήρξε ξεκάθαρη τάση για μικρότερο χρόνο διαμονής στις διακοπές. Καθώς όμως πέρασε ο καιρός εξομαλύνθηκε η κατάσταση και αποκαταστάθηκαν οι ισορροπίες.

Όσο αφορά όμως, στον ελληνικό τουρισμό, αποδείχθηκε για άλλη μία φορά πόσο ανέτοιμοι είμαστε κάθε φορά να αντιμετωπίσουμε κρίσεις όπως πόλεμοι, τρομοκρατικές επιθέσεις, οικονομικές υφέσεις, επιδημίες της άτυπης πνευμονίας κτλ. Τέτοιες κρίσεις και φαινόμενα όπως η παραπληροφόρηση, για παράδειγμα, της διεθνούς κοινής γνώμης που γίνεται με ανακοινωθέντα για τρομοκρατικές ενέργειες στην Ελλάδα και ταξιδιωτικές οδηγίες που, κατά καιρούς, συνιστούν την προσοχή σε όσους τουρίστες ταξιδεύουν στην Ελλάδα, απαιτούν συντονισμένες προσπάθειες από τους αρμόδιους φορείς για ανατροπή της λανθασμένης και καθόλου κολακευτικής εικόνας που δημιουργείται για την χώρα μας, ενώ τα συμπεράσματα από την αντιμετώπιση τέτοιων κρίσεων πρέπει να χρησιμοποιούνται για να μας διδάξουν πώς να διαχειριζόμαστε τέτοιες υποθέσεις.

Τουρισμός και ανάπτυξη

Στην Ευρώπη ο τουρισμός αντιπροσωπεύει το 6% της συνολικής απασχόλησης. Στην πραγματικότητα όμως ο τουρισμός συμβάλλει πολύ περισσότερο στην ευρωπαϊκή κοινωνία, γιατί ένας πολύ μεγάλος αριθμός άλλων τομέων επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τον τουρισμό, όπως οι μεταφορές, οι υποδομές, η

τεχνολογία, η γεωργία, η κατασκευαστική βιομηχανία αλλά και η προστασία και η ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Επίσης, ο τουρισμός, για πολλές περιοχές της Ευρώπης, αποτελεί βασικό παράγοντα ανάπτυξης. Ιδιαίτερα οι απομακρυσμένες και αγροτικές περιοχές προσβλέπουν στον τουρισμό ως το κύριο μέσο ανάπτυξης τους.

Είναι φανερό όμως, ότι για μία σωστή ανάπτυξη που να μεγιστοποιεί τα οφέλη και να ελαχιστοποιεί τις αρνητικές επιπτώσεις από τον τουρισμό απαιτείται **τουριστική πολιτική**.

Ο τουρισμός ως ένας από τους κύριους παραγωγικούς τομείς μιας οικονομίας έχει ανάγκη από σχεδιασμό που να εμφανίζεται με τη μορφή μιας συγκεκριμένης πολιτικής από μέρους της εκτελεστικής εξουσίας. Η πολιτική αυτή θα καθορίζει το θεσμικό και λειτουργικό πλαίσιο ανάπτυξης της τουριστικής δραστηριότητας, οριοθετώντας τις αρμοδιότητες του κράτους και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στο χώρο αυτό, αναλύοντας το παρόν και ταυτόχρονα σχεδιάζοντας το μέλλον.

Η τουριστική πολιτική αποτελεί απόρροια αφενός μεν της υπάρχουσας υλικοτεχνικής και έμπυχης υποδομής και αφετέρου των στόχων που έχουν τεθεί. Το περιεχόμενο της εκάστοτε τουριστικής πολιτικής σχετίζεται άμεσα με την όλη οικονομική ανάπτυξη, τις ιδεολογικές επιλογές, τις δυνατότητες τους «σέρβις» και την αποδοχή των επιλογών της εκτελεστικής εξουσίας από τους ενδιαφερόμενους του κλάδου.

Σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης

Ο σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης μπορεί να συνοψισθεί στα παρακάτω:

- Διάρθρωση του εθνικού χώρου σε τουριστικές ζώνες με βάση γεωγραφικά, οικονομικά και διοικητικά κριτήρια και μελέτη της χωρητικότητας σε υποδοχή και φιλοξενία τουριστών τόσο σε εθνικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο κάθε ζώνης χωριστά.
- Επισήμανση των τουριστικών πόρων που διαθέτει κάθε τουριστική ζώνη. Η επισήμανση αυτή θεωρείται απαραίτητη γιατί απ' αυτή θα προκριθεί και η μορφή ή οι μορφές του τουρισμού που θα αναπτυχθούν. Θα διαπιστωθεί δηλαδή αν η περιοχή προσφέρεται για εναλλακτικές μορφές και ποιες είναι αυτές.
- Αξιοποίηση των τουριστικών πόρων με τη δημιουργία των απαραίτητων έργων τουριστικής υποδομής και αναδομείς, δηλαδή δρόμων, αεροδρομίων, λιμανιών, έργων ηλεκτροδότησης, ύδρευσης και αποχέτευσης, μέσων υποδοχής, συγκοινωνιακών μέσων κτλ. Στη φάση αυτή, η παρέμβαση του κράτους πρέπει να είναι αποφασιστική, ενώ η αξιοποίηση των τουριστικών πόρων δεν πρέπει να γίνει σε βάρος τυχόν συγκριτικών πλεονεκτημάτων που υπάρχουν για την ανάπτυξη άλλων τομέων.
- Θέσπιση των κατάλληλων κινήτρων, τα οποία θα κεντρίσουν το ενδιαφέρον της ιδιωτικής πρωτοβουλίας να προχωρήσει στην ανάληψη δράσεων για εκτέλεση των έργων που ανήκουν στον ιδιωτικό τομέα. Τα κίνητρα αυτά θα είναι οικονομικά, δημοσιονομικά και πιστοδοτικά.
- Δημιουργία των αναγκαίων μηχανισμών ελέγχου της τουριστικής ανάπτυξης, έτσι ώστε να μην υπάρχει ανάπτυξη του τουρισμού σε βάρος άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων, όπως για παράδειγμα της γεωργίας και της βιομηχανίας. Στους μηχανισμούς αυτούς θα πρέπει να ενταχθούν και τα απαραίτητα διοικητικά και νομοθετικά μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος από την υπέρμετρη ανάπτυξη του τουρισμού.

- Καταρτισμός ειδικών προγραμμάτων τουριστικής ανάπτυξης για κάθε περιφέρεια, τα οποία θα καταλήγουν στο γενικό πρόγραμμα της χώρας και με το οποίο θα συνδέονται οργανικά. Τα προγράμματα αυτά θα καταρτίζονται με την ενεργό συμμετοχή των τοπικών φορέων, οι οποίοι θα έχουν αποφασιστική γνώμη στη φάση της εκπόνησης, όσο και στη φάση της εκτέλεσης και αναπροσαρμογής.
- Δημιουργία περιφερειακών υπηρεσιών τουριστικής ανάπτυξης, καθώς και μόνιμου γνωμοδοτικού συμβουλίου από όλους τους φορείς του τουρισμού, τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα, όργανα τα οποία θα μελετούν και θα εισηγούνται προγράμματα και μέτρα για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.
- Δημιουργία αυτόνομου τοπικού φορέα που θα αναλάβει το εμπορικό μέρος της τουριστικής ανάπτυξης, δηλαδή όλα τα θέματα, τα οποία συνδέονται με το marketing του τουρισμού (διαφήμιση, προβολή, δημόσιες σχέσεις, οργάνωση εκδηλώσεων κλπ).

Τα παραπάνω σημεία είναι τα βασικά ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπισθούν σε μία σοβαρή προσπάθεια κινητοποίησης του τουρισμού προς όφελος της ανάπτυξης. Κατά την κινητοποίηση αυτή, εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι να υπάρχει μία ισόρροπη ανάπτυξη του τουρισμού προς τους άλλους κλάδους της πρωτογενούς και δευτερογενούς παραγωγής και προπαντός μια λογική χρήση του περιβάλλοντος, είτε πρόκειται για το φυσικό είτε για το πολιτισμικό είτε για το οικονομικό περιβάλλον. Γιατί αν η ανάπτυξη του τουρισμού σε περιφερειακό επίπεδο υπερβεί ορισμένα όρια αντοχής του χώρου, τότε ο τουρισμός αντί να βελτιώσει την ποιότητα ζωής των ανθρώπων, θα την υποβαθμίσει με όλα τα δυσάρεστα επακόλουθα. Γι' αυτό προκειμένου για την ανάπτυξη του τουρισμού, θα πρέπει να ισχύει η αρχή ότι, ο τουρισμός θα προωθείται μέχρι του σημείου εκείνου που οι άνθρωποι της περιοχής θα διατηρούν την οικολογική και ψυχοβιολογική τους ισορροπία.

Ο σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης που θα βασίζεται στο χαρακτήρα, στην χωρητικότητα, στην ιδιαιτερότητα και στα γενικότερα χαρακτηριστικά ενός τόπου απαιτεί:

- Μελέτη σε βάθος των περιοχών προκειμένου να διαπιστωθούν οι προσφερόμενοι πόροι κάθε είδους (οικονομικοί, φυσικοί, κοινωνικοί, πολιτισμικοί κλπ). Τα πιθανά εμπόδια (φυσικά, δομικά και διοικητικά), οι δυνατότητες που υπάρχουν για ανάπτυξη κάτω από τη θεώρηση διαφορετικών σχεδιαστικών διαδικασιών (εναλλακτικά μοντέλα ανάπτυξης) και τέλος τα ειδικά προβλήματα που υπάρχουν ή θα προκύψουν σε ένα τόπο.
- Αναζήτηση λύσεων προσαρμογής της ανάπτυξης στις τοπικές ειδικές συνθήκες.
- Ενεργοποίηση της τοπικής συμμετοχικότητας τόσο στη κατανόηση σωστά της τουριστικής δραστηριότητας όσο και στην αξιολόγηση και παρά πέρα αξιοποίηση των τομεακών δυνατοτήτων της οικονομίας τους.
- Υιοθέτηση αποτελεσματικών διοικητικών- νομικών και άλλων μέτρων για την προστασία, συντήρηση, ανανέωση και διαχείριση του περιβάλλοντος του κάθε τόπου.
- Προσδιορισμό της κατάλληλης προώθησης των επιλεγμένων λύσεων της τουριστικής ανάπτυξης σε τοπική κλίμακα.

Η κατάλληλη χωροταξική διάρθρωση της τουριστικής δραστηριότητας αποτελεί προϋπόθεση για την επίτευξη ορισμένων αναπτυξιακών στόχων, για αυτό τον λόγο απαιτείται η:

- Χρονική ανακατανομή της τουριστικής κίνησης.
- Αποκατάσταση ορθολογικότερης σχέσης και σύμμετρης χωροκατανομής των τουριστικών καταλυμάτων.
- Αξιοποίηση του υποαπασχολούμενου ή αργούντος παραγωγικού δυναμικού.
- Ανάσχεση της ανάπτυξης σε περιοχές που εμφανίζουν σημεία κορεσμού.
- Μεγιστοποίηση της συμβολής του τουρισμού στην περιφερειακή ανάπτυξη.
- Βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών.
- Περιορισμός των αρνητικών τάσεων και προστασία τουριστικών περιοχών.
- Βελτίωση του βαθμού προσπελασιμότητας τουριστικών περιοχών.
- Οργάνωση συστήματος πληροφοριών και
- Εναρμόνιση προς τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Για την χάραξη μιας σωστής τουριστικής στρατηγικής είναι αναγκαία η συστηματική προσπάθεια καταγραφής του τουριστικού δυναμικού της περιοχής. Είναι σημαντικό να ξέρουμε τι ακριβώς υπάρχει ώστε το σχέδιο δράσης που θα χαράξουμε να είναι προσαρμοσμένο στην σημερινή πραγματικότητα.

Για παράδειγμα στην Περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδας διαπιστώνεται ανεπαρκής και στρεβλή τουριστική αξιοποίηση σημαντικών φυσικών και πολιτιστικών πόρων με ανισοκατανομή και τοπικές διαφοροποιήσεις ως προς τη μορφή, τις δραστηριότητες και τις τουριστικές ροές. Οι μελετητές εκτιμούν ότι δεν έχουν αξιοποιηθεί σημαντικοί τουριστικοί πόροι, μεταξύ των οποίων ακτές, ιαματικές πηγές, αρχαιολογικοί τόποι και περιοχές οικονομολογικού ενδιαφέροντος. Υπάρχει επίσης ελλιπής στήριξη και προώθηση ειδικών μορφών τουρισμού σε συνδυασμό με την έλλειψη ειδικών τουριστικών υποδομών. Επίσης καταγράφονται πολλές ανεπάρκειες στις μεταφορές, στη διατήρηση του περιβάλλοντος, στις δημόσιες υπηρεσίες και στην υλοποίηση των επενδυτικών σχεδίων.

Με βάση το δυναμικό της περιφέρειας προτείνονται πέντε τουριστικές ενότητες για άμεση αξιοποίηση. Αυτές είναι η ορεινή περιοχή Ακράτας- Αιγίου –Καλαβρύτων, η αντίστοιχη πεδινή περιοχή του ίδιου γεωγραφικού διαμερίσματος, η παράκτια περιοχή των βορειοδυτικών ακτών Ηλείας- Κυλλήνης, η παράκτια περιοχή της Νοτιοδυτικής Ηλείας-Καϊάφα και τέλος οι ακτές του Αμβρακικού.

Αντιστοίχως, για την ανάπτυξη προγραμμάτων εναλλακτικού τουρισμού προτείνονται οι περιοχές των ακτών του Αμβρακικού Κόλπου στον Νομό Αιτωλοακαρνανίας, η παράκτια περιοχή Ακράτας-Αιγίου στον Νομό Αχαΐας, η ορεινή περιοχή Καλαβρύτων, η ευρύτερη περιοχή Κυλλήνης στον Νομό Ηλείας και η περιοχή Καϊάφα.

Σύμφωνα πάλι με μελέτες, η τουριστική ανάπτυξη της Δυτικής Ελλάδας αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα μεταξύ των οποίων είναι και τα παρακάτω: Πρώτον, συγκέντρωση στις παράκτιες περιοχές και εγκατάλειψη των ορεινών περιοχών. Δεύτερον, συγκεντρώσεις τουριστικών εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων σε λίγες περιοχές και δημιουργία προβλημάτων φόρτισης. Τρίτον, «συγκρούσεις» χρήσεων γης τουρισμού με παραθεριστική κατοικία και γεωργία καθώς επίσης και κίνδυνοι αλλαγής χρήσης της γεωργική γης υψηλής παραγωγικότητας. Και τέταρτον, κίνδυνοι υποβάθμισης των ακτών και των

περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων από έντονες και ανοργάνωτες τουριστικές δραστηριότητες και πιέσεις.

Σε ότι αφορά την περιοχή της Δυτικής Ελλάδας, προτείνεται επίσης ένα «πακέτο δέκα δράσεων» που- μεταξύ άλλων- αφορά στην προστασία και ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών τουριστικών πόρων, τη στήριξη μεγάλων εκδηλώσεων της περιφέρειας μεταξύ των οποίων Αρχαία Ολυμπία – Ολυμπιακοί Αγώνες και Πάτρα-Πολιτιστική Πρωτεύουσα Ευρώπης 2006. Επίσης την συμπλήρωση της τουριστικής προσφοράς, την ενίσχυση των ορεινών περιοχών και την τουριστική προβολή της περιφέρειας. Προτείνονται επίσης μία σειρά έργα ειδικής τουριστικής υποδομής, μεταξύ των οποίων είναι και η βελτίωση σε τουριστικούς λιμένες και τουριστικά αγκυροβόλια, αυτά των Πατρών, της Ναυπάκτου και του Μεσολογγίου. Δημιουργία νέου συνεδριακού κέντρου στο Αίγιο. Δημιουργία ολοκληρωμένων οικοτουριστικών πάρκων στους υγροβιότοπους Αμβρακικού, Μεσολογγίου, Αιτωλικού και Κοτυχίου. Και δημιουργία κέντρων ολοκληρωμένης ανάπτυξης ιαματικού τουρισμού στην Κυλλήνη και στον Καΐαφα.

Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Η ανάπτυξη του τουρισμού στις σημερινές συνθήκες απαιτεί την αρμονική σύμπραξη του κράτους, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και της κοινωνίας και, φυσικά, της ιδιωτικής επιχειρηματικής πρωτοβουλίας.

Η σύμπραξη, η συνεργασία και ο συντονισμός των φορέων αυτών πρέπει να οργανωθεί τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, με στόχο την ενεργό συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων μερών στην παραγωγή του τουριστικού προϊόντος, συμβάλλοντας στην αποκέντρωση της υλοποιούμενης πολιτικής, αλλά κυρίως δίνοντας τη δυνατότητα στις τοπικές κοινωνίες να εμπλακούν ενεργά στην ανάδειξη των τοπικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων και κυρίως στην προστασία του περιβαλλοντικού και πολιτιστικού τους πλούτου, που αποτελεί και την πηγή του τουριστικού εισοδήματος.

Η τοπική αυτοδιοίκηση είναι αυτή που επωμίζεται μεγάλο μερίδιο της ευθύνης, διότι στην τοπική κοινωνία καλείται να παίξει ρόλο ρυθμιστικό, καθώς σαν πολιτικό-διοικητικός θεσμός, είναι σε θέση να κινητοποιεί φορείς και να ενεργοποιεί τη λαϊκή συμμετοχή. Χρειάζονται συντονισμένες δράσεις και συνεργασία φορέων για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιουργούνται από την τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή και η τοπική αυτοδιοίκηση είναι σε θέση να ξέρει αυτά τα προβλήματα αφού αυτή γνωρίζει καλύτερα «τα του οίκου της». Επιπλέον, με την εξασφάλιση της διοικητικής και οικονομικής αυτοτέλειας της τοπικής αυτοδιοίκησης, της δίνεται η δυνατότητα δραστηριοποίησης σε διάφορους τομείς.

Λύσεις που μπορεί να δώσει η τοπική αυτοδιοίκηση σε προβλήματα που έχει δημιουργήσει ο τουρισμός ή που εμποδίζουν τη σωστή ανάπτυξη του τουρισμού:

- Υπερπροσφορά κλινών /παραξενοδοχία. Οι ΟΤΑ μπορούν να παίξουν ρόλο συμβουλευτικό προς την πολιτεία όσον αφορά στον αριθμό των κλινών που μπορεί να δεχτεί η περιοχή τους σε σχέση με την υπάρχουσα υποδομή και τη μορφή του καταλύματος που ενδείκνυται να δημιουργηθεί, ώστε να ικανοποιεί τις ανάγκες της περιοχής αλλά και η αρχιτεκτονική του να ταιριάζει με το περιβάλλον (η άναρχη δόμηση αλλοίωσε τη φυσιογνωμία πολλών περιοχών που διαθέτουν φυσικό κάλλος και υποβάθμισε το περιβάλλον).

- Καταστροφή του περιβάλλοντος. Η τοπική αυτοδιοίκηση μπορεί να πραγματοποιήσει αναδασώσεις για την ανάκτηση κατεστραμμένων από τις πυρκαγιές δασικών εκτάσεων, να δημιουργήσει πάρκα στις πόλεις και να δενδροφυτεύσει τους κεντρικούς δρόμους. Να πάρει μέτρα για την προστασία των ειδών της τοπικής πανίδας που εμφανίζουν προοδευτική μείωση εξαιτίας κυρίως της ανθρώπινης δραστηριότητας. Να αναπαλαιώσει ιστορικά, παραδοσιακά κτίρια που τις ανήκουν. Να αναλάβει με τακτικούς ελέγχους τη σωστή λειτουργία των συστημάτων βιολογικού καθαρισμού των ξενοδοχείων. Επίσης, να φροντίσει για την βελτίωση της κατάστασης που επικρατεί στον τομέα της καθαριότητας και των σκουπιδιών. Το πρόβλημα, όσον αφορά στην καθαριότητα, εντοπίζεται κυρίως στους κοινόχρηστους χώρους, στους δρόμους, στις πλατείες, στις ακτές κτλ, εκεί δηλ. που την ευθύνη της καθαριότητας την έχει κάποιος φορέας. Οι ΟΤΑ πρέπει να αναλάβουν για παράδειγμα την ευθύνη για την συνεχή επίβλεψη και καθαριότητα των ακτών με μηχανήματα, ενώ η έλλειψη χώρων υγιεινής σε αρχαιολογικούς χώρους ή πχ κάδων απορριμμάτων έχει επισημανθεί επανειλημμένα από τους αλλοδαπούς επισκέπτες μας.
- Έργα υποδομής. Η τοπική αυτοδιοίκηση έχει τη δυνατότητα να καταρτίσει σχέδια χωροταξικά και πολεοδομικά, που θα καθορίζουν τις χρήσεις της γης, τους όρους δόμησης, τους περιορισμούς για την προστασία του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος. Οι ΟΤΑ μπορούν να αναλάβουν τη μελέτη και κατασκευή έργων, όπως η αποχέτευση και η υδροδότηση των αναπτυσσόμενων περιοχών και η παρακολούθηση των υφιστάμενων δικτύων. Επίσης η διαχείριση των σκουπιδιών και η υγειονομική ταφή τους αποτελεί μία εύκολη λύση αλλά προσωρινή. Η ανακύκλωση και η δημιουργία ενός εργοστασίου λιπασματοποίησης των σκουπιδιών είναι επιτακτική λύση για το μέλλον.
- Τουριστική υποδομή. Ο κρατικός μηχανισμός δεν προλαβαίνει να παρακολουθήσει τον ξέφρενο ρυθμό της τουριστικής ανάπτυξης των τελευταίων χρόνων και γι' αυτό τα έργα της τουριστικής υποδομής, που έτσι και αλλιώς αργούν να ολοκληρωθούν, δεν μπορούν να συμβαδίσουν με την αύξηση της κίνησης και των αναγκών που δημιουργούνται. Οι ΟΤΑ, συνεργαζόμενοι με άλλους φορείς, μπορούν να επιταχύνουν αυτόν τον ρυθμό και να φροντίσουν για την κατασκευή διάφορων έργων όπως πχ οργανωμένες δημοτικές πλαζ, δημιουργία αθλητικών κέντρων, μαρίνων, έργα αξιοποίησης και προβολής φυσικών αξιοθέατων και αρχαιοτήτων. Επίσης, μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην πληροφόρηση των επισκεπτών της περιοχής, δημιουργώντας ένα «δημοτικό τουριστικό γραφείο» για την ενημέρωση των τουριστών. Ακόμα η τοπική αυτοδιοίκηση μπορεί να βοηθήσει για την αποτελεσματικότερη αστυνόμευση ώστε να εξαλειφθούν φαινόμενα όπως αντικοινωνική συμπεριφορά (ρατσισμός), η διατάραξη της κοινής ησυχίας, η εξάπλωση των ναρκωτικών και να συμβάλλει στην καταστολή φαινομένων όπως αυτά που δημιουργούνται σε περιοχές όπως στο Φαληράκι στη Ρόδο με τουρίστες νεαρής ηλικίας που μεθυσμένοι περιφέρονται στους δρόμους δημιουργώντας προβλήματα.
- Πολιτιστικά. Ειδικά στον πολιτιστικό τομέα οι ΟΤΑ μπορούν να παίξουν καθοριστικό ρόλο στην αναβάθμιση και τον εμπλουτισμό των πολιτιστικών εκδηλώσεων που θα πρέπει να περιλαμβάνουν εκτός από τις εκδηλώσεις φολκλόρ, εκθέσεις εικαστικών τεχνών, συναυλίες, θέατρο κτλ. Μέλημα τους πρέπει να είναι η ενίσχυση των λαογραφικών μουσείων και η λειτουργία νέων,

η κατασκευή δημοτικών θεάτρων και πολιτιστικών κέντρων τουλάχιστον στους σημαντικότερους οικισμούς ώστε να μπορούν να φιλοξενηθούν ευπρεπώς εκεί κάποιες πολιτιστικές εκδηλώσεις. Στην προσπάθεια αυτή η τοπική αυτοδιοίκηση για να κατορθώσει να πετύχει τους φιλόδοξους στόχους της, μπορεί να αναζητήσει τη συμπαράσταση των διαφόρων πολιτιστικών και εξωραϊστικών συλλόγων και των πνευματικών κέντρων των Δήμων και Κοινοτήτων.

Με την ενίσχυση του ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης και μέσα από τις ποικίλες δυνατότητες που έχει η τοπική αυτοδιοίκηση –πχ. διαχείριση γαιών, επιλογή τεχνολογίας, ίδρυση χώρων πρασίνου, αναψυχής κλπ- το θέμα της διάσωσης των τουριστικών δεδομένων γίνεται αυτόματα πιο εύκολο και ελέγξιμο. Αυτό διότι:

Υπάρχει η δυνατότητα άμεσης δημόσιας πληροφόρησης για τα προβλήματα ενός συγκεκριμένου και όχι αχανούς –γεωγραφικού χώρου.

Οι αποφάσεις για το «δέον γενέσθαι» παίρνονται επί τόπου, χωρίς τις χρονοβόρες μετακινήσεις για ενημέρωση των κεντρικών υπηρεσιών, ενώ η ενημέρωση και η εκπαίδευση του μέσου πολίτη για θέματα όπως το περιβάλλον μπορεί να γίνει με σεμινάρια, διαλέξεις, συζητήσεις κτλ.

Ο δήμος και η κοινότητα χαράζει τη γραμμή της τουριστικής πολιτικής με γνώμονα πάντα τα υπάρχοντα δεδομένα (πχ. διατήρηση παραδοσιακών οικισμών, διάσωση περιοχών με ιδιαίτερο φυσικό κάλλος) και το κοινό καλό (άνοδος του βιοτικού επιπέδου εξαιτίας της τουριστικής ανάπτυξης), ενώ έχει την δυνατότητα, παρακολουθώντας τα πράγματα από κοντά, να ελέγχει την απόδοση των στόχων του και να αλλάζει αυτούς σε περιπτώσεις διαπίστωσης λάθους και πριν τα πράγματα φθάσουν σε «οριακό» σημείο.

Επενδύσεις

Κλειδί για την ανάπτυξη, τις νέες θέσεις εργασίας, την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα μιας οικονομίας αποτελούν σε μεγάλο βαθμό οι επενδύσεις.

Όσο φιλόξενη χώρα είναι η Ελλάδα για να πραγματοποιήσει κανείς τις διακοπές του τόσο αφιλόξενος τόπος αποδεικνύεται για να υλοποιήσει κανείς επενδύσεις στον κλάδο του τουρισμού και όχι μόνο. Η έλλειψη ενός σταθερού και φιλικού επενδυτικού περιβάλλοντος έχει οδηγήσει πολλούς ξένους τουριστικούς ομίλους στην απόφαση να αποφύγουν τις επενδύσεις στη χώρα μας, κατευθύνοντας τα κεφάλαια τους σε ανταγωνιστικούς προορισμούς, όπως για παράδειγμα τη Τουρκία. Γιατί δεν αρκεί μόνο να είμαστε ελκυστικοί για επενδύσεις, πρέπει να είμαστε και πιο ελκυστικοί από τους ανταγωνιστές μας.

Στην Ελλάδα λόγω ΟΝΕ και ευρώ έχουμε σταθερό πλαίσιο οικονομικής λειτουργίας, χωρίς συναλλαγματικές διακυμάνσεις, και αυτό είναι σίγουρα ένα σημαντικό πλεονέκτημα για την χώρα μας.

Οι παράγοντες όμως, που συνεχίζουν να απομακρύνουν τους ξένους επενδυτές είναι ακόμα αρκετοί. Βασικοί λόγοι που δεν γίνονται επενδύσεις στην Ελλάδα είναι: η συχνή αλλαγή της νομοθεσίας, η υψηλή φορολογία, οι εκτεταμένες εργοδοτικές εισφορές, η γραφειοκρατία, η πολυνομία, η ανεπάρκεια κρατικών υποδομών και η ελλιπής εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού. Επίσης, μην ξεχνάμε το γεγονός ότι η Ελλάδα αποτελεί μία μικρή αγορά για τους ξένους επενδυτές.

Παρ' όλα αυτά η αύξηση των επενδύσεων στον τουρισμό είναι εφικτή και δεν απαιτεί καμία μαγική συνταγή. Ένας τρόπος για να αυξηθεί για παράδειγμα, το

μέγεθος της αγοράς που «βλέπουν» οι ξένοι επενδυτές στην Ελλάδα είναι να καταστήσουμε την χώρα μας «πύλη της Νοτιοανατολικής Ευρώπης» για τους επενδυτές.

Επιπλέον, οι επιχειρηματίες δεν χρειάζονται τίποτα παραπάνω για να επενδύσουν από ξεκάθαρα, σαφή και σταθερά σε βάθος χρόνου νομοθετικά και θεσμικά πλαίσια, καθώς θέλουν να ξέρουν με τι προβλήματα θα έρθουν αντιμέτωποι κατά την υλοποίηση της επένδυσής τους. Πολλοί εστιάζουν το πρόβλημα στο μεγάλο αριθμό χαρτιών που πρέπει να μαζευτούν για να ιδρυθεί μία επιχείρηση. Αυτό όμως, πολλές φορές, αποτελεί αποπροσανατολισμό. Το ακόμα μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει κανείς είναι το γεγονός, ότι γνωμοδοτούν και αδειοδοτούν πάρα πολλοί για μία επένδυση. Η πολυνομία που υπάρχει και η εμπλοκή δεκάδων υπηρεσιών και φορέων μόνο για την έκδοση της άδειας μιας επένδυσης κάνει την όλη διαδικασία απίστευτα χρονοβόρα.

Για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος προτείνεται η δημιουργία ενός οργάνου που θα αποσαφηνίσει τις αρμοδιότητες που σχετίζονται με τα χρόνια προβλήματα του τουρισμού μας, όπως χρήσεις γης, χωροθετήσεις, πολυνομία και αντιφατικότητα διατάξεων κ.α. καθώς είναι κοινή η διαπίστωση ότι πολλοί φορείς ενεργούν ασυντόνιστα, με αποτέλεσμα να υπάρχουν επικαλύψεις και να καθίστανται όχι μόνο αναποτελεσματικές οι όποιες δράσεις τους αλλά και να αποτελούν εμπόδιο στην υλοποίηση των επενδύσεων.

Υπάρχει επίσης, η τάση να αποδίδουμε το φορολογικό πρόβλημα που έχουν οι ξένοι επενδυτές στην Ελλάδα στο ύψος της φορολογίας των κερδών τους. Η αλήθεια είναι όμως ότι η Ελλάδα διαθέτει έναν από τους μικρότερους πραγματικούς φορολογικούς συντελεστές κερδών στην ΕΕ. Η παροχή ειδικών φορολογικών κινήτρων, όπως για παράδειγμα μία περαιτέρω μείωση αυτής της φορολογίας ίσως να βοηθάει -σίγουρα βελτιώνει την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων- δεν είναι όμως καθοριστικός παράγοντας. Αυτό που δημιουργεί πολύ μεγαλύτερο πρόβλημα στους επενδυτές είναι η φορολογική αβεβαιότητα που πηγάζει από την πολυπλοκότητα της νομοθεσίας και από την αναξιοπιστία των φορολογικών ελέγχων.

Μία άλλη παράμετρος εκτός από την γραφειοκρατία είναι και η ανάμειξη των δικαστικών αρχών σε κάθε επένδυση. Μία επένδυση μπορεί να καθυστερήσει για αρκετά χρόνια επειδή έγινε προσφυγή εναντίον της και οι αποφάσεις των δικαστηρίων καθυστερούν μεγάλα χρονικά διαστήματα για να βγουν. Πολλές φορές επίσης, επενδύσεις όπως μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα δεν γίνονται εύκολα αποδεκτά από τις τοπικές κοινωνίες. Με αποτέλεσμα οι τοπικοί και οι αρμόδιοι κυβερνητικοί παράγοντες να δυσκολεύονται να αδειοδοτήσουν τέτοιες επενδύσεις, ενώ ακόμη πιο δύσκολο είναι να λειτουργήσουν οι επιχειρήσεις σε ένα «εχθρικό» περιβάλλον, καθώς οι περιβαλλοντικές οργανώσεις, τα τοπικά συμφέροντα, η διαφθορά, πολλές φορές ακόμα και η άγνοια, τους δημιουργούν συνεχώς προβλήματα.

Ακόμη και όταν μια επιχείρηση συλλέξει όλες τις άδειες που χρειάζεται για μία επένδυση, παραμονεύει πάντοτε η προσφυγή στο Συμβούλιο της Επικρατείας. Εφόσον γίνει αυτό, η καθυστέρηση έκδοσης οριστικής απόφασης είναι από τρία ως έξι χρόνια. Από εκεί και πέρα ο υποψήφιος επενδυτής έχει δύο επιλογές: ή να αφήσει την επένδυση και να φύγει, κάτι που γίνεται κατά τεκμήριο, ή να ρισκάρει και να προχωρήσει την επένδυση περιμένοντας την απόφαση του Συμβουλίου, η οποία αν είναι αρνητική θα του τινάξει την επένδυση στον αέρα.

Το χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της περίπτωσης είναι η επένδυση των αιολικών πάρκων στη Λακωνία, από Ιάπωνες επενδυτές μάλιστα, η οποία τη στιγμή ακριβώς που θα ξεκινούσε κόλλησε σε δικαστικές περιπέτειες.

Ένα άλλο μείζον ζήτημα είναι οι αρμοδιότητες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Εντελώς αυθαίρετα οι τοπικοί άρχοντες επιβάλλουν ανταποδοτικά τέλη σε επιχειρήσεις, τα οποία αλλάζουν τον οικονομικό προγραμματισμό μιας επιχείρησης. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της πρακτικής είναι ο Δήμος της Κω, ο οποίος σε μία επιχείρηση εμπορίας τσιγάρων με κέρδη 2%, επέβαλε φόρο 10% επί των κερδών, ενώ στην Ευρωπαϊκή Ένωση το ανώτατο όριο είναι 3%.

Στην συνέχεια παρατίθενται κάποιες προτάσεις για τον περιορισμό της γραφειοκρατίας, ο οποίος μπορεί να επιτευχθεί μέσω:

- Της απλοποίησης και κωδικοποίησης ολόκληρου του νομοθετικού πλέγματος της χώρας.
- Της εξαντικειμενικοποίησης όλων των συναλλαγών του πολίτη με την ευρύτερη δημόσια διοίκηση, πράγμα που θα περιορίσει και τον χρηματισμό των υπαλλήλων.
- Της πλήρους μηχανοργάνωσης όλων των υπηρεσιών του ευρύτερου δημόσιου τομέα με on line μεταξύ τους σύνδεση.
- Της επιμόρφωσης των υπαλλήλων.
- Ενώ προτείνεται επίσης η δημιουργία γραφείων εξυπηρέτησης των επενδυτών τόσο για την αντιμετώπιση των τρεχούσας φύσεως αναγκών τους όσο και για την ταχύτερη διεκπεραίωση αναγκών αδειοδοτήσεων για την υλοποίηση σημαντικών επιχειρηματικών σχεδίων στον κλάδο. Τα όργανα αυτά θα φανούν ιδιαίτερα χρήσιμα και για τους απλούς πολίτες οι οποίοι έχοντας ένα μικρό κεφάλαιο, θέλουν να ασχοληθούν πχ με τον αγροτουρισμό αλλά δεν ξέρουν από πού να ξεκινήσουν.

Αισχροκέρδεια

Σε εποχές που όλοι ελπίζουν κάθε φορά ότι έχουν περάσει ανεπιστρεπτί για τον ελληνικό τουρισμό επιμένει να επανέρχεται η ελληνική τουριστική αγορά κάθε καλοκαίρι. Φαινόμενα αισχροκέρδειας οργιάζουν ανεξέλεγκτα στις τουριστικές κυρίως περιοχές όπου βασιλεύει «ο νόμος της αρπακτής». Σε αυτές τις περιοχές παρατηρούνται φαινόμενα όπως η ύπαρξη εστιατορίων όπου οι μερίδες διακρίνονται σε μερίδες «ξ» και σε μερίδες «ε» (ξένοι και Έλληνες) και σε κάθε νομίμως λειτουργούσα επιχείρηση αντιστοιχούν δύο και τρεις παράνομες.

Όπως αναφέρουν σχετικές έρευνες από την πρώτη στιγμή που ένας τουρίστας θα πατήσει το πόδι του σε ελληνικό έδαφος, αρχίζει να αισθάνεται τη διαφορά, πληρώνοντας στο αεροδρόμιο ακόμα, έναν απλό καφέ ή ένα αναψυκτικό 2,4 και 3 ευρώ και για ένα μικρό μπουκάλι νερό 60-70 λεπτά. Η τιμολογιακή αυτή οδύσσεια, συνεχίζεται αμέσως μόλις βγει από το ξενοδοχείο ή το κατάλυμα στο οποίο διαμένει και περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών και προϊόντων, που προσφέρονται από επιχειρήσεις όλων των κατηγοριών. Ταξί, εστιατόρια, καφετέριες, νυκτερινά κέντρα, καταστήματα δώρων, κρουαζιέρες στα γειτονικά νησιά αποτελούν εκ των πραγμάτων πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη φαινομένων αισχροκέρδειας. Κλασικό παράδειγμα ο καφές με θέα την Ακρόπολη

που κοστίζει περί τα 3,40 ευρώ και είναι ο ακριβότερος που σερβίρεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση - με φόντο τον Πύργο του Αΐφελ στοιχίζει μόλις 1,85 ευρώ.

Για τους τουρίστες η Ελλάδα πλέον συγκαταλέγεται μεταξύ των πλέον ακριβών χωρών της ΕΕ, με όλες τις επιπτώσεις που έχει αυτό στη μείωση των αφίξεων και κυρίως στη διάρκεια παραμονής των αλλοδαπών τουριστών μας.

Οι Έλληνες επιχειρηματίες αρνούνται να καταλάβουν ότι σημασία δεν έχει ένα πρόσκαιρο μεγάλο κέρδος, το οποίο ως μέγεθος ήδη αμφισβητείται- είναι γνωστό ότι δεν υπάρχουν ικανοποιητικές πληρότητες- αλλά το γεγονός της δημιουργίας ικανοποιημένων πελατών οι οποίοι θα ξανάρθουν στο μέλλον και θα αποτελέσουν μία «σταθερή» πελατεία.

Είναι δε χαρακτηριστικό ότι η υπηρεσία Ευρωπαϊκού Κέντρου Παραπόνων, που έχει συσταθεί στο ΙΝΚΑ, κατακλύζεται καθημερινά, από εκατοντάδες παράπονα και καταγγελίες, ξένων τουριστών για την ακρίβεια και το κόστος ζωής, σε βαθμό πρωτόγνωρο για τα ελληνικά δεδομένα. Οι περισσότεροι από αυτούς τους τουρίστες «ορκίζονται» ότι δεν θα ξαναπατήσουν το πόδι τους στην Ελλάδα. Και είναι σαφές ότι όταν επιστρέφουν στις πατρίδες τους με τέτοιες εντυπώσεις τις οποίες, βέβαια, μεταφέρουν και στους κύκλους τους, όποια διαφήμιση και αν γίνει την επόμενη χρονιά, αναιρείται αυτομάτως στην καθημερινότητα και φαντάζει παραπλανητική και εξωπραγματική.

Η χώρα μας όμως είναι πολύ ακριβότερη και για τους Έλληνες τουρίστες, οι οποίοι μάλιστα βιώνουν την ακρίβεια σε δωδεκάμηνη βάση και όχι μόνο κατά τη διάρκεια των διακοπών τους (με χαμηλότερα των λοιπών Ευρωπαίων εισοδήματα και χωρίς τις προσφορές που επιτυγχάνουν οι ξένοι στις οργανωμένες τουλάχιστον επισκέψεις τους).

Τα υψηλά επίπεδα τιμών αποτελούν ωστόσο τη μία πλευρά του νομίσματος. Η άλλη είναι το επίπεδο των προσφερομένων υπηρεσιών. Με δύο λόγια, μπορεί κάποιος να κληθεί να πληρώσει υπερβολικό ποσό χωρίς ωστόσο να απολαύσει και τις υπηρεσίες οι οποίες στοιχειωδώς θα αντιπροσώπευαν αυτό το κόστος.

Υπό αυτό το πρίσμα, η πανέμορφη Ελλάδα, που επί τόσα χρόνια φημιζόταν για το λογικό και προσιτό κόστος ζωής που προσέφερε σε έναν ξένο επισκέπτη, χάνει ραγδαία αυτό το πλεονέκτημα της και συγκαταλέγεται στους προορισμούς στους οποίους όχι μόνο είναι ακριβοί αλλά και η σχέση αξίας προς τιμή, ανατρέπεται άρδην, καθώς η εκτίναξη των τιμών δεν ακολουθήθηκε από κάποια αντίστοιχη βελτίωση στις υπηρεσίες και στα προϊόντα.

Όπως επισημαίνουν οι τουριστικοί επιχειρηματίες, η αγορά στις τουριστικές περιοχές κινείται εκτός ελέγχου, καθώς δεν υπάρχει παρουσία καμίας ελεγκτικής υπηρεσίας του κράτους ή του δημοσίου τομέα.

Το φαινόμενο όμως έχει διττή εικόνα. Από την μία πλευρά, η ακρίβεια και η εκτίναξη τιμών βασικών αγαθών σε απίστευτα ύψη και από την άλλη, η παραοικονομία και πιο συγκεκριμένα η παραξενοδοχία, η οποία δίνει τιμές εξευτελιστικές, προκειμένου να προσελκύσει πελάτες και αδιαφορώντας φυσικά για τις τραγικές συνέπειες που επιφέρει στην τουριστική εικόνα της χώρας.

Στροφή σε καινούργιες αγορές τουρισμού

Ρωσία

Η ρωσική αγορά μπορεί να αποτελέσει τη μεγάλη δεξαμενή άντλησης τουριστών που θα μπορούσε να αναπληρώσει τα κενά από τις άλλες αγορές. Η Ελλάδα μαζί

με την Κύπρο, την Αίγυπτο, την Τυνησία και το Μαρόκο αποτελεί ένας από των πλέον δημοφιλείς προορισμούς των ρώσων τουριστών.

Ο Ρώσος αποδεικνύεται πελάτης πολύ υψηλών απαιτήσεων, ενώ υπολογίζεται ότι δαπανά στις διακοπές του πέντε φορές περισσότερα χρήματα από τον μέσο ευρωπαίο. Τη στιγμή που ο μέσος γερμανός τουρίστας ξοδεύει 150 ευρώ το 10ήμερο, ο Ρώσος φθάνει τα 600- 700 ευρώ, ενώ στο γεύμα του ξοδεύει κατά μέσον όρο 25 ευρώ το άτομο, ποσό κατά πολύ μεγαλύτερο από τα περίπου 10 ευρώ που ξοδεύει ο ευρωπαίος τουρίστας.

Οι Ρώσοι τουρίστες είναι συνήθως πολίτες υψηλών εισοδημάτων και συνήθως διαλέγουν καταλύματα σχετικά υψηλού επιπέδου. Το ενδιαφέρον τους εστιάζεται σε πακέτα θαλασσοθεραπείας, εκδρομές, καθώς και στη νυχτερινή ζωή. Ο Ρώσος τουρίστας, αν και από ορισμένους είναι παρεξηγημένος, είναι ο πελάτης που ζητάει πάρα πολύ καλές υπηρεσίες. Πληρώνει μάλιστα γι' αυτές χωρίς δισταγμό.

Το συνολικό ρεύμα του ρωσικού εξερχόμενου τουρισμού υπολογίζεται σε περίπου πέντε εκατομμύρια άτομα.

Κύρια χαρακτηριστικά του ρωσικού τουρισμού είναι ότι υπάρχουν μεγάλες αυξομειώσεις στις αφίξεις ανάλογα με τις περιόδους διακοπών, ενώ η οργάνωση του, η οποία είναι ακόμα ελλιπής, διαφέρει πολύ από τα δυτικά πρότυπα.

Η διακίνηση του ρωσόφωνου τουρισμού βρίσκεται στα χέρια 10- 12 tour operators, ενώ για την ώρα δεν έχει εισχωρήσει στον τοπική αγορά κάποιος διεθνής οργανισμός, παρά τις προσπάθειες που καταβάλλονται από την TUI κυρίως, η οποία έχει σε εξέλιξη σχέδιο εισόδου πιθανόν με την εκχώρηση του ονόματος σε κάποιο τοπικό γραφείο. Οι λιγοστοί ελληνικοί τουριστικοί οργανισμοί που ειδικεύτηκαν στις ιδιαιτερότητες αυτής της αγοράς απλώνουν σιγά σιγά τη δραστηριότητα τους.

Συγκεκριμένα, ιδιαίτερη κινητικότητα στην προσπάθεια ανοίγματος της ρωσική αγοράς αναπτύσσει το ταξιδιωτικό γραφείο Fenix Tours, που ειδικεύεται στην εξυπηρέτηση ρώσων VIPs και δραστηριοποιείται από το 1996. Τα τελευταία χρόνια επικεντρώνεται περισσότερο στον ποιοτικό και όχι τόσο στον ποσοτικό τουρισμό από τις πρώην σοβιετικές χώρες. Είναι αποκαλυπτικό ότι πολλοί πελάτες του Fenix ζητούν ενοικιάσεις πολυτελών αυτοκινήτων, ενοικιάσεις γιοτ και ελικοπτέρων και διοργάνωση εξατομικευμένων ακριβών εκδρομών. Ένα άλλο γραφείο που έχει έντονη παρουσία στη διακίνηση ρώσων τουριστών είναι το Vilar Tours. Ιδρύθηκε το 1995, με έδρα την Κρουσπηγή Χαλκιδικής και διακινεί ρώσους τουρίστες κυρίως στη Β. Ελλάδα.

Πολλές ξενοδοχειακές αλυσίδες την τελευταία δεκαετία έχουν καταβάλει κόπο και έξοδα να προβάλουν το ελληνικό τουριστικό προϊόν στην αχανή ρωσική αγορά. Πρωτοπόροι στην προσπάθεια αυτή είναι ο όμιλος επιχειρήσεων Μαντωνανάκη, η Ελούντα ΑΕ και η Aldemar. Στην επιχειρηματική αυτή κίνηση προστέθηκε και ο όμιλος Grecotel, ο οποίος έχει ανοίξει γραφεία στη Μόσχα. Είναι ενδιαφέρον ότι το 2003 ο ρωσικός τουρισμός αποτέλεσε το 5% της συνολικής δραστηριότητας του ομίλου της Grecotel.

Οι παραπάνω επιχειρήσεις διοργανώνουν συστηματικές επισκέψεις τόσο στη Μόσχα όσο και σε άλλες μεγάλες πόλεις της Ρωσίας και των γειτονικών Δημοκρατιών. Ταυτοχρόνως διαθέτουν έναν κύκλο συνεργατών που προωθεί το προϊόν τους στις ρωσικές επιχειρήσεις, ενώ σημαντική προβολή γίνεται με καταχωρήσεις και ειδικά αφιερώματα στον Τύπο, κλαδικό και μη, αλλά και με συμμετοχή σε εκθέσεις.

Για να μπορέσουμε να εκμεταλλευτούμε αυτή τη μεγάλη νέα αγορά και να απελευθερώσουμε τη μεγάλη ζήτηση του ρωσικού κοινού για τη χώρα μας πρέπει

πρώτα να λύσουμε εγκαίρως προβλήματα όπως το θέμα της γρηγορότερης έκδοσης βίζας.

Απλοποίηση διαδικασιών έκδοσης ταξιδιωτικών εγγράφων

Όσο υπάρχει η υποχρέωση της βίζας, ο αριθμός των τουριστών από τη Ρωσία θα είναι περιορισμένος. Αυτό φαίνεται να παραμένει το υπ' αριθμόν ένα πρόβλημα στην ανάπτυξη των τουριστικών σχέσεων με την Ρωσία και τις υπόλοιπες πρώην σοβιετικές δημοκρατίες. Οι γραφειοκρατικές καθυστερήσεις και οι χρονοβόρες διαδικασίες, σε συνδυασμό με το αχανές της χώρας, κάνουν την έκδοση βίζας αποτρεπτικό παράγοντα για τους Ρώσους, οι οποίοι, κατά τις ελληνικές συνήθειες, αποφασίζουν για τις διακοπές τους τελευταία στιγμή. Γιατί να περιμένουν επτά-οκτώ ημέρες και χωρίς να είναι σίγουροι ότι θα πάρουν βίζα, τη στιγμή που μπορούν να ταξιδέψουν στην Τουρκία χωρίς πρόβλημα και να απολαύσουν τις ακτές του Αιγαίου, έστω και από την άλλη πλευρά; Η Τουρκία φιλοξενεί κάθε χρόνο 1,5 εκατομμύρια ρώσους τουρίστες, όταν η Ελλάδα δέχεται μόλις 156.000.

Οι αιτιολογίες της ασφάλειας που προβάλλονται ως δικαιολογία για την χρονοβόρα διαδικασία χορήγησης βίζας, φαντάζουν αστείες, αφού έξω από τα προξενικά γραφεία πωλούνται βίζες στη μαύρη αγορά προς 500- 1000 δολάρια. Άλλωστε και η Ισπανία έχει τις ίδιες συμβατικές υποχρεώσεις με τη χώρα μας έναντι της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά έχει μειώσει τις καθυστερήσεις και υποδέχεται υπερδιπλάσιους τουρίστες από εμάς. Άλλο παράδειγμα είναι η Κύπρος, που φέτος θέσπισε για πρώτη φορά βίζα, αλλά έσπευσε να διαβεβαιώσει τους αρμόδιους τουριστικούς παράγοντες της Ρωσίας ότι αυτό δεν πρόκειται να εμποδίσει καθόλου τις εισόδους στο νησί.

Για να αυξηθούν επομένως οι ρώσοι τουρίστες και να αποφασίσουν οι μεγάλοι tour operators να συμπεριλάβουν την Ελλάδα στο πρόγραμμά τους, πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα έκδοσης όλων των απαιτούμενων δικαιολογητικών, συμπεριλαμβανομένης και της βίζας, σε όσο το δυνατόν συντομότερο χρονικό διάστημα, ώστε να επωφεληθούμε και από τις κρατήσεις της τελευταίας στιγμής.

Άλλες πιθανές αγορές τουρισμού

Το πρόβλημα με την υστέρηση των κρατήσεων θα μπορούσε επίσης να αντιμετωπιστεί αν εκμεταλλευόμασταν τη αύξηση στη ζήτηση για ταξίδια προς την Ελλάδα από χώρες όπως Κίνα, Ιαπωνία. Η μεγάλη αγορά της Απω Ανατολής υπόσχεται πολλά αν μπορέσουμε να εκμεταλλευτούμε το μεγάλο εξερχόμενο κύμα τουρισμού που δημιουργείται σε αυτές τις χώρες.

Για παράδειγμα μεγάλες προσδοκίες δημιουργεί η ιαπωνική αγορά, η οποία μετά από μία οικονομική ύφεση που πέρασε πρόσφατα, τις αρνητικές επιπτώσεις του ιού SARS και του πολέμου στο Ιράκ, φαίνεται να ξεπερνά τις δυσκολίες και να οδηγείται σε διέξοδο.

Κάθε χρόνο επισκέπτονται τη χώρα μας περίπου 80.000- 90.000 Ιάπωνες, οι οποίοι συνήθως συνδυάζουν την επίσκεψή τους αυτή με μία ακόμη ευρωπαϊκή χώρα ή με Αίγυπτο, Τουρκία.

Η ιαπωνική αγορά αποτελείται από πολίτες κυρίως άνω των 50 ετών. Ιδιαίτερα έντονη στη τουριστική αγορά είναι η παρουσία της γυναίκας των 50 ετών, η οποία δεν επηρεάζεται άμεσα από την οικονομική κρίση και διαθέτει χρόνο και χρήμα

ενώ έχει ιδιαίτερη ευαισθησία στις συνθήκες ασφάλειας του ταξιδιού. Ακολουθεί η ανύπαντρη γυναίκα των 30 ετών, η οποία ζώντας με τους γονείς της, διαθέτει εισόδημα για να το διαθέσει σε ταξίδια.

Κύριες αιτίες που καθυστερεί η διείσδυση της χώρας μας στην αγορά της Κίνας και Ιαπωνίας είναι η ελλιπή προβολή και η ανεπάρκεια των αεροπορικών συνδέσεων.

Άλλες αγορές που έχουν ιδιαίτερες δυνατότητες, είναι αυτές των αραβικών χωρών, οι οποίες ανήκουν στις παραδοσιακές αγορές, με τις οποίες έχουμε μακρόχρονους δεσμούς, αλλά για κάποιους λόγους έχουμε εγκαταλείψει.

Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης δημιούργησε επίσης, μία μεγάλη εσωτερική αγορά. Χώρες όπως η Τσεχία και Πολωνία, διευρύνουν τα όρια της μεγάλης ευρωπαϊκής αγοράς αλλάζοντας τους κανόνες παιχνιδιού για το σύνολο των επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων των τουριστικών. Η ένταξη των χωρών αυτών ενισχύει, για παράδειγμα, τον εξερχόμενο ελληνικό τουρισμό. Είναι βέβαιο ότι η έξοδος των Ελλήνων τουριστών προς αυτές τις χώρες διευκολύνεται, καθώς δεν θα χρειάζονται πια ταξιδιωτικά έγγραφα (βίζες, διαβατήρια) και μάλιστα πριν από την εφαρμογή του ευρώ, θα συμφέρει κιόλας, διότι μετά θα γίνουν πιο ακριβές οι υπηρεσίες τους, όπως συνέβη και στην Ελλάδα.

Από τις εν λόγω αγορές δεν εμφανίζουν ωστόσο όλες το ίδιο ενδιαφέρον. Η Πολωνία, η Ουγγαρία, η Τσεχία και η Κύπρος είναι οι χώρες πρώτης προτεραιότητας, διότι παρουσιάζουν μεγάλο τουριστικό ενδιαφέρον. Ειδικά στις πρώτες μπορεί κανείς να δει σπάνιας ομορφιάς νεοκλασικά κτίρια, άριστα συντηρημένα, κτίρια, μουσεία, πινακοθήκες κτλ., που ζωντανεύουν την νεότερη ιστορία. Έχουν επίσης πολύ μεγάλη τουριστική υποδομή και ποιοτικές υπηρεσίες. Η Κύπρος βεβαίως είναι περισσότερο παραθεριστικός προορισμός. Οι τιμές είναι σχετικά χαμηλές, σε σχέση πάντα με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, αν και τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει σημαντικές αυξήσεις, ειδικά στα ξενοδοχεία, λόγω αυξημένης ζήτησης, όχι μόνο από την Ελλάδα αλλά και από ολόκληρη την Ευρώπη.

Αυτή όμως, είναι η μία όψη του νομίσματος, γιατί από την άλλη πλευρά, η ένταξη των χωρών αυτών είναι φυσικό να οξύνει τον ενδοκοινοτικό ανταγωνισμό.

Ο ρόλος του Marketing στον τουρισμό

Η θεμελιώδης αρχή του Marketing λέει:

- Το σωστό προϊόν product
- Στη σωστή αγορά place
- Με τη σωστή τιμή price
- Με τη σωστή μέθοδο προβολής promotion

Η δασκαλίστικη αυτή διατύπωση, δίνει το συμπύκνωμα της επιστημονικής θεωρίας πάνω στην οποία στηρίχθηκε η επιτυχία της μοντέρνας επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Προϊόν

Ως προϊόν νοείται η τουριστική Ελλάδα, η εικόνα γενικά της χώρας με το σύνολο των τουριστικών υπηρεσιών και αξιών.

Μετά από έρευνα και μελέτη των τάσεων της διεθνούς τουριστικής ζήτησης διαπιστώθηκε ότι το ενδιαφέρον για διακοπές, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, στις χώρες του ήλιου, συνοδεύεται από το πνεύμα της εποχής που εκφράζεται όχι μόνο με το ενδιαφέρον για το "τι μπορεί να δει κανείς" αλλά κυρίως για το "τι μπορεί να κάνει". Έτσι συμπεραίνουμε ότι η Ελλάδα δεν μπορεί πλέον να είναι μία χώρα που προσφέρει διακοπές μόνο του τύπου "ήλιος θάλασσα και άμμος". Στον εντεινόμενο ανταγωνισμό είναι αναγκαίο να αντιπαραθέσουμε μία διαφοροποιημένη προσφορά, περισσότερο σύνθετη και εξειδικευμένη.

Το προϊόν λοιπόν, που πρέπει να προωθήσουμε πρέπει να είναι αυτό που αποτελεί το συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας μας σε σχέση με τις άλλες μεσογειακές χώρες, γεγονός που θα την καταστήσει πόλο έλξης για τον επιλεκτικό, απαιτητικό και εύπορο τουρίστα, που αναζητά ψυχαγωγία, άθληση, ανάπαυση, περιπέτεια, κλασική και σύγχρονη κουλτούρα, θάλασσα και νησιά, δραστηριότητες παντός τύπου και όλα αυτά σε συνδυασμό με υψηλού επιπέδου υπηρεσίες.

Πρέπει λοιπόν να περαστεί το μήνυμα στην αγορά ότι η Ελλάδα διαθέτει όλες τις προϋποθέσεις για:

- υποδοχή τουρισμού για διακοπές
- υποδοχή συνεδριακού τουρισμού και τουρισμού των incentives
- υποδοχή και εξυπηρέτηση θαλάσσιου τουρισμού
- υποδοχή θεραπευτικού τουρισμού
- υποδοχή τουρισμού τρίτης ηλικίας
- υποδοχή περιηγητικού τουρισμού
- υποδοχή αθλητικού τουρισμού
- υποδοχή τουρισμού ειδικών ενδιαφερόντων (περιπέτεια, μαραθωνοδρόμοι, bird-watching, rallies κ.λ.π.).
- υποδοχή κλασικού και πολιτιστικού τουρισμού κ.λ.π.

Και για να είμαστε σε θέση να περάσουμε αυτό το μήνυμα πρέπει όλη η πολιτική ανάπτυξης μας να έχει σαν στόχο την ανάπτυξη αυτών των μορφών τουρισμού, η δε επενδυτική πολιτική της χώρας μας να κατευθύνεται στην ενίσχυση εκείνων των επενδύσεων που διαφοροποιούν και εμπλουτίζουν την τουριστική μας προσφορά.

Η αγορά

Το προφίλ του τουρίστα-καταναλωτή, όπως αυτό παρουσιάζεται, μας δίνει τη βάση για το τμήμα της αγοράς στο οποίο θα πρέπει να απευθυνθούμε.

Η στρατηγική του χωρισμού της αγοράς σε τμήματα, βασίζεται στην υπόθεση ότι λίγοι τουριστικοί προορισμοί είναι αποδεκτοί από όλο τον κόσμο. Ως εκ τούτου, αντί να χάνουμε τα περιορισμένα οικονομικά μέσα που διαθέτουμε για προβολή, προσπαθώντας να προσελκύσουμε και να ευχαριστήσουμε όλη την γκάμα των τουριστών, οι προσπάθειες προβολής μας, θα πρέπει να εντοπίζονται σε συγκεκριμένες ομάδες δυνητικών τουριστών.

Ένα πρώτο βήμα για μία επιτυχημένη τουριστική πολιτική marketing, είναι ο διαχωρισμός της υφιστάμενης και της δυνητικής αγοράς, βασισμένος σε ουσιαστικά χαρακτηριστικά του προφίλ των τουριστών, επικεντρώνοντας έτσι τις

προσπάθειες για την προώθηση του είδους του προϊόντος που θέλουμε, στην τιμολογιακή πολιτική που θα εφαρμόσουμε και στα μέσα προβολής που θα χρησιμοποιήσουμε.

Το κομμάτι της αγοράς στο οποίο θα απευθυνθούμε, είναι το τμήμα εκείνο του δυνητικού ταξιδιωτικού κοινού στο οποίο το προϊόν που προσφέρουμε, έχει τις μεγαλύτερες πιθανότητες να πωληθεί.

Βασισμένο στο προφίλ των τουριστών, το τμήμα-στόχος της αγοράς μπορεί να οριστεί γεωγραφικά, δημογραφικά ή ψυχογραφικά.

Η τιμή

Τρεις μέθοδοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην εφαρμογή πολιτικής τιμών: το τουριστικό προϊόν μπορεί να πωληθεί α) στην τρέχουσα τιμή της αγοράς – δηλαδή στην τιμή που πωλούν άλλοι προορισμοί, β) μπορεί να πωληθεί σε τιμή χαμηλότερη της τρέχουσας, σε μία προσπάθεια να αποκτήσει η χώρα τη φήμη ότι έχει φθηνότερες τιμές ανταγωνιζόμενη έτσι άλλους προορισμούς, τέλος γ) μπορεί να πωληθεί σε τιμές ανώτερες των τρεχουσών υπό την προϋπόθεση όμως ότι, οι προσφερόμενες υπηρεσίες και οι λοιπές διευκολύνσεις, θα δικαιολογούν την απαίτηση υψηλών τιμών.

Σ' αυτή την τελευταία περίπτωση, η έμφαση δίνεται στην ποιότητα, την οποία πολλοί καταναλωτές θεωρούν ότι μπορούν να την απολαύσουν μόνο εάν πληρώσουν υψηλές τιμές.

Η δυνατότητα εφαρμογής πολιτικής υψηλών τιμών, προσδιορίζεται από τις εξής παράμετρους:

- την ποιότητα του προϊόντος που προσφέρει μία συγκεκριμένη περιοχή που ικανοποιεί περισσότερες απαιτήσεις από άλλους ανταγωνιστικούς προορισμούς
- την μοναδικότητα του προϊόντος που πρέπει να είναι νέο και διαφορετικό
- το χαρακτήρα της αγοράς
- τον αριθμό δηλαδή και τον τύπο των πιθανών καταναλωτών
- το μέγεθος του ανταγωνισμού
- το κόστος του προϊόντος και των προσφερόμενων υπηρεσιών
- τα επιθυμητά περιθώρια κέρδους και την εποχικότητα.

Η τιμολογιακή πολιτική του τουριστικού κλάδου, θα πρέπει να καθορίζεται ανάλογα με την επιθυμία για επιβολή τιμών "ξαφρίσματος" (price skimming) ή τιμών διείσδυσης (penetrating prices).

Η στρατηγική του price skimming έχει σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να επιβάλλει τις υψηλότερες δυνατές τιμές.

Σ' αυτή την περίπτωση, δεν υπάρχει καμιά δυνατότητα να απευθυνθεί κανείς στο σύνολο της αγοράς, παρά μόνο στην αφρόκρεμα, δηλαδή "ξάφρισμα της κρέμας" (skimming the cream). Στόχος είναι να πωληθεί το προϊόν σε όσο το δυνατόν περισσότερους καταναλωτές σ' αυτό το επίπεδο τιμών.

Η επιτυχημένη εφαρμογή αυτής της πολιτικής συνήθως έχει αποτέλεσμα την επίτευξη υψηλών κερδών και την απόσβεση της επένδυσης και των εξόδων προβολής σε μικρότερο χρονικό διάστημα.

Από την άλλη όμως πλευρά, μπορεί να εντείνει τον ανταγωνισμό, γιατί η ζήτηση είναι ελαστική.

Η πολιτική τιμών διείσδυσης από την άλλη, είναι σχεδιασμένη κατά τέτοιο τρόπο ώστε να καθιερώνει τιμές όσο το δυνατόν χαμηλότερες που θα μπορούν να απορροφηθούν από όλα σχεδόν τα τμήματα της αγοράς.

Η χαμηλή τιμή καθιστά το προϊόν προσίτο σε όλες τις εισοδηματικές τάξεις, γεγονός που συντελεί στη σύντομη προσέλκυση ενός μεγάλου μεριδίου της αγοράς. Μία τέτοια πολιτική τιμών συνεπάγεται στη με αργούς ρυθμούς απορρόφηση των σταθερών εξόδων που απαιτεί σημαντικό αριθμό τουριστών για να επιτευχθεί το "νεκρό σημείο".

Η πολιτική του price skimming εφαρμόστηκε κατά καιρούς από διάφορες περιοχές της χώρας, χωρίς όμως να επιτευχθούν τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, αφού η απαίτηση για υψηλές τιμές δεν συνδυαζόταν και με παράλληλη άνοδο του επιπέδου των υπηρεσιών, αλλά βασιζόταν μόνο στον όγκο της ζήτησης.

Έτσι οι απότομες αυξήσεις των τιμών τη μία χρονιά είχαν αποτέλεσμα τη μείωση της ζήτησης για την επόμενη, γεγονός που συνεπάγεται την εφαρμογή τιμών διείσδυσης, με χαμηλότερο επίπεδο υπηρεσιών και ο φαύλος κύκλος συνεχιζόταν με τα γνωστά αποτελέσματα.

Έχει γίνει πλέον συνείδηση ότι καθοριστικό στοιχείο του επιπέδου της ζήτησης εκτός από το επίπεδο των παρεχομένων υπηρεσιών, είναι η σταθερότητα των τιμών που συνθέτουν το τουριστικό πακέτο, λόγω κυρίως της ολιγοπωλιακής δομής της αγοράς και των συμφερόντων των μεγάλων tour-operators.

Το μήνυμα που πρέπει να περάσουμε στις αγορές του εξωτερικού είναι ότι οι τιμές του ελληνικού τουριστικού προϊόντος καθορίζονται με βάση την αρχή ότι ο δείκτης τιμή-υπηρεσίες, πρέπει να είναι ευνοϊκός, τόσο για την πλευρά της προσφοράς όσο και για την πλευρά της ζήτησης.

Η προβολή

Η αποτελεσματική προβολή της χώρας μας, θα πρέπει να βασιστεί σε ένα πλάνο που θα περιλαμβάνει:

- έναν ξεκάθαρο προσδιορισμό του τμήματος της αγοράς που μας ενδιαφέρει.
- τον προσδιορισμό των λόγων για τους οποίους το συγκεκριμένο τμήμα της αγοράς αποφασίζει να ταξιδέψει.
- την καταγραφή των συγκεκριμένων στόχων της προβολής.
- την κατάστρωση της στρατηγικής για τα μέσα προβολής που θα χρησιμοποιηθούν.
- τη σύνθεση συγκεκριμένου διαφημιστικού προγράμματος.
- τη μέτρηση του βαθμού αποτελεσματικότητας της διαφήμισης.

Τουριστική προβολή – Διαφήμιση

Η διαφήμιση αναλαμβάνει να πληροφορήσει και να πείσει το κοινό για κάποιο προϊόν ή υπηρεσία που είτε παράγεται είτε απλώς προσφέρεται από μία επιχείρηση, βοηθώντας με αυτό τον τρόπο την επιχείρηση να αυξήσει τις πωλήσεις της και κατά συνέπεια τα κέρδη της.

Υπάρχουν διάφοροι τύποι διαφήμισης. Μία διαφήμιση μπορεί να είναι παραινετική, πληροφοριακή, υπενθυμιστική, δημιουργίας γοήτρου ή και συνδυασμός μερικών ή όλων αυτών.

Η παραινετική διαφήμιση, προσπαθεί να πείσει τον αναγνώστη, τον ακροατή ή τον θεατή να προβεί σε κάποια ενέργεια. Για παράδειγμα μπορεί να προτρέπει την επαφή με την τουριστική επιχείρηση για περισσότερη και λεπτομερέστερη πληροφόρηση.

Η επιλογή του χρόνου γι' αυτό το είδος της διαφήμισης είναι πρωταρχικής σημασίας, ο τόνος δε του μηνύματος, θα πρέπει να είναι τέτοιος ώστε να μπορεί να προσαρμοστεί στη φύση του κοινού.

Η πληροφοριακή διαφήμιση δίνει στον τουρίστα πληροφορίες για το καθεστώς των τιμών, τις παρεχόμενες υπηρεσίες και τα ειδικά χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης περιοχής. Επειδή θα πρέπει να περιλαμβάνει πολλά στοιχεία (πχ. φυσικές καλλονές, συγκοινωνίες, κλίμα κλπ) η διαφήμιση αυτή είναι συνήθως μεγάλου μεγέθους και το κόστος της υψηλό.

Τα μηνύματα στη υπενθυμιστική διαφήμιση είναι σχεδιασμένα, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να διατηρούν τις εντυπώσεις, που έχει σχηματίσει το κοινό για έναν προορισμό από την παραινετική διαφήμιση.

Τα μηνύματα εικόνας-γοήτρου (prestige advertising) έχουν περισσότερο σαν στόχο τη δημιουργία ή αποκατάσταση της εικόνας μιας χώρας, παρά την πρόκληση άμεσων πωλήσεων.

Κάθε περιοχή της χώρας μας έχει τα δικά της χαρακτηριστικά πολιτιστικής κληρονομιάς και φυσικής ομορφιάς. Αυτά τα στοιχεία που είναι μοναδικά για κάθε περιοχή, μπορούν να αποτελέσουν το βασικό θέμα της διαφήμισης εικόνας-γοήτρου.

Στην σημερινή εποχή, που ο άνθρωπος καθημερινά δέχεται χιλιάδες πληροφορίες και ερεθίσματα από το περιβάλλον του και έχει την δυνατότητα πολλών επιλογών, ο τουρισμός εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την διαφήμιση. Μην ξεχνάμε ότι ο πελάτης αποφασίζει την αγορά του τουριστικού προϊόντος βασισμένος μόνο στην πληροφόρηση που του παρέχεται κυρίως μέσω της διαφήμισης και δεσμεύεται χωρίς ούτε να δει ούτε να δοκιμάσει το προϊόν. Μόνο γι' αυτόν τον λόγο η διαφήμιση, και μάλιστα μία πετυχημένη διαφήμιση, αποτελεί μία σημαντική επένδυση.

Παρ' όλα αυτά, η διαφημιστική μας παρουσία στο εξωτερικό εξακολουθεί να είναι υποτονική και αν και τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει πολλά βήματα για την καλύτερη προώθηση του ελληνικού τουρισμού, οι ειδικοί χαρακτηρίζουν ακόμα την προβολή της Ελλάδας στο εξωτερικό ως ανεπαρκής καθώς υστερεί σε μέγεθος αλλά και σε ποιότητα.

Επιπλέον αυτή η προσπάθεια που γίνεται είναι περιστασιακή. Η προβολή του ελληνικού τουρισμού στο εξωτερικό πρέπει να γίνεται σταθερά κάθε χρόνο ενώ εξίσου σημαντικό είναι το να ανανεώνουμε την εικόνα που κάθε φορά προβάλλουμε. Ο ανταγωνισμός είναι πολύ σκληρός και για την αντιμετώπιση του χρειάζονται σωστός σχεδιασμός και επιλογή των κατάλληλων μεθόδων προβολής, προσαρμοσμένων στις ιδιαιτερότητες του ελληνικού προϊόντος και στις ανάγκες της διεθνούς αγοράς. Και βέβαια για να γίνουν όλα αυτά απαιτούνται και τα απαραίτητα οικονομικά μέσα.

Κάθε χρόνο είναι, όλο και περισσότερο, έκδηλη η ανάγκη αύξησης των κονδυλίων για την χρηματοδότηση της τουριστικής μας προβολής, ώστε να είναι δυνατή η υλοποίηση μίας καλής διαφημιστικής καμπάνιας. Εκτός από την αύξηση του προϋπολογισμού για την διαφημιστική μας εκστρατεία, για την εξασφάλιση περισσότερων πόρων θα μπορούσαμε να στηριχθούμε στις επιχειρήσεις που άμεσα ή έμμεσα έχουν όφελος από τον τομέα του τουρισμού και μέσα από

προγραμματικές ή μεμονωμένες συμφωνίες δύναται να συνεισφέρουν οικονομικά για την προβολή της χώρας. Μία άλλη πηγή άντλησης κονδυλίων για την προβολή του ελληνικού τουρισμού θα μπορούσαν να είναι τα εγγυημένα έσοδα που λαμβάνει ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού από την Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα Α.Ε.

Πέρα όμως, από την προβολή στο εξωτερικό, θα πρέπει να επισημανθεί και η ανάγκη να ενισχυθεί και η αντίστοιχη προβολή του τουρισμού στην ελληνική αγορά. Ο εγχώριος τουρισμός, τον οποίο πολλές φορές φαίνεται οι τουριστικοί φορείς να ξεχνάνε, αφήνει σημαντικά κέρδη στις τουριστικές επιχειρήσεις και είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την τόνωση της τουριστικής κίνησης εκτός σαιζόν, καθώς ο ήλιος και η θάλασσα παραμένει ο κύριος λόγος προτίμησης του ελληνικού προορισμού από τους ξένους τουρίστες.

Υπάρχει ανάγκη επικοινωνιακής στρατηγικής για τον τουρισμό

Η επικοινωνιακή στρατηγική περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα δράσεων, από έρευνες αγοράς μέχρι ενέργειες δημοσίων σχέσεων, και ενδιάμεσα όλα όσα χρησιμοποιούν οι επαγγελματίες για την προώθηση των υπηρεσιών και των προϊόντων τους. Είναι γνωστό ότι η επικοινωνία του ελληνικού τουρισμού κάθε άλλο παρά ορθολογικά έχει γίνει μέχρι τώρα. Σταθεροί προϋπολογισμοί διαφήμισης δεν υπήρξαν ποτέ. Μέχρι πρόσφατα η διαφήμιση του τουρισμού εξαρτιόταν από την διάθεση του εκάστοτε υπουργού Εθνικής Οικονομίας.

Σήμερα η δομή της αγοράς αλλά και το προφίλ των τουριστών έχουν αλλάξει, έτσι είναι επιτακτική ανάγκη ο επαναπροσδιορισμός της τουριστικής προβολής της χώρας μας στις ξένες αγορές.

Βασικός στόχος της διαφημιστικής μας καμπάνιας θα πρέπει να είναι η συνεχής αναβάθμιση της εικόνας της Ελλάδας και η επανατοποθέτηση της «ως μοντέρνα ευρωπαϊκή χώρα με σύγχρονες υποδομές που μπορεί να προσφέρει ποιότητα σε καλές τιμές (value for money). Η ποιότητα δεν είναι απαραίτητα συνυφασμένη με την ακριβή τιμή. Η καθαριότητα, για παράδειγμα, πρέπει να χαρακτηρίζει όλα τα προϊόντα που προσφέρονται και είναι φυσικά ανεξάρτητη της τιμής στην οποία χρεώνεται το προϊόν.

Οι στόχοι της διαφημιστικής μας στρατηγικής πρέπει να αφορούν επίσης στην πρόκληση του ενδιαφέροντος του σύγχρονου τουρίστα, στην προσέλκυση τουριστών υψηλής οικονομικής επιφάνειας και στην κάλυψη των σύγχρονων τουριστικών τάσεων.

Με δεδομένη την «κόπωση» που παρουσιάζει το βασικό μοντέλο του «ήλιος και θάλασσα» επισημαίνεται η αναγκαιότητα προβολής ενός εμπλουτισμένου προϊόντος της χώρας, και η μεταβολή του τουριστικού μας μοντέλου από «ήλιος και θάλασσα» σε προορισμό που μπορεί, λόγω του ιδιαίτερου πολιτιστικού και πολυμορφικού γεωγραφικά περιβάλλοντος του, να προσφέρει όλα τα ειδικά τουριστικά προϊόντα.

Υπό αυτό το πρίσμα, πρέπει να αναδειχθούν οι ειδικές μορφές τουρισμού, να δοθεί έμφαση για παράδειγμα στον συνεδριακό, ολιγοήμερο αστικό τουρισμό (city break, διακοπές στην πόλη) και στον αθλητικό τουρισμό, όπως και σε ειδικότερα προϊόντα όπως ο γαστρονομικός, θρησκευτικός, ο περιηγητικός τουρισμός, ο αγροτουρισμός κ.α.

Όσο αφορά στα διαδικαστικά, οι ενδιαφερόμενες εταιρείες θα πρέπει να καταθέτουν προσφορά για ένα ενιαίο διαφημιστικό πρόγραμμα για όλες τις χώρες στόχους (με ενδεχόμενες μικρές παραλλαγές ως προς τη δημιουργική ιδέα για κάθε χώρα-στόχο) και να καταθέτουν ξεχωριστή προσφορά για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της διαφημιστικής εκστρατείας στα Μέσα. Όλα αυτά πρέπει να γίνονται βάσει των αποτελεσμάτων σχετικής μελέτης, η οποία θα πρέπει να εκπονείται στη βάση σύνδεσης των προτεινόμενων δράσεων με τους διατιθέμενους πόρους.

Κάθε χρόνο το στίγμα οφείλει να είναι ενιαίο, αλλά η εικόνα του ελληνικού τουρισμού πρέπει να ανανεώνεται. Παράλληλα μπορεί να προβάλλεται και κάποιο ελληνικό προϊόν, που θα επιλέγεται κατά περίπτωση. Μία πρόταση είναι η διαφήμιση- προβολή να γίνεται: α) κατά θεματικές ενότητες πχ προβολή κατά τουριστικό προϊόν (συνεδριακός τουρισμός, αθλητικός τουρισμός, τουρισμός σαββατοκύριακού κλπ), β) προβολή ανά χωρική ενότητα, όπως περιφέρεια, νόμο, δήμο και γ) ελεύθερη πρόταση τουριστικού ενδιαφέροντος.

Η προβολή- διαφήμιση της χώρας μας θα πρέπει να σκοπεύει στην επίτευξη συγκεκριμένων στόχων όπως για παράδειγμα:

- Προβολή νέων μορφών τουρισμού.
- Προβολή νέων τουριστικών περιοχών της Ελλάδας.
- Η προβολή των πολιτιστικών στοιχείων της χώρας.
- Επέκταση της τουριστικής περιόδου και η αύξηση της τουριστικής κίνησης εκτός μηνών αιχμής.
- Η διατήρηση της θέσης της Ελλάδας στην τουριστική αγορά.
- Διαφήμιση της Ελλάδας σε αγορές περισσότερων κρατών.

Γενικά το θέμα της προβολής του ελληνικού τουρισμού στο εξωτερικό είναι μία δύσκολη υπόθεση. Γι' αυτό πρέπει να γίνεται προσπάθεια εκμετάλλευσης κάθε ευκαιρίας για προβολή. Στα πλαίσια αυτής της λογικής προτείνεται:

- Η αύξηση των συμμετοχών του ΕΟΤ σε εκθέσεις εξωτερικού.
- Η ενεργός συμμετοχή μας σε συνέδρια.
- Η εκμετάλλευση των δυνατοτήτων που δημιουργεί η κοινή διαφήμιση με άλλες τουριστικές χώρες.
- Η άμεση ενημέρωση με σεμινάρια των λιανοπωλητών ταξιδιών.
- Η πρόσκληση των πιο σημαντικών λιανοπωλητών ταξιδιών ως φιλοξενούμενοι του ΕΟΤ να επισκεφτούν τη χώρα μας.
- Η μείωση κόστους φιλοξενίας σε επίλεκτους δημοσιογράφους που έρχονται στην χώρα μας για να την γνωρίσουν και να μεταφέρουν τις εντυπώσεις τους στο αναγνωστικό τους κοινό.
- Η αύξηση γραφείων ΕΟΤ στο εξωτερικό. Αξιόλογες είναι οι υπηρεσίες που παρέχουν τα γραφεία του ΕΟΤ στο εξωτερικό για την προβολή του ελληνικού τουρισμού. Οι υπηρεσίες αυτές έχουν να κάνουν κυρίως με:
 - Την παροχή πληροφοριών σε μεμονωμένους τουρίστες.
 - Την συνεχή επικοινωνία και ενημέρωση των tour operators και travel agents.
 - Την προβολή, με κάθε πρόσφορο μέσο, των πάσης φύσεως υπηρεσιών και αξιών της τουριστικής Ελλάδας.
 - Την ανάπτυξη υπέρ του ελληνικού τουρισμού δημόσιων σχέσεων και επαφών.

- Την υποβοήθηση των ενεργειών άλλων ελληνικών κρατικών και ιδιωτικών φορέων στο εξωτερικό για την προβολή των δραστηριοτήτων της χώρας (πχ. πολιτιστικές εκδηλώσεις).
- Την παροχή βοήθειας σε αποστολές εκπροσώπων του ελληνικού τουριστικού κλάδου διαφόρων περιοχών, προκειμένου να προβάλλουν το τουριστικό τους προϊόν.

Μέθοδοι διαφήμισης

Πρέπει να τονιστεί ότι ο αυξανόμενος ανταγωνισμός μεταξύ των χωρών «δεκτών» τουρισμού καθιστά επιτακτική την προσπάθεια όχι μόνο για εντατικοποίηση της διαφήμισης αλλά και ταυτόχρονο εμπλουτισμό των μεθόδων που χρησιμοποιούνται όπως για παράδειγμα:

- Εκμετάλλευση των προσωπικών πωλήσεων. Πρόκειται για μία διαδικασία κυρίως προφορικής επικοινωνίας και σε επίπεδο προσωπικής επαφής.
- Εκμετάλλευση των τηλεφωνικών πωλήσεων. Έχουν πρόσφατα αρχίσει να αξιοποιούνται σαν μεθοδευμένος τρόπος πωλήσεων.
- Διάφορες τεχνικές προώθησης πωλήσεων που γίνονται για συμπλήρωση της διαφήμισης και των προσωπικών πωλήσεων, όπως διαγωνισμοί μεταξύ πελατών, επιστροφή ποσοστού στην τιμή, αναμνηστικά δώρα, κλήρωση λαχείου κτλ.
- Επίσης τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ένα άλλο φαινόμενο, που έχει να κάνει με τον εγχώριο κυρίως τουρισμό. Είναι η παροχή τουριστικών προσφορών μέσω τραπεζών το οποίο όπως αποδεικνύεται φέρνει αποτελέσματα. Άτοκες δόσεις, δυνατότητα αποπληρωμής σε 12 και 24 μήνες, δωρεάν διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχεία για παραμονή ορισμένων ημερών, δωρεάν ασφαλιστική κάλυψη, τιμολόγηση χαμηλότερη από την αγορά, διευκολύνσεις στην έκδοση και παράδοση των εισιτηρίων, ολοκληρωμένα πακέτα διακοπών στην Ελλάδα και σε κάθε γωνιά του πλανήτη, ενοικιάσεις σκαφών με παράλληλες προσφορές είναι μερικές μόνο από τις προτάσεις των τραπεζών που μέσω των πιστωτικών καρτών έχουν σε ορισμένες περιπτώσεις μετατραπεί σε τουριστικά γραφεία.
- Η τεχνική του προσωπικού ταχυδρομείου. Έχει μεγάλη σημασία όχι μόνο για την ενημέρωση των καταναλωτών αλλά και για τη δημιουργία επαναλαμβανόμενης ζήτησης.
- Μία από τις σοβαρότερες ενέργειες είναι η προετοιμασία και διανομή του έντυπου υλικού προβολής της επιχείρησης που περιγράφει και την επιχείρηση και το προϊόν (μπροσούρες, αφίσες κτλ).
- Η επιχείρηση μπορεί να προβληθεί αλλά και να πετύχει πωλήσεις με τη συμμετοχή της είτε σαν επιχείρηση είτε μέσω εκπροσώπων της σε συνέδρια και εκθέσεις.
- Οι δημόσιες σχέσεις. Πρόκειται για ένα γενικό όρο που μπορεί να σημαίνει πολλά και διαφορετικά πράγματα και περιλαμβάνει διάφορες ενέργειες. Βασικά αναφέρεται στη συστηματική, προγραμματισμένη και συνεχή προσπάθεια για τη δημιουργία και διατήρηση σχέσεων αμοιβαίας κατανόησης, εμπιστοσύνης και καλής θέλησης, ανάμεσα στην επιχείρηση και τα είδη κοινού της (εκτός από τους πελάτες, κοινό είναι και ο ανταγωνισμός, οι προμηθευτές, το προσωπικό, ο κοινωνικός και επαγγελματικός κύκλος της επιχείρησης, η

πολιτεία κλπ). Αποστολή των δημόσιων σχέσεων επίσης είναι η δημιουργία καλών σχέσεων με τον Τύπο, η ενημέρωση και κατά συνέπεια η ενεργοποίηση του κοινού, η εξουδετέρωση προκαταλήψεων, ενώ οι δημόσιες σχέσεις αποτελούν και ένα σημαντικό μηχανισμό αντιμετώπισης κρίσεων και άμβλυνσης προβλημάτων αλλά και βελτίωσης της εικόνας της επιχείρησης.

Μέσα προβολής

Η επιλογή των κατάλληλων διαφημιστικών μέσων και καναλιών είναι ένα πρόβλημα που αναφέρεται στην επιλογή μεταξύ των υπαρχόντων μέσων και στη λήψη απόφασης για το ποια θα χρησιμοποιηθούν και σε ποια χρονική περίοδο.

Το κυριότερο μέσο προβολής είναι η συνεργασία με τους φορείς εκείνους που διακινούν και επηρεάζουν το ταξιδιωτικό κοινό.

Καθώς ένα μεγάλο μέρος της προώθησης του ελληνικού τουριστικού προϊόντος συντελείται μέσω των διαφημιστικών φυλλαδίων των tour operators, τα μειονεκτήματα της τουριστικής μας προσφοράς, όπως αναφέρονται στα προγράμματα των tour operators αποτελούν από τα βασικότερα αίτια της μείωσης της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού πακέτου διακοπών.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι οι tour operators είναι επιχειρήσεις και όπως όλες οι επιχειρήσεις επιδιώκουν το κέρδος. Και με βάση αυτό κατευθύνουν τη ζήτηση σε προορισμούς.

Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια μετά την εισαγωγή του ευρώ, η Ελλάδα συγκρινόμενη με χώρες εκτός ευρωζώνης έχει απολέσει μεγάλο μέρος από την ανταγωνιστικότητά της. Ένα άλλο θέμα που τίθεται είναι αυτό της συνέπειας. Η έλλειψη συνέπειας και η καθυστερημένη εκπλήρωση υποσχέσεων κυρίως από πλευράς δημοσίου, μας έχει εκθέσει πολλές φορές απέναντι τους. Επίσης ένα μειονέκτημα που επηρεάζει την συνεργασία μαζί τους και αποτελεί μονόδρομο για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του προϊόντος μας, ανεξάρτητα από τον τρόπο διάθεσης του, είναι η βελτίωση της ποιότητας και η βελτιστοποίηση της σχέσης ποιότητας-τιμής.

Μία πρόταση προκειμένου να δείξουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον οι tour operators για την προώθηση ενός συγκεκριμένου τουρισμού είναι η συνδιαφήμιση και η συμμετοχή του εθνικού οργανισμού τουρισμού της χώρας μας στο κόστος του ειδικού διαφημιστικού προγράμματος που δημιουργούν οι tour operators, προκειμένου να προωθήσουν έναν προορισμό. Το γεγονός αυτό θα μειώσει τα έξοδα τους, με αποτέλεσμα να έχουν μεγαλύτερα περιθώρια κέρδους και ως εκ τούτου μεγαλύτερο ενδιαφέρον για προώθηση του συγκεκριμένου τουρισμού.

Επιπλέον, νέες τεχνολογίες και τρόποι πρόσβασης στην τουριστική αγορά αναπτύσσονται ταχύτατα και θα πρέπει να επενδύσουμε προς αυτό τον τομέα, καθώς επιβάλλεται η εκμετάλλευση κάθε δυνατού μέσου:

- Αξιοποίηση των παραδοσιακών μέσων επικοινωνίας πχ. με την προβολή διαφημιστικών σποτ στα μεγάλα διεθνή τηλεοπτικά μέσα, με συμμετοχή της Ελλάδας ως χορηγός σε εκπομπές και διαφημιστικές εκστρατείες για τον τουρισμό, με διαφημίσεις σε εφημερίδες διεθνούς κυκλοφορίας κτλ.
- Συμμετοχή σε διεθνείς εκθέσεις τουρισμού με περίπτερο που να εκπροσωπεί την Ελλάδα και με καταχωρήσεις στον οδηγό του προγράμματος των εκθέσεων.
- Αξιοποίηση της τεχνολογίας εκμεταλλευόμενοι της δυνατότητας του internet.

- Κατασκευή war: μέσα από αυτό το δίκτυο, ο τουρίστας θα μπορεί να παίρνει τουριστικές πληροφορίες από το κινητό του τηλέφωνο σε μορφή γραπτών μηνυμάτων.
- Call center: σύστημα πληροφόρησης μέσα από το τηλέφωνο – σταθερό και κινητό – για αυτόματη πληροφόρηση των τουριστών (δηλαδή ο ενδιαφερόμενος ρωτά και παίρνει απάντηση με φωνή αυτοματοποιημένη, ερώτηση και απάντηση στα ελληνικά και αγγλικά σε πρώτη φάση).
- Info Kiosk: η τοποθέτηση σε επιλεγμένα σημεία των μεγάλων τουλάχιστον πόλεων, υπολογιστών με οθόνη αφής (touch screen), απ' όπου ο ενδιαφερόμενος μπορεί να παίρνει τουριστικές πληροφορίες.
- Με πρωτότυπες ιδέες όπως η ακόλουθη, η οποία εφαρμόστηκε με αφορμή τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων. Στην Βρετανία, 50 ταξί κυκλοφόρησαν για έξι μήνες βαμμένα στο σύνολο τους με στοιχεία της διαφημιστικής μας εκστρατείας (εικόνα και μήνυμα) καθώς και σε όλο το έντυπο υλικό που χρησιμοποίησαν (εσωτερικού οδηγού, το πίσω μέρος της απόδειξης που χορηγούσαν στον πελάτη κτλ.).
- Διαφήμιση και προβολή της Ελλάδας με καταχωρήσεις στα έντυπα αεροπορικών εταιριών και σε ταξιδιωτικούς οδηγούς που θα διανέμονται από τους συνοδούς των αεροσκαφών στους ταξιδιώτες της business class.

Κινηματογράφος και διαφήμιση του ελληνικού τουρισμού

Η προβολή της χώρας μας μέσω κινηματογραφικών ταινιών και τηλεοπτικών σειρών δεν έχει αξιοποιηθεί όσο θα έπρεπε. Εάν μία ταινία που διαδραματίζεται στην Ελλάδα σημειώσει εμπορική επιτυχία τότε δεν αποκλείεται η Ελλάδα να γίνει «μόδα» για τη βιομηχανία του κινηματογράφου, συντηρώντας το ενδιαφέρον για τη χώρα. Μία «μόδα» που μπορεί να ωφελήσει την Ελλάδα ως τουριστικό προορισμό. Κάτι ανάλογο άλλωστε είχε συμβεί μέσα από τον κινηματογράφο τη δεκαετία του '60 με τον «Ζορμπά», αλλά και με ταινίες στις οποίες πρωταγωνίστησαν η Μελίνα Μερκούρη και η Ειρήνη Παπά. Το ίδιο έγινε και πιο πρόσφατα με την ταινία «Το μαντολίνο του Λοχαγού Κορέλι» που διαδραματίστηκε ως ιστορία στη Κεφαλονιά όπου και γυρίστηκε. Παρ' όλο που ως παραγωγή δεν πήγε πολύ καλά, η προβολή της ταινίας έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην αύξηση του τουρισμού στο νησί.

Ευκαιρία όμως «γνωριμίας» με τα ελληνικά ήθη και έθιμα – έστω και με χιουμοριστική διάθεση- είχε ο κόσμος και με την ταινία «Γάμος αλά ελληνικά» που μπορεί να μην έφερε περισσότερους τουρίστες στην Ελλάδα (κυρίως επειδή η ιστορία αφορά ομογενείς που ζουν στις Ηνωμένες Πολιτείες), αλλά προκάλεσε στις ΗΠΑ μία άνευ προηγουμένου «ελληνομανία» κυρίως σε θέματα γαστρονομίας.

Η βιομηχανία του κινηματογράφου του Χόλιγουντ έχει την δύναμη μέσω των ταινιών να κάνει ένα προορισμό παγκοσμίως γνωστό, αποτελώντας την καλύτερη διαφήμιση για μία χώρα.

Δεν είναι λίγες όμως οι φορές που ταινίες του Χόλιγουντ με θέμα την ελληνική ιστορία και μυθολογία (όπως η «Τροία» και ο «Μέγας Αλέξανδρος») γυρίζονται στη Μάλτα για παράδειγμα ή σε άλλες χώρες, χάνοντας έτσι η χώρα μας τη δυνατότητα ακόμα μεγαλύτερης προβολής. Για να σταματήσει να συμβαίνει αυτό θα πρέπει να ενθαρρυνθεί η παραγωγή των ταινιών αυτών στην Ελλάδα και για να συμβεί αυτό πρέπει να υπάρξουν κάποιες προϋποθέσεις όπως για παράδειγμα: Να εξαλειφθεί η γραφειοκρατία, να αποσαφηνιστούν οι όροι συνεργασίας με ξένες

παραγωγές γεγονός που θα διευκολύνει την συμμετοχή Ελλήνων ηθοποιών και του ελληνικού τεχνικού δυναμικού στην ταινία. Το υπουργείο πολιτισμού ή ο ΕΟΤ να αναλάβει να βοηθήσει με τα διαδικαστικά όπως στις επαφές με το ελληνικό δημόσιο, και στη διακίνηση και διακίνηση των συνεργείων. Να δοθούν ίσως κάποια οικονομικά κίνητρα για την παραγωγή ταινιών στη χώρα μας. Να γίνονται περισσότεροι έλεγχοι και να αντιμετωπιστούν τα φαινόμενα αισχροκέρδειας καθώς υπάρχουν άτομα που τέτοιες προσπάθειες τις θεωρούν ευκαιρία για να πλουτίσουν.

Τουριστικές εκθέσεις

Η συμμετοχή σε τουριστικές εκθέσεις έχει αποδειχθεί ως ένα επιτυχημένο εργαλείο επικοινωνίας και μία θαυμάσια ευκαιρία για διαφήμιση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Οι τουριστικές εκθέσεις διακρίνονται ανάλογα με το κοινό στο οποίο απευθύνονται. Υπάρχουν λοιπόν οι εκθέσεις για τους επαγγελματίες του χώρου και αυτές που απευθύνονται στους υποψήφιους τουρίστες και γενικότερα στο ευρύ κοινό. Οι εκθέσεις για επαγγελματίες δεν μας δίνουν μόνο τη δυνατότητα της διανομής του διαφημιστικού μας υλικού μεταξύ των συμμετεχόντων, αλλά μας διευκολύνουν και στην απόκτηση γνώσης για τα διαφημιστικά προγράμματα και την πολιτική marketing που εφαρμόζονται από άλλες χώρες ή άλλες επιχειρήσεις του κλάδου. Από την άλλη, η συμμετοχή σε εκθέσεις διακοπών και αναψυχής που απευθύνονται στο καταναλωτικό τουριστικό κοινό, δίνουν την ευκαιρία μιας πιο άμεσης επαφής με τα τμήματα της αγοράς στα οποία απευθυνόμαστε. Αυτή η διάκριση που γίνεται, διευκολύνει τους εκθέτες να επιλέξουν την κατάλληλη έκθεση ανάλογα με τους στόχους που θέτουν και το κοινό το οποίο θέλουν να προσεγγίσουν.

Η επιλογή της έκθεσης από τις τουριστικές επιχειρήσεις, ωστόσο είναι συνάρτηση και πολλών άλλων παραγόντων, που έχουν να κάνουν τόσο με την εικόνα της έκθεσης όσο και με την αποτελεσματικότητά της, όπως πχ. τις ευκαιρίες που δίνει στους συμμετέχοντες να προσεγγίσουν όσο το δυνατόν περισσότερους ανθρώπους.

Η οργάνωση μιας έκθεσης

Η προβολή και προώθηση της έκθεσης είναι ίσως το πιο σημαντικό κομμάτι της διοργάνωσης, καθώς από αυτό εξαρτάται κατά πολύ, όχι μόνο η επιτυχία της αλλά και η βιωσιμότητά της. Χωρίζεται σε δύο στάδια: στην προώθηση της στους υποψήφιους εκθέτες και στην προβολή της στο ευρύ κοινό.

Οι ενέργειες οργάνωσης αλλά και προώθησης μιας έκθεσης ξεκινούν αρκετό καιρό πριν. Το πρώτο βήμα γίνεται με το να βρεθούν οι συμμετέχοντες. Κατά τη διάρκεια της πώλησης του εκθεσιακού χώρου αποστέλλονται στους ενδιαφερόμενους όλες οι απαραίτητες πληροφορίες για τον τρόπο που θα δομηθεί η έκθεση, καθώς και όλες οι επιπλέον παροχές προς τους εκθέτες. Οι παροχές προς τους εκθέτες δρουν περισσότερο ως κίνητρα και περιλαμβάνουν από απλές τεχνικές λεπτομέρειες (πχ τη δωρεάν παροχή νερού ή ρεύματος) έως εξειδικευμένες υπηρεσίες (δωρεάν προσκλήσεις, προβολή στο έντυπο της έκθεσης κα.).

Επειδή η παροχή κινήτρων είναι ένας ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας για την επιτυχία της έκθεσης, αλλά και σε μια προσπάθεια διαφοροποίησης των διοργανωτών της, πέρα από τις κλασικές παροχές που δίδονται στους εκθέτες, θα πρέπει να προβλεφθούν (ιδίως όταν πρόκειται για διεθνή έκθεση) και μία σειρά από άλλα κίνητρα. Για παράδειγμα, θα ήταν ιδιαίτερο δελεαστικό αν για τους σκοπούς της έκθεσης προσφέρονταν ειδικές τιμές ξενοδοχείων στους εκθέτες και τους προσκεκλημένους ή ακόμη και ειδικές προσφορές αεροπορικών εισιτηρίων. Ανάλογες πρακτικές χρησιμοποιούν οι καταξιωμένες διεθνείς εκθέσεις του εξωτερικού, όπου για παράδειγμα, οι εκθέτες και οι προσκεκλημένοι έχουν τη δυνατότητα να μετακινούνται από και προς την έκθεση με το ίδιο εισιτήριο που έφτασαν στη χώρα. Επίσης παρέχεται η δυνατότητα στους εκθέτες και στους επισκέπτες να μπορούν, μέσω ενός on line δικτύου, να κλείνουν δωμάτια και αεροπορικά εισιτήρια για τις ημέρες της έκθεσης χρησιμοποιώντας ειδική πιστωτική κάρτα. Μία άλλη παράμετρος που αφορά στα κίνητρα και πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα, είναι το πόσο σημαντική είναι η προβολή όλων αυτών των κινήτρων.

Επίσης πρέπει να τονιστεί η αναγκαιότητα της συνεργασίας όλων των τουριστικών φορέων της χώρας, ιδιωτικών και κρατικών, για την παροχή αυτών των κινήτρων. Εξάλλου, η διοργάνωση μιας μεγάλης τουριστικής έκθεσης με τα τόσα οφέλη για το σύνολο του τουρισμού της χώρας δεν είναι υπόθεση ενός μεμονωμένου φορέα. Τόσο η δραστηριοποίηση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας όσο η παράλληλη συνδρομή (ενίσχυση) από την πολιτεία είναι απαραίτητη για τη διοργάνωση μια πετυχημένης έκθεσης.

Εξίσου σημαντική όμως είναι και η προβολή της έκθεσης στο ευρύ κοινό. Αυτή ενημερώνει για την ύπαρξη της έκθεσης και εξασφαλίζει σε κάποιο βαθμό την προσέλευση του κοινού. Ο βαθμός επισκεψιμότητας της έκθεσης, όπως προαναφέρθηκε, είναι ένας από τους βασικούς παράγοντες αξιολόγησης της επιτυχίας της. Δεν είναι όμως μόνο η προσέλευση του κόσμου που κάνει τη διαφορά. Κάθε άλλη ενέργεια προβολής μέσω όλων των επικοινωνιακών καναλιών που διευκολύνει τους συμμετέχοντες να πετύχουν τους στόχους τους συμβάλλει στην αποτελεσματικότητά της. Στο πλαίσιο αυτό, οι διοργανωτές των εκθέσεων δεν φροντίζουν μόνο για την επισκεψιμότητά τους αλλά κανονίζουν και επαγγελματικά ραντεβού μεταξύ των εκθετών και επισκεπτών.

Όμως, εκτός από την προβολή, υπάρχει ακόμα ένα πλήθος άλλων παραμέτρων τις οποίες πρέπει να λάβει υπόψη του ο οργανωτής της έκθεσης για μια επιτυχημένη διοργάνωση, όπως ο χώρος στον οποίο θα πραγματοποιηθεί η έκθεση.

Η περιοχή όπου θα βρίσκεται το εκθεσιακό κέντρο θα πρέπει να είναι εύκολα προσβάσιμη με τα μέσα μαζικής μεταφοράς και να υπάρχουν αρκετοί διαθέσιμοι χώροι στάθμευσης. Επιπλέον, ο χώρος θα πρέπει να είναι λειτουργικός τόσο για τους επισκέπτες όσο και για τους εκθέτες και να διαθέτει όλο τον απαραίτητο εξοπλισμό (χώρους για δεξιώσεις και συνεντεύξεις Τύπου, γραφεία για τους διοργανωτές των εκθέσεων κ.ο.κ.).

Σε κάθε περίπτωση, οι διοργανωτές της έκθεσης θα πρέπει να έχουν λάβει υπόψη τους όλες εκείνες τις ενέργειες που θα διευκολύνουν όσο το δυνατόν περισσότερο το έργο των εκθετών και θα αφήσουν ευχαριστημένους τους επισκέπτες της.

Τουριστικές επιχειρήσεις: είναι απαραίτητη η παρουσία τους στις εκθέσεις

Στην διεξαγωγή μιας έκθεσης συμβάλλουν δύο βασικές ομάδες, από τη μία πλευρά είναι οι οργανωτές των εκθέσεων που η συμβολή τους είναι απαραίτητη για τη δημιουργία και την επιτυχία μια έκθεσης και από την άλλη βρίσκονται οι εκθέτες που είναι στην πλειονότητά τους τουριστικές επιχειρήσεις και τουριστικοί φορείς (τουριστικά γραφεία, ξενοδοχεία, νομαρχίες κτλ).

Κάποιοι επιχειρηματίες πιθανόν να θεωρούν τη συμμετοχή στις εκθέσεις χάσιμο χρόνο και χρημάτων. Ωστόσο, υπάρχουν πολλοί λόγοι για να συμμετέχει κανείς σε μια έκθεση, η οποία άλλωστε θεωρείται ιδιαίτερα αποτελεσματικό επικοινωνιακό κανάλι, καθώς οι εκθέσεις προσφέρουν δυνατότητες δραστηριότητας και ανάπτυξης σε όλους τους τομείς της επικοινωνίας και των πωλήσεων.

Η παραδοσιακή προσέγγιση των εκθέσεων μόνο ως πεδίο άσκησης δημόσιων σχέσεων, δεν ισχύει πλέον. Δεν θα πρέπει να παραβλέπεται, βέβαια, η δυνατότητα που προσφέρει η έκθεση για την προώθηση της εικόνας μιας εταιρίας και τη σύναψη, διατήρηση και ανανέωση σχέσεων με άλλους εκθέτες, με τα μέσα και τους τουριστικούς φορείς. Εντούτοις, όμως, οι συμμετέχοντες έχουν και την δυνατότητα να αναζητούν και να θέτουν νέους στόχους, όπως το λανσάρισμα καινούριων προϊόντων- προορισμών, η σύνδεση του ονόματός τους με συγκεκριμένες εκδηλώσεις και σημαντικά τουριστικά γεγονότα στο διεθνή χώρο, η αναζήτηση επιχειρηματιών και επιχειρήσεων για συγκεκριμένες συνεργασίες και η επέκταση των δραστηριοτήτων τους, αλλά ακόμα και η απευθείας προβολή και πώληση των προϊόντων τους στους καταναλωτές – επισκέπτες της έκθεσης.

Πιο συγκεκριμένα σε ένα μικρό και προκαθορισμένο διάστημα, οι επιχειρήσεις και οι φορείς τουριστικής προβολής μπορούν να έρθουν σε επαφή με πλήθος κόσμου, επαγγελματίες και μη, περισσότερους από όσους θα μπορούσαν να συναντήσουν ολόκληρο το χρόνο και να προωθήσουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους (δωμάτια, τουριστικά πακέτα, τουριστικούς προορισμούς κλπ). Επίσης, δίνεται η ευκαιρία επικοινωνίας με άλλους επιχειρηματίες του κλάδου. Με τον τρόπο αυτό αντλούνται στοιχεία για τον ανταγωνισμό ή συνάπτονται συνεργασίες μεταξύ των επιχειρήσεων.

Εκτός από μια καλή ευκαιρία προβολής και μελέτης του ανταγωνισμού, η τουριστική έκθεση ευνοεί τις εμπορικές συμφωνίες και τον εμπλουτισμό και τη διατήρηση πελατολογίου. Ένα πολύ σημαντικό στοιχείο που αφορά στις τουριστικές εκθέσεις είναι το γεγονός ότι μπορεί κάποιος στη διάρκεια της έκθεσης να συναντήσει τα σημαντικότερα στελέχη και τους υπεύθυνους κάθε εταιρίας. Ο επιχειρηματίας εκθέτης ή επισκέπτης μπορεί να συζητήσει με τους διευθυντές διαφορετικών ξενοδοχείων ή με διευθυντές πωλήσεων μεγάλων τουριστικών γραφείων και πρακτορείων, με στελέχη και διευθυντές αεροπορικών εταιριών και να καταλήξει σε πιθανές συνεργασίες που θα ωφελήσουν και τις δύο πλευρές. Είναι σαφές ότι ο χώρος της έκθεσης προσφέρει μια σημαντική οικονομία χρόνου για την πραγματοποίηση αυτών των επαφών που απαιτούν πολύ χρόνο και δύσκολα προγραμματίζονται και επιτυγχάνονται εκτός έκθεσης.

Το κοινό των εκθέσεων

Στην ίδια λογική φαίνεται να κινείται και το κοινό που επισκέπτεται τις εκθέσεις. Οι περισσότεροι επισκέπτονται μια τουριστική έκθεση για τους εξής συνήθως λόγους:

- Για να συλλέξουν πληροφορίες για ένα ευρύ φάσμα τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών σε σύντομο χρονικό διάστημα, που θα τους βοηθήσουν να επιλέξουν τον τόπο διακοπών τους ή να αντλήσουν νέες ιδέες για τις επιχειρήσεις τους.
- Για να συναντήσουν νέους προμηθευτές.
- Για να συνεργαστούν με άλλους τουριστικούς επαγγελματίες.
- Για να συγκρίνουν διαφορετικά προϊόντα, υπηρεσίες και προορισμούς.

Για μια αποτελεσματική συμμετοχή στην έκθεση

Μια τουριστική έκθεση, ως γνωστόν, ξεκινά πολύ πριν από τις προκαθορισμένες ημερομηνίες και τελειώνει πολύ μετά την επίσημη λήξη της.

Πριν η έκθεση να ανοίξει τις πύλες της, απαιτείται μια πολύμηνη προσπάθεια για την προετοιμασία κάθε συμμετέχοντα ξεχωριστά. Στο στάδιο αυτό πραγματοποιείται ο κύριος όγκος της δουλειάς, από την επιλογή της κατάλληλης έκθεσης έως το στήσιμο του stand. Αρχικά, η τουριστική επιχείρηση θα πρέπει να πάρει κάποιες αποφάσεις σχετικά με το τι θέλει να επιτύχει συμμετέχοντας σε μια τουριστική έκθεση. Αυτό θα διευκολύνει την επιλογή της κατάλληλης έκθεσης και αργότερα την αξιολόγηση της συμμετοχής της. Οι στόχοι θα πρέπει να είναι σαφείς και συγκεκριμένοι, αντικατοπτρίζοντας τη γενικότερη στρατηγική επικοινωνίας της εταιρίας.

Πιθανοί στόχοι συμμετοχής μπορεί να είναι η αύξηση των πωλήσεων, η δημιουργία ή διατήρηση επαφών με επαγγελματίες του χώρου ή υποψήφιους τουρίστες, καθώς επίσης η αναζήτηση νέων αγορών, νέων προϊόντων και συνεργατών, καθώς και η διατήρηση – προώθησή της εταιρικής εικόνας. Από τη στιγμή που η επιχείρηση καθορίσει τους στόχους της, το επόμενο βήμα είναι ο καθορισμός του κοινού στο οποίο θέλει να απευθυνθεί και κατά συνέπεια η επιλογή γίνεται βάσει της έκθεσης που προσεγγίζει καλύτερα το κοινό – στόχος.

Εκτός όμως από το κοινό και την αγορά που θέλει να προσεγγίσει η επιχείρηση, θα πρέπει να μελετήσει κάθε διοργάνωση πριν καταλήξει στην συμμετοχή της. Στο σημείο αυτό, η εταιρία θα πρέπει να συλλέξει όσο το δυνατόν περισσότερα στοιχεία για τις εκθέσεις που την ενδιαφέρουν και μέσα από τη σύγκριση να επιλέξει εκείνη που προσελκύει το μεγαλύτερο κοινό (επιχειρηματικό ή καταναλωτικό) και προσφέρει τις περισσότερες ευκαιρίες για την επίτευξη των στόχων της σε σχέση σαφώς με το συνολικό οικονομικό κόστος που επιβαρύνει τον εκθέτη.

Οι διοργανωτές της έκθεσης δίνουν πληροφορίες σχετικά με τα ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά κάθε διοργάνωσης. Για μια πιο ολοκληρωμένη άποψη, ωστόσο, μπορούν να συλλεχθούν πληροφορίες και εντυπώσεις απ' όσους έχουν ήδη συμμετάσχει ή έχουν απλώς επισκεφθεί αυτήν. Το στάδιο της επιλογής της κατάλληλης έκθεσης είναι ιδιαίτερα σημαντικό, δεδομένου ότι η συμμετοχή σε μια τουριστική έκθεση αποτελεί επένδυση.

Το επόμενο βήμα μετά την τελική απόφαση και την επιλογή έκθεσης είναι ο σχεδιασμός και η οργάνωση όχι μόνο του stand, αλλά και ολόκληρης της συμμετοχής και παρουσίας του εκθέτη. Ανάλογα με τους στόχους που έχει θέσει η εταιρία και το μήνυμα το οποίο θέλει να περάσει, σχεδιάζονται και οι απαραίτητες ενέργειες. Η ενημέρωση των πελατών ή προμηθευτών και συνεργατών της είναι ουσιώδης, όπως και η επαφή με νέους δυνητικούς πελάτες ή συνεργάτες. Για το σκοπό αυτό, οι διοργανωτές της έκθεσης παρέχουν στους συμμετέχοντες λίστες

με ονόματα και στοιχεία των προσκεκλημένων επισκεπτών, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται μια περισσότερο αποτελεσματική προσέγγιση.

Η τηλεφωνική ή γραπτή επικοινωνία με υπάρχοντες ή υποψήφιους πελάτες και συνεργάτες έχει αφ' ενός ενημερωτικό χαρακτήρα, αφ' ετέρου στοχεύει να προσελκύσει πολυπληθές κοινό για να επισκεφθεί το συγκεκριμένο stand στην έκθεση. Εντούτοις, μόνο η πρόσκληση δεν είναι αρκετή. Θα πρέπει να συνοδεύεται από κίνητρα ή μικρές «δεσμεύσεις», για παράδειγμα, το κλείσιμο επαγγελματικών συναντήσεων στην έκθεση με υπάρχοντες συνεργάτες ή υποψηφίους, όπως και η παρουσίαση στο χώρο της έκθεσης μια νέας υπηρεσίας ή προϊόντος που θα λανσάρει η επιχείρηση.

Όσο αφορά στη συμμετοχή της επιχείρησης σε μια τουριστική έκθεση, ιδιαίτερη βάση θα πρέπει να δοθεί επίσης και στον προϋπολογισμό. Οι επιχειρήσεις έχουν ένα maximum ή minimum επίπεδο δαπανών. Παρόλο που στο σύνολό της η συμμετοχή σε μια τουριστική έκθεση «μοιάζει» δαπανηρή, αυτό δεν είναι πάντοτε απαραίτητο. Όποιο κι αν είναι το χρηματικό ποσό που προτίθεται να διαθέσει μια τουριστική επιχείρηση, μπορεί να επιτύχει μια πετυχημένη συμμετοχή και επομένως μία καλή επένδυση.

Ο ρόλος του τουρισμού στην απασχόληση και στην αντιμετώπιση της ανεργίας

Ο τουρισμός αποτελεί, διεθνώς μια από τις κυριότερες πηγές απασχόλησης και κατά συνέπεια ανάπτυξης. Υπολογίζεται ότι για κάθε θέση άμεσης απασχόλησης στον τουρισμό δημιουργούνται τουλάχιστον 2,6 έως 3 νέες θέσεις απασχόληση. Σε αυτό χωρίς να έχει υπολογιστεί και η συνολική έμμεση απασχόληση που προκαλείται, η οποία λόγω της πολλαπλασιαστικής δράσης του τουρισμού, εκτιμάται ότι είναι μεγαλύτερη από την άμεση απασχόληση.

Σύμφωνα με έρευνες, με την εφαρμογή κατάλληλων πολιτικών για τον τουρισμό και την απασχόληση, υπάρχει η δυνατότητα να δημιουργηθούν πολύ περισσότερες θέσεις στον τουριστικό τομέα που να καλύπτουν ακόμα και το 35% του σημερινού αριθμού ανέργων.

Ο τουρισμός είναι μια οικονομική δραστηριότητα που χαρακτηρίζεται ως «εντάσεως εργασίας» και αποδεδειγμένα δημιουργεί νέες θέσεις απασχόλησης, τόσο υψηλής εξειδικευμένης όσο και ανειδίκευτης εργασίας. Ορισμένα από τα χαρακτηριστικά της τουριστικής απασχόλησης είναι τα εξής:

- Δημιουργεί ευκαιρίες για νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας και για νεαρής ηλικίας άτομα.
- Δημιουργεί θέσεις απασχόλησης στην περιφέρεια και σε περιοχές όπου εμφανίζονται έντονα στοιχεία διαρθρωτικής ανεργίας, λόγω συρρίκνωσης του πρωτογενούς τομέα και της βιομηχανικής αποεπένδυσης.
- Οι περισσότερες θέσεις απασχόλησης εντοπίζονται σε μικρές και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις.
- Δίνει ευκαιρίες για ευέλικτες μορφές απασχόλησης, όπως η μερική ή εποχιακή απασχόληση, που είναι ιδιαίτερα κατάλληλες για άτομα τα οποία για οικογενειακούς ή άλλους λόγους δεν επιθυμούν να αναλάβουν σταθερή απασχόληση.

- Το ποσοστό των γυναικών που εργάζονται στον τουρισμό είναι αρκετά υψηλό, ιδιαίτερα στους παραδοσιακούς τουριστικούς νομούς και περιοχές (Κρήτη, Δωδεκάνησα, Κυκλάδες).

Η απασχόληση στις τουριστικές επιχειρήσεις

Όσο αφορά στην άμεση απασχόληση στον τουρισμό, ο κλάδος των καταλυμάτων περιλαμβάνει, όπως αποδεικνύεται από μελέτες, το μεγαλύτερο αριθμό των απασχολούμενων στον τουρισμό.

Η απασχόληση που προκαλείται από τα τουριστικά καταλύματα πορεύεται κατ' αναλογία με την εξέλιξη των δυναμικότητων αυτών των καταλυμάτων. Για κάθε 100 ξενοδοχειακές κλίνες, δημιουργούνται 16 θέσεις απασχόλησης, ενώ για κάθε 100 κλίνες σε βοηθητικά καταλύματα προκύπτουν έξι. Αυτό σημαίνει ότι το πλήθος των ατόμων που απασχολούνται ανά κατηγορία ξενοδοχειακής επιχείρησης εξαρτάται όχι μόνο από το πλήθος των επιχειρήσεων αυτών αλλά και από τα στάνταρ ποιότητας που έχει θέσει κάθε επιχείρηση για την προσφορά των υπηρεσιών της. Έτσι, βλέπουμε στις πρώτες κατηγορίες ξενοδοχειακών καταλυμάτων να συγκεντρώνεται μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων ανά κλίνη από ότι στις μικρότερες κατηγορίες. Επομένως, αν από μία πολιτική απασχόλησης το ζητούμενο είναι η δημιουργία περισσότερων νέων θέσεων απασχόλησης, τότε θα πρέπει προτεραιότητα της τουριστικής πολιτικής να είναι η αύξηση καταλυμάτων της κλασικής ξενοδοχίας.

Πολιτική απασχόλησης για τον τουρισμό

Η πολιτική απασχόλησης για τον τουρισμό πρέπει να στοχεύει στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου.

Μια τέτοια πολιτική θα πρέπει να εισάγει σημαντικό βαθμό ευελιξίας στην αγορά εργασίας με τη θεσμική κατοχύρωση μορφών εργασίας όπως η μερική και η προσωρινή απασχόληση. Η όποια ευελιξία εμφανίζει σήμερα η ελληνική αγορά εργασίας οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην παραοικονομία, η οποία διογκώθηκε από την παράνομη εργασία των οικονομικών μεταναστών. Η αποδοχή και ενσωμάτωση των μεταναστών στην αγορά εργασίας, είναι πλέον αναγκαιότητα, δεδομένης της δημογραφικής εξέλιξης στη χώρα μας και σε συνδυασμό με την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των ασφαλιστικών ταμείων. Η εκπαίδευση και κατάρτιση των μεταναστών θα έπρεπε να αποτελεί πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας, προ και κατά την ένταξη τους στην αγορά εργασίας, και ιδιαίτερα εκείνων που απασχολούνται στους τομείς των υπηρεσιών.

Μία άλλη προτεραιότητα της πολιτικής της απασχόλησης, θα πρέπει να είναι να συνδράμει τις προσπάθειες ορθολογικοποίησης του κόστους και της βελτίωσης της παραγωγικότητας, μέσω της εξασφάλισης ποσοτικά επαρκούς και κατάλληλα εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού.

Η εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού, τόσο η αρχική όσο και η συνεχής σε επίπεδο κατάρτισης και εξειδίκευσης, είναι η σημαντικότερη παράμετρος στην προσπάθεια παροχής ποιοτικών υπηρεσιών και βελτίωσης της παραγωγικότητας.

Όσον αφορά στη εξορθολογικοποίηση του εργατικού κόστους, αυτή συνδέεται με τη μείωση των εργοδοτικών εισφορών, οι οποίες είναι δυσανάλογα μεγάλες στο συνολικό κόστος. Το ύψος της επιβάρυνσης αποτελεί αντικίνητρο για την αύξηση της απασχόλησης στις τουριστικές επιχειρήσεις, οι οποίες για 3 – 5 μήνες λειτουργίας δρουν σ' ένα, αυξημένου επιχειρηματικού κινδύνου, περιβάλλον. Σύμφωνα με στοιχεία του 2003, το κόστος για την κοινωνική ασφάλιση αποτελεί στην Ελλάδα το 22,4% του συνολικού εργατικού κόστους, έναντι 20,9% του γενικού μέσου όρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το ίδιο ποσοστό έχει η Ισπανία, ενώ η Πορτογαλία έχει χαμηλότερο (20,8%).

Προτάσεις και κατευθύνσεις πολιτικής

- Εντοπισμός των λειτουργικών δεσμών του τουρισμού με άλλους σχετικούς τομείς και του βαθμού διάχυσης των επιδράσεων από τις τομεακά εξειδικευμένες παρεμβάσεις.
- Αποφυγή εισαγωγής ρυθμίσεων που προκαλούν δυσλειτουργίες στην αγορά εργασίας.
- Έρευνα για τρόπους αύξησης παραγωγικότητας στην τουριστική «οικονομία» γενικότερα.
- Μείωση των επιβαρύνσεων στην απασχόληση σε τομείς έντασης εργασίας, όπως ο τουρισμός.
- Θεσμοθέτηση και ενθάρρυνση της μερικής, της εποχικής και της ευκαιριακής απασχόλησης για τους λιγότερο εξειδικευμένους και για άτομα με «ειδικές δεξιότητες».
- Ενθάρρυνση της απασχόλησης για πρωτοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας, για ανάκτηση προϋπηρεσίας από σπουδαστές, για άτομα νεαρής ηλικίας, για μειονότητες και για απασχόληση σε περιοχές όπου εμφανίζεται «κρίση απασχόλησης».

Η τουριστική εκπαίδευση, καθοριστικός παράγοντας ποιοτικής αναβάθμισης της τουριστικής προσφοράς

Φυσικό επακόλουθο της τουριστικής ανάπτυξης είναι, μεταξύ άλλων, και η αντιμετώπιση του προβλήματος στελέχωσης και επάνδρωσης, με την ευρύτερη έννοια του όρου, των διαφόρων τουριστικών επιχειρήσεων με το κατάλληλα εκπαιδευμένο και επαγγελματικά καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό. Σε χώρες που διανύουν τα αρχικά στάδια της τουριστικής τους ανάπτυξης, το υπάρχον ανθρώπινο δυναμικό που προσφέρεται να απασχοληθεί στην τουριστική τους βιομηχανία είναι συνήθως ικανό μόνο για την παροχή απλών τουριστικών υπηρεσιών σε μικρές τουριστικές επιχειρήσεις. Ως εκ τούτου δεν είναι ικανό να ανταποκριθεί με επιτυχία στις αυξημένες απαιτήσεις της πελατείας των σύγχρονων μεγάλων τουριστικών επιχειρήσεων, τόσο από ποσοτικής όσο και από ποιοτικής άποψης, και τούτο γιατί στερείται των απαιτούμενων γι' αυτόν το σκοπό εξειδικευμένων γνώσεων και επαγγελματικών δεξιοτήτων.

Η τουριστική εκπαίδευση παίζει καθοριστικό ρόλο στην προσπάθεια για αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών και βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της χώρας στον τουρισμό. Σε εποχές δύσκολες και σκληρά ανταγωνιστικές το καλά εκπαιδευμένο προσωπικό, με θεωρητική και πρακτική κατάρτιση, καθορίζει

την ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών, παράγοντας που προσδιορίζει κατά πολύ τη θέση της χώρας στον διεθνή τουριστικό χάρτη. Και επειδή στον τουρισμό τα περιθώρια της μηχανοποίησης και αυτοματοποίησης σε πολλές περιπτώσεις και ιδιαίτερα στα ξενοδοχεία είναι περιορισμένα ή και ανύπαρκτα, ο ανθρώπινος παράγοντας διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση της τουριστικής προσφοράς.

Οι σύγχρονες τουριστικές επιχειρήσεις δεν είναι ικανές να αναβαθμίσουν από μόνες τους ποιοτικά την τουριστική προσφορά, χρειάζονται προσωπικό και στελέχη με εξειδικευμένες επιστημονικές γνώσεις και επαγγελματικές δεξιότητες. Με άλλα λόγια δεν είναι δυνατό να αναβαθμιστούν ποιοτικά οι παρεχόμενες τουριστικές υπηρεσίες αν δεν υπάρχει και το κατάλληλα εκπαιδευμένο και επαγγελματικά καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό που θα τις στελεχώσει και επανδρώσει.

Στην Ελλάδα ο τουρισμός υποφέρει από τον ημι-επαγγελματισμό των ατόμων που ασχολούνται με αυτόν. Αυτό συμβαίνει καθώς μεγάλος αριθμός των απασχολούμενων στο τουριστικό τομέα ατόμων, δεν είναι άνθρωποι του κλάδου, αλλά άτομα που συγκυριακά και μόνο βρίσκονται και κινούνται στον χώρο. Πώς λοιπόν ο Έλληνας ξενοδόχος, που μέχρι χθες ήταν μεγαλοκτήμονας ή μεγαλοκτηνοτρόφος, μπορεί να ανταγωνιστεί ξενοδόχο του εξωτερικού που δαπάνησε χρόνια ολόκληρα στην μελέτη του τουριστικού φαινομένου;

Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι οι γνώσεις και η επαγγελματική κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού που απαιτείται σήμερα στην ελληνική τουριστική βιομηχανία προϋποθέτει την ύπαρξη μιας καλά οργανωμένης τουριστικής εκπαίδευσης στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας.

Προτάσεις για την αναβάθμιση της τουριστικής εκπαίδευσης

- Να αναθεωρηθούν και να εκσυγχρονιστούν τα προγράμματα σπουδών στις τουριστικές σχολές. Τα περισσότερα βιβλία, εγχειρίδια και βοηθήματα που μέχρι σήμερα χρησιμοποιούνται είναι αναχρονιστικά. Πρέπει να αντικατασταθούν από νέα – επιστημονικά και τεχνολογικά ενημερωμένα- εύκολα στην κατανόηση και εμπέδωση και κυρίως βιβλιογραφικά τεκμηριωμένα, ώστε να δίνουν πρωτοβουλίες στους μαθητές για παραπέρα μελέτη και σπουδή.
- Να συμπληρωθεί και να βελτιωθεί η υλικοτεχνική υποδομή των τουριστικών σχολών.
- Να δημιουργηθούν κατευθύνσεις στα προγράμματα σπουδών των τουριστικών σχολών. Δεν είναι δυνατόν σε ένα τέτοιο τομέα όπως ο τουριστικός με τόσο πολύπλευρη δραστηριότητα, να μην υπάρχουν εξειδικεύσεις για όλη την γκάμα των τουριστικών επαγγελμάτων (πχ ξεναγοί, F&B, μάγειροι κλπ).
- Να καταγραφούν οι ανάγκες της αγοράς σε ανθρώπινο δυναμικό και να συνδεθούν οι ανάγκες αυτές με την εκπαίδευση.
- Να ελέγχεται το πρόγραμμα της πρακτικής άσκησης των σπουδαστών στις διάφορες τουριστικές επιχειρήσεις, ώστε να μην γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τον εργοδοσία, που συχνά τους βλέπει και τους αντιμετωπίζει σαν φθηνά εργατικά χέρια. Θα πρέπει επίσης η πρακτική άσκηση εκτός από νοοτροπία, να αλλάξει μορφή, περιεχόμενο και διάρκεια. Συγκεκριμένα η διάρκεια της πρέπει να είναι μεγαλύτερη και το κυριότερο, ειδικότερα όσο αφορά στα τμήματα τουριστικών επιχειρήσεων των Α.Τ.Ε.Ι.,

πρέπει να μην πραγματοποιείται μόνο στο τέλος των σπουδών αλλά τμηματικά στο τέλος κάθε έτους σπουδών ώστε οι σπουδαστές πέρα από την επαγγελματική εμπειρία που έχουν την δυνατότητα να αποκτήσουν, να δοκιμάζουν διάφορα τμήματα και έτσι να είναι σε θέση στο τέλος των σπουδών τους, να επιλέξουν την επαγγελματική κατεύθυνση που τους ταιριάζει. Απαραίτητη επίσης προϋπόθεση είναι η πραγματοποίηση της πρακτικής άσκησης σε ξενοδοχεία με πλήρη οργάνωση και λειτουργία που να τηρούν όλες τις τουριστικές εκπαιδευτικές προδιαγραφές, και το κυριότερο η εκπαίδευση- πρακτική, να είναι πράγματι τέτοια και όχι βοήθημα στο ξενοδοχείο για να αντιμετωπίσει τις περιόδους αιχμής.

- Να αυξηθεί το εκπαιδευτικό προσωπικό με υψηλά ακαδημαϊκά προσόντα στις σχολές που παρέχουν τουριστική εκπαίδευση.
- Να προωθηθεί και να χρηματοδοτηθεί η τουριστική έρευνα στα Α.Τ.Ε.Ι. που σήμερα είναι ανύπαρκτη.
- Να δημιουργηθούν σε πρώτη φάση, τουλάχιστον, σύγχρονα μεταπτυχιακά προγράμματα και να αυξηθεί ο αριθμός των χορηγούμενων κρατικών υποτροφιών για μεταπτυχιακές σπουδές τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.
- Να καταργηθεί η ταχύρυθμη εκπαίδευση για την στελέχωση των τουριστικών επιχειρήσεων. Δεν είναι δυνατόν με εκπαίδευση μόλις 100 ωρών να μπαίνουν άτομα στο επάγγελμα.
- Να ανασεωρευθούν και να κατοχυρωθούν κατά τρόπο αδιάβλητο τα επαγγελματικά δικαιώματα των πτυχιούχων των τμημάτων τουριστικών επιχειρήσεων των Α.Τ.Ε.Ι.

Βιβλιογραφία

- Μανώλης Κων. Σφακιανάκης, «Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού», Εκδόσεις Έλλην, 2000
- Περικλής Ν. Λύτρας, «Τουριστική Ανάπτυξη. Θεωρία και Πράξη», Εκδόσεις Παπαζήση, 1983
- «Ο Τουρισμός προς το 2000. Θεωρητικές επισημάνσεις και πρακτικές προσεγγίσεις», Εκδόσεις Interbooks, 1989
- Γιάννης Σχίζας, «Ο άλλος Τουρισμός», Εναλλακτικές Εκδόσεις/οικοτοπία 1998
- Νικόλαος Π. Γλυτσός. Επιστημονικός ερευνητής ΚΕΠΕ (Κέντρο προγραμματισμού και οικονομικών ερευνών). Επιστημονικές Μελέτες 27 «Περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα. Δημοσιογραφικά και οικονομικά χαρακτηριστικά», 1988
- «Η Ελλάδα των Γυναικών. Διαδρομές στο χώρο και το χρόνο», Εναλλακτικές Εκδόσεις, 1992
- Γιώργος Δημ. Κολτσιδόπουλος, «Τουρισμός – Θεωρητική Προσέγγιση», Εκδόσεις Έλλην
- Π. Κομιλη, Επιστημονικές μελέτες 20. Χωρική Ανάλυση του Τουρισμού (ΚΕΠΕ), 1986

Πτυχιακές εργασίες:

- «Στατιστικό Μοντέλο Τουριστικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 1988-1998». Εισηγητής: Παναγόπουλος Αναστάσιος Σπουδ: Καραφά Μαρίνα, Κουτάκη Μαρία, Φωτογιαννόπουλος Γεώργιος Πάτρα 2000
- «Το λιμάνι της Πάτρας και η συμβολή του στην τουριστική ανάπτυξη του νομού Αχαΐας» Εισηγητής: Παναγόπουλος Αναστάσιος, Σπουδαστές: Μανολωπούλου Μαρία, Νικολόπουλος Παναγιώτης, Πάτρα 1999
- «Θαλάσσιος Τουρισμός και προοπτικές ανάπτυξης», Εισηγητής: Παναγόπουλος Αναστάσιος, Σπουδ: Καλαμάρη Μαρία, Δουλγεράκη Ειρήνη, Καραμολέγκου Θεοφάνη, Πάτρα 1999
- «Θαλάσσια Σπορ και η συμβολή τους στην τουριστική ανάπτυξη της Ελλάδας», Εισηγήτρια: Ζαφειροπούλου Αναστασία, Σπουδ: Βλάχου Χριστίνα Πάτρα 2000
- «Τα χιονοδρομικά κέντρα της Ελλάδας ανά διαμερίσματα. Ο ρόλος του Χειμερινού Τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας», Εισηγήτρια: Ζαφειροπούλου Αναστασία, Σπουδ: Στάθη Αγγελική, Μπότση Αγλαΐα
- «Τα φεστιβάλ στον ελλαδικό χώρο. Η συμβολή τους στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής που διεξάγονται», Εισηγήτρια: Ζαφειροπούλου Αναστασία, Σπουδ: Σαδικάκη Σταυρούλα, Πάτρα 1998
- «Συνεδριακός Τουρισμός. Η συμβολή του στην τουριστική ανάπτυξη της Ελλάδας», Εισηγητής: Παναγόπουλος Αναστάσιος, Σπουδ: Μητράκος Χρήστος, Πάτρα 1999
- «Αθλητικός Τουρισμός. Υπάρχουσα κατάσταση, δομές, πολιτική του ΕΟΤ και νομοθεσία. Προοπτικές ανάπτυξης του Αθλητικού Τουρισμού στην Ελλάδα. Επιπτώσεις του αθλητικού τουρισμού στην οικονομική ζωή της χώρας. Προβλήματα και προτάσεις λύσεις. Συμπεράσματα», Εισηγήτρια: Βενιέρη –

Ιγγλέση Μαρία, Σπουδ: Καρατζάς Στέφανος, Μπελούλη Θεολογία-Αρετή, Πάτρα 1999

- «Παραδοσιακοί οικισμοί στην Ελλάδα και η συμβολή τους στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας», Εισηγητής: Παναγόπουλος Τάσος, Σπουδ: Βένιος Γεώργιος, Σαλμά Σωτηρία, Πάτρα 1996

- «Η Τοπική Αυτοδιοίκηση και η συμβολή της στην περιφερειακή ανάπτυξη του τουρισμού», Εισηγητής: Σωτηρόπουλος Γ., Σπουδ: Παπαβασιλείου Μαρία Πάτρα 1993

- «Η τουριστική αξιοποίηση των Ελληνικών Βουνών. Μορφές Τουρισμού» Σπουδ: Περούκας Παναγιώτης, Πάτρα 1993

- «Η συμβολή του τουρισμού στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Ελλάδας», Εισηγητής: Παναγόπουλος Αναστάσιος, Σπουδ: Κοσμάς Διονύσιος

- «Τα προβλήματα του Ελληνικού Τουρισμού και οι διαγραφόμενες δυνατότητες για την ουσιαστική του ανάπτυξη», Εισηγητής: Λάσκαρης Σπυρίδων, Σπουδ: Λυμπέρη Μαρία, Κάψωνα Βασιλική, Πάτρα 1993

- «Νέες μορφές τουρισμού στην Ελλάδα. Σήμερα και αύριο», Εισηγητής: Παναγόπουλος Αναστάσιος, Σπουδ: Δήμα Καλλιόπη, Τριτσινιώτου Γραμματική, Πάτρα 1995

- «Μικρομεσαίες Τουριστικές επιχειρήσεις περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. Μοντέλο ανάπτυξης 1990 – 2000. Μορφές Τουρισμού, προϋποθέσεις ασφάλειας και υγιεινής εργαζομένων, Εισηγητές: Παναγόπουλος Αναστάσιος, Παναγόπουλος Αλκιβιάδης, Ταμπάκας Βασίλης, Σπουδ: Λιακοπούλου Αλεξάνδρα, Σταυροπούλου Μαρία

- «Νέες μορφές τουρισμού και η συμβολή τους στην ανάπτυξη της Πελοποννήσου», Εισηγητής: Ζαφειροπούλου Αναστασία, Σπουδ: Βάντζος Βαγγέλης, Μιχαηλίδης Θρασύβουλος, Πάτρα 1997

- «Ο Αγροτουρισμός και οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην ανάπτυξη της Βόρειας Χαλκιδικής», Εισηγητής: Παναγόπουλος Αναστάσιος, Σπουδ: Παπατριανταφύλλου Δάφνη

- «Τουριστική Περιφερειακή Ανάπτυξη Ελλάδος», Εισηγητής: Παναγόπουλος Αναστάσιος, Σπουδ: Πάλμος Νικόλαος, Θερμιώτης Αλέξανδρος, Πάτρα 1992

- «Η Τουριστική Ανάπτυξη της Περιφέρειας στην Ελλάδα», Εισηγητές: Σακελλάριος Χρήστος, Ιγγλέση Μαρία, Σπουδ: Σερέτη Κυριακή, Πάτρα 1994

- «Προτεινόμενα έργα υποδομής για την τουριστική ανάπτυξη περιοχών σε επίπεδο νομού. Μελέτη περιπτώσεως: ο νομός Αιτωλοακαρνανίας», Εισηγητής: Κορηνός Α., Σπουδ: Τζίμη Αθηνά, Γεωργίου Γρηγορία, Πάτρα 1998

Πηγές :

- Βιβλιοθήκη ΑΤΕΙ Πάτρας

- Δημοτική βιβλιοθήκη Πάτρας

- Περιοδικά: Τουρισμός και Οικονομία
Τουριστική αγορά

- Εφημερίδες: Καθημερινή, Βήμα, Νέα, Ελευθεροτυπία, Ημερησία

- Νομαρχία Πάτρας

- Νομαρχία Πύργου

- Ειδική υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

N.E.O. Πατρών – Αθηνών 28 Τηλ. 2610 453347

- Νομαρχιακή Επιχείρηση Ανάπτυξης Ν. Αχαΐας
Δημ. Υψηλάντη 8 και Μαιζώνος
- ΕΟΤ Πάτρας
- ΕΟΤ Αθήνα, Τσόχα 7. Τηλ. 210 8707000
- Επιμελητήριο Πάτρας
Ρήγα Φεραίου 58 (Μιχαλακοπούλου)
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία
Λυκούργου 14 – 16 Αθήνα Τηλ. 210 3289000
Ερμού 70 Πάτρα Τηλ. 2610 222697
- Αναπτυξιακή Εταιρία Ολυμπίας - Κρέστενα Τηλ 26250 24990,24289

- internet

www.statistics.gr
www.mnec.gr
www.gnto.gr
www.e-boss.gr
www.gto.gr
www.gtp.gr
www.dytikiellada.gr
www.ptapde.gr
www.cdc.gov/travel/
www.info3kps.gr
www.grhotels.gr
www.mou.gr
www.minagric.gr
www.mnec.gr/greece
www.leader-plus.gr
www.hellaskps.gr/documents/eisroes
www.ypetho.gr
www.ypan.gr
www.epoalaa.gr
www.minenv.gr
www.ekem.gr
www.mne.gr
www.hellaskps.gr
www.anol.gr
www.ggtourism.gr
www.agrotourism.gr
www.diaxeiristiki.gr
www.nea.gr
www.e-kepa.gr
www.antonistikotita.gr
www.economics.gr
www.minagric.gr
www.eetaa.gr
www.eommex.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ Γ' ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ - ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ. (ΕΥΡΟ)
Προμήθεια και εγκατάσταση προσκραυστήρα τύπου V λιμένος Κατακόλου	586.941
Εκβάθυνση διαύλου Λιμανιού Μεσολογγίου	1.907.557
Κατασκευή Μικρής Περιμετρικής Πατρών	21.511.372
Μελέτες αυτοκινητοδρόμου Πατρών - Πύργου	7.380.778
Κατασκευή οδού παράκαμψης Ναυπάκτου από χείμαρρο Βαρειάς Χ.Θ. 3+525 - Κόμβο (4+175)	2.201.027
Λιμάνι Αιγίου	5.311.224,81*
Βελτίωση κατά τμήματα της Ε.Ο. Αρχ. Ολυμπίας - Βυτίνας (Λούβρο - Λιναριά)	5.577.031
Παράκαμψη Αρχαίας Ολυμπίας	19.829.787
Οριζόντια και κάθετη σήμανση και τοποθέτηση χαλύβδινων σιδηβαίων ασφαλείας για τη βελτίωση της οδικής ασφάλειας στο Εθνικό Οδικό Δίκτυο (Ε.Ο.Δ.) αρμοδιότητας ΔΕΣΕ/ΠΔΕ	293.470
ΕΟ Πατρών-Τριπόλεως :Βελτίωση -διαπλάτυνση τμήματος από Δεμένικα (ΧΘ 1+609) έως Ξηροπόταμο (ΧΘ 2+260)	1.247.249
Λιμάνι Κυλλήνης	10.564.930
Κατασκευή Σήραγγας Αγίου Ηλία στο τμήμα της οδού από τέλος παράκαμψης Γουριάς έως Γαϊδουροπνίχτη	19.965.362
Κατασκευή σιδηβαίου ασφαλείας με Ηλεκτροφωτισμό τμηματικά στους Ν. Αχαΐας και Ν. Ηλείας	3.448.276
Αναβάθμιση Σιδηροδρομικής Γραμμής Διακοπτού - Καλαβρύτων. α. Αναβάθμιση γραμμής Διακοπτού Καλαβρύτων (2.300 εκατ. δρχ), β. Ανακαίνιση σταθμών και κτιρίων γραμμής Δ-Κ (100 εκατ δρχ), γ. Μελέτη - έρευνα αντοχής - ενίσχυσης των μεγάλων γεφυρών γραμμής Δ-Κ	9.537.784
Προμήθεια - Εξοπλισμός εργαστηρίου Δ. Εργων ΠΔΕ για την παροχή υπηρεσιών στα έργα του Γ'ΚΠΣ	793.015
Εξοπλισμός Υπηρεσιών Τροχαίας για την παροχή οδικής ασφάλειας	1.760.822
Παραλλαγές Σιδηροδρομικής γραμμής Πάτρας - Πύργου	9.449.743
Στρώση ισόπεδων διαβάσεων (Ι.Δ.) σιδηροδρομικής γραμμής με προκατασκευασμένες πλάκες σε περιοχές Πατρών - Πύργου	1.320.616
Προμήθεια πυροσβεστικού- διασωστικού εξοπλισμού αντιμετώπισης οδικών ατυχημάτων	940.000
Αποπεράτωση Δημοτικού Μουσείου Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος	1.203.228
Μουσείο Αρχαίας Ήλιδας	4.259.563

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ Γ' ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ - ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ (ΕΥΡΟ)
Πολυλειτουργικός - Πολιτιστικός κόμβος Πύργου	3.861.511
Ανάπλαση - Ανάδειξη - Αποκατάσταση Κάστρου Πάτρας	1.379.310
Προστασία - Έρευνα και ανάδειξη των προϊστορικών εγκαταστάσεων της Επαρχίας Πατρών του Νομού Αχαΐας. 1. Ανάδειξη-ανάπλαση των Μυκηναϊκών νεκροταφείων Σπαλιαρείκια - Ελαιοχώρι Ν. Αχαΐας 2. Ανάδειξη-ανάπλαση των Μυκηναϊκών νεκροταφείων Μιτόπολη-Πόρτες Ν.Α	1.467.351
Ανάδειξη - ανάπλαση αρχαιολογικού χώρου Πλευρώνας Ν. Αιτ/νίας	1.467.351
Ανάπλαση - ανάδειξη Αρχαιολογικού χώρου Κάστρου Γλαρέντζας (Κυλλήνης) Ν. Ηλείας	440.205
Μετατροπή της οικίας Τατάνη στην Αμαλιάδα σε διαχρονικό Μουσείο Ν. Ηλείας	1.305.943
Προστασία, έρευνα και ανάδειξη των προϊστορικών εγκαταστάσεων της Επαρχίας Πατρών. Μυκηναϊκά Νεκροταφεία : Χαλανδρίτσα - Καταρράκτης Ν.Αχαΐας	674.982
Ανάδειξη, ανάπλαση αρχαιολογικών χώρων Κάτω Βλασίας Καλαβρύτων και Ρακίτας (Άνω Μαζαρακίου) Ν. Αχαΐας	440.205
Ανάδειξη, ανάπλαση αρχαιολογικού χώρου Αρχαίας Κερύνειας (Μαμουσιά) Ν. Αχαΐας	205.429
Ανάδειξη - Ανάπλαση Ρωμαϊκού Αμφιθεάτρου Πατρών	586.941
Ανάδειξη - ανάπλαση των αρχαιολογικών χώρων Μακύνειας και Χαλκίδας Ν. Αιτ/νίας	293.470
Ανάδειξη, ανάπλαση του ιερού του Απόλλωνα στο Θέρμο Ν. Αιτ/νίας	293.470
Προστασία, έρευνα και ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων Οινιάδων και Παλαίρου Ν. Αιτ/νίας	2.641.233
Διάσωση - αποκατάσταση και ανάδειξη αρχαίων λιθόστρωτων δρόμων στην Παλιομάνινα Δήμου Αστακού Ν. Αιτωλνίας	293.470
Πολιτιστικό κέντρο πολλαπλών χρήσεων Ι.Π. Μεσολογγίου	880.411
Παλιό Μουσείο Αρχαίας Ολυμπίας	3.218.208,40*
Προστασία - αποκατάσταση και ανάδειξη Ι.Μ. Μεγάλου Σπηλαίου Ν. Αχαΐας. (Α' Υποέργο : Μελέτη 70 εκατ. Δρχ. Β' Υποέργο : αποκατάσταση 400 εκατ. Δρχ).	1.379.310,34
Αποκατάσταση - ανάδειξη ναού Επικούρειου Απόλλωνα Βασσών και Αρχαιολογικού χώρου	2.934.703
Ανάδειξη - Ανάπλαση Αρχαιολογικού χώρου Τράπεζας (Κούμαρι) Ν. Αχαΐας	146.735
Στερέωση - Αποκατάσταση Αρχαίου Κάστρου Χλεμούτσι και δημιουργία χώρων πολιτιστικών εκδηλώσεων	440.205
Αποκατάσταση Βυζαντινών Μνημείων Ν. Αιτωλνίας (Μονή Αμπελακιώτισσας κλπ)	733.676

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ Γ ' ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ - ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ (EURO)
Αποκατάσταση Βυζαντινών Μονών Ν. Ηλείας (Μονές Φραγκαβίλλας και Αγίας Ελεούσας Βαρθολομιού κλπ)	528.247

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ Γ ' ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ - ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ. (EURO)
Μελέτη Τουριστικής προβολής Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας	117.388
Ενίσχυση ιδιωτικών επενδύσεων, εκσυγχρονισμού και επέκτασης ξενοδοχειακών μονάδων Ν 2601/98 έτους 2000	87.048
Ενίσχυση ιδιωτικών επενδύσεων, εκσυγχρονισμού και επέκτασης ξενοδοχειακών μονάδων Ν 2601/98 έτους 2001	386.574
Τουριστική Προβολή "Συμμετοχή της Περιφέρειας Δυτ. Ελλάδος σε Διεθνείς και Εθνικές Τουριστικές Εκθέσεις"	880.411
Αξιοποίηση - ανάπλαση παραλιακών περιοχών τουριστικού ενδιαφέροντος Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας	1.467.350,00*
Δημιουργία Ιδιωτικών Τουριστικών Υποδομών (Νέες Κλίνες Ξενοδοχείων) Ν.2601/98 έτους 2000	238.591
Δημιουργία Ιστοσελίδας διακίνησης και προβολής πληροφοριών πολιτιστικού και τουριστικού χαρακτήρα της Περιφ. Δυτ. Ελλάδος στο διαδίκτυο	65.000
Δημιουργία Ιδιωτικών Τουριστικών Υποδομών (Νέες Κλίνες Ξενοδοχείων) Ν.2601/98 έτους 2001	307.263

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ Γ ' ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ / ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ (ΕΥΡΟ)
Ανάδειξη - ανάπλαση περιοχής Αρχαίας Ολυμπίας	2.201.027
Ανάπλαση πλατείας Δημαρχείου και ευπρεπισμός εξωτερικών όψεων κτιρίου Δημαρχείου στο Δήμο Αρχαίας Ολυμπίας	301.101
Ηλεκτροφωτισμός οδών, δέντρων και κτιρίων στην Αρχαία Ολυμπία	353.057
Ανάπλαση σταθμού αποβίβασης - επιβίβασης επισκεπτών Αρχ. Ολυμπίας	469.552
Αξιοποίηση εισόδων Αρχ. Ολυμπίας και ανάπλαση χώρου πρασίνου πέριξ και έναντι κτιρίου ΟΣΕ	630.961
Αποκατάσταση και φωτισμός των όψεων των κτιρίων επιλεγμένων κεντρικών οδών της πόλης της Αρχ. Ολυμπίας	1.100.514
Δημιουργία δικτύου διαδρομών,(πεζών-ποδηλάτων-αυτοκινήτων) ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων με την πόλη της Αρχ. Ολυμπίας	862.803
Μελέτη ανάδειξης κλασσικών διαδρομών Αρχ. Ολυμπίας-Αρχαίας Ιλίδας	146.735
Διαμόρφωση αρχαιολογικού χώρου Ολυμπίας	4.402.054
Μελέτη χωροθέτησης και επιλογής παρεμβάσεων κ.λ.π προς εκτέλεση αναγκαίων έργων για τη Πάτρα " Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης του έτους 2006"	439.795
Ανακαίνιση Μεγάρου Λόγου και Τέχνης Πάτρας	586.941
Αποκατάσταση Παλαιού Νοσοκομείου Πατρών	3.228.173
Στερέωση - αποκατάσταση Κάστρου Ρίου	1.467.351
Αποκατάσταση Παλαιού Ναού Αγίου Ανδρέα Πατρών	586.941
Αποκατάσταση διατηρητέου κτιρίου και μετατροπή του σε Μουσείο Λαϊκής Τέχνης	880.411
Διαμόρφωση κτιρίου επί των οδών Όθωνος Αμαλίας και Παντανάσσης σε εκθεσιακό χώρο	1.173.881
Υπαίθριο Δημοτικό Θέατρο επί της οδού Γερμανού	293.470

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ Γ' ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ - ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ (EURO)
Ενίσχυση ιδιωτικών παραγωγικών επενδύσεων Ν2601/98 έτους 2000 - Τομέα Μεταποίησης	284.259
Ενίσχυση ιδιωτικών παραγωγικών επενδύσεων Ν2601/98 έτους 2001 - Τομέα Μεταποίησης	4.411.494
Ενίσχυση ιδιωτικών παραγωγικών επενδύσεων Ν2601/98 έτους 2002 - Τομέα Μεταποίησης	6.117.609,60
Έργα προστασίας περιβάλλοντος στη ΒΙΠΕ Πατρών. (Προμελέτη και κατασκευή επέκτασης κεντρικής μονάδας επεξεργασίας αποβλήτων.)	2.054.292
Έργα υδροδότησης στη ΒΙΠΕ Πατρών	3.727.073
Έργα επέκτασης στη βιομηχανική περιοχή Πατρών. (Μελέτη τροποποίησης ρυμοτομικού σχεδίου ΒΙΠΕ Πατρών)	205.429
Βελτίωση οδού πρόσβασης στο λατομείο Μοίραλι Φαρρών Αχαΐας	939.105
Προβολή - Προώθηση προϊόντων και ανάπτυξη εξωστρέφειας επιχειρήσεων (Δημόσια δαπάνη 80%) ΟΠΕ	164.343

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ Γ. ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ - ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ (EURO)
Επιχορήγηση ολοκλήρωσης κτιριακής υποδομής Ερευνητικού Ινστιτούτου ΕΙΧΗΜΥΘ Πατρών	959.648
Επιχορήγηση ενίσχυσης ερευνητικής υποδομής ΙΧΘΥΚΑ Ν. Αιτίας. Επέκταση εγκαταστάσεων ιχθυογέννησης για ενίσχυση ιχθυοαποθεμάτων.	625.092
Επιχορήγηση ανακαίνισης Ινστιτούτου Προστασίας Φυτών Πάτρας	513.573
Αγορά Οικοπέδου, Μελέτη, Επίβλεψη και ανέγερση νέου κτιρίου ΙΝΒΙΣ Πατρών	1.819.516
ΙΤΥ net-Προμήθεια υπολογιστικού εξοπλισμού και λογισμικού για την ανάπτυξη ολοκληρωμένων πληροφοριακών υπηρεσιών στο νέο κτίριο του Ερευνητικού Ακαδημαϊκού Ινστιτούτου Τεχνολογίας Υπολογιστών	440.205
Ανέγερση κτιρίου Βρεφονηπιακού σταθμού Δ. Τραγανού	360.968
Ίδρυμα Στήριξης Ογκολογικών Ασθενών "Η ΕΛΠΙΔΑ" Ν. Αχαΐας	1.760.822
Επιχορήγηση προμήθειας Βιοϊατρικού εξοπλισμού Π.Γ.Ν. Πατρών "Ο Άγιος Ανδρέας"	880.411
επιχορήγηση προμήθειας ιατρικών μηχανημάτων Π.Π.Γ.Ν. Πατρών	1.144.534
Επιχορήγηση προμήθειας ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού Γ. Ν. Νοσοκομείου Αιγίου	733.676
Επιχορήγηση προμήθειας ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού Γενικό Νομαρχιακό Νοσοκομείο Παιδών Πατρών Καραμανδάνειο	439.795
Ολοκλήρωση κατασκευής οικοδομικών - Η/Μ εργασιών του Νομαρχιακού Γενικού Νοσοκομείου Πύργου	14.673.514
Νέο Νοσοκομείο Αγρινίου	8.804.109
Κατασκευή αύλειου χώρου Ειδικού Κέντρου "Παναγία Ελεούσα" στο Αγρινίο	234.776
Προμήθεια και εγκατάσταση Ψηφιακού Αγγειογράφου Πανεπιστημιακού Γενικού Νοσοκομείου Πατρών	900.000
Προμήθεια Ιατρικού Εξοπλισμού Πανεπιστημιακού Γενικού Νοσοκομείου Πατρών	400.000
Μελέτη και εκτέλεση οικοδομικών εργασιών του κτιρίου "Οίκου Αδελφών" του Γενικού Νοσοκομείου Πατρών "Ο ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ"	1.400.000
Προμήθεια ιατρικού Εξοπλισμού του Γενικού Νοσοκομείου Πατρών "Ο ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ"	200.000
Μελέτη και εκτέλεση έργου "Εκσυγχρονισμός νοσηλευτικών τμημάτων, δημιουργία νέων χειρουργείων και εργαστηρίων" του Γενικού Νοσοκομείου Παιδών "Καραμανδάνειο" και προμήθεια ιατρικού και ξενοδοχειακού εξοπλισμού (Μελέτη & έργο 1.000.000 € <i>ιατρ. εξοπλ.</i> 550.0	1.700.000
Μελέτη και εκτέλεση έργου "Εκσυγχρονισμός του υπάρχοντος κτιρίου και προμήθεια ιατρικού εξοπλισμού νεκροτομείου "Γενικού Νοσοκομείου Αγρινίου (Μελέτη και έργο 500.000 € <i>εξοπλ.</i> 100.000 €)	600.000

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ Γ' ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ - ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ. (ΕΥΡΟ)
Μελέτη και εκτέλεση έργου "Προσθήκη Γ' χειρουργικής αίθουσας και λοιπές εργασίες κτιριακής υποδομής-προμήθεια ιατρικού εξοπλισμού χειρουργείων" Γενικού Νοσοκομείου Μεσολογγίου (Μελέτη και έργο 750.000 € εξοπλ. 250.000 €)	1.000.000
Μελέτη και εκτέλεση έργου "Εκσυγχρονισμός της κτιριακής υποδομής και προμήθεια ιατρικού και ξενοδοχειακού εξοπλισμού Κέντρων Υγείας και Περιφερειακών Ιατρείων Ν. Αιτωλίας"	1.300.000
Μελέτη και κατασκευή κτιρίου για τη λειτουργία της Μονάδας τεχνητού Νεφρού και προμήθεια ιατρικού εξοπλισμού του Γενικού Νοσοκομείου Αμαλιάδας (Μελετ. & κατασκ. Κτιρίου 100.000 €. Εξοπλ. 300.000 €)	400.000
Μελέτη και εκτέλεση έργου "Εκσυγχρονισμός της υπάρχουσας κτιριακής υποδομής και προμήθεια ιατρικού εξοπλισμού Γενικού Νοσοκομείου - Κέντρου Υγείας Κρεστένων" (Μελετ. και έργο 100.000 €, προμήθεια εξοπλ. 400.000 €)	500.000
Μελέτη και εκτέλεση εργασιών εκσυγχρονισμού της κτιριακής υποδομής και προμήθεια ιατρικού και ξενοδοχειακού εξοπλισμού των Κέντρων Υγείας και Περιφερειακών Ιατρείων Ν. Ηλείας	400.000
54ο Δημοτικό Σχολείο Πατρών	913.191
18ο Γυμνάσιο Πατρών	1.760.822
18ο Δημοτικό Σχολείο Πατρών	974.908
41ο Δημοτικό Σχολείο Πατρών	1.531.328
3ο Δημοτικό Σχολείο Κ. Αχαΐας	1.558.327
Λύκειο Κάτω Καστριτσίου	1.939.252
19ο Γυμνάσιο Πατρών	1.531.034
Δημοτικό Σχολείο και Νηπιαγωγείο Σιμόπουλου	1.526.045
Μελέτη κατασκευής Δημ. Σχολείου Αρχ. Ολυμπίας	117.388
Μελέτη κατασκευής Τ.Ε.Ε. Κρεστένων	117.388
Μελέτη κατασκευής 8ου Δημ. Σχολείου Πύργου	117.388
Γυμνάσιο Κατοχής	1.173.881
Λύκειο Κατούνας	1.173.881
10ο Δημοτικό Σχολείο Αγρινίου	1.173.881
16ο Δημοτικό Σχολείο Αγρινίου	1.672.781
16ο Νηπιαγωγείο Αγρινίου	293.470
2ο Δημοτικό Σχολείο Ναυπάκτου	880.411
12ο Δημοτικό Σχολείο Αγρινίου	2.054.292

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ Γ' ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ - ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ (ΕΥΡΟ)
2ο Δημοτικό Σχολείο Αμφιλοχίας	1.555.393
Προσθήκη καθ' ύψος Β'όροφου τμήματος Οργάνωσης και Διαχ/σης Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων Πανεπι/κης Σχολής Αγρινίου	1.614.087
Προσθήκη αιθουσών στο 1ο Δημοτικό Σχολείο Λεχαινών - αύλειος χώρος	792.370
Προσθήκη αιθουσών στο Δημοτικό Σχολείο Βαρβάσaiνας και κατασκευή αυλείου χώρου πολυκλαδικού Λυκείου περιοχής Δήμου Πύργου	1.173.881
Μελέτη Λυκείου Βάρδας	205.429
Μουσείο Επιστημών και Τεχνολογίας Πανεπ. Πατρών (Α' Φάση)	2.347.762
Εξοπλισμός υποδομής κτιριακού συγκροτήματος Τμ. Πολιτ. Μηχανικών	498.899
Προσθήκη ορόφου για στέγαση βιβλιοθήκης (Β'όροφος) : α) κτίριο Νοσηλευτικής και β) κτίριο ηλιακής ενέργειας	733.676
Ολοκλήρωση Εργαστηρίου Πειραματοζώνων και ολοκλήρωση Κτιρίου Α των Κλινικών Λειτουργιών Ιατρικού Τμήματος	3.374.908
Προμήθεια Εξοπλισμού τμημάτων Πανεπιστημίου Πατρών	1.760.822
4ο Λύκειο Πατρών	1.760.822
ΣΔΟ ΤΕΙ Μεσολογγίου	3.961.849
Γυμνάσιο Κανδήλας Ν. Αιτωλνίας	1.614.087
21ο Δημοτικό Σχολείο Αγρινίου	1.555.393
1ο Δημοτικό Σχολείο Ναυπακτου	968.452
Ανέγερση Νέου Κτιρίου Στέγασης Μουσικού Γυμνασίου - Λυκείου Αγρινίου	2.641.233
Αποξήλωση παλιών και κατασκευή φορτοκεφόρτωση μεταφορά και εγκατάση νέων προκατασκευασμένων αιθουσών και βοηθητικών χώρων σε ΔΣΧ και Νηπιαγωγεία Νομού Ηλείας	1.173.881
Δημιουργία βιβλιοθηκών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (δράση Μέτρου 4.2)	1.842.993
Δημιουργία κτιριολογικών εγκαταστάσεων - υποδομών Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ)	2.934.703
Κατασκευή νέων κτιρίων Ανωτάτου ΤΕΙ Πάτρας	4.020.543
Κατασκευή ΤΕΕ Κρεστένων Νομού Ηλείας	1.643.434
Κατασκευή 6ου Δημοτικού Σχολείου Πύργου	1.643.434
Κατασκευή Δημοτικού Σχολείου Αρχαίας Ολυμπίας	2.098.313
Εργαστήρια ΤΕΕ /ΣΕΚ Ενιαίων Λυκείων	1.936.904
Εξοπλισμός Εργαστηρίων ΤΕΕ-ΣΕΚ και Ενιαίων Λυκείων Ν. Αχαΐας	720.222,00
Προμήθεια, εγκατάσταση εξοπλισμού Εργαστηρίων ΣΕΚ & ΤΕΕ της Β/θμιας Εκπαίδευσης Ν. Ηλείας	490.824,92

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ Γ ' ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ - ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ (ΕΥΡΟ)
Ανέγερση Νέου Κτιρίου Δημοτικού Σχολείου Παλαίρου	880.411
Μελέτη και κατασκευή ΤΕΕ Αμαλιάδας (Α' υποέργο μελέτη 75 εκατ. Β' υποέργο κατασκευή 425 εκατ. Δρχ)	1.467.351
Εξοπλισμός εργαστηρίου σεισμολογίας Πανεπιστημίου Πατρών	440.205
Αποχέτευση Δ. Παραλίας (Β' Φάση)	675.275
Αποχέτευση Δ.Δ. Κρήνης Δήμου Μεσσήτιδας	1.027.146
Ολοκλήρωση Αποχέτευσης Κ. Αχαΐας Δ. Δύμης	1.349.963
Ολοκλήρωση Αποχέτευσης Δ.Δ. Κάτω Μαζαρακίου	503.302
Αντικατάσταση εσωτερικού δικτύου ύδρευσης Δήμου Βραχναϊκών Ν. Αχαΐας Α Φάση	610.418
Αποχέτευση Δ. Φαρρών - Α' Φάση	1.467.351
Δίκτυο Αποχέτευσης ακαθάρτων Βαρθολομιού	880.411
Κατασκευή Δικτύου Ύδρευσης και Αποχέτευσης ακαθάρτων Γαστούνης	986.941
Αποχέτευση ομβρίων Δ.Δ. Λουτρού Δήμου Αμφιλοχίας	1.168.012
Κατασκευή Κεντρικού Αποχετευτικού Αγωγού και τμήμα εσωτερικού δικτύου αποχέτευσης οικισμού Τριαντείκων Δ. Νεάπολης	1.209.098
Μελέτη αποχέτευσης - επεξεργασίας λυμάτων των Νοτίων Παραλιμνίων ΟΤΑ της λίμνης Τριχωνίδας.	440.205
Αποχέτευση Δημοτικών Διαμερισμάτων Δήμου Σκιλλούντος	1.467.351
Αποχέτευση ομβρίων οικισμού Βάρδας	880.411
Αποχέτευση ακαθάρτων Συνδέσμου αποχέτευσης Ανδραβίδας-Λεχαινών-Τραγανού "Ο ΗΡΑΚΛΗΣ" Ν. Ηλείας	2.250.917
Μελέτη προστασίας και εμπλουτισμού των πηγών Κακαταρίου και προστασίας του αγωγού	73.368
Βελτίωση ύδρευσης Δ.Δ. Δήμου Ζαχάρως	293.470
Ύδρευση Δήμου Αντιρρίου	1.027.146
Αποχέτευση ομβρίων υδάτων οικισμού Παναγούλας Δ. Αλυζίας	880.411
Βελτίωση ύδρευσης Δ.Δ. Χαλκιάπουλου Δήμου Ινάχου Ν. Αιτωλίας	1.165.077
Κατασκευή εσωτερικού δικτύου αποχέτευσης Βόνιτσας Ν Αιτίας	871.607
Ύδρευση Δ.Δ. Παντάνασσας Δήμου Παραβόλας	547.146
Προέγκριση χωροθέτησης ΧΥΤΑ - Αναθεώρηση κυρίως μελέτης διαχείρισης απορριμμάτων 2ης ΓΕ Ν. Αιτ/νίας - ΜΠΕ ΣΜΑ	44.021

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ Γ ' ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ - ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ (ΕΥΡΟ)
Κυρίως μελέτη διαχείρισης απορριμμάτων 3ης ΓΕ Ν. Αιτ/νιας - Προέγκριση χωροθέτησης ΧΥΤΑ - ΜΠΕ ΣΜΑ 3ης ΓΕ Ν. Αιτ/νιας	44.021
Μελέτη αποκατάστασης χωματερής Αχελώου	58.694
ΜΠΕ και Τεχνικές Μελέτες ΧΥΤΑ 3ης Γ.Ε. Ν. Αιτ/νιας	88.041
ΜΠΕ και Τεχνικές Μελέτες ΧΥΤΑ 2ης Γ.Ε. Ν. Αιτ/νιας	132.062
Τεχνικές Μελέτες ΧΥΤΑ ευρύτερης περιοχής Ναυπάκτου, ΣΜΑ και αποκατάστασης χωματερής Δήμου Ναυπάκτου	176.082
Μελέτες Χ.Υ.Τ.Α. Φλόκα Ν. Αχαΐας	117.388
Μελέτες Χ.Υ.Τ.Α. Δήμου Καλαβρύτων Ν. Αχαΐας	73.368
Μελέτες ΧΥΤΑ Αιγείρας Ν. Αχαΐας	117.388
Μελέτες προετοιμασίας του εργοστασίου μηχανικής διαλογής και λιπασματοποίησης στερεών αποβλήτων Ν. Αχαΐας	176.082
Μεταφορά λυμμάτων Δημοτικού Διαμερίσματος Πλαγιάς στο ΒΙΟΚΑ Λευκάδας	440.205
Αποχέτευση Δήμου Θέρμου Ν. Αιτωλνίας	586.941
Αποκατάσταση χωματερής Επιταλίου. Δάσωση παραλιακής έκτασης Δήμου Βώλακος Ν. Ηλείας	293.470
Υδρευση Δήμου Ερινεού (αντικατάσταση δικτύου στους οικισμούς Ζήρια-Προβαδού - Σαρκουνά) Ν. Αχαΐας	440.205
Βελτίωση συνθηκών ύδρευσης Δήμου Διακοπτού (αντικατάσταση δικτύου ύδρευσης στο Δ.Δ. Διακοπτού, Ελαιώνος, Νικολαϊκών, Ελίκης, Ροδιάς) Ν. Αχαΐας	498.899
Υδρευση Οικισμού Αντρωνίου Δήμου Λασιώνος Ν. Ηλείας	416.728
Υδρευση Φιγαλείας Ν. Ηλείας	440.205
Υδρευση Δήμου Βώλακος Ν. Ηλείας	440.205
Αποχέτευση ομβρίων Δήμου Μόβρης Ν. Αχαΐας	586.941
Επέκταση εξωτερικού αγωγού ύδρευσης Ρίγανης Δήμου Στράτου Ν. Αιτωλνίας	410.858
Αποπεράτωση αποχέτευσης λυμμάτων Δ.Δ. Αρχαίας Πίσσας και σύνδεση με Β/Κ Αρχαίας Ολυμπίας Ν. Ηλείας	293.470
Μελέτες διαχείρισης στερεών αποβλήτων Νομού Ηλείας	337.491
Εκσυγχρονισμός & επέκταση του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Θέρμου	305.209
Υδρευση Δ.Δ. Πετροχωρίου Δήμου Δύμης	322.817
Διαμόρφωση - Αξιοποίηση κοινόχρηστων χώρων κοιν. Καλεντζίου Ν Αχαΐας	733.676
Αξιοποίηση Παραλιών Ακράτας-Αιγείρας, Παρ. Πλατάνου, Ροϊτικών-Μονοδενδρίου-Βραχναϊκών	763.023

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ ΓΙΑ ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ, ΜΕΛΕΤΗΣ, ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ. (ΕΥΡΟ)
Ανάπλαση κεντρικής πλατείας Ανδραβίδας	1.135.730
Κατασκευή πεζοδρόμων Κεντρικής Πλατείας Πύργου	398.239
Ανάπλαση χώρου πλατείας Λαμπετίου Δ. Πύργου	302.274
Ηλεκτροφωτισμός Οδού Μαϊζώνος Δ. Πατρέων	1.044.373
Ανάπλαση Πλατειών και κοινόχρηστων χώρων Δήμου Αιτωλικού Ν. Αιτίας	983.125
Βελτίωση της κάλυψης του χειμάρρου της οδού Δημητρακάκη στο Αγρίνιο	469.552
Διαμόρφωση παραλιακής ζώνης Δήμου Ακράτας	880.411
Μελέτη Σχεδίου Χωροταξικής και Οικιστικής οργάνωσης Ανοιχτής Πόλης περιοχής Διοικητικών Ορίων Δ. Αιγείρας	102.715
Μελέτη ανάπτυξης παραλιακής ζώνης Αιγίου	132.062
Δημοτική Οδοποιία Δ. Πανατωλικού	931.768
Οδοποιία Δήμου Ι.Π. Μεσολογγίου Ν. Αιτίας	733.676
Πεζοδρόμηση 28ης Οκτωβρίου και καθέτων αυτής Δ. Πύργου	831.108
Οδός Παπακασελά - Κουρούτα Δήμου Αμαλιάδας	1.605.282
Εσωτερική οδοποιία οικισμού Μεϊντανά Δήμου Συμπολιτείας	880.411
Εσωτερική οδοποιία Δ. Αμαλιάδας	1.173.881
Εσωτερική οδοποιία Δήμου Αιγείρας	440.205
Βελτίωση δημοτικών οδών σε συνοικίες του Δήμου Πατρέων περιοχής Ι.Ν. Παναγίας Αλεξιότισσας	733.676
Εσωτερική οδοποιία Δήμου Λαμπετίας Ν. Ηλείας	678.797
Δημοτική οδοποιία Δήμου Πύργου	733.676
Κατασκευή βασικής οδικής αρτηρίας κατά μήκος ρέματος Ρεμπτελιά από Ε. Βενιζέλου μέχρι εργατικές κατοικίες (Διώρυγα Δοκιμίου) και συναρμογών με καθέτους οδούς Δήμου Αγρινίου (Α΄ Φάση)	1.812.179
Οδοποιία Δημοτικών Διαμερισμάτων Δήμου Αμαλιάδας	733.676
Δημοτική οδοποιία Δημοτικών Διαμερισμάτων Δήμου Πηνείας Ν. Ηλείας	293.470
Βελτίωση εσωτερικής οδοποιίας οικισμού Αρκουδίου Δήμου Βαρθολομιού Ν. Ηλείας	586.941
Δημοτική οδοποιία Δήμου Αιγίου	586.941
Κατασκευή νέας διαδιαμερισματική οδού Δ.Δ. Ρίου - ΕΙΧΗΜΥΘ - Επιστημονικού Πάρκου - Δ.Δ. Πλατανίου	381.511
Εσωτερική οδοποιία και απορροφή ομβρίων Μενιδίου Ν. Αιτωλνίας	586.941

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ Γ' ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ - ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ (ΕΥΡΟ)
Ανάπλαση και διευθέτηση ρέματος Λυκούριας Δήμου Λευκασίου Ν. Αχαΐας	586.941
Σύνταξη μικροζωνικών μελετών αντισεισμικού σχεδιασμού πόλεων και έργων υποδομής Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος	1.027.146
(Προκήρυξη του Μέτρου των ολοκληρωμένων αστικών παρεμβάσεων μικρής κλίμακας - ΕΤΠΑ)	16.088.041
(Προκήρυξη του Μέτρου των ολοκληρωμένων αστικών παρεμβάσεων μικρής κλίμακας - ΕΚΤ)	8.871.607
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΛΙΑΔΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΑΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ	670.498
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ "ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΟΛΥΜΠΙΑΣ Α.Ε." ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟ ΙΑΡΔΑΝΟΥ	233.616
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ "ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΟΛΥΜΠΙΑΣ Α.Ε." ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΔΟΜΗΣ ΒΡΕΦΙΚΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΛΕΧΑΙΝΩΝ	271.758
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ "ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΟΛΥΜΠΙΑΣ Α.Ε." ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟ ΠΥΡΓΟΥ	282.384
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ "ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΟΛΥΜΠΙΑΣ Α.Ε." ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟ ΖΑΧΑΡΩΣ	271.826
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ "ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΟΛΥΜΠΙΑΣ Α.Ε." ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟ ΦΟΛΩΗΣ	230.681
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΛΙΑΔΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ	294.938
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΔΗΜΟΥ ΣΚΙΑΛΛΟΥΝΤΟΣ (ΑΔΕΣ) ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΟΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ	273.234
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΛΙΑΔΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΚΗΦΗ	217.403
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΔΗΜΟΥ ΩΛΕΝΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ	269.771
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΑΘΗΝΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΛΙΦΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ	205.515
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΛΙΑΔΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΚΔΑΠ	535.249
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΤΑΔΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΝΕΑΣ ΔΟΜΗΣ "ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ" ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΔΥΜΗΣ	204.427
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΤΑΔΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΩΛΕΝΙΑΣ	192.760
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΤΑΔΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΤΡΙΤΑΙΑΣ	192.760
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΤΑΔΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΦΑΡΡΩΝ	192.760
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΤΑΔΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΠΑΡΑΛΙΑΣ	189.401
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΤΑΔΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΔΥΜΗΣ	191.162
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΑΤΡΑΣ (ΑΔΕΠ) ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΔΗΜΟΥ ΠΑΤΡΕΩΝ	304.902
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΤΑΔΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΒΡΑΧΝΑΙΚΩΝ	188.961
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΑΧΑΪΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ "ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ" ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΔΕΥΚΑΣΙΟΥ	173.840
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΤΑΔΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΛΑΡΙΣΣΟΥ	192.760

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ Γ ' ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ - ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ (ΕΥΡΟ)
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΑΧΑΪΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ "ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ" ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΑΚΡΑΤΑΣ	168.098
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΑΤΡΑΣ (ΑΔΕΠ) ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΓΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ-ΜΕΛ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΠΑΤΡΕΩΝ	362.082
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΑΧΑΪΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ "ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ" ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΑΙΓΕΙΡΑΣ	206.318
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΑΧΑΪΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ "ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ" ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΑΡΩΑΝΙΑΣ	274.382
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΗΜΟΥ ΑΙΓΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ"	296.748
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ "ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ"	158.515
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΑΧΑΪΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ "ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ" ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΠΑΪΩΝ	302.414
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΑΧΑΪΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ "ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ" ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	291.992
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΜΟΝΑΔΑΣ "ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ" ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΦΥΤΕΙΩΝ	216.071
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΗΜΟΥ ΠΑΡΑΚΑΜΠΥΛΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ	275.217
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΗΜΟΥ Ι.Π. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ"	316.466
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΗΜΟΥ Ι.Π. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΔΑΠ	301.000
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (ΑΕΔΕΛ Α.Ε.) ΔΗΜΟΥ ΟΙΝΙΑΔΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ "ΝΕΕΣ ΔΟΜΕΣ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ"	309.196
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΜΟΝΑΔΑΣ "ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ" ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΑΣΤΑΚΟΥ	216.071
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΜΟΝΑΔΑΣ "ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ" ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	216.071
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ "ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΑΓΡΙΝΙΟΥ"	257.869
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ "ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΟΥ"	136.441
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ "ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΑΡΑΚΥΝΘΟΥ"	136.441
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ "ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΑΓΓΕΛΟΚΑΣΤΡΟΥ"	136.441
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ "ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΑΓΡΙΝΙΟΥ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΠΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΟΔΟΣ ΑΠΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ 6	230.863
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ "ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΚΕΝΤΡΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΓΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ (ΚΔΑΠ-ΑΜΕΑ) ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΑΓΡΙΝΙΟΥ ΟΔΟΣ ΑΠΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ 23 ΚΑΙ ΟΙΝΕΩΣ	453.742
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ "ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΘΕΡΜΟΥ"	213.517
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ "ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ"	262.680
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ Α.Ε. ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΜΟΝΑΔΑΣ "ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ" ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΚΕΚΡΟΠΙΑΣ	216.071

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ Γ ' ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ - ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ (ΕΥΡΟ)
Κατάρτιση και προώθηση στην απασχόληση: " Κατάρτιση ανέργων σε πιστοποιημένα κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης (ΚΕΚ)"	2.787.968
Παρεμβάσεις για ανέργους ή υποαπασχολούμενους σε υποβαθμισμένες περιοχές, θύλακες ανεργίας ή και σε τομείς με ιδιαίτερα προβλήματα απασχόλησης, επαγγελματική επανένταξη απολυμένων μεγάλων επιχειρήσεων, Παρεμβάσεις βελτίωσης και αύξησης των ευκαιριών απασ	9.916.361
Ανανέωση και εκσυγχρονισμός αντλιοστασίων έργων πεδιάδος Κάτω Αχελώου	4.695.525
Ανακαίνιση - εκσυγχρονισμός αρδευτικών ζωνών 1Α και 1Β Οζερού	9.244.314
Αναδιάρθρωση - εκσυγχρονισμός δικτύων τεχνητής βροχής έργων Πηνειού - Αλφειού Ν. Ηλείας	6.456.346
Βασικές ισοπεδώσεις - Συμπληρωματικά έργα αναδάσμου Γαλατά Ν. Αιτ/νίας	440.205
Αντιπλημμυρικά έργα Δ. Αγγελακάστρου	543.672
Έργα προστασίας φράγματος Φλόκα ποταμού Αλφειού Ν. Ηλείας	2.817.315
Βασικές ισοπεδώσεις και παράλληλα έργα στους Άνω - Κάτω Λουσούς, έργο Βουραϊκού Κοιν. Σκεπαστού και έργου Αροαρίου Ν. Αχαΐας	763.023

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ Γ ' ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ - ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ (EURO)
Αρδευτικό έργο ΤΟΕΒ Κούρκαφα Ακράτας Ν. Αχαΐας	1.393.984
Αντιπλημμυρικά Πηνειού Ν. Ηλείας	757.153
Αντιπλημμυρικές εργασίες στον ποταμό Δίμηκο Ν. Αιτίας	1.251.922
Συμπληρωματικά έργα Αναδασμού αρδευτικού έργου Γαλατά Ν. Αιτίας	689.655
Φράγμα Αχυρών Ν. Αιτωλίας	11.738.811
Βελτίωση αρδευτικού δικτύου ΤΟΕΒ Λεσινίου Ν. Αιτωλίας	1.614.087
Αναδιάρθρωση εκσυγχρονισμός δικτύων αντλιοστασίου Α2 Πηνειού Ν. Ηλείας	1.467.351
Βελτίωση μικρών αρδευτικών έργων που αρδεύονται με τσιμενταύλακες Ν. Αχαΐας	498.899
Βελτίωση μικρών αρδευτικών έργων που αρδεύονται με τεχνητή βροχή Ν. Αχαΐας	498.899
Κατασκευή μικροφραγμάτων, λιμνοδεξαμενών και δικτύων άρδευσης Τριταίας	10.271.460
Κατασκευή αποστραγγιστικού αγωγού Δ.Δ. Μυρσίνης Δήμου Λεχαιών Ν. Ηλείας	293.470
Τεχνητός Εμπλουτισμός ΝΔ Αχαΐας	880.411
Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις κύριας παραγωγικής κατεύθυνσης Φυτικής Παραγωγής της ΠΔΕ - Α Κύκλος προκ 2002	4.547.500
Δράσεις στήριξης - ανάπτυξης δικτύων για τη γεωργική οικονομία και τον αγροτικό πληθυσμό	880.411
Υδρευση Γούμερου	432.869
Υδρευση Δήμου Αστακού α) Δ.Δ. Προδρόμου και Αγράμπελων (εξωτερικό δίκτυο) β) Δ.Δ. Καραϊσκάκη (εσωτερικό και εξωτερικό δίκτυο).	1.162.142
Αντικατάσταση εσωτερικού δικτύου ύδρευσης Δ.Δ. Ματαράγκα Δ. Αρακύνθου	947.733
Κατασκευή - εξοπλισμός Περιφερειακού Κέντρου Φυτοπροστασίας & Ποιοτικού Ελέγχου Πατρών	2.054.292
Αγροτικός εξηλεκτρισμός Ν. Αχαΐας	586.941
Αγροτικός εξηλεκτρισμός Ν. Αιτίας	586.941
Οδοποιία Καλούδι - Σιπαράλινα Δήμου Θέρμου Ν. Αιτίας	363.903
Αντικατάσταση εσωτερικού δικτύου ύδρευσης Δ.Δ. Γαλατά Δ. Χάλκειας Ν. Αιτίας	616.288

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ Γ ' ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ - ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ (EURO)
Υδρευση Δ.Δ. Δήμου Ωλένης Ν. Ηλείας	586.941
Σύνδεση οικισμών Χόμορης - Αγ. Τριάδας με 24η Ε.Ο. Ν. Αιτ/νίας	692.590
Αγροτική οδοποιία Ν. Ηλείας	880.411
Αγροτικός εξηλεκτρισμός Ν. Ηλείας	586.941
Αντικατάσταση εσωτερικού δικτύου ύδρευσης Δ.Δ. Δήμου Ανδρίτσαινας	418.899

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ ΓΙΑ ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ-ΜΕΛΕΤΗΣ-ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ (ΕΥΡΟ)
Βελτίωση Δρόμου Δ. Δ. Μοναστηρίου Ζάχολης	55.000
Βελτίωση Δρόμου Δ. Δ. Περιθωρίου μέχρι Δ.Δ. Ζαρούχλας	42.000
Βελτίωση Ορεινού Δρόμου από Δ. Δ. Εξοχής μέχρι 19η Ε.Ο. και ειδικότερα μέχρι Δ.Δ. Αγ. Βαρβάρας Δ. Ακράτας	42.000
Δημιουργία και Εξοπλισμός Λειτουργίας Εργαστηρίου Ποιοτικού Ελέγχου Γάλακτος Δυτ. Ελλάδος- Πελοποννήσου	440.205
Έργα πρόληψης και προστασίας δασών από φυσικές καταστροφές περιοχής Δασαρχείου Αγρινίου	179.017
Έργα πρόληψης δασικών πυρκαγιών περιοχής Δασαρχείου Αγρινίου	328.687
Έργα πρόληψης δασικών πυρκαγιών περιοχής Δασαρχείου Αμφιλοχίας	293.470
Έργα πρόληψης δασικών πυρκαγιών περιοχής Δασαρχείου Μεσολογγίου	642.700
Έργα πρόληψης δασικών πυρκαγιών περιοχής Δασαρχείου Ναυπάκτου	252.384
Έργα ανασύστασης του δασοκομικού δυναμικού που έχει πληγεί από φυσικές καταστροφές και πυρκαγιές περιοχής Δασαρχείου Ναυπάκτου	293.470
Έργα πρόληψης δασικών πυρκαγιών περιοχής Δασαρχείου Καλαβρύτων	337.491
Έργα ανασύστασης του δασοκομικού δυναμικού που έχει πληγεί από φυσικές καταστροφές και πυρκαγιές περιοχής Δασαρχείου Καλαβρύτων	205.429
Έργα πρόληψης δασικών πυρκαγιών περιοχής Δασαρχείου Πατρών	328.687
Έργα ανασύστασης του δασοκομικού δυναμικού που έχει πληγεί από φυσικές καταστροφές και πυρκαγιές περιοχής Δασαρχείου Πατρών	176.082
Έργα πρόληψης δασικών πυρκαγιών περιοχής Δασαρχείου Αμαλιάδας	278.797
Έργα πρόληψης και προστασίας δασών από φυσικές καταστροφές περιοχής Δασαρχείου Ολυμπίας	334.556
Έργα πρόληψης δασικών πυρκαγιών περιοχής Δασαρχείου Ολυμπίας	639.765
Έργα πρόληψης και προστασίας δασών από φυσικές καταστροφές περιοχής Δασαρχείου Πύργου	146.735
Έργα πρόληψης δασικών πυρκαγιών περιοχής Δασαρχείου Πύργου	205.429
Έργα ανασύστασης του δασοκομικού δυναμικού που έχει πληγεί από φυσικές καταστροφές και πυρκαγιές περιοχής Δασαρχείου Πύργου	234.776
Προμήθεια αυτοκινήτων 4Χ4 με τον απαιτούμενο πρόσθετο εξοπλισμό για την πρόληψη δασικών πυρκαγιών της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας	440.205
Δασικά έργα Ν. Αιτίας	4.583.161
Δασικά έργα Ν. Αχαιίας	3.055.026

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ Γ ' ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ - ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ. (ΕΥΡΟ)
Κατασκευή δασικών οδών αντιπυρικής προστασίας περιοχής Δασαρχείου Καλαβρύτων	322.800,00
Αναδάσωση Δ.Δ. Πάους του Δήμου Παιών και Δ.Δ. Πριολίθου του Δ. Καλαβρύτων	57.826,00
Κατασκευή αντιπυρικού δρόμου Αγ. Φανούριος-Δεμέστιχα, βελτίωση δρόμων και κατασκευή τεχνικών έργων σε δρόμους Περιφέρειας Δασαρχείου Πατρών	167.776,16
Κατασκευή 9ου φράγματος στη Χ.Θ. 8+340 χειμάρρου Γλαύκου	261.760,00
Δασικά έργα Ν. Ηλείας	0
Κατασκευή υδατοδεξαμενών περιοχής Δασαρχείου Αμαλιάδας	262.741
Πυροπροστασία των δασών της Αρχ Ολυμπίας	784.294
Καθαρισμός της ζώνης φυσικού κάλλους της Αρχ Ολυμπίας	441.000
Αντιπυρική προστασία - καθαρισμός παράδιας βλάστησης θινών Αμαλιάδας - Βαρθολομιού	781.335
Κατασκευή υδατοδεξαμενών και υδρομαστεύσεων περιοχής Δασαρχείου Ολυμπίας	193.231
Δασοκομικές επενδύσεις (Ιδιωτικά δάση)	637.394
Ασφαλτόστρωση του δασικού δρόμου "Λιμνίτσα-Προφήτης Ηλίας" περιοχής Δ. Αποδοτίας	1.291.000
Δασικά έργα στις περιοχές ολοκληρωμένων προγραμμάτων ορεινών όγκων	1.416.431,00
Παρεμβάσεις προστασίας και ανάδειξης οικολογικά ευαίσθητων περιοχών	586.941
Μετεγκαταστάσεις οχλουσών κτηνοτροφικών μονάδων Ν. Αιτλίας	293.470
Μετεγκαταστάσεις οχλουσών κτηνοτροφικών μονάδων Ν. Αχαΐας	146.735
Μετεγκαταστάσεις οχλουσών κτηνοτροφικών μονάδων Ν. Ηλείας	440.205
Επιχορήγηση βελτίωσης υποδομών και εγκαταστάσεων Ν/Θ Μεσολογγίου- Αιτωλικού	2.876.009
Επιχορήγηση βελτίωσης λιμενίσκου ιχθυόσκαλας Πατρών - ανακατασκευή υπήνεμου μόλου	1.385.180
Συμπληρωματικά έργα Αλιευτικού Καταφυγίου Παλουκίου Ν. Ηλείας	1.027.146
Κατασκευή αλιευτικού καταφυγίου Μύτικα Ν. Αιτίας	1.320.616
Μελέτη αλιευτικού καταφυγίου Αγ. Παντελεήμονα Λεχαινών Ν. Ηλείας	88.041
Επέκταση αγωγού διάθεσης λυμμάτων Β/Κ Αιτωλικού για την προστασία Ν/Θ Μεσολογγίου - Αιτωλικού Ν. Αιτωλνίας	777.696
Ανακατασκευή γεφυρών στη Ν/Θ Μεσολογγίου - Αιτωλικού Ν. Αιτίας	792.370
Βελτίωση οικίσκων εργασίας και διαμονής αλιέων Ν/Θ Μεσολογγίου - Αιτωλικού	352.164

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ ΓΙΑ ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ - ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ (EURO)
Ολοκλήρωση διάνοιξης υφαλαύλακα Αιτωλικού - διαύλου Μεσολογγίου - Αιτωλικού και εκτροπή ροής στραγγιστικής τάφρου	1.129.861
Αποκατάσταση οικολογικής λειτουργίας Ν/θ Βορείας Κλείσοβας & Διαύλου Κλείσοβας	322.817
Αποπεράτωση οδού προς Άνω Αγ. Μαρίνα Τριταίας και Μπατζέικα Καλεντζίου και αποπεράτωση της οδού σύνδεσης Ε.Ο 111 με οικισμό Μικρουλέικα	753.632
Βελτίωση οδού σύνδεσης ΒΙΠΕ με ΝΕΟ Πατρών - Πύργου Ν. Αχαΐας	545.385
Επαρχιακή Οδός Μιράκα - Λάλα - Λαμπεία	4.384.446
Ολοκλήρωση δρόμου Πύργου - Κατακόλου και Αραλιάδας - Δάφνης	1.024.475
Δρόμος Δάφνη - Σιμόπουλο 111 Ε.Ο. Συνδετήριοι και παράκαμψη Χαβαρίου. Α : Βελτίωση δρόμου Σιμόπουλο - Λάττα - Μαζαράκι και Λάττα - όρια Νομού Ηλείας.	1.430.961
Βελτίωση οδού Αγρινίο - Δοκίμι-Πλάτανος-Καλύβια-Αγ. Γεώργιος-Ν. Γέφυρα Αχελώου	2.817.126,61 3.290.956,81*
Βελτίωση της οδού Περδικάκι - Βρουβιανά - Γέφυρα Αυλακίου με τις διακλαδώσεις προς Πηγάδια κα προς Αυλάκι.	3.815.114
Βελτίωση οδού Γολέμι-Καταφύγιο Δήμου Αποδοτίας	1.085.840
Παραλιακή οδός Πογωνιάς - Ν. Πλαγιάς του Δήμου Κεκροπίας Ν. Αιτ/νίας α. Υποέργο : Μελέτη 300 εκατ δρχ β. Υποέργο : Κατασκευή 1.500 εκατ δρχ	5.282.465
Βελτίωση επαρχιακής οδού Κεραμιδιά - Σιμόπουλο - 111 Ε.Ο. και συνδετήριοι Ν. Ηλείας	3.668.379
Βελτίωση επαρχιακής οδού Πατρών - Χαλανδρίτσας - Καλαβρύτων (Βλασία - Φλάμπουρα κλπ)	8.804.109
Βελτίωση Επ.Ο. Μαχειρά - Μπαμπίνια Υποέργο : Μελέτη 50 εκατ δρχ β Υποέργο : Κατασκευή 300 εκατ δρχ	1.027.146
Βελτίωση και ασφαλτόστρωση δρόμων για προσβάσεις οικισμών με την 36η επαρχιακή οδό Ν. Αιτ/νίας και την 4η Ε.Ο Αγρινίου Ιωαννίνων. Τμήματα Λαγκάδα - Καστριώτισσα και Μενίδι Ελαιοχώρι	1.672.781
Βελτίωση οδού Δρυμώνα-Χαλίκι-Αγ. Παρασκευή. Τμήμα Αγ. Παρασκευή-Χαλίκι Ν.Α. Αιτνίας	1.907.557
Βελτίωση οδού Καταρράκτης-Ροδιά Ν. Αχαΐας	880.411
Οριζόντια και κάθετη σήμανση και τοποθέτηση χαλύβδινων στηθαίων ασφαλείας στο επ.οδικό δίκτυο Ν. Αχαΐας	880.411
Βελτίωση οδού Περιστεράς - Μεσορρούγγι - Χιονοδρομικό Κέντρο Καλαβρύτων Ν. Αχαΐας	3.052.091

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ - ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠ. (EURO)
Οδός Βιομηχανική Ζώνη Πατρών-Χαϊκάλι-Μαζαράκι-Γολέμι-33η Ε.Ο. Τμήμα Μαζαράκι - Γολέμι Ν. Αχαιας	1.261.922
Βελτίωση οδού Καρούτες - Καράτουλα Ν. Ηλείας	733.676
Βελτίωση οδού Γαστούνη - Παλαιοχώρι Ν. Ηλείας	783.566
Οδός Κρουονέρι - Διαφνιώτισσα - Αγ. Ηλίας - Κέντρο Ν. Ηλείας	1.907.557
Οριζόντια και κάθετη σήμανση και τοποθέτηση χαλύβδινων στηθαίων ασφαλείας για τη βελτίωση της οδικής ασφάλειας στο Ν. Αιτ/νίας	293.470
Βελτίωση οδικού τμήματος Βασιλόπουλο - Μαχαίρα Ν. Αιτωλνίας	1.408.657
Βελτίωση οδικού τμήματος Πιτσινέικα - Ριγάνι Ν. Αιτωλνίας	645.635
Βελτίωση δρόμου Οχθια - Γουριιώτισσα Παλαιομάνινα Ν. Αιτ/νίας	586.940,57
Βελτίωση οδού Παραβόλας - Λαμπίρι (Καλλιθέα) 13η Ε.Ο.Ν. Αιτ/νίας	880.410,86
Βελτίωση οδού Κρέστενα - Βρίνα Ν. Ηλείας	440.205
Βελτίωση παραποτάμιας οδού Καλυβάκια - Πλουτοχώρι - Σέκουλα - Ανδρίτσαινα και συνδετήριοι Ν. Ηλείας	1.907.557
Βελτίωση επαρχιακής οδού από διασταύρωση Κλήμα έως Μυρώνια Ν. Ηλείας	586.941
Βελτίωση οδών προς σήραγγα Αγίου Ηλία Ν. Αιτ/νίας	586.941
Βελτίωση τμήματος Περδικάκι - Βρουβιανά από χ.θ. 10+422,13 έως χ.θ. 11+283,70	410.858
Βελτίωση επαρχιακής οδοποιίας Ν. Αιτ/νίας (Βελτίωση οδού Κορπής - Παλιαμπέλων, Μοναστηρακίου-Θυρρείου Ν. Αιτ/νίας Τμ. Κορπή-Παλιάμπελα) προυπ. 100 εκατ δρχ)	440.205
Βελτίωση επαρχιακής οδοποιίας Ν. Αχαιας	440.205
Βελτίωση επαρχιακής οδοποιίας Ν. Ηλείας (Υποέργα: Γέφυρα Μανωλάδας κλπ)	2.787.968
Κατάρτιση και προώθηση στην απασχόληση: " Κατάρτιση ανέργων σε πιστοποιημένα κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης (ΚΕΚ)"	3.257.789
(Προκήρυξη του Μέτρου ανάπτυξης ορεινών και ημιορεινών περιοχών, βελτίωση του οικιστικού ιστού σε οικισμούς της υπαίθρου)	4.845.194
Λιθόστρωση κεντρικού δρόμου Αρχαίας Φιγαλείας	300.000,00
Ασφαλτόστρωση εσωτερικών οδών Αγίου Παντελεήμονα	20.000,00

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΠ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ - ΜΕΛΕΤΗΣ - ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ (ΕΥΡΩ)
(Προκήρυξη του Μέτρου στήριξης της επιχειρηματικότητας σε ορεινές και ημιορεινές περιοχές)	5.666.911
(Προκήρυξη του Μέτρου συγκρότησης ορεινών κέντρων - βελτίωση ποιότητας ζωής)	5.666.911
Εξοπλισμός αγροτικών ιατρείων των Δ.Δ. Χρυσανθίου, Σελιάνας-Περιθωρίου- Εξοχής	10.000,00
Εξοπλισμός αγροτικών ιατρείων των Δ.Δ. Αμπελοκήπων-Μοναστηρίου	25.000,00

